

K A T E C H I Z M U S K A T O L Í C K E J C I R K V I

Symbolický obraz (logo) na obálke reprodukuje časť kresťanského náhrobného kameňa z Domitilíných katakomb v Ríme, ktorý pochádza z konca tretieho storočia. Tento bukolický (pastiersky) obraz pohanského pôvodu použili kresťania ako symbol pokoja a šťastia, ktoré duša zomrelého nájde vo večnom živote.

Obraz naznačuje aj niektoré aspekty, ktoré charakterizujú tento katechizmus: Kristus, Dobrý Pastier vedie a ochraňuje svojich veriacich (ovca) svojou autoritou (palica), priťahuje ich melodickou symfóniou pravdy (flauta) a dáva im odpočinok v tieni „stromu života“ - svojho vykupiteľského kríža, ktorý otvára raj.

„Liberia Editrice Vaticana omnia sibi vindicat iura. Sine eiusdem licentia scripto data nemini liceat hunc Catechismum denuo imprimere aut in aliam linguam vertere“.

APOŠTOLSKÁ KONŠTITÚCIA

«FIDEI DEPOSITUM»

ktorou sa uverejňuje

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI

prípravený po

DRUHOM EKUMENICKOM VATIKÁNSKOM KONCILE

JÁN PAVOL II., biskup

SLUHA SLUHOV BOŽÍCH

NA VEČNÚ PAMÄŤ

Ctihodným bratom kardinálom, patriarchom, arcibiskupom, biskupom, kňazom, diakonom a ostatným členom Božieho ľudu!

1. Úvod

Zachovať poklad viery je poslanie, ktoré Pán zveril svojej Cirkvi a ktoré ona neprestajne plní. Druhý ekumenický vatikánsky koncil, ktorý pred tridsiatimi rokmi slávnostne otvoril môj predchodca, blahej pamäti Ján XXIII., mal úmysel a cieľ primerane objasniť apoštolské a pastierske poslanie Cirkvi, aby žiara

evanjeliovej pravdy tak pritiahla všetkých ľudí, aby hľadali a prijímali Kristovu lásku, ktorá všetko prevyšuje (Porov. Ef 3,19).

Pápež Ján XXIII. zveril Zasadnutiam Koncilu ako hlavnú úlohu primeranejšie chrániť a vysvetliť vzácny poklad katolíckeho učenia, aby sa stalo zrozumiteľnejším pre veriacich v Krista a pre všetkých ľudí dobrej vôle. Preto úlohou Koncilu nebolo na prvom mieste odsúdiť bludy tej doby, ale predovšetkým sa snažiť pokojne ukázať silu a krásu učenia viery. „Cirkev ožiarená svetlom tohto Koncilu - prehlásil pápež - sa zveľadí duchovným bohatstvom, načerpá z neho silu nových energií a tak bude odvážne hľadiť do budúcnosti... Je našou povinnosťou, aby sme sa horlivo a bez obavy dali do práce, ktorú si vyžaduje naša doba a pokračovali v ceste, po ktorej Cirkev kráča už takmer dvadsať storočí“.¹

Konciloví Otcovia mohli s Božou pomocou počas štyroch rokov úsilia vypracovať pozoruhodný súbor učení a pastoraálnych noriem a predložiť ich celej Cirkvi. Duchovní pastieri a veriaci ľud nájdu v nich smernice pre tú „obnovu myslenia, pracovitosti, mravov a mravných síl, radosti a nádeje, ktorú si Koncil túžobne prial“.²

Koncil od svojho ukončenia neprestal inšpirovať život Cirkvi. V roku 1985 som mohol vyhlásiť: „Pre mňa, ktorý som mal milosť sa na ňom zúčastniť a aktívne spolupracovať na jeho priebehu, Druhý vatikánsky koncil bol vždy a osobitným spôsobom zostáva v týchto rokoch môjho pontifikátu, trvalým bodom porovnávania celej mojej pastoračnej činnosti, pri čom som sa vedome snažil verne a spoľahlivo aplikovať jeho normy, so zreteľom na každú partikulárnu Cirkev, ako aj na celú Katolícku cirkev. K tomuto prameňu sa treba neprestajne vracat“.³

S týmto úmyslom som 25. januára 1985 zvolal mimoriadne zhromaždenie Biskupskej synody pri príležitosti dvadsiateho výročia zakončenia Koncilu. Cieľom tohto zhromaždenia bolo sláviť milosti a duchovné ovocie Druhého vatikánskeho koncilu, ako aj prehĺbiť jeho učenie, aby ho všetci veriaci lepšie prijali a šírili jeho poznanie a aplikáciu.

Pri tejto príležitosti synodálni Otcovia sa vyslovili takto: „Veľmi mnohí si želajú, aby sa vypracoval katechizmus čiže súhrn celého katolíckeho učenia, tak viery ako i mravov, ktorý by bol akoby smerodajným textom pre katechizmy čiže súhrny učenia, ktoré sa pripravujú v rozličných krajinách. Učenie sa má predložiť z hľadiska biblického i liturgického, má poskytnúť správnu a zároveň dnešnému životu kresťanov prispôbenú nauku“.⁴ Po skončení synody som si osvojil toto želanie, pretože som oprávnené uznal, že úplne zodpovedá skutočnej potrebe všeobecnej Cirkvi ako aj partikulárnych cirkví“.⁵

Preto z celého srdca vzdávam vďaky Pánovi v tento deň, keď pod názvom „Katechizmus katolíckej Cirkvi“ môžem celej Cirkvi ponúknuť tento smerodajný text pre katechézu, obnovu na základe živých prameňov viery!

Po obnove liturgie a novej kodifikácii kanonického práva Latinskej cirkvi ako aj kánonov Východných katolíckych cirkví, tento katechizmus zaiste napomôže obnovu celého cirkevného života, ktorú si želal a do života uviedol Druhý vatikánsky koncil.

2. Priebeh a duch prípravy textu

Katechizmus Katolíckej cirkvi je ovocím veľmi širokej spolupráce; dozrieval počas šesťročnej intenzívnej práce v duchu pozornej otvorenosti a nadšenej horlivosti.

V roku 1986 som komisii dvanástich kardinálov a biskupov na čele s kardinálom Jozefom Ratzingerom, zveril úlohu pripraviť návrh katechizmu, ktorý žiadali synodálni Otcovia. Komisii pomáhala pri jej práci redakčná rada zložená

zo siedmich diecéznych biskupov, odborníkov v teológii a katechéze.

Komisia, ktorej úlohou bolo dávať smernice a dohliadať na priebeh prác, pozorne sledovala všetky etapy redakcie deviatich postupných verzií. Redakčná rada zase prevzala úlohu napísať texty, urobiť zmeny, o ktoré požiadala komisia, preskúmať pripomienky mnohých teológov, exegétov, katechistov a najmä biskupov z celého sveta, s cieľom zlepšiť text. V rade sa s veľkým úžitkom porovnávali rozličné názory, takže text sa stal bohatším a zabezpečila sa jeho jednota a súlad.

Vypracovaný návrh sa stal predmetom rozsiahlej konzultácie všetkých katolíckych biskupov, biskupských konferencií alebo synod, ako aj teologických a katechetických inštitútov. Biskupi v celku prijali návrh veľmi priaznivo. Právom možno povedať, že tento katechizmus je ovocím spolupráce celého episkopátu Katolíckej cirkvi, ktorý veľkodušne prijal moju výzvu, aby prevzal svoju časť zodpovednosti na tejto iniciatíve, ktorá sa zblízka dotýka života Cirkvi. Táto odpoveď vyvoláva vo mne hlbokú radosť, lebo zhoda toľkých hlasov zaiste vyjadruje to, čo možno nazvať akoby „symfóniou“ viery. Vypracovanie tohto katechizmu prejavuje tiež kolegiálnu povahu episkopátu: dosvedčuje katolíckosť Cirkvi.

3. Rozdelenie látky

Katechizmus má verne a organicky podať učenie Svätého písma a živej Tradície v Cirkvi, autentického Učiteľského úradu ako aj duchovného dedičstva cirkevných Otcov, Učiteľov, svätcov a svätíc Cirkvi, aby sa tak lepšie mohli poznať kresťanské tajomstvá a oživila sa viera Božieho ľudu. Má mať na zreteli vysvetlenie učenia, ktoré Duch Svätý vnukol svojej Cirkvi v priebehu storočí. Má tiež pomáhať objasňovať svetlom viery nové situácie a otázky, ktoré sa v minulosti ešte nekládli.

Katechizmus má teda obsahovať veci nové i staré (Porov. Mt 13, 52), pretože viera, je vždy tá istá a stále je zdrojom nového svetla.

Aby Katechizmus katolíckej Cirkvi splnil obidve tieto požiadavky, preberá na jednej strane „staré“, tradičné usporiadanie, ako ho podáva už Katechizmus sv. Pia V. a rozčleňuje látku na štyri časti: *posvätná liturgia* so sviatosťami na prvom mieste; *kresťanský spôsob konania* (morálka), ktorého vysvetlenie sa začína desatorom Božích prikázaní a napokon *kresťanská modlitba*. Súčasne sa však obsah často podáva „novým“ spôsobom, aby sa odpovedalo požiadavkám našej doby.

Všetky štyri časti sa navzájom prepájajú: kresťanské tajomstvo je predmetom viery (prvá časť); slávi sa a komunikuje v liturgických úkonoch (druhá časť); je prítomné, aby osvecovalo a napomáhalo Božie deti v ich konaní (tretia časť); je základom našej modlitby, ktorej hlavným vyjadrením je „Otče náš“, ktorý určuje aj predmet našej prosby, chvály a orodovania (štvrtá časť). Liturgia sama je modlitbou: vyznanie viery nachádza svoje správne miesto v slávení bohoslužby. Milosť, ktorá je ovocím sviatostí, je nenahraditeľnou podmienkou kresťanského konania, tak isto ako účasť na liturgii Cirkvi vyžaduje vieru. Ak je viera bez skutkov, je sama v sebe mŕtva (Porov. Jak 2,14-26) a nemôže prinášať ovocie večného života.

Pri čítaní Katechizmu katolíckej Cirkvi môžeme postrehnúť obdivuhodnú jednotu Božieho tajomstva a Božieho plánu spásy, ako aj ústredné miesto Ježiša Krista, jednorodeného Božieho Syna, ktorého poslal Otec a ktorý sa pôsobením Ducha Svätého stal človekom v lone preblahoslavenej Panny Márie, aby bol našim Spasiteľom. Zomrel a vstal z mŕtvych. Stále je prítomný vo svojej Cirkvi, najmä vo sviatosťoch. On je skutočným prameňom viery, vzorom kresťanského konania a Učiteľom našej modlitby.

4. Náuková dôležitosť textu

Katechizmus katolíckej Cirkvi, ktorý som schválil 25. júna 1992 a ktorého zverejnenie dnes svojou apoštolskou autoritou nariaďujem, je výkladom viery Cirkvi a katolíckeho učenia, ako ich dosvedčuje alebo vysvetľuje Sväté písmo, apoštolská Tradícia a Učiteľský úrad Cirkvi. Vyhlasujem ho za bezpečnú normu pre učenie viery, a teda za platný a legitímny nástroj v službe cirkevného spoločenstva. Kiež by slúžil obnove, ku ktorej Duch Svätý neprestajne volá Božiu Cirkev, Kristovo telo, na jej ceste k nehynúcemu svetlu Kráľovstva!

Schválenie a zverejnenie Katechizmu katolíckej Cirkvi patrí k službe, ktorú chce Petrov nástupca preukázať svätej Katolíckej cirkvi, všetkým partikulárnym Cirkvám žijúcim v pokoji a v spoločenstve s rímskou Apoštolskou Stolicou, podporiť a posilniť vieru všetkých učeníkov Pána Ježiša (Lk 22,32) a súčasne upevniť zväzky jednoty v tej istej apoštolskej viere.

Prosím teda pastierov Cirkvi a veriacich, aby prijali tento Katechizmus v duchu spoločenstva a starostlivo ho používali pri plnení poslania ohlasovať vieru a povolávať k evanjelióvemu životu. Tento Katechizmus sa im zveruje, aby slúžil ako smerodajný, spoľahlivý a autentický text pre vysvetľovanie katolíckeho učenia a najmä pre vypracovanie miestnych katechizmov. Predkladá sa tiež všetkým veriacim, ktorí chcú lepšie poznať nevyčerateľné bohatstvá spásy (Porov. Ef 3,8). Chce podporiť ekumenické snahy podnecované svätou túžbou po jednote všetkých kresťanov tým, že presne ukazuje obsah a obdivuhodnú súvislosť katolíckej viery. Katechizmus katolíckej Cirkvi sa napokon ponúka každému človekovi, ktorý od nás žiada zdôvodniť nádej, ktorá je v nás (1 Pt 3,15), a ktorý by chcel poznať, čo verí Katolícka cirkev.

Tento Katechizmus nechce nahrádzať miestne katechizmy, riadne schválené cirkevnými autoritami, diecéznymi biskupmi a biskupskými konferenciami, najmä ak boli schválené Apoštolskou Stolicou. Jeho poslaním je povzbudiť a napomáhať vypracovanie nových miestnych katechizmov, ktoré budú brať zreteľ na rozličné situácie a kultúry, ale pri tom starostlivo zachovajú jednotu viery a vernosť katolíckemu učeniu.

5. Záver

Na konci tohto dokumentu, ktorý predstavuje Katechizmus Katolíckej cirkvi, prosím preblahoslavenú Panu Máriu, Matku vteleného Slova a Matku Cirkvi, aby svojím mocným príhovorom podporovala katechetickú prácu celej Cirkvi na všetkých rovinách, v tejto dobe, keď je Cirkev povolaná k novému evanjelizačnému úsiliu. Kiež by svetlo pravej viery oslobodilo ľudí od nevedomosti a otroctva hriechu a viedlo ich k jedinej slobode hodnej tohto mena (Jn 8,32): k slobode života v Ježišovi Kristovi pod vedením Ducha Svätého, tu na zemi i v nebeskom Kráľovstve, v plnosti blaživého videnia Boha z tváre do tváre (1 Kor 13,12; 2 Kor 5,6-8).

Dňa 11. októbra 1992, na tridsiate výročie otvorenia Druhého vatikánskeho koncilu, v štrnástom roku môjho pontifikátu.

J á n P a v o l II. (v. r.)

¹ Ján XXIII., Prejav pri otvorení II. vatikánskeho koncilu, 11. októbra 1962, AAS 54 (1962), ss. 788-791.

² Pavol VI., Prejav pri ukončení II. vatikánskeho koncilu, 8. decembra 1965, AAS 58 (1966), ss. 7-8.

³ Ján Pavol II., Príhovor z 25. januára 1985: L'Osservatore Romano, 27. januára 1985

⁴ Konečná správa z mimoriadnej synody 7. decembra 1985, II,B,a,č.4: Enchiridion Vaticanum, 9, s. 1758, č. 1797

⁵ Ján Pavol II., Záverečný prejav na mimoriadnej synode, 7. decembra 1985, č.6: AAS 78 (1986), s. 435.

ÚVOD

(P R O L Ó G)

„Otcie...večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista“ (Jn 17,3). „Boh, náš Spasiteľ...chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu“ (1 Tim 2,3-4). „Lebo niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení“ (Sk 4,12) ako meno Ježiš.

I. Život človeka - poznať a milovať Boha

1 Boh, nekonečne dokonalý a blažený sám v sebe, podľa celkom milostivého plánu slobodne stvoril človeka, aby mu dal účasť na svojom blaženom živote. Preto je v každej dobe a na každom mieste blízky človekovi. Volá ho a pomáha mu, aby ho hľadal, poznal a miloval zo všetkých síl. Všetkých ľudí, rozdelených hriechom, povoláva do jednoty svojej rodiny, do Cirkvi. Robí to prostredníctvom svojho Syna, ktorého poslal v plnosti časov ako Vykupiteľa a Spasiteľa. V ňom a skrze neho povoláva všetkých ľudí, aby sa v Duchu Svätom stali jeho adoptovanými deťmi, a tak aj dedičmi jeho blaženého života.

2 Aby toto volanie zaznievalo po celej zemi, Kristus poslal apoštolov, ktorých si vyvolil, a dal im príkaz, aby ohlasovali evanjelium: „Chodte teda, učte všetky národy a krstíte ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28,19-20). Vedomí si tohto poslania apoštolí sa „rozišli a všade kázali. Pán im pomáhal a ich slová potvrdzoval znameniami, ktoré ich sprevádzali“ (Mk 16,20).

3 Tých, čo s Božou pomocou prijali Kristovo volanie a slobodne naň odpovedali, Kristova láska zasa pobádala ohlasovať „dobrú zvest“ po celom svete. Tento poklad, ktorý prijali od apoštolov, ich nástupcovia verne zachovali. Všetci veriaci v Krista sú povolání, aby ho prenášali z pokolenia na pokolenie, t.j. aby ohlasovali vieru, žili ju v bratskom spoločenstve a slávil ju v liturgii a v modlitbe.¹

II. Prenášanie viery - katechéza

4 *Katechézou* sa veľmi skoro nazval súhrn snáh, na ktoré sa podujala Cirkev, aby získala učeníkov, pomáhala ľuďom veriť, že Ježiš je Boží Syn, aby tak prostredníctvom viery mali život v jeho mene, aby ich vychovávala vzdelávala v tomto živote a tak budovala Kristovo Telo.²

5 „Katechéza je *výchova* detí, mládeže i dospelých *vo viere*. Obsahuje najmä vyučovanie kresťanskej nauky, ktorá sa spravidla podáva organickým a systematickým spôsobom, s cieľom uviesť do plnosti kresťanského života“.³

6 Katechéza sa člení na istý počet prvkov pastorálneho poslania Cirkvi, ktoré majú katechetický aspekt, katechézu pripravujú, alebo z nej vyplývajú, ale s ňou nespývajú: prvé ohlasovanie evanjelia alebo misionárske kázanie s cieľom vzbudiť vieru; hľadanie dôvodov pre ktoré veriť; skúsenosť kresťanského života; slávenie sviatostí; začlenenie do cirkevného spoločenstva; apoštolské a misionárske svedectvo.⁴

7 „Katechéza je tesne spojená s celým životom Cirkvi. Od nej podstatne závisí nielen geografické rozšírenie a číselný vzrast, ale predovšetkým vnútorný rast Cirkvi, jej zhoda s Božím plánom“.⁵

8 *Obdobia obnovy Cirkvi sú aj intenzívne doby katechézy. Tak vo veľkej epoche cirkevných Otcov vidíme, že svätí biskupi venovali katechéze dôležitú časť svojej pastierskej služby. Je to doba svätého Cyrila Jeruzalemského, svätého Jána Zlatoustého, svätého Ambróza, svätého Augustína a ďalších Otcov, ktorých katechetické diela zostávajú príkladnými.*

9 *Katechetická služba čerpá stále novú energiu z koncilov. V tomto ohľade je Tridentský koncil vzorom, ktorý treba osobitne zdôrazniť: vo svojich konštitúciách a dekrétach dal katechéze prvenstvo; je pri pôvode Rímskeho katechizmu, ktorý sa volá aj Tridentským a ako súhrn kresťanského učenia je prvoradým dielom; podnietil v Cirkvi pozoruhodnú organizáciu katechézy a vďaka svätým biskupom a teológom, ako boli svätý Peter Kanizius, svätý Karol Boromejský, svätý Turibius z Mongrovejo alebo svätý Robert Bellarmin, viedol k vydaniu početných katechizmov.*

10 *Neprekvapuje teda, že v pohybe, ktorý nasledoval po Druhom vatikánskom koncile, (ktorý Pavol VI. považoval za veľký katechizmus moderných čias) katechéza Cirkvi opäť pritiahla pozornosť. Svedčia o tom: Všeobecné katechetické direktorium (1971), zasadnutia biskupskej synody, venované evanjelizácii (1974) a katechéze (1977) a príslušné apoštolské exhortácie Evangelii nuntiandi (Ohlasovanie evanjelia 1975) a Catechesi tradendae (Podávanie katechézy 1979). Mimoriadne zasadnutie biskupskej synody v roku 1985 žiadalo, „aby sa vypracoval katechizmus čiže súhrn celého katolíckeho učenia viery a mravov“.⁶ Svätý otec Ján Pavol II. si osvojil toto želanie biskupskej synody a uznal, že „úplne zodpovedá skutočnej potrebe všeobecnej Cirkvi ako aj partikulárnych cirkví“.⁷ Urobil všetko, aby sa toto želanie synodálnych otcov uskutočnilo.*

III. Cieľ a adresáti tohto katechizmu

11 Cieľom tohto Katechizmu je, podať organický a súhrnný výklad podstatného a základného obsahu kresťanského učenia viery a mravov, a to vo svetle Druhého vatikánskeho koncilu a celej Tradície Cirkvi. Jeho hlavnými prameňmi sú Sväté písmo, cirkevní Otcovia, liturgia a Učiteľský úrad Cirkvi. Má slúžiť ako „smerodajný text pre katechizmy čiže súhrny učenia, ktoré sa pripravujú v rozličných krajinách“.⁸

12 Tento Katechizmus je určený najmä tým, ktorí sú zodpovední za katechézu: na prvom mieste biskupom ako učiteľom viery a pastierom Cirkvi. Ponúka sa im ako nástroj pri plnení ich úlohy vyučovať Boží ľud. Prostredníctvom biskupov sa obracia na tvorcov katechizmov, na kňazov a katechéto. Bude však užitočným čítaním aj pre všetkých ostatných veriacich kresťanov.

IV. Štruktúra Katechizmu

13 Plán tohto Katechizmu sa inšpiruje významnou tradíciou katechizmov, ktoré členia katechézu okolo štyroch „pilierov“: *vyznanie krstnej viery* (symbol), *sviatosti viery*, *život z viery* (prikázania), *modlitba veriaceho* (Otče náš).

Prvá časť: Vyznanie viery

14 Tí, čo prostredníctvom viery a krstu patria Kristovi, majú vyznávať svoju krstnú vieru pred ľuďmi.⁹ Preto Katechizmus najprv vysvetľuje, v čom spočíva *Zjavenie*, ktorým sa Boh obracia na človeka a sa mu dáva a *viera*, ktorou človek odpovedá Bohu (prvý oddiel). Vyznanie viery zhrňuje dary, ktoré Boh ako pôvodca všetkého dobra, ako Vykupiteľ a Posvätitel' dáva človekovi a ktoré sa členia okolo „troch kapitol“: nášho krstu - viera v jedného Boha: Otca všemohúceho, Stvoriteľa; a Ježiša Krista, jeho Syna, nášho Pána a Spasiteľa; a Ducha Svätého vo svätej Cirkvi (druhý oddiel).

Druhá časť: Sviatosti viery

15 Druhá časť Katechizmu vysvetľuje, ako sa Božia spása, uskutočnená raz navždy skrze Ježiša Krista a Ducha Svätého, sprítomňuje v posvätných úkonoch liturgie Cirkvi (prvý oddiel), osobitne v siedmich sviatostiach (druhý oddiel).

Tretia časť: Život z viery

16 Tretia časť Katechizmu sa zaoberá posledným cieľom človeka, stvoreného na Boží obraz: blaženosť a cesty, ktoré k nej vedú: správne a slobodné konanie s pomocou Božieho zákona a Božej milosti (prvý oddiel); konanie, ktoré uskutočňuje dvojité prikázanie lásky, ako ho rozvíja desať Božích prikázaní (druhý oddiel).

Štvrtá časť: Modlitba v živote z viery

17 Posledná časť Katechizmu sa zaoberá významom a dôležitosťou modlitby v živote veriacich (prvý oddiel). Končí sa krátkym komentárom k siedmim prosbám modlitby Pána (druhý oddiel). V nich totiž nachádzame súhrn dober, v ktoré máme dúfať a ktoré nám chce udeliť náš nebeský Otec.

V. Praktický návod na používanie tohto Katechizmu

18 Tento Katechizmus je zostavený ako *organický výklad* celej katolíckej viery. Treba ho teda čítať ako celok. Početné odkazy na okraji textu (čísllice kurzívou sa vzťahujú na iné paragrafy, ktoré hovoria o tom istom predmete)

a tematický index na konci diela umožňujú vidieť každú tému v jej súvislosti s celkovým obsahom viery.

19 Texty Svätého písma sa často necitujú doslovne, ale sa na ne iba poukazuje v poznámke (Porov.). Pre hlbšie pochopenie takých úryvkov je vhodné použiť samotné texty. Takéto biblické odkazy sú pre katechézu pracovnou pomôckou.

20 Používanie *malých písmen* v niektorých častiach znamená, že ide o poznámky historického rázu, apologetického alebo o doplnujúce náukové vysvetlenia.

21 *Citácie* z patristických, liturgických a hagiografických prameňov ako aj citácie Učiteľského úradu, sú tiež uvádzané malými písmenami a slúžia na to, aby obohacovali náukový výklad. Tieto texty boli často vybraté so zreteľom na ich priame katechetické použitie.

22 Séria krátkych textov na konci každého tematického celku zhŕňa v stručných formuláciách podstatný obsah učenia. Tieto „Zhrnutia“ majú za cieľ podnieť miestnu katechézu súhrnnými a zapamätateľnými formuláciami.

VI. Nevyhnutné prispôbenia

23 Tento Katechizmus kladie dôraz na náukový výklad. V skutočnosti chce pomáhať prehľbovať poznanie viery. Práve preto sa zameriava na dozrievanie viery, na jej zakorenenie do života a na jej vyžarovanie cez svedectvo.¹⁰

24 Už samým svojim zameraním tento Katechizmus nemá v úmysle uskutočniť prispôbenie výkladu a katechetických metód, ktoré si vyžaduje rozdielnosť kultúr, veku, duchovnej zrelosti, sociálnej a ekleziálnej situácie tých, ktorým je katechéza určená. Tieto nevyhnutné prispôbenia sú úlohou primeraných katechizmov a ešte viac tých, ktorí vyučujú veriach.

Ten, kto vyučuje, nech sa stane „všetkým pre všetkých“ (1 Kor 9,22), aby všetkých získal pre Krista... Najmä nech sa nenazdáva, že jeho viere bol zverený len jeden druh ľudí, takže by mohol všetkých veriach rovnako učiť podľa akejsi stanovenej a presnej formuly vyučovania a vychovávať k pravej zbožnosti; keďže však jedni sú ako novonarodené deti, druhí začínajú dospievať v Kristovi, niektorí zasa sú už dospelého veku, treba starostlivo uvážiť, ktorí potrebujú mlieko a ktorí pevné jedlo... Tí, čo sú povolani k tejto službe, majú pochopiť, že pri odovzdávaní tajomstiev viery a životných príkazov treba prispôsobiť vyučovanie spôsobu myslenia a chápania poslucháčov.¹¹

A nadovšetko - láska

25 Na záver tohto úvodu je vhodné pripomenúť pastoračný princíp, ktorý uvádza Rímsky katechizmus:

Všetko učenie a výchova sa má zamerať na lásku, ktorá nikdy nezanikne. Či sa totiž niečo predkladá, čo treba veriť, alebo dúfať alebo konať, tak sa má v tom vždy odporúčať láska nášho Pána, aby každý pochopil, že všetky skutky dokonalej kresťanskej čnosti pochádzajú iba z lásky a nemajú sa zameriavať na iný cieľ, ako na lásku.¹²

¹ Porov. Sk 2,42

² Ján Pavol II. Catechesi tradendae 1;

²

³ Tamže, 18

⁴ Porov. tamže

⁵ Tamže, 13

⁶ Závěrečná správa zo synody biskupov 1985

⁷ Ján Pavol II. príhovor 7.decembra 1985

⁸ Závěrečná správa zo synody biskupov 1985

⁹ Porov. Mt 10,32; Rim 10,9

¹⁰ Porov. Ján Pavol II. Catechesi tradendae, 20-22; 25

¹¹ Rímsky katechizmus, Prefácia 11

¹² Rímsky katechizmus 10

PRVÁ ČASŤ VYZNANIE VIERY

Fragment fresky z katakomb Priscily v Ríme zo začiatku III.storočia. Najstarší obraz preblahoslavenej Panny.

Tento obraz, ktorý je jeden z najstarších v kresťanskom umení, predstavuje jadro kresťanskej viery: tajomstvo vtelenia Božieho Syna, narodeného z Panny Márie.

Vľavo je postava človeka, ktorý ukazuje na hviezdu, nachádzajúcu sa nad Pannou s dieťaťom: je to jeden z prorokov, pravdepodobne Balaam, ktorý oznamuje: „Hviezda vychádza z Jakuba, žezlo sa dvíha z Izraela“ (Num 24,17). Je v tom zobrazované celé očakávanie Starého zákona a volanie padlého ľudstva po Spasiteľovi a Vykupiteľovi (Porov. 27,528).

Toto proroctvo sa uskutočnilo v narodení Ježiša, Božieho Syna, ktorý sa stal človekom, počal sa z Ducha Svätého a narodil sa z Panny Márie (Porov. § 27, 53, 422, 488). Mária ho priviedla na svet a dáva ho ľuďom, čím sa stáva najčistejším predobrazom Cirkvi (§ 967).

PRVÝ ODDIEL

„Verím“ - „Veríme“

26 Keď vyznávame svoju vieru, začíname slovom „verím“ alebo „veríme“. Preto prv, než vysvetlíme vieru Cirkvi, ako sa vyznáva v Kréde, slávi v liturgii a žije v zachovávaní prikázaní a v modlitbe, položíme si otázku, čo znamená „veriť“. Viera je odpoveď človeka Bohu, ktorý sa mu zjavuje a dáva, a zároveň prináša hojné svetlo človekovi, ktorý hľadá posledný zmysel života. Najprv teda budeme uvažovať o tomto hľadaní človeka (prvá kapitola), potom o Božom zjavení, v ktorom Boh prichádza človekovi v ústrety (druhá kapitola) a nakoniec o odpovedi viery (tretia kapitola).

PRVÁ KAPITOLA

ČLOVEK JE „SCHOPNÝ“ BOHA

I. Túžba po Bohu

27 Túžba po Bohu je vpísaná do srdca človeka, lebo človek je stvorený Bohom a pre Boha; Boh neprestáva priťahovať človeka k sebe a jedine v Bohu nájde človek pravdu a šťastie, ktoré neustále hľadá:

Najvyšší dôvod ľudskej dôstojnosti spočíva v povolani človeka k spoločenstvu s Bohom. Človek je pozvaný k dialógu s Bohom už od momentu svojho vzniku. Ved' jestvuje jedine preto, že ho Boh z lásky stvoril a že ho z lásky neprestajne udržuje. A žije plne podľa pravdy, iba ak slobodne túto lásku uzná a oddá sa svojmu Stvoriteľovi.¹

28 V priebehu svojich dejín až dodnes ľudia rôznym spôsobom prejavili toto hľadanie Boha svojím veriacim postojom a svojím náboženským správaním sa (modlitby, obety, kulty, meditácie atď.). Tieto výrazové formy napriek nejasnostiam, ktoré môžu obsahovať, sú natoľko všeobecné, že človeka možno nazvať *náboženskou bytosťou*:

Boh „urobil z jedného celého ľudského pokolenie, aby obývalo celý povrch zeme; určil im vymedzený čas a hranice ich bývania, aby hľadali Boha, ak by ho dajako nahmatali a našli, hoci od nikoho z nás nie je ďaleko. Lebo v ňom žijeme, hýbeme sa a sme“ (Sk 17,26-28).

29 Lenže na „toto dôverné a životné spojenie s Bohom“² môže človek zabudnúť, môže oň nedbať, ba dokonca ho výslovne odmietnuť. Takéto postoje môžu mať veľmi rozličné príčiny³: vzburá voči zlu vo svete, náboženská nevedomosť alebo ľahostajnosť, starosť o svetské veci a bohatstvá⁴, zlý príklad veriacich, myšlienkové prúdy nepriateľské voči náboženstvu a nakoniec postoj hriešneho človeka, ktorý sa zo strachu skrýva pred Bohom⁵ a uteká pred jeho volaním.⁶

30 „Nech sa radujú srdcia tých, čo hľadajú Pána“ (Ž 105,3). Hoci človek môže zabudnúť na Boha alebo ho môže odmietnuť, Boh neprestáva volať každého človeka, aby ho hľadal, aby tak žil a našiel šťastie. Toto hľadanie však vyžaduje od človeka všetko úsilie jeho rozumu, úprimnosť vôle, „otvorené srdce“ a tiež svedectvo iných, ktorí ho vedú pri hľadaní Boha.

Veľký si, Pane, a veľmi chvályhodný; veľká je tvoja moc a tvoja múdrosť je nesmierna. Teba chce chváliť človek, čiastočka Tvojho stvorenia, človek, nosiaci v sebe svoju smrteľnosť, svedectvo svojho hriechu a svedectvo, že pyšným odporuješ; a predsa ťa chce chváliť človek, čiastočka Tvojho stvorenia. Ty spôsobuješ, že Teba chváliť je potešením, lebo si nás pre seba stvoril a naše srdce je nespokojné, kým nespočinie v tebe.⁷

II. Cesty, ktoré vedú k poznaniu Boha

31 Človek stvorený na Boží obraz, povolaný Boha poznať a milovať, keď Boha hľadá, objavuje určité „cesty“, na dosiahnutie poznania Boha. Nazývajú sa tiež „dôkazy jestvovania Boha“, nie však v zmysle dôkazov, ktoré hľadajú prírodné vedy, ale v zmysle „zhodných a presvedčivých argumentov“, ktoré umožňujú nadobudnúť skutočnú istotu.

Východiskovým bodom týchto „ciest“ priblíženia sa k Bohu je stvorenie: materiálny svet a ľudská osoba.

32 Svet: vychádzajúc z pohybu a vznikania, z náhodilosti, z poriadku a krásy sveta, možno poznať Boha ako počiatok a cieľ vesmíru.

Sv. Pavol tvrdí o pohanoch: „Je im predsa zjavné, čo možno o Bohu vedieť; Boh im to zjavil. Ved' to, čo je v ňom neviditeľné - jeho večnú moc a božstvo - možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí“ (Rim 1,19-21).⁸

Svätý Augustín hovorí: „Opýtaj sa krásy zeme, opýtaj sa krásy mora, opýtaj sa krásy rozprestreného a rozptýleného ovzdušia, opýtaj sa krásy oblohy...opýtaj sa týchto vecí. Všetky ti odpovedia: Hľa, pozri, sme krásne. Ich krása je ich vyznaním (confessio). A kto urobil tieto premenlivé krásne veci, ak nie Krásny (Pulcher), ktorý nepodlieha nijakej zmene?“⁹

33 Človek: svojou otvorenosťou voči pravde a kráse, svojím zmyslom pre morálne dobro, svojou slobodou a hlasom svojho svedomia, svojou túžbou po nekonečnu a po šťastí, človek si kladie otázku jestvovania Boha. Prostredníctvom tohto všetkého vníma znaky svojej nesmrteľnej duše: „Keďže zárodok večnosti, ktorý nosí v sebe, sa nedá zredukovať len na hmotu“¹⁰ jeho duša môže mať svoj pôvod jedine v Bohu.

34 Svet a človek dosvedčujú, že nemajú v sebe samých ani svoju prvú príčinu, ani svoj posledný cieľ, ale majú účasť na Bytí, ktoré je samé od seba, bez počiatku a bez konca. Človek teda môže týmito rozličnými „cestami“ dôjsť k poznaniu jestvovania skutočnosti, ktorá je prvou príčinou a posledným cieľom všetkého „a ktorú všetci nazývajú Bohom“.¹¹

35 Svojimi schopnosťami človek môže poznať jestvovanie osobného Boha. Ale aby človek mohol vstúpiť do dôverného vzťahu s ním, Boh sa mu chcel zjaviť a dať mu milosť, aby mohol vierou prijať toto zjavenie. Dôkazy jestvovania Boha môžu však na vieru pripraviť a pomáhať pochopiť, že viera neprotirečí ľudskému rozumu.

III. Poznanie Boha podľa učenia Cirkvi

36 “Svätá matka Cirkev vyznáva a učí, že Boha, ktorý je po čiatkom a cieľom všetkého, možno s istotou poznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu¹². Bez tejto schopnosti by človek nemohol prijať Božie zjavenie. Človek má túto schopnosť, lebo je stvorený „na Boží obraz“¹³.

37 Ale v dejinných podmienkach, v ktorých sa nachádza, človek sa stretá s nemalými ťažkosťami, aby poznal Boha len samotným svetlom svojho rozumu:

Hoci ľudský rozum, aby sme to jednoducho povedali, skutočne môže svojimi prirodzenými silami a svojím prirodzeným svetlom dospieť k pravému a istému poznaniu jediného osobného Boha, ktorý chráni a riadi svet svojou prozreteľnosťou a tiež k poznaniu prirodzeného zákona, ktorý Boh vložil do našich duší, predsa len nemálo vecí prekáža, aby tento rozum účinne a s úžitkom používal túto svoju prirodzenú schopnosť. Lebo pravdy, ktoré sa týkajú Boha a vzťahov, ktoré prebiehajú medzi Bohom a ľuďmi, sú pravdy, ktoré úplne presahujú poriadok zmyslových vecí, a keď sa uvádzajú do životnej činnosti a ju stvárnajú, vyžadujú sebaobetovanie a sebazaprenie. Ľudský duch pri získavaní takýchto právd, pociťuje ťažkosti, tak pre vplyv zmyslov a predstavivosti, ako aj pre zlé túžby, ktoré pochádzajú z dedičného hriechu. To spôsobuje, že sa ľudia v týchto veciach ľahko presvedčajú, že je nepravdivé alebo aspoň pochybné to, čo si neželajú, aby bolo pravdivé.¹⁴

38 Preto je potrebné, aby bol človek osvietený Božím zjavením nielen v tom, čo presahuje jeho chápanosť, ale aj v tom „čo v otázkach náboženstva a mravov samo osebe nie je ľudskému rozumu neprístupné“, aby to „aj v súčasných podmienkach ľudského pokolenia všetci mohli poznať bez ťažkostí, s pevnou istotou a bez primiešania omylu“¹⁵.

IV. Ako hovoriť o Bohu

39 Keď Cirkev háji schopnosť ľudského rozumu poznať Boha, vyjadruje tým svoju dôveru v možnosť hovoriť o Bohu všetkým ľuďom a so všetkými ľuďmi. Toto presvedčenie je východiskovým bodom jej dialógu s inými náboženstvami, s filozofiami a vedeckými disciplínami ako aj s neveriacimi a ateistami.

40 Pretože naše poznanie Boha je ohraničené, tak isto je ohraničený aj náš spôsob vyjadrovania sa o ňom. O Bohu môžeme hovoriť iba keď vychádzame zo stvorenia a podľa nášho ľudského obmedzeného spôsobu poznania a myslenia.

41 *Všetky stvorenia majú určitú podobnosť s Bohom* a celkom osobitne ju má človek, stvorený na Boží obraz a podobu. Rozmanité dokonalosti stvorenia (ich pravda, dobrota a krása) odrážajú teda nekonečnú dokonalosť Boha. Preto o Bohu môžeme hovoriť vychádzajúc z dokonalostí jeho tvorov, „lebo z veľkosti a krásy stvorenia sa na základe podobnosti poznáva ich Pôvodca“ (Múd 13, 5)

42 *Boh presahuje každé stvorenie.* Treba teda neprestajne očisťovať náš spôsob vyjadrovania sa od toho, čo je v ňom ohraničené, obrazné, nedokonalé, aby sme „nevysloviteľného, nepochopiteľného, neviditeľného, neuchopiteľného“¹⁶ Boha nezamieňali s našimi ľudskými predstavami. Naše ľudské slová nikdy nevystihujú tajomstvo Boha.

43 Keď takto hovoríme o Bohu, náš spôsob vyjadrovania sa je zaiste ľudský, ale skutočne sa vzťahuje na Boha samého, hoci ho nemôže vyjadriť v jeho nekonečnej jednoduchosti. Je treba totiž pripomenúť, že „medzi Stvoriteľom a stvorením nemožno zdôrazňovať podobnosť bez toho, aby sa nezdôraznila medzi nimi ešte väčšia nepodobnosť“¹⁷ a že „o Bohu nemôžeme pochopiť, čím je, ale len to, čím nie je, a ako sa iné bytosti majú vo vzťahu k nemu“¹⁸.

ZHRNUTIE

44 Človek je svojou prirodzenosťou a svojím povolaním náboženskou bytosťou. Keďže od Boha pochádza a ide k Bohu, žije naplno ľudským životom iba vtedy, keď slobodne žije svoje spojenie s ním.

45 Človek bol stvorený, aby žil v spoločenstve s Bohom, v ktorom nachádza svoje šťastie: „Keď úplne budem v tebe celou svojou bytosťou, nikdy nebude pre mňa jestvovať bolesť a námaha a môj život celkom naplnený tebou bude skutočným životom.“¹⁹

46 Keď človek počúva posolstvo stvorenia a hlas svojho svedomia, môže nadobudnúť istotu o jestvovaní Boha, príčine a cieľi všetkého.

47 Cirkev učí, že jediného a pravého Boha, nášho Stvoriteľa a Pána, možno s istotou spoznať z jeho diel prirodzeným svetlom ľudského rozumu.²⁰

48 O Bohu môžeme skutočne hovoriť, vychádzajúc z mnohorakých dokonalostí stvorenia, ktoré sú podobnosťami nekonečne dokonalého Boha, i keď náš ohraničený spôsob vyjadrovania sa nemôže vyčerpať jeho tajomstvo.

49 „Stvorenie ...bez Stvoriteľa zaniká“²¹. Preto sa aj veriaci cítia pobádaní Kristovou láskou prinášať svetlo živého Boha tým, ktorí ho nepoznajú alebo odmietajú.

¹ Gaudium et spes 19, 1

² Tamže

³ Porov. tamže, 19-21

⁴ Porov. Mt 13,22

⁵ Porov. Gn 3,8-10

⁶ Porov. Jon 1,3

⁷ Sv. Augustín, Vyznania 1,1,1

⁸ Porov. Sk 14,15.17; 17,27-28; Múdr 13,1-9

⁹ Sv. Augustín, Sermones 241, 2

¹⁰ Gaudium et spes 18, 1

11 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae I, 2, 3

12 I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm: 3004; porov. 3026 Dei Verbum 6

13 Porov. Gn 1,27

14 Pius XII. Humani generis: Denz.-Schönm. 3875

15 Tamže, 3876; porov. I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3005; Dei Verbum 6; Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae I, 1, 1

16 Lit.sv.Jána Zlatoústeho, Anafora

17 IV.Lateránsky koncil: Denz.-Schönm. 806

18 Sv.Tomáš Akvinský, Summa contra gentiles 1, 30

19 Sv.Augustín, Vyznania 10, 28, 39

20 Porov. I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3026

21 Gaudium et spes 36

DRUHÁ KAPITOLA BOH IDE V ÚSTRETY ČLOVEKOVI

50 Človek môže prirodzeným rozumom s istotou poznať Boha z jeho diel. Ale jestvuje ešte aj iný druh poznania Boha, ktorý človek nijako nemôže dosiahnuť svojimi vlastnými silami; je to Božie zjavenie.¹ Boh sa z úplne slobodného rozhodnutia zjavuje a dáva človekovi tým, že mu odhaľuje svoje tajomstvo, svoj milostivý plán, ktorý si predsavzal v Ježišovi Kristovi už od večnosti v prospech všetkých ľudí. Naplno odhaľuje svoj zámer, keď posliela svojho milovaného Syna, nášho Pána Ježiša Krista a Ducha Svätého.

I. článok BOŽIE ZJAVENIE

I. Boh zjavuje svoj „milostivý plán“

51 „Páčilo sa Bohu v jeho dobrote a múdrosti zjaviť seba samého a dať poznať tajomstvo svojej vôle, podľa ktorého ľudia majú skrze Krista, Slovo, ktoré sa stalo Telom, prístup k Otcovi v Duchu Svätom a stávajú sa účastnými na Božej prirodzenosti“.²

52 Boh, „ktorý prebýva „v neprístupnom svetle“ (1 Tim 6,16), chce darovať svoj božský život ľuďom, ktorých slobodne stvoril, aby sa skrze jeho jediného Syna stali adoptívnymi synmi.³ Tým, že Boh zjavuje sám seba, chce urobiť ľudí schopnými odpovedať mu, poznať ho a milovať ho omnoho viac, než by boli schopní sami od seba.

53 Plán Božieho zjavenia sa uskutočňuje zároveň „udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia“ a navzájom sa objasňujú.⁴ Obsahuje osobitnú „Božiu pedagogiku“: Boh sa postupne dáva človekovi, pripravuje ho po etapách na prijatie nadprirodzeného zjavenia seba samého, ktoré vrcholí v osobe a poslaní vteleného Slova, Ježiša Krista.

Svätý Irenej Lyonský častejšie hovorí o tejto Božej pedagogike, pričom používa obraz vzájomného privykania si Boha a človeka. „Božie Slovo bývalo v človekovi a stalo sa Synom človeka, aby naučilo človeka prijímať Boha a naučilo Boha prebývať v človekovi, podľa Otcovho ustanovenia“.⁵

II. Etapy zjavenia

Už od počiatku sa Boh dáva poznať

54 „Boh, ktorý skrze Slovo všetko tvorí a udržuje, poskytuje ľuďom neustále svedectvo o sebe vo stvorených veciach, a keďže chcel otvoriť cestu nadprirodzenej spásy, okrem toho hneď na počiatku zjavil seba samého prarodičom“.⁶ Pozval ich do dôverného spoločenstva so sebou, keď ich zaodel jasom milosti a spravodlivosti.

55 Toto zjavenie nebolo prerušené ani hriechom našich prvých rodičov. Boh totiž „po ich páde dal im nádej na spásu príslubom vykúpenia a ustavične sa staral o ľudské pokolenie, aby dal večný život všetkým, čo hľadajú spásu vytrvalým konaním dobra“.⁷

„A keď pre svoju neposlušnosť stratil tvoje priateľstvo, neponechal si ho v moci smrti...Viac ráz si ľuďom ponúkol zmluvu...“⁸

Zmluva s Noemom

56 Keď sa následkom hriechu rozpadla jednota ľudského pokolenia, Boh sa najprv snaží spasiť ľudstvo tým, že sa obracia na jeho jednotlivé časti. Zmluva s Noemom „po potope“⁹ vyjadruje princíp Božej ekonómie voči „národom“, to znamená voči ľuďom zoskupeným „podľa svojho jazyka a podľa svojich rodín, vo svojich národoch“ (Gn 10,5).¹⁰

57 Tento kozmický, sociálny a súčasne aj náboženský poriadok rozmanitých národov¹¹, ktorý Božia prozreteľnosť zverila ochrane anjelov¹², má krotiť pýchu padnutého ľudstva, ktoré svorné vo svojej skazenosti¹³, chcelo samo vytvoriť svoju jednotu na spôsob Babylonu.¹⁴ Ale v dôsledku hriechu¹⁵ polyteizmus a idolatria (modloslužba) národa a jeho panovníka neprestajne ohrozujú túto dočasnú ekonómiu pohanskou skazenosťou.

58 Zmluva s Noemom platí dovtedy, kým trvá čas národov,¹⁶ teda do všeobecného ohlasovania evanjelia. Biblia prejavuje úctu niekoľkým veľkým postavám „národov“, ako je „spravodlivý Ábel“, kráľ a kňaz

Melchizedech¹⁷ - predobraz Krista¹⁸, alebo spravodliví „Noe, Daniel a Jób“ (Ez 14,14). Sväté písmo takto naznačuje, akú výšku svätosti môžu dosiahnuť tí, čo žijú podľa zmluvy s Noemom v očakávaní, že Kristus „zhromaždí vedno rozptýlené Božie deti“ (Jn 11,52).

Boh si vyvolí Abraháma

59 Aby Boh zjednotil rozptýlené ľudstvo, vyvolí si Abrama a volá ho, aby odišiel zo svojej zeme, od svojho príbuzenstva a z domu svojho otca¹⁹, aby z neho urobil Abraháma, to znamená „otca mnohých národov“ (Gn 17,5): „V tebe budú požehnané všetky národy zeme“ (Gn 12,3).²⁰

60 Národ, ktorý vzíde z Abraháma, bude nositeľom prisľúbenia, ktorého sa dostalo patriarchom, bude vyvoleným národom²¹, povolaným, aby pripravil zhromaždenie všetkých Božích detí v jednote Cirkvi.²² Bude koreňom, do ktorého budú zaštepni pohania, keď uveria.²³

61 Patriarchovia, proroci a iné vynikajúce postavy Starého zákona boli a budú vždy uctievané ako svätci vo všetkých liturgických tradíciách Cirkvi.

Boh formuje Izraela ako svoj ľud

62 Po dobe patriarchov Boh formoval Izraela ako svoj ľud, keď ho vyslobodil z egyptského otroctva. Uzavrel s ním Zmluvu na vrchu Sinaj a prostredníctvom Mojžiša dal mu svoj zákon, aby ho uznal a slúžil mu ako jedinému a pravému Bohu, prozreteľnému Otcovi a spravodlivému sudcovi a očakával prisľúbeného Mesiáša.²⁴

63 Izrael je kňazský Boží ľud²⁵, ktorý „nosi meno Pánovo“ (Dt 28,10). Je to národ tých, „ku ktorým náš Pán Boh najprv prehovoril“²⁶, národ „starších bratov“ vo viere Abrahámovej.

64 Boh formuje svoj národ prostredníctvom prorokov v nádeji na spásu, v očakávaní novej a večnej Zmluvy, ktorá je určená všetkým ľuďom²⁷ a bude vpísaná do ich srdca.²⁸ Proroci ohlasujú úplné vykúpenie Božieho ľudu, očistenie od všetkých jeho neverností²⁹, spásu, ktorá zahrnie všetky národy.³⁰ Túto nádej ponosú predovšetkým chudobní a pokorní Pána.³¹ Sväté ženy, ako Sára, Rebeka, Ráchel, Miriam, Debora, Anna, Judita a Ester udržiavali živú nádej na spásu Izraela. Najčistejším obrazom tejto nádeje je Mária.³²

III. Ježiš Kristus - „Prostredník a plnosť celého zjavenia“³³

Boh povedal všetko vo svojom Slove

65 „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril kedysi Boh otcem skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi“ (Hebr 1,1-2). Kristus, Boží Syn, ktorý sa stal človekom, je jediným, dokonalým a neprevyšiteľným Slovom Otca. V ňom Otec hovorí všetko a okrem neho nebude nijaké iné slovo. Svätý Ján z Kríža to po mnohých iných jasne vyjadruje, keď komentuje stať z listu Hebrejom 1,1-2:

Keď nám dal svojho Syna, ktorý je jeho jediným a definitívnym Slovom, razom nám týmto svojim jediným Slovom povedal a zjavil všetko. ...Čo predtým hovoril po častiach prorokom, nám povedal celé vo svojom Synovi, keď nám ho celého daroval. Preto keby sa teraz niekto chcel vypytať Boha na niečo alebo žiadať od neho nejaké videnie alebo zjavenie, dopustil by sa nielen nerozumnosti, ale by urazil Boha, pretože neupiera svoje oči jedine na Krista, ale mimo neho hľadá nejakú inú vec alebo novotu.³⁴

Iné zjavenie už nebude

66 „Kresťanský poriadok spásy („oconomia christiana“) ako nová a definitívna Zmluva sa teda nikdy nepominie a nijaké nové verejné zjavenie sa už nemá očakávať pred slávnym zjavením sa nášho Pána Ježiša Krista“.³⁵ I keď je zjavenie ukončené, nie je úplne vysvetlené; je úlohou kresťanskej viery, aby postupne v priebehu storočí pochopila celý jeho význam.

67 *V priebehu storočí sa vyskytli takzvané „súkromné“ zjavenia, z ktorých niektoré boli uznané cirkevnou autoritou. Nepatria však do pokladu viery. Ich úlohou nie je „vylepšiť“ či „doplniť“ definitívne zjavenie Kristovo, ale pomáhať, aby sa plnšie z neho žilo v určitom období dejín. Pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi cit veriacich dokáže rozoznať a prijať, čo je v týchto zjaveniach autentickou výzvou Krista alebo jeho svätých k Cirkvi.*

Kresťanská viera nemôže prijať „zjavenia“, ktoré chcú prekročiť alebo opraviť zjavenie, ktorého završením je Kristus. To je prípad niektorých nekresťanských náboženstiev a tiež niektorých nových siekt, ktoré sa zakladajú na takýchto „zjaveniach“.

ZHRNUTIE

68 Boh sa zjavil a dal človekovi z lásky. Tak dáva definitívnu a prehojnú odpoveď na otázky, ktoré si človek kladie o zmysle a celi svojho života.

69 Boh sa zjavil človekovi tak, že mu postupne dával poznať svoje tajomstvo prostredníctvom skutkov a slov.

70 Okrem svedectva, ktoré Boh dáva o sebe v stvorených veciach, zjavil sa aj sám našim prarodičom. Hovoril k nim, a po páde im prisľúbil spásu³⁶ a ponúkol im svoju zmluvu.

71 Boh uzavrel s Noemom večnú zmluvu medzi sebou a všetkými žijúcimi bytosťami.³⁷ Táto zmluva bude trvať až kým bude trvať svet.

72 Boh si vyvolil Abraháma a uzavrel zmluvu s ním a s jeho potomstvom. Z neho vytvoril svoj národ, ktorému prostredníctvom Mojžiša zjavil svoj zákon. Prostredníctvom prorokov ho pripravil na prijatie spásy, určenej celému ľudstvu.

73 Boh sa úplne zjavil, keď poslal svojho vlastného Syna, v ktorom uzavrel svoju zmluvu naveky. On je konečným Slovom Otca, takže po ňom už nebude iné zjavenie.

2. článok

PRENÁŠANIE BOŽIEHO ZJAVENIA

74 Boh „chce, aby všetci ľudia boli spasení a poznali pravdu“ (1 Tim 2,4), to znamená Ježiša Krista.³⁸ Je teda potrebné, aby Ježiš Kristus bol ohlasovaný všetkým národom a všetkým ľudom, a aby sa tak zjavenie dostalo až do končín zeme:

*Boh veľmi láskavo rozhodol, aby sa to, čo zjavil na spásu všetkých národov, navždy zachovalo neporušené a odovzdalo sa všetkým pokoleniam.*³⁹

I. Apoštolská tradícia

75 „Kristus Pán, v ktorom sa završuje všetko zjavenie najvyššieho Boha, prikázal apoštolom, aby evanjelium, ktoré bolo predtým prisľúbené skrze prorokov, a ktoré on sám uskutočnil a verejne hlásal vlastnými ústami, ohlasovali všetkým ako zdroj každej spasiteľnej pravdy a celého mravného poriadku a udeľovali im Božie dary.“⁴⁰

Apoštolské ohlasovanie...

76 Podľa Pánovho príkazu sa evanjelium prenášalo dvoma spôsobmi:

Ústne, prostredníctvom apoštolov, „ktorí ohlasovaním slova, príkladmi a poučeniami podávali ďalej všetko, čo prijali z Kristových úst, zo styku s ním a z jeho skutkov, alebo čo poznali pod vplyvom Ducha Svätého“;

Písomne, prostredníctvom „tých apoštolov a apoštolských mužov, ktorí z vnuknutia tohože Ducha Svätého písomne zaznamenali blahozvest' spasenia“.⁴¹

...pokračuje v apoštolskom nástupníctve

77 „Aby sa však evanjelium zachovalo v Cirkvi navždy neporušené a živé, apoštoli zanechali ako svojich nástupcov biskupov a zverili im svoje poslanie učiteľského úradu.“⁴² Lebo „ohlasovanie apoštolov, ktoré je osobitným spôsobom vyjadrené v inšpirovaných knihách, sa malo zachovať nepretržitým nástupníctvom až do konca časov“.⁴³

78 Toto živé prenášanie, uskutočňované v Duchu Svätom, sa nazýva Tradíciou, pretože sa líši od Svätého písma, i keď je s ním úzko spojená. Jej prostredníctvom „Cirkev vo svojom učení, živote a kulte ustavične zachováva a všetkým pokoleniam odovzdáva všetko, čím je ona sama, všetko, čo verí“.⁴⁴ „Výroky svätých Otcov dosvedčujú oživujúcu prítomnosť tejto Tradície, ktorej bohatstvá prenikajú do praxe a života veriacej a modliacej sa Cirkvi“.⁴⁵

79 Takto sebazjavenie Otca, ktoré urobil skrze svoje Slovo v Duchu Svätom, zostáva prítomné a účinkujúce v Cirkvi: „Boh, ktorý kedysi prehovoril, neprestáva vo svojom rozhovore s Nevestou svojho milovaného Syna a Duch Svätý, skrze ktorého sa živý hlas evanjelia ozýva v Cirkvi a jej prostredníctvom vo svete, privádza veriacich k všetkej pravde a dáva v nich bohato prebývať Kristovmu slovu“.⁴⁶

II. Vzťah medzi Tradíciou a Svätým písmom

Spoločný prameň...

80 „Posvätná Tradícia a Sväté písmo sú vo vzájomnom úzkom súvisi a spojení. Ved' obe vyvierajú z toho istého božského prameňa, určitým spôsobom splyvajú v jedno a smerujú k tomu istému cieľu“.⁴⁷ Obidve sprítomňujú a zúrodňujú v Cirkvi tajomstvo Krista, ktorý sľúbil, že zostane so svojimi „po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28,20).

...dva rozdielne spôsoby prenášania

81 „*Písmo sväté* je Božie slovo, pokiaľ bolo písomne zaznamenané z vnuknutia Ducha Svätého“.

Posvätná Tradícia zasa Božie slovo, ktoré Kristus Pán a Duch Svätý zveril apoštolom, neporušene odovzdáva ich nástupcom, aby ho, osvietení Duchom pravdy, svojím ohlasovaním verne zachovávali, vysvetľovali a šírili“.

82 Z toho vyplýva, že Cirkev, ktorej je zverené prenášanie a vysvetľovanie zjavenia, „nečerpá svoju istotu o všetkom, čo bolo zjavené jedine zo Svätého písma. Preto obidve treba prijímať a uctiť si s rovnakým pocitom nábožnej úcty“.⁴⁸

Apoštolská Tradícia a cirkevné tradície

83 *Tradícia, o ktorej tu hovoríme, pochádza od apoštolov a odovzdáva ďalej to, čo oni prijali z učenia a príkladu Ježiša Krista a čo ich naučil Duch Svätý. Prvá generácia kresťanov totiž ešte nemala napísaný Nový zákon, a tento sám svedčí o priebehu živej Tradície.*

Od tejto Tradície treba rozlišovať „tradície“ teologické, disciplinárne, liturgické alebo náboženské, ktoré vznikali v priebehu čias v miestnych cirkvách. Sú to osobitné formy, v ktorých veľká Tradícia nadobúda prejavy, prispôbené rozličným miestam a dobám. V jej svetle sa môžu tieto „tradície“ zachovať, meniť alebo tiež zanechať pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi.

III. Vysvetľovanie dedičstva viery

Dedičstvo viery zverené celej Cirkvi

84 “Posvätný poklad“ viery⁴⁹ (depositum fidei), obsiahnutý v posvätnej Tradícii a Svätom písme, bol cez apoštolov zverený celej Cirkvi. Tým, že sa ho pridrižiava „všetok svätý ľud spojený so svojimi pastiermi, neustále zotrúva v učení apoštolov, v bratskom spoločenstve, v lámaní chleba a v modlitbách, takže sa vytvára jedinečná zhoda medzi pastiermi a veriacimi v pridržaní sa, praktizovaní a vyznávaní prijatej viery“.⁵⁰

Učiteľský úrad Cirkvi

85 “Úloha hodnoverne vysvetľovať písané alebo ústne podané Božie slovo bolo zverené jedine živému Učiteľskému úradu Cirkvi, ktorý vykonáva svoju moc v mene Ježiša Krista“⁵¹, to znamená biskupom v spoločenstve s Petrovým nástupcom, rímskym biskupom.

86 “Tento Učiteľský úrad nie je však nad Božím slovom, ale mu slúži, lebo učí iba to, čo bolo odovzdané, takže ho (Božie slovo) z Božieho poverenia a pomocou Ducha Svätého nábožne počúva, sväto zachováva a verne vysvetľuje; a všetko, čo predkladá veriť ako od Boha zjavené, čerpá z tohto jediného pokladu viery“.⁵²

87 Veriaci, pamätajúc na Kristove slová apoštolom: „Kto vás počúva, mňa počúva“ (Lk 10,16)⁵³, poslušne prijímajú učenie a smernice, ktoré im v rozličných formách dávajú ich pastieri.

Dogmy viery

88 Učiteľský úrad Cirkvi používa naplno autoritu, ktorú dostal od Krista, keď definuje dogmy, to znamená, keď predkladá kresťanskému ľudu vo forme, ktorá ho zaväzuje k neodvolateľnému súhlasu viery také pravdy, ktoré sú obsiahnuté v Božom zjavení alebo pravdy, ktoré s nimi nevyhnutne súvisia.

89 Medzi naším duchovným životom a dogmami jestvuje organické spojenie. Dogmy sú svetlá na ceste našej viery, osvetľujú ju a robia ju bezpečnou. A naopak, ak je náš život priamy, aj náš rozum a naše srdce budú otvorené prijať svetlo dogmami viery.⁵⁴

90 Vzájomné spojenie a súvislosť dogmami možno nájsť v celku zjavenia tajomstva Krista.⁵⁵ „Jestvuje určitý poriadok čiže »hierarchia« právd katolíckeho učenia, lebo ich spojenie so základmi kresťanskej viery je rozličné“.⁵⁶

Nadprirodzený cit pre vieru

91 Všetci veriaci majú účasť na chápaní a prenášaní zjavenej pravdy. Prijali pomazanie Ducha Svätého, ktorý ich poučá⁵⁷ a uvádza ich „do plnej pravdy“ (Jn 16,13).

92 “Spoločenstvo veriacich ...sa vo viere nemôže myliť a túto svoju osobitnú vlastnosť prejavuje nadprirodzeným citom celého ľudu pre vieru, keď »od biskupov až po posledných veriacich laikov« prejavuje svoj všeobecný súhlas vo veciach viery a mravov“.⁵⁸

93 “Týmto citom pre vieru, ktorý vzbudzuje a udržuje Duch pravdy, Boží ľud pod vedením posvätného Učiteľského úradu...sa neochvejne pridrižiava viery, ktorá bola raz navždy odovzdaná svätým, správnym úsudkom hlbšie do nej preniká a plnšie ju aplikuje v živote.“⁵⁹

Rast v chápaní viery.

94 Vďaka pomoci Ducha Svätého môže v živote Cirkvi rásť chápanie tak skutočností ako aj slov pokladu viery:

- „rozjímaním a štúdiom veriacich, ktorí o nich premýšľajú vo svojom srdci“⁶⁰; najmä „teologické bádanie... sa má snažiť o hlboké poznanie zjavenej pravdy“⁶¹;

- „hlbším chápaním duchovných skutočností, ktoré (veriaci) prežívajú“⁶²; „Božie slová rastú s tým, kto ich číta“.⁶³

- „kazateľskou službou tých, čo s biskupským nástupníctvom dostali aj hodnovernú charizmu pravdy“.⁶⁴

95 “Je teda zrejmé, že posvätná Tradícia, Sväté písmo a Učiteľský úrad Cirkvi sú z nanajvyš múdreho Božieho ustanovenia tak navzájom spojené a späté, že jedno bez druhého neobstojí a všetko spolu - každé svojím spôsobom - pôsobením toho istého Ducha Svätého účinne prispieva k spáse duší“.⁶⁵

ZHRNUTIE

96 Čo Kristus zveril apoštolom, oni svojím kázaním a písomne inšpirovaní Duchom Svätým, odovzdali všetkým pokoleniam až do Kristovho slávneho návratu.

97 “Posvätná Tradícia a Sväté písmo tvoria jediný posvätný poklad Božieho slova“⁶⁶, v ktorom putujúca Cirkev akoby v zrkadle kontempluje Boha, prameň všetkých svojich bohatstiev.

98 “Cirkev vo svojom učení, živote a kulte zachováva a všetkým pokoleniam odovzdáva všetko, čím sama je a čo verí“.⁶⁷

99 Celý Boží ľud, vďaka svojmu nadprirodzenému citu pre vieru, neprestáva prijímať dar Božieho zjavenia, hlbšie do neho prenikáť a plnšie z neho žiť.

100 Úloha autenticky vysvetľovať Božie slovo bola zverená jedine Učiteľskému úradu Cirkvi, pápežovi a biskupom, ktorí sú v spoločenstve s ním.

3. článok

SVÄTÉ PÍSMO

I. Kristus - jediné Slovo Svätého písma

101 Aby sa Boh zjavil ľuďom, vo svojej láskavej добрote hovorí k nim ľudskými slovami: „Lebo Božie slová, vyjadrené ľudskými jazykmi, sa pripodobnili ľudskému spôsobu hovorenia, ako kedysi Slovo večného Otca, keď si vzalo krehké ľudské telo, stalo sa podobné ľuďom.“⁶⁸

102 Všetkými slovami Svätého písma Boh nehovorí nič iné iba jediné Slovo, v ktorom sa vyslovuje celý⁶⁹:

*Pamätajte, že vo všetkých Písmach sa rozvíja jediná Božia reč a že to mnohými ústami svätopiscov zaznieva jediné Slovo, ktoré, pretože je na počiatku Bohom u Boha a tam nemá slabiky, lebo je bez času.*⁷⁰

103 Preto Cirkev mala vždy v úcte Božie písma, ako si uctieva aj Pánovo telo. Neprestáva podávať veriacim Chlieb života, ktorý prijíma zo stola Božieho slova a Kristovho tela.⁷¹

104 Vo Svätom písme Cirkev ustavične nachádza svoj pokrm a silu⁷², pretože v ňom neprijíma iba ľudské slovo, ale to, čo naozaj je: Božie slovo.⁷³ „Veď Otec, ktorý je na nebesiach, ide v posvätných knihách láskypne v ústrety svojim deťom a zhovára sa s nimi.“⁷⁴

II. Inšpirácia a pravdivosť Svätého písma

105 *Pôvodcom Svätého písma je Boh.* „Bohom zjavené pravdy, ktoré sa nachádzajú a predkladajú vo Svätom písme, boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého.

Svätá matka Cirkev, na základe apoštolskej viery, považuje za sväté a kanonické knihy tak Starého ako aj Nového zákona v ich celosti i so všetkými časťami, pretože, napísané z vnuknutia Ducha Svätého, majú za pôvodcu Boha a ako také boli zverené Cirkvi.“⁷⁵

106 *Boh inšpiroval ľudských autorov posvätných kníh:* „Na napísanie posvätných kníh si Boh vyvolil ľudí, ktorými si prostredníctvom použitia ich schopností a vlastností poslážil tak, aby jeho pôsobením v nich a skrze nich, napísali ako skutoční autori všetko to a len to, čo on sám chcel.“⁷⁶

107 *Inšpirované knihy učia pravdu.* „Keďže teda všetko, čo inšpirovaní autori, čiže svätopisci tvrdia, treba považovať za výrok Ducha Svätého, potom treba uznať, že knihy Písma bezpečne, verne a bez omylu učia pravdu, ktorú Boh chcel, aby na našu spásu bola zaznačená vo Svätom písme.“⁷⁷

108 Kresťanská viera nie je však „náboženstvom knihy“. Kresťanstvo je náboženstvom Božieho „Slova“, „nie slova písaného a nemého, ale Slova vteleného a živého.“⁷⁸ Aby slová Písma nezostali mŕtvym písmenom, treba, aby Kristus, večné Slovo živého Boha nám skrze Ducha Svätého „otvoril myseľ, aby sme porozumeli Písmu“ (Lk 24, 45).

III. Duch Svätý vysvetľuje Sväté písmo

109 Vo Svätom písme Boh hovorí ľuďom ľudským spôsobom. Aby sa teda Sväté písmo správne vysvetľovalo, treba pozorne skúmať, čo ľudskí autori mali v úmysle skutočne povedať, a čo nám Boh ich slovami uznal za dobré vyjaviť.⁷⁹

110 Aby sme zistili *úmysel svätopiscov*, treba mať na zreteli podmienky ich doby a ich kultúry, vtedy používané „literárne druhy“, a bežný spôsob myslenia, vyjadrovania a rozprávania tých čias. „Lebo pravda sa iným spôsobom podáva a vyjadruje v textoch, ktoré sú rôznym spôsobom historické či prorocké alebo básnické, prípadne v iných vyjadrovacích formách.“⁸⁰

111 Ale pretože Sväté písmo je inšpirované, jestvuje aj iný princíp správneho vysvetľovania, nie menej dôležitý ako predošlý, bez ktorého by Sväté písmo zostávalo mŕtvou literou: „Sväté písmo treba čítať a vysvetľovať pomocou toho istého Ducha, pôsobením ktorého bolo napísané.“⁸¹

Druhý vatikánsky koncil uvádza *tri kritériá* na vysvetľovanie Svätého písma podľa Ducha, ktorý ho inšpiroval:⁸²

112 1. *V prvom rade venovať veľkú pozornosť „obsahu a jednote celého Písma“.* Lebo akokoľvek sú odlišné knihy, z ktorých sa Sväté písmo skladá, predsa tvorí jednotu na základe jednoty Božieho plánu, ktorého stredobodom a srdcom, otvoreným od jeho Veľkej noci, je Ježiš Kristus.⁸³

*Pod Kristovým srdcom⁸⁴ sa chápe Sväté písmo, ktoré nám dáva poznať jeho srdce. Pred umučeníím bolo toto srdce zatvorené, lebo Písmo bolo nejasné. Ale po umučení bolo Písmo otvorené, lebo tí, čo ho už teraz chápu, uvažujú a rozoznávajú, akým spôsobom sa majú prorocká vykladať.*⁸⁵

113 2. *Čítať Sväté písmo v „živej tradícii celej Cirkvi“.* Podľa výroku cirkevných Otcov „Sväté písmo je prv napísané v srdci Cirkvi než na materiálnych prostriedkoch“. Cirkev totiž nosí vo svojej Tradícii živú pamäť Božieho slova a Duch Svätý dáva vysvetlenie Svätého písma... podľa duchovného zmyslu, ktorým Duch obdarúva Cirkev.⁸⁶

114 3. *Brat do úvahy „analogiu viery“.*⁸⁷ Pod „analogiou viery“ rozumieme súvislosť právd viery navzájom a v celkovom pláne Zjavenia.

Významy Svätého písma

115 *Podľa dávnej tradície možno rozlišovať dva významy Svätého písma:* doslovný a duchovný. *Duchovný sa ďalej delí na význam alegorický, morálny a anagogický. Hlboká zhoda týchto štyroch významov zabezpečuje živému čítaniu Svätého písma v Cirkvi celé jeho bohatstvo.*

116 Literárny (doslovný) zmysel. *Tento zmysel je vyjadrený slovami Písma a odhaľuje ho exegéza podľa zásad správneho výkladu.* „Každý zmysel (Svätého písma) sa zakladá na jednom, totiž na literárnom zmysle.“⁸⁸

117 Duchovný zmysel. *Vďaka jednote Božieho plánu nielen text Svätého písma, ale aj skutočnosti a udalosti, o ktorých hovorí, môžu byť znakmi.*

1. Alegorický zmysel. *Môžeme získať hlbšie pochopenie udalostí, keď spoznáme ich význam v Kristovi; tak napríklad prechod cez Červené more je znakom Kristovho víťazstva a tým krstu.*⁸⁹

2. Morálny zmysel. *Udalosti, o ktorých sa hovorí vo Svätom písme, nás majú viesť k správne konaniu. Boli napísané „ako napomenutie pre nás“ (1 Kor 10,18).*⁹⁰

3. Anagogický zmysel. *Niektoré skutočnosti a udalosti možno tiež vidieť v ich večnom význame, ktorý nás vedie (gr. anagoge) do našej Vlasti. Tak napríklad Cirkev je na zemi znakom nebeského Jeruzalema.*⁹¹

118 *Stredoveké dvojveršie zhrňa význam štyroch zmyslov: literárny zmysel učí udalosti, alegória, čo máš veriť, morálny zmysel, čo máš robiť, anagógia, kam máš smerovať.*

„Littera gesta docet, quid credas allegoria,

Moralis quid agas, quo tendas anagogia.“

119 *“Je úlohou exegétov pričiniť sa podľa týchto smerníc o dôkladnejšie pochopenie a vysvetlenie zmyslu Svätého písma, aby akoby prípravným štúdiom dozrelo rozhodnutie Cirkvi. Lebo všetko, čo sa týka vysvetľovania Svätého písma, podlieha nakoniec úsudku Cirkvi, ktorá vykonáva Božie poverenie a službu zachovávať a vysvetľovať Božie slovo“.*⁹²

*Neveril by som evanjeliu, keby ma k tomu nepobádala autorita Cirkvi - (Ego vero Evangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas).*⁹³

IV. Kánon Svätého písma

120 Apoštolská Tradícia umožnila Cirkvi rozoznať, ktoré spisy sa mali započítavať do zoznamu Posvätných kníh.⁹⁴ Ich úplný zoznam sa nazýva „Kánonom“ Svätého písma. 46 kníh Starého zákona (45, ak sa Kniha proroka Jeremiáša a Kniha Náreky počítajú spolu) a 27 Nového zákona.⁹⁵

Knihy Starého zákona:

Genesis (Gn), Exodus (Ex), Levitikus (Lv), Numeri (Nm), Deuteronomium (Dt), Kniha Jozue (Joz), Kniha Sudcov (Sdc), Kniha Rút (Rút), Prvá kniha Samuelova (1 Sam), Druhá kniha Samuelova (2 Sam), Prvá kniha Kráľov (1 Kr), Druhá kniha Kráľov (2 Kr), Prvá kniha Kroník (1 Krn), Druhá kniha Kroník (2 Krn), Kniha Ezdrášova (Ezd), Kniha Nehemiášova (Neh), Kniha Tobiáš (Tob), Kniha Judita (Jud), Kniha Ester (Est), Kniha Jób (Jób), Kniha Žalmov (Ž), Kniha Prísloví (Prís), Kniha Kazateľ (Kaz), Pieseň Piesní (Pies), Kniha Múdrosti (Múd), Kniha Sirachovho syna (Sir), Kniha proroka Izaiáša (Iz), Kniha proroka Jeremiáša (Jer), Kniha Náreky (Nár), knihy prorokov: Barucha (Bar), Ezechiela (Ez), Daniela (Dan), Ozeáša (Oz), Joela (Joel), Amosa (Am), Abdiáša (Abd), Jonáša (Jon), Micheáša (Mich), Nahuma (Nah), Habakuka (Hab), Sofoniáša (Sof), Aggea (Ag), Zachariáša (Zach), Malachiáša (Mal) a dve knihy Machabejcov: Prvá kniha Machabejcov (1 Mach), Druhá kniha Machabejcov (2 Mach).

Knihy Nového zákona:

Evanjelium podľa Matúša (Mt), podľa Marka (Mk), podľa Lukáša (Lk), podľa Jána (Jn); Skutky apoštolov (Sk); Listy svätého Pavla: Rimanom (Rim), Prvý a Druhý Korintanom (1 Kor, 2 Kor), Galatanom (Gal), Efezanom (Ef), Filipanom (Flp), Kolosanom (Kol), Prvý a Druhý Solúnčanom, (1 Sol, 2 Sol), Prvý a Druhý Timotejovi (1 Tim, 2 Tim), Títovi (Tit), Filemonovi (Flm), Hebrejom (Hebr); Jakubov list (Jak); Prvý a Druhý Petrov list (1 Pt, 2 Pt), Prvý, Druhý a Tretí Jánov list (1 Jn, 2 Jn, 3 Jn), Júdov list (Júd), Zjavenie apoštola Jána (Zjv).

Starý zákon

121 Starý zákon je neoddeliteľnou súčasťou Svätého písma. Jeho knihy sú inšpirované Bohom a zachovávajú si trvalú hodnotu⁹⁶, pretože Stará zmluva nebola nikdy odvolaná.

122 *“Veď starozákonný plán spásy bol zameraný predovšetkým na to, aby pripravil... príchod Krista, Vykupiteľa sveta“. Knihy Starého zákona, „i keď obsahujú aj veci nedokonalé a prechodné“, dosvedčujú celú božskú pedagogiku spásonosnej Božej lásky: V nich „sú uložené vznešené nauky o Bohu a spasiteľná múdrosť o ľudskom živote, ako aj jedinečné poklady modlitieb“ a v nich „sa konečne skrýva tajomstvo našej spásy“.*⁹⁷

123 Kresťania si ctia Starý zákon ako skutočné Božie slovo. Cirkev vždy silne odmietala myšlienku zavrhnúť Starý zákon pod zámenkou, že by ho bol Nový zákon urobil neplatným (marcionizmus).

Nový zákon

124 *“Božie slovo, ktoré je prejavom Božej moci na spásu každého veriaceho, je vynikajúcim spôsobom prítomné a preukazuje svoju silu v spisoch Nového zákona“.*⁹⁸ Tieto spisy nám podávajú definitívnu pravdu Božieho zjavenia. Ich ústredným predmetom je Ježiš Kristus, vtelený Boží Syn, jeho činy, jeho učenie, jeho utrpenie a oslávenie ako aj začiatky jeho Cirkvi pod pôsobením Ducha Svätého.⁹⁹

125 *Evanjeliá sú srdcom celého Svätého písma, „pretože sú hlavným svedectvom o živote a učení vteleného Slova, nášho Spasiteľa“.*¹⁰⁰

126 Pri vzniku evanjelií možno rozlišovať tri etapy:

1. Život a učenie Ježišovo. *Cirkev s istotou tvrdí, že štyri evanjeliá, „ktorých historickosť bez váhania uznáva, verne podávajú to, čo Ježiš, Boží Syn, počas svojho života medzi ľuďmi skutočne vykonal a učil na ich večnú spásu až do dňa, keď bol vzatý do neba“.*

2. Ústne podanie. *„Apoštolí po nanebovstúpení Pána odovzdali svojim poslucháčom to, čo on sám hovoril a konal, a to s tým plným poznaním, ktoré sami mali, poučení slávnymi Kristovými udalosťami a osvietení svetlom Ducha pravdy“.*

3. Napísané evanjeliá. *„Svätopisci napísali štyri evanjeliá tak, že vybrali niektoré z mnohých vecí, ktoré boli odovzdané buď ústne alebo už aj písomne, iné synteticky zhrnuli alebo vysvetlili so zreteľom na stav miestnych Cirkví, ponechajúc im nakoniec kazateľskú formu, ale vždy tak, aby nám podali o Ježišovi pravdivé a úprimné údaje“.*¹⁰¹

127 Evanjelium v štyroch podobách má v Cirkvi jedinečné miesto, o čom svedčí úcta, ktorú mu preukazuje liturgia a neporovnateľná príťažlivosť, ktorou pôsobilo na svätcov všetkých čias:

*Niet nijakého učenia, ktoré by bolo lepšie, vzácnejšie a žiarivejšie, ako sú texty evanjelia. To si všimajte a toho sa pridržajte, čo náš Pán a učiteľ Ježiš Kristus učil svojimi slovami a uskutočňoval svojimi činmi.*¹⁰²

*Počas mojich (rozjímavých) modlitieb sa zaoberám nadovšetko evanjeliom; v ňom nachádzam všetko, čo potrebuje moja úbohá duša. Vždy tam nachádzam nové svetlá, skryté a tajomné významy.*¹⁰³

Jednota Starého a Nového zákona

128 Cirkev už v apoštolskej dobe¹⁰⁴ a potom ustavične vo svojej Tradícii vysvetľovala jednotu Božieho plánu v oboch Zákonoch vďaka *typológii*. Táto rozoznáva v Božích dielach Starého zákona predobrazy toho, čo Boh uskutočnil v plnosti časov v osobe vteleného Syna.

129 Kresťania čítajú teda Starý zákon vo svetle zomrelého a zmŕtvychvstalého Krista. Toto typologické čítanie odhaľuje nevyčerateľný obsah Starého zákona. Nesmie však byť zabudnuté, že Starý zákon si zachováva svoju vlastnú hodnotu. Zjavenia, ktorú potvrdil samotný náš Pán.¹⁰⁵ Napokon aj Nový zákon vyžaduje, aby bol čítaný vo svetle Starého zákona. Prvotná kresťanská katechéza ho stále používala.¹⁰⁶ Podľa starého výroku sa Nový zákon skrýva v Starom a Starý sa odhaľuje v Novom: „Novum in Vetere latet et in Novo Vetus patet“.¹⁰⁷

130 Typológia znamená dynamický pohyb k zavŕšeniu Božieho plánu, keď „Boh bude všetko vo všetkom“ (1 Kor 15,28). Tak napríklad, aj povolanie patriarchov a východ z Egypta nestrácajú svoju vlastnú hodnotu v Božom pláne tým, že sú v ňom súčasne sprostredkujúcimi etapami.

V. Sväté písmo v živote Cirkvi

131 „V Božom slove je toľká sila a účinnosť, že je oporou a životnou silou pre Cirkev a pre jej deti posilou vo viere, pokrmom duše, čistým a nevysychajúcim prameňom duchovného života“.¹⁰⁸ Preto „Sväté písmo má byť veriacim čo najprístupnejšie“.¹⁰⁹

132 „Štúdium Svätého písma nech je akoby dušou posvätnéj teológie. Ale tým istým slovom Písma sa osožne živí a svätó posilňuje aj služba slova, totiž pastorálna kazateľská činnosť, katechéza a každé kresťanské poučovanie, kde má mať vynikajúce miesto liturgická homília.“¹¹⁰

133 Cirkev „nalieha a osobitne povzbudzuje všetkých kresťanov... aby si častým čítaním Svätého písma nadobudli »vznešenosť poznania Ježiša Krista« (Flp 3,8). „Lebo neznalosť Písma, je neznalosťou Krista.“ (Sv. Hieronym)¹¹¹

ZHRNUTIE

134 „Celé Božie písmo je len jedna kniha, a tou jedinou knihou je Kristus. Lebo celé Božie písmo hovorí o Kristovi a celé Božie písmo sa v Kristovi naplňuje“.¹¹²

135 „Sväté písmo obsahuje Božie slovo a pretože je inšpirované, je skutočne Božím slovom“.¹¹³

136 Boh je pôvodcom Svätého písma, lebo inšpiroval jeho ľudských autorov; on koná v nich a skrze nich. Tak nám dáva záruku, že ich spisy podávajú spásonosnú pravdu bez omylu.¹¹⁴

137 Vysvetľovanie inšpirovaného Písma má venovať pozornosť predovšetkým tomu, čo Boh prostredníctvom posvätných autorov, chce zjaviť na našu spásu. „Čo pochádza od Ducha, možno plne pochopiť iba pôsobením Ducha.“¹¹⁵

138 Cirkev prijíma a uctieva ako inšpirované 46 kníh Starého a 27 kníh Nového zákona.

139 Štyri evanjeliá majú ústredné miesto, pretože ich stredobodom je Ježiš Kristus.

140 Jednota dvoch Zákonov vyplýva z jednoty Božieho plánu a jeho zjavenia. Starý zákon pripravuje Nový, kým Nový završuje Starý; obidva sa navzájom vysvetľujú; obidva sú pravým Božím slovom.

141 „Cirkev vždy mala v úcte Sväté písmo tak ako i samotné telo Pánovo“¹¹⁶: obidve živia a usmerňujú celý kresťanský život. „Tvoje slovo je svetlo pre moje nohy a pochodeň na mojich chodníkoch“ (Ž 119, 105).¹¹⁷

¹ Porov. I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3015

² Dei Verbum 2

³ Porov. Ef 1,4-5

⁴ Dei Verbum 2

⁵ Sv. Irenej Lyonský, Adversus haereses 3, 20, 2

⁶ Dei Verbum 3

⁷ Tamže

- 8 Rímsky misál, IV.Eucharistická modlitba
- 9 Porov. Gn 9,9
- 10 Porov. Gn 10,20-31
- 11 Porov. Sk 17,26-27
- 12 Porov. Dt 4,19;Dt (LXX) 32,8
- 13 Porov. Múd 10,5
- 14 Porov. Gn 11,4-6
- 15 Porov. Rim 1,18-25
- 16 Porov. Lk 21,24
- 17 Porov. Gn 14,18
- 18 Porov. Hebr 7,3
- 19 Porov. Gn 12,1
- 20 Porov. Gal 3,8
- 21 Porov. Rim 11,28
- 22 Porov. Jn 11,52; 10,16
- 23 Porov. Rim 11,17-18.24
- 24 Porov. Dei Verbum 3
- 25 Porov. Ex 19,6
- 26 Rímsky misál, Zelený štvrtok - VI. všeobecná modlitba
- 27 Porov. Iz 2,2-4
- 28 Porov. Jer 31,31-34; Hebr 10,16
- 29 Porov. Ez 36
- 30 Porov. Iz 49,5-6; 53,11
- 31 Porov. Sof 2,3
- 32 Porov. Lk 1,38
- 33 Dei Verbum 2
- 34 Sv.Ján z Kríža, Salita al monte Carmelo 22
- Porov. Liturgia delle Ore 1
- 35 Dei Verbum 4
- 36 Porov. Gn 3,15
- 37 Porov. Gn 9,16
- 38 Porov. Jn 14,6
- 39 Dei Verbum 7
- 40 Tamže
- 41 Tamže
- 42 Tamže
- 43 Tamže, 8
- 44 Tamže
- 45 Tamže
- 46 Tamže
- 47 Tamže, 9
- 48 Tamže
- 49 Porov. 1 Tim 6,20; 2 Tim 1,12-14
- 50 Dei Verbum 10
- 51 Tamže
- 52 Tamže
- 53 Porov. Lumen gentium 20
- 54 Porov. Jn 8,31-32
- 55 I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. „nexus mysteriorum“
Lumen gentium 25
- 56 Unitatis redintegratio 11
- 57 Porov. 1 Jn 2,20.27
- 58 Lumen gentium 12
- 59 Tamže
- 60 Dei Verbum 8
- 61 Gaudium et spes 62, 7; porov. 44, 2; Dei Verbum 23; 24; Unitatis redintegratio 4
- 62 Dei Verbum 8
- 63 Sv.Greg. Veľký, Homilia in Ezechielem 1, 7, 8
- 64 Dei Verbum 8
- 65 Tamže, 10, 3
- 66 Tamže, 10, 1
- 67 Tamže, 8
- 68 Tamže, 13
- 69 Porov. Hebr 1,1.3
- 70 Sv.Augustín, Enerratio in Psalmos 103, 4, 1
- 71 Porov. Dei Verbum 21
- 72 Porov. tamže, 24
- 73 Porov. 1 Sol 2,13
- 74 Dei Verbum 21
- 75 Tamže, 11
- 76 Tamže
- 77 Tamže
- 78 Sv.Bernard, Homilia super missus est 4, 11
- 79 Dei Verbum 12, 1
- 80 Tamže, 12, 2
- 81 Tamže, 12, 3
- 82 Tamže
- 83 Porov. Lk 24,25-27.44-46
- 84 Porov. Ž 22,15
- 85 Sv.Tomáš Akvinský, Expositio in Psalmos, 21, 11
- 86 Origenes, Homiliae in Leviticum 5, 5
- 87 Porov. Rim 12,6
- 88 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I, 1, 10, ad 1
- 89 Porov. 1 Kor 10,2
- 90 Porov. Hebr 3-4,11
- 91 Porov. Zjv 21,1-22,5
- 92 Dei Verbum 12, 3
- 93 Sv.Augustín, Contra epistulam Manichaei quam vocant fundamenti 5, 6
- 94 Porov. Dei Verbum 8, 3
- 95 Porov. Decretum Damasi: Denz.-Schönm. 179
Florentský koncil (1442): tamže, 1334-1336
Tridentský koncil: tamže, 1501-1504
- 96 Dei Verbum 14
- 97 Tamže, 15
- 98 Tamže, 17
- 99 Porov. tamže, 20
- 100 Tamže, 18
- 101 Tamže, 19
- 102 Sv.Cezaria, A sainte Richlide et sainte Radegonde: Sources chrétiennes 345, 480
- 103 Sv.Terézia Ježišova, Manoscritti autobiografici A, 83
- 104 Porov. 1 Kor 10,6.11; Hebr 10,1; 1 Pt 3,21
- 105 Porov. Mk 12,29-31
- 106 Porov. 1 Kor 5,6-8; 10,1-11
- 107 Sv.Augustín, Quaestiones in Heptateucum 2, 73; porov. Dei Verbum 16
- 108 Dei Verbum 21
- 109 Tamže, 22
- 110 Tamže, 24

111 Tamže, 25	114 Porov. tamže, 11
112 Hugo od sv. Viktora, De arca Noe 2,	115 Origines, Homiiae in Exodum 4, 5
8	116 Dei Verbum 21
113 Dei Verbum 24	117 Porov. Iz 50,4

TRETIA KAPITOLA ODPOVEĎ ČLOVEKA BOHU

142 *Svojím zjavením* „sa neviditeľný Boh vo svojej veľkej láske prihovára ľuďom ako k priateľom a zhovára sa s nimi, aby ich pozval a prijal do svojho spoločenstva“¹. Primeranou odpoveďou na toto pozvanie je viera.

143 *Vierou* človek úplne podriaďuje svoj rozum a vôľu Bohu. Celou svojou bytosťou dáva svoj súhlas zjavujúcemu Bohu². Sväté písmo nazýva túto odpoveď človeka Bohu, ktorý zjavuje, „poslušnosťou viery“³.

I . Č l á n o k V E R Í M

I. Poslušnosť viery

144 Poslúchať (ob-audire: po-slúchať) vo viere znamená slobodne sa podriaďiť počutému slovu, lebo jeho pravdivosť zaručuje Boh, Pravda sama. Vzorom tejto poslušnosti, ktorý nám predkladá Sväté písmo, je Abrahám. Jej najdokonalejším uskutočnením je Panna Mária.

Abrahám - „otec všetkých veriacich“

145 List Hebrejom, vo veľkej chváloreči na vieru predkov, osobitne vyzdvihuje Abrahámovu vieru: „S vierou *poslúchol* Abrahám, keď bol povolaný, aby šiel na miesto, ktoré mal dostať ako dedičstvo; išiel a ani nevedel, kam ide“ (Hebr 11,8)⁴. Vierou žil ako cudzinec a príselec v zaslúbenej zemi⁵. Vierou Sára mohla počať syna prisľúbenia. A konečne s vierou obetoval Abrahám svojho jediného syna⁶.

146 Abrahám uskutočňuje tak definíciu viery, ako ju podáva List Hebrejom: „Viera je základom toho, v čo dúfame, dôkazom toho, čo nevidíme“ (Hebr 11,1). „Abrahám uveril Bohu a počítalo sa mu to za spravodlivosť“ (Rim 4,3)⁷. Vďaka tejto silnej viere⁸ sa stal „otcom všetkých, čo veria“ (Rim 4,11.18)⁹.

147 Starý zákon prináša mnohé svedectvá o takejto viere. List Hebrejom chváli príkladnú vieru predkov, ktorou „si... získali dobré svedectvo“ (Hebr 11,2.39). Ale „Boh prichystal pre nás niečo lepšie“: milosť veriť v jeho Syna Ježiša, „pôvodcu a zavŕšiteľa viery“ (Hebr 11,40;12,2).

Mária - „blahoslavená, ktorá uverila“

148 Panna Mária uskutočňuje poslušnosť viery najdokonalejším spôsobom. Vo viere prijala zvestovanie a prisľub, ktoré jej priniesol anjel Gabriel, uveriac, že „Bohu nič nie je nemožné“ (Lk 1,37)¹⁰ a dáva svoj súhlas: „Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (Lk 1,38). Alžbeta ju pozdravila: „Blahoslavená je tá, ktorá uverila, že sa splní, čo jej povedal Pán“ (Lk 1,45). Za túto vieru ju budú blahoslaaviť všetky pokolenia¹¹.

149 Počas celého svojho života až do poslednej skúšky¹², keď Ježiš, jej Syn umrel na kríži, jej viera sa nezakolísala. Mária neprestala veriť „v splnenie“ Božieho slova. Preto Cirkev uctieva v Márii najčistejšie uskutočnenie viery.

II. „Viem, komu som uveril“ (2 Tim 1,12)

Veriť v jedného Boha

150 Viera je predovšetkým *osobným primknutím sa* človeka *k Bohu*; súčasne a neoddeliteľne je *slobodným súhlasom s celou pravdou, ktorú zjavil Boh*. Ako osobné primknutie sa k Bohu a súhlas s pravdou, ktorú zjavil, kresťanská viera sa líši od viery v človeka. Je správne a dobré dať úplnú dôveru Bohu a absolútne veriť, čo hovorí. Bolo by však márne a nesprávne vkladať takúto dôveru do stvorenia¹³.

Veriť v Ježiša Krista, Božieho Syna

151 Veriť v Boha znamená pre kresťana neoddeliteľne veriť v toho, ktorého on poslal, v jeho „milovaného Syna“, v ktorom má zaľúbenie (Mk 1,11). Boh nám povedal, aby sme ho počúvali¹⁴. Aj sám Pán hovorí svojim učeníkom: „Veríte v Boha, verte aj vo mňa“ (Jn 14,1). Môžeme veriť v Ježiša Krista, lebo on sám je Boh, vtelené Slovo: „Boha nikto nikdy nevidel. Jednorodný Syn, ktorý je v lone Otca, ten o ňom priniesol zvest“ (Jn 1,18). Keďže „videl Otca“ (Jn 6, 46), on jediný ho pozná a môže ho zjaviť¹⁵.

Veriť v Ducha Svätého

152 Nik nemôže veriť v Ježiša Krista, ak nemá účasť na jeho Duchu. Duch Svätý zjavuje ľuďom, kto je Ježiš. Lebo „nik nemôže povedať: »Ježiš je Pán«, iba ak v Duchu Svätom“ (1 Kor 12,3). „Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny... Ani čo je v Bohu, nepozná nik, iba Boží Duch“ (1 Kor 2,10-11). Iba Boh pozná úplne Boha. My veríme v Ducha Svätého, lebo je Boh.

Cirkev ustavične vyznáva svoju vieru v jedného Boha, Otca, Syna i Ducha Svätého.

III. Charakteristické znaky viery

Viera je milosť

153 Keď svätý Peter vyznáva, že Ježiš je Kristus, Syn Boha živého, Ježiš mu odpovedá: „Nezjavilo ti to telo a krv, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach“ (Mt 16,17). Viera je Boží dar, nadprirodzená čnosť, ktorú nám vlieva on sám. „Aby táto viera bola možná, je potrebná predchádzajúca a pomáhajúca Božia milosť a vnútorná pomoc Ducha Svätého, ktorý by pohol srdce a obrátil ho k Bohu, otvoril duchovný zrak a dal »všetkým príjemný pocit súhlasit' s pravdou a v ňu veriť«¹⁷.

Viera je ľudský úkon

154 Veriť možno len s pomocou milosti a vnútornej podpory Ducha Svätého. Nie je však menej pravdou, že veriť je autenticky ľudským úkonom. Neprotirečí ani slobode ani rozumu človeka, mať dôveru k Bohu a súhlasit' s pravdami, ktoré on zjavil. Aj v ľudských vzťahoch nie je v rozpore s našou dôstojnosťou, keď veríme, čo nám iní ľudia hovoria o sebe a svojich úmysloch a keď máme dôveru v ich sľuby (ako napríklad keď muž a žena uzatvárajú manželstvo), aby sme tak vstúpili do vzájomného spoločenstva. Tým menej je proti našej dôstojnosti „vierou prejavit' plnú poslušnosť nášho rozumu a našej vôle Bohu, keď sa zjavuje“¹⁸, a tak vstúpiť s ním do dôverného spoločenstva.

155 Vo viere ľudský rozum a ľudská vôľa spolupracujú s Božou milosťou: „Veriť je úkon rozumu, ktorý súhlasí s Božou pravdou z popudu vôle, ktorú pohýna Boh prostredníctvom milosti“¹⁹.

Viera a rozum

156 *Dôvodom, že veríme*, nie je skutočnosť, že sa zjavené pravdy javia ako pravdivé a pochopiteľné vo svetle nášho prirodzeného rozumu. Veríme „pre autoritu samého Boha, ktorý zjavuje, a ktorý sa nemôže myliť, ani nás klamať“^{20a}. „Aby sa však poslušnosť našej viery zhodovala s rozumom, Boh chcel, aby sa vnútorná pomoc Ducha Svätého spojila s vonkajšími dôkazmi jeho zjavenia“^{20b}. Tak Kristove zázraky a zázraky svätých²¹, proroctvá, šírenie a svätosť Cirkvi, jej plnosť a stálosť, „sú celkom isté znaky zjavenia, primerané chápaniu všetkých“ (Denz.-Schönm. 3009), „dôvody vierohodnosti“ (Denz.-Schönm. 3013), ktoré ukazujú, že súhlas viery nie je vôbec slepým hnutím ducha“²².

157 Viera je *istá*, istejšia ako všetko ľudské poznanie, lebo sa zakladá na Slove samého Boha, ktorý nemôže klamať. Isteže, zjavené pravdy sa môžu zdať nejasnými ľudskému rozumu a ľudskej skúsenosti, ale „istota, ktorú dáva Božie svetlo, je väčšia ako tá, ktorú poskytuje svetlo prirodzeného rozumu“²³. „Desaťtisíc ťažkostí nevytvára jedinú pochybnosť“²⁴.

158 „Viera sa *snaží pochopiť*“²⁵: patrí k viere, že veriaci túži lepšie poznať toho, komu uveril a lepšie pochopiť, čo zjavil. Hlbšie poznanie vyvolá potom väčšiu vieru, stále viac rozničenú láskou. Milosť viery otvára „oči srdca“ (Ef 1,18) pre živé pochopenie obsahu zjavenia, to znamená celého Božieho plánu a tajomstiev viery, ich spojitost' navzájom a s Kristom, ktorý je centrom zjaveného tajomstva. „Aby sa však chápanie zjavenia stále prehlbovalo, sám Duch Svätý ustavične zdokonaľuje vieru svojimi darmi“²⁶. Tak podľa výroku svätého Augustína „Verím, aby som chápal a chápem, aby som viac veril“²⁷.

159 *Viera a veda*. „I keď viera presahuje rozum, nikdy nemôže byť medzi vierou a rozumom skutočný rozpor: lebo ten istý Boh, ktorý zjavuje tajomstvá a udeľuje vieru, vložil do ľudského ducha svetlo rozumu. Boh však nemôže poprieť sám seba, ani pravda nemôže nikdy protirečiť pravde“²⁸. „Preto metodický výskum vo všetkých disciplínach, ak sa vykonáva naozaj vedeckým spôsobom a v zhode s mravnými zásadami, nikdy nebude v skutočnom rozpore s vierou, pretože svetské skutočnosti a skutočnosti viery majú svoj pôvod v tom istom Bohu. Ba kto sa pokorne a vytrvalo snaží preniknúť do tajomstva vecí, toho akoby viedla Božia ruka, i keď si to neuvedomuje. Lebo Boh udržiava všetky veci (v jestvovaní) a spôsobuje, aby boli tým, čím sú“²⁹.

Sloboda viery

160 Aby odpoveď viery, ktorú človek dáva Bohu, bola ľudská, musí byť dobrovoľná: „Preto nikto nesmie byť proti vôli nútený, aby prijal vieru. Úkon viery je totiž samou svojou povahou dobrovoľný“³⁰. „Boh zaiste volá ľudí, aby mu slúžili v duchu a v pravde, čím ich viaže vo svedomí, ale ich nenúti... To sa v najvyššej miere prejavilo v Ježišovi Kristovi“³¹. Kristus síce vyzýval k viere a obráteniu, ale nikoho nenútil. „Vydal svedectvo pravde, ale nechcel ju násilu uložiť tým, ktorí jej odporovali. Lebo jeho kráľovstvo... sa vzmáha láskou, ktorou Kristus, povýšený na kríži, priťahuje ľudí k sebe“³².

Nevyhnutnosť viery

161 Veriť v Ježiša Krista a v toho, ktorý ho poslal pre našu spásu, je nevyhnutné, aby sme dosiahli spásu³³. «Keďže „bez viery je... nemožné páčiť sa Bohu“ (Hebr 11,6) a dostať sa do spoločenstva jeho synov, bez nej

nikto nikdy nemôže dosiahnuť ospravedlivenie a nikto, nedosiahne večný život, iba ak „vytrvá do konca“» (Mt 10,22;24,13)³⁴.

Vytrvalosť vo viere

162 Viera je dar, ktorý Boh dáva človekovi zadarmo (bez zásluh). Tento neoceniteľný dar môžeme stratiť; svätý Pavol upozorňuje Timoteja, „aby... bojoval dobrý boj, aby... mal vieru a dobré svedomie, ktoré niektorí odvrhli a stroskotali vo viere“ (1 Tim 1,18-19). Aby sme vo viere žili, rástli a vytrvali do konca, musíme ju živiť Božím slovom; musíme si od Pána vyprosovať, aby ju zväčšoval³⁵; musí byť „činná skrze lásku“ (Gal 5,6)³⁶, musí byť udržiavaná nádejou³⁷, a byť zakorenená vo viere Cirkvi.

Viera - začiatok večného života

163 Viera nám umožňuje akoby vopred okúsiť radosť a svetlo blaženého videnia, ktoré je cieľom nášho pozemského putovania. Vtedy uvidíme Boha „z tváre do tváre“ (1 Kor 13, 12), „takého, aký je“ (1 Jn 3,2). Viera je teda už počiatkom večného života:

Ved' na milosť dohier, ktoré sú pre nás uložené v prisľúbeniach - a s vierou očakávame, že ich budeme požívať - hľadíme akoby v zrkadle tak, akoby tu už boli. A ak je záloh takýto, potom aká bude plnosť daru?!³⁸

164 Teraz však „žijeme vo viere, a nie v nazeraní“ (2 Kor 5,7), a poznávame Boha „akoby v zrkadle, len nejasne... iba čiastočne“ (1 Kor 13,12). Viera, žiarivá so zreteľom na toho, v ktorého verí, sa často žije v temnote. Môže byť vystavená skúške. Svet, v ktorom žijeme, sa často zdá byť veľmi ďaleko od toho, o čom nás uisťuje viera; skúsenosti zla, utrpenia, nespravodlivostí a smrti akoby protirečili Dobrej zvesti; môžu otriasť vierou a stať sa pre ňu pokušením.

165 Vtedy sa musíme obracať na *svedkov viery*: na Abraháma, ktorý uveril „v nádeji proti nádeji“ (Rim 4,18); na Pannu Máriu, ktorá sa „na ceste viery“³⁹ dostala až do „noci viery“⁴⁰, keď mala účasť na utrpení svojho Syna a na noci jeho hrobu; a na mnohých iných *svedkov viery*: „Preto aj my, obklopení takým oblakom *svedkov*, zhoďme všetku príťaž a hriech, ktorý nás opantáva, a vytrvalo bežme v závode, ktorý máme pred sebou, s očami upretými na Ježiša, pôvodcu a zavŕšiteľa viery“ (Hebr 12,1-2).

2 . č l á n o k

V E R Í M E

166 Viera je osobný úkon: slobodná odpoveď človeka na iniciatívu Boha, ktorý sa zjavuje. Ale viera nie je izolovaným úkonom. Nikto nemôže veriť sám, ako nikto nemôže žiť sám. Nikto si sám nedal vieru, ako si nikto nedal život. Veriaci dostal vieru od iných a takisto ju má iným odovzdávať. Naša láska k Ježišovi a k ľuďom nás pobáda, aby sme o svojej viere hovorili aj iným. Tak každý veriaci je akoby ohnivkom na veľkej reťazi veriacich. Nemohol by som veriť, keby ma nepodporovala viera druhých. A ja svojou vierou prispievam k udržiavaniu viery u druhých.

167 „Verím“⁴¹: to je viera Cirkvi, ktorú osobne vyznáva každý veriaci, najmä pri krste. „Veríme“: to je viera Cirkvi, ktorú vyznávajú biskupi zhromaždení na Koncile, alebo vo všeobecnosti liturgické zhromaždenie veriacich. „Verím“: to je tiež naša matka Cirkev, ktorá odpovedá svojou vierou Bohu a ktorá nás učí hovoriť: „verím“, „veríme“.

I. „Pozri, Pane, na vieru svojej Cirkvi“

168 Predovšetkým je to Cirkev, ktorá verí a tak udržuje, živí a podporuje moju vieru. Je to predovšetkým Cirkev, ktorá všade vyznáva Pána⁴³ a s ňou a v nej aj my sme unášaní a vedení vyznávať: „Verím, veríme“. Skrze Cirkev dostávame vieru a nový život v Kristovi prostredníctvom krstu. V „Rímskom rituáli“ sa vysluhovateľ krstu pýta katechumena: „Čo žiadaš od svätej Cirkvi?“ Odpoveď znie: „Vieru“. „Čo ti dá viera?“ - „Večný život“.

169 Spása prichádza jedine od Boha; keďže však život viery dostávame prostredníctvom Cirkvi, ona je našou Matkou: „Veríme v Cirkev ako v Matku nášho nového zrodenia, a nie v Cirkev, akoby ona bola pôvodcom našej spásy“⁴⁴. Pretože ona je našou Matkou, je aj vychovávateľkou našej viery.

II. Reč viery

170 Neveríme vo formuly, ale v skutočnosti, ktoré vyjadrujú a ktorých sa nám viera umožňuje „dotýkať“. „Úkon (viery) veriaceho sa nekončí pri výroku, (ktorý sa vyslovuje), ale pri skutočnosti, (ktorá sa slovami vyjadruje)“⁴⁵. K týmto skutočnostiam sa však približujeme pomocou formúl viery. Tie nám umožňujú vyjadriť a prenášať vieru, sláviť ju v spoločenstve, osvojiť si ju a stále viac z nej žiť.

171 Cirkev, ktorá je „stĺp a opora pravdy“ (1 Tim 3,15), zachováva verne „vieru, raz navždy odovzdanú svätým“ (Júd 3). Ona zachováva pamiatku Kristových slov a prenáša z pokolenia na pokolenie vyznanie viery Apoštolov. Ako matka učí svoje deti hovoriť a tým aj chápať a komunikovať, aj Cirkev, naša Matka, nás učí reč viery, aby nás uviedla do chápania a života viery.

III. Jedna viera

172 Cirkev od stáročí neprestáva v mnohých jazykoch, kultúrach a národoch vyznávať svoju jedinu vieru, ktorú prijala od jedného Pána, ktorá sa prenáša jedným krstom, a je zakorenená v presvedčení, že všetci ľudia majú iba jedného Boha a Otca⁴⁶. Svätý Irenej z Lyonu, jeden zo *svedkov tejto viery*, hovorí:

173 “Cirkev, rozšírená po celom svete až po končiny zeme, prijala od apoštolov a ich žiakov vieru... Starostlivo si (toto ohlasovanie a túto vieru) chráni, akoby bývala v jednom dome. Verí tak, akoby mala jednu dušu a jedno srdce, a jednomyseľne túto vieru ohlasuje, učí a podáva ďalej, akoby mala iba jedny ústa⁴⁷.”

174 “Lebo aj keď sú na svete jazyky rozličné, sila podania je jedna a tá istá. Veď cirkvi založené v Germánii neveria alebo nepodávajú niečo iné, ani cirkvi v Hispánii či v krajoch Keltov, ani na Východe, ani v Egypte, ani v Lýbii, ani tie, čo sú v strede sveta⁴⁸... „Posolstvo Cirkvi je teda pravdivé a spoľahlivé, pretože v nej sa zjavila jediná cesta spásy pre celý svet⁴⁹.”

175 “Túto vieru, ktorú sme prijali od Cirkvi, starostlivo uchovávame, lebo ona, pôsobením Ducha Svätého, ako vzácny poklad v nádhernej nádobe neustále mladne a omladzuje aj nádobu ktorá ho obsahuje⁵⁰.”

ZHRNUTIE

176 Viera je osobné primknutie sa celého človeka k Bohu, ktorý sa zjavuje. Zahŕňa v sebe súhlas rozumu a vôle s Božím zjavením, ktoré Boh urobil sám o sebe svojimi činmi a slovami.

177 “Veriť⁵¹“ teda obsahuje dvojaký vzťah: k osobe a k pravde; k pravde cez dôveru v osobu, ktorá o nej svedčí.

178 Nemáme veriť v nikoho iného iba v Boha, Otca, Syna a Ducha Svätého.

179 Viera je nadprirodzený Boží dar. Aby človek veril, potrebuje vnútornú pomoc Ducha Svätého.

180 “Veriť⁵²“ - je vedomý a slobodný ľudský úkon, ktorý zodpovedá dôstojnosti človeka.

181 “Veriť⁵³“ je ekleziálny úkon. Viera Cirkvi predchádza, plodí, udržuje a živí našu osobnú vieru. Cirkev je Matkou všetkých veriacich. „Nikto nemôže mať Boha za Otca, kto nemá Cirkev za matku⁵¹.”

182 “Veríme všetko, čo obsahuje, napísané, alebo ústne podané - tradované Božie slovo, a čo Cirkev predkladá veriť ako Bohom zjavené⁵².”

183 Viera je nevyhnutne potrebná pre spásu. Potvrďuje to sám Pán: „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený“ (Mk 16,16).

184 “Viera je predchut' poznania, ktoré nás bude oblažovať v budúcom živote⁵³.”

¹ Dei Verbum 2

² Tamže 5

³ Rim 1,5; 16,26

⁴ Gn 12,1-4

⁵ Gn 23,4

⁶ Hebr 11,17

⁷ Gn 15,6

⁸ Rim 4,20

⁹ Gn 15,5

¹⁰ Gn 18,14

¹¹ Lk 1,48

¹² Lk 2,35

¹³ Jer 17,5-6; Ž 40,5; 146,3-4

¹⁴ Mk 9,7

¹⁵ Mt 11,27

¹⁶ Gal 1,15; Mt 11,25

¹⁷ Dei Verbum 5

¹⁸ I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3008

¹⁹ Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae II-II, 2, 9; porov. I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3010

^{20a)} I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3008

^{20b)} Tamže: Denz.-Schönm. 3009

²¹ Mk 16,20; Hebr 2,4

²² I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3008-3010

²³ Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae II-II, 171, 5, ad 3

²⁴ John Henry Newman, Apologia pro vita sua

²⁵ Sv.Anzelm, Proslogion

²⁶ Dei Verbum 5

²⁷ Sv.Augustín, Sermones 43, 7, 9

²⁸ I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3017

²⁹ Gaudium et spes 36, 2

³⁰ Dignitatis humanae 10; porov. Codice di Diritto Canonico 748, 2

³¹ Dignitatis humanae 11

³² Tamže

³³ Mk 16,16; Jn 3,36; 6,40 a i.

³⁴ I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3012

Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1532

³⁵ Mk 9,24; Lk 17,5; 22,32

³⁶ Jak 2,14-26

³⁷ Rim 15,13

³⁸ Sv.Bazil Cezarejský, Liber de Spiritu Sancto, 15, 36

Porov. Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae II-II, 4, 1

³⁹ Lumen gentium 58

⁴⁰ Ján Pavol II. Redemptoris Mater, 18

⁴¹ Symbol apoštolov

⁴² Nicejsko-carhradské vyznanie viery v gréckom origináli

⁴³ Ty si ten, koho vyznáva svätá Cirkev za svojho Pána, spievame v chválospeve Te Deum

⁴⁴ Faustus de Riez, De Spiritu Sancto 1, 2

⁴⁵ Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae II-II, 1, 2, ad 2

⁴⁶ Ef 4,4-6

⁴⁷ Sv.Irenej Lyonský, Adversusu haereses 1, 10, 1-2

⁴⁸ Tamže

⁴⁹ Tamže, 5, 20, 1

⁵⁰ Tamže, 3, 24, 1

⁵¹ Sv. Cyprián z Kartága, De catholice unitate Ecclesiae

⁵² Pavol VI. Credo del popolo di Dio 20

⁵³ Sv. Tomáš Akvinský, Compendium, theologiae 1, 2

VERÍM

Apoštolské

vyznanie viery

Verím v Boha,
Otca všemohúceho,
Stvoriteľa neba i zeme.

I v Ježiša Krista,
jeho jediného Syna
nášho Pána,

ktorý sa počal
z Ducha Svätého,
narodil sa z Márie Panny,

trpel za vlády Poncia Piláta
bol ukrižovaný, umrel
a bol pochovaný.
Zostúpil k zosnulým,
tretieho dňa vstal z mŕtvych,

vstúpil na nebesia,
sedí po pravici Boha
Otca všemohúceho.
Odtiaľ príde
súdiť živých i mŕtvych.

Verím v Ducha Svätého,

v svätú Cirkev všeobecnú,
v spoločenstvo svätých,
v odpustenie hriechov,
vo vzkriesenie tela
a v život večný.
Amen.

Nicejsko-carhradské

vyznanie viery

Verím v jedného Boha,
Otca všemohúceho,
Stvoriteľa neba i zeme,
sveta viditeľného i neviditeľného.
Verím v jedného Pána Ježiša Krista,
jedinorodeného Syna Božieho,
zrodeného z Otca pred všetkými vekmi;
Boha z Boha
Svetlo zo Svetla,
Pravého Boha z Boha pravého,
splodeného, nie stvoreného,
jednej podstaty s Otcom.
Skrze neho bolo všetko stvorené.
On pre nás ľudí a pre našu spásu
zostúpil z nebies.

A mocou Ducha Svätého
vzal si telo z Márie Panny
a stal sa človekom.
Za nás bol aj ukrižovaný
za vlády Poncia Piláta,
bol umučený a pochovaný,
ale tretieho dňa vstal z mŕtvych
podľa Svätého písma.

A vstúpil do neba,
sedí po pravici Otca.

A zasa príde v sláve
súdiť živých i mŕtvych
a jeho kráľovstvu nebude konca.
Verím v Ducha Svätého
Pána a Oživovateľa,
ktorý vychádza z Otca i Syna.
Jemu sa zároveň vzdáva
tá istá poklona a sláva
ako Otcovi a Synovi.
On hovoril ústami prorokov.
Verím v jednu, svätú,
všeobecnú, apoštolskú Cirkev.
Vyznávam jeden krst
na odpustenie hriechov
a očakávam vzkriesenie mŕtvych
a život budúceho veku.
Amen.

DRUHÝ ODDIEL

Vyznanie kresťanskej viery

SYMBOLY VIERY

185 Kto hovorí „verím“, hovorí „súhlasím s tým, čo *my* všetci veríme“. Spoločenstvo vo viere potrebuje spoločnú reč viery, ktorá je normatívna pre všetkých a ktorá spája všetkých v tom istom vyznaní viery.

186 Už od začiatku apoštolská Cirkev vyjadrovala a prenášala svoju vieru v krátkych formulách, ktoré boli normatívne pre všetkých.¹ Ale čoskoro Cirkev chcela sústrediť podstatné prvky svojej viery aj do organických a členených súhrnov, ktoré boli určené predovšetkým kandidátom krstu:

Súhrn viery nebol zostavený tak, ako sa páčilo ľuďom, ale zo všetkých Písem sú vybrané tie najhlavnejšie časti, ktoré tvoria a naplňajú jednotné učenie viery. A ako horčičné semeno obsahuje v malom zrnku veľa konárov, tak aj tento súhrn viery skrýva v niekoľkých slovách ako v lone všetko náboženské poznanie obsiahnuté tak v Starom, ako aj v Novom zákone.²

187 Takéto súhrny sa nazývajú „vyznania viery“, lebo zhrňujú vieru, ktorú vyznávajú kresťania. Nazývajú sa tiež „Krédo“ podľa latinského znenia slova „verím“, ktorým obyčajne začínajú. Zvyknú sa volať aj „symboly viery“.

188 Grécke slovo „symbolon“ znamenalo polovicu zlomeného predmetu (napríklad pečate), ktorý sa používal ako poznávací znak. Zlomené časti sa prikladali k sebe, aby sa overila totožnosť nositeľa. Symbol viery je teda poznávacím znakom ako aj znakom spoločenstva medzi veriacimi. „Symbolon“ označuje neskôr zbierku, súhrn alebo stručný obsah. Symbol viery je teda zbierka hlavných právd viery. Preto je prvým a základným smerodajným bodom katechézy.

189 Prvé „vyznanie viery“ sa robí pri krste. „Symbol viery“ je teda v prvom rade *krstným* symbolom. Pretože krst sa udeľuje „v mene Otca i Syna i Duchu Svätého“ (Mt 28,19), pravdy viery, ktoré sa vyznávajú pri krste, sa členia podľa ich vzťahu k trom osobám Najsvätejšej Trojice.

190 Vyznanie viery sa teda delí na tri časti: „V prvej sa hovorí o prvej božskej Osobe a o obdivuhodnom diele stvorenia; v druhej o druhej božskej Osobe a o tajomstve vykúpenia človeka; v tretej o tretej Osobe ako o pôvode a prameni nášho posväcovania.“³ „To sú tri kapitoly našej (krstnej) pečate.“⁴

191 Tieto tri časti sú odlišné, i keď sú navzájom spojené. „Podľa jedného porovnania, ktoré sa často používa u Otcov, nazývame ich *článkami*. Ako sa totiž údy tela rozlišujú podľa článkov, tak aj vo vyznaní viery správne a vhodne nazývame článkom to, čo máme veriť jednotlivito a oddelene od iného.“⁵ Podľa dávnej tradície, potvrdenej už sv. Ambrózom, sa zvyklo počítať *dvanaásť článkov* vyznania viery, ktoré v súlade s počtom apoštolov symbolizujú súhrn apoštolskej viery.⁶

192 V priebehu storočí vznikali početné vyznania, alebo symboly viery ako odpoveď na potreby rozličných dôb: vyznania rôznych apoštolských a starovekých cirkví⁷, vyznanie „Quicumque“, zvané svätého Atanáza⁸, vyznania viery niektorých koncilov⁹ alebo pápežov, ako napríklad „Fides Damasi“¹⁰ alebo „Krédo Božieho ľudu“ Pavla VI (1968).

193 Ani jeden z týchto symbolov viery z rozličných období života Cirkvi sa nemôže považovať za prekonaný a zbytočný. Pomáhajú nám aj dnes, prostredníctvom rozličných súhrnov, poznať a prehľbovať vieru, ktorá sa nemení.

Spomedzi všetkých symbolov viery dva zaujímajú osobitné postavenie v živote Cirkvi:

194 *Apoštolské vyznanie viery* (Symbol apoštolov), ktoré sa nazýva tak preto, lebo sa právom považuje za verné zhrnutie viery apoštolov. Je to starobylé krstné vyznanie viery Rímskej cirkvi. Jeho veľká dôležitosť vyplýva z toho, že je to „symbol, ktorý zachováva Rímska cirkev, kde sídlil Peter, prvý z apoštolov a kam priniesol spoločné učenie viery“.¹¹

195 *Nicejsko-carhradské vyznanie viery* je veľmi dôležité preto, lebo vzniklo na dvoch prvých ekumenických konciloch (325 a 381). Ešte aj dnes je spoločné všetkým veľkým Cirkvám Východu i Západu.

196 Náš výklad viery bude sledovať apoštolské vyznanie, ktoré vlastne predstavuje „najstarší rímsky katechizmus“. Výklad sa však bude dopĺňať ustavičnými odkazmi na nicejsko-carhradské vyznanie, ktoré je často jasnejšie a podrobnejšie.

197 Tak ako v deň nášho krstu, keď celý náš život bol zverený pravidlu učenia¹², prijmime symbol našej viery, ktorá dáva život. Modliť sa s vierou Krédo znamená vstupovať do spoločenstva s Bohom Otcom, Synom a Duchom Svätým a tiež do spoločenstva s celou Cirkvou, ktorá nám odovzdáva vieru a v ktorej lone veríme:

Tento symbol je duchovnou pečaťou, meditáciou nášho srdca a stále prítomnou strážou; je zaiste pokladom našej duše.¹³

¹ Porov. Rim 10,9; 1 Kor 15,3-5

² Sv.Cyril Jeruzalemský, Catecheses illuminandorum 5, 12

³ Rímsky katechizmus I, 1, 4

⁴ Sv.Irenej Lyonský, Demonstratio apostolica 100

⁵ Rímsky katechizmus I, 1, 4

⁶ Porov. sv.Ambróz, Explanatio Symboli 8

⁷ Porov. Denz.-Schönm. 1-64

⁸ Porov. tamže, 75-76

⁹ Toledské (675), Lateránske (1215), Lyonské (1274), Pia IV v bule Iniunctum nobis (1862-1870)

¹⁰ Porov. Denz.-Schönm. 71-72

¹¹ Sv.Ambróz, Explanatio Symboli 7

¹² Porov. Rim 6,17

¹³ Sv.Ambróz, Explanatio Symboli
1

PRVÁ KAPITOLA

VERÍM V BOHA OTCA

198 Naše vyznanie viery sa začína od *Boha*, lebo „Boh je prvý a posledný“ (Iz 44,6), je začiatok a koniec všetkého. Začína sa od Boha Otca, lebo Otec je prvá božská osoba Najsvätejšej Trojice; začína sa stvorením neba i zeme, lebo stvorenie je začiatkom a základom všetkých Božích diel.

1. článok

„VERÍM V BOHA, OTCA VŠEMOHÚCEHO, STVORITEĽA NEBA I ZEME“

1. o d s e k

VERÍM V BOHA

199 „Verím v Boha“: toto prvé tvrdenie vyznania viery je aj najzákladnejšie. Celé vyznanie viery hovorí o Bohu a keď hovorí aj o človekovi a o svete, je to vždy vo vzťahu k Bohu. Všetky články Kréda závisia od prvého, tak ako všetky prikázania vysvetľujú prvé. Ostatné články nám umožňujú lepšie poznať Boha, ako sa postupne zjavoval ľuďom. „Správne teda veriaci najprv vyznávajú, že veria v Boha“.¹

I. „Verím v jedného Boha“

200 Týmito slovami sa začína nicejsko-carhradské vyznanie viery. Vyznávanie jednosti Boha, ktoré má korene v Božom zjavení Starej zmluvy, je neoddeliteľné od vyznávania Božej existencie a je rovnako podstatné. Boh je jediný: je iba jeden Boh: „Kresťanská viera vyznáva..., že Boh je jeden prirodzenosťou, podstatou a bytnosťou“.²

201 Izraelovi, svojmu vyvolenému ľudu, sa Boh zjavil ako jediný: „Počuj, Izrael, Pán, náš Boh je jediný Pán! Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše a z celej svojej sily“ (Dt 6,4-5). Prostredníctvom prorokov Boh vyzýva Izraela a všetky národy, aby sa obrátili k nemu, jedinému: „Ku mne sa obráťte, spasené budú všetky končiny zeme, veď ja som Boh a iného niet... nech sa predom mnou skloní každé koleno, (na mňa) prisahať bude každý jazyk, keď povie: Len v Pánovi je pravda a moc“ (Iz 45, 22-24).³

202 Sám Ježiš potvrdzuje, že Boh je „jediný Pán“ a že ho treba milovať „z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily“.⁴ Súčasne dáva pochopiť, že on sám je „Pán“.⁵ Vyznávať, že „Ježiš je Pán“, je príznačné pre kresťanskú vieru. To neprotirečí viere v jediného Boha. Veriť v Ducha Svätého, „ktorý je Pán a Oživovateľ“, tiež nezavádza nijaké delenie v jedinom Bohu:

*Pevne veríme a úprimne vyznávame, že je iba jeden pravý Boh, večný, nesmierny a nemeniteľný, nepochopiteľný, všemohúci a nevýslovný, Otec, Syn a Duch Svätý: tri osoby, ale jedna bytnosť, podstata alebo úplne jednoduchá prirodzenosť.*⁶

II. Boh zjavuje svoje meno

203 Boh sa zjavil svojmu izraelskému ľudu, keď mu dal poznať svoje meno. Meno vyjadruje podstatu, totožnosť osoby a zmysel jej života. Boh má meno. Nie je anonymná sila. Prezradiť svoje meno znamená dať sa poznať iným, vydať akosi samého seba, stať sa prístupným, schopným dať sa dôvernejšie poznať a osobne menovať.

204 Boh sa svojmu ľudu zjavoval postupne a pod rozličnými menami, ale až zjavenie Božieho mena Mojžišovi v teofánii horiaceho kra na začiatku Exodu a zmluvy na Sinaji, sa ukázalo ako základné pre Starú i Novú zmluvu.

Živý Boh

205 Boh volá Mojžiša z kriku, ktorý horí, ale sa nespája a hovorí mu: „Ja som Boh tvojho otca, Boh Abraháma, Boh Izáka a Boh Jakuba“ (Ex 3,6). Boh je Bohom otcov, ktorý povolal a viedol patriarchov na ich putovaní. On je Boh verný a súcitný, ktorý pamätá na nich a na svoje prisľúbenia; prichádza, aby vyslobodil ich potomkov z otroctva. On je Boh, ktorý to môže a chce urobiť nezávisle od priestoru a času a ktorý pre tento plán použije svoju všemohúcnosť.

„Ja som, ktorý som“

Mojžiš hovorí Bohu: „Hľa, keď pôjdem k Izraelitom a poviem im: »Boh vašich otcov poslal ma k vám«, oni sa budú opytovať: »Aké je jeho meno?« Čo im mám odpovedať?“ Tu riekol Boh Mojžišovi: „Ja som, ktorý som“ a dodal: „Toto povieš Izraelitom: »Ja - som ma k vám poslal«... toto je moje meno naveky a takto ma budú vzývať z pokolenia na pokolenie“ (Ex 3,13-15).

206 Keď Boh zjavuje svoje tajomné meno YHWH, „Ja som ten, ktorý je“, alebo „Ja som ten, ktorý som“, alebo tiež „Ja som, ktorý som“, Boh hovorí, kto on je a akým menom ho treba nazývať. Toto Božie meno je tajomné, ako je tajomstvom sám Boh. Je to meno zjavené, ale súčasne je akoby aj odmietnutím mena a práve tým najlepšie vyjadruje to, čím Boh je, nekonečne nad všetkým, čo môžeme pochopiť alebo povedať: On je „Boh skrytý“ (Iz 45,15), jeho meno je nevysloviteľné⁷, a zároveň je to Boh, ktorý sa približuje k ľuďom.

207 Keď Boh zjavuje svoje meno, zjavuje súčasne svoju vernosť, ktorá je od vekov a navždy, platná pre minulosť („Ja som Boh tvojich otcov“ - Ex 3,6) i pre budúcnosť („Ja budem s tebou“ - Ex 3,12). Boh, ktorý zjavuje svoje meno ako „Ja som“, sa zjavuje ako Boh, ktorý je vždy tu prítomný pri svojom ľude, aby ho spasil.

208 Pred príťažlivou a tajomnou Božou prítomnosťou človek objavuje svoju nepatnosť. Pred horiacim krikom Mojžiš odkladá svoje sandále a zahaluje si tvár pred Božou svätosťou.⁸ Pred slávou trojnásobne svätého Boha Izaiáš zvolá: „Beda mi, som stratený, lebo som mužom nečistých perí“ (Iz 6,5). Pred Božimi znameniami, ktoré koná Ježiš, Peter zvolá: „Pane, odíď odo mňa, lebo som človek hriešny“ (Lk 5,8). Ale pretože Boh je svätý, môže odpustiť človekovi, ktorý pred ním uzná svoju hriešnosť: „Nevylejem svoj rozpálený hnev... lebo som Boh, a nie človek, svätý uprostred teba“ (Oz 11,9). Podobne hovorí aj apoštol Ján: „Upokojíme si pred ním srdce. Lebo keby nám srdce niečo vyčítalo, Boh je väčší ako naše srdce a vie všetko“ (1 Jn 3,19-20).

209 *Izraelský ľud nevyslovuje Božie meno z úcty k jeho svätosti. Pri čítaní Svätého písma sa zjavené Božie meno nahrádza božím titulom „Pán“ (Adonai, grécky Kyrios). Týmto titulom sa bude vyhlasovať aj Ježišovo božstvo: „Ježiš je Pán“.*

„Boh je milostivý a láskavý“

210 Po hriechu Izraela, ktorý sa odvrátil od Boha, aby uctieval zlaté teľa⁹, Boh vypočuje Mojžišovo orodovanie a súhlasí s tým, že pôjde uprostred neverného ľudu, prejavujúc tak svoju lásku¹⁰. Mojžišovi, ktorý si žiada vidieť jeho veľbu, Boh odpovedá: „Predvediem pred tebou všetku svoju náheru a pred tebou vyslovím meno Pánovo“ (YHWH - Ex 33,18-19). A Pán prechádza pred Mojžišom a volá: „Pán, Pán (YHWH, YHWH) je milostivý a láskavý Boh, zhovievavý a veľmi milosrdný a verný“ (Ex 34,5-6). Vtedy Mojžiš vyznáva, Pán je Boh, ktorý odpúšťa.¹¹

211 Božie meno „Ja som“ alebo „On je“ vyjadruje vernosť Boha, ktorý napriek nevere, ktorá sa prejavuje v hriechu ľudí a napriek trestu, ktorý si zasluhuje, „tisícom preukazuje milosrdenstvo“ (Ex 34,7). Boh zjavuje, že je „bohatý na milosrdenstvo“ (Ef 2,4) a ide tak ďaleko, že vydá svojho vlastného Syna. Keď Ježiš položí svoj život, aby nás oslobodil od hriechu, zjaví nám, že on sám nosí to isté Božie meno: „Keď vyzdvihnete Syna človeka, poznáte, že Ja Som“ (Jn 8, 28).

Jedine Boh JE

212 V priebehu storočí mohla viera Izraela rozvinúť a prehĺbiť bohatstvá, ktoré sú obsiahnuté v zjavení Božieho mena. Boh je jediný, okrem neho niet bohov.¹² Prevyšuje svet a dejiny. On stvoril nebo a zem: „Ony sa pomínú, ale ty zostaneš; rozpadnú sa sťa odev... Ale ty ostávaš vždy ten istý a tvoje roky sú bez konca“ (Ž 102,27-28). U neho „niet premeny ani tieňa zmeny“ (Jak 1, 17). On je „ten, ktorý je“ od vekov a na veky, a preto zostáva verný sebe a svojim prisľúbeniam.

213 Zjavenie nevýslovného mena „Ja som, ktorý som“ obsahuje teda pravdu, že jedine Boh JE. V tomto zmysle chápal Božie meno už preklad Septuaginty a po ňom ho tak chápala aj cirkevná Tradícia: Boh je plnosť Bytia a všetkej dokonalosti, bez počiatku a bez konca. Kým všetky stvorenia dostali od neho svoje bytie a všetko, čo majú, on jediný je samým svojím bytím a sám od seba je všetkým, čím je.

III. Boh, „ten, ktorý je“, je Pravda a Láska

214 Boh, „ten, ktorý je“ sa zjavil Izraelu ako ten, ktorý je „veľmi láskavý a verný“ (Ex 34,6). Tieto dva výrazy vyjadrujú stručne bohatstvá Božieho mena. Boh ukazuje vo všetkých svojich dielach svoju láskavosť, dobrotu, milosť a lásku; ale tiež svoju spoľahlivosť, stálosť, vernosť a pravdu: „Tvoje meno budem oslavovať, pretože si milosrdný a verný“ (Ž 138,2).¹³ On je Pravda, lebo „Boh je svetlo a niet v ňom nijakej tmy“ (1 Jn 1,5); je Láska, ako učí apoštol Ján (1 Jn 4,8).

Boh je Pravda

215 „Pravda je podstatou tvojich slov a všetky rozsudky tvojej spravodlivosti sú večné“ (Ž 119,160). „A teraz, Pane Bože, ty si Boh a tvoje slová sú pravda“ (2 Sam 7,28); preto sa Božie prisľúbenia vždy uskutočňujú.¹⁴ Boh je Pravda sama, jeho slová nemôžu klamať. Preto sa možno vo všetkom spoľahnúť s plnou dôverou na pravdivosť a vernosť jeho slova. Počiatkom hriechu a pádu človeka bolo klamstvo pookušteľa, ktorý naviedol na pochybovanie o Božom slove, o jeho добрote a vernosti.

216 Božia pravda je jeho múdrosť, ktorá riadi celý poriadok stvorenia a spravovania sveta.¹⁵ Boh, ktorý sám „stvoril nebo a zem“ (Ž 115,15), iba sám môže dávať pravé poznanie všetkých stvorených vecí vo vzťahu k nemu.¹⁶ 217 Boh je pravdivý aj vtedy, keď zjavuje sám seba: učenie, ktoré prichádza od Boha, je „náukou pravdy“ (Mal 2, 6). Keď pošle svojho Syna na svet, bude to preto, „aby vydal svedectvo pravde“ (Jn 18,37): „A vieme, že prišiel Boží Syn a dal nám schopnosť poznať toho Pravého“ (1 Jn 5,20).¹⁷

Boh je Láska

218 V priebehu svojich dejín Izrael mohol objaviť, že Boh mal iba jediný dôvod, aby sa mu zjavil a že si ho vyvolil spomedzi všetkých národov, aby mu patrilo: svoju, zo strany Izraela ničím nezaslúženú lásku.¹⁸ A Izrael vďaka svojim prorokom tiež pochopil, že iba z lásky ho Boh neprestal zachraňovať¹⁹ a odpúšťať mu jeho nevernosť a jeho hriechy.²⁰

219 Láska Boha k Izraelovi sa prirovnáva k láske otca k svojmu synovi.²¹ Táto láska je silnejšia ako láska matky k vlastným deťom.²² Boh miluje svoj ľud viac ako ženich svoju nevestu²³; táto láska zvíťazi aj nad najhoršími nevernosťami²⁴; dôjde až k najvzácniejšiemu daru: „Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna“ (Jn 3, 16).

220 Božia láska je „večná“ (Iz 54,8): „Nech sa i vrchy odstupia a kopce nech sa otrasú, moja láska od teba neodstúpi“ (Iz 54, 10). „Láskou odvekou som si ťa zamiloval, preto som ti zachoval priazeň“ (Jer 31,3).

221 Svätý Ján ide ešte ďalej, keď tvrdí: „Boh je Láska“ (1 Jn 4,8.16): Samotné Božie bytie je Láska. Keď Boh v plnosti časov posielal svojho jednorodeného Syna a Ducha lásky, zjavuje svoje naj dôvernejšie tajomstvo²⁵: On sám je večnou výmenou lásky: Otec, Syn a Duch Svätý. A nás určil, aby sme mali na nej podiel.

IV. Dôležitosť viery v jediného Boha

222 Veriť v jediného Boha a milovať ho celou svojou bytosťou má pre celý náš život nesmierne následky:

223 *Znamená to poznať Božiu veľkosť a velebnosť*: „Áno, Pán je tak vznešený, že prevyšuje naše chápanie (Jób 36,26). Preto Bohu treba „slúžiť prvému“.²⁶

224 *Znamená to žiť vo vzdávaní vďaky*: Ak Boh je jediný, všetko, čo sme a čo máme, pochádza od neho: „Čo máš, čo si nedostal?“ (1 Kor 4,7). „Čím sa odvdáčim Pánovi za všetko, čo mi dal?“ (Ž 116,12).

225 *Znamená to poznať jednotu a skutočnú dôstojnosť všetkých ľudí*: všetci sú stvorení „na obraz a podobu Boha“ (Gn 1,26).

226 *Znamená to správne užívať stvorené veci*: viera v jediného Boha nás vedie k tomu, aby sme všetko, čo nie je on, užívali natoľko, nakoľko nás to približuje k nemu, a odpútali sa od toho natoľko, nakoľko nás to od neho vzdáľuje.²⁷

Môj Pán a môj Boh, vezmi mi všetko, čo ma od teba vzdáľuje.

Môj Pán a môj Boh, daj mi všetko, čo ma k tebe približuje.

*Môj Pán a môj Boh, odpútaj ma od seba samého, aby som sa ti daroval celý.*²⁸

227 *Znamená to dôverovať Bohu v každej situácii*, aj v protivenstvách. Obdivuhodne to vyjadruje jedna modlitba svätej Terézie od Ježiša:

Nech ťa nič neznepokojuje, nech ťa nič neľaká.

Všetko sa pomínie, Boh sa nemení.

*Trpezlivosťou sa dosiahne všetko. Tomu, kto má Boha, nič nechýba. Boh sám postačí.*²⁹

ZHRNUTIE

228 „Počuj, Izrael, Pán náš Boh, je jediný Pán...“ (Dt 6,4; Mk 12,29). „Je nevyhnutné, aby najvyššie Bytie bolo jediné, to znamená bez seberovného... Ak Boh nie je jediný, nie je Bohom“.³⁰

229 Viera v Boha nás vedie k tomu, aby sme sa obracali k nemu samému ako k svojmu prvopočiatku a k svojmu poslednému cieľu a ničomu nedávali pred ním prednosť ani ho ničím nenahradzovali.

230 I keď sa Boh zjavuje, zostáva nevýslovným tajomstvom: „Keby si ho pochopil, nebol by Bohom“.³¹

231 Boh našej viery sa zjavil ako ten, ktorý „je“; dal sa poznať ako „veľmi milostivý a verný“ (Ex 34,6). Samo jeho bytie je Pravda a Láska.

2 . o d s e k

O T E C

I. „V mene Otca i Syna i Ducha Svätého“

232 Kresťania sú krstení „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (Mt 28,19). Predtým odpovedajú „verím“ na trojnásobnú otázku, ktorou sa od nich žiada, aby vyznali svoju vieru v Otca, Syna i v Ducha Svätého: „Viera všetkých kresťanov má svoj základ v Trojici“.³²

233 Kresťania sú krstení „v mene“ Otca i Syna i Ducha Svätého, teda nie „v ich menách“³³, lebo je len jeden Boh, všemohúci Otec a jeho jednorodený Syn a Duch Svätý: Najsvätejšia Trojica.

234 Tajomstvo Najsvätejšej Trojice je hlavným tajomstvom viery a kresťanského života. Je to tajomstvo Boha v ňom samom. Je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje. Je najzákladnejším a najpodstatnejším učením v „hierarchii právd viery“.³⁴ „Dejiny spásy sú dejinami cesty a spôsobu, ktorým sa pravý a jediný Boh: Otec, Syn a Duch Svätý zjavuje ľuďom, a keď sa odvrátia od hriechu, zmieruje ich so sebou a spája sa s nimi“.³⁵

235 V tomto odseku sa v krátkosti vysvetlí, ako bolo zjavené tajomstvo Najsvätejšej Trojice (I), ako Cirkev formulovala učenie viery o tomto tajomstve (II) a nakoniec ako Boh Otec prostredníctvom božského poslanca Syna a zoslania Ducha Svätého uskutočňuje svoj „milostivý plán“ stvorenia, vykúpenia a posvätenia (III).

236 *Cirkevní Otcovia rozlišujú medzi „Teológiou“ a „Ekonomiou“*. Prvý termín označuje tajomstvo vnútorného života Boha - Trojice, druhý všetky Božie diela, ktorými sa Boh zjavuje a udeľuje svoj život. Prostredníctvom „Ekonomie“ je nám zjavená „Teológia“; ale naopak, „Teológia“ objasňuje celú „Ekonomiu“. Božie diela zjavujú, kto je Boh sám v sebe; a naopak, tajomstvo jeho vnútorného Bytia osvetľuje chápanie všetkých jeho diel. Podobne je to aj medzi ľudskými osobami. Osoba sa prejavuje vo svojom konaní. Čím viac poznáme nejakú osobu, tým viac chápeme jej konanie.

237 Trojica je tajomstvom viery v úzkom zmysle slova (*sensu stricto*), je jedným z „tajomstiev skrytých v Bohu, ktoré nemožno poznať, ak nie sú zjavené Bohom“.³⁶ Boh nepochybne zanechal stopy svojho trojičného bytia vo svojom diele stvorenia a vo svojom zjavení počas Starého zákona. Ale hĺbka jeho bytia ako Najsvätejšej Trojice je neprístupným tajomstvom pre sám rozum ako aj pre vieru Izraela pred vtelením Božieho Syna a zoslaním Ducha Svätého.

II. Zjavenie Boha ako Trojice

Otec zjavený synom.

238 Vzávanie Boha ako „Otca“ je známe v mnohých náboženstvách. Božstvo sa často považuje za „otca bohov i ľudí“. V Izraeli sa Boh volá Otcem, pretože je Stvoriteľom sveta.³⁷ Ešte viac je Boh Otcem preto, že je pôvodcom Zmluvy a darcom Zákona Izraelovi, „svojmu prvorodenému synovi“ (Ex 4,22). Nazýva sa tiež Otcem kráľa Izraela.³⁸ A celkom osobitne je „Otcem chudobných“, sirotu a vdovy sú pod jeho láskyplnou ochranou.³⁹

239 *Keď sa rečou viery označuje Boh menom „Otec“, naznačujú sa predovšetkým dva aspekty: že Boh je prvopočiatkom všetkého a transcendentnou autoritou a že je zároveň dobrý a láskavo starostlivý o všetky svoje deti. Táto otcovská Božia nežnosť sa môže vyjadriť aj obrazom materstva⁴⁰, ktorý viac poukazuje na Božiu imanentnosť, na dôverný vzťah medzi Bohom a jeho stvorením. Reč viery čerpá tak z ľudskej skúsenosti rodičov, ktorí sú pre človeka určitým spôsobom prvými predstaviteľmi Boha. Ale táto skúsenosť tiež hovorí, že ľudskí rodičia sú omylní a že môžu znetvoriť tvár otcovstva a materstva. Je teda vhodné pripomenúť, že Boh presahuje ľudské rozlišovanie pohlaví. On nie je ani mužom, ani ženou, on je Boh. Presahuje aj ľudské otcovstvo a materstvo⁴¹, i keď je ich pôvodom a mierou⁴²: nikto nie je otcom tak, ako je ním Boh.*

240 Ježiš zjavil, že Boh je „Otec“, v mimoriadnom zmysle: nie je ním len ako Stvoriteľ, je večne Otcem vo vzťahu k svojmu jednorodenému Synovi, ktorý je zasa Synom len vo vzťahu k svojmu Otcovi: „Nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť“ (Mt 11,27).

241 Preto apoštoli vyznávajú Ježiša ako „Slovo, ktoré bolo na počiatku u Boha a to Slovo bolo Boh“ (Jn 1,1), ako „obraz neviditeľného Boha“ (Kol 1,15), ako „odlesk jeho slávy a obraz jeho podstaty“ (Hebr.1,3).

242 Cirkev v ich sľapajách a podľa apoštolskej tradície vyznala na prvom Nicejskom ekumenickom koncile v roku 325, že Syn je „jednej podstaty“ s Otcem, to znamená, že je s ním jeden Boh. Druhý ekumenický koncil, ktorý sa zišiel v roku 381 v Carihrade, zachoval tento výraz vo svojej formulácii nicejského Kréda a vyznal „jednorodeného Syna Božieho, zrodeného z Otca pred všetkými vekmi, Boha z Boha, Svetlo zo Svetla, Boha pravého z pravého Boha, nie stvoreného, jednej podstaty s Otcem“.⁴³

Otec a Syn zjavení Duchom Svätým

243 Pred svojím umučeníím Ježiš oznamuje, že pošle „iného Tešiteľa“ (Obrancu), Ducha Svätého. Pôsobí už od stvorenia⁴⁴, kedysi hovoril „skrze prorokov“ (Nicejsko-carihradské vyznanie viery), teraz bude s učeníkmi a v nich⁴⁵, aby ich učil⁴⁶ a uvádzal „do celej pravdy“ (Jn 16,13). Duch Svätý je tak zjavený ako iná božská osoba vo vzťahu k Ježišovi a Otcovi.

244 Večný pôvod Ducha Svätého sa zjavuje v jeho poslaní v čase. Apoštolom a Cirkvi ho zoslal Otec v mene Syna a tiež osobne Syn, keď sa vrátil k Otcovi.⁴⁷ Zoslanie osoby Ducha Svätého po Ježišovom oslavení⁴⁸ zjavuje v plnosti tajomstvo Najsvätejšej Trojice.

245 Apoštolskú vieru, čo sa týka Ducha Svätého, vyznal druhý ekumenický koncil v Carihrade v roku 381: „Veríme v Ducha Svätého, Pána a Oživovateľa, ktorý vychádza z Otca“.⁴⁹ Cirkev tým uznáva Otca „za prameň a počiatok celého Božstva“.⁵⁰ Večný pôvod Ducha Svätého je však spojený s večným pôvodom Syna; „Duch Svätý, ktorý je tretou osobou Trojice, je Boh, jeden a rovný s Otcem a Synom, tej istej podstaty a rovnakej prirodzenosti... Nehovorí sa však, že je iba Duchom Otca, ale zároveň Duchom Otca i Syna“.⁵¹ Krédo Carihradského koncilu vyznáva: „Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a Synovi“.⁵²

246 Latinská tradícia Kréda vyznáva, že Duch „vychádza z Otca i Syna (Filioque)“. Florentský koncil v roku 1438 vysvetľuje: „Duch Svätý má svoju podstatu a svoje bytie zároveň od Otca i od Syna a večne vychádza z Jedného i z Druhého ako z jediného princípu a jediným vydychovaním... A pretože všetko, čo je Otcovo, sám Otec dal svojmu jednorodenému Synovi, keď ho splodil, okrem svojho otcovského bytia, aj vychádzanie Ducha Svätého zo Syna má Syn večne od Otca, ktorý ho od večnosti večne plodí“.⁵³

247 Výraz „Filioque“ sa nenachádza vo vyznaní viery, ktoré sa prijalo v roku 381 v Carihrade. Ale podľa dávnej latinskej a alexandrijskej tradície pápež svätý Lev to dogmaticky vyznal už v roku 447⁵⁴, teda ešte skôr, ako Rím poznal a prijal v roku 451 na Chalcedonskom koncile vyznanie z roku 381. Používanie tejto formuly v Kréde sa postupne pripúšťalo v latinskej liturgii (medzi VIII. a XI. storočím). Začlenenie formuly „Filioque“ do nicejsko-carihradského vyznania viery v latinskej liturgii je ešte aj dnes sporným bodom s pravoslávnyimi cirkvami.

248 Východná tradícia predovšetkým vyjadruje, že Otec je prvotným počiatkom vo vzťahu k Duchu. Keď vyznáva, že Duch „vychádza z Otca“ (Jn 15,26), tvrdí, že vychádza z Otca skrze Syna.⁵⁵ Západná tradícia vyjadruje najprv spoločnosť jednej podstaty medzi Otcem a Synom, keď hovorí, že Duch vychádza z Otca i Syna (Filioque). Hovorí to „oprávnené a odôvodnené“⁵⁶, lebo večný poriadok božských osôb v ich spoločnosti jednej podstaty zahŕňa skutočnosť, že Otec je prvotným počiatkom Ducha, pretože je „počiatkom bez počiatku“⁵⁷, ale aj skutočnosť, že ako Otec jednorodeného Syna, je s ním „jediným počiatkom, z ktorého vychádza Duch Svätý.“⁵⁸ Keď sa toto oprávnené dopĺňovanie tvrdohlavo nezdôrazňuje, nedotýka sa totožnosti viery v skutočnosť toho istého vyznávaného tajomstva.

III. Svätá Trojica v učení viery

Formovanie trojičnej dogmy

249 Zjavená pravda o Najsvätejšej Trojici bola od začiatku v základe živej viery Cirkvi, najmä prostredníctvom krstu. Nachádza svoje vyjadrenie v pravidle (regula) krstnej viery, formulovanej v kázani, v katechéze a v modlitbe Cirkvi. Podobné formulácie sa nachádzajú už v apoštolských spisoch, ako o tom svedčí tento pozdrav, prevzatý do eucharistickej liturgie: „Milosť Pána Ježiša Krista a Božia láska i spoločenstvo Svätého Ducha nech je s vami všetkými“ (2 Kor 13,13).⁵⁹

250 Cirkev sa počas prvých storočí snažila jasnejšie formulovať svoju trojičnú vieru, aby jednak prehĺbila svoje chápanie viery a tiež, aby ju bránila proti omylom, ktoré ju deformovali. To bolo dielo prvých koncilov, napomáhané teologickým bádáním cirkevných Otcov a podporované citom (zmyslom) kresťanského ľudu pre vieru.

251 *Na formulovanie dogmy o Trojici Cirkev musela vyvinúť vlastnú terminológiu za pomoci pojmov filozofického pôvodu: „podstata“, „osoba“ alebo „hypostáza“, „vzťah“, atď. Tým však nepodriadila vieru ľudskej múdrosti, ale dala nový, nezvyčajný zmysel týmto termínom, ktoré mali odteraz vyjadrovať aj nevýslovné tajomstvo, „nekonečne prevyšujúce všetko, čo môžeme chápať ľudským spôsobom“.*⁶⁰

252 Cirkev používa termín „podstata - substantia“ (vyjadrený niekedy aj výrazom „bytnosť - essentia“, alebo aj „prírodnosť - natura“) na označenie Božieho bytia v jeho jednote, termín „osoba - persona“ alebo „hypostáza“ na označenie Otca, Syna a Ducha Svätého v ich skutočnej vzájomnej odlišnosti a termín „vzťah - relatio“ na označenie skutočnosti, že odlišnosť troch božských osôb spočíva v ich vzájomnom pomere.

Dogma o Najsvätejšej Trojici

253 *Trojica je jedna.* Nevyznávame troch bohov, ale jedného Boha v troch osobách: „Trojicu jednej podstaty“.⁶¹ Božské osoby si nedelia jedinú božstvo, ale každá z nich je celý Boh: „Otec je to isté ako Syn, Syn to isté ako Otec, Otec a Syn sú to isté ako Duch Svätý, to znamená podľa prirodzenosti jeden Boh“.⁶² „Každá z troch osôb je onou skutočnosťou, totiž podstatou, bytnosťou alebo božskou prirodzenosťou“.⁶³

254 *Božské osoby sa od seba skutočne líšia.* „Boh je jediný, ale nie osamotený“.⁶⁴ „Otec“, „Syn“, „Duch Svätý“, nie sú jednoducho mená, ktoré označujú spôsoby božského bytia, pretože sú medzi sebou skutočne odlišné: „Syn totiž nie je Otec, ani Otec nie je Syn, ani Duch Svätý nie je Otec alebo Syn“.⁶⁵ Líšia sa medzi sebou svojimi vzťahmi pôvodu: „Otec je ten, ktorý plodí, Syn, ktorý je plodený a Duch Svätý, ktorý vychádza z oboch“.⁶⁶ Božská jednota je trojediná.

255 *Božské osoby sú vo vzájomnom vzťahu.* Pretože skutočná odlišnosť osôb nedelí božskú jednotu, ich vzájomná odlišnosť spočíva jedine vo vzťahoch, ktoré ich navzájom spájajú: „V menách, ktoré sa vzťahujú na osoby, Otec naznačuje vzťah k Synovi, Syn k Otcovi a Duch Svätý k obidvom: i keď sa na základe vzťahu hovorí o troch osobách, predsa sa verí v jedinú prirodzenosť alebo podstatu“.⁶⁷ Skutočne, „všetko je (v nich) jedno, kde sa nevyskytuje protiklad vzťahu“.⁶⁸ „Pre túto jednotu Otec je celý v Synovi a celý v Duchu Svätom; Syn je celý v Otcovi a celý aj v Duchu Svätom; Duch je celý v Otcovi a celý v Synovi“.⁶⁹

256 Svätý Gregor Naziansky, ktorý sa nazýva aj „Teológom“, zveruje carihradským katechumenom tento súhrn trojičnej viery:

*Predovšetkým zachovajte mi tento vzácny poklad, pre ktorý žijem a bojujem, s ktorým chcem zomrieť, ktorý mi pomáha znášať všetko zlo a opovrhovať všetkými rozkošami: mám na mysli vyznanie viery v Otca i Syna i Ducha Svätého. Dnes vám ho zverujem. S ním vás čoskoro ponorím do vody a z nej vás vyťahnem. Dávam vám ho za spoločníka a ochrancu celého vášho života. Dávam vám jediné Božstvo a Moc, ktoré sú Jedno v Troch a obsahuje Troch odlišným spôsobom. Božstvo bez rozdielnosti podstaty alebo prirodzenosti, bez vyššieho stupňa, ktorý povyšuje, alebo nižšieho, ktorý ponížuje... Z troch nekonečných nekonečná spolupodstatnosť. Každý braný do úvahy sám o sebe je celý Boh... Boh, tri osoby brané do úvahy spolu... Len čo som začal myslieť na Jednotu, už ma Trojica zaplaví svojim jasom. Len čo som začal myslieť na Trojicu, uchváti ma jednota.*⁷⁰

IV. Božie diela a trojičné poslania.

257 „Ó svetlo, blažená Trojica, prvotná Jednota!“ - „O lux, beata Trinitas et principalis Unitas!“⁷¹ Boh je večná blaženosť, nesmrteľný život, nezapadajúce svetlo. Boh je Láska: Otec, Syn a Duch Svätý. Boh chce slobodne dávať účasť na sláve svojho blaženého života. Taký je jeho dobrotivý plán⁷², podľa ktorého nás ešte pred stvorením sveta predurčil vo svojom milovanom Synovi „aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými Synmi“ (Ef 1, 4-5), totiž, aby sme sa stali „podobnými obrazu jeho Syna“ (Rim 8,29) vďaka „Duchu adoptívneho synovstva“ (Rim 8, 15). Tento plán úmysel je „milosť, ktorú sme dostali pred večnými vekmi“ (2 Tim 1,9-10) a ktorá pochádza bezprostredne z trojičnej lásky. Rozvíja sa v diele stvorenia, v celých dejinách spásy po páde, v poslaniach Syna a Ducha Svätého, ktoré pokračujú v poslaní Cirkvi.⁷³

258 Celá Božia ekonómia je spoločným dielom troch božských osôb. Lebo ako má Trojica len jednu a tú istú prirodzenosť, tak má len jedno a to isté konanie.⁷⁴ „Otec, Syn a Duch Svätý nie sú tri počiatky stvorenia, ale jediný počiatok“.⁷⁵ No každá božská osoba vykonáva spoločné dielo podľa svojej osobnej zvláštnosti. Tak Cirkev podľa Nového zákona⁷⁶ vyznáva, že je „jeden Boh a Otec, z ktorého je všetko; jeden Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko; a jeden Duch Svätý, v ktorom je všetko“.⁷⁸ Predovšetkým Božie poslania vtelenia Syna a darovania Ducha Svätého prejavujú zvláštnosti božských osôb.

259 Celá Božia ekonómia, dielo zároveň spoločné i osobné, dáva poznať tak zvláštnosti božských osôb, ako aj ich jedinú prirodzenosť. Podobne aj celý kresťanský život je spoločenstvom s každou z božských osôb bez

akéhokolvek ich oddeľovania. Kto vzdáva chválu Otcovi, robí to skrze Syna v Duchu Svätom. Kto nasleduje Krista, robí tak preto, lebo ho priťahuje Otec⁷⁷ a vedie Duch.⁷⁹

260 Posledným cieľom celej Božej ekonómie je vstup stvorení do dokonalej jednoty Najsvätejšej Trojice.⁸⁰ Ale už teraz sme povolani, aby v nás prebývala Najsvätejšia Trojica: „Kto ma miluje - hovorí Pán - bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať: prideme k nemu a urobíme si uňho príbytok“ (Jn 14,23):

*Bože môj, Najsvätejšia Trojica, ktorej sa klaniam, pomôž mi celkom zabudnúť na seba, aby som sa usídlila v Tebe, nehybná a pokojná, akoby moja duša bola už vo večnosti. Nech nič nedokáže narušiť môj pokoj, ani ma vyviesť z Teba, ó, môj Nemeniteľný, ale nech ma každá minúta unáša ďalej do hĺbky tvojho tajomstva! Upokoj moju dušu. Urob z nej svoje nebo, svoj obľúbený príbytok a miesto svojho odpočinku. Nech Ťa tam nikdy nenechám samého, ale nech som tam celá, úplne bdela vo svojej viere, celá adorujúca, celkom oddaná tvojmu stvoriteľskému pôsobeniu.*⁸¹

¹ Rímsky katechizmus 1, 2, 6

² Tamže, 1, 2, 2

³ Porov. Flp 2,10,11

⁴ Porov. Mk 12,29-30

⁵ Porov. Mk 12,35-37

⁶ IV. Lateránsky koncil (1215) Denz.-Schönm. 800

⁷ Porov. Sdc 13,18 ⁸ Porov. Ex 3,5-6

⁹ Porov. Ex 32

¹⁰ Porov. Ex 33,12-17

¹¹ Porov. Ex 34,9

¹² Porov. Iz 44,6

¹¹ Porov. Ex 34,9

¹² Porov. Iz 44,6

¹³ Porov. Ž 85,11

¹⁴ Porov. Dt 7,9

¹⁵ Porov. Múd 13,1-9

¹⁶ Porov. Múd 7,17-21

¹⁷ Porov. Jn 17,3

¹⁸ Porov. Dt 4,37; 7,8; 10,15

¹⁹ Porov. Iz 43,1-7

²⁰ Porov. Oz 2

²¹ Porov. Oz 11,1

²² Porov. Iz 49,14-15

²³ Porov. Iz 62,4-5

²⁴ Porov. Ez 16; Oz 11

²⁵ Porov. 1 Kor 2,7-16; Ef 3,9-12

²⁶ Sv. Jana z Arku, Dictum

²⁷ Porov. Mt 5,29-30; 16,24; 19,23-

24

²⁸ Sv. Mikuláš z Flue, Preghiera

²⁹ Sv. Terézia Ježišova, Poesie 30

³⁰ Tertulián, Adversus Marcionem 1,

3

³¹ Sv. Augustín, Sermones 52, 6, 16

³² Sv. Cezár z Arles, Expositio symboli

³³ Vyzn. viery páp. Vigilia, r.552: Denz.-Schönm. 43

³⁴ Kongregácia pre klérus, Directorio catechistico generale 43

³⁵ Tamže, 47

³⁶ I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3015

³⁷ Porov. Dt 32,6; Mal 2,10

³⁸ Porov. 2 Sam 7,14

³⁹ Porov. Ž 68,6

⁴⁰ Porov. Iz 66,13; Ž 131,2

⁴¹ Porov. Ž 27,10

⁴² Porov. Ef 3,14; Iz 49,15

⁴³ Denz.-Schönm. 150

⁴⁴ Porov. Gn 1,2

⁴⁵ Porov. Jn 14,17

⁴⁶ Porov. Jn 14,26

⁴⁷ Porov. Jn 14,26; 15,26; 16,14

⁴⁸ Porov. Jn 7,39

⁴⁹ Denz.-Schönm. 150

⁵⁰ VI. Toledský koncil (638): Denz.-Schönm. 490

⁵¹ XI. Toledský koncil (675): Denz.-Schönm. 527

⁵² Denz.-Schönm. 150

⁵³ Florentský koncil: Denz.-Schönm. 1300-1301

⁵⁴ Porov. Sv. Lev Veľký, Qeam laudabiliter: Denz.-Schönm. 284

⁵⁵ Porov. Ad gentes 2

⁵⁶ Florentský koncil (1439): Denz.-Schönm. 850

⁵⁷ Florentský koncil (1442): Denz.-Schönm. 1331

⁵⁸ Porov. II. Lyonský koncil (1274): Denz.-Schönm. 850

⁵⁹ Porov. 1 Kor 12,4-6; Ef 4,4-6

⁶⁰ Pavol VI. Credo del popolo di Dio 2

⁶¹ II. Carihradský koncil (553): Denz.-Schönm. 421

⁶² XI. Toledský koncil (675): Denz.-Schönm. 530

⁶³ IV. Lateránsky koncil (1215): Denz.-Schönm. 804

⁶⁴ Fides Damasi: Denz.-Schönm. 71

⁶⁵ XI. Toledský kocil (675): Denz.-Schönm. 530

⁶⁶ IV. Lateránsky koncil (1215): Denz.-Schönm. 804

⁶⁷ XI. Toledský koncil (675): Denz.-Schönm. 528

⁶⁸ Florentský koncil (1442): Denz.-Schönm. 1330

⁶⁹ Tamže, 1331

⁷⁰ Sv. Gregor Naziánsky, Orationes 40, 41

⁷¹ Liturgia dele Ore

⁷² Porov. Ef 1,9

⁷³ Porov. Ad gentes 2-9

⁷⁴ Porov. II. Carihradský koncil (553): Denz.-Schönm. 421

⁷⁵ Florentský koncil (1442): Denz.-Schönm. 1331

⁷⁶ Porov. 1 Kor 8,6

⁷⁷ II. Carihradský koncil (553):
Denz.-Schönm. 421

⁷⁸ Porov. Jn 6,44

⁷⁹ Porov. Rm 8,14

⁸⁰ Porov. Jn 17,21-23

⁸¹ Beata Elisabetta della Trinit, , Preghiera

ZHRNUTIE

261 *Tajomstvo Najsvätejšej Trojice je ústredným tajomstvom viery a kresťanského života. Jedine Boh môže nám dať poznať toto tajomstvo, keď sa zjavuje ako Otec, Syn a Duch Svätý.*

262 *Vtelenie Božieho Syna zjavuje, že Boh je večný Otec a že Syn je jednej podstaty s Otcom, to znamená, že je v ňom a s ním ten istý jediný Boh.*

263 *Zoslanie Ducha Svätého, ktorého poslal Otec v mene Syna⁸² a skrze Syna „od Otca“ (Jn 15,26), zjavuje, že je spolu s nimi ten istý jediný Boh. „Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a Synovi.“*

264 *“Duch Svätý pochádza prvotne (ako z prvého prameňa), a pretože ho tento bez časového odstupe dáva Synovi, pochádza spoločne od oboch.“⁸³*

265 *Milosťou krstu sme „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ povolani mať účasť na živote Najsvätejšej Trojice; tu na zemi v temnote viery a po smrti vo večnom svetle.⁸⁴*

266 *“To je katolícka viera, že: uctieame jedného Boha v Trojici a Trojicu v jednote, a to bez splynutia osôb a bez rozdelenia podstaty: lebo iná je Osoba Otca, iná Syna a iná Ducha Svätého; ale jediné je božstvo Otca i Syna i Ducha Svätého, rovnaká sláva a rovnako večná veleba.“⁸⁵*

267 *Božské Osoby, nerozdielne v tom, čo sú, sú nerozdielne aj v tom, čo konajú. Ale v spoločnom Božom konaní každá Osoba prejavuje, čo je jej vlastné v Trojici, najmä v Božích zoslaniach vtelenia Syna a daru Ducha Svätého.*

3 o d s e k .

VŠEMOHÚCI

268 *Zo všetkých Božích vlastností sa vo Vyznaní viery spomína jedine všemohúcnosť: vyznávať ju, má veľký význam pre náš život. Veríme, že je univerzálna, pretože Boh, ktorý všetko stvoril,⁸⁶ všetko riadi a všetko môže; milujúca, pretože Boh je našim Otcom;⁸⁷ tajomná, lebo len viera ju môže rozoznať, keď sa „prejavuje v slabosti“ (2 Kor 12,9).⁸⁸*

„Koná všetko, čo chce“ (Ž 115,3).

269 *Sväté Písmo viackrát vyznáva univerzálnu Božiu moc. Nazývajú Boha „Mocným Jakubovým“ (Gn 49,24; Iz 1,24 a i.), „Pánom vojsk“, „Udatným a Mocným“ (Ž 24,8-10). Ak je Boh všemohúci „na nebi i na zemi“ (Ž 135,6), je to preto, lebo on ich stvoril. Nie je mu teda nič nemožné⁸⁹ a so svojim dielom nakladá ako sa mu páči⁹⁰; on je Pánom vesmíru, kde nastolil poriadok, ktorý mu zostáva úplne podriadený a poslušný; on je Pánom dejín: riadi srdcia a udalosti, podľa svojej vôle⁹¹: „Ty vždy môžeš prevládnúť silou. Kto môže odporovať moci tvojho ramena?“ (Múdr 11,21).*

„Ty máš súciti so všetkými, lebo môžeš všetko“ (Múdr 11,23)

270 *Boh je všemohúci Otec. Jeho otcovstvo a jeho moc sa navzájom vysvetľujú. V skutočnosti svoju otcovskú všemohúcnosť preukazuje spôsobom, akým sa stará o naše potreby⁹²; ďalej synovskou adopciou, ktorú nám udeľuje („Budem vašim Otcom a vy budete mojimi synmi a dcérami, hovorí všemohúci Pán“ - 2 Kor 6,18); konečne svojim nekonečným milosrdenstvom, pretože najviac prejavuje svoju moc, keď nám slobodne odpúšťa hriechy.*

271 *Božia všemohúcnosť nie je vôbec svojvoľná: „V Bohu je moc a bytnosť (essentia), vôľa a rozum, múdrosť a spravodlivosť to isté. Preto nič nemôže byť v Božej moci, čo by nemohlo byť v jeho vôli a v jeho múdrom rozume.“⁹³*

Tajomstvo zdanlivej Božej bezmocnosti

272 *Viera v Boha Otca všemohúceho môže byť vystavená skúške na základe skúsenosti zla a utrpenia. Niekedy sa Boh môže zdať ne=prítomný a ne=schopný zabrániť zlu. Ale Boh Otec zjavil svoju všemohúcnosť najtajomnejším spôsobom v dobrovoľnom ponížení a zmŕtvychvstani svojho Syna, ktorými premohol zlo. Takto ukrižovaný Kristus je „Božia moc a Božia múdrosť. Lebo čo je u Boha bláznivé, je múdrejšie ako ľudia a čo je u Boha slabé, je silnejšie ako ľudia“ (1 Kor 1,24-25). Práve na Kristovom vzkriesení a povýšení Otec „dokázal pôsobenie svojej mocnej sily“ a ukázal aká nesmierne veľká je jeho moc pre nás veriacich“ (Ef 1,19-22).*

273 *Jedine viera môže prijať s tajomné cesty Božej všemohúcnosti. Táto viera sa chváli svojimi slabosťami, aby pritiahla na seba Kristovu silu.⁹⁴ Panna Mária je najvyšším vzorom tejto viery, ona, ktorá uverila, že „Bohu nič nie je nemožné“ (Lk 1,37) a mohla zvelebovať Pána: „veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný a sväté je jeho meno“ (Lk 1,49).*

274 *“Nič nemôže tak posilniť našu vieru a nádej, ako keď sme v našich srdciach pevne presvedčení, že Boh môže urobiť všetko. Lebo čokoľvek potom treba veriť, i keď by to bolo veľké a obdivuhodné a prevyšovalo by poriadok a hranice sveta, ľudský rozum by predsa s tým ľahko a bez váhania súhlasil, keď raz dostal poznanie o Božej všemohúcnosti.“⁹⁵*

ZHRNUTIE

275 *So spravodlivým Jóbom vyznávame: „Viem, že môžeš všetko, a že nič ti nie je nemožné“ (Jób 42,2)*

276 Cirkvev, verná svedectvu Písma, sa často obracia so svojou modlitbou na „Všemohúceho a večného Boha („Omnipotens sempiternus Deus...“), v pevnej viere, že „Bohu nič nie je nemožné“ (Gn 18,14, Lk 1,37, Mt 19, 26).

277 Boh prejavuje svoju všemohúcnosť, keď nás odvracia od našich hriechov a svojou milosťou nás znova uvádza do svojho priateľstva: „Bože, ty najviac prejavuješ svoju všemohúcnosť, keď sa zmilúvaš a odpúšťaš...“⁹⁶

278 Keby sme neverili, že Božia láska je všemohúca, ako by sme mohli veriť, že nás Otec mohol stvoriť, Syn vykúpiť a Duch posvätiť?

4 . o d s e k

STVORITEĽ

279 „Na počiatku Boh stvoril nebo a zem“ (Gn 1,1). Týmito slávnostnými slovami začína Sväté Písmo. Vyznanie viery opakuje tieto slová a vyznáva Boha, Otca Všemohúceho ako „Stvoriteľa neba i zeme, sveta viditeľného i neviditeľného“. Budeme teda najprv hovoriť o Stvoriteľovi, potom o jeho stvorení a nakoniec o páde do hriechu, z ktorého nás prišiel pozdvihnúť Ježiš Kristus, Boží Syn.

280 Stvorenie je základom „všetkých spásonosných Božích plánov“, „počiatkom dejín spásy“⁹⁷, ktoré vrcholia v Kristovi. A naopak, tajomstvo Krista je rozhodujúcim objasnením tajomstva stvorenia; zjavuje cieľ, pre ktorý „na počiatku Boh stvoril nebo a zem“ (Gen 1,1) už od začiatku Boh zamýšľal osláviť nové stvorenie v Kristovi.⁹⁸

281 Preto sa čítania veľkonočnej vigílie, ktorá je slávením nového stvorenia v Kristovi, začínajú opisom stvorenia; v byzantskej liturgii je tento opis vždy prvým čítaním vigílii veľkých sviatkov Pána. Podľa dávnych svedectiev otcov príprava katechumenov na krst sleduje ten istý postup.⁹⁹

I. Katechéza o stvorení

282 Katechéza o stvorení je mimoriadne dôležitá. Týka sa samotných základov ľudského a kresťanského života človeka: vysvetľuje odpoveď kresťanskej viery na základnú otázku, ktorú si kladli ľudia všetkých čias: „Odkiaľ pochádzame?“ „Kam ideme?“ „Aký je náš pôvod?“ „Aký je náš cieľ?“ „Odkiaľ pochádza a kam smeruje všetko, čo jestvuje?“ Dve otázky, otázka pôvodu a cieľa, sa nedajú oddeliť. Majú rozhodujúci význam pre zmysel a orientáciu nášho života a konania.

283 Otázka pôvodu sveta a človeka je predmetom početných vedeckých výskumov, ktoré mimoriadne obohatili naše vedomosti o veku a veľkosti vesmíru, o vznikani živých foriem, a o objavení sa človeka. Tieto objavy nás pobádajú, aby sme tým viac obdivovali veľkosť Stvoriteľa, vzdávali mu vďaky za všetky jeho diela a za rozumovú schopnosť a múdrosť, ktorú dáva vedcom a bádateľom. Aj oni môžu povedať so Šalamúnom: „On mi dal spoľahlivé poznanie vecí, aby som pochopil štruktúru sveta a moc živlov...pretože ma poučila Múdrosť, tvorkyňa všetkých vecí „ (Múdr 7,17-21).

284 Veľký záujem, ktorý sa venuje týmto výskumom, silno podnecuje otázka iného poriadku, ktorý presahuje vlastnú oblasť prírodných vied. Nejde len o otázku, kedy a ako vznikol hmotný vesmír, ani kedy sa objavil človek, ale skôr o zistenie, aký je zmysel takého vzniku: či ho riadila náhoda, slepý osud, anonymná nevyhnutnosť, alebo transcendentná, rozumová a dobrá Bytosť, ktorá sa nazýva Boh. Ak svet pochádza z Božej múdrosti a dobroty, prečo je tu zlo? Odkiaľ pochádza? Kto je zaň zodpovedný? Jestvuje od neho oslobodenie?

285 V otázke pôvodu sveta bola kresťanská viera už od svojich začiatkov konfrontovaná s inými odpoveďami, než dávala ona. Tak v dávnych náboženstvách a kultúrach nachádzame početné mýty, ktoré sa týkajú počiatkov. Niektorí filozofi hovorili, že všetko je Boh, že svet je Boh, alebo že vznikanie sveta je vznikanim Boha (panteizmus); iní zasa hovorili, že svet je nevyhnutnou emanáciou Boha, že vyteká z tohto prameňa a vracia sa k nemu. A ešte iní tvrdili, že jestvujú dva večné princípy, Dobro a Zlo, Svetlo a Tma, ktoré sú v ustavičnom boji neprestajný zápas (dualizmus, manicheizmus); podľa niektorých z týchto predstáv svet (aspoň svet hmotný) by bol zlý, produkt úpadku, a preto ho treba odmietnuť alebo prekonať (gnóza); iní pripúšťajú, že Boh urobil svet ale na spôsob hodinára, ktorý by ho bol po jeho utvorení ponechal na seba samého (deizmus); a konečne ďalší neprijímajú transcendentný pôvod sveta, ale vidia v ňom čiru hru hmoty, ktorá by bola vždy jestvovala (materializmus). Všetky tieto pokusy svedčia o tom, že otázka pôvodu sveta je trvalá a všeobecná. Toto hľadanie je vlastnosťou človeka.

286 Zaiste už ľudský rozum je schopný nájsť odpoveď na otázku pôvodu sveta. Skutočne, jestvovanie Boha Stvoriteľa možno s istotou poznať z jeho diel svetlom ľudského rozumu¹⁰⁰, i keď toto poznanie je často zatmenené a skreslené omylom. Preto viera prichádza posilniť a osvietiť rozum, aby správne chápal túto pravdu: „Vierou chápeme, že Božie Slovo stvárnilo svety tak, že z neviditeľného povstalo viditeľné“ (Hebr 11,3).

287 Pravda o stvorení je taká dôležitá pre celý ľudský život, že Boh vo svojej láskavosti chcel zjaviť svojmu ľudu všetko, čo je v tejto veci užitočné poznať na spásu. Okrem prirodzeného poznania, ktoré môže mať o Stvoriteľovi každý človek,¹⁰¹ Boh postupne zjavil Izraelovi tajomstvo stvorenia. On, ktorý si vyvolil patriarchov, ktorý vyviedol Izraela z Egypta, a ktorý tým, že si ho vyvolil, ho aj stvoril a sformoval,¹⁰² zjavuje

sa ako ten, ktorému patria všetky národy zeme a celá zem, ako ten, ktorý sám „stvoril nebo a zem“ (Ž 115,15; 124,8; 134,3).

288 Preto zjavenie stvorenia nemožno oddeľovať od zjavenia a od uskutočnenia Božej zmluvy, ktorú Boh, Jediný uzavrel so svojím ľudom. Stvorenie je zjavené ako prvý krok k tejto zmluve, ako prvé a všeobecné svedectvo všemohúcej lásky Boha.¹⁰³ Pravda o stvorení sa vyjadruje stále silnejšie aj v posolstve prorokov¹⁰⁴, v modlitbe žalmov¹⁰⁵ a liturgie, v úvahách múdrosti¹⁰⁶ vyvoleného národa.

289 Medzi všetkými výrokmi Svätého písma o stvorení, prvé tri kapitoly Genezy majú jedinečné miesto. Z literárneho hľadiska môžu mať tieto texty rozličné pramene. Inšpirovaní autori ich umiestnili na začiatok Písma, aby svojou slávnostnou rečou vyjadrili pravdu o stvorení, o jeho počiatku a celi v Bohu, o jeho poriadku a добрôte, o povolaní človeka a konečne o dráme hriechu a nádeji na spásu. Keď sa tieto slová čítajú vo svetle Krista, v jednote Svätého písma a v živej Tradícii Cirkvi, ostávajú hlavným prameňom pre katechézu o tajomstvách „počiatku“: stvorenie, pád a prísľub spásy.

II. Stvorenie - dielo Najsvätejšej Trojice

290 „Na počiatku Boh stvoril nebo a zem“ (Gen 1,1): v týchto prvých slovách Písma sa tvrdia tri veci: večný Boh dal počiatok všetkému, čo jestvuje mimo neho. On sám je stvoriteľ (sloveso „stvorit“, hebr. „bara“ má vždy za podmet Boha). Všetko, čo jestvuje (vyjadrené slovami „nebo a zem“) závisí od toho, ktorý mu dáva bytie.

291 „Na počiatku bolo Slovo... a to Slovo bolo Boh...Všetko povstalo skrze neho a bez neho nepovstalo nič“ (Jn 1,1-3). Nový Zákon zjavuje, že Boh stvoril všetko skrze svoje večné Slovo, svojho milovaného Syna. „V ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi,... všetko bolo stvorené skrze neho a pre neho. On je pred všetkým a všetko v ňom spočíva“ (Kol 1,16-17). Viera Cirkvi vyznáva aj stvoriteľskú činnosť Ducha Svätého: On je „Darca života - Oživovateľ“¹⁰⁷, „Duch Stvoriteľ“¹⁰⁸, „Prameň všetkého dobra“.¹⁰⁹

292 Stvoriteľská činnosť Syna i Ducha, neoddeliteľne jedna so stvoriteľskou činnosťou Otca, sa v Starom Zákone¹¹⁰ naznačuje, zjavuje sa v Novej Zmluve a jasne sa potvrdzuje pravidlom viery Cirkvi: „Jestvuje iba jeden Boh...: On je Otec, Boh, Stvoriteľ, Pôvodca, Usporiadateľ. Urobil všetko *sám od seba*, to znamená skrze svoje Slovo a svoju Múdrost“, „skrze Syna a Ducha“ ktorí sú akoby „jeho ruky“.¹¹¹ Stvorenie je spoločným dielom Najsvätejšej Trojice.

III. „Svet bol stvorený na Božiu slávu“

293 To je základná pravda, ktorú Sväté písmo a Tradícia neprestáva učiť a sláviť: „Svet bol stvorený na Božiu slávu“.¹¹² Boh stvoril všetko, vysvetľuje sv. Bonaventúra, „nie aby zväčšil svoju slávu, ale aby svoju slávu prejavil a šíril“.¹¹³ Pretože Boh nemá iný dôvod pre stvorenie, iba svoju lásku a dobrotu: To „Kľúč lásky otvoril ruku a objavili sa stvorenia“.¹¹⁴ A Prvý vatikánsky koncil vysvetľuje:

*Tento jediný pravý Boh vo svojej добрôte a svojou všemohúcou mocou, nie aby zväčšil svoju blaženosť, ani aby získal svoju dokonalosť, ale aby ju prejavil skrze dobrá, ktoré udeľuje stvoreniam, zo svojho najslobodnejšieho rozhodnutia stvoril z ničoho na začiatku časov obe stvorenia, duchovné i telesné.*¹¹⁵

294 Božia sláva spočíva v tom, aby sa prejavovala a šírila jeho dobrotu, kvôli ktorej bol svet stvorený. „On nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na *chválu a slávu* jeho milosti“ (Ef 1,5-6). „Pretože Božia sláva je živý človek a život človeka je videnie Boha: ak už zjavenie Boha skrze stvorenie dáva život všetkým bytostiam, ktoré žijú na zemi, o čo viac zjavenie sa Otca skrze Slovo dáva život tým, ktorí vidia Boha“.¹¹⁶ Posledným cieľom stvorenia je, aby sa Boh, „ktorý je stvoriteľ všetkého, stal konečne „všetko vo všetkých“ (1 Kor 15,28) a tak so svojou slávou zároveň zabezpečil aj našu blaženosť“.¹¹⁷

IV. Tajomstvo stvorenia

Boh tvorí s múdrosťou a láskou

295 Veríme, že Boh stvoril svet podľa svojej múdrosti.¹¹⁸ Svet nie je výtvorom nejakej nevyhnutnosti, ani slepeho osudu alebo náhody. My veríme, že pochádza zo slobodnej vôle Boha, ktorý chcel dať stvoreniam účasť na svojom bytí, na svojej múdrosti a добрôte: „Lebo ty si stvoril všetky veci: z tvojej vôle boli a sú stvorené“ (Zjv 4,11). „Aké veľké sú tvoje diela, Pane. Všetko si urobil s múdrosťou“ (Ž 104,24). „Pán je dobrý ku všetkým a jeho neha sa šíri na všetky stvorenia“ (Ž 145,9).

Boh tvorí „z ničoho“

296 Veríme, že Boh, aby tvoril, nepotrebuje nič predjestvujúce, ani nijakú pomoc.¹¹⁹ Stvorenie nie je ani nevyhnutnou emanáciou Božej podstaty.¹²⁰ Boh tvorí slobodne „z ničoho“¹²¹

*Čo by bolo mimoriadne na tom, keby Boh bol vytvoril svet z nejakej predjestvujúcej lásky? Keď ľudský remeselník dostane materiál, vytvorí z neho, čo chce. Kým Božia moc sa prejavuje práve v tom, že vychádza z ničoho, aby urobil všetko, čo chce.*¹²²

297 Viera v stvorenie „z ničoho“ je dosvedčená v Písme ako pravda plná prísľubov a nádeje. V Druhej knihe Makabejcov matka siedmich synov ich takto povzbudzuje k mučeníctvu:

Neviem, ako ste sa objavili v mojom lone; ja som vám nedarovala ani dych, ani život, ani som nestvárnila údy každého z vás. Zaiste Stvoriteľ sveta, ktorý spôsobuje vznik človeka a vytvára bytie všetkých vecí, opäť vám dá dych i život zo svojho milosrdenstva, keďže vy teraz nič neceníte seba samých pre jeho zákony... Dieťa moje,

pozri na nebo a zem, všimni si všetko, čo je na nich a spoznáš, že Boh ich stvoril z ničoho a že ľudské pokolenie tak isto povstalo. (2 Mach 7,22-23.28)

298 Pretože Boh môže stvoriť z ničoho, môže, skrze Ducha Svätého, udeľovať aj život dušiam hriešnikov, keď v nich stvorí čisté srdce¹²³, ako aj telesný život mŕtvym skrze vzkriesenie, on, „ktorý oživuje mŕtvych a volá k bytiu to, čoho niet“ (Rim 4,17). A keďže svojím Slovom mohol dať zažiarit svetlu z temna¹²⁴, môže dať aj svetlo viery tým, ktorí ho nepoznajú.¹²⁵

Boh tvorí svet usporiadaný a dobrý 299 Pretože Boh tvorí s múdrosťou, stvorenie je usporiadané: „Ty si usporiadal všetko s mierou, počtom a váhou“ (Múdr 11,20). Keďže stvorenie bolo stvorené vo večnom Slove a skrze večné Slovo, „obraz neviditeľného Boha“ (Kol 1,15), je určené, adresované človekovi, Božiemu obrazu¹²⁶, ktorý je povolaný k osobnému vzťahu s Bohom. Náš rozum, ktorý má účasť na svetle Božieho rozumu, môže poznať, čo nám Boh hovorí cez svoje stvorenie¹²⁷, pravda nie bez veľkej námahy a v duchu poníženosti a úcty pred Stvoriteľom a jeho dielom.¹²⁸ Stvorenie, ktoré pochádza z Božej dobroty, má na nej aj účasť („A Boh videl, že to bolo dobré...veľmi dobré“: Gn 1,4.10.12.18. 21.31). Lebo Boh chcel stvorenie ako dar určený človekovi, ako dedičstvo, ktoré je mu určené a zverené. Cirkev musela mnohokrát brániť dobrotu stvorenia, vrátane hmotného sveta.¹²⁹

Boh presahuje stvorenie a je v ňom prítomný

300 Boh je nekonečne väčší ako všetky jeho diela¹³⁰: „Tvoja veleba sa vznáša nad nebesia“ (Ž 8,3), „jeho veľkosť je nesmierna“ (Ž 145,3). Ale pretože je zvrchovaným a slobodným Stvoriteľom, prvou príčinou všetkého, čo jestvuje, je prítomný v najhlbšom vnútri svojich stvorení: „V ňom žijeme, hýbeme sa a sme“ (Sk 17,28). Podľa slov sv. Augustína: „Je vyšší než moja najväčšia výška, vnútornejší než moje najhlbšie vnútro“.¹³¹

Boh udržiava a riadi stvorenie

301 Po stvorení Boh nenecháva stvorenie samo na seba. Dáva mu nielen bytie a jestvovanie, ale ho v každej chvíli udržiava v bytí, dáva mu schopnosť konať a vedie ho k jeho cieľu. Poznať túto úplnú závislosť na Stvoriteľovi je prameňom múdrosti a slobody, radosti a dôvery:

Pretože ty miluješ všetko, čo jestvuje a nepohrdaš ničím, čo si stvoril; lebo keby si bol niečo nenávidel, nebol by si to stvoril. Akože by mohlo niečo jestvovať, keby si to ty nechcel, alebo sa zachovať, čo by si ty nebol pozval k jestvovaniu? Ale ty berieš ohľad na všetko, lebo všetko je tvoje, Pane, ktorý miluješ život“ (Múdr 11,24-26).

V. Boh uskutočňuje svoj plán: Božia Prozreteľnosť

302 Stvorenie má svoju vlastnú dobrotu a dokonalosť, ale z rúk Stvoriteľa nevyšlo úplne dokončené. Je stvorené v stave napredovania („in statu viae“) ku konečnej dokonalosti, ktorú má ešte dosiahnuť a ku ktorej ju určil Boh. Plány, podľa ktorých Boh vedie svoje stvorenie k tejto dokonalosti, nazývame Božou prozreteľnosťou:

Boh svojou prozreteľnosťou chráni a riadi všetko, čo stvoril, „siahla mocne od jedného konca po druhý a všetko jemne spravuje“ (Múdr 8,1). „Všetko je obnažené a odkryté pred jeho očami“ (Hebr 4,13), aj to, čo sa stane slobodným konaním tvorov.¹³²

303 Svedectvo Písma je jednomyselné: starostlivosť Božej prozreteľnosti je *konkrétna a bezprostredná*, stará sa o všetko, od najmenších vecí až po veľké udalosti sveta a dejín. Sväté knihy dôrazne potvrdzujú absolútnu Božiu zvrchovanosť v priebehu udalostí: „Náš Boh je v nebi, koná všetko, čo chce“ (Ž 115,3); a o Kristovi sa hovorí: „Keď on otvára, nik nezavrie, a keď zatvára, nik neotvorí“ (Zjv 3,7). „V ľudskom srdci je veľa myšlienok, ale iba Pánov plán pretrváva“ (Prís 19,21).

304 *Vidíme, že Duch Svätý, hlavný autor Svätého Písma, často pripisuje Bohu činy bez toho, žeby sa zmieňoval o druhotných príčinách. Nejde tu o primitívny spôsob vyjadrovania, ale o hlboký spôsob, ktorým sa pripomína prvenstvo Boha a jeho absolútneho panstva nad dejinami a svetom¹³³ a tak sa vychováva k dôvere v neho. Modlitba Žalmov je veľkou školou tejto dôvery.¹³⁴*

305 Ježiš žiada detskú odovzdanosť do prozreteľnosti nebeského Otca, ktorý sa stará aj o najmenšie potreby svojich detí: „Nebudte teda ustarostení a nehovorte: „Čo budeme jest?“ alebo „Čo budeme piť?“... Váš nebeský Otec predsa vie, že toto všetko potrebujete. Hľadajte najprv Božie kráľovstvo a toto všetko dostanete navyše“ (Mt 6,31-33).¹³⁵

Prozreteľnosť a druhotné príčiny

306 Boh je najvyšším Pánom svojho plánu. Ale pre jeho uskutočnenie používa aj spolupôsobenie stvorení. To nie je znakom slabosti, ale veľkosti a dobroty všemohúceho Boha. Boh totiž nedáva svojim stvoreniam iba jestvovanie, ale aj dôstojnosť, aby samy konali, aby boli príčinami a pôvodcami jedny pre druhé a tak spolupracovali na plnení jeho plánu.

307 Boh dáva ľuďom aj schopnosť, aby sa slobodne podieľali na jeho prozreteľnosti, keď im zveruje zodpovednosť „podmaniť si“ zem a ovládať ju.¹³⁶ Takto Boh robí ľudí schopnými, aby boli rozumnými a slobodnými príčinami a tak dopĺňali dielo stvorenia a zdokonaľovali jeho harmóniu pre svoje dobro a pre dobro blížnych. Ľudia sú často nevedomými spolupracovníkmi s Božou vôľou, môžu však i slobodne vstúpiť do Božieho plánu do Božieho plánu svojimi skutkami, svojimi modlitbami, ale aj svojím utrpením.¹³⁷ Tak sa naplno stávajú „spolupracovníkmi Božími“ (1 Kor 3,9, 1 Sol 3,2) a jeho Kráľovstva.¹³⁸

308 Od viery v Boha Stvoriteľa nemožno oddeliť pravdu, že Boh pôsobí v každom konaní svojich stvorení. On je prvotnou príčinou, ktorá pôsobí v druhotných príčinách a skrze ne: „Veď to Boh pôsobí vo vás, že aj chcete, aj konáte, čo sa jemu páči“ (Flp 2,13).¹³⁹ Táto pravda namiesto toho, aby znižovala dôstojnosť stvorenia, ju ešte povyšuje. Veď stvorenie, vyvedené z ničoty Božou mocou, múdrosťou a dobrotou nemôže nič, ak je oddelené od svojho pôvodu, lebo „stvorenie bez Stvoriteľa zaniká“¹⁴⁰; ešte menej môže dosiahnuť svoj posledný cieľ bez pomoci milosti.¹⁴¹

Prozreteľnosť a pohoršenie zla

309 Ak sa Boh, všemohúci Otec, Stvoriteľ usporiadaného a dobrého sveta stará o všetky svoje stvorenia, prečo jestvuje zlo? Na túto otázku, práve tak naliehavú ako aj nevyhnutnú, práve tak bolestnú ako aj tajomnú nestačí rýchla odpoveď. Odpoveďou na túto otázku je kresťanská viera ako celok: dobrota stvorenia, dráma hriechu, trpezlivá láska Boha, ktorý vychádza človekovi v ústrety svojimi zmluvami, vykupiteľským vtelením svojho Syna, darom Ducha Svätého, zhromaždením Cirkvi, silou sviatostí, povolaním k blaženému životu, ku ktorému sú slobodné stvorenia pozvané dať vopred svoj súhlas. Ale tento blažený život môžu aj vopred odmietnuť, čo je hrozné tajomstvo. *Niet prvku kresťanského posolstva, ktorý by zčasti nebol odpoveďou na problém zla.*

310 Prečo Boh nestvoril svet taký dokonalý, že by v ňom nemohlo jestvovať nijaké zlo? Vo svojej nekonečnej moci by Boh mohol vždy stvoriť niečo lepšie.¹⁴² Ale vo svojej nekonečnej múdrosti a добрote Boh chcel slobodne stvoriť svet „v stave napredovania“ k jeho konečnej dokonalosti. V Božom pláne tento vývoj prináša s objavením sa určitých bytostí zaniknutie iných, s dokonalejším aj menej dokonalé, s budovaním prírody aj ničenie. S fyzickým dobrom jestvuje teda aj fyzické zlo, až kým stvorenie nedosiahne svoju dokonalosť.¹⁴³

311 Anjeli a ľudia, rozumové a slobodné tvory, musia napredovať k svojmu poslednému určeniu slobodnou voľbou a uprednostňujúcou láskou. Môžu teda zísť z pravej cesty. V skutočnosti zhršli. Tak vstúpilo do sveta *mravné zlo*, neporovnateľne horšie ako fyzické zlo. Boh nie je nijakým spôsobom, ani priamo, ani nepriamo príčinou mravného zla.¹⁴⁴ Ak ho pripúšťa, tak len preto, že rešpektuje slobodu svojho stvorenia a tajomným spôsobom dokáže z neho vyvodit' dobro:

*Lebo všemohúci Boh... keďže je nanajvyšší dobrý, by nikdy nedovolil, aby v jeho dielach jestvovalo akékoľvek zlo, keby nebol dosť mocný a dobrý vyvodit' zo samého zla dobro.*¹⁴⁵

312 Tak možno časom objavíť, že Boh vo svojej všemohúcej prozreteľnosti, môže vyvodit' dobro z následkov zla, aj mravného, ktoré zapríčinili jeho stvorenia: „Nie vy ste ma sem poslali,“ hovorí Jozef svojim bratom, „ale Boh... Ak vy ste zamýšľali proti mne zlo, Boh to obrátil na dobro,... aby zachránil život mnohým ľuďom“ (Gn 45,8; 50,20).¹⁴⁶ Z najväčšieho mravného zla, akého sa človek vôbec dopustil, z odmietnutia a vraždy Božieho Syna, zapríčinenej hriechmi všetkých ľudí, Boh hojnosťou svojej milosti¹⁴⁷, vyvodil najväčšie dobro: oslávenie Krista a naše Vykúpenie. Tým sa však zlo nepremenilo na dobro.

313 „Tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré“ (Rim 8,28). Svedectvo svätcov neprestáva potvrdzovať túto pravdu:

*Tak svätá Katarína Sienská hovorí tým, „ktorí sa pohoršujú a búria proti tomu, čo sa im stáva“: „Všetko pochádza z lásky, všetko je zamerané na spásu človeka; Boh robí všetko iba s týmto cieľom“.*¹⁴⁸

*Sv. Tomáš Morus, krátko pred svojou mučeníckou smrťou utešuje svoju dcéru: „Nič sa nemôže stať, čo by Boh nechcel. A som si istý, že nech by sa stalo čokoľvek, akokoľvek zlé by sa to zdalo, bude to zaiste to najlepšie“.*¹⁴⁹

*A Lady Juliana z Norwichu: „Z milosti Božej som sa naučila, že som mala zostať a dokonale veriť že všetko sa skončí dobre... A uvidíš, že každá vec bude dobrá“ (Thou shalt see thyself that all MANNER off thing shall be well“.*¹⁵⁰

314 Pevne veríme, že Boh je Pánom sveta a dejín. Ale cesty jeho prozreteľnosti sú nám často neznáme. Iba na konci, keď zanikne naše čiastočné poznanie a uvidíme Boha „z tváre do tváre“ (1 Kor 13,12), budeme úplne poznať cesty, po ktorých Boh, aj cez drámu zla a hriechu, viedol svoje stvorenie až k odpočinku tej definitívnej *Soboty*¹⁵¹, pre ktorú stvoril nebo a zem.

ZHRNUIE

315 *Stvorením sveta a človeka Boh dal prvé a univerzálne svedectvo svojej všemohúcej lásky a múdrosti, prvú zvesť o svojom „milostivom pláne“, ktorý má svoj cieľ v novom stvorení v Kristovi.*

316 *I keď sa dielo stvorenia pripisuje osobitne Otcovi, tak isto je pravdou viery že Otec, Syn a Duch Svätý sú jediným a nedeliteľným princípom stvorenia.*

317 *Boh sám stvoril vesmír slobodne, priamo a bez akejkoľvek pomoci.*

318 *Žiadne stvorenie nemá nekonečnú moc, ktorá je potrebná, aby niekto mohol „stvoriť“ vo vlastnom zmysle slova, to znamená vytvorit' a dať bytie tomu, čo ho nijako nevlastnilo (pozvať k existencii „z ničoho“).*¹⁵²

319 *Boh stvoril svet, aby prejavil svoju slávu a dal na nej účasť. Aby jeho stvorenia mali podiel na jeho pravde, добрote a kráse, to je sláva pre ktorú ich Boh stvoril.*

320 *Boh, ktorý stvoril vesmír, udržiava ho v jestvovaní skrze svoje Slovo, Syna, ktorý „udržiava všetko svojím mocným slovom“ (Hebr 1,3) a skrze Ducha Stvoriteľa, ktorý dáva život.*

321 *Božia prozreteľnosť spočíva v plánoch, podľa ktorých Boh vedie s múdrosťou a láskou všetky stvorenia až k ich poslednému cieľu.*

322 *Kristus Pán nás povzbudzuje k synovskému odovzdaniu sa prozreteľnosti nášho nebeského Otca¹⁵³ a svätý Peter opakuje: „Na neho zložte všetky svoje starosti, lebo on sa o vás stará“ (1 Pt 5,7).¹⁵⁴*

323 *Božia prozreteľnosť pôsobí aj skrze konanie stvorení. Boh dáva ľuďom schopnosť slobodne spolupracovať na jeho plánoch.*

324 *Že Boh pripúšťa fyzické a mravné zlo, je tajomstvo, ktoré Boh objasňuje vo svojom Synovi Ježišovi Kristovi, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych, aby premohol zlo. Viera nám dáva istotu, že Boh by nepripustil zlo, keby aj z neho nevyvodil dobro a to cestami, ktoré budeme úplne poznať až vo večnom živote.*

5 . o d s e k

NEBO A ZEM

325 Apoštolské Vyznanie viery hovorí, že Boh je „Stvoriteľ neba i zeme“, a nicejsko-carhradské krédo vysvetľuje: „...sveta viditeľného a neviditeľného“.

326 Vo Svätom Písme výraz „nebo a zem“ znamená: všetko, čo jestvuje, celé stvorenie. Označuje tiež spojitosť, ktorá vo vnútri stvorenia zároveň spája aj rozlišuje nebo a zem: „Zem“, to je svet ľudí.¹⁵⁵ „Nebo“ alebo „nebesia“ môžu označovať oblohu¹⁵⁶, ale aj „miesto“, vlastné Bohu: náš „Otec, ktorý je na nebesiach“ (Mt 5,16)¹⁵⁷ a tým aj „nebo“, ktoré je eschatologickou slávou. A nakoniec slovo „nebo“ označuje „miesto“ duchovných stvorení - anjelov -, ktorí obklopujú Boha.

327 Vyznanie viery štvrtého lateránskeho koncilu tvrdí, že Boh „všetko spolu, od počiatku čias, stvoril z ničoho jedno i druhé stvorenie, duchovné i telesné, to znamená anjelov i pozemský svet, potom aj ľudské stvorenie, ktoré sa skladá z oboch, zložené z ducha a tela“.¹⁵⁸

I. Anjeli

Jestvovanie anjelov - pravda viery

328 Jestvovanie duchovných, netelesných bytostí, ktoré Sväté Písmo obyčajne nazýva anjeli, je pravdou viery. Svedectvo Písma je také jasné ako aj jednomyselnosť Tradície.

Kto sú anjeli?

329 Sv. Augustín o nich hovorí: „Anjel označuje poslanie, nie prirodzenosť. Pýtaš sa, ako sa nazýva táto prirodzenosť? - Je to Duch. Pýtaš sa na poslanie? - Je to anjel; je duchom podľa toho, čím je je anjelom, podľa toho, čo robí“.¹⁵⁹ Anjeli sú celou svojou bytosťou Božími *služobníkmi* a poslami. Pretože „ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 18,10), sú „vykonávatelia jeho rozkazov, pozorní na zvuk jeho slov“ (Ž 103,20).

330 Ako sú čisto *duchovné* tvory, majú rozum a vôľu: sú osobné¹⁶⁰ a nesmrteľné¹⁶¹ stvorenia. V dokonalosti prevyšujú všetky viditeľné stvorenia. Svedčí o tom lesk ich slávy.¹⁶²

Kristus „so všetkými svojimi anjeli“

331 Kristus je stredobodom sveta anjelov. Sú to jeho anjeli: „Keď príde Syn človeka vo svojej sláve so všetkými svojimi anjeli... (Mt 25,31). Sú jeho, lebo boli stvorení *skrze* neho a *pre* neho: „Lebo v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho“ (Kol 1,16). A ešte viac sú jeho preto, lebo ich urobil poslami svojho plánu spásy: „Či nie sú všetci duchmi, poverenými službou, poslanými slúžiť tým, čo majú dostať do dedičstva spásy?“ (Hebr 1,14).

332 Už od stvorenia¹⁶³ a počas celých dejín spásy zvestujú zďaleka alebo zblízka túto spásu a slúžia jej uskutočňovaniu Božieho plánu: zatvárajú pozemský raj¹⁶⁴, ochraňujú Lóta¹⁶⁵, zachraňujú Agar a jej dieťaťa¹⁶⁶, zastavujú ruku Abraháma¹⁶⁷, ich „prostredníctvom“ (Sk 7,53) sa odovzdáva zákon, vedú Boží ľud¹⁶⁸, zvestujú narodenia¹⁶⁹ a povolania¹⁷⁰, posluhujú prorokom¹⁷¹, aby sme uviedli iba niekoľko príkladov. A konečne, anjel Gabriel zvestuje narodenie Predchodcu, i samého Ježiša.¹⁷²

333 Od vtelenia po nanebovstúpenie, život vteleného Slova je obklopený klaňaním sa a posluhovaním anjelov. Keď Boh «uvádza prvorođeného na svet, hovorí: „Nech sa Mu klaňajú všetci Boží anjeli» (Hebr 1,6). Ich spev chvály pri Kristovom narodení neprestáva zaznievať v chválospeve Cirkvi: „Sláva Bohu...“ (Lk 2,14). Chránia Ježišovo detstvo¹⁷³, posluhujú mu na púšti¹⁷⁴, posilňujú ho v smrteľnej úzkosti¹⁷⁵, i keď by ho boli mohli zachrániť z rúk nepriateľov¹⁷⁶ ako kedysi Izraela.¹⁷⁷ Sú to anjeli, ktorí „evanjelizujú“ (Lk 2,10), keď ohlasujú dobrú zvesť o vtelení¹⁷⁸ a Kristovom vzkriesení.¹⁷⁹ Budú pri Kristovom návrate, ktorý ohlasujú,¹⁸⁰ aby posluhovali pri jeho súde.¹⁸¹

Anjeli v živote Cirkvi

334 Až do chvíle Kristovho návratu celý život Cirkvi prijíma dobrodenie z tajomnej a mocnej pomoci anjelov.¹⁸²

335 Vo svojej liturgii sa Cirkev pripája k anjelom, aby sa klaňala trikrát svätému Bohu¹⁸³, prosí ich o pomoc (napr. v „Supplices Te rogamus...“ rímskeho Kánonu alebo v „In Paradisum deducant te angeli...“ z liturgie zomrelých alebo tiež v „Hymne cherubínov“ byzantskej liturgie a osobitne slávi pamiatku niektorých anjelov (sv. Michal, sv. Gabriel, sv. Rafael, strážni anjeli).

336 Od detstva¹⁸⁴ až po smrť¹⁸⁵ ľudský život je obklopený ich ochranou¹⁸⁶ a orodovaním.¹⁸⁷ „Každý veriaci má po svojom boku anjela, ako ochrancu a pastiera, aby ho viedol k životu“.¹⁸⁸ Už na tomto svete má kresťanský život účasť vo viere na blaženom spoločenstve anjelov a ľudí, zjednotených v Bohu.

II. Viditeľný svet

337 Boh sám stvoril viditeľný svet v celom jeho bohatstve, v jeho rozmanitosti a poriadku... Písmo predstavuje dielo Stvoriteľa symbolicky ako poradie šiestich dní Božej „práce“, ktoré sa končia „odpočinkom“ siedmeho dňa.¹⁸⁹ Čo sa týka stvorenia, pravdy, ktoré posvätný text učí, zjavil Boh pre našu spásu¹⁹⁰ ktoré umožňujú „poznať vnútornú podstatu všetkého stvorenstva, jeho hodnotu a jeho zameranie na Božiu slávu“.¹⁹¹

338 *Nejestvuje nič, čo by nevďačilo za svoje jestvovanie Bohu Stvoriteľovi.* Svet sa začal, keď ho Božie Slovo vyvolalo z ničoho; všetky jestvujúce bytosti, celá príroda, celé ľudské dejiny majú svoje korene v tejto prvotnej udalosti: to je „geneza“ utvárania sveta a začiatku času.¹⁹²

339 *Každé stvorenie má vlastnú dobrotu a dokonalosť.* O každom z diel „šiestich dní“ sa hovorí: „A Boh videl, že je to dobré“. „Lebo na základe samého stvorenia všetky veci dostávajú svoju stálosť, pravdivosť a dobrotu, vlastné zákony a svoj poriadok“.¹⁹³ Rozličné stvorenia, ktoré chcel Boh v ich vlastnom bytí, odrážajú, každé svojim spôsobom, lúč nekonečnej Božej múdrosti a dobroty. Preto človek musí rešpektovať vlastnú dobrotu každého stvorenia, aby sa vyhol nezriadenému užívaniu vecí, ktoré opovrhujú Stvoriteľom a má neblahé následky pre človeka a jeho prostredie.

340 *Vzájomnú závislosť stvorení* chcel Boh. Slnko a mesiac, céder a malý kvietok, orol a vrabec: skutočnosť ich nespočetných odlišností a nerovností znamená, že žiadne zo stvorení nestačí sebe samému. Jestvujú iba v závislosti jednej od druhých, aby sa navzájom dopĺňali vo vzájomnej službe.

341 *Krása vesmíru:* Poriadok a harmónia stvoreného sveta vyplývajú z rôznosti bytostí a vzťahov, ktoré jestvujú medzi nimi. Človek ich postupne odhaľuje ako prírodné zákony. Vyvolávajú obdiv vedcov. Krása stvorenia odráža nekonečnú krásu Stvoriteľa. Má vzbudzovať úctu a podriadenosť ľudského rozumu a ľudskej vôle.

342 *Hierarchiu stvorení* vyjadruje poradie „šiestich dní“, ktoré postupuje od menej dokonalého k dokonalejšiemu. Boh miluje všetky svoje stvorenia¹⁹⁴ a stará sa o každé, dokonca aj o vrabce. A predsa Ježiš hovorí: „Vy ste cennejší ako mnoho vrabcov“ (Lk 12,6-7) a tiež „o koľko viac je cenný človek ako ovca“ (Mt 12,12).

343 *Človek je vrcholom diela stvorenia.* Vyjadruje to inšpirovaný text, keď odlišuje stvorenie človeka od stvorenia ostatných tvorov.¹⁹⁵

344 *Medzi všetkými stvoreniami jestvuje solidárnosť,* pretože všetky majú toho istého Stvoriteľa a všetky sú zamerané na jeho slávu:

*Bud' pochválený, môj Pane,
so všetkými tvojimi stvoreniami,
najmä za pána brata Slnka,
ktoré nám dáva deň a nás osvetľuje.
Ono je krásne a žiariace
veľkým leskom:
je znakom teba, Najvyšší...
Bud' pochválený, môj Pane, za sestru vodu,
ktorá je veľmi užitočná a pokorná,
vzácná a čistá...
Bud' pochválený, môj Pane,
za našu sestru, matku zem,
ktorá nás udržiava a živí
a plodí rôzne ovocie
a farebné kvety a trávu...
Chváľte a vebte môjho Pána,
ďakujte mu a slúžte mu
v hlbokéj poníženosti.¹⁹⁶*

345 *Sobota - koniec diela „šiestich dní“.* Posvätný text hovorí, že „siedmeho dňa Boh ukončil svoje diela, ktoré bol učinil“ a tak „boli ukončené nebo a zem“ a že Boh si na siedmy deň „odpočinul“ a „požehnal siedmy deň“ a zasvätil ho (Gn 2,1-3). Tieto inšpirované slová sú veľmi bohaté na spásanosné ponaučenia:

346 *Pri stvorení Boh položil základ a zákony, ktoré zostávajú trvalé¹⁹⁷, na ktoré sa veriaci môže s dôverou spoliehať a ktoré mu budú znakom a zárukou neochvejnej vernosti Božej zmluvy.¹⁹⁸ Zo svojej strany človek musí zostať verným tomuto základu a rešpektovať zákony, ktoré Stvoriteľ do neho vpísal.*

347 *Stvorenie sa uskutočnilo so zreteľom na Sobotu a teda kvôli kultu a klaňaniu sa Bohu. Kult je vpísaný do poriadku stvorenia.¹⁹⁹ „Ničomu nedáva prednosť pred bohoslužbou“, - (Operi Dei nihil praepontatur“), hovorí pravidlo sv. Benedikta, ktoré takto ukazuje na správny poriadok ľudských činností.*

348 *Sobota je v stredobode zákona Izraela. Zachovávať prikázania znamená zodpovedať Božej múdrosti a vôli, ako ich Boh prejavil vo svojom diele stvorenia.*

Ôsmy deň. Ale pre nás povstal nový deň: deň Kristovho zmŕtvychvstania. Siedmym dňom sa skončilo prvé stvorenie. Na ôsmy deň začína nové stvorenie. Takto dielo stvorenia vrcholí vo väčšom diele vykúpenia. Prvé stvorenie nachádza svoj zmysel a svoje vyvrcholenie v novom stvorení v Kristovi, ktorého jas prevyšuje jas prvého.²⁰⁰

ZHRNUTIE

350 *Anjeli sú duchovné stvorenia, ktoré neprestajne oslavujú Boha a slúžia jeho spásonosným zámerom voči iným stvoreniam. „Anjeli spolupôsobia pri všetkom, čo je pre nás dobré“.²⁰¹*

351 *Anjeli obklopujú Krista, svojho Pána. Osobitne mu slúžia pri plnení jeho spásonosného poslania voči ľuďom.*

352 *Cirkev uctieva anjelov, ktorí jej pomáhajú na jej pozemskom putovaní a ochraňujú každú ľudskú bytosť.*

353 *Boh chcel rozmanitosť svojich tvorov ich vlastnú dobrotu, ich vzájomnú závislosť a ich poriadok. Všetky hmotné stvorenia určil pre dobro ľudského pokolenia. Človek, a skrze neho celé stvorenie, je určený na Božiu slávu.*

354 *Rešpektovať zákony, vpísané do stvorenia a vzťahy, ktoré vyplývajú z prirodzenosti vecí, je počiatkom múdrosti a základom mravnosti.*

6 . o d s e k

ČLOVEK

355 *“Boh stvoril človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1,27). Človek má v stvorení jedinečné miesto: je „na Boží obraz“ (I.); vo svojej prirodzenosti spája duchovný i hmotný svet (II.); je stvorený „ako muž a žena“ (III.); Boh ho ustanovil za svojho priateľa (IV.).*

I. „Na Boží obraz“

356 *Zo všetkých viditeľných stvorení iba človek je „schopný poznať a milovať svojho Stvoriteľa“²⁰², on je „jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel kvôli nemu samému“²⁰³, on jediný je povoláný, aby poznaním a láskou mal účasť na Božom živote. Bol stvorený pre tento cieľ a to je základný dôvod jeho dôstojnosti:*

Čo bolo príčinou, že si ustanovil človeka pozdvihol do takej dôstojnosti? Určite nesmierna láska, ktorou si videl sám v sebe svoje stvorenie a zamiloval si sa do neho; lebo z lásky si ho stvoril, z lásky si mu dal bytie, ktoré je schopné vychutnávať tvoje večné Dobro.²⁰⁴

357 *Keďže ľudský jednotlivec je na Boží obraz, má dôstojnosť osoby: nie je iba niečím, ale niekym. Je schopný sa poznať, vlastniť sa (byť pánom seba) slobodne sa dávať a vstupovať do spoločenstva s inými osobami; milosťou je povoláný k zmluve so svojím Stvoriteľom, aby mu dal odpoveď viery a lásky, ktorú nikto iný nemôže dať miestu neho.*

358 *Boh všetko stvoril pre človeka²⁰⁵, ale človek bol stvorený, aby slúžil Bohu a miloval ho a aby mu obetoval celé stvorenie:*

Aká je to bytosť, ktorá má vzniknúť obklopená toľkou úctou? Je to človek, veľká a obdivuhodná živá podoba, vzácnejšia v Božích očiach ako celé ostatné stvorenie: je to človek, kvôli ktorému jestvuje nebo i zem, more aj všetko stvorenie; jeho spásu Boh považoval za takú dôležitú, že pre neho neušetril ani svojho jednorodeného Syna. Boh totiž neprestal všetko vynakladať, aby vyzdvihol človeka až k sebe a posadil ho po svojej pravici.²⁰⁶

359 *“V skutočnosti sa tajomstvo človeka stáva naozaj jasným iba v tajomstve vteleného Slova“²⁰⁷:*

Sv. Apoštol Pavol hovorí, že dvaja ľudia dali pôvod ľudskému pokoleniu, totiž: Adam a Kristus... Hovorí: „Prvý človek, Adam, sa stal živou bytosťou; posledný Adam oživujúcim Duchom“ Ten prvý bol stvorený týmto posledným, od ktorého dostal aj dušu, aby žil... Druhý Adam vtláčil svoj obraz prvému, keď ho stvárhoval. Tak sa potom stalo, že prijal jeho prirodzenosť a prijal meno, aby sa nestratilo, čo urobil na svoj obraz. Prvý Adam, posledný Adam: prvý má počiatok, posledný nemá koniec. Lebo v skutočnosti tento posledný je aj prvý, ako sám hovorí: „Ja som Prvý a Posledný“²⁰⁸

360 *Vďaka spoločnému pôvodu ľudské pokolenie tvorí jednotu. Pretože Boh „z jedného urobil celé ľudské pokolenie“ (Sk 17,26)²⁰⁹:*

Obdivuhodný pohľad, ktorý nám umožňuje vidieť ľudské pokolenie v jednote jeho pôvodu v Bohu...; v jednote jeho prirodzenosti, ktorá je u všetkých zložená rovnako z hmotného tela a duchovnej duše; v jednote jeho bezprostredného cieľa a jeho poslania vo svete; v jednote jeho bydliska: zem, ktorej dobrá môžu na základe prirodzeného práva užívať všetci ľudia, aby udržiavali a tak rozvíjali svoj život; v jednote jeho nadprirodzeného cieľa: sám Boh, ku ktorému majú všetci smerovať; v jednote prostriedkov, aby dosiahli tento cieľ;... v jednote jeho vykúpenia, ktoré za všetkých priniesol Kristus.²¹⁰

361 *“Tento zákon ľudskej solidárnosti a lásky²¹¹, bez vylúčenia bohatej rozmanitosti osôb, kultúr a národov nás ubezpečuje, že všetci ľudia sú naozaj bratmi.*

II. „Jeden z tela a duše“

362 Ľudská osoba, stvorená na Boží obraz, je bytosť zároveň telesná i duchovná. Biblický opis vyjadruje túto skutočnosť symbolickou rečou, keď hovorí, že „Boh vytvoril človeka z hliny zeme a vdýchol do jeho nozdier dych života a tak sa stal človek živou bytosťou“ (Gn 2,7). Celý človek je teda *chcený* Bohom.

363 Výraz *duša* vo Svätom Písme často označuje ľudský život²¹² alebo celú ľudskú osobu.²¹³ Ale označuje tiež to, čo je v človekovi najvnútornejšie²¹⁴ a má v ňom najväčšiu hodnotu²¹⁵, to, čím je osobitne Božím obrazom: „duša“ znamená *duchovný princíp* v človekovi.

364 *Telo* človeka má účasť na dôstojnosti „Božieho obrazu“: je ľudským telom práve preto, že ho oživuje duchovná duša a celá ľudská osoba je určená na to, aby sa v Kristovom Tele stala chrámom Ducha²¹⁶:

*Človek, jeden z tela a duše, práve svojou telesnou stránkou zahrňuje v sebe prvky hmotného sveta, takže jeho prostredníctvom dosahujú svoj vrchol a pozdvihujú svoj hlas na slobodnú oslavu Stvoriteľa. Človek teda nesmie pohrdať svojím telesným životom. Práve naopak, musí považovať svoje telo za dobré a mať ho v úcte, pretože je stvorené Bohom a má byť vzkriesené v posledný deň.*²¹⁷

365 Jednota duše a tela je taká hlboká, že dušu treba považovať za „formu“ tela²¹⁸, to znamená, že len vďaka duchovnej duši je telo, utvorené z hmoty, ľudským a živým telom; duch a hmota nie sú v človekovi dve zjednotené prirodzenosti, ale ich spojenie vytvára jedinú prirodzenosť.

366 Cirkev učí, že každá duchovná duša je bezprostredne stvorená Bohom²¹⁹, - nie je „utvorená“ rodičmi - a že je nesmrteľná²²⁰: nezahynie vo chvíli svojho odlúčenia od tela pri smrti, a znova sa spojí s telom pri definitívnom vzkriesení.

367 Niekedy sa duša rozlišuje od ducha. Tak svätý Pavol sa modlí, aby sa náš „duch, duša i telo zachovali bez úhony, keď príde náš Pán Ježiš Kristus“ (1 Sol 5,23). Cirkev učí, že toto rozlišovanie nezavádza dualitu v duši.²²¹ „Duch“ znamená, že človek je od svojho stvorenia zameraný na svoj nadprirodzený cieľ²²² a že jeho duša je schopná byť pozdvihnutá bez zásluh do spoločenstva s Bohom.²²³

368 Duchovná tradícia Cirkvi kladie dôraz aj na *srdce*, v biblickom zmysle „hlbky bytosti“²²⁴, kde sa osoba rozhoduje pre Boha alebo proti nemu.²²⁵

III. „Muža a ženu ich stvoril“

Rovnosť a rozdielnosť chcená Bohom

369 Muž a žena sú *stvení*, to znamená, že sú *Bohom chcení*: v dokonalej rovnosti ako ľudské osoby na jednej strane a na druhej zase v ich bytí muža a ženy. „Byť mužom“, „byť ženou“ je skutočnosť dobrá chcená Bohom: muž i žena majú neodnímateľnú dôstojnosť, ktorá pochádza priamo od Boha, ich Stvoriteľa.²²⁶ Muž a žena sú s rovnakou dôstojnosťou „na Boží obraz“. V ich „byť mužom“ a „byť ženou“ sa odráža múdrosť a dobrota Stvoriteľa.

370 *Boh nie je na obraz človeka. Nie je ani mužom, ani ženou. Boh je čistý duch, v ktorom nie je miesto pre rozdielnosť pohlaví. Ale „dokonalosti“ muža a ženy odrážajú niečo z nekonečnej dokonalosti Boha: vlastnosti matky²²⁷ a vlastnosti otca a snúbenca.*²²⁸

„Jeden pre druhého“ - „jednota v dvojici“

371 Keďže Boh stvoril muža a ženu *spolu*, tým chcel, aby boli jeden *pre* druhého. Božie Slovo nám to dáva pochopiť cez rozličné miesta posvätného textu: „Nie je dobre, aby bol človek sám. Chcem mu urobiť pomoc, ktorá by mu bola podobná“ (Gn 2,18). Žiadne zo zvierat nemôže byť touto obdobou človeka.²²⁹ Žena, ktorú Boh „utvoril“ z rebra, vybratého z muža, a ktorú privedie k mužovi, vyvolá z jeho strany výkrik obdivu, zvolanie lásky a spoločenstva: „Konečne toto je kosť z mojich kostí a mäso z môjho mäsa“ (Gn 2,23). Muž objavuje ženu ako druhé „ja“, ten istej ľudskej prirodzenosti.

372 Muž a žena sú stvení „jeden pre druhého“: nie v tom zmysle, že by ich Boh bol urobil iba „napoly“, „neúplných“; stvoril ich pre spoločenstvo osôb, v ktorom každá môže byť „pomocou“ pre druhého, lebo sú zároveň rovnakí ako osoby („kosť z mojich kostí“...), a súčasne sa dopĺňujú ako muž a žena. V manželstve ich Boh spája tak, že vytvárajúc „jedno telo“ (Gn 2,24), môžu prenášať ľudský život: „Buďte plodní a rozmnožujte sa, naplňte zem“ (Gn 1,28). Tým, že prenášajú ľudský život na svojich potomkov, muž a žena, ako manželia a rodičia, spolupracujú jedinečným spôsobom na diele Stvoriteľa.²³⁰

373 V Božom pláne muž a žena majú poslanie „podmaniť si“ zem²³¹ ako Boží „správcovia“. Táto zvrchovanosť nesmie byť svojvoľnou a ničivou nadvládou. Stvení na obraz Stvoriteľa, „ktorý miluje všetko, čo jestvuje“ (Múdr 11,24), muž a žena sú povolani mať účasť na Božej Prozreteľnosti voči ostatným stvoreniam. Z toho vyplýva ich zodpovednosť za svet, ktorý im Boh zveril.

IV. Človek v raji

374 Prvý človek bol stvorený nielen ako dobrý, ale bol aj *vvedený do priateľstva so svojim Stvoriteľom, do súladu so sebou samým* a so stvorením okolo seba, čo prevyšuje iba sláva nového stvorenia v Kristovi.

375 Keď Cirkev hodnoverne vysvetľuje symboliku biblickej reči vo svetle Nového Zákona a Tradície, učí, že naši prarodičia Adam a Eva boli povznesení do stavu „prvotnej“ svätosti a spravodlivosti²³². Táto milosť prvotnej svätosti bola „účasť na Božom živote“²³³.

376 Vyžarovaním tejto milosti boli posilnené všetky rozmery ľudského života. Kým človek zostával v dôvernom priateľstve s Bohom, nemal ani umrieť²³⁴, ani trpieť²³⁵. Vnútorý súlad ľudskej osoby, súlad medzi mužom a ženou²³⁶ a nakoniec súlad medzi prvou dvojicou a celým stvorením vytváral stav, ktorý sa nazýva „prvotnou spravodlivosťou“.

377 „Vláda“ nad svetom, ktorú Boh udelil človekovi už na začiatku, sa realizovala predovšetkým u samého človeka ako *ovládanie seba*. Človek bol neporušený a usporiadaný v celej svojej bytosti, lebo nepodliehal trojitej žiadostivosti²³⁷, ktorá ho podrobuje rozkošiam zmyslov, dychtivosti po pozemských bohatstvách a sebazdôrazňovaniu proti požiadavkám rozumu.

378 Znakom dôverného priateľstva s Bohom je skutočnosť, že Boh umiestňuje človeka do záhrady,²³⁸ kde žije, „aby ju obrábal a strážil“ (Gn 2,15): práca nie je ťažkou námahou²³⁹, ale spoluprácou muža a ženy s Bohom na zdokonaľovaní viditeľného stvorenia.

379 Celý tento súlad prvotnej spravodlivosti, ktorý Boh vo svojom pláne predvídal pre človeka, sa stratí hriechom našich prarodičov.

ZHRNUTIE

380 „Svätý Otče, človeka si stvoril na svoj obraz a dal si mu na starosť celý svet, aby vládol nad všetkým tvorstvom a slúžil iba tebe, svojmu Stvoriteľovi.“²⁴⁰

381 Človek je predurčený na to, aby sa stal podobným obrazu Božieho Syna, ktorý sa stal človekom - „obrazu neviditeľného Boha“ (Kol 1,15), - aby Kristus bol prvorodený medzi mnohými bratmi a sestrami.²⁴¹

382 Človek je „jeden z tela a duše“.²⁴² Učenie viery tvrdí, že duchovná a nesmrteľná duša je stvorená bezprostredne Bohom.

383 „Boh nestvoril človeka samého: lebo od počiatku ako „muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1,27); ich zväzok je prvotnou formou spoločenstva osôb“.²⁴³

384 Zjavenie nám dáva poznať stav prvotnej svätosti a spravodlivosti muža a ženy pred hriechom: z ich priateľstva s Bohom vyplývalo šťastie ich jestvovania v raji.

7 . o d s e k

P Á D

385 Boh je nekonečne dobrý a všetky jeho diela sú dobré. Nikto však neunikne skúsenosti utrpenia, zla v prírode - ktoré sa zdá viazané na ohraničenia vlastné stvoreniam - ale najmä problému morálneho zla. Odkiaľ pochádza zlo? „Hľadal som, odkiaľ je zlo a nenachádzal som nijaké východisko“, hovorí sv. Augustín²⁴⁴ a jeho bolestné hľadanie nájde východisko iba v jeho obrátení sa k živému Bohu. Lebo „tajomstvo neprávosti“ (2 Sol 2,7) sa objasňuje iba vo svetle „tajomstva nábožnosti“ (1 Tim 3,16). Zjavenie Božej lásky v Kristovi ukázalo zároveň rozsah zla ako aj rozhojnenie milosti.²⁴⁵ Musíme teda skúmať otázku pôvodu zla tak, že uprieme pohľad našej viery na toho, ktorý jediný ho premohol.²⁴⁶

I. „Kde sa rozmnožil hriech, ešte väčšmi sa rozhojnila milosť“

Skutočnosť hriechu

386 Hriech je prítomný v dejinách človeka: bolo by márne pokúšať sa to nevidieť, alebo dávať tejto temnej skutočnosti nejaké iné mená. Aby sme sa pokúsili pochopiť, čo je hriech, musíme najprv uznať *hlboké puto človeka s Bohom*, lebo mimo tohto vzťahu sa zlo hriechu nedá odhaliť vo svojej skutočnej totožnosti odmietnutia a odporu proti Bohu, pričom neprestáva doliehať na život človeka a na dejiny.

387 Skutočnosť hriechu a najmä prvotného hriechu sa dá vysvetliť jedine vo svetle Božieho zjavenia. Bez poznania Boha, ktoré nám dáva zjavenie, nemožno jasne rozoznať hriech a človek je v pokušení vysvetľovať ho len ako nedostatok rastu, ako psychologickú slabosť, omyl, nevyhnutný dôsledok neprimeranej sociálnej štruktúry atď. Iba keď poznáme Boží plán s človekom, môžeme pochopiť, že hriech je zneužitím slobody, ktorú Boh dáva stvoreným osobám, aby ho mohli milovať a milovať sa navzájom.

Prvotný hriech - základná pravda viery

388 S postupom Zjavenia sa objasňuje aj skutočnosť hriechu. I keď Boží ľud Starého Zákona sa staval k bolestnej ľudskej situácii vo svetle dejín pádu, ako ich podáva Genezis, nebol v stave pochopiť konečný význam tejto udalosti, ktorý sa ukazuje iba vo svetle smrti a zmŕtvychvstania Ježiša Krista.²⁴⁷ Treba poznať Krista ako prameň milosti, aby sme poznali Adama, ako zdroj hriechu. Duch Svätý - Paraclytus (Obranca), ktorého poslal zmŕtvychvstalý Kristus, prišiel ukázať „svetu, čo je hriech“ (Jn 16,8), keď zjavil toho, ktorý je Vykupiteľom od hriechu.

389 Učenie o prvotnom hriechu je takpovediac „opakom“ Dobrej Zvesti, že Ježiš je Spasiteľom všetkých ľudí, že všetci potrebujú spásu, a že spása sa ponúka všetkým vďaka Kristovi. Cirkev, ktorá má Kristovo zmýšľanie²⁴⁸ vie dobre, že nemožno siahnuť na zjavenie prvotného hriechu bez toho, aby to nezasiahlo tajomstvo Krista.

Ako čítať opisovanie pádu

390 Opisovanie pádu (Gn 3) používa obraznú reč, ale potvrdzuje prvotnú udalosť, skutočnosť, ktorá sa udiala *na začiatku ľudských dejín*.²⁴⁹ Zjavenie nám dáva istotu viery, že celé ľudské dejiny sú poznačené prvotným hriechom, ktorého sa slobodne dopustili naši prarodičia.²⁵⁰

II. Pád anjelov

391 Za neposlušnou voľbou našich prarodičov je zvodný hlas, ktorý sa protiví Bohu²⁵¹ a zo závidosti ich nechá upadnúť do smrti.²⁵² Písmo a Tradícia Cirkvi vidia v tejto bytosti padnutého anjela, ktorý sa nazýva Satan alebo diabol.²⁵³ Cirkev učí, že to bol spočiatku dobrý anjel, ktorého stvoril Boh. „Diabla totiž a ostatných démonov Boh stvoril prirodzene dobrých, ale oni samy sa stali zlými.“²⁵⁴

392 Písmo hovorí o *hriechu* týchto anjelov.²⁵⁵ Tento „pád“ spočíva v slobodnej voľbe týchto stvorených duchov, ktorí zásadne a neodvolateľne *odmietli* Boha a Jeho Kráľovstvo. Odraz tejto vzbury nachádzame v slovách pookušiteľa našich prarodičov: „Budete ako Boh“ (Gn 3,5). Diabol „hreší od počiatku“ (1 Jn 3,8), je „otec lži“ (Jn 8,44).

393 *Neodvolateľný* charakter voľby anjelov, nie nedostatok nekonečného Božieho milosrdenstva spôsobuje, že ich hriech sa im nemôže odpustiť. „Pre nich nejestvuje možnosť pokánia po páde, ako nejestvuje možnosť pokánia pre ľudí po smrti.“²⁵⁶

394 Písmo dosvedčuje neblahý vplyv toho, ktorého Ježiš nazýva „vrahom od počiatku“ (Jn 8,44), a ktorý sa dokonca pokúšal odvrátiť Ježiša od poslania, ktoré mu zveril Otec.²⁵⁷ „Syn Boží sa preto zjavil, aby zmaril diablove skutky“ (1 Jn 3,8). Z týchto skutkov najťažším na následky bolo klamné zvedenie, ktorým naviedol človeka k neposlušnosti voči Bohu.

395 Satanova moc nie je však nekonečná. Je iba stvorením, mocným preto, lebo je čistý duch, ale vždy len stvorením: nemôže prekaziť budovanie Božieho Kráľovstva. I keď Satan pôsobí vo svete z nenávidosti voči Bohu a jeho Kráľovstvu v Ježišovi Kristovi, a aj keď jeho pôsobenie zapríčiňuje veľké škody - duchovnej a nepriamo aj fyzickej povahy - pre každého človeka a pre spoločnosť, toto pôsobenie pripúšťa Božia prozreteľnosť, ktorá mocne a láskavo riadi dejiny človeka a sveta. Božie pripustenie diabolskej činnosti je veľké tajomstvo, ale „vieme, že tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré“ (Rim,8,28).

III. Prvotný hriech

Skúška slobody

396 Boh stvoril človeka na svoj obraz a voviedol ho do svojho priateľstva. Človek ako duchovný tvor môže žiť toto priateľstvo iba na spôsob slobodného podrobenia sa Bohu. To vyjadruje zákaz pre človeka jesť zo stromu poznania dobra a zla, „lebo v deň, kedy by si z neho jedol, istotne zomrieš“ (Gn 2,17) „Strom poznania dobra a zla“ (Gn 2,17) pripomína symbolicky neprekročiteľnú hranicu, ktorú človek, ako stvorenie, má slobodne uznať a s dôverou rešpektovať. Človek závisí od Stvoriteľa; je podriadený zákonu stvorenia a mravným normám, ktorými sa riadi používanie slobody.

Prvý hriech človeka

397 Človek, pokúšaný diablom, nechal vo svojom srdci umrieť dôveru voči svojmu Stvoriteľovi²⁵⁸ a zneužívajúc svoju slobodu, *neposlúchol* Božie prikázanie. V tomto spočíval prvý hriech človeka.²⁵⁹ Odvtedy je každý hriech neposlušnosťou voči Bohu a nedostatkom dôvery v jeho dobrotu.

398 Týmto hriechom človek *uprednostnil* sám seba pred Bohom a tak aj opovrhol Bohom: zvolil sám seba proti Bohu, proti požiadavkám svojho postavenia ako stvorenia a tým aj proti svojmu vlastnému dobru. „Človek, stvorený v stave svätosti, bol určený na to, aby bol úplne „zbožštený“ Bohom v sláve. Diabolským zvodom „chcel byť ako Boh“,²⁶⁰ ale „bez Boha, pred Bohom a nie podľa Boha“.²⁶¹

399 Písmo ukazuje dramatické následky tejto prvej neposlušnosti. Adam a Eva strácajú hneď milosť pôvodnej svätosti.²⁶² Boja sa toho Boha²⁶³, o ktorom si vytvorili falošný obraz, totiž obraz Boha žiarlivého na svoje výsady.²⁶⁴

400 Súlad, v ktorom sa nachádzali prvotnej spravodlivosti, je zničený, nadvláda duchovných schopností duše nad telom je zlomená²⁶⁵, jednota muža a ženy podlieha napätiam²⁶⁶; ich vzťahy budú poznačené žiadostivosťou a panovačnosťou.²⁶⁷ Súlad so stvorením je porušený: viditeľné stvorenie sa stalo človekovi cudzím a nepriateľským.²⁶⁸ Pre človeka bolo stvorenie podrobené „otroctvu skazy“ (Rim 8,21). Nakoniec sa splní aj následok, výslovne predpovedaný pre prípad neposlušnosti²⁶⁹: človek sa vráti do prachu, z ktorého bol utvorený.²⁷⁰ *Do dejín ľudstva vstupuje smrť*.²⁷¹

401 Po tomto prvom hriechu zaplaví svet skutočná „invázia“ hriechu: bratovražda, ktorej sa dopustí Kain na Ábelovi²⁷²; všeobecná skazenosť ako následok hriechu²⁷³; tak isto sa hriech objavuje často v dejinách Izraela, najmä ako nevera voči Bohu zmluvy a prekračovanie Mojžišovho zákona; aj po Kristovom vykúpení sa medzi kresťanmi hriech prejavuje rozličným spôsobom.²⁷⁴ Písmo a Tradícia Cirkvi neprestávajú pripomínať prítomnosť a *univerzálnosť hriechu v dejinách* človeka:

*Čo vieme z Božieho Zjavenia, je v súlade so samou skúsenosťou. Lebo keď človek skúma svoje srdce, zistí, že je náchylný aj na zlé a pohrúžený do rozličných ziel, ktoré môžu pochádzať od jeho Stvoriteľa, ktorý je dobrý. Človek tým, že často odmietol uznať Boha za svoj počiatok, porušil aj správny poriadok vo vzťahu k svojmu poslednému cieľu a zároveň celé svoje zameranie tak v sebe, samom, ako aj voči ostatným ľuďom a všetkým stvoreným veciam.*²⁷⁵

Následky Adamovho hriechu pre ľudstvo

402 Všetci ľudia sú zatahnutí do Adamovho hriechu. Sv. Pavol tvrdí: „Neposlušnosťou jedného človeka sa mnohí (to jest všetci ľudia) stali hriešnikmi (Rim 5,19). „Ako skrze jedného človeka vstúpil do tohto sveta hriech a skrze hriech smrť, tak aj smrť prešla na všetkých ľudí, lebo všetci zhrešili...“ (Rim 5,12). Univerzálnosť hriechu a smrti dáva apoštol do protikladu s univerzálnosťou spásy v Kristovi: „Ako previnenie jedného prinieslo odsúdenie všetkým ľuďom, tak spravodlivosť jedného (Krista) priniesla všetkým ľuďom ospravodlivenie a život“ (Rim 5,18).

403 Po stopách sv. Pavla Cirkev vždy učila, že nesmierna bieda, ktorá trápi ľudí a ich náchylnosť na zlé a podriadenosť smrti nemožno pochopiť bez spojenia s Adamovým hriechom a bez skutočnosti, že on na nás preniesol hriech, ktorým nakazení sa všetci rodíme a ktorý je „smrťou duše“. ²⁷⁶ Na základe tejto istoty viery Cirkev udeľuje krst na odpustenie hriechov aj malým deťom, ktoré sa nedopustili osobného hriechu. ²⁷⁷

404 Ako sa Adamov hriech stal hriechom všetkých jeho potomkov? Celé ľudské pokolenie je v Adamovi „akoby jedným telom jediného človeka“. ²⁷⁸ Pre túto „jednotu ľudského pokolenia“ všetci ľudia sú zatahnutí do Adamovho hriechu, ako sú všetci zahrnutí do Kristovho ospravodlivenia. No i tak prenášanie prvotného hriechu je tajomstvom, ktoré nemôžeme plne pochopiť. Zo Zjavenia však vieme, že Adam dostal prvotnú svätosť a spravodlivosť nielen pre seba, ale pre celú ľudskú prirodzenosť: keď Adam a Eva podľahli pokušiteľovi, dopustili sa *osobného hriechu*. Tento hriech však zasahuje *ľudskú prirodzenosť*, ktorú budú prenášať *v padlom stave*. ²⁷⁹ Ide o hriech, ktorý sa bude prenášať rozmnožovaním na celé ľudstvo, to znamená prenášaním ľudskej prirodzenosti, zbavenej prvotnej svätosti a spravodlivosti. Preto sa prvotný hriech nazýva „hriechom“ analogicky: je to hriech „nadobudnutý“ a nie „spáchaný“; je to stav, nie skutok.

405 Prvotný hriech i keď je každému vlastný ²⁸⁰, nemá v žiadnom Adamovom potomkovi charakter osobného hriechu. Je stratou prvotnej svätosti a spravodlivosti, ale ľudská prirodzenosť nie je úplne skazená: je zranená vo svojich prirodzených silách, podrobená nevedomosti, utrpeniu a moci smrti, naklonená k hriechu (táto náchylnosť na zlé sa nazýva „žiadostivosťou“). Krst, dávajúc život Kristovej milosti, zotiera prvotný hriech a obracia človeka k Bohu, ale následky pre prirodzenosť, oslabenú a náchylnú na zlé, v človekovi pretrvávajú a vyzývajú ho k duchovnému zápasu.

406 *Učenie Cirkvi o prenášaní prvotného hriechu sa spresnilo najmä v V. storočí, osobitne z podnetu úvah sv. Augustína proti pelagianizmu a v XVI. storočí v protiklade s protestantskou Reformou. Pelagius hlásal, že človek by mohol prirodzenou silou svojej slobodnej vôle, bez nevyhnutnej pomoci Božej milosti; viesť mravne dobrý život, tým zredukoval vplyv Adamovho hriechu iba na zlý príklad. Prví protestantskí reformátori naopak učili, že človek bol prvotným hriechom úplne skazený a jeho sloboda bola anulovaná; stotožňovali hriech, ktorý dedí každý človek, s náklonnosťou k zlému (concupiscentia), ktorá by bola neprekonateľná. Cirkev sa osobitne vyslovila o zmysle zjavených údajov o prvotnom hriechu, na druhom Oranžskom koncile r.529²⁸¹ a na Tridentском koncile v r.1546.²⁸²*

Tvrý boj

407 Učenie o prvotnom hriechu - spojené s učením o Kristovom vykúpení - umožňuje jasne rozoznávať situáciu človeka a jeho konania vo svete. Hriechom prvých rodičov získal diabol určitú nadvládu nad človekom, i keď človek zostáva slobodným. Prvotný hriech má za následok „porobu pod mocou toho, ktorý vládol smrťou, čiže diabla“. ²⁸³ Neuznať, že človek má zranenú prirodzenosť, náchylnú na zlé, vedie k ťažkým omylom v oblasti výchovy, politiky, sociálnej činnosti ²⁸⁴ a mravov.

408 Následky dedičného hriechu a všetkých osobných hriechov ľudí dávajú svetu v jeho celku hriešny stav, ktorý sa slovami sv. Jána môže označiť ako „hriech sveta“ (Jn 1,29). Týmto výrazom sa označuje aj negatívny vplyv, ktorý majú na ľudí spoločenské situácie a sociálne štruktúry, ktoré sú ovocím hriechov ľudí. ²⁸⁵

409 Táto dramatická situácia sveta, ktorý „je celý v moci Zlého“ (1 Jn 5,19) ²⁸⁶, robí zo života človeka boj:

Lebo celé ľudské dejiny preniká tvrdý boj proti mocnostiam temnosti, ktorý sa začal už od počiatku sveta a potrvá - ako hovorí Pán - až do posledného dňa. Zapojený do tohto boja, človek musí ustavične zápasit', aby sa primkol k dobru a iba za cenu veľkých námah, pomocou Božej milosti je schopný dosiahnuť svoju vnútornú jednotu. ²⁸⁷

IV. „Ty si ho nezanechal v moci smrti“

410 Boh neopustil človeka ani po jeho páde. Naopak, Boh ho volá ²⁸⁸, a tajomným spôsobom mu predpovedá víťazstvo nad zlom a povstanie z jeho pádu. ²⁸⁹ Táto časť knihy Genezis bola nazvaná „Protoevanjeliom“, lebo je prvou zvesťou o Mesiášovi vykupiteľovi, zápase medzi hadom a Ženou o konečnom víťazstve jedného z jej potomkov.

411 Kresťanská Tradícia vidí v tomto úryvku zvesť o „novom Adamovi“ ²⁹⁰, ktorý svojou poslušnosťou „až na smrť na kríži“ (Flp 2,8) prehojne napráva Adamovu neposlušnosť. ²⁹¹ Ostatne, mnohí Otcovia a Doktori Cirkvi vidia v žene, zvestovanej v „protoevanjeliu“, Kristovu Matku, Máriu, ako „novú Evu“. Ona bola tá, čo prvá a jedinečným spôsobom sa tešila dobrodeniu víťazstva nad hriechom, ktoré vydobyl Kristus: bola uchránená od akejkoľvek škvrny prvotného hriechu ²⁹² a počas celého svojho pozemského života sa vďaka osobitnej Božej milosti nedopustila nijakého hriechu. ²⁹³

412 Ale prečo Boh nezabránil prvému človekovi zhrešiť? Sv. Lev Veľký odpovedá: „Nevýslovná Kristova milosť nám dala väčšie dobrá, ako boli tie, o ktoré nás pripravila diablova závišť.“²⁹⁴ A sv. Tomáš Akvinský hovorí: „Nič neprekáža tomu, aby ľudská prirodzenosť nebola po hriechu povznesená k niečomu vyššiemu. Boh totiž pripúšťa, aby sa stalo zlo, aby z neho vyvodil niečo lepšie. Preto sa v Rim 5,20 hovorí: „Kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť.“ A pri požehnaní veľkonočnej sviece sa spieva: „Ó, šťastná vina, ktorá si zaslúžila mať takého a tak vznešeného Vykupiteľa.“²⁹⁵

ZHRNUTIE

- 413 *“Boh neučinil smrť, neteší sa zo záhuby žijúcich... Smrť prišla na svet závišťou diabla“ (Múdr 1,13, 2,24).*
- 414 *Satan alebo diabol a ostatní démoni sú padnutí anjeli, lebo slobodne odmietli slúžiť Bohu a jeho plánu. Ich rozhodnutie proti Bohu je definitívne. Pokúšajú sa zapojiť aj človeka do svojej vzbury proti Bohu.*
- 415 *“Človek však, ktorého Boh stvoril v spravodlivosti, nahovorený Zlým, zneužil hneď na počiatku dejín svoju slobodu tým, že sa postavil proti Bohu a chcel dosiahnuť svoj cieľ mimo Boha.“²⁹⁶*
- 416 *Adam, ako prvý človek, stratil svojim hriechom prvotnú svätosť a spravodlivosť, ktoré dostal od Boha nielen pre seba, ale pre všetkých ľudí.*
- 417 *Adam a Eva preniesli na svojich potomkov ľudskú prirodzenosť zranenú svojím prvým hriechom, teda zbavenú prvotnej svätosti a spravodlivosti. Toto pozbavenie sa nazýva „prvotným alebo dedičným hriechom“.*
- 418 *Následkom prvotného hriechu je ľudská prirodzenosť oslabená vo svojich silách, podrobená nevedomosti, utrpeniu a nadvláde smrti, a náklonná k hriechu (táto náklonnosť sa nazýva „žiadostivosť“).*
- 419 *«Spolu s Tridentským koncilom sa teda pridriavame toho, že prvotný hriech sa prenáša s ľudskou prirodzenosťou, „nie napodobňovaním, ale rozmnožovaním“ a preto je „každému vlastný“.²⁹⁷*
- 420 *Vítazstvo nad hriechom, ktoré vydobyl Kristus, nám darovalo väčšie dobrá ako tie, ktoré nám odňal hriech: „Kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť“ (Rim 5,20).*
- 421 *“Svet, o ktorom kresťania veria, že ho utvorila a udržuje láska Stvoriteľa, je síce vystavený otroctvu hriechu, ale ukrižovaný a vzkriesený Kristus, zlomiac moc Zlého, ho oslobodil...“²⁹⁸*

- 82 Porov. Jn 14,26
- 83 Sv. Augustín, De Trinitate 15, 26, 47
- 84 Porov. I. Credo del popolo di Dio 9
- 85 Symbol „Quicumque“: Denz.-Schönm. 75
- 86 Porov. Gn 1,1; Jn 1,3
- 87 Porov. Mt 6,9
- 88 Porov. 1 Kor 1,18
- 89 Porov. Jer 32,17; Lk 1,37
- 90 Porov. Jer 27,5
- 91 Porov. Est 4,17b; Prís 21,1; Tob 13,2
- 92 Porov. Mt 6,32
- 93 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae I, 25, 5 ad 1
- 94 Porov. Kor 12,9; Flp 4,13
- 95 Rímsky katechizmus, 1, 2, 13
- 96 Rímsky misál, kolekta 26. nedele
- 97 Kongregácia pre klérus, Direttorio catechistico generale 51
- 98 Porov. Rim 8,18-23
- 99 Porov. Ethéria, Peregrinatio ad loca sancta 46
Sv. Augustín, De catechizandis rudibus 3, 5
- 100 Porov. I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3026
- 101 Porov. Sk 17,24-29; Rim 1,19-20
- 102 Porov. Iz 43,1
- 103 Porov. Gn 15,5; Jer 33; 19-26
- 104 Porov. Iz 44,24
- 105 Porov. Ž 104
- 106 Porov. Prís 8,22-31
- 107 Nicejsko-carhradský symbol
- 108 Liturgia delle Ore,
- 109 Byzantská liturgia, Predspev turíčných nešpory
- 110 Porov. Ž 33,6; 104,30; Gn 1, 2-3
- 111 Sv. Irenej Lyonský, Adversus haereses 2, 30, 9; 4, 20,1
- 112 I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3025
- 113 Sv. Bonaventúra, In libros sententiarum 2, 1, 2, 2, 1
- 114 Sv. Tomáš Akvinský, In libros sententiarum 2
- 115 I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3002
- 116 Sv. Irenej Lyonský, Adversus haereses. 4,20,7
- 117 Ad gentes 2
- 118 Porov. Múdr 9,9
- 119 Porov. I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3022
- 120 Porov. tamže, 3023-3024
- 121 IV. Lateránsky koncil: Denz.-Schönm. 3022
- 122 Sv. Teofil Antiochijský, Ad Autolyicum 2, 4
- 123 Porov. Ž 51,12
- 124 Porov. Gn 1,3
- 125 Porov. 2 Kor 4,6
- 126 Porov. Gn 1,26
- 127 Porov. Ž 19,2-5
- 128 Porov. Job 42,3
- 129 Porov. Sv. Lev Veľký, Quam laudabiliter: Denz.-Schönm. 286.....; IV. Lateránsky koncil: tamže, 800;

- Florentský koncil: tamže, 1333;
I.Vatikánsky koncil: tamže, 3002
- 130 Porov. Sir 43,28
- 131 Sv.Augustín, Confessiones 3, 6, 11
- 132 I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3003
- 133 Porov. Iz 10,5-15; 45,5-7; Dt 32,39; Sir 11,14
- 134 Porov. Ž 22; 32; 35; 103; 138 ai.
- 135 Porov. Mt 10,29-31
- 136 Porov. Gn 1,26-28
- 137 Porov. Kol 1,24
- 138 Porov. Kol 4,11
- 139 Porov. 1 Kor 12,6
- 140 Gaudium et spes 36
- 141 Porov. Mt 19,26; Jn 15,5; Flp 4,13
- 142 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae I, 25, 6
- 143 Sv.Tomáš Akvinský, Summa contra gentiles 3, 71
- 144 Porov. Sv.Augustín, De libero arbitrio I, 1, 1;
Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae I-II, 79, 1
- 145 Sv.Augustín, Enchiridion de fide, spe et caritate 11, 3
- 146 Porov. Tob 2,12-18 vulg.
- 147 Porov. Rim 5,20
- 148 Sv.Katarína Sienská, Dialoghi 4, 138
- 149 Sv.Tomáš Morus, Lettera ad Alice Alington di Margaret Roper sul colloquio avuto in carcere con il padre, porov. Liturgia delle Ore III
- 150 Giuliana z Norwich, Rivelazioni dell'amore divino 32
- 151 Porov. Gn 2,2
- 152 Porov. Kongregácia pre....., Dekrét z 27.júla 1914,
Theses approbatae philosophiae tomisticae:
Denz.-Schönm. 3624
- 153 Porov. Mt 6,26-34
- 154 Porov. Ž 55,23
- 155 Porov. Ž 155,16
- 156 Porov. Ž 19,2
- 157 Porov. Ž 115,16
- 158 IV.Lateránsky koncil: Denz.-Schönm. 800;
I.Vatikánsky koncil: tamže 3002
Pavol VI. Credo del popolo di Dio 8
- 159 Sv.Augustín, Enarratio in Psalmos 103, 1, 15
- 160 Porov. Pius XII. Humani generis: Denz.-Schönm. 3891
- 161 Porov. Lk 20,36
- 162 Porov. Dan 10,9-12
- 163 Porov. Jób 38,7
- 164 Porov. Gn 3,24
- 165 Porov. Gn 19
- 166 Porov. Gn 21,17
- 167 Porov. Gn 22,11
- 168 Porov. Ex 23,20-23
- 169 Porov. Sdc 13
- 170 Porov. Sdc 6,11-24; Iz 6,6
- 171 Porov. 1 Kr 19,5
- 172 Porov. Lk 1,11.26
- 173 Porov. Mt 1,20; 2,13.19
- 174 Porov. Mk 1,12; Mt 4,11
- 175 Porov. Lk 22,43
- 176 Porov. Mt 26,53
- 177 Porov. 2 Mach 10,29-30; 11,8
- 178 Porov. Lk 2,8-14
- 179 Porov. Mk 16,5-7
- 180 Porov. Sk 1,10-11
- 181 Porov. Mt 13,41; 24,31; Lk 12,8-9
- 182 Porov. Sk 5,18,20; 6,26-29; 10,3-8; 12,6-11; 27,23-25
- 183 Rímsky misál, „Sanctus“
- 184 Porov. Mt 18,10
- 185 Porov. Lk 16,22
- 186 Porov. Ž 34,8; 91,10-13
- 187 Porov. Jób 33,23-24; Zach 1,12; --- 12,12
- 188 Sv.Bazil Cezarejský, Adversus Eunomium 3, 1
- 189 Porov. Gn 1,1-2,4
- 190 Porov. Dei Verbum, 11
- 191 Lumen gentium 36
- 192 Sv.Augustín, De Genesi contra Manichaeos 1, 2, 4
- 193 Gaudium et spes 36
- 194 Porov. Ž 145,9
- 195 Porov. Gn 1,26
- 196 Sv.František z Assisi, Cantico delle creature
- 197 Porov. Hebr 4,3-4
- 198 Porov. Jer 31,35-37; 33,19-26
- 199 Porov. Gn 1,14
- 200 Porov. Rímsky misál, Veľkonočná vigília, modlitba po prvom čítaní
- 201 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae I, 114, 3 ad 3
- 202 Gaudium et spes 12
- 203 Tamže, 24
- 204 Sv.Katarína Sienska, Dialoghi 4, 13
porov. Liturgia delle Ore IV
- 205 Porov. Gaudium et spes 12; 24; 39
- 206 Sv.Ján Zlatoústy, Sermones in Genesim 2, 1
- 207 Gaudium et spes 22
- 208 Sv.Peter Chryzolog, Sermones 117
porov. Liturgia delle Ore IV
- 209 Porov. Tob 8,6
- 210 Pius XII. Summi Pontificatus; Nostra aetate 1
- 211 Tamže
- 212 Porov. Mt 16,25-26, Jn 15,13 ²¹³ Sk 2,41
- 213 Porov. Sk 2,41
- 214 Porov. Mt 26,38, Jn 12,27
- 215 Porov. Mt 10,28, 2 Mach 6,30
- 216 Porov. 1 Kor 6,19-20; 15,44-45
- 217 Gaudium et spes 14
- 218 Porov. Viedenský koncil (1312): Denz.-Schönm. 902
- 219 Porov. Pius XII. Humani generis: Denz.-Schönm. 3896

- Pavol VI. Credo del popolo di Dio 8
 220 Porov. V.Lateránsky koncil (1513):
 Denz.-Schönm. 1440
 221 IV.Carihradský koncil (870): Denz.-
 Schönm. 657
 222 I.Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm.
 3005;
 Gaudium et spes 22
 223 Pius XII. Humani generis: Denz.-
 Schönm. 3891
 224 Porov. Jer 31,33
 225 Porov. Dt 6,5; 29,3; Iz 29,13; Ez
 36,26;
 Mt 6,21; Lk 8,15; Rim 5,5
 226 Porov. Gn 2,7,22
 227 Porov. Iz 49,14-15; 66,13; Ž 131,2-
 3
 228 Porov. Oz 11,1-4; Jer 3,4-19
 229 Porov. Gn 2,19-20
 230 Porov. Gaudium et spes 50
 231 Porov. Gn 1,28
 232 Trid koncil: Denz.-Schönm. 1511
 233 Lumen gentium 2
 234 Porov. Gn 2,17; 3,19
 235 Porov. Gn 3,16
 236 Porov. Gn 2,25
 237 Porov. 1 Jn 2,16
 238 Porov. Gn 2,8
 239 Porov. Gn 3,17-19
 240 Rímsky misál, Eucharistická
 modlitba IV
 241 Porov. Ef 1,3-6; Rm 8,29
 242 Gaudium et spes 14
 243 Tamže, 12
 244 Sv.Augustín, Confessiones 7, 7, 11
 245 Porov. Rim 5,20
 246 Porov. Lk 11,21-22; Jn 16,11; 1 Jn
 3,8
 247 Porov. Rim 5,12-21
 248 Porov. 1 Kor 2,16
 249 Porov. Gaudium et spes 13
 250 Porov. Tridentický koncil: Denz.-
 Schönm. 1513;
 Pius XII. Humani generis: Denz.-
 Schönm. 3897;
 Pavol VI. príhovor 11.júla 1966
 251 Porov. Gn 3,1-5
 252 Porov. Múdr 2,24
 253 Porov. Jn 8,44; Zjv 12,9
 254 IV.Lateránsky koncil (1215): Denz.-Schönm. 800
 255 Porov. 2 Pt 2,4
 256 Sv.Ján Damascénsky, De fide orthodoxa 2, 4
 257 Porov. Mt 4,1-11
 258 Porov. Gn 3,1-11
 259 Porov. Rim 5,19
 260 Porov. Gn 3,5
 261 Sv.Maxim, Ambiguorum liber
 262 Porov. Rim 3,23
 263 Porov. Gn 3,9-10
 264 Porov. Gn 3,5
 265 Porov. Gn 3,7
 266 Porov. Gn 3,11-13
 267 Porov. Gn 3,16
 268 Porov. Gn 3,17.19
 269 Porov. Gn 2,17
 270 Porov. Gn 3,19
 271 Porov. Rim 5,12
 272 Porov. Gn 4,3-15
 273 Porov. Gn 6,5.12; Rim 1,18-32
 274 Porov. 1 Kor 1-6; Zjv 2-3
 275 Gaudium et spes 13
 276 Porov. Tridentický koncil: Denz.-Schönm. 1512
 277 Porov. tamže, 1514
 278 Sv.Tomáš Akvinský, Quaestiones disputatae de malo
 4, 1.
 279 Porov. Tridentický koncil: Denz.-Schönm. 1511-1512
 280 Porov. tamže, 1513
 281 Porov. II.koncil: Denz.-Schönm. 371-372
 282 Tridentický koncil: DS 1510-1516
 283 Tamže, 1511; Hebr 2,14
 284 Porov. Ján Pavol II. Centesimus annus 25
 285 Porov. Ján Pavol II. Reconciliatio et paenitentia 16
 286 Porov. 1 Pt 5,8
 287 Gaudium et spes 37
 288 Porov. Gn 3,9
 289 Porov. Gn 3,15
 290 Porov. 1 Kor 15,1-22.45
 291 Porov. Rim 5,19-20
 292 Porov. Pius IX. Ineffabilis Deus: Denz.-Schönm.
 2803
 293 Porov. Tridentický koncil: Denz.-Schönm. 1573
 294 Sv.Lev Veľký, Sermones 73, 4
 295 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae III, 1, 3 ad 3
 296 Gaudium et spes 13
 297 Pavol VI. Credo del popolo di Dio 16
 298 Gaudium et spes 2

DRUHÁ KAPITOLA

VERÍM V JEŽIŠA KRISTA, JEDNORODENÉHO SYNA BOŽIEHO

Dobrá zvesť: Boh poslal svojho Syna

422 “Ale keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom a aby sme dostali adoptívne synovstvo“ (Gal 4,4-5). Toto je evanjelium, dobrá zvesť, ktorá sa vzťahuje na „Ježiša Krista, Božieho Syna“ (Mk 1,1): Boh navštívil svoj ľud.¹ Splnil prísľuby, ktoré dal Abrahámovi a jeho potomstvu.² Urobil viac nad všetko očakávanie: poslal svojho „milovaného Syna“ (Mk 1,11).

423 Veríme a vyznávame že Ježiš z Nazareta, ktorý sa narodil v Betleheme ako Žid, z dcéry Izraela, za čias Herodesa Veľkého a cisára Augusta I., zamestnaním tesár, bol ukrižovaný v Jeruzaleme za miestodržiteľa Poncia Piláta počas vlády cisára Tibéria, je večný Syn Boha, ktorý sa stal človekom, „vyšiel od Boha“ (Jn 13,3), „zostúpil z neba“ (Jn 3,13; 6,33), „prišiel v tele“ (Jn 4,2), lebo „Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami. A my sme videli Jeho slávu, slávu akú má od Otca jednorodený Syn, plný milosti a pravdy... Z jeho plnosti sme my všetci dostali milosť za milosťou“ (Jn 1,14-16).

424 Pobádani milosťou Ducha Svätého a priťahovaní Otcou veríme a vyznávame o Ježišovi: „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha“ (Mt 16,16). Na skale tejto viery, ktorú vyznal sv. Peter, postavil Kristus svoju Cirkev.³ „Zvestovať Kristovo nevyspytateľné bohatstvo“ (Ef 3,8)

425 Prenášať kresťanskú vieru znamená v prvom rade ohlasovať Ježiša Krista, a tak privádzať k viere v neho. Už od začiatku prví učeníci horeli túžbou ohlasovať Krista: „Lebo my nemôžeme nehovoriť o tom, čo sme videli a počuli“ (Sk 4,20). A pozývajú ľudí všetkých čias, aby vstúpili do radosti ich spoločenstva s Kristom:

Čo sme počuli, čo sme na vlastné oči videli, na čo sme hľadeli a čoho sa naše ruky dotýkali, to zvestujeme: Slovo života, - lebo zjavil sa život a my sme videli, dosvedčujeme a zvestujeme vám večný život, ktorý bol u Otca a zjavil sa nám. Čo sme videli a počuli, zvestujeme aj vám, aby ste aj vy mali spoločenstvo s nami. Ved' my máme spoločenstvo s Otcou a Jeho Synom Ježišom Kristom. A toto píšeme, aby naša radosť bola úplná (1 Jn 1-1-4).

Stredobod katechézy: Kristus

426 “V strede katechézy nachádzame zásadne jednu osobu, totiž Ježiša z Nazaretu, jediného Syna Otca..., ktorý trpel a umrel za nás a teraz vzkriesený žije s nami naveky... Katechizovať... znamená teda odhaľovať v Kristovej osobe celý večný plán Boha. Znamená snažiť sa chápať význam Kristových činov a slov, a ním konaných znakov“.⁴ Cieľom katechézy je: „Uvádzať... do spoločenstva... s Ježišom Kristom: len on môže viesť k láske Otca v Duchu a dávať nám účasť na živote Najsvätejšej Trojice“.⁵

427 “V katechéze sa učí Kristus, vtelené Slovo a Boží Syn, a všetko ostatné len vo vzťahu k nemu, a iba Kristus učí kým každý iný to robí len v tej miere, v akej je nositeľom jeho slova a umožňuje Kristovi, aby učil jeho ústami... Každý katechéta by mal byť vstave aplikovať na seba samého tajomné Ježišove slová: „Moje učenie nie je moje, ale toho, ktorý ma poslal“ (Jn 7,16).⁶

428 Ten, kto je povoláný „učiť Krista“, má teda najprv hľadať „vznešenosť poznania Krista Ježiša“, má byť ochotný stratiť všetko, „aby... získal Krista a našiel sa v ňom“ a „poznať ho, moc jeho zmŕtvychvstania a účasť na jeho utrpení, pripodobniť sa mu v smrti, aby... tak nejak došiel aj vzkriesenie z mŕtvych“ (por.Fl.p 3,8-11).

429 Z tohto láskyplného poznania Krista sa rodí túžba zvestovať ho, „evanjelizovať“ a privádzať iných k súhlasu viery v Ježiša Krista. Ale zároveň sa cíti aj potreba stále lepšie poznať túto vieru. Za tým účelom, sledujúc poradie Vyznania viery, sa najprv poukáže na Ježišove hlavné tituly: Kristus, Boží Syn, Pán (článok 2). V Kréde sa potom vyznávajú hlavné tajomstvá Kristovho života: jeho vtelenie (článok 3), jeho Veľká noc (články 4 a 5) a nakoniec jeho oslávenie (články 6 a 7).

Č l á n o k 2

„I V JEŽIŠA KRISTA, JEHO JEDINÉHO SYNA, NÁŠHO PÁNA“

I. Ježiš

430 *Ježiš* v hebrejčine znamená: „Boh spasí“. Pri zvestovaní anjel Gabriel hovorí, že jeho vlastné meno bude Ježiš, ktoré vyjadruje zároveň jeho totožnosť aj jeho poslanie.⁷ Keďže jedine Boh môže odpúšťať hriechy⁸, je to on, ktorý v Ježišovi, svojom večnom Synovi, ktorý sa stal človekom, „vyslobodí svoj ľud z hriechov“ (Mt 1,21). V Ježišovi Boh takto zhrňuje celé svoje dejiny spásy v prospech človeka.

431 V dejinách spásy sa Boh neuspokojil iba s tým, že vyslobodil Izraela „z domu otroctva“ (Dt 5,6), keď ho vyviedol z Egypta. Vyslobodí ho tiež z jeho hriechu. Pretože hriech je vždy urážkou Boha⁹, len Boh sám ho

môže odpustiť.¹⁰ Preto Izrael, uvedomujúc si stále viac univerzálnosť hriechu, nemôže hľadať spásu len vo vzývaní mena Boha Vykupiteľa.¹¹

432 Meno Ježiš znamená, že samotné Božie meno je prítomné v osobe jeho Syna¹², ktorý sa stal človekom pre všeobecné a konečné vykúpenie z hriechov. Iba Božie meno prináša spásu¹³ a oteraz ho môžu vzývať všetci, lebo skrze Vtelenie sa spojilo so všetkými ľuďmi¹⁴ tak, že „nieto pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení“ (Sk 4,12).¹⁵

433 Meno Boha Spasiteľa vzýval iba raz do roka veľkňaz na zmierenie za hriechy Izraela, keď pokropil krvou obeť zľutovnicu vo Svätyni Svätých.¹⁶ Zľutovnica bola miestom Božej prítomnosti.¹⁷ Keď sv. Pavol hovorí o Ježišovi, že ho „Boh ustanovil ako prostriedok zmierenia skrze jeho krv“ (Rim 3,25), chce povedať, že v jeho ľudskej prirodzenosti to „Boh zmieril svet so sebou v Kristovi“ (2 Kor 5,19).

434 Kristovo Zmŕtvychvstanie oslavuje meno Boha Spasiteľa,¹⁸ lebo odvtedy Ježišovo meno naplno prejavuje najvyššiu moc mena, „ktoré je nad každé iné meno“ (Flp 2,9-10). Zlí duchovia sa boja jeho mena¹⁹ a v jeho mene Ježišovi učenci robia zázraky²⁰, lebo všetko, o čo prosia od Otca v jeho mene, Otec im dá.²¹

435 Ježišovo meno je stredom kresťanskej modlitby. Všetky liturgické modlitby sa končia formulou „skrze nášho Pána, Ježiša Krista“. „Zdravas Mária“ sa završuje slovami „požehnaný je plod života tvojho Ježiš“. Modlitba srdca, takzvaná „modlitba Ježiša“, zaužívaná u východných kresťanov, hovorí: „Pane Ježišu Kriste, Syn Boží, zmiluj sa nado mnou hriešnikom“. Mnohí kresťania zomierajú, ako Janka z Arku, s jediným menom „Ježiš“ na perách.

II. Kristus

436 Kristus pochádza z gréckeho prekladu hebrejského výrazu „Mesiáš“, čo znamená „pomazaný“. Stáva sa vlastným menom Ježiša preto, lebo Ježiš dokonale splňa Božie poslanie, ktoré toto meno znamená. V Izraeli boli totiž pomazaní v Božom mene tí, ktorí mu boli zasvätení pre poslanie, ktoré pochádzalo od neho. To bol prípad kráľov²², kňazov²³, a v zriedkavých prípadoch aj prorokov.²⁴ Taký mal byť najmä prípad Mesiáša, ktorého mal poslať Boh, aby definitívne nastolil jeho Kráľovstvo.²⁵ Mesiáš mal byť pomazaný Duchom Pána²⁶ zároveň ako kráľ a kňaz²⁷, ale aj ako prorok.²⁸ Ježiš splnil mesiášsku nádej Izraela vo svojej trojnásobnej funkcii kňaza, proroka a kráľa.

437 Anjel zvestoval pastierom narodenie Ježiša ako Mesiáša, ktorý bol prisľúbený Izraelu: „Dnes sa vám v Dávidovom meste narodil Spasiteľ, Kristus Pán“ (Lk 2,11). On je od začiatku ten, „ktorého Otec posvätil a poslal na svet“ (Jn 10,36), ktorý sa počal ako „svätý“ (Lk 1,35) v panenskom lone Márie. Boh dáva pokyn Jozefovi, aby „prijal Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého“ (Mt 1,20), aby sa Ježiš, „nazývaný Kristus“ (Mt 1,16), narodil z Jozefovej manželky v mesiášskom Dávidovom potomstve.²⁹

438 Ježišovo mesiášske posvätenie poukazuje na jeho božské poslanie: „To vlastne vyjadruje samotné jeho meno, lebo menom Kristus sa naznačuje ten, ktorý pomazal, ten ktorý bol pomazaný a samotné pomazanie, ktorým bol pomazaný: Ten, ktorý pomazal, je Otec, ten, ktorý bol pomazaný, je Syn a bol pomazaný v Duchu, ktorý je“.³⁰ Jeho večné mesiášske posvätenie sa zjavilo v čase jeho pozemského života pri jeho krste Jánom, keď ho „Boh pomazal... Duchom Svätým a mocou“ (Sk 10, 38), „aby sa... stal známym Izraelu“ (Jn 1,31) ako jeho Mesiáš. Jeho skutky a slová ho prejavujú ako „svätého Božieho“ (Mk 1,24; Jn 6,69; Sk 3,14).

439 Mnohí židia, ba aj niektorí pohania, ktorí sa podieľali na ich nádeji, spoznali v Ježišovi základné črty „Syna Dávidovho“, Mesiáša, ktorého Boh prisľúbil Izraelu.³¹ Ježiš prijal titul Mesiáša, na ktorý mal právo³², ale nie bez výhrady, pretože časť jeho súčasníkov ho chápala priveľmi ľudsky³³, v podstate politicky.³⁴

440 Ježiš prijal Petrovo vyznanie viery, ktorý v ňom uznal Mesiáša, a zároveň oznámil blízke utrpenie Syna človeka.³⁵ Odhalil tak pravú náplň svojej mesiášskej kráľovskej hodnosti v transcendentnej totožnosti Syna človeka, „ktorý zostúpil z neba“ (Jn 3,13)³⁶ a zároveň v jeho vykupiteľskom poslaní ako trpiaci služobník: „Syn človeka neprišiel dať sa obsluhovať, ale slúžiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých“ (Mt 20,28).³⁷ Preto sa skutočný zmysel jeho kráľovskej hodnosti ukázal až z výšky Kríža.³⁸ Iba po jeho zmŕtvychvstani môže Peter pred Božím ľudom vyhlásiť jeho mesiášsku kráľovskú hodnosť: „Nech teda s istotou vie celý dom Izraela, že toho Ježiša, ktorého ste vy ukrižovali, Boh urobil aj Pánom aj Mesiášom“ (Sk 2,36).

III. Jediný Boží Syn

441 Boží Syn v Starom Zákone je titul, ktorý sa dával anjelom³⁹ vyvolenému národu⁴⁰, synom Izraela⁴¹ a ich kráľom.⁴² Znamená teda adoptívne synovstvo, ktoré medzi Bohom a jeho stvorením nastoľuje vzťah osobitnej dôvernosti. Keď sa prisľúbený Kráľ-Mesiáš nazýva „Božím Synom“⁴³, to podľa doslovného zmyslu tých textov nutne neznamená, že by bol niečím viac ako človekom. Tí, čo takto označovali Ježiša ako Mesiáša Izraela,⁴⁴ možno tým nechceli povedať viac.⁴⁵

442 Neplatí to však o Petrovi, keď vyznáva Ježiša ako „Krista, Syna živého Boha“ (Mt 16,16), lebo Ježiš mu slávnostne odpovedá: „Toto ti nezjavilo telo a krv, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach“ (Mt 16,17). Podobne povie Pavol o svojom obrátení na ceste do Damašku: „Ale keď sa Bohu, ktorý si ma už v lone matky vybral a svojou múdrosťou povolal, zapáčilo zjaviť vo mne svojho Syna, aby som ho zvestoval medzi pohanmi...“ (Gal 1,15-16). „A hneď v synagógach ohlasoval Ježiša, že je Božím Synom“ (Sk 9,20). To bude od začiatku⁴⁶ centrom apoštolskej viery⁴⁷, ktorú vyznal najprv Peter, ako základ Cirkvi.⁴⁸

443 Peter mohol rozpoznať transcendentný charakter Božieho synovstva Ježiša-Mesiáša preto, lebo to nechal jasne pochopiť. Pred veľradou na otázku svojich žalobcov „Si teda Boží Syn?“, Ježiš odpovedal, „Vy sami hovoríte, že som“ (Lk 22,70).⁴⁹ Už dávno predtým sa označil za „Syna“, ktorý pozná Otca⁵⁰, ktorý sa odlišuje od „sluhov“, ktorých Boh predtým poslal svojmu národu⁵¹, ktorý je vyšší ako samotní anjeli.⁵² Odlišoval svoje synovstvo od synovstva svojich učeníkov, veď nikdy nehovoril „náš Otec“⁵³, iba keď im prikázal: „Jý sa budete modliť takto: Otče náš“ (Mt 6,9). Ba zdôraznil tento rozdiel: „Môj Otec a váš Otec“ (Jn 20,17).

444 Evanjeliá prinášajú správu o dvoch slávnostných okamihoch, o Kristovom krste a premenení, keď bolo počuť hlas Otca, ktorý ho označuje ako „svojho milovaného Syna“.⁵⁴ Sám Ježiš sa označuje za Božieho „jedorodeného Syna“ (Jn 3,16) a týmto titulom potvrdzuje svoje večné predjestvovanie.⁵⁵ Vyžaduje vieru „v meno jednorodného Božieho Syna“ (Jn 3,18) Toto kresťanské vyznanie sa objavuje už vo zvolaní stotníka pred Ježišom na kríži: „Tento človek bol naozaj Boží Syn“ (Mk 15,39). Jedine vo veľkonočnom tajomstve môže dať veriaci titulu „Boží Syn“ jeho plný význam.

445 Po vzkriesení sa jeho Božie synovstvo prejavuje v moci jeho oslávenej ľudskej prirodzenosti: „Podľa Ducha svätosti od vzkriesenia z mŕtvych je ustanovený v moci ako Boží Syn“ (Rim 1,4).⁵⁶ Apoštoli budú môcť vyznať: „A my sme videli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodný Syn, plný milosti a pravdy“ (Jn 1,14).

IV. Pán

446 V gréckom preklade kníh Starého Zákona sa nevýslovné meno JHWH, pod ktorým sa Boh zjavil Mojžišovi⁵⁷, prekladá ako *Kyrios* („Pán“). *Pán* sa odvtedy stane najbežnejším menom na označenie samotného božstva Boha Izraela. Nový Zákon používa tento silný význam titulu „Pán“ pre Otca, ale aj, a to je novota, pre Ježiša, ktorý je takto sám uznávaný za Boha.⁵⁸

447 Aj sám Ježiš si zastreným spôsobom udeľuje tento titul, keď diskutuje s farizejmi o význame žalmu 110⁵⁹, ale aj výslovné, keď sa obracia na svojich apoštolov.⁶⁰ Počas jeho verejného života jeho prejavy nadvlád nad prírodou, nad chorobami, nad démonmi, nad smrťou a hriechom dokazovali jeho božskú zvrchovanosť.

448 V evanjeliách sa ľudia veľmi často obracajú na Ježiša, volajúc ho „Pane“. Tento titul svedčí o úcte a dôvere tých, ktorí sa približujú k Ježišovi a očakávajú od neho pomoc a uzdravenie.⁶¹ Pod vplyvom Ducha Svätého vyjadruje uznanie Ježišovho Božského tajomstva.⁶² Pri stretnutí so vzkrieseným Ježišom sa stáva klaňaním: „Pán môj a Boh môj“ (Jn 20,28). Nadobúda vtedy príznak lásky a precítienia, ktorý ostáva vlastným kresťanskej tradícii: „To je Pán“ (Jn 21,7).

449 Keď prvé vyznania viery Cirkvi priznávajú Ježišovi božský titul Pána, potvrdzujú už od začiatku⁶³, že moc, časť a sláva, ktoré patria Bohu Otcovi, patria aj Ježišovi⁶⁴, lebo on má „božskú prirodzenosť“ (Flp 2,6) a že Otec zjavil túto Ježišovu zvrchovanosť, keď ho vzkriesil z mŕtvych a povýšil do svojej slávy.⁶⁵

450 Od začiatku kresťanských dejín tvrdenie o Ježišovej nadvláde nad týmto svetom a nad dejinami⁶⁶ znamená tiež poznanie, že človek nemá podriaďiť absolútnym spôsobom svoju osobnú slobodu nijakej pozemskej moci, ale jedine Bohu Otcovi a Pánovi Ježišovi Kristovi: Cisár nie je „Pán“.⁶⁷ „Cirkev verí... že kľúč, stredobod a cieľ celej ľudskej histórie je v jej Pánovi a Učiteľovi“.⁶⁸

451 Kresťanská modlitba je poznačená titulom „Pán“, či už ide o výzvu k modlitbe: „Pán s vami“, alebo o jej ukončenie: „skrže Ježiša Krista, nášho Pána“, alebo tiež o zvolanie plné dôvery a nádeje „Maran atha“ („Pán prichádza“) alebo „Marana tha“ („príď, Pane“) (1 Kor 16,22), „Amen. Príď, Pane Ježišu“ (Zjv 22,20).

ZHRNUTIE

452 *Meno Ježiš znamená „Boh, ktorý zachraňuje“. Dieťa, ktoré sa narodilo z Panny Márie, bolo nazvané „Ježiš“, „lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov“ (Mt 1,21). „Lebo niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení“ (Sk 4,12).*

453 *Meno „Kristus“ znamená „pomazaný“ - „Mesiáš“. Ježiš je Kristus, lebo ho „Boh pomazal... Duchom Svätým a mocou“ (Sk 10,38). On bol ten, ktorý má prísť⁶⁹, on bol „nádej Izraela“ (Sk 28,20).*

454 *Názov „Boží Syn“ označuje jedinečný a večný vzťah Ježiša Krista k Bohu, jeho Otcovi: On je jednorodný Syn Otca⁷⁰ a sám je Boh.⁷¹ Viera, že Ježiš Kristus je Boží Syn, je nevyhnutná, aby človek bol kresťanom.⁷²*

455 *Titul Pán označuje božskú zvrchovanosť. Vyznávať alebo vzývať Ježiša ako Pána znamená veriť v jeho božstvo: „Nik nemôže povedať: „Ježiš je Pán“, iba ak v Duchu Svätom“ (1 Kor 12,3).*

Č l á n o k 3

„JEŽÍŠ KRISTUS SA POČAL Z DUCHA SVÄTÉHO A NARODIL SA Z MÁRIE, PANNY“

1 . o d s e k

BOŽÍ SYN SA STAL ČLOVEKOM

I. Prečo sa Slovo stalo telom?

456 Spolu s Nicejsko-carhradským Krédom odpovedáme a vyznávame: *On pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z nebies, a Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny a stal sa človekom“.*

457 Slovo sa stalo telom, *aby nás spasilo tým, že nás zmieri s Bohom*: Boh „nás miloval a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy“ (1 Jn 4,10). „Otec poslal Syna za Spasiteľa sveta“ (1 Jn 4,14). „On sa zjavil, aby sňal hriechy“ (1 Jn 3,5).

*Kedže naša prirodzenosť bola chorá, bolo ju treba uzdraviť, bola padnutá, bolo ju treba pozdvihnúť, bola mŕtva, bolo ju treba vzkriesiť. Stratili sme vlastníctvo dobra, bolo potrebné nám ho navrátiť. Boli sme zatvorení v temnotách, bolo treba preniesť nás na svetlo, boli sme zajatcami, čakali sme na záchrancu, ako väzni sme potrebovali pomoc, otroci - vysloboditeľa. Či tieto dôvody nemali svoju závažnosť? Či si nezaslúžili pohnúť Boha k tomu, že zostúpil až do našej ľudskej prirodzenosti, aby ju navštívil, keď sa ľudstvo nachádzalo v takom biednom a nešťastnom stave?*⁷³

458 Slovo sa stalo telom, *aby sme takto poznali Božiu lásku*: „Božia láska k nám sa prejavila v tom, že Boh poslal svojho jednorodeného Syna na svet, aby sme skrze neho mali život“ (1 Jn 4,9). „Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezhynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život“ (Jn 3,16).

459 Slovo sa stalo telom, *aby bolo našim vzorom svätosti*: „Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odo mňa...“ (Mt 11,29). „Ja som cesta, pravda a život. Nik nepríde k Otcovi, iba cez mňa“ (Jn 14,6). A Otec na vrchu premenenia prikazuje: „Počúvajte ho“ (Mk 9,7).⁷⁴ On je skutočne vzorom blahoslavenstiev a normou nového prikázania: „Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (Jn 15,12). Táto láska zahrňuje aj skutočnú obeť seba samého pri jeho nasledovaní.⁷⁵

460 Slovo sa stalo telom, *aby nás urobilo „účastnými na Božej prirodzenosti“* (2 Pt 1,4): lebo takýto je dôvod, pre ktorý sa Slovo stalo človekom, Syn Boží Synom človeka: preto, aby človek, ktorý vstúpi do spoločenstva so Slovom, a tak prijme Božie synovstvo, stal sa synom Božím.⁷⁶ „Lebo Syn Boží sa stal človekom, aby z nás urobil Boha.“⁷⁷ „Jediný Boží Syn, ktorý chcel, aby sme aj my mali účasť na Jeho božstve, prijal našu prirodzenosť, aby On, keď sa stane človekom, urobil z nás bohov.“⁷⁸

II. Vtelenie

461 Cirkev, preberajúc slová sv. Jána („Slovo sa stalo telom“ Jn 1,14), nazýva „vtelením“ skutočnosť, že Boží Syn prijal ľudskú prirodzenosť, aby v nej uskutočnil našu spásu. Cirkev ospevuje tajomstvo vtelenia v hymne, ktorý uvádza sv. Pavol:

Zmýšľajte tak ako Kristus Ježiš: On, hoci má božskú prirodzenosť, nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži „ (Flp 2,5-8).⁷⁹

462 List Hebrejom hovorí o tom istom tajomstve: *Preto keď prichádza na svet, (Kristus) hovorí: Nechcel si obeť ani dar, ale dal si mi telo. Nepáčili sa ti zápalné obety ani obety za hriech. Vtedy som povedal: Hľa prichádzam... aby som plnil tvoju vôľu“* (Hebr 10,5-7).⁸⁰

463 Viera v skutočné vtelenie Božieho Syna je rozoznávajúcim znakom kresťanskej viery. „Božieho Ducha poznáte podľa tohoto: Každý duch, ktorý vyznáva, že Ježiš Kristus prišiel v tele, je z Boha“ (1 Jn 4,2). Také je radostné presvedčenie Cirkvi od jej začiatku, keď ospevuje „veľké tajomstvo nábožnosti: On sa zjavil v tele“ (1 Tim 3,16).

III. Pravý Boh a pravý človek

464 Jedinečná a celkom osobitná udalosť vtelenia Božieho Syna neznamená, že Ježiš Kristus je sčasti Boh a sčasti človek, ani že je výsledkom nejasného pomiešania božského a ľudského. Stal sa skutočne človekom, pričom zostal skutočne Bohom. Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek. Túto pravdu viery Cirkev musela obraňovať a obhajovať v priebehu prvých storočí proti bludom, ktoré ju falšovali.

465 Prvé bludy viac než Kristovo Božstvo popierali to, že je pravý človek (gnostický doketizmus). Už od apoštolských čias kresťanská viera zdôrazňovala skutočné vtelenie Božieho Syna, „ktorý prišiel v tele“.⁸¹ Ale v treťom storočí Cirkev musela tvrdiť proti Pavlovi zo Samosatu na koncile zhromaždenom v Antiochii, že Ježiš Kristus je Boží Syn svojou prirodzenosťou a nie adopciou. Prvý ekumenický koncil v Nicei v r. 325 vyznával vo svojom Kréde, že Boží Syn „je splodený, nie stvorený, jednej podstaty (*homousios*) s Otcom“ a odsúdila Ária, ktorý tvrdil, že „Boží Syn povstal z ničoho“⁸² a „má inú podstatu ako Otec“.⁸³

466 Nestoriánska heréza videla v Kristovi ľudskú osobu, spojenú s božskou osobou Božieho Syna. Proti nej sv. Cyril Alexandrijský a Tretí ekumenický koncil zhromaždený v Efeze v r. 431 vyznávali, že „Slovo, tým, že spojilo so sebou hypostaticky (vo svojej osobe) telo oživené rozumnou dušou,... stalo sa človekom“.⁸⁴ Kristova ľudská prirodzenosť nemá iný subjekt ako božskú osobu Božieho Syna, ktorý ju prijal a urobil svojou pri počatí. Preto Efezský koncil v roku 431 vyhlásil, že Mária sa stala skutočne Božou Matkou ľudským počatím Božieho Syna vo svojom lone: „Matkou Božou... nie preto, že by prirodzenosť Slova alebo jeho božstvo bolo vzalo počiatok svojho pôvodu zo svätej Panny, ale pretože sa z nej prijalo sväté telo, obdarované rozumovou dušou; s ním je Slovo hypostaticky zjednotené, a preto sa o ňom hovorí, že sa narodilo podľa tela.“⁸⁵

467 Monofyziti tvrdili, že ľudská prirodzenosť ako taká prestala v Kristovi jestvovať, lebo ju vzala na seba jeho božská osoba Božieho Syna. Proti tejto heréze Štvrtý ekumenický koncil v Chalcedone v roku 451 vyznal: *Nasledujúc svätých Otcov jednomyselne učíme, že sa má vyznávať jeden a ten istý Syn, náš Pán, Ježiš Kristus, zároveň dokonalý v božstve ako aj v ľudskej prirodzenosti, pravý Boh a pravý človek, (zložený) z rozumovej duše a tela, tej istej podstaty s Otcom čo do božstva a zároveň tej istej podstaty s nami čo do ľudskej*

prírodzenosti „podobný nám vo všetkom, okrem hriechu“ (Hebr 4,15), zrodený z Otca pred všetkými vekmi podľa božstva a v týchto posledných dňoch pre nás a pre našu spásu, zrodený z Panny Márie, Božej Matky, podľa ľudskej prírodzenosti.

Jeden a ten istý je Kristus, Pán, jednorodný Syn, ktorého máme uznávať v dvoch prírodzenostiach, bez zmiešania, bez zmeny, bez rozdelenia, bez odlúčenia. Rozdielnosť prírodzeností sa ich jednotou neodstránila, ale skôr sa vlastností oboch zachovali a spojili v jednej osobe a v jednej hypostáze (subjekte).⁸⁶

468 Po chalcedonskom koncile niektorí urobili z ľudskej prírodzenosti Krista akýsi druh osobného subjektu. Piaty ekumenický koncil v Carihrade v roku 553 vyznal proti nim o Kristovi: „jednu hypostázu (osobu), ktorou je náš Pán Ježiš Kristus, Jeden zo Svätej Trojice“.⁸⁷ Teda všetko v Kristovej ľudskej prírodzenosti sa musí pripisovať jeho Božskej osobe ako jeho vlastnému subjektu⁸⁸, nielen zázraky, ale aj utrpenia⁸⁹ a tiež aj smrť: „Náš Pán Ježiš Kristus, ktorý bol ukrižovaný v tele, je pravý Boh, Pán slávy a Jeden zo Svätej Trojice.“⁹⁰

469 Cirkev takto vyznáva, že Ježiš je nerozlučne pravý Boh a pravý človek. Je skutočne Božím Synom, ktorý sa stal človekom, našim bratom, pričom neprestáva byť Bohom, naším Pánom:

„Zostal, čím bol a vzal na seba, čo nebol“, spieva rímska liturgia.⁹¹ A liturgia sv. Jána Zlatoústeho vyhlasuje a spieva: „Ó, Jednorodný Syn a Božie Slovo, ty, ktorý si nesmrteľný, ráčil si sa vteliť pre našu spásu do lona svätej Matky Božej, vždy Panny, bez zmeny si sa stal človekom a bol si ukrižovaný, ó, Kriste, Bože, ktorý si svojou smrťou zničil smrť, ktorý si Jedným zo svätej Trojice, oslávený s Otcom a Duchom Svätým, spas nás!“⁹²

IV. Ako je Boží Syn človekom?

470 Skutočnosť, že v tajomnom zjednotení vtelenia Kristus „vzal na seba ľudskú prírodzenosť („natura humana assumpta, non perempta sit“), ale nezanikla“⁹³, priviedla Cirkev v priebehu storočí k tomu, aby vyznávala plnú skutočnosť tak Kristovej ľudskej duše, s jej úkonmi rozumu a vôle, ako aj jeho ľudského tela. Ale súčasne zakaždým musela pripomínať, že Kristova ľudská prírodzenosť patrí ako vlastná božskej osobe Božieho Syna, ktorý ju vzal na seba. Všetko, čo Kristus je a čo v ľudskej prírodzenosti robí, patrí „Jednému z Trojice“. Boží Syn udeľuje teda svojej ľudskej prírodzenosti svoj vlastný osobný spôsobom jestvovania v Trojici. Takto Kristus vo svojej duši a vo svojom tele ľudsky prejavuje božské správania Trojice⁹⁴:

*Boží Syn... pracoval ľudskými rukami, uvažoval ľudskou myslou, konal ľudskou vôľou, miloval ľudským srdcom. Narodený z Márie Panny, naozaj sa stal jedným z nás, vo všetkom nám podobný okrem hriechu.*⁹⁵

Kristova ľudská duša a ľudské poznanie

471 Apolinár z Laodicey tvrdil, že v Kristovi Slovo zaujalo miesto duše alebo ducha. Proti tomuto bludu Cirkev vyhlásila, že večný Syn prijal aj rozumovú ľudskú dušu.⁹⁶

472 Ľudská duša, ktorú si vzal Boží Syn, je obdarená pravým ľudským poznaním. Ako taká, nemohla byť sama osebe neohraničená: bola činná v historických podmienkach svojho jestvovania v priestore a v čase. Preto Boží Syn mohol prijať, keď sa stal človekom, že „sa vzráňal v múdrosti, veku a v obľube“ (Lk 2,52) a nechať sa aj informovať o tom, čo sa v ľudských podmienkach treba naučiť zo skúsenosti.⁹⁷ To zodpovedalo skutočnosti jeho dobrovoľného poníženia sa na „prírodzenosť sluhu“ (Flp 2,7).

473 Zároveň však toto skutočne ľudské poznanie Božieho Syna vyjadrovalo božský život jeho osoby.⁹⁸ „Ľudská prírodzenosť Božieho Syna, nie sama od seba, ale skrze svoje spojenie so Slovom, poznala a prejavovala v sebe všetko, čo patrí Bohu“.⁹⁹ Je to predovšetkým prípad dôverného a bezprostredného poznania, ktoré Boží Syn, čo sa stal človekom, má o svojom Otcovi.¹⁰⁰ Vo svojom ľudskom poznaní Syn prejavoval aj božskú prenikavosť, s akou odhaľoval tajné myšlienky ľudských srdc.¹⁰¹

474 Ľudské poznanie Kristovo, vďaka svojmu spojeniu s Božou Múdroťou v osobe vteleného Slova, malo plné poznanie večných plánov, ktoré on prišiel zjaviť.¹⁰² O tom, čo v tejto oblasti uznáva, že nevie¹⁰³, na inom mieste vyhlasuje, že nie je poverený, aby to zjaviť.¹⁰⁴

Kristova ľudská vôľa

475 Podobne Cirkev vyhlásila na šiestom ekumenickom koncile¹⁰⁵, že Kristus má dve vôle a dve prírodzené činnosti (podľa dvoch prírodzeností), božskú a ľudskú, ktoré si neodporujú, ale spolupracujú tak, že Slovo, ktoré sa stalo telom, chcelo ľudsky v poslušnosti svojmu Otcovi všetko, čo božsky rozhodlo s Otcom a Duchom Svätým pre našu spásu.¹⁰⁶ Kristova ľudská vôľa (jeho božskú vôľu) „nasleduje, a jej neodporuje alebo sa jej nevzpiera, ale skôr sa podriaďuje jeho božskej a všemohúcej vôli“.¹⁰⁷

Pravé Kristovo telo

476 Keďže Slovo sa stalo telom, keď vzalo na seba pravú ľudskú prírodzenosť, Kristus bol ohraničený v tele (circumscriptus corpore).¹⁰⁸ Z toho dôvodu Ježišov ľudský výzor môže byť „zobrazený“ (Gal 3,1). Na siedmom ekumenickom koncile Cirkev vyhlásila za oprávnené, aby sa zobrazoval na svätých obrazoch.¹⁰⁹

477 Súčasne však Cirkev vždy vyznávala, že v Ježišovom tele „sa stal viditeľným pre naše oči Boh, svojou prírodzenosťou neviditeľný“.¹¹⁰ Skutočne, individuálne osobitosti Kristovho tela vyjadrujú Božskú osobu Božieho Syna. On si natoľko osvojil črty svojho ľudského tela, že namaľované na svätom obraze sa môžu uctievať, lebo veriaci, ktorý „uctieva obraz, uctieva skutočnosť toho, ktorý je na ňom znázornený“.¹¹¹

Srdce vteleného Slova

478 Počas svojho života, svojej agónie a svojho umučenia Ježiš nás všetkých poznal a miloval a obetoval sa za každého z nás: „Boží Syn miloval ma a vydal seba samého za mňa“ (Gal 2,20). Všetkých nás miloval svojím ľudským srdcom. Preto najsvätejšie Ježišovo Srdce, prebodnuté pre naše hriechy a pre našu spásu¹¹² sa považuje za hlavný znak a symbol... tej lásky, ktorou božský Vykupiteľ neprestajne miluje nebeského Otca a všetkých ľudí“.¹¹³

ZHRNUTIE

479 *V čase, ktorý stanovil Boh, sa jednorodený Syn Otca, večné Slovo a podstatný obraz Otca, stal človekom: nestratiac svoju Božskú prirodzenosť vzal na seba prirodzenosť ľudskú.*

480 *Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek v jednote svojej Božskej Osoby; preto je jediným Prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi.*

481 *Ježiš Kristus má dve prirodzenosti, božskú a ľudskú, nezmiešané, ale zjednotené v jednej Osobe Božieho Syna.*

482 *Keďže Kristus je pravý Boh a pravý človek, má ľudský rozum a ľudskú vôľu, ktoré sú dokonale zosúladené a podriadené jeho božskému rozumu a božskej vôli, ktoré má spoločne s Otcom a Duchom Svätým.*

483 *Vtelenie je teda tajomstvo obdivuhodného zjednotenia božskej a ľudskej prirodzenosti v jedinej Osobe Slova.*

2 . o d s e k .

„...POČAL SA Z DUCHA SVÄTÉHO,
NARODIL SA Z MÁRIE PANNY“

I. Počal sa z Ducha Svätého...

484 Zvestovanie Márii otvára „plnosť času“ (Gal 4,4), to znamená splnenia prísľubov a priprav. Mária je povolaná, aby počala toho, v ktorom bude „telesne prebývať celá plnosť božstva“ (Kol 2,9). Božia odpoveď na jej otázku „ako sa to stane, veď ja muža nepoznám?“ (Lk 1,34) odkazuje na moc Ducha: „Duch Svätý zostúpi na teba“ (Lk 1,35).

485 Poslanie Ducha Svätého je vždy spojené s poslaním Syna a je naň zamerané.¹¹⁴ Duch Svätý, „Pán a Oživovateľ“ je poslaný, aby posvätil lono Panny Márie a božsky ju oplodnil, spôsobiac, že počne Otcovho večného Syna v ľudskej prirodzenosti, ktorá pochádza z nej.

486 Jednorodený Syn Otca, keďže bol počatý ako človek v lone Panny Márie, je „Kristus“, to znamená pomazaný Duchom Svätým¹¹⁵ od začiatku svojho ľudského jestvovania, i keď sa to stáva známym len postupne: najprv pastierom¹¹⁶, potom mudrcom¹¹⁷, Jánovi Krstiteľovi¹¹⁸, učeníkom.¹¹⁹ Celý život Ježiša Krista bude zjavovať „ako (ho) Boh pomazal Duchom Svätým a mocou“ (Sk 10,38).

II. ...narodil sa z Panny Márie

487 Čo katolícka viera verí o Márii, sa zakladá na tom, čo verí o Kristovi, ale to, čo učí o Márii objasňuje zasa jej vieru v Krista.

Predurčenie Márie

488 „Boh poslal svojho Syna“ (Gal 4,4), ale aby mu dal telo¹²⁰, chcel slobodnú spoluprácu stvorenia. Preto už od večnosti Boh vyvolil za Matku svojho Syna dcéru Izraela, mladú židovku z Nazareta v Galilei, „pannu, zasnúbenú mužovi z rodu Dávidovho, menom Jozefovi. A meno Panny bolo Mária“ (Lk 1,26-27)

*Otec milosrdenstva chcel, aby vtelenie predchádzal súhlas predurčenej Matky, aby tak, ako žena prispela k smrti, tak aj žena prispela k životu“.*¹²¹

489 Počas celej Starej Zmluvy sa Máriino poslanie pripravovalo cez poslanie svätých žien. Na samom začiatku je Eva: napriek svojej neposlušnosti, dostala prísľúbenie potomstva, ktoré zvíťazí nad Zlým¹²² a bude matkou všetkých žijúcich.¹²³ Vďaka tomuto prísľúbeniu Sára počne syna napriek svojmu vysokému veku.¹²⁴ Proti všetkému ľudskému očakávaniu si Boh vyvolil to, čo svet považoval za nemohúce a slabé¹²⁵, aby ukázal svoju vernosť prísľúbeniu: Annu, Samuelovu matku¹²⁶, Deboru, Rút, Juditu a Ester a mnoho iných žien. Mária „vyniká medzi poníženými a chudobnými Pána, ktorí s dôverou očakávajú a dosahujú od neho spásu. S ňou, vznešenou dcérou sionskou, sa konečne po dlhom očakávaní prísľúbenia napĺňa čas a nastoľuje sa nový poriadok spásy“.¹²⁷

Nepoškrvené Počatie

490 Aby sa Mária mohla stať Matkou Vykupiteľa, „dostala od Boha dary, primerané takej vznešenej úlohe“.¹²⁸ Vo chvíli Zvestovania ju anjel Gabriel pozdravil ako „plnú milosti“ (Lk 1,28). Skutočne, aby mohla dať slobodný súhlas svojej viery k oznámeniu svojho povolania, bolo potrebné, aby bola celá posilňovaná Božou milosťou.

491 V priebehu storočí si Cirkev uvedomila, že Mária, plná Božej milosti¹²⁹, bola vykúpená už od svojho počatia. To vyznáva dogma o Nepoškrvenom Počatí, ktorú vyhlásil v roku 1854 Pápež Pius IX;

*Preblahoslavená Panna Mária bola od prvého okamihu svojho počatia, osobitnou milosťou a výsadou všemohúceho Boha, vzhľadom na zásluhy Ježiša Krista, Vykupiteľa ľudského pokolenia, uchránená nedotknutá od akejkolvek škvrny prvotného hriechu.*¹³⁰

492 Tento „celkom neobyčajný jas svätosti“, ktorým je Mária „obdarovaná od prvej chvíle svojho počatia“¹³¹, dostáva celý od Krista: ona, „vzhľadom na zásluhy svojho Syna, bola vykúpená vznešenejším spôsobom“.¹³² Viac, ako ktorúkoľvek inú stvorenú osobu ju „Boh v Kristovi poželal všetkým nebeským duchovným poženiam“ (Ef 1,3). On si ju „vyvolil v ňom ešte pred stvorením sveta, aby bola pred jeho tvárou svätá a nepoškvrnená v láske“ (Ef 1,4).

493 Otcovia východnej tradície nazývajú Božiu Matku „Celá svätá“ (*Panaghia*) a oslavujú ju ako „uchránenu od akejkoľvek škvrny hriechu, akoby Duchom Svätým stvorenú a utvorenú ako nové stvorenie“.¹³³ „*Nech sa mi stane podľa tvojho slova*“

494 Na zvesť, že porodí „Syna Najvyššieho“ mocou Ducha Svätého bez toho, žeby poznala muža¹³⁴ Mária odpovedala s „poslušnosťou viery“ (Rim 1,5), istá, že „nič nie je nemožné Bohu“: „Hľa služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (Lk 1,37-38). A tak Mária, keď dala svoj súhlas slovu Božiemu, stala sa Matkou Ježišovou a nehätená nijakým hriechom, z celého srdca prijala spasiteľnú Božiu vôľu a celkom sa zasvätila ...osobe a dielu svojho Syna. V závislosti na ňom a spolu s ním sa s milosťou všemohúceho Boha dala do služieb tajomstva vykúpenia“.¹³⁵

*Ona, ako hovorí svätý Irenej, „poslušnosťou sa stala príčinou spásy pre seba a pre celé ľudské pokolenie“. Preto viacerí dávni Otcovia ...radi tvrdia ním: „Uzol Evinej neposlušnosti rozviazala Máriina poslušnosť; čo zviazala Eva panna neverou, to rozviazala Panna Mária vierou“. A robiac porovnanie s Evou nazývajú Máriu „Matkou žijúcich“ a častejšie tvrdia: „Skrze Evu smrť, skrze Máriu život“.*¹³⁶

Božské materstvo Márie

495 Mária, ktorá sa v evanjeliách nazýva „Ježišovou matkou“ (Jn 2,1;19,25)¹³⁷, bola z vnuknutia Ducha Svätého už pred narodením svojho Syna pozdravená ako „matka môjho Pána“ (Lk 1,43). Veď ten, ktorého počala ako človeka z Ducha Svätého a ktorý sa skutočne stal jej Synom podľa tela, nie je nikto iný ako večný Syn Otca, druhá Osoba Najsvätejšej Trojice. Cirkev vyznáva, že Mária je skutočne Božou Matkou (*Theotokos*).¹³⁸

Panenstvo Márie

496 Už od prvých formulácií viery¹³⁹ Cirkev vyznávala, že Ježiš bol počatý v lone Panny Márie jedine mocou Ducha Svätého, pričom zdôrazňovala aj telesný aspekt tejto udalosti: Ježiš bol počatý „z Ducha Svätého bez mužského semena“.¹⁴⁰ Otcovia vidia v panenskom počatí znak, že je to skutočne Boží Syn, ktorý prišiel do ľudskej prirodzenosti, ako je aj naša:

*Tak sv. Ignác Antiochijský (zač. II. storočia) hovorí: „Ste pevne presvedčení, že náš Pán naozaj pochádza z Dávidovho rodu podľa tela“¹⁴¹, že je Boží Syn podľa Božej vôle a moci,¹⁴² že sa skutočne narodil z Panny..., že bol skutočne klincami pribitý za nás vo svojom tele za vlády Poncia Piláta... skutočne trpel ako aj skutočne vzkriesil seba samého“.*¹⁴³

497 Evanjeliové texty¹⁴⁴ pokladajú panenské počatie za Božie dielo, ktoré prevyšuje každé ľudské chápanie a akúkoľvek ľudskú možnosť¹⁴⁵, „To čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého“ (Mt 1,20), povedal anjel Jozefovi o Márii, jeho snúbenici. Cirkev vidí v tom splnenie prísľubenia, ktoré dal Boh skrze proroka Izaiáša: „Hľa, panna počne a porodí Syna“.¹⁴⁶

498 *Mlčanie Evanjelia sv. Marka a listov Nového Zákona o panenskom počatí Márie bolo občas príčinou neistoty. Mohla vzniknúť aj otázka, či by tu nemohlo ísť o legendy alebo teologické konštrukcie bez historického opodstatnenia. Na to treba odpovedať: Viera v panenské počatie Ježiša sa stretávala so silnou opozíciou, s výsmechom a nepochopením zo strany neveriacich, židov i pohanov¹⁴⁷: nemala svoje odôvodnenie v pohanskej mytológii, ani v nejakom prispôbení sa myšlienkam doby. Zmysel tejto udalosti je prístupný iba viere, ktorá vidí túto udalosť vo „vzájomnom spojení samotných tajomstiev“¹⁴⁸, v celku Kristových tajomstiev od jeho vtelenia po jeho Veľkú noc. Už sv. Ignác Antiochijský dosvedčuje toto spojenie: „Kniežatá tohto sveta bolo neznáme toto panenstvo Márie a jej pôrod, ako aj Pánova smrť: tri vznešené tajomstvá, ktoré sa odohrali v Božom tichu“.*¹⁴⁹

Mária - „vždy panna“

499 Prehlásenie viery v panenské materstvo viedlo Cirkev k tomu, aby vyznávala skutočné a ustavičné Máriino panenstvo¹⁵⁰ aj pri pôrode Božieho Syna, ktorý sa stal človekom.¹⁵¹ Skutočne, Kristovo narodenie neumenšilo, ale posvätilo jej panenskú neporušenosť.¹⁵² Liturgia Cirkvi oslavuje Máriu ako „vždy pannu“ (*Aeiparthenos*).¹⁵³

500 *Proti tomu sa niekedy namieta, že Písmo sa zmieňuje o Ježišových bratoch a sestrách.¹⁵⁴ Cirkev vždy chápala tieto state v tom zmysle, že neoznačujú ďalšie deti Panny Márie: v skutočnosti, Jakub a Jozef, „Ježišovi bratia“ (Mt 13,55), sú synovia Márie, ktorá sprevádzala Ježiša¹⁵⁵ a významne sa označuje ako „iná Mária“ (Mt 28,1). Ide o Ježišových blízkych príbuzných, podľa významu známeho zo Starého Zákona.¹⁵⁶*

501 Ježiš je jediným synom Márie. Ale duchovné materstvo Márie¹⁵⁷ sa rozprestiera na všetkých ľuď, ktorých Ježiš prišiel spasiť: „Porodila Syna, ktorého Boh určil za prvorodeného medzi mnohými bratmi (Rim 8,29), totiž medzi veriacimi, na ktorých zrode a výchove (Mária) spolupracuje s materinskou láskou“.¹⁵⁸

Panenské materstvo Márie v Božom pláne

502 Pohľad viery v spojení s celkovým obsahom Zjavenia môže odhaliť tajomné dôvody, pre ktoré Boh vo svojom pláne spásy chcel, aby sa jeho Syn narodil z Panny. Tieto dôvody sa týkajú tak osoby a vykupiteľského poslania Krista, ako aj prijatia tohto poslania zo strany Márie pre všetkých ľudí:

503 *Máriino panenstvo prejavuje absolútnu iniciatívu Boha pri Vtelení. Ježiš má ako Otca iba Boha*¹⁵⁹ „Nikdy sa nevzdialil od Otca pre ľudskú prirodzenosť, ktorú prijal... Od prírody (je Synom) Otca podľa božstva, od prírody (je synom) matky podľa ľudskej prirodzenosti, ale vlastný (Syn) Otca v oboch“.¹⁶⁰

504 *Ježiš sa počal z Ducha Svätého v lone Panny Márie, lebo je Novým Adamom*¹⁶¹, ktorým sa začína nové stvorenie: „Prvý človek zo zeme je pozemský, druhý človek je z neba“ (1 Kor 15,47). Kristova ľudská prirodzenosť je už od počatia naplnená Duchom Svätým, pretože Boh mu „dáva Ducha bez miery“ (Jn 3,34). Z jeho plnosti“, ktorý je hlavou vykúpeného ľudstva“¹⁶² „sme my všetci dostali milosť za milosťou“ (Jn 1,16).

505 *Ježiš, Nový Adam, začína svojim panenským počatím nové zrodzenie adoptívnych detí v Duchu Svätom skrze vieru. „Ako sa to stane?“ (Lk 1,34).*¹⁶³ Účasť na Božom živote nepochádza „z krvi, ani z vôle tela, ani z vôle muža, ale z Boha“ (Jn 1,13). Prijatie tohto života je panenské, pretože ho človekovi úplne dáva Duch Svätý. Snúbnny zmysel ľudského povolania vo vzťahu k Bohu¹⁶⁴ sa dokonale uskutočňuje v Máriinom panenском materstve.

506 *Mária je panna, pretože jej panenstvo je znakom jej viery, „ktorá nebola narušená nijakou pochybnosťou“ a jej nerozdielného darovania sa Božej vôli.*¹⁶⁵ Pre svoju vieru sa stáva matkou Vykupiteľa: „Mária je blahoslavenějšía preto, že prijala vieru v Krista, ako preto, že počala telo Krista“.¹⁶⁶

507 *Mária je zároveň pannou i Matkou, lebo je obrazom a najdokonalejším uskutočnením Cirkvi*¹⁶⁷: „Aj Cirkev...sa stáva Matkou tým, že verne prijíma Božie slovo: lebo kázaním a krstom plodí pre nový a nesmrteľný život dieťaťa, počaté z Ducha Svätého a zrodené z Boha. A je aj pannou, ktorá zachováva neporušenú a čistú vernosť svojmu Ženíchovi“.¹⁶⁸

ZHRNUTIE

508 *Z Evinho potomstva si Boh vyvolil Pannu Máriu, aby bola Matkou jeho Syna. „Plná milosti“ je „najvznešenejším ovocím vykúpenia“*¹⁶⁹: Už od prvého okamihu svojho počatia je celkom uchránená od škvrny prvotného hriechu a počas celého svojho života zostala čistou od akéhokoľvek osobného hriechu.

509 *Mária je skutočne „Matkou Božou“, pretože je Matkou večného Božieho Syna, ktorý sa stal človekom a on sám je Boh.*

510 *Mária „zostala pannou pri počatí svojho Syna, pannou pri pôrode, pannou, keď ho nosila, pannou, keď ho živila na svojej hrudi, pannou vždy“*¹⁷⁰: celou svojou bytosťou je „služobnicou Pána“ (Lk 1,38).

511 *Panna Mária „spolupracovala na ľudskej spásе poslušnosťou viery“.*¹⁷¹ Vyslovila svoj súhlas „v mene celej ľudskej prirodzenosti“.¹⁷² Svojou poslušnosťou sa stala novou Evou, matkou všetkých žijúcich.

3 . o d s e k

TAJOMSTVÁ KRISTOVHO ŽIVOTA

512 Pokiaľ ide o Kristov život, Symbol viery hovorí len o tajomstvách Vtelenia (počatie a narodenie) a Veľkej noci (mučenie, ukrižovanie, smrť, pochovanie, zostúpenie k mŕtvym, zmŕtvychvstanie a nanebovstúpenie). Nič nehovorí výslovne o tajomstvách Ježišovho skrytého a verejného života, ale články viery ktoré sa týkajú Vtelenia a Ježišovej Veľkej noci, osvetľujú celý pozemský Kristov život. „Všetko, čo Ježiš robil a učil od začiatku až do dňa...keď bol vzatý do neba „(Sk 1,1-2) treba vidieť vo svetle tajomstiev Vianoc a Veľkej noci.

513 *Katechéta má podľa okolností rozvinúť celé bohatstvo Ježišových tajomstiev. Tu stačí poukázať na niektoré spoločné prvky všetkých tajomstiev Kristovho života (I), aby sme mohli načrtnúť hlavné tajomstvá skrytého (II) i verejného života (III) Ježiša.*

I. Celý život Krista je tajomstvo

514 *Mnoho vecí, o ktoré sa zaujíma ľudská zvedavosť pokiaľ ide o Ježiša, sa v evanjeliách vôbec nenachádzajú. Takmer nič sa nehovorí o Jeho živote v Nazarete, ba aj o veľkej časti Jeho verejného života sa nič nehovorí.*¹⁷³ To, čo je v Evanjeliách,“ je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn a aby ste vierou mali život v Jeho mene“ (Jn 20,31).

515 *Evanjeliá napísali ľudia, ktorí boli medzi prvými*¹⁷⁴,

čo uverili a ktorí chceli, aby aj iní mali účasť na tejto viere. Keďže vierou spoznali, kto je Ježiš, mohli vidieť a umožniť aj iným uvidieť stopy jeho tajomstva v celom Jeho pozemskom živote. Od plienok pri Jeho narodení¹⁷⁵ až po ocot pri umučení¹⁷⁶ až po šatku z hlavy pri Vzkriesení¹⁷⁷, všetko v Jeho živote je znakom Jeho tajomstva. Jeho skutky, zázraky a slová Ho zjavovali ako toho, „v ktorom telesne prebýva celá plnosť Božstva“ (Kol 2,9). Jeho človečenstvo sa tak javí ako „sviatosť“, to značí ako znak a nástroj Jeho Božstva a spásy, ktorú prináša: To, čo bolo viditeľné v Jeho pozemskom živote, viedlo k neviditeľnému tajomstvu jeho Božieho synovstva a vykupiteľského poslania.

Spoločné črty Ježišových tajomstiev

516 *Celý Kristov život je Zjavením Otca: Jeho slová, činy, jeho odmlky aj Jeho utrpenie, celý Jeho spôsob bytia a reči. Ježiš môže povedať: „Kto vidí mňa, vidí Otca“ (Jn 14,9) a Otec: „Toto je môj milovaný (vyvolený)*

Syn, počúvajte Ho“ (Lk 9,35). Tým, že sa náš Pán stal človekom, aby plnil vôľu Otca¹⁷⁸, aj tie najmenšie črty Jeho tajomstiev nám zjavujú“ Božiu lásku k nám“ (1 Jn 4,9).

517 Celý Kristov život je tajomstvom *Vykúpenia*. Spásu nám sprostredkuje predovšetkým krv z Kríža¹⁷⁹, ale toto tajomstvo pôsobí v celom Kristovom živote: už v Jeho Vtelení, keď nás obohatil svojou chudobou tým, že sa stal chudobným¹⁸⁰, vo svojom skrytom živote, ktorý svojou poslušnosťou¹⁸¹ napráva našu neposlušnosť, v jeho slovách, ktoré očisťujú Jeho poslucháčov¹⁸², v Jeho uzdraveniach a vo vyhánaní diablov, čím „vzal na seba naše starosti a niesol naše choroby“ (Mt 8,17)¹⁸³, vo svojom Zmŕtvychvstání, ktorým nás ospravedľuje.¹⁸⁴

518 Celý Kristov život je tajomstvom *Rekapitulácie*. Všetko, čo Ježiš konal, hovoril a trpel, malo za cieľ znovu viesť padnutého človeka do jeho pôvodného pozvania:

Keď sa vtelil a stal človekom, zhrnul v sebe dlhé dejiny človeka a poskytol nám spásu v skratke tak, že to, čo sme stratili v Adamovi, to znamená, aby sme boli obrazom a podobou Boha, sme opäť zakryli v Ježišovi Kristovi.¹⁸⁵ Preto Kristus prechádzal všetkými obdobiami života, aby tak umožnil všetkým ľuďom spoločenstvo s Bohom.¹⁸⁶

Naše spoločenstvo s Ježišovými tajomstvami

519 Celé bohatstvo Krista „je určené každému človekovi a predstavuje spoločné dobro“.¹⁸⁷ Kristus nežil svoj život pre seba, ale *pre nás*, od svojho Vtelenia“ pre nás a pre našu spásu“ až po svoju smrť“ za naše hriechy“ (1 r 15,3) a svoje Vzkriesenie“ pre naše ospravedlnenie“ (Rim 4,25). Ešte aj teraz“ je naším zástancom u Otca“ (1 Jn 2,1), „lebo žije stále, aby sa za nás prihovárал“ (Hebr. 7,25). So všetkým, čo raz prežil a pretrpel za všetkých, zostáva navždy prítomný“ za nás pred Božou tvárou“ (Hebr 9,24).

520 V celom svojom živote sa Ježiš javí ako *naš vzor*.¹⁸⁸ Je „dokonalým človekom“¹⁸⁹, ktorý nás pozýva, aby sme sa stali Jeho učeníkmi a nasledovali Ho: svojou poníženosťou nám dal príklad, ktorý máme nasledovať¹⁹⁰, svojou modlitbou nás priťahuje k modlitbe¹⁹¹, svojou chudobou nás vyzýva, aby sme slobodne prijímali biedu a prenasledovanie.¹⁹²

521 Všetko, čo Kristus žil, vykonal, aby sme my mohli *žiť v Ňom* aby to mohol On *žiť v nás*. „Svojím Vtelením sa Boží Syn akoby spojil s každým človekom“.¹⁹³ My sme pozvaní, aby sme s Ním vytvárali jednotu, čo prežíval vo svojom tele za nás a ako náš vzor, nám sprostredkúva ako údom Jeho Tela:

Musíme pokračovať a naplňovať v sebe stavy a tajomstvá Ježišove a často Ho prosiť, aby ich završoval a plnil v nás i v celej svojej Cirkvi... Pretože Boží Syn má v pláne založiť účasť a stáby rozširovať a pokračovať svoje tajomstvá v nás a v celej svojej Cirkvi skrze milosti, ktoré nám chce sprostredkovať aj skrze účinky, ktoré chce spôsobiť v nás týmito tajomstvami. A takto ich chce naplňovať v nás.¹⁹⁴

II. Tajomstvá Ježišovho detstva a skrytého života

Prípravy

522 Príchod Božieho Syna na zem je taká nesmierna udalosť, že Boh ju chcel pripravovať celé stáročia. Obrady a obete, predobrazy a symboly „Prvej zmluvy“ (Hebr 9,15), to všetko zameral na Krista, ohlasuje Ho ústami prorokov, ktorí nesledujú za sebou v Izraeli. Ba aj v srdciach pohanov vzbudí nejasné očakávanie tohto príchodu.

523 *Svätý Ján Krstiteľ* je bezprostredným predchodcom Pána¹⁹⁵, ktorý bol poslaný, aby Mu pripravil cestu¹⁹⁶ Keďže je „prorokom Najvyššieho“ (Lk 1,76), prevyšuje všetkých prorokov¹⁹⁷, on je ten posledný¹⁹⁸, s ním sa začína Evanjelium¹⁹⁹, pozdravuje Kristov príchod už v lone Jeho Matky²⁰⁰ a jeho potešením je „byť Ženichovým priateľom“ (Jn 3,29). Predchádza Ježiša „s Eliášovým duchom a mocou“, (Lk 1,17) a svojim kázaním Mu dáva svedectvo, ako aj krstom obrátenia a nakoniec sa stáva Jeho mučeníkom.²⁰¹

524 Pri každoročnej *liturgii Adventu* Cirkve sprítomňuje toto očakávanie Mesiáša: tým, že sa veriaci zapoja do dlhej prípravy prvého príchodu Spasiteľa, obnovujú vrelú túžbu po Jeho druhom príchode.²⁰² Oslavou narodenia a martýria Predchodcu sa Cirkve pripája k jeho túžbe: „On musí rásť a mňa musí ubúdať“ (Jn 3,30).

Tajomstvo Vianoc

525 Ježiš sa narodil v poníženej maštali a v chudobnej rodine²⁰³, prvými svedkami tejto udalosti sú jednoduchí pastieri. V tejto chudobe sa zjavuje nebeská sláva²⁰⁴. Cirkve neprestáva ospevovať slávu tej noci:

Dnes Panna privádza na svet Večného

a Neprístupnému zem ponúka jaskyňu.

Anjeli a pastieri ho ospevujú,

mágovia za hviezdou kráčajú,

lebo si sa narodil pre nás,

Ty malé Dieťa, večný Boh.²⁰⁵

526 „Stať sa dieťaťom“ vo vzťahu k Bohu je podmienka, aby sme vstúpili do Kráľovstva²⁰⁶, preto sa treba ponížiť²⁰⁷, stať sa maličkým, ba viac: treba sa „narodiť zhora“ (Jn 3,7) „narodiť sa z Boha“²⁰⁸ (Jn 1,13), aby sme sa „stali Božími deťmi“ (Jn 1,12). Tajomstvo Vianoc sa v nás zavŕši, keď „v nás bude stvárnený Kristus“ (Gal 4,19).²⁰⁹ Vianoce sú tajomstvom tejto podivuhodnej „premeny“:

Podivuhodná premena! Stvoriteľ ľudského pokolenia, ktorý si vzal na seba telo a dušu, sa ráčil narodiť z Panny a stanúť sa človekom bez zásahu muža, daroval nám dar svojho Božstva.²¹⁰

Tajomstvá Ježišovho detstva

527 *Obriezka* Ježiša na ôsmy deň po Jeho narodení²¹¹ je znakom jeho zaradenia do Abrahámovho potomstva, do národa zmluvy, jeho podriadenosti zákonu²¹², a Jeho pripočítania k izraelskému kultu, na ktorom bude mať po celý svoj život účasť. Tento znak je predobrazom „Kristovej obriezky“, ktorou je Krst.²¹³

528 *Epifánia* je zjavením Ježiša ako Mesiáša Izraela, Božieho Syna a Spasiteľa sveta. S Ježišovým Krstom v Jordáne a so svadbou v Káne²¹⁴ oslavuje klaňanie sa Ježišovi „mágov“ z Východu.²¹⁵ V týchto „mágoch“, predstaviteľoch okolitých pohanských náboženstiev, vidí Evanjelium prvotiny národov, ktoré prijímú Dobrú Zvesť spásy skrze Vtelenie.Príchod mágov do Jeruzalema, ktorí sa prišli „pokloniť židovskému kráľovi“²¹⁶ ukazuje, že vo svetle mesiášskej Dávidovej hviezdy²¹⁷ hľadajú v Izraeli Toho, kto bude kráľom národov.²¹⁸ Ich príchod znamená, že pohania nemôžu odhaliť Ježiša a klaňať sa Mu ako Božiemu Synovi a Vykupiteľovi sveta, len ak sa obrátia k židom²¹⁹ a prijímú od nich mesiášsky prísľub, ako sa nachádza v Starom Zákone.²²⁰ Epifánia zjavuje, že „do rodiny patriarchov vchádza množstvo pohanov“²²¹ a nadobúda „*israeliticam dignitatem*“, - izraelskú hodnotu.²²²

529 *Obetovanie Ježiša v Chráme*²²³ Ho predstavuje ako Prvorodeného, ktorý patrí Pánovi.²²⁴ So Simeonom a Annou prichádza v ústrety svojmu Spasiteľovi celé očakávanie Izraela (byzantská tradícia takto nazýva túto udalosť). Ježiša spoznávajú ako toľko očakávaného Mesiáša, „svetlo národov“ a „slávu Izraela“, ale aj „znak protirečenia“. Meč bolesti, predpovedaný Márii, ohlasuje tú druhú obetu, dokonalú a jedinú, obetu Kríža, ktorá priniesie spásu, čo Boh „pripravil pred tvárou všetkých národov“.

530 *Útek do Egypta* a masakra neviniatok²²⁵ zjavujú, ako sa svetlu protivia temnoty: „Prišiel do svojho vlastného a vlastní Ho neprijali“, (Jn 1,11). Celý Kristov život bude v znamení prenasledovania. A jeho majú na ňom podiel s Ním.²²⁶ Jeho návrat z Egypta²²⁷ pripomína Exodus²²⁸ a zjavuje Ježiša ako rozhodujúceho osloboditeľa.

Tajomstvá Ježišovho skrytého života

531 Najväčšiu časť svojho života Ježiš prežil v podmienkach obrovskej väčšiny ľudí: vo všednom živote bez zjavnej veľkosti, v životom manuálnej práce, náboženský životom žida, podriadeného Božiemu zákonu,²²⁹ životom v spoločenstve. Z celého tohto obdobia sa nám odhaľuje, že Ježiš bol „poslušný“ svojim rodičom a „vzmáhal sa múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí“ (Lk 2,51-52).

532 Ježišova poslušnosť voči matke a zákonitému otcovi dokonale naplňa štvrté prikázanie. Je obrazom v čase jeho synovskej poslušnosti voči nebeskému Otcovi. Každodenná poslušnosť Ježiša Jozefovi a Márii ohlasovala a predchádzala poslušnosť Svätého štvrtka: „No nie moja vôľa...“ (Lk 22,42). Poslušnosť Krista v každodennom skrytom živote začínala už dielo znovunastolenia toho, čo zničila Adamova neposlušnosť.²³⁰

533 Skrytý život v Nazarete umožňuje každému človekovi komunikovať s Ježišom na najvšednejších cestách života:

*Nazaret je školou, kde sa začína chápať Ježišov život: školou Evanjelia ...Predovšetkým lekciami ticha. Aby sa v nás zrodila úcta k tichu, k tej obdivuhodnej a nevyhnutnej podmienke ducha... Lekciou rodinného života. Nech nás Nazaret učí, čo je to rodina, jej spoločenstvo lásky, jej vážna a jednoduchá krása, jej svätý a nepoškvrnený rád... Lekciou práce. Nazaret, dom „Tesárovho Syna“, tu by sme mali pochopiť a oslavovať prísny a vykupiteľský zákon ľudskej práce ...a konečne, veľmi túžime tu pozdraviť robotníkov celého sveta a ukázať im ich veľký vzor; ich Božského brata.*²³¹

534 Jediná udalosť, ktorá prerušuje mlčanie Evanjelií a Ježišovom skrytom živote je rozprávanie o tom, ako sa ukryl v Chráme.²³² Tu Ježiš necháva preblesnúť tajomstvo svojho úplného zasvätenia poslaniu, ktoré vyplývalo z Jeho Božieho synovstva: „Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca?“ Mária a Jozef „nepochopili“ tieto slová, ale prijali ich s vierou a Mária „zachovávala verne všetky tieto spomienky vo svojom srdci“ po všetky roky, kým Ježiš zostával ukrytý v tichu všedného života.

III. Tajomstvá Ježišovho verejného života

Ježišov Krst

535 Začiatkom²³³ Ježišovho verejného života je Jeho Krst od Jána v Jordáne.²³⁴ Ján „hlásal krst pokánia na odpustenie hriechov“ (Lk 3,3). Zástup hriešnikov, mýtnikov a vojakov²³⁵, farizejov a saducejov²³⁶, i prostitútok²³⁷ sa prichádza dať od neho pokrstiť. „Vtedy prišiel Ježiš“. Krstiteľ váha, Ježiš nalieha a dostáva Krst. Vtedy prichádza nad Ježiša v podobe holubice Duch Svätý a z neba zaznieva hlas: „Toto je môj milovaný Syn“.²³⁸ To je zjavenie (Epifáza) Ježiša, ako Mesiáša Izraela a Božieho Syna.

536 Ježišov Krst znamená z Jeho strany prijatie trpiaceho Služobníka. Dáva sa započítať medzi hriešnikov.²³⁹ Už je „Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta (Jn 1,29); Už anticipuje „krst“ svojej krvavej smrti.²⁴⁰ Už prichádza „plniť všetko, čo je spravodlivé“ (Mt 3,15), to znamená, že sa celkom podriaďuje vôli svojho Otca: Z lásky súhlasí s tým krstom smrti na odpustenie našich hriechov.²⁴¹ Na tento súhlas odpovedá hlas Otca, ktorý vkladá do svojho Syna všetko svoje zaľúbenie.²⁴² Duch, ktorého Ježiš má v plnosti už od svojho počatia, prichádza, aby „spočinul“ na ňom.²⁴³ V ňom bude prameňom pre celé ľudstvo. Jeho Krstom „sa otvorilo nebo“ (Mt 3,21), ktoré zatvoril Adamov hriech; aj vody sú posvätené zostúpením Ježiša a Ducha, čo je predhrou nového stvorenia.

537 Krstom sa kresťan sviatostne prispôsobuje Ježišovi, ktorý vo svojom Krste anticipuje svoju smrť a Vzkriesenie; musí vojsť do tohto tajomstva pokornej poníženosti a kajúcnosti, zostúpiť s Ježišom do vody, aby

mohol s Ním vystúpiť, znovu sa narodiť z vody a Ducha, aby sa v Synovi stal milovaným synom Otca, aby „žil novým životom“ (Rim 6,4):

*Pochovajme sa s Kristom skrze Krst, aby sme s Ním mohli vstať; zostúpme s Ním, aby sme s Ním boli aj povýšení; vystúpme s Ním, aby sme mohli byť v Ňom oslávení.*²⁴⁴

*Všetko, čo sa udialo v Kristovi, nám umožňuje poznať, že po kúpeli vodou zletuje na nás Duch Svätý z výšky nebies a keď nás adoptuje Otcov hlas, stávame sa Božími Synmi.*²⁴⁵

Pokúšanie Ježiša

538 Evanjeliá hovoria o období osamotenosti v púšti bezprostredne po Jeho Krste u Jána: „Vedený Duchom“ na púšť, Ježiš tam zostáva štyridsať dní bez jedla. Žije s divými zvieratami a anjeli Mu posluhujú.²⁴⁶ Keď sa ten čas skončí, Satan Ho trikrát pokúša tým, že sa usiluje narušiť Jeho synovský vzťah voči Bohu. Ježiš odraža tieto útoky, ktoré zhrňajú pokúšenie Adama v raji a Izraela na púšti a diabol „od Neho na čas odišiel“ (Lk 4,13).

539 Evanjeliá poukazujú na spásonosný význam tohto tajomného príbehu. Ježiš je nový Adam, ktorý obstojí tam, kde prvý podľahol pokušeniu. Ježiš dokonale splnil pozvanie Izraela: na rozdiel od tých, ktorí kedysi pokúšali Boha štyridsať rokov na púšti²⁴⁷, Kristus sa zjavuje ako Boží Služobník, úplne poslušný božej vôli. V tomto Ježiš zvíťazil nad diablom: „Poviazal silného muža“, aby mu odobral jeho korisť.²⁴⁸ Ježišovo víťazstvo nad pokúšiteľom v púšti už predchádza víťazstvu umučenia, najvyššej poslušnosti Jeho synovskej lásky voči Otcovi.

540 Ježišovo pokúšanie ukazuje spôsob, akým Boží Syn plní svoje mesiášske poslanie, ako protiklad k tomu, čo Mu navrhuje Satan a čo mu chce udeliť ľudia.²⁴⁹ Preto Kristus zvíťazil nad Pokúšiteľom *za nás*: „Veď máme veľkňaza, ktorý by nemohol cítiť s našimi slabosťami; veď bol podobne skúšaný vo všetkom, okrem hriechu“ (Hebr 4,15). Cirkve sa každoročne pripája štyridsať denným *Veľkým pôstom* k tajomstvu Ježiša na púšti.

„Priblížilo sa Božie kráľovstvo“

541 „Keď Jána uväznili, Ježiš prišiel do Galiley a hlásal Božie Evanjelium. Hovoril: „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte Evanjeliu.“ (Mk 1,15) „A preto Kristus, aby splnil Otcovu vôľu, založil kráľovstvo nebeské na zemi.“²⁵⁰ Otcova vôľa je „pozdvihnúť ľudí k účasti na Božom živote.“²⁵¹ Robí to tak, že zhromažďuje ľudí okolo svojho Syna, Ježiša Krista. Týmto zhromaždením je cirkve, ktorá je na zemi „počiatkom a zárodkom tohto kráľovstva.“²⁵²

542 Srdcom tohto zhromaždenia ľudí v „Božej rodine“ je Kristus. On ich zvoláva okolo seba svojim slovom, svojimi znakmi, ktoré zjavujú Božie kráľovstvo, rozoslaním svojich učeníkov. Uskutoční príchod svojho kráľovstva najmä veľkým tajomstvom svojej Veľkej noci: svojou smrťou na Kríži a svojim Zmŕtvychvstaním. „A ja, až budem vyzdvihnutý od zeme, všetkých pritiahnem k sebe,“ (Jn 12,32). Všetci ľudia sú povolaní k tejto jednote s Kristom.²⁵³

Ohlasovanie Božieho kráľovstva

543 Všetci ľudia sú pozvaní, aby vstúpili do Kráľovstva. I keď sa ohlasovalo najprv deťom Izraela,²⁵⁴ toto mesiášske kráľovstvo je určené, aby ho prijali všetci ľudia a všetky národy.²⁵⁵ Ten, kto chce do neho vstúpiť, musí prijať Kristove slová:

*Slovo Pánovo sa totiž pripodobňuje semenu, ktoré sa rozsieva na poli: tí, čo ho počúvajú s vierou a sa zaraďujú do Kristovho maličkého stáda, prijali samo kráľovstvo; semeno potom z vlastnej sily kľíči a vyrastá, kým nepríde čas žatvy.*²⁵⁶

544 Kráľovstvo patrí *chudobným a maličkým*, to znamená tým, ktorí ho prijali s pokorným srdcom. Ježiš je poslaný, aby priniesol „Evanjelium chudobným“ (Lk 4,18).²⁵⁷ Vyhlasuje ich za blahoslavených, lebo „ich je Kráľovstvo nebeské“ (Mt 5,3); „maličkým“ ráčil Otec zjaviť, čo zostáva skryté múdrom a rozumným.²⁵⁸ Ježiš sa podieľa na živote chudobných od jasiel až po Kríž; pozná hlad²⁵⁹, smäd²⁶⁰ a biedu²⁶¹. Ba ešte viac: stotožňuje sa s chudobnými každého druhu a z činnej lásky voči nim robí podmienku vstupu do svojho Kráľovstva.²⁶²

545 Ježiš pozýva *hriešnikov* ku stolu v Kráľovstve. Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov (Mt 2,17).²⁶³ Vyzýva ich k obráteniu, bez čoho nie je možné vstúpiť do Kráľovstva, ale preukazuje ich slovami i činmi bezbrehé milosrdenstvo svojho Otca voči nim²⁶⁴ i nesmiernu „radosť v nebi nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie“ (Lk 15,7). Najvyšším dôkazom tejto lásky bude obeta vlastného života „na odpustenie hriechov“ (Mt 26,28).

546 Ježiš pozýva vstúpiť do Kráľovstva prostredníctvom *podobenstiev*, čo je typickým rysom Jeho kázania.²⁶⁵ V nich pozýva „na hostinu Kráľovstva“²⁶⁶, ale žiada aj radikálnu voľbu: kto chce získať Kráľovstvo, musí obetovať všetko²⁶⁷; slová nestačia, žiadajú sa činy²⁶⁸. Podobenstvá sú akoby zrkadlá pre človeka: prijme slovo akoby zrkadlá pre človeka: prijme slovo ako tvrdá alebo úrodná zem?²⁶⁹ Čo urobí s talentmi, ktoré dostal?²⁷⁰ Ježiš a prítomnosť Kráľovstva to na zemi sú ukryté v strede podobenstiev. Treba vstúpiť do Kráľovstva, to znamená stať sa učeníkom Krista, „aby človek spoznal tajomstvá nebeského Kráľovstva“ (Mt 13,11). Pre tých, ktorí zostávajú „vonku“²⁷¹, zostane všetko hádankou.²⁷²

Znaky Božieho Kráľovstva

547 Ježiš doprevádza svoje slová množstvom „mocných činov, divov a znamení“ (Sk 2,22), ktoré dávajú najavo, že Kráľovstvo sa nachádza v Ňom. Dokazujú, že Ježiš je zvestovaný Mesiáš.²⁷³

548 Znamená, ktorá robil Ježiš, svedčia, že Ho poslal Otec.²⁷⁴ Vyzývajú veriť v Neho.²⁷⁵ Tým, čo sa obracajú na Neho s vierou, vyhovie vo všetkom, o čo žiadajú.²⁷⁶ Tak divy posilňujú vieru v Toho, ktorý robí skutky svojho Otca: svedčia, že je Boží Syn.²⁷⁷ Ale môžu byť aj „príležitosťou pohoršenia“.²⁷⁸ Ich cieľom nie je uspokojovať ľudskú zvedavosť a túžby po čarovaní. Napriek týmto zrejším zázrakom niektorí Ježiša zavrhlí²⁷⁹; obžalávajú Ho dokonca, že koná skrze zlých duchov.²⁸⁰

549 Tým, že niektorých ľudí oslobodí od pozemského zla hladu²⁸¹, nespravodlivosti²⁸², choroby a smrti²⁸³, Ježiš uskutočnil mesiášske znamená; neprišiel však, aby zrušil všetko zlo na zemi²⁸⁴, ale aby oslobodil ľudí z najťažšieho otroctva, z otroctva hriechu²⁸⁵, ktoré ich spútava v ich povolani Božích synov a spôsobuje všetky ľudské ujarmenia.

550 Príchod Božieho Kráľovstva znamená porážku Satanovej ríše²⁸⁶: „Ale ak ja Božím Duchom vyhánam zlých duchov, potom k vám prišlo Božie kráľovstvo“ (Mt 12,28). Ježišove *exorcizmy* vyslobodzujú ľudí zo zajatia démonov.²⁸⁷ Anticipujú veľké víťazstvo Ježiša nad „kniežatom tohto sveta“ (Jn 12,31). Nebeské Kráľovstvo bude definitívne nastolené až Kristovým Krížom: „Boh zavládol z výšky dreva“.²⁸⁸ „Kľúče od Kráľovstva“

551 Už od začiatku svojho verejného života si Ježiš vyvolil mužov, počtom dvanásť, aby boli s Ním a mali účasť na Jeho poslaní.²⁸⁹ Dáva im účasť na svojej právomoci a „posla ich hlásať Božie kráľovstvo a uzdravovať chorých“ (Lk 9,2). Zostanú navždy združení s Kristovým Kráľovstvom, lebo On skrze nich riadi Cirkev:

A ja vám dávam Kráľovstva, ako ho môj Otec daroval mne, aby ste jedli a pili pri mojom stole v mojom kráľovstve, sedeli na trónoch a súdili dvanásť kmeňov Izraela (Lk 22,29-30).

552 V zhromaždení Dvanásť má prvé miesto Šimon-Peter.²⁹⁰ Ježiš ho poveril jedinečným poslaním. Vďaka zjaveniu od Otca Peter vyznal: „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha „. Náš Pán mu zase odpovedal: „Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu“ (Mt 16,18). Kristus „živý kameň“ (1 Pt 2,4) sľubuje svojej Cirkvi, postavenej na Petrovi, pre svoju vieru, ktorú vyznal, zostane nezboriteľným bralom Cirkvi. Jeho poslaním bude strážiť túto vieru pred každou ochabnutosťou a posilňovať v nej svojich bratov.²⁹¹

553 Ježiš zveril Petrovi osobitnú právomoc: „Tebe dám kľúče od nebeského kráľovstva, čo zviažeš na zemi, bude zviazané v nebi a čo rozviažeš na zemi, bude rozviazané v nebi“ (Mt 16, 19). „Mocou kľúčov sa označuje moc spravovať Boží dom, ktorým je Cirkev. Ježiš, „dobrý pastier“ (Jn 10,11) potvrdil toto poverenie po svojom vzkriesení: „Pas moje ovce“ (Jn 21,15-17). Moc „zväzovať a rozväzovať“ znamená právomoc odpúšťať hriechy, vyhlasovať v Cirkvi vieroučné úsudky a vynášať disciplinárne rozhodnutia. Túto právomoc zveril Ježiš Cirkvi prostredníctvom apoštolského úradu²⁹² a osobitne Petrovi, jedine ktorému výslovne zveril kľúče od Kráľovstva.

Predzvesť Kráľovstva : Premenenie

554 Počnúc dňom, keď Peter vyznal, že Ježiš je Mesiáš, Syn Boha živého, Pán „začal svojim učeníkom vyjavovať, že musí ísť do Jeruzalema a mnoho trpieť...že ho zabijú, ale tretieho dňa vstane z mŕtvych „(Mt 16,21). Peter toto oznámenie odmieta²⁹³, ostatní tomu najprv nerozumejú.²⁹⁴ Do tohto kontextu sa vsúva tajomná epizóda Ježišovho Premenenia²⁹⁵, na vysokej hore, pred tromi svedkami, ktorých si vyvolil: Petrom, Jakubom a Jánom. Ježišova tvár a šaty sa rozžiarili bielym jasom, zjavili sa Mojžiš s Eliášom a „hovorili o Jeho odchode, ktorý sa mal uskutočniť v Jeruzaleme“ (Lk 9,31). Zahalí ich oblak a hlas z neba hovorí: „Toto je môj vyvolený Syn. Počúvajte Ho!“ (Lk 9,35)

555 Ježiš na okamih ukazuje svoju božskú slávu a tak potvrdzuje Petrovo vyznanie. Ukazuje aj, že musí prejsť skrze Kríž v Jeruzaleme, „aby vošiel do svojej slávy „ (Lk 24,26!). Mojžiš a Eliáš už videli Božiu slávu na Hore; Zákon a Proroci už zvestovali utrpenie Mesiáša.²⁹⁶ Ježišovo umučenie je Otcova vôľa: Syn koná ako Boží služobník.²⁹⁷ Oblak je znakom prítomnosti Ducha Svätého. Celá Trojica sa zjavila: Otec v hlase, Syn ako človek a Duch Svätý v žiarivom oblaku²⁹⁸:

Ty si sa premenil na hore a tvoji učeníci, nakoľko boli schopní, pozorovali tvoju slávu, Kriste, Bože, aby potom, keď ťa uvidia na Kríži, pochopili, že svoje umučenie si prijal dobrovoľne a aby zvestovali svetu, že ty si skutočne žiarou Otca.²⁹⁹

556 Na prahu verejného života je Krst; na prahu Veľkej noci Premenenie. V Ježišovom Krste „sa nám zjavilo tajomstvo nášho prvého znovuzrodenia“ naše vlastné zmŕtvychvstanie.³⁰⁰ Odvtedy máme účasť na Pánovom vzkriesení skrze Ducha Svätého, ktorý účinkuje vo sviatosťiach Kristovho Tela. Premenenie je predzvesťou slávneho príchodu Krista, „ktorý pretvorí naše úbohé telo, aby sa stalo podobným jeho oslávenému telu“ (Flp 3,21). Ale pripomína nám tiež „že do Božieho kráľovstva máme vojsť cez mnohé súženia“ (Sk 14,22).

Peter tomu ešte nerozumel, keď zatúžil žiť s Kristom na hore. Máš to zabezpečené Peter, ale až po smrti. Ale teraz ti hovorí: Zostúp, aby si sa trápil na zemi, aby si slúžil na zemi, aby tebou opovrhovali, aby ťa ukrižovali na zemi. Život zostupuje, aby sa nechal zabiť; Chlieb zostupuje, aby sa nechala vláčiť po cestách; Prameň zostupuje, aby sa túžil napíť; a ty odmietaš trpieť?³⁰¹

Ježišov vstup do Jeruzalema

557 „Keď sa naplňali dni, keď mal byť vzatý zo sveta, pevne sa rozhodol ísť do Jeruzalema“ (Lk 9,51).³⁰² Toto rozhodovanie znamená, že vstupoval do Jeruzalema pripravený tam zomrieť. Na trikrát oznámil vopred

svoje umučenie a Zmŕtvychvstanie.³⁰³ Keď sa vydával do Jeruzalema povedal: „Nie je možné, aby prorok zahynul mimo Jeruzalema“ (Lk 13,33).

558 Ježiš pripomína zabitie prorokov, ktorí umreli v Jeruzaleme.³⁰⁴ Ale i pritom neprestáva vyzývať Jeruzalem, aby sa zhromaždil okolo Neho: „Koľko ráz som chcel zhromaždiť tvoje deti, ako sliepka zhromažďuje svoje kuriatka pod krídla...a nechceli ste (Mt 23,37b). Keď je už Jeruzalem na dohľad, plače nad ním a opäť vyslovuje túžbu svojho srdca: „Kiež by si aj ty v tento deň spoznalo, čo ti prináša pokoj. Ale teraz je to skryté tvojim očiam“ (Lk 19,41-42).

Mesiášsky vstup Ježiša do Jeruzalema

559 Ako prijme Jeruzalem svojho Mesiáša? Pretože Ježiš sa vždy vyhýbal pokusom národa, aby ho urobili kráľom,³⁰⁵ zvolil si čas a pripravuje detaily svojho mesiášskeho vstupu do mesta „Dávida, jeho Otca“ (Lk 1,32).³⁰⁶ Vyvolávajú Ho ako Dávidovho Syna, ktorý prináša spásu (*Hosanna* znamená „zachráň predsa!“; „prines spásu“). Teda, „Kráľ slávy“ (Ž 24,7-10) vstupuje do svojho Mesta „sediac na osliatku“³⁰⁷. Nedobýja Dcéru Siónsku úskokom a násilím, ale poníženosťou, ktorá svedčí o pravde.³⁰⁸ Preto aj poddanými Jeho Kráľovstva v ten deň sú deti³⁰⁹ a „bedári Boží“, ktorí Ho vítajú s jasaním ako keď Ho anjeli zvestovali pastierom.³¹⁰ Ich vítanie „Nech je požehnaný, ktorý prichádza v Pánovom mene“ (Ž 118,26) opakuje Cirkev v „Sanctus“ eucharistickej liturgie na začiatku pamiatky Pánovej Veľkej noci.

560 *Ježišov vstup do Jeruzalema* zjavuje Príchod Kráľovstva, ktoré Kráľ-Mesiáš ide uskutočniť Smrťou svojej Veľkej noci a Vzkriesením. Slávením tohto vstupu na Kvetnú nedeľu liturgia Cirkvi otvára veľký Svätý týždeň.

ZHRNUTIE

561 *“Celý Kristov život bol neprestajným učením: Jeho mlčanie, Jeho zázraky, Jeho skutky, Jeho modlitba, Jeho láska k ľuďom, Jeho mimoriadna láska k deťom a chudobným, prijatie úplnej obete na Kríži za vykúpenie sveta, Jeho Zmŕtvychvstanie sú uskutočnením Jeho slov a splnením Zjavenia“.*³¹¹

562 *Kristovi učeníci sa musia pripodobňovať Jemu, kým nebude v nich utvorený.*³¹² „Práve preto sme účastní na tajomstvách Jeho života, stávajúc sa Mu podobnými, s Ním zomreli a s Ním aj vzkriesení, kým nebudeme spolu s Ním kraľovať!“³¹³

563 *Či je niekto pastier alebo mudrc, nikto tu na zemi nemôže dosiahnuť Boha, len keď sa pokloní pred jasľami v Betleheme a bude sa Mu klaňať skrytému v slabosti dieťaťa.*

564 *Svojou poslušnosťou Márii a Jozefovi ako aj svojou pokornou prácou cez dlhé roky v Nazarete nám Ježiš dáva príklad svätosti každodenného života v rodine a v práci.*

565 *Od začiatku svojho verejného života, ktorý sa začal Krstom, je Ježiš „Služobníkom“, celkom zasväteným do vykupiteľského diela, ktoré sa zakončí „Krstom“ umučenia.*

566 *Pokúšanie na púšti ukazuje Ježiša, pokorného Mesiáša, ktorý triumfuje nad Satanom svojím úplným súhlasom s plánom spásy, ako ho zamýšľal Otec.*

567 *Kráľovstvo nebeské sa začalo na zemi skrze Krista. „A toto kráľovstvo sa ľuďom prejavuje v Kristových slovách a skutkoch ako aj Jeho prítomnosťou“.*³¹⁴ Cirkev je zárodok a začiatkom tohto kráľovstva. Kľúče od neho boli zverené Petrovi.

568 *Premenenie Krista malo za cieľ posilniť vieru apoštolov pri pohľade na umučenie: výstup na „vysoký vrch“ pripravuje výstup na Kalváriu. Kristus, Hlava Cirkvi, zjavuje to, čo obsahuje a vo sviatosťiach vyžaruje Jeho Telo: „nádej slávy“ (Kol 1,27).*³¹⁵

569 *Ježiš dobrovoľne vystúpil do Jeruzalema, pričom veľmi dobre vedel, že tam umrie násilnou smrťou pre „protirečenie hriešnikov“.*³¹⁶

570 *Ježišov vstup do Jeruzalema zjavuje príchod Kráľovstva, ktoré Kráľ-Mesiáš, prijatý vo vlastnom meste deťmi a tými, ktorí sú pokorného srdca, ide založiť Smrťou svojej Veľkej noci a svojim Zmŕtvychvstaním.*

Č l á n o k 4

„JEŽIŠ KRISTUS TRPEL ZA VLÁDY PONCIA PILÁTA, BOL UKRÍŽOVANÝ, UMREL A BOL POCHOVANÝ“

571 Veľkonočné tajomstvo Kríža a Kristovho zmŕtvychvstania je stredobodom Dobrej zvesti, ktorú apoštoli a po nich Cirkev musia ohlasovať svetu. Spasiteľský Boží plán sa splnil „raz navždy“³¹⁷ vykupiteľskou smrťou Jeho Syna, Ježiša Krista.

572 Cirkev zostáva verná „vykladaniu všetkých Písem“ ako ho robil sám Ježiš či už pred alebo po svojej Veľkej noci: „Či nemal Mesiáš toto všetko vytrpieť a tak vojsť do svojej slávy? „(Lk 24,26-27.4-45). Kristovo umučenie nadobúda svoju konkrétnu historickú podobu z faktu, že Ho „zavrhl starší, veľkňazi a zákonníci“ (Mk 8,31), ktorí Ho vydali „pohanom, aby Ho vysmiali, zbičovali a ukrižovali“ (Mt 29,19).

573 Viera sa teda môže pokúsiť preskúmať okolnosti Ježišovej smrti, ako nám ich verne podávajú Evanjeliá³¹⁸ a vysvetľujú iné historické pramene, aby sme lepšie pochopili zmysel Vykúpenia.

l . o d s e k :

JEŽIŠ A IZRAEL

574 Už od začiatku Ježišovho verejného účinkovania farizeji a Herodesovi prívrženci s kňazmi a zákonníkmi sa dohodli, že Ho zahubia.³¹⁹ Niektorými zo svojich skutkov (vyháňanie démonov, odpúšťanie hriechov, uzdravovanie v sobotu, originálnym vykladaním predpisov o čistote podľa Zákona, priateľstvo s mýtnikmi a verejnými hriechnikmi)³²⁰ u niektorých zle zmýšľajúcich Ježiš vyvolal podozrenie, že je posadnutý.³²¹ Obžalujú Ho z bohorúhačstva³²², z falošného prorokovania³²³, všetko náboženských zločinov, ktoré Zákon stíhal trestom smrti v podobe ukameňovania³²⁴.

575 Mnohé z Ježišových skutkov a slov boli teda „znamením, ktorému sa bude odporovať“ (Lk 2,34) pre náboženské autority v Jeruzaleme, ktoré Evanjelium Sv. Jána nazýva často „Židmi“³²⁵ a to viac, než pre pospolitý Boží ľud (Jn 7, 48-49). Dozaista, vzťahy s farizejmi neboli polemické. Práve farizeji ho upozorňujú na nebezpečenstvo smrti, ktoré Mu hrozí.³²⁶ Ježiš chváli niektorých z nich ako zákonníka z Mk 12, 34 a viackrát stoluje o farizejov.³²⁷ Ježiš potvrdzuje nauky tejto náboženskej elity Božieho ľudu: vzkriesenie z mŕtvych³²⁸, formy nábožnosti (almužna, pôst a modlitba)³²⁹, zvyk obracať sa k Bohu ako k Otcovi, ústredný charakter prikázania lásky k Bohu a k blížnemu.

576 V očiach mnohých v Izraeli Ježiš akoby konal proti základným ustanoveniam vyvoleného národa:

- poslušnosti Zákonu v súhrne jeho napísaných prikázaniach a pokiaľ ide o farizejov, v interpretácii ústnej tradície;
- proti ústrednému charakteru Jeruzalemského Chrámu, ako svätému miestu, na ktorom Boh prebýva zvláštnym spôsobom;
- viere v Boha jediného, na sláve ktorého nemôže mať účasť žiaden človek.

I. Ježiš a Zákon

577 Ježiš vyslovil slávnostné upozornenie na začiatku Reči na Hore, keď predstavil Zákon, ktorý dal Boh na Hore Sinaj pri príležitosti prvej Zmluvy vo svetle milosti Novej Zmluvy:

Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo Prorokov: neprišiel som ich zrušiť, ale naplniť. Veru, hovorím vám: Kým sa nepominie nebo a zem, nepominie sa ani jediné písmeno, ani jediná čiarka zo Zákona, kým sa všetko nesplní. Kto by teda zrušil jediné z týchto prikázanií, čo aj najmenšie a tak by učil ľudí, bude v nebeskom kráľovstve najmenší. Ale kto ich zachová a tak bude aj učiť, ten bude v nebeskom kráľovstve veľký (Mt 5,17-19).

578 Ježiš, Mesiáš Izraela, teda najväčší v nebeskom kráľovstve, vyhlasuje, že je Jeho povinnosťou plniť Zákon a zachovávať ho v celistvosti až do najmenších prikázanií a to podľa vlastných slov. Je dokonca jediný, kto to mohol robiť dokonale.³³¹ Židia, podľa vlastného priznania, nikdy nedokázali plniť Zákon v jeho celistvosti bez toho, že by neporušili ani najmenšie prikázanie.³³² Preto na každý výročný sviatok Pokánia deti Izraela prosia Boha o odpustenie svojich prehreškov proti Zákonu. V skutočnosti predstavuje Zákon jeden celok a ako pripomína sv. Jakub, „i keby niekto zachoval celý Zákon ale pristúpil by ho v jednom prikázanií, previnil by sa proti všetkým“ (Jak 2,10).³³³

579 Tento princíp integrity poslušnosti voči Zákonu, nielen pokiaľ ide o písmeno, ale o jeho ducha, bol farizejom veľmi drahý. Tým, že ho takto vysvetľovali Izraelu, viedli mnoho Židov v Ježišovej dobe k extrémnej náboženskej horlivosti.³³⁴ Preto, ak sa nechcel rozplynúť „v pokryteckej“ kazuistike, nemohol inak, len pripravovať Náród na ten neslýchaný Boží zásah, ktorý bude dokonalým naplnením Zákona skrze Jediného Spravodlivého namiesto všetkých hriechnikov.³³⁶

580 Dokonalé plnenie Zákona mohlo byť iba dielom Božského Zákonodarcu, narodeného v osobe Syna, ako podriadeného Zákonu.³³⁷ V Ježišovi sa už Zákon nejaví, ako vytesaný do kamenných tabúl, ale „do základov srdca“ (Jer 31,33) Služobníka, lebo „on prináša verne právo“ (Iz 42,3) a preto sa stal „zmluvou ľudu“ (Iz 42,6). Ježiš natolko plní Zákon, že berie na Seba „kľatbu Zákona“ (Gal 3,13), do ktorej upadne každý, kto „nezachováva všetko, čo je napísané v knihe Zákona“ (Gal 3,10!), lebo „Kristus podstúpil smrť na vykúpenie z previnení, spáchaných za prvej zmluvy“ (Hebr 9,15).

581 Ježiš sa očiama Židov a ich chudobných vodcov javil ako „rabbi“.³³⁸ Často argumentoval v rámci rabínskej interpretácie Zákona.³³⁹ Ale zároveň, Ježiš nemohol inak, len urážať doktorov Zákona, lebo sa neuspokojoval s tým, aby predkladal svoje interpretácie ako jeden spomedzi nich, ale „učil ako ten, čo má moc a nie ako ich zákonníci“ (Mt 7,28-29). V ňom je to isté Božie slovo, ktoré zaznelo na Sinaji, aby dalo Mojžišovi písaný Zákon a ktoré sa dáva počuť znovu na Hore blahoslavenstiev.³⁴⁰ Neruší Zákon, ale ho dopĺňa tým, že mu dáva najvyššie vysvetlenie: „Počuli ste, že otcom bolo povedané...ale ja vám hovorím“ (Mt 5,33-34). S rovnakou Božskou autoritou neuznáva niektoré „ľudské obyčaje“ (Mk 7,8) farizejov, ktoré „rušia Božie slovo“ (Mk 7,13).

582 Ďalej, Ježiš zachováva Zákon aj pokiaľ ide o čistotu pokrmov, taký dôležitý v každodennom živote Židov, ale odhaľuje jeho „pedagogický“ zmysel³⁴¹ božským vysvetlením: „Človeka nemôže poškrvniť nič, čo vchádza doň zvonka...čím vyhlásil za čisté všetky pokrmy. Ale to, čo vychádza z človeka, to ho poškrvňuje. „Lebo zvnútra, z ľudského srdca vychádzajú zlé myšlienky“ (Mk 7,18-21). Keď nám takto poskytol autoritatívne a definitívne interpretovanie Zákona, dostáva sa Ježiš do konfliktu s niektorými doktormi Zákona, ktorí neprijali

jeho vysvetlenie Zákona, hoci bolo zaručené božskými znameniami, ktoré ho doprevádzali.³⁴² To platí hlavne v otázke soboty: Ježiš pripomína, často rabinskými argumentami³⁴³, že sobotný odpočinok nemôže porušiť služba Bohu³⁴⁴ alebo bližnému³⁴⁵, kvôli ktorým sa uskutočňujú Jeho uzdravenia.

II. Ježiš a Chrám

583 Podobne ako proroci pred Ním, aj Ježiš hlásal najhlbšiu úctu k Jeruzalemskému Chrámu. Tam Ho Jozef a Mária predstavili štyridsať dní po narodení. Ako dvanásťročný sa rozhodne zostať v Chráme, aby pripomenul svojim rodičom, že sa musí starať o veci svojho Otca.³⁴⁶ Každý rok tam vystupoval najmenej cez Veľkú noc počas celého svojho skrytého života³⁴⁷; aj Jeho verejné účinkovanie sa uskutočňovalo v rytme Jeho pravidelného putovania na veľké židovské sviatky.³⁴⁸

584 Ježiš vstupoval do Chrámu ako na privilegované miesto stretnutia s Bohom. Chrám je pre Neho prístreškom Otca, domom modlitby a poburuje Ho, že sa okolie Chrámu stalo miestom obchodovania.³⁴⁹ Ak vyháňa obchodníkov z Chrámu, je to pre žiarlivú lásku voči svojmu Otcovi: „Nerobte domu môjho Otca tržnicu! Jeho učenci si spomenuli, že je napísané: „Strávi ma horlivosť za tvoj dom! (Jn 2,16-17). Aj po jeho Vzkriesení si apoštoli zachovali nábožnú úctu k Chrámu.³⁵⁰

585 Tesne pred svojim umučením Ježiš predsa len ohlásil zbúranie tejto nádhernej stavby, z ktorej nezostane kameň na kameni.³⁵¹ Ohlasuje sa to, ako znamenie posledného času, ktorý sa otvorí Jeho vlastnou Veľkou nocou.³⁵² Lenže toto proroctvo sa mohlo preniesť v deformovanej podobe skrze falošných svedkov pri Jeho výsluhu pred veľkňazom³⁵³ a mohlo sa Mu vrátiť ako urážka, keď bol pribitý na Kríži.³⁵⁴

586 Ani zďaleka sa nechoval nepriateľsky voči Chrámu³⁵⁵, kde predniesol podstatnú časť svojho učenia³⁵⁶, Ježiš bol aj zato, aby zaplatil chrámovú daň a spojil sa s Petrom³⁵⁷, ktorého práve ustanovil ako základ svojej budúcej Cirkvi³⁵⁸. Ba viac, on sa stotožnil s Chrámom, keď predstavil seba ako definitívny prístrešok Boha medzi ľuďmi³⁵⁹. Preto Jeho telesné odsúdenie na smrť³⁶⁰ ohlasuje zborenie Chrámu, čo poukazuje na vstup do nového veku dejín spásy: „Prichádza hodina, keď sa nebudete klaňať Otcovi ani na tomto vrchu ani v Jeruzaleme. „(Jn 4,21)³⁶¹.

III. Ježiš a viera Izraela v Jediného Boha Spasiteľa.

587 Ak zákon a jeruzalemský Chrám mohli byť príčinou „protirečenia“³⁶² zo strany Ježišovej pre náboženské autority Izraela, potom už Jeho úloha pri vykúpení z hriechov, nanajvyš Božskom diele bol pre ne skutočným kameňom úrazu³⁶³.

588 Ježiš pohoršil farizejov, keď jedol s mýtnikmi a hriešnikmi³⁶⁴ rovnako priateľsky, ako aj s nimi³⁶⁵. Proti tým spomedzi nich, „ktorí si namýšľali, že sú spravodliví a ostatnými pohrdali „(Lk 18,9)³⁶⁶ Ježiš tvrdil: „Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov, aby sa kajali „(Lk 5,32). Ba išiel ešte ďalej, keď tvrdil farizejom do tváre, že hriech je všeobecný³⁶⁷, im, čo si si namýšľali, že nepotrebujú spásu a zaslepovali seba samých³⁶⁸.

589 Ježiš pohoršoval nadovšetko tým, že stotožňoval svoje milosrdné správanie voči hriešnikom s postojom samého Boha voči nim³⁶⁹. Išiel až tak ďaleko, že vyhlásil, ak sa delí o stôl s hriešnikmi³⁷⁰, tak ich pripúšťa aj na mesiášsky banket³⁷¹. Ale najmä tým, že odpúšťal hriechy, postavil Ježiš náboženské autority Izraela pred dilemu. Nehovorili plným právom zhrozené: „Kto môže okrem Boha odpúšťať hriechy?“³⁷² Tým, že Ježiš odpúšťa hriechy, alebo sa rúha, lebo sa ako človek robí rovným Bohu³⁷³, alebo hovorí pravdu Jeho osoba sprítomňuje a zjavuje Božie meno³⁷⁴.

590 Jediné božská totožnosť Ježišovej osoby môže ospravedlniť takú absolútnu požiadavku, ako je táto: „Kto nie je so mnou, je proti mne“ (Mt 12,30); rovnako, keď hovorí, že On je „niekto väčší ako Jonáš... niekto väčší ako Šalamún“ (Mt 12,41-42), „väčší než Chrám“ (Mt 12,6); keď o sebe tvrdí, že Dávid nazýva Mesiáša svojim Pánom³⁷⁵ a keď tvrdí: „Prv, ako bol Abrahám, Ja som“ (Jn 8,58); a dokonca: „Ja a Otec sme jedno“ (Jn 10,30).

591 Ježiš žiadal od Jeruzalemských náboženských predstaviteľov, aby uverili v Neho pre skutky jeho Otca, ktoré konal³⁷⁶. Lenže taký akt viery musela predchádzať tajomná smrť seba samého, aby sa uskutočnilo nové „zrodenie z Ducha“ (Jn 3,7) v prítlačnosti Božej milosti³⁷⁷. Takáto požiadavka obrátenia voči takému prekvapujúcemu plneniu prísľúbení³⁷⁸ umožňuje pochopiť tragické opovrhnutie Sanhedrinu, ktorý posúdil, že Ježiš si zasluhuje smrť ako bohorúhač.³⁷⁹ Jeho členovia konali takto jednak „z nevedomosti“³⁸⁰, jednak zo „zaslepenosti“ (Mk 3,5; Rim 11,25) a pre „neveru“³⁸¹.

ZHRNUTIE

592 Ježiš nezrušil Zákon zo Sinaja, ale ho doplnil³⁸² tak dokonale³⁸³, že v ňom zjavuje posledný zmysel³⁸⁴ a vykupuje prehrešenia proti nemu.³⁸⁵

593 Ježiš uctieval Chrám a vystupoval do neho cez židovské sviatky ako pútnik, miloval žiarlivou láskou tento prístrešok Boha medzi ľuďmi. Chrám je predobrazom jeho tajomstva. Ak ohlasuje jeho zborenie, je to zjavenie jeho vlastného odsúdenia na smrť a vstupu do nového veku dejín spásy, keď konečným chrámom bude Jeho Telo.

594 Ježiš vykonal také skutky, ako je napr. odpustenie hriechov, ktoré zjavili, že On sám je Boh Spasiteľ.³⁸⁶ Niektorí Židia, ktorí nepoznali v ňom Boha³⁸⁷, čo sa stal človekom, videli v ňom „človeka, čo sa robí Bohom“ (Jn 10,33) a preto Ho odsúdili ako bohorúhača.

2 . o d s e k

JEŽIŠ BOL UKRIŽOVANÝ**I. Proces s Ježišom**

Rozdelenie židovských predstaviteľov vzhľadom na Ježiša

595 *Medzi jeruzalemskými náboženskými autoritami to nebol iba farizej Nikodém³⁸⁸, alebo vážený Jozef z Arimatie, čo boli tajnými učeníkmi Ježiša³⁸⁹, ale po dlhých rozporoch o ňom³⁹⁰ dokonca v predvečer Jeho umučenia môže sv. Ján hovoriť o nich, že „mnohí uverili v Neho“, i keď len nedokonale (Jn 12,42). To nie je nič zvláštne, ak vezmeme do úvahy, že na druhý deň po Turíciach „aj veľa kňazov poslušne prijalo vieru“ (Sk 6,7) a že „niektorí zo sekty farizejov uverili“ (Sk 15,5), takže sv. Jakub môže povedať sv. Pavlovi, že „mnoho tisíc mužov uverilo a všetci horlia za Zákon“ (Sk 21,20).*

596 *Jeruzalemský náboženský predstavitelia neboli zajedno, ako by sa mali správať voči Ježišovi.³⁹¹ Farizeji hrozili exkomunikáciou tým, ktorí by Ho nasledovali.³⁹² Tým, čo sa báli, že „uveria v Neho všetci a prídu Rimania a zničia nám i toto mesto i národ“³⁹³ navrhol veľkňaz Kajfáš prorocky: „je pre vás lepšie, ak zomrie jeden človek za ľud a nezahynie celý národ“ (Jn 11,49-50). Sanhedrin, vyhlásiac Ježiša za „hodného smrti“ (Mt 26,26) ako rúhača, keďže nemal právo niekoho usmrtiť³⁹⁴, vydáva Ježiša Rimanom s obžalobou z politickej revolty³⁹⁵, čím sa dostáva na jednu úroveň s Barabášom, obžalovaným zo „vzbury“ (Lk 23,19). Takýto politický nátlak vyvíjajú veľkňazi aj na Piláta, aby Ježiša odsúdil na smrť.³⁹⁶*

Za Ježišovu smrť nie sú zodpovední kolektívni Židia

597 *Keď vezmeme do úvahy historickú zložitosť Ježišovho procesu, ako nám ju ukazujú Evanjeliá, čo aký by bol osobný hriech aktérov procesu (Judáš, Sadhedrin, Pilát), ktorý pozná iba Boh, nemožno zaň pripisovať zodpovednosť všetkým jeruzalemským židom, napriek vykorisťovaniu zmanipulovaného davu³⁹⁷ i celkovej obžalobe, ktorá je obsiahnutá vo výzve k obráteniu po Turíciach.³⁹⁸ Aj sám Ježiš odpustil na Kríži Jeruzalemským židom³⁹⁹ a Peter to potom urobil znova, keď im priznal právo na „nevedomosť“ (Sk 3,17) dokonca aj ich predstaviteľom. A ešte menej sa môže rozšíriť táto zodpovednosť na ostatných židov v priestore a v čase, ak vychádzame z výkrikov ľudu „Jeho krv na nás a na naše deti“ (Mt 27,25), ktorý je potvrdením, že sa rozšíri na Židov všetkých krajín a časov:*

Preto Cirkev vyhlásila na II. Vatikánskom koncile: „To, čo sa spáchalo pri Kristovom umučení, nemožno bez rozdielu pripisovať všetkým vtedajším židom bez rozdielu, ani dnešným židom... Neslobodno predstavovať Židov ako od Boha zavrnutých ani ako zlorečených, stáby to vyplývalo zo Svätého Písma“.⁴⁰¹

Pôvodcami Kristovho umučenia boli všetci ľudia

598 *Cirkev v učiteľskom Úrade svojej viery aj v svedectve svätých nikdy nezabudla, že „samotní hriešnici boli pôvodcami a akoby nástrojmi všetkých múk, ktoré musel pretrpieť Božský Vykupiteľ“.⁴⁰² Keď sa vezme do úvahy skutočnosť, že naše hriechy zasahujú samého Krista⁴⁰³, Cirkev neváha pripočítať kresťanom najťažšiu zodpovednosť za Ježišovu popravu, zodpovednosť, ktorá sa váľala jedine na židov;*

Ako na vinníkov za tento hrozný zločin sa treba pozerat' na tých, čo neprestávajú znovu upadať do svojich hriechov. Lebo naše hriechy spôsobili, že Ježiš Kristus musel podstúpiť muky Kríža, nepochybne tí, čo sa ponárajú do neporiadku a zla „v sebe znova križujú Božieho Syna a vystavujú Ho na posmech“.⁴⁰⁴ Treba uznať, že v tom prípade je naša vina väčšia ako vina židov. Lebo tí podľa svedectva apoštola „nikdy by neboli ukrižovali Pána slávy, keby Ho boli poznali“.⁴⁰⁵ Naopak, my vyznávame, že Ho poznáme. A keď Ho svojimi skutkami opäť zapierame, vzťahujeme do istej miery na Neho svoje vražedné ruky“.⁴⁰⁶

Neboli to démoni, čo Ho ukrižovali; to so Ho spolu s nimi ukrižoval a križuješ znovu, keď sa kocháš v nerestiach a hriechoch!⁴⁰⁷

II. Vykupiteľská Kristova smrť v Božom pláne spásy

„Ježiš je vydaný podľa presného Božieho zámeru“

599 *Násilná Ježišova smrť nebola výsledkom náhody v zhluku nešťastných okolností. Patrí k tajomnému Božiemu plánu, ako vysvetľuje sv. Peter jeruzalemským židom pri svojom prvom turíčnom príhovore: „Bol vydaný podľa presného Božieho zámeru a predvídania“ (Sk 2,23). Táto biblická reč však neznamená, že tí, čo „vydali Ježiša“ (Sk 3,13) boli iba pasívnymi vykonávateľmi scenára, ktorý vopred napísal Boh.*

600 *Bohu sú prítomné všetky momenty času vo svojej aktuálnosti. Uskutočňuje teda svoj večný plán „predurčenia“ a zahrňuje do neho slobodnú odpoveď každého človeka na Jeho milosť: „V tomto meste sa naozaj spojili Herodes a Poncius Pilát s pohanmi a s izraelským ľudom⁴⁰⁸ proti tvojmu svätému Služobníkovi Ježišovi, ktorého si pomazal, aby vykonal, všetko, čo Tvoja ruka a vôľa vopred určili, že sa má stať“ (Sk 4, 27-28). Boh dovolil skutky, pochádzajúce z ich slepoty⁴⁰⁹, aby uskutočnil svoj plán spásy⁴¹⁰.*

„Zomrel za naše hriechy podľa Písem“

601 *Tento Boží plán spásy, že odsúdia na smrť „Spravodlivého Služobníka“⁴¹¹, bol oznámený vopred v Písme ako tajomstvo všeobecného vykúpenia, to znamená výkupného, ktoré oslobodzuje ľudí z otroctva hriechu.⁴¹² Sv. Pavol vyznáva vo vyznaní viery, o ktorej hovorí, že ju „prijal“ (1 Kor 15,3), že „Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem“.⁴¹³ Vykupiteľská smrť Ježiša osobitne splnila proctvo o trpiacom Služobníkovi.⁴¹⁴ Sám Ježiš prezentoval zmysel svojho života a svojej smrti vo svetle trpiaceho Služobníka.⁴¹⁵ Po svojom Vzkriesení rovnako vysvetľoval Písma Emauským učeníkom⁴¹⁶ a potom aj samým apoštolom⁴¹⁷.*

„Boh Ho urobil hriechom za nás“

602 Sv.Peter môže následne takto formulovať apoštolskú vieru v Boží plán spásy: „Zo svojho márneho spôsobu života, zdedeného po otcoch, boli ste vykúpení...drahou krvou Krista, bezúhonného a nepoškvrneného Baránka. On bol vopred vyhladený, ešte pred stvorením sveta, zjavil sa však až v posledných časoch kvôli vám“ (1Pt 1,18-20). hriechy ľudí, ako následky prvotného hriechu, sú potrestané smrťou.⁴¹⁸ Tým, že Boh poslal svojho vlastného Syna do prirodzenosti sluhu⁴¹⁹, prirodzenosti padnutého ľudstva, následkom hriechu zasľúbeného smrti⁴²⁰, „Toho, ktorý nepoznal hriech, za nás urobil hriechom, aby sme sa v ňom stali Božou spravodlivosťou“ (2 Kor 5,21).

603 Ježiš nepoznal odvrhnutie, akoby sám mal hriechy.⁴²¹ Ale vo vykupiteľskej láske, ktorá Ho vždy spájala s Otcom⁴²², sa nás ujal v poblúdení nášho hriechu vo vzťahu k Bohu až natoľko, že mohol v našom mene povedať na Kríži: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“, (Mk 15,34; Ž 22,1). Keď sa takto stotožnil s nami hriešnikmi, „Boh vlastného Syna neušetril, ale vydal Ho za nás všetkých“ (Rim 8,32), aby sme boli „zmiernení s Ním smrťou Jeho Syna“ (Rim 5,10).

Boh má iniciatívu všeobecnej vykupiteľskej lásky

604 Keď Boh vydal svojho Syna za naše hriechy, zjavuje tým, že Jeho plán s nami je plánom dobrosrdečnej lásky, ktorá predchádza akúkoľvek zásluhu z našej strany: „Láska je v tom, že nie my sme milovali Boha, ale že On miloval nás a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy“ (1 Jn 4,10).⁴²³ „Ale Boh dokazuje svoju lásku k nám, že Kristus umrel za nás, keď sme boli ešte hriešnici“ (Rim 5,8).

605 Táto láska nikoho nevyklučuje, ako to Ježiš pripomenul v závere podobenstva o stratenej ovečke: „Tak ani váš Otec, ktorý je na nebesiach, nechce, aby zahynul čo len jediný z týchto maličkých“ (Mt 18,14). Hovorí, že „položí svoj život ako výkupné za mnohých“ (Mt 20,28); tento posledný termín nie je reštriktívny: je protikladom celku ľudstva proti jedinej osobe Vykupiteľa, ktorý sa vydáva, aby ho zachránil.⁴²⁴ Cirkev podľa apoštolov⁴²⁵ učí, že Kristus umrel za všetkých ľudí bez výnimky: „Nie je, nebol a ani nebude čo len jediný človek, za ktorého by Kristus nebol trpel“.⁴²⁶

III. Kristus sa obetoval sám svojmu Otcovi za naše hriechy

Celý Kristov život je obetou Otcovi

606 Boží Syn, ktorý nezostúpil z neba, aby naplnil svoju vôľu, ale vôľu Toho, ktorý Ho poslal „(Jn 6,28)“, hovorí, keď prichádza na svet: „...Hľa prichádzam... aby som plnil Tvoju vôľu, Bože... V tejto vôli sme posvätení obetou tela Krista Ježiša raz navždy „(Rim 10,5-10). Od prvého okamihu svojho Vtelenia si Syn osvojuje Boží plán spásy vo svojom vykupiteľskom poslaní: „Mojim pokrmom je plniť vôľu Toho, ktorý ma poslal dokončiť Jeho dielo „(Jn 4,34). Ježišova obeť „za hriechy celého sveta „ (1 Jn 2,2) je výrazom Jeho spoločenstva lásky s Otcom: „Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život“ (Jn 1é,17). „Svet má poznať, že milujem Otca a robím, ako mi prikázal Otec“ (Jn 14,31).

607 Táto túžba osvojiť si plán vykupiteľskej lásky svojho Otca oživuje celý Ježišov život⁴²⁷, lebo Jeho vykupiteľská vášeň je zmyslom Jeho Vtelenia: „Otcé, zachráň ma pred touto hodinou. Ale práve pre túto hodinu som prišiel „(Jn 12,27). „Azda nemám piť kalich, ktorý mi dal Otec?“ (Jn 18, 11). Ešte aj na Kríži, skôr ako bude „všetko dokonané“ povie: „Žízňim“ (Jn 19,28).

„Baránok, ktorý sníma hriech sveta“

608 Ján Krstiteľ, len čo súhlasil s tým, že pokrstí Ježiša v rade hriešnikov⁴²⁹, uvidel v ňom a ukázal na Neho ako na „Baránka Božieho, ktorý sníma hriechy sveta“ (Jn 1,29).⁴³⁰ Zjavuje takto, že Ježiš je zároveň Trpiaci Služobník, ktorý sa mlčky nechá viesť na zabitie⁴³¹ a nesie hriech mnohých⁴³², aj veľkonočným Baránkom, symbolom vykúpenia Izraela počas prvej Veľkej noci⁴³³. Celý Kristov život vyjadruje Jeho poslanie „Služiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých „ (Mk 1é,45).

Ježiš sa slobodne pridáva k vykupiteľskej láske Otca

609 Keď sa vo svojom ľudskom srdci stotožní s láskou svojho Otca k ľuďom, Ježiš „ich miloval do krajnosti“ (Jn 13,1), lebo „nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov“ (Jn 15,13). Takto sa v Jeho utrpení a smrti stalo Jeho človečenstvo slobodným a dokonalým nástrojom Jeho Božskej lásky, ktorá túži po spásu ľudí.⁴³⁴ Skutočne, dobrovoľne prijal svoje umučenie a smrť z lásky k svojmu Otcovi a k ľuďom, ktorých Otec chce spasit': „Nik mi neberie život, ja ho dávam sám od seba“ (Jn 10,18). V tom je tá zvrchovaná sloboda Božieho Syna, keď ide Sám na smrť.⁴³⁵

Pri Večeri Ježiš anticipoval dobrovoľnú obeť svojho života

610 Ježiš vyjadril nanajvyš slobodnú obeť samého Seba pri stolovaní s dvanástimi apoštolmi⁴³⁶, v „tú noc, keď bol zradený (1 Kor 11,23). V predvečer svojho umučenia, teda keď bol ešte voľný, Ježiš urobil z tejto poslednej Večere pamiatku svojej dobrovoľnej obete Otcovi⁴³⁷ za spásu ľudí.“ Toto je moje Telo, ktoré sa dáva za vás“ (Lk 22,19) „Toto je moja krv novej Zmluvy, ktorá sa vylieva“ („vyleje“) za všetkých na odpustenie hriechov“ (Mt 26,28).

611 Eucharistia, ktorú ustanoví v tejto chvíli, bude „pamiatkou“⁴³⁸ Jeho obete. Ježiš zahrňuje apoštolov do svojej vlastnej obete a žiada ich, aby v tom navždy pokračovali.⁴³⁹ Týmto Ježiš ustanovil svojich apoštolov za kňazov Novej Zmluvy: „Pre nich sa ja sám posväcujem, aby boli aj oni posvätení v pravde“ (Jn 17,19).⁴⁴⁰

Predsmrtný zápas v Getsemanskej záhrade

612 Kalich Novej Zmluvy, ktorý Ježiš vopred ochutnal pri Večeri, keď obetoval seba samého⁴⁴¹, prijíma potom z rúk Otca vo svojej agónii v Getsemanskej záhrade⁴⁴², keď sa stal „poslušným až na smrť“ (Flp 2,8).⁴⁴³ Ježiš prosí: „Otče môj, ak je možné, nech ma minie tento kalich...“ (Mt 26,39). Vyjadruje takto hrôzu, ktorú vyvoláva v ľudskej prirodzenosti smrť. V skutočnosti je určená, podobne ako aj naša, na večný život; najviac a na rozdiel od našej, je dokonale vyňatá z hriechu⁴⁴⁴, ktorý spôsobuje smrť⁴⁴⁵, ale hlavne to, že ju prijala Božská Osoba „Pôvodca života“ (Sk 3,15), „živý“ (Zjv 1,17).⁴⁴⁶ Keď súhlasí vo svojej ľudskej vôli, aby sa stala vôľa Otca⁴⁴⁷, prijíma svoju smrť ako vykupiteľskú, aby „Sám vyniesol naše hriechy na svojom tele na drevo“ (1 Pt 2,24).

Kristova smrť je jediná a definitívna obeta

613 Kristova smrť je zároveň *Vel'konočnou obetou*, ktorou sa uskutočňuje definitívne vykúpenie ľudí⁴⁴⁸ skrze „Baránka, ktorý sníma hriech sveta“ (Jn 1,19)⁴⁴⁹, aj *obetou Novej Zmluvy*⁴⁵⁰, ktorá vracia človeka do spoločenstva s Bohom⁴⁵¹, keď ho zmieruje s Ním skrze „krv, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov“ (Mt 26,28).⁴⁵²

614 Kristova obeta je jediná, završuje a prevyšuje všetky obete.⁴⁵³ Je to v prvom rade dar samého Boha Otca: to nebeský Otec vydáva svojho Syna, aby nás zmieril so sebou.⁴⁵⁴ Zároveň je to obeta Boha Syna, ktorý sa stal človekom a dobrovoľne a z lásky⁴⁵⁵ obetuje svoj život⁴⁵⁶ Otcovi skrze Ducha Svätého⁴⁵⁷, aby napravil našu neposlušnosť.

Ježiš nahrádza svojou poslušnosťou našu neposlušnosť

615 „Ako sa neposlušnosťou jedného človeka mnohí stali hriešnikmi, tak zase poslušnosťou jedného sa mnohí stanú spravodlivými“ (Rim 5,19). Svojou poslušnosťou až na smrť Ježiš uskutočnil náhradu trpiaceho Služobníka, ktorý „dá svoj život na *obet' za hriech*“, „ktorý niesol hriechy mnohých“ a „ospravedlní mnohých, keď sám poniesie ich hriechy“.⁴⁵⁸ Ježiš napravil naše viny a zadosť učinili Otcovi za naše hriechy“.⁴⁵⁹

Ježiš na Kríži dokonáva svoju obetu

616 To je „láska až do krajnosti“ (Jn 13,1), ktorá Kristovej obete udeľuje jej vykupiteľskú a nápravnú cenu, hodnotu uzmierenia a zadosťučinenia. V obeti svojho života nás všetkých poznal a miloval.⁴⁶⁰ „Nás ženie Kristova láska, keď si uvedomíme, že ak jeden zomrel za všetkých, teda všetci zomreli“ (2 Kor 5,14). Nijaký, ani ten najsvätejší človek, by nebol schopný vziať na seba hriechy všetkých a obetovať sa za nich. Len to, že v Kristovi prebýva Božská Osoba Syna, ktorá prekračuje a zároveň objíma všetky ľudské osoby a predstavuje Hlavu celého ľudstva, umožňuje jeho vykupiteľskú obetu *za všetkých*.

617 „Svojim svätým umučením na dreve Kríža nám zaslúžil ospravedlnenie“, učí Tridentský koncil⁴⁶¹, pričom zdôrazňuje jedinečný charakter Kristovej obete ako „pôvodcu večnej slávy“ (Hebr 5,9). Cirkvev uctieva Kríž, keď spieva: „Bud' pozdravený Kríž, naša jediná nádej“!⁴⁶²

Naša účasť na Kristovej obete

618 Kríž je jediná obeta Krista „jedného prostredníka medzi ľuďmi“ (1 Tim 2,5). Ale preto, že sa vo svojej vtelenej Božskej Osobe „určitým spôsobom spojil s každým človekom“⁴⁶³ poskytuje všetkým možnosť- spôsobom známym jedine Bohu-mať rozdiel na tomto veľkonočnom tajomstve“.⁴⁶⁴ Vyzýva svojich učeníkov, aby „vzali svoj Kríž a nasledovali Ho“⁴⁶⁵, lebo „aj Kristus trpel za nás a zanechal nám príklad, aby sme kráčali v Jeho šľapajách“.⁴⁶⁶ Skutočne chce pridružiť k svojej vykupiteľskej obete aj tých, ktorí sú prvými užívateľmi jej dobrodení.⁴⁶⁷ To sa uskutočňuje najvyšším spôsobom v obete Jeho Matky, vnútornejšie spojenej s tajomstvom jeho vykupiteľského utrpenia, ako ktokoľvek iný⁴⁶⁸:

*Okrem Kríža nejestvuje iný rebrík, po ktorom by sa dalo vystúpiť do neba.*⁴⁶⁹

ZHRNUTIE

619 *“Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem“ (1 Kor 15,3).*

620 *Naša spása vyplýva z iniciatívy Božej lásky voči nám, lebo „on miloval nás a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy“ (1 Jn 4,10)“ Ved’ v Kristovi Boh zmiernil svet so sebou“ (2 Kor 5,19).*

621 *Ježiš sa slobodne vydal za našu spásu. Tento dar naznačuje a uskutočňuje vopred počas Poslednej večere:“Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás“ (Lk 22,19).*

622 *Kristovo vykúpenie spočíva v tom, že „prišiel položiť svoj život ako výkupné za mnohých“ (Mt 20,28), to znamená „milovať svojich až do krajnosti“ (Jn 13,1), aby „boli vykúpení zo svojho márneho života, zdedeného po otcoch“ (1 Pt 1, 18).*

623 *Svojou milujúcou poslušnosťou voči Otcovi „až na smrť na kríži“ (Flp 2,8) Ježiš splnil svoje vykupiteľské poslanie⁴⁷⁰ trpiaceho služobníka, ktorý „ospravedlní mnohých a ich hriechy sám poniesie.“⁴⁷¹*

Odsek 3. Ježiš Kristus bol pochovaný

624 *“Z Božej milosti okúsil smrť za všetkých „ (Hebr 2,9). Vo svojom pláne spásy Boh zariadil, že Jeho Syn nielen „umrel za naše hriechy“ (Kor 15,3), ale že aj „okúsil smrť“, to znamená, že spoznal stav smrti, stav oddelenia svojej duše a svojho tela v čase od posledného výdychu na Kríži až po moment, keď vstal z mŕtvych. Tento stav mŕtveho Krista je tajomstvo hrobu a zostúpenia do podsvetia. Je to tajomstvo Veľkej Soboty, kedy Kristus uložený v Hrobe⁴⁷² demonštruje veľký sobotný odpočinok Boha⁴⁷³, keď dokončil⁴⁷⁴ spásu ľudí, ktorá uzmiernila celý vesmír.⁴⁷⁵*

Kristus uložený vo svojom tele v hrobe

625 *Kristov pobyt v hrobe predstavuje reálne spojenie medzi stavom Krista pred Veľkou nocou, keď ešte podliehal utrpeniu a terajším osláveným stavom Vzkrieseného. Je to tá istá osoba „Živého“ čo môže povedať:“Bol som mŕtvy a hľa, žijem na veky vekov“ (Zjv 1,18):*

Boh (Syn) nezabránil smrti oddeliť dušu od tela, podľa nevyhnutného poriadku prírody, ale ich opäť spojil navzájom Vzkriesením, aby On sám bol vo svojej osobe priesečníkom života a smrti, keď zastavil v sebe rozklad prirodzenosti, spôsobený smrťou a Sám sa stal princípom opätovného spojenia rozdelených častí.⁴⁷⁶

626 *Pretože „Pôvodca života“⁴⁷⁷ je súčasne aj „Živý, ktorý vstal z mŕtvych“⁴⁷⁸, je potrebné, aby Božská osoba Božieho Syna neprestávala brať na seba svoju dušu a svoje telo, ktoré smrť navzájom oddelila:*

Faktom, že pri Kristovej smrti sa duša oddelila od tela, nie je rozdelená jediná osoba na dve osoby; pretože telo a duša Krista existovali ako jednota od začiatku v osobe Slova; a aj vo smrti, i keď boli od seba oddelené, každá časť zostávala s tou istou a jedinou osobou Slova.⁴⁷⁹

„Nedovolíš, aby tvoj Svätý videl porušenie“

627 *Kristova smrť bola skutočnou smrťou, pretože ukončila Jeho pozemskú ľudskú existenciu. Ale následkom jednoty, ktorú si Jeho telo zachovalo s osobou Syna, nestalo sa telesnou schránkou ako sú aj iné, pretože „Božia moc uchovala Kristovo telo pred rozkladom „⁴⁸⁰ O Kristovi môže sa povedať zároveň: „Vytátný bol zo zeme živých“ (Iz 53,8) i:“Moje telo odpočíva v nádeji, lebo nenecháš moju dušu v podsvetí a nedovolíš, aby tvoj Svätý videl porušenie“ (Sk 2,26-27).⁴⁸¹ Ježišovo zmŕtvychvstanie „tretieho dňa“ (1 Kor 15,4; Lk 24,46)⁴⁸² bolo toho dôkazom, lebo podľa všeobecného presvedčenia rozklad sa začínal prejavovať od štvrtého dňa.⁴⁸³*

„Pochovaní s Kristom“

628 *Krst, ktorého pôvodným a úplným znakom je ponorenie, pôsobivo naznačuje zostúpenie kresťana do hrobu, ktorý s Kristom umiera hriechu vzhľadom na nový život:“Krstom sme teda boli s Ním pochovaní v smrť, aby sme tak, ako bol Kristus vzkriesený z mŕtvych Otcovou slávou, aj my žili novým životom“ (Rim 6,4).⁴⁸⁴*

ZHRNUTIE

629 *Na úžitok všetkým ľuďom Kristus okúsil smrť.⁴⁸⁵ Bol to skutočne Boží Syn, ktorý sa stal človekom, čo umrel a bol pochovaný.*

630 *Kým bol Kristus v hrobe, Jeho Božská osoba neprestávala brať na seba tak Jeho dušu ako aj telo, ktoré boli od seba pri smrti odlúčené. Preto telo mŕtveho Krista „nevidelo porušenie“.⁴⁸⁶*

Č l á n o k 5**„JEŽIŠ KRISTUS ZOSTÚPIL K ZOSNULÝM, TRETIEHO DŇA VSTAL ZMŔTVÝCH“**

631 *“Ježiš zostúpil do nižších častí zeme. Ten, čo zostúpil, je ten istý, čo aj vystúpil“ (Ef 4,9-10). Symbol apoštolov vyznáva v jednom a tom istom článku viery Kristovo zostúpenie do podsvetia a Jeho zmŕtvychvstanie na tretí deň, lebo na Jeho Veľkú noc mal život vytrysknúť zo základov smrti:*

Kristus, Tvoj Syn,

ktorý keď vystúpil z podsvetia

rozširuje na ľudské pokolenie svoje jasné svetlo

a žije a kraľuje na veky vekov. Amen.⁴⁸⁷

1 . o d s e k

KRISTUS ZOSTÚPIL K ZOSNULÝM

632 Časté tvrdenia Nového zákona, podľa ktorých Ježiš „bol vzkriesený z (pomedzi) mŕtvych“ (Sk 3,15; Rim 8,11; 1 Kor 15, 20) predpokladajú, že zmŕtvychvstanie predchádzal pobyt v meste mŕtvych.⁴⁸⁸ To je prvý význam, ktorý apoštolské ohlasovanie pripisovalo Ježišovmu zostupu do podsvetia: Ježiš okúsil smrť ako všetci ľudia a pripojil sa k nim svojou dušou tým, že prebýval medzi mŕtvymi. Ale ta zostúpil ako Spasiteľ, ohlasujúci dobrú zvesť duchom, čo tam boli zadržaní.⁴⁸⁹

633 Miesto pobytu mŕtvych, kam mŕtvy Kristus zostúpil, nazýva Písmo podsvetím, Šeolom, alebo Hádom⁴⁹⁰, lebo tí, čo sa tam nachádzajú, sú zbavení nazerania na Boha.⁴⁹¹ Taký je v skutočnosti osud všetkých mŕtvych, zlých i spravodlivých, ktorí čakali na Vykupiteľa⁴⁹², čím sa nechce povedať, že by ich údel bol rovnaký, ako to poukazuje Ježiš v podobenstve o chudobnom Lazarovi, ktorého „prijali do lona Abraháma“.⁴⁹³ „Práve to sú tie sväté duše, ktoré očakávajú svojho Osloboditeľa v lone Abraháma, ktoré Ježiš Kristus oslobodí, keď zostúpi k zosnulým.“⁴⁹⁴ Ježiš nezostúpil do podsvetia, aby vyslobodil odsúdených⁴⁹⁵, ani aby zničil peklo odsúdenia⁴⁹⁶, ale aby vyslobodil spravodlivých, ktorí Ho predišli.⁴⁹⁷

634 „Preto sa Evanjelium zvestovalo aj mŕtvym...“ (1 Pt 4,6). Zostúpenie do podsvetia je úplným zavŕšením evanjeliového ohlasovania spásy. Je poslednou fázou mesiášskeho poslania Ježiša, zhustenou fázou v čase, ale nesmierne rozľahlou, pokiaľ ide o jej skutočný význam šírenia vykupiteľského diela všetkým ľuďom všetkých dôb a všetkých miest, lebo všetci, čo sú spasení, stali sa účastníkmi Vykúpenia.

635 Kristus teda zostúpil do hĺbín smrti⁴⁹⁸, aby „mŕtvi počuli hlas Božieho Syna a tí, čo ho počujú, aby žili“.⁴⁹⁹ Ježiš „Pôvodca života“ (Sk 3,15) „svojou smrťou zničil toho, ktorý vládol smrťou, čiže diabla, a vyslobodil tých, ktorých celý život zotročoval strach pred smrťou“ (Hebr 2,14-15). Odvtedy vzkriesený Kristus „má kľúče od smrti a podsvetia“ (Zjv 1,18) a „v mene Ježiša sa zohýna každé koleno v nebi, na zemi a v podsvetí“ (Flp 2, 10).

Dnes vládne na zemi veľké ticho, nesmierne mlčanie a samota. Veľké ticho, lebo Kráľ spi a zem sa zatriasla a uspokojila, lebo Boh zaspal v tele a išiel zobudiť tých, ktorí spali celé stáročia... Ide vyhľadať Adama, nášho praotca, stratenú ovečku. Ide navštíviť všetkých tých, ktorí sedeli v temnotách a v tieni smrti. Ide, aby oslobodil z pút a bolesti Adama a Evu, jeho spoluzajatkyňu, On, ktorý je zároveň ich Bohom i Synom...“Ja som tvoj Boh a pre teba som sa stal tvojím Synom. Vstaň, ty, čo si spal, lebo nestvoril som ťa, aby si zotrval tu, spútaný v pekle. Povstaň spomedzi mŕtvych, Ja som život mŕtvych“.⁵⁰⁰

ZHRNUTIE

636 Vo výraze „Ježiš zostúpil k zosnulým“ Symbol vyznáva, že Ježiš skutočne umrel a smrťou za nás premohol smrť a diabla „ktorý vládol smrťou“ (Hebr 2,14).

637 Mŕtvy Kristus, spojený vo svojej duši so svojou Božskou Osobou, zostúpil na miesto pobytu mŕtvych. Spravodlivým, ktorí Ho predišli, otvoril bránu neba.

2 . o d s e k

TRETIEHO DŇA VSTAL Z MŔTVYCH

638 „A my vám zvestujeme, že prisľúbenie, ktoré dostali naši otcovia, Boh splnil ich deťom, keď nám vzkriesil Ježiša“ (Sk 13,32-33). Vzkriesenie Ježiša je vrcholná pravda našej viery v Krista, ktorú prvé kresťanské spoločenstvo verilo a preživalo ako ústrednú pravdu a ktorú Tradícia prenášala ako základnú pravdu viery, podloženú dokladmi Nového Zákona a ktorá sa zároveň s Krížom ohlasovala ako podstatná časť veľkonočného tajomstva:

Kristus vstal z mŕtvych.

Svojou smrťou premohol smrť.

Mŕtvym daroval život.⁵⁰¹

I. Udalosť historická a transcendentná

639 Tajomstvo Kristovho vzkriesenia je skutočná udalosť, ktorá sa prejavila historicky konštantnými javmi, ako o tom svedčí Nový Zákon. Už svätý Pavol môže napísať Korint'anom okolo roku 56: „Odovzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja prijal: že Kristus zomrel za nás podľa Písem; že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem, že sa zjavil Kefasovi a potom Dvanástim.“ (1 Kor 15,3-4). Apoštol tu hovorí o *živej tradícii Zmŕtvychvstania* o ktorej sa dozvedel po svojom obrátení pred bránami Damašku.⁵⁰²

Prázdny hrob

640 „Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Niet Ho tu. Vstal z mŕtvych“ (Lk 24,5-6). V rámci veľkonočných udalostí je prázdny hrob prvým prvkom, s ktorým sa stretávame. Sám o sebe nie je priamym dôkazom. Neprítomnosť Kristovho tela by sa dala vysvetliť aj inak.⁵⁰³ Ale napriek tomu prázdny hrob znamenal pre všetkých podstatný znak. To, že ho učeníci objavili, bolo prvým krokom k uznaniu samého faktu Zmŕtvychvstania. Potom je to prípad svätých žien⁵⁰⁴, a Petra⁵⁰⁵. „Učeník, ktorého Ježiš miloval“ (Jn 20,2) tvrdí, že vstúpiac do prázdneho hrobu a najdúc „položené plachty“ (Jn 20,6) „videl a uveril“ (Jn 20,8). To znamená, že konštatoval zo stavu prázdneho hrobu⁵⁰⁶, že neprítomnosť Ježišovho tela nemohla byť ľudským dielom a Ježiš sa nevrátil jednoducho do pozemského života, ako to bolo s Lazarom.⁵⁰⁷

Zjavenia Vzkrieseného

641 Mária z Magdaly a sväté ženy, ktoré prišli dokončiť balzamovanie Ježišovho tela⁵⁰⁸, pochovaného narýchlo, pretože s večerom Veľkého Piatku nastávala Sobota⁵⁰⁹, stretli Vzkrieseného ako prvé.⁵¹⁰ Takto sa ženy stali prvými zvestovateľkami Kristovho Vzkriesenia pre samých apoštolov.⁵¹¹ Tým sa Ježiš zjavil až potom, najprv Petrovi a potom Dvanástim.⁵¹² Peter, ktorého poslaním bolo posilňovať vieru svojich bratov⁵¹³ teda vidí Vzkrieseného prv ako oni a na jeho svedectvo zvolá spoločenstvo: „Pán naozaj vstal a zjavil sa Šimonovi“ (Lk 24,34.36).

642 Všetko, čo sa stalo v týchto veľkonočných dňoch, zaväzuje každého z apoštolov-celkom osobitne Petra- na budovanie novej éry, ktorá sa začala veľkonočným ránom. Ako svedkovia Vzkrieseného zostávajú základnými kameňmi Jeho Cirkvi. Viera prvého spoločenstva veriacich sa zakladala na svedectve konkrétnych ľudí, ktorých kresťania poznali a ktorí väčšinou žili ešte medzi nimi. Tými „svedkami Kristovho zmŕtvychvstania“⁵¹⁴ sú najmä Peter a Dvanásti, ale nielen oni: Pavol jasne hovorí o viac ako päťsto osobách, ktorým sa naraz zjavil, potom sa zjavil Jakubovi a všetkým apoštolom.⁵¹⁵

643 *Voči týmto svedectvám nie je možné interpretovať Kristovo Zmŕtvychvstanie mimo fyzického poriadku a neuznávať ho ako historický fakt. Vyplyva to aj zo skutočnosti, že viera učeníkov bola podrobená radikálnej skúške mučenia a smrti na Kríži ich Majstra, ktorý to oznámil vopred.⁵¹⁶ OTRAS, ktorý spôsobilo umučenie, bol tak veľký, že učeníci (prinajmenej niektorí spomedzi nich) neuverili hneď správe o Zmŕtvychvstaní. Evanjeliiá nám vonkoncom nechcú ukazovať spoločenstvo, zachvátené mystickou exaltáciou, ale nám predstavujú učeníkov sklúčených, (so „zronenými tvármi“:⁵¹⁷ a vystrašených.⁵¹⁸ Preto neuverili svätým ženám, ktoré sa vrátili od Hrobu a „ich slová sa zdali ako blúznenie“ (Lk 24,11).⁵¹⁹ Keď sa Ježiš na veľkonočnú nedeľu zjaví jedenástim, „vyčíta im neveru a tvrdosť srdca, že neuverili tým, čo Ho videli vzkrieseného“ (Mk 16,14).*

644 *Aj keď stoja pred realitou vzkrieseného Ježiša, učeníci ešte pochybujú⁵²⁰, natoľko sa im to všetko zdalo nemožným: nazdávajú sa, že vidia ducha.⁵²¹ „Vo svojej radosti tomu ešte stále nemohli uveriť a len sa divili“ (Lk 24,41). Tomáš podstúpi tú istú skúšku pochybnosti⁵²² a aj po poslednom zjavení v Galilei, o ktorom hovorí Matúš, „niektorí predsa len pochybovali“ (Mt 28,17). Preto hypotéza, podľa ktorej by Zmŕtvychvstanie bolo len „produktom“ viery (alebo poverčivosti) apoštolov, nemá opodstatnenie. Práve naopak, ich viera vo Vzkriesenie sa zrodila - pôsobením Božej milosti - z priamej skúsenosti s realitou Vzkrieseného Ježiša.*

Stav vzkrieseného človečenstva Krista

645 Vzkriesený Ježiš nadväzuje so svojimi učeníkmi priame vzťahy, od dotýkov⁵²³ po účasť na jedle.⁵²⁴ Týmto ich vyzýva, aby spoznali, že nie je duchom⁵²⁵ a hlavne, aby zistili, že vzkriesené telo, v ktorom sa im ukazuje, je to isté, ktoré bolo umučené a ukrižované, pretože sú na ňom ešte stopy jeho umučenia.⁵²⁶ Toto autentické a skutočné telo má však zároveň aj iné, nové vlastnosti osláveného tela: nepodlieha už priestoru a času, ale môže sa sprítomniť podľa ľubovôle kde a kedy chce⁵²⁷, lebo jeho človečenstvo už nezadržáva zem a patrí už do božskej domény Boha Otca.⁵²⁸ Preto je aj vzkriesený Ježiš zvrchovane slobodný a môže sa zjavovať,

ako sám chce: v podobe záhradníka,⁵²⁹ alebo má „iný vzhľad“⁵³⁰ ako ten, ktorý učeníci dôverne poznali, aby správne vzbudil ich vieru.⁵³¹

646 Kristovo Zmŕtvychvstanie nebolo návratom do pozemského života, ako to bolo v prípade vzkriesení, ktoré uskutočnil pred Veľkou nocou: Jairovej dcéry, naimského mládenca, Lazara. Tieto fakty boli záračnými udalosťami z moci Ježiša, „normálnym“ pozemským životom. V určitej chvíli všetci umrú znovu. Kristovo Zmŕtvychvstanie je podstatne iné. Vo Svojom vzkriesenom tele prechádza zo stavu smrti do iného života, mimo času a priestoru. Ježišovo Telo je vo Vzkriesení naplnené mocou Ducha Svätého; má účasť na Božom živote v oslávenom stave, takže sv. Pavol môže povedať o Kristovi, že je „nebeským človekom“.⁵³²

Vzkriesenie ako nadzmyslová udalosť

647 „Ó vskutku blažená noc“ spieva sa v Exultet, „ktorá jediná bola vhodná poznať čas a hodinu, v ktorú Kristus vstal z mŕtvych“. Naozaj, nikto nebol očitým svedkom samej udalosti Vzkriesenia a ani jeden z evanjelistov to neopisuje. Nikto nemôže povedať, ako sa fyzicky uskutočnilo. A ešte menej sa dá povedať o jeho najnútornejšej podstate, o prechode do iného života, pretože to už nie je dostupné zmyslom. Udalosť, ktorá sa dá historicky konštatovať na základe znaku prázdneho hrobu a z reality stretnutí apoštolov so vzkrieseným Kristom; ale i tak Vzkriesenie neprestáva byť tým, čím prekračuje a presahuje dejiny, najvladnejším stredom tajomstva viery. Preto sa už vzkriesený Kristus neukazuje svetu⁵³³, iba svojim učeníkom, „tým, čo s Ním prišli z Galiley do Jeruzalema a teraz sú Jeho svedkami pred ľudom“ (Sk 13,31).

II. Vzkriesenie - dielo Svätej Trojice

648 Kristovo Vzkriesenie je predmetom viery, pretože je nadprirodzeným zásahom samého Boha do dejín a do stvorenia. V ňom súčasne pôsobia všetky tri Osoby spoločne a zjavujú svoju vlastnú pôvodnosť. Umožňovala ho moc Otca, ktorý „vzkriesil“ (Sk 2,24) Krista, svojho Syna a takto uvádza dokonalým spôsobom jeho človečenstvo - spolu s telom - do Trojice. Ježiš sa definitívne zjavuje ako „Boží Syn, ustanovený v moci od vzkriesenia z mŕtvych“ (Rim 1,3-4). Sv. Pavol zdôrazňuje prejav Božej moci⁵³⁴ skrze pôsobenie Ducha, ktorý oživil Ježišovo mŕtve človečenstvo a povolal ho do osláveného stavu Pána.

649 Pokiaľ ide o Syna, pôsobí na vlastnom zmŕtvychvstaní prostredníctvom svojej Božskej moci. Ježiš oznamuje, že Syn Človeka bude musieť veľa trpieť, umrieť a potom vstať z mŕtvych (v aktívnom význame slova.⁵³⁵ Inde zase výslovne tvrdí: „Ja dávam svoj život a zasa si ho vezmem... Mám moc dať ho a mám moc zasa si ho vziať“ (Jn 10,17-18). „Veríme... že Ježiš zomrel a vstal z mŕtvych“ (1 Sol 4,14).

650 Otcovia rozjímajú o Vzkriesení tak, že vychádzajú z Božskej Osoby Krista, ktorá zostala spojená so svojou dušou a telom, ktoré smrť navzájom odlúčila: „Skrze jednotu božskej prirodzenosti, ktorá zostáva prítomná v každej z oboch častí človeka, sa telo a duša opäť spojili. Smrť teda nastáva rozdelením ľudskej skladby, Vzkriesenie zjednotením dvoch oddelených častí“.⁵³⁶

III. Zmysel a spásanosný dosah Vzkriesenia

651 „Ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera“ (1 Kor 15,14). Zmŕtvychvstanie znamená predovšetkým potvrdenie všetkého, čo sám Kristus konal a učil. Všetky pravdy, aj tie najnedostupnejšie ľudskému duchu nachádzajú svoje oprávnenie, ak Kristus svojim zmŕtvychvstaním podal definitívny dôkaz svojej Božskej autority, ako to bol prisľúbil.

652 Kristovo Vzkriesenie je *splnením prisľúbení* Starého Zákona⁵³⁷ a samého Ježiša pozemského života.⁵³⁸ Výraz „podľa Písma“ (1 Kor 15,3-4 a nic.carihrad- symbol) poukazuje na to, že Kristovo zmŕtvychvstanie je splnením týchto predpovedí.

653 Pravdivosť *Ježišovho Božstva* potvrdzuje jeho Vzkriesenie. Povedal: „Keď vyzdvihnete Syna človeka, poznáte, že Ja Som“ (Jn 8,28). Vzkriesenie Ukrižovaného ukáže, že On bol skutočne „Ja Som“, Boh i Syn a sám Boh. Sv. Pavol mohol vyhlásiť židom: „Prisľúbenie, ktoré dostali naši otcovia, Boh splnil ich deťom, keď nám vzkriesil Ježiša, ako je aj v druhom Žalme napísané: Ty si môj Syn. Ja som ťa dnes splodil“ (Sk 13,32-33).⁵³⁹ Kristovo Vzkriesenie úzko súvisí s tajomstvom Vtelenia Božieho Syna. Je jeho zavŕšením podľa večného plánu.

654 Vo veľkonočnom tajomstve nachádzame dva aspekty; svojou smrťou nás oslobodzuje z hriechu, svojím Vzkriesením nám otvára vstup do nového života. Zmŕtvychvstanie je hlavne *ospravedlnením*, ktoré nás opäť vracia do Božej milosti⁵⁴⁰, aby sme podobne, ako bol Kristus vzkriesený z mŕtvych, aj my žili v novom živote (Rim 6,4). Tento spočíva vo víťazstve nad smrťou hriechu a v novej účasti na milosti.⁵⁴¹ Uskutočňuje *synovskú adopciu*, lebo ľudia sa stávajú Kristovými bratmi, ako sám Ježiš nazýva svojich učeníkov po svojom Vzkriesení: „Chodte, oznámte mojim bratom“ (Mt 28,10; Jn 20,17). Nie prirodzení bratia, ale skrze dar milosti, lebo toto adoptívne synovstvo zabezpečuje skutočnú účasť na živote Jediného Syna, ktorý sa naplno zjavil vo Vzkriesení.

655 Nakoniec, Kristovo Zmŕtvychvstanie-i samotný vzkriesený Kristus - je princípom a zdrojom *nášho budúceho vzkriesenia*: „ale Kristus vstal z mŕtvych, prvotina zosnulých... Ved' ako všetci umierajú v Adamovi, tak zasa všetci ožijú v Kristovi“ (1 Kor 15,20-22). V očakávaní tohto zavŕšenia vzkriesený Kristus žije v srdci svojich verných. V ňom kresťania „zakúsili sily budúceho veku“ (Hebr 6,5) a ich život je skrze Krista vnášaný do náručia Božieho života⁵⁴², „aby už nežili pre seba, ale pre Toho, ktorý za nich umrel a vstal z mŕtvych“ (2 Kor 5,15).

ZHRNUTIE

656 *Viera vo Vzkriesenie vychádza z udalosti, zároveň historicky dosvedčenej skrze učeníkov, ktorí sa skutočne stretli so Vzkrieseným, aj tajomne nadprirodzenej ako vstupu Kristovho človečenstva do Božej slávy.*

657 *Prázdny hrob a poskladané plachty už samé o sebe znamenajú, že Kristovo telo uniklo z pút smrti a rozkladu Božou mocou. Pripravujú učeníkov na stretnutie so Vzkrieseným.*

658 *Kristus „prvorodený z mŕtvych“ (Kol 1,18) je základom nášho vlastného vzkriesenia, ktoré nateraz spočíva v ospravedlnení našej duše⁵⁴³, neskôr aj vo vzkriesení nášho tela⁵⁴⁴.*

Č l á n o k 6**„JEŽIŠ VYSTÚPIL NA NEBESIA, SEDÍ PO PRAVICI BOHA, OTCA VŠEMOHÚCEHO“**

659 *“Keď im to Ježiš povedal, vzatý bol do neba a zasadol po pravici Boha“ (Mk 16,19). Kristovo telo bolo oslávené od okamihu Jeho Zmŕtvychvstania, ako o tom svedčia nové a nadprirodzené vlastnosti, ktoré odteraz má natrvalo Jeho telo.⁵⁴⁵ Ale za štyridsať dní, keď dôverne jedáva a pije so svojimi učeníkmi⁵⁴⁶ a poučuje ich o Kráľovstve⁵⁴⁷, Jeho sláva zostáva ešte zahalená pod črtami obyčajného človečenstva.⁵⁴⁸ Posledné Ježišovo zjavenie sa končí nezvratným vstupom Jeho človečenstva do Božej slávy, ktorú symbolizuje oblak⁵⁴⁹ a nebo⁵⁵⁰, kde odvtedy sedí po Božej pravici.⁵⁵¹ Je to len celkom mimoriadny a jedinečný prípad, keď sa ukáže Pavlovi „ako nedochôdčaťu“ (1 Kor 15,8) pri poslednom zjavení, ktorým je ustanovený za apoštola.⁵⁵²*

660 *Zastretý charakter slávy Vzkrieseného v tejto dobe presvítá v tajomnom výroku Márii Magdaléne: “Ešte som nevystúpil k Otcovi; ale choď k mojim bratom a povedz im: Vystupujem k môjmu Otcovi a vášmu Otcovi, k môjmu Bohu a vášmu Bohu“ (Jn 20,17). Toto poukazuje na rozdiel zjavenia medzi slávou vzkrieseného Krista a Krista povýšeného na pravicu Otca. Zároveň historická aj transcendentná udalosť Vstúpenia zaznamenáva prechod z jednej do druhej.*

661 *Táto posledná etapa zostáva tesne spätá s prvou, to znamená so zostúpením z neba, ktoré sa uskutočnilo vo Vtelení. Iba ten, kto „vyšiel od Otca“ sa môže „vrátiť k Otcovi“: Kristus.⁵⁵³ „Nik nevystúpil do neba, iba ten, čo zostúpil z neba, Syn človeka“ (Jn 3,13).⁵⁵⁴ Ak je človečenstvo ponechané na svoje vlastné sily, nemá prístup do „Otcovho domu“ (Jn 14,2), do života a blaženosti Boha. Jedine Kristus mohol otvoriť človekovi tento vstup, „aby sme aj my, jeho údy mali nádej, že sa pripojíme k Nemu tam, kam nás predišiel On, naša Hlava a náš Pôvodca“.⁵⁵⁵*

662 *“A ja, až raz budem vyzdvihnutý od zeme, všetkých pritiahnem k sebe“ (Jn 12,32). Vyzdvihnutie na Kríž znamená a oznamuje vyzdvihnutie Nanebovstúpenia. Je jeho začiatkom. Ježiš Kristus, jediný kňaz novej a večnej zmluvy, „nevošiel do svätyne zhotovenej rukou... ale do samého neba, aby sa teraz za nás ukázal pred Božou tvárou (Hebr 9,24). V nebi Kristus vykonáva bez prestania svoj kňazský úrad, „preto môže naveky spasiť tých, ktorí skrze Neho prichádzajú k Bohu, lebo žije stále, aby sa za nich prihovára“ (Hebr 7,25). Ako „veľkňaz budúcich darov“ (Hebr 9,11) je stredom a hlavným vykonávateľom liturgie, ktorá uctieva Otca na nebesiach.⁵⁵⁶*

663 *Kristus odvtedy sedí po pravici Otca: „Pravicou Otca rozumieme slávu a velebu Božstva, v ktorej ten, čo jestvoval ako Boží Syn pred všetkými vekmi ako Boh, rovnakej podstaty s Otcom, sedí v tele potom, čo sa vtelil a jeho telo bolo oslávené“.⁵⁵⁷*

664 *Sediť po pravici Otca znamená začiatok Mesiášskeho kráľovstva, naplnenie Danielovho videnia, ktoré sa týkalo Syna človeka: „Jemu bola odovzdaná vláda a Kráľovstvo, takže jemu slúžili všetky národy, kmene a nárečia. Jeho vláda je večná, ktorá nezaniká a Jeho Kráľovstvo nezahynie“ (Dan 7,14). Počnúc týmto okamihom sa apoštoli stali svedkami „Kráľovstva, ktorému nebude konca“.⁵⁵⁸*

ZHRNUTIE

665 *Kristovo Nanebovstúpenie značí definitívny vstup Ježišovho človečenstva do nebeskej domény Boha, odkiaľ sa znovu vráti⁵⁵⁹, ale ktorá Ho medzičasom ukrýva pred očami ľudí.⁵⁶⁰*

666 *Ježiš Kristus, Hlava Cirkvi, nás predchádza do Otcovho slávneho Kráľovstva, aby sme my, údy Jeho tela, žili v nádeji, že sa jedného dňa naveky spojíme s Ním.*

667 *Ježiš Kristus, keď raz navždy vstúpil do nebeského svätostánku, neprestajne sa primlúva za nás ako Prostredník, ktorý nám zabezpečuje neustále vyliatie Ducha Svätého.*

Č l á n o k 7**„ODKIAĽ PRÍDE SÚDIŤ ŽIVÝCH I MŔTVÝCH“****I. Vráti sa v sláve**

Kristus už vládne skrze Cirkev...

668 *“Kristus práve preto umrel a ožil, aby vládol aj nad mŕtvymi, aj nad živými“ (Rim 14,9). Kristovo Nanebovstúpenie znamená Jeho účasť v človečenstve, na moci a autorite samého Boha. Ježiš Kristus je Pán: Má všetku moc na nebi i na zemi. Je „nad každým kniežatstvom, nad každou mocnosťou, silou a panstvom“,*

lebo Otec Mu „všetko položil pod nohy“ (Ef 1, 20-22). Kristus je Pán vesmíru⁵⁶¹ a dejín. V ňom nachádzajú dejiny človeka i celého stvorenia svoje „zjednotenie“⁵⁶², svoje nadprirodzené zavŕšenie.

669 Kristus ako Pán, je aj Hlavou Cirkvi, ktorá je Jeho Telom.⁵⁶³ Vyvýšený do neba a oslávený, keď už úplne splnil svoje poslanie, prebýva na zemi vo svojej Cirkvi. Vykúpenie je zdrojom právomoci, ktorou Kristus, mocou Ducha Svätého, riadi svoju Cirkev.⁵⁶⁴ „Kristovo Kráľovstvo, už teraz tajomne prítomné v Cirkvi“, ktorá je „zárodokom a počiatkom tohto kráľovstva na zemi“.⁵⁶⁵

670 Po Nanebovstúpení prichádza Boží plán k svojmu zavŕšeniu. Už sme v „poslednej hodine“ (1 Jn 2,18).⁵⁶⁶ Nás už teda zastihla posledná fáza vekov; obnova sveta je neodvolateľne stanovená a určitým spôsobom sa naozaj anticipuje na tomto svete, lebo Cirkev sa vyznačuje už na tejto zemi opravdivou, i keď ešte nedokonalou svätosťou.⁵⁶⁷ Kráľovstvo Božie už teraz prejavuje svoju prítomnosť zázračnými znameniami⁵⁶⁸, ktoré sprevádzajú jeho ohlasovanie skrze Cirkev.⁵⁶⁹

...keď Mu bude všetko podrobené

671 Kristovo Kráľovstvo, ktoré je už prítomné v Jeho Cirkvi, ešte doteraz nie je celkom dokončené „s mocou a veľkou slávou“ (Lk 21,27)⁵⁷⁰, príchodom Kráľa na zem. Kráľovstvo ešte napádajú zlé mocnosti⁵⁷¹, i keď už boli porazené skrze Kristovu Veľkú noc. Dotiaľ, kým mu bude všetko podrobené⁵⁷², „kým nebudú nové nebesá a nová zem, na ktorých prebýva spravodlivosť, putujúca Cirkev má vo svojich sviatostiach a ustanovizniach, ktoré patria súčasnému veku, tvárnosť tohto pominuteľného sveta a sama žije uprostred stvorenstva, ktoré doposiaľ vzdychá a zvíja sa v bolestiach a očakáva zjavenie dietok Božích“.⁵⁷³ Preto kresťania prosia, najmä v Eucharistii⁵⁷⁴, aby urýchlili Kristov návrat⁵⁷⁵, keď Mu hovoria: „Príď, Pane“ (1 Kor 16,22; Zjv 22,17.20).

DRUHÁ KAPITOLA

VERÍM V DUCHA SVÄTÉHO.

683 “Nik nemôže povedať „Ježiš je Pán“, iba ak v Duchu Svätom.“ (1 Kor 12,3). „Boh poslal do našich sŕdc Ducha svojho Syna a on volá: „Abba, Otče“ (Gal 4,6). Toto poznanie viery je možné len v Duchu Svätom. Aby sme sa dostali do kontaktu s Kristom, musí sa nás najprv dotknúť Duch Svätý. On nás predchádza a vzbudzuje v nás vieru. Počnúc našim Krstom, prvou sviatosťou viery, sa nám ponúka v Synovi, vnútorne a osobne sprostredkúva skrze Ducha Svätého v Cirkvi Život, ktorého prameňom je Otec:

Krst nám udeľuje milosť nového zrodzenia v Bohu Otcovi prostredníctvom Jeho Syna v Duchu Svätom. Lebo tí, čo majú v sebe Božieho Ducha, sú vedení k Slovu, to znamená k Synovi; ale Syn ich predstavuje Otcovi a Otec im dáva neporušiteľnosť. Bez Ducha teda nie je možné vidieť Božieho Syna a bez Syna sa nikto nemôže priblížiť k Otcovi, lebo poznaním Otca je Syn a poznanie Božieho Syna sa uskutočňuje v Duchu Svätom.¹

684 Svojou milosťou je Duch Svätý prvý pri zobúdzaní našej viery a do nového života, ktorým je v tom „aby sme poznali Otca a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista“.² On je posledný pri zjavovaní Osôb Svätej Trojice. Sv.Gregor Naziánsky, „Teológ“ vysvetľuje tento postup pedagogikou božej „zhovievavosti“:

Starý Zákon ohlasoval otvorene Otca, Syna už menej jasne. Nový zjavil Syna a nechal zahliadnuť božstvo Ducha. Teraz Duch má domovské právo medzi nami a dáva nám jasnejšie videnie seba samého. V skutočnosti nebolo rozumné otvorene hlásať Syna, keď sa ešte nevyznávalo Božstvo Otca, otvorene ohlasovať Syna, keď sa Božstvo Syna ešte nepripúšťalo pridávať ešte aj Ducha Svätého ako bremeno navyše, pouhý trochu odvážny výraz...Len po krokoch a postupujúc „od slávy k sláve“ sa svetlo Trojice zaskvie najjasnejšou žiarou.³

685 Veriť v Ducha Svätého znamená teda vyznávať, že Duch Svätý je jedna z Osôb Najsvätejšej Trojice, jednej podstaty s Otcom a Synom, ktorej sa „zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a Synovi“ (nicejsko-carhradský Symbol viery). Preto sa o božskom tajomstve Ducha Svätého hovorilo v „trojičnej“ teológii. V tejto súvislosti ide o podiel Ducha Svätého v božej „ekonómii“.

686 Duch Svätý spolupôsobí s Otcom a Synom od začiatku na uskutočnení našej spásy. Ale až v týchto „posledných časoch“, ktoré sa začali s vykupiteľským Vtelením Syna, nám bolo zjavené a dané, aby sme Ho spoznali a prijali ako Osobu. Teda ten boží plán, ktorý sa začal v Kristovi, „Prvorodenom“ a Hlave nového stvorenia, sa bude môcť stelesniť v ľudstve skrze vyliatie Ducha: Cirkev, spoločenstvo svätých, odpustenie hriechov, vzkriesenie tela a večný život.

Č l á n o k 8

„VERÍM V DUCHA SVÄTÉHO“

687 “Čo je v Bohu, nepozná nik, iba Boží Duch“ (1 Kor 2,11).Teda Jeho Duch, ktorý Ho zjavuje, nám umožňuje spoznať Krista, Jeho Slovo, Jeho živé Slová, ale o ňom samom sa nehovorí nič. Ten, čo „hovoril skrze prorokov“, nám umožňuje počúvať Slovo Otca. Ale Jeho samého nepočujeme. Nepoznáme Ho, iba v hnutiach, v ktorých nám zjavuje Slovo a nás uspôsobuje, aby sme Ho prijímali vo viere. Duch pravdy, ktorý

nám „odďaľuje“ Krista, „nehovorí sám zo seba“.⁴ Takéto zastrenie, čisto božské, vysvetľuje, prečo „Ho svet nemôže prijať, lebo Ho nevidí, ani nepozná“, kým tí, čo veria v Krista, Ho poznajú, lebo zostáva s nimi.⁵

688 Cirkev, živé spoločenstvo vo viere apoštolov, ktorú prenáša, je miestom nášho poznania Ducha Svätého:

- v Písmach, ktoré inšpiroval
- v Tradícii, ktorej stále aktuálnymi svedkami sú Cirkevní Otcovia;
- v učiteľskom úrade Cirkvi, v ktorom je prítomný;
- vo sviatostnej liturgii prostredníctvom slov a znakov, ktorými nás Duch Svätý uvádza do spoločenstva s Kristom;
- v modlitbe, v ktorej sa primlúva za nás;
- v charizmách a službách, ktorými sa buduje Cirkev;
- v znakoch apoštolského a misijného života;
- vo svedectve svätých, kde sa zjavuje Jeho svätosť a kde pokračuje dielo spásy.

I. Spoločné poslanie Syna a Ducha

689 Ten, ktorého Otec poslal do našich srdc, Duch Jeho Syna (Gal 4,6) je skutočne Boh. Tej istej podstaty s Otcom a Synom, neoddeliteľný od nich tak vo vnútornom živote živote Trojice ako aj vo svojom dare lásky svetu. Ale keď sa viera Cirkvi klania Najsvätejšej Trojici, živej, jednej podstaty a nerozdielnej, vyznáva tiež rozličnosť osôb. Keď Otec posla svoje Slovo, posla vždy aj svoj Dych: spoločné poslanie, v ktorom sú Syn a Duch odlišní ale neoddeliteľní. Nepochybne, zjavuje sa Kristus, On, viditeľný obraz neviditeľného Boha, ale zjavuje Ho Duch Svätý.

690 Ježiš je Mesiáš, „pomazaný“, lebo Duch Svätý je tým pomazaním a všetko, čo sa prihodilo od Vtelenia, plynie z tejto plnosti.⁶ Konečne, keď je Kristus oslávený⁷, môže zase sám od Otca poslať Ducha tým, ktorí veria v Neho: Odovzdáva im Jeho slávu⁸, to jest Ducha Svätého, ktorý Ho oslavuje.⁹ Spoločné poslanie sa potom rozvíja v adoptovaných deťoch, ktoré prijal za svoje Otec v Tele svojho Syna: poslaním Ducha adopcie bude, aby ich zjednotil v Kristovi a aby im umožnil žiť v Ňom.

Poznanie pomazania nám vnúka... že nie je nijaký rozdiel medzi Synom a Duchom. Tak ako v skutočnosti ani rozum, ani zmysly nepoznajú nijakého prostredníka medzi povrchom tela a pomazaním olejom, taký bezprostredný je aj kontakt Syna s Duchom, až do tej miery, že ten, čo sa skontaktuje skrze vieru so Synom, sa nevyhnutne musí stretnúť najprv s olejom, ktorého sa dotýka. V skutočnosti u neho nejestvuje nijaká časť, ktorá by bola zbavená Ducha Svätého. Preto vyznávanie Synovho Panstva sa deje skrze Ducha Svätého pre tých, ktorí ho prijímajú, skrze Ducha, ktorý zovšadiaľ vychádza naproti tým, čo sa približujú s vierou.¹⁰

II. Meno, názvy a symboly Ducha Svätého

Vlastné meno Ducha Svätého

691 „Duch Svätý“ také je vlastné meno Toho, ktorému sa klanáme a ktorého oslavujeme s Otcom a Synom. Cirkev Ho uznáva za Pána a vyznáva Ho pri Krste svojich nových detí.¹¹

Termínom „Duch“ sa prekladá hebrejské slovo Ru a h, ktorého prvým významom je dych, vzduch, vánok. Ježiš právom používa zrejmy obraz vetra, keď chce Nikodémovi znázorniť nadmyslovú novosť Toho, ktorý je osobne Dychom Božím, Boží Duch.¹² Ale tiež Duch a Svätý sú božské atribúty, spoločné pre všetky tri Božské osoby. Ale tým, že Písmo, liturgia a teologický jazyk spájajú tieto dva termíny, označujú nevysloviteľnú Osobu Ducha Svätého, bez akejkoľvek zámeny s inými použitiami termínov „duch a svätý“.

Názvy Ducha Svätého

692 Keď Ježiš zvestuje a sľubuje príchod Ducha Svätého, nazýva Ho doslovne „Paraklytom“, to jest „Tým, ktorý je prizvaný“, *ad-vocatus* (Jn 14,16,26; 15,26; 16,7). „Paraklytus“ sa obyčajne prekladá ako „Tešiteľ“, keďže Ježiš je prvý tešiteľ.¹³ - slov. prekl. „zástanca“. Sám Pán nazýva Ducha Svätého „Duchom Pravdy“ (Jn 16, 13).

693 Okrem vlastného mena, ktoré sa najviac používa v Skutkoch apoštolov a v Listoch, nachádzame u sv.Pavla pomenovanie: Prislúbený Duch¹⁴, Duch adoptívneho synovstva¹⁵, Kristov Duch (Rim 8,11), Pánov Duch (2 Kor 3,17), Boží Duch (Rim 8,9,14; 15,19; 1 Kor 6,11; 7,40) a u sv.Petra Duch slávy (1 Pt 4,14).

Symboly Ducha Svätého

694 *V o d a* Symbolika vody je významná pre činnosť Ducha Svätého pri Krste, pretože po vyzvaní Ducha Svätého sa voda stáva účinným sviatostným znakom nového zrodienia: podobne ako aj tehotenstvo a prvé zrodienie sa uskutočňuje vo vode, rovnako aj krstná voda znamená skutočne, že naše zrodienie k božskému životu sa nám dáva v Duchu Svätom. Ako sme „pokrstení v jednom Duchu“ tak sme aj „spojení jedným Duchom“ (1 Kor 12, 13) : Duch je teda tiež osobne Živou vodou, ktorá prýšči z ukrižovaného Krista¹⁶ ako zo svojho prameňa a ktorá v nás prúdi do večného Života.¹⁷

695 *P o m a z a n í e*. Symbolika pomazania olejom je tiež znakom Ducha Svätého a to až natoľko, že sa stáva Jeho synonymom.¹⁸ Pri kresťanskom zasvätení je sviatostným znakom Birmovania, ktoré sa správne vo východných Cirkvách nazýva „Krizmáciou“. Ale aby sme pochopili jeho celú silu, treba sa vrátiť k prvému pomazaniu, ktoré uskutočnil Duch Svätý: k Ježišovmu. Kristus („Mesiáš“, keď vychádzame z hebrejčiny) znamená „pomazaný“ Božím Duchom. Boli pomazaní „Pána v Starej Zmluve¹⁹, osobitne kráľ Dávid.²⁰ Lenže Ježiš je Pomazaný Boží jedinečným spôsobom; človečenstvo, ktoré berie na seba Syn, je naskrze „pomazané

Duchom Svätým“. Duch Svätý ustanovil Ježiša ako „Krista“.²¹ Panna Mária počala z Ducha Svätého, ktorý skrz anjela ho zvestuje ako Krista už pri Jeho narodení²² a núti Simeona, aby prišiel do Chrámu podívať sa na Pánovho Mesiáša²³; on naplní Krista²⁴ a Jeho moc vychádza z Krista v Jeho skutkoch uzdravovania a spásy.²⁵ Nakoniec, On vzkriesi Ježiša z mŕtvych.²⁶ Teda Ježiš, ustanovený plne za „Mesiáša“ vo svojom človečenstve, ktoré zvíťazilo nad smrťou²⁷, hojne rozširuje Ducha Svätého, takže „svätí“, v spojení s človečenstvom Božieho Syna, ustanovujú toho „zrelého Muža“, ktorý dospieva k „miere plného Kristovho veku“ (Ef 4,13), „totálneho Krista“, podľa slov sv. Augustína.

696 O h e ň. Kým voda znamenala zrod a plodnosť života, udeľovaného v Duchu Svätom, oheň symbolizuje pretvárajúcu energiu činov Ducha Svätého. Prorok Eliáš, ktorý „povstal ako oheň a jeho slovo šľahalo ako fakľa“ (Sir 48,1) svojou modlitbou pritiahne oheň z neba na obeť na Karmel²⁸, je predobrazom ohňa Ducha Svätého, ktorý pretvára všetko, čoho sa dotkne. Ján Krstiteľ, ktorý „ide pred Pánom s Eliášovým „duchom“ a mocou“ (Lk 1,17) zvestuje Krista tým Duchom, o ktorom Ježiš povie: „Oheň som prišiel vrhnúť na zem a čo chcete? Len aby už vzplanul“ (Lk 12,49). V podobe „akoby ohnivých jazykov“ spočinie Duch Svätý v Turíckej ráno na učeníkoch a naplní ich sebou (Sk 2,3-4). Duchovná tradícia zachová túto symboliku ohňa ako jeden z najvýraznejších činov Ducha Svätého²⁹: „Neuháčajte Ducha“ (1 Sol 5,19).

697 O b l a k a s v e t l o. Tieto dva symboly sú neoddeliteľné v zjaveniach Ducha Svätého. Už v teofániach Starého Zákona Oblak, raz tmavý, raz zase žiarivý, zjavuje živého a zachraňujúceho Boha, zahaľujúc Jeho nadprirodzenú slávu: s Mojžišom na vrchu Sinaj³⁰, v stánku Zjavenia³¹ aj počas cesty na púšti³²; so Šalamúnom pri posviacke Chrámu³³. Tieto predobrazy sa splnili skrze Krista v Duchu Svätom. Je to Ten, ktorý zostupuje na Pannu Máriu a zatieni ju, aby počala a porodila Ježiša.³⁴ Na Hore Premenenia On zostupuje a zahaľuje Ježiša, Mojžiša a Eliáša, Petra, Jakuba a Jána a „z oblaku zaznieva hlas: „Toto je môj milovaný Syn, počúvajte Ho“ (Lk 9,34-35). Nakoniec je to zase Oblak, čo „berie Ježiša pred oči“ apoštolov v dni Vstúpenia na nebo³⁵ a zjaví Syna človeka v Jeho sláva v dni Jeho príchodu.³⁶

698 P e č a ť je symbol, blízky symbolu poznania. V skutočnosti je to Kristus, „ktorého Boh označil svojou pečatou“ (Jn 6,27) a v Ňom nás Otec tiež značí svojou pečatou.³⁷ Keďže poukazuje na nezmazateľný účinok pomazania Duchom Svätým vo sviatosťiach Krstu, Birmovania a Posvätenia kňazstva, obraz pečate (s p h r a g i s) sa používal v niektorých teologických tradíciách na vyjadrenie nezmazateľného znaku, vilačeného týmito tromi sviatosťami, ktoré sa nemôžu opakovať.

699 R u k a. Ježiš uzdravoval nemocných vkladáním rúk³⁸ a takto žehná aj malé deti.³⁹ V Jeho mene budú apoštoli robiť to isté.⁴⁰ Ba ešte viac, lebo vkladanie rúk udeľujú apoštoli Ducha Svätého.⁴¹ List Hebrejom zaraďuje vkladanie rúk do počtu „základných článkov“ Kristovho učenia.⁴² Tento znak všemocného vyliatia Ducha Svätého zachovala Cirkev vo svojich sviatosťných epiklázach.

700 P r s t. „Ježiš vyháňa zlých duchov Božím prstom“ (Lk 11,20). Ak bol Boží Zákon napísaný na kamenných tabuliach „Božím prstom“ (Ex 31,18), „Kristov list“, odovzdaný do starostlivosti apoštolov, „napísaný Duchom živého Boha, nie na kamenných tabuliach, ale na živých tabuliach srdca“ (2 Kor 3,3). Hymnus „Veni Creator Spiritus“ vzyva Ducha Svätého ako „prst Božej pravice“.

701 H o l u b i c a. Po skončení potopy (jej symbolika sa týka Krstu) sa holubica, ktorú vypustil Noe, vracia so sviežou vetvičkou olivovníka v zobáku, čo je znamením, že zem je znovu obývatelná.⁴³ Keď Kristus vystupuje z vody po svojom Krste, Duch Svätý v podobe holubice zostúpi na Neho a zostúpi na Neho a zostane nad Ním⁴⁴ Duch zostupuje a spočinie v čistom srdci pokrstených. V niektorých kostoloch sa eucharistická rezerva zachováva v kovovej nádobe v podobe holuba (c o l u m b a r i u m), zavesenej nad Oltárom. Symbol holubice, ktorý má pripomínať Ducha Svätého, sa tradične vyskytuje v kresťanskej ikonografii.

III. Duch a Slovo Božie v čase prisľúbení

702 Od začiatku až po „plnosť času“ (Gal 4,4), spoločné poslanie Slova a Otcovho Ducha zostáva skryté, ale stále pôsobí. Boží Duch tam pripravuje dobu Mesiáša a jeden i druhý, bez toho, žeby sa celkom zjavili, sú tam prisľúbení, aby boli očakávaní a prijatí, keď sa zjavia. Preto Cirkev, keď číta Starý Zákon⁴⁵, skúma⁴⁶, čo nám Duch, „Ktorý hovoril skrze prorokov“, chce povedať o Kristovi.

„Prorokmi“ tu Cirkev rozumie všetkých, ktorých Duch Svätý inšpiroval pri písaní svätých kníh tak Starého ako aj Nového Zákona. Židovská tradícia rozlišuje Zákon (prvých päť kníh alebo Pentateuch) Prorokov (u nás knihy historické a prorocké) a Písma (náučné, najmä Žalmy).⁴⁷

Pri stvorení

703 Božie Slovo a Jeho Dych sú na začiatku bytia a života celého stvorenia⁴⁸:

Duchu Svätému sa slúži vládnuť, posväcovať a oživovať stvorenie, lebo On je Boh tej istej podstaty s Ocom a Synom... Jemu náleží moc nad životom, keďže je Boh, zachováva stvorenie v Otcovi skrze Syna.⁴⁹

704 „Pokiaľ ide o človeka, toho Boh stvoril vlastnými rukami (to znamená skrze Syna a Ducha Svätého)... a na stvárnené telo nakreslil vlastnú podobu takým spôsobom, aby to, čo bude viditeľné, nosilo božskú podobu.“⁵⁰

Duch prisľúbenia

705 Aj keď človeka hyzdí hriech a smrť, zostáva „na obraz Boha“ obrazom Syna, ale je zbavený „Božej slávy“ (Rim 3,23), zbavený „podobnosti“. Prisľúbením, ktoré sa dostalo Abrahámovi, začína sa ekonómia

spásy, na konci ktorej Sám Syn vezme na seba „obraz“⁵¹ a zreštauruje „podobnosť“ s Otcom, keď mu navráti „Slávu“, Ducha, ktorý oživuje“.

706 Proti akejkoľvek ľudskej nádeji Boh prisľubuje Abrahámovi potomka ako ovocie viery a moci Ducha Svätého.⁵² Týmto potomkom bude Kristus⁵⁴, v ktorom vyliatie Ducha Svätého spôsobí, že „zhromaždí vedno rozptýlené Božie deti“ (Jn 11,52). Keď sa Boh zaväzuje prisahou⁵⁵, zaväzuje sa už k daru svojho milovaného Syna⁵⁶ a k daru „prisľúbeného Ducha, ktorý je závdavkom... na vykúpenie tých, ktorých si získal“ (Ef 1,13-14).⁵⁷

V Teofániách a v Zákone

707 Teofánie (Božie zjavenia) osvetľujú cestu prisľúbenia od patriarchov po Mojžiša a od Jozuu až po videnia, ktorými sa začína poslanie veľkých prorokov. Kresťanská tradícia vždy vyznávala, že v týchto Teofániách sa dalo vidieť a počuť Božie Slovo, zároveň zjavené i „zatienené“ v Oblaku Ducha Svätého.

708 Táto Božia pedagogika sa zjavuje osobitne v dare Zákona.⁵⁸ Písmo Zákona bolo dané ako „vychovávateľ, aby viedlo Ľud ku Kristovi (Gal 3,24). Lenže jeho bezmocnosť pri zachraňovaní človeka, zbaveného božej „podobnosti“, ako aj poznanie, získané skrze hriech⁵⁹, povzbudzujú túžbu po Duchu Svätom. Svedčia o tom vzlyky Žalmov.

V Kráľovstve a v Exile

709 Zákon, znak prisľúbenia a zmluvy, mal spravovať srdce a ustanovenia Národa, ktorý pochádzal z Abrahámovej viery. „Ak teraz budete poslúchať na môj hlas a ak zachováte moju zmluvu, budete mi medzi všetkými národmi vzácnym majetkom... kráľovským kňazstvom, svätým národom“ (Ex 19,5-6).⁶⁰ Ale po Dávidovi Izrael podľahne pokušeniu stať sa kráľovstvom, ako aj iné národy. Teda Kráľovstvo, predmet prisľúbenia, ktoré sa dostalo Dávidovi⁶¹, bude cieľom Ducha Svätého; bude patriť chudobným podľa Ducha.

710 Zabudnutie Zákona a sprenevera Zmluve sa končia v smrti: je to Exil, zrejme pohroma pre prisľúbenia, ale v skutočnosti tajomná vernosť Boha spasiteľa a začiatok sľúbenej obnovy, ale podľa Ducha. Bolo potrebné, aby Boží Ľud pretrpel túto očistu⁶²; Exil má už na sebe tieň Kríža v Božom pláne a Zvyšok chudobných, ktorý sa z neho vráti je jedným z najpriehľadnejších predobrazov Cirkvi.

Očakávanie Mesiáša a Jeho Ducha

711 „Hľa, ničím čosi nové“ (Iz 43,19): črtajú sa dve prorocké línie, z ktorých jedna smeruje k očakávaniu Mesiáša, druhá k zvestovaniu nového Ducha a obe sa zbiehajú v malo Zbytku, v národe Chudobných³, ktorý očakáva v nádeji „útechu Izraela“ a „oslobodenie Jeruzalema“ (Lk 2,25.38).

Videli sme už prv, ako Ježiš plnil proroctvá, ktoré sa Ho týkali. Tu sa obmedzujeme na tie, v ktorých sa viac javí vzťah medzi Mesiášom a jeho Duchom.

712 Črty tváre očakávaného Mesiáša sa začínajú objavovať v Knihe o Emanuelovi⁶⁴ „keď videl Jeho -Kristovu- Slávu“: Jn 12,41, najmä v Iz 11,1-2:

Vypučí ratolesť zo pňa Jesseho

a z koreňov jeho Výhonok vykvitne:

a spočinie na Ňom Duch Pánov,

Duch múdrosti a rozumu, Duch rady a sily,

Duch poznania a bohabojnosti.

713 Črty Mesiáša sa objavujú hlavne v spevoch Služobníka.⁶⁵ Tieto spevy ohlasujú zmysel Ježišovho utrpenia a takto ukazujú spôsob, akým vyleje Ducha Svätého, aby oživil mnohých: nie zvonka, ale tým, že si vzal „prirodzenosť sluhu“.⁶⁶ Tým, že prijal i našu smrť, môže nám sprostredkovať svojho vlastného Ducha života.

714 Preto Kristus začína ohlasovať Dobrú zvesť tým, že si osvojí túto stať z Izaiáša (Lk 4,18-19)⁶⁷:

Duch Pána je nado mnou

lebo ma pomazal,

aby som hlásal evanjelium chudobným,

obviazal zlomených srdcom,

ohlasoval zajatcom slobodu

a spútaným oslobodenie,

ohlasoval rok milosti Pána.

715 Prorocké texty, ktoré sa týkajú priamo poslania Ducha Svätého, sú veštby, v ktorých Boh hovorí do srdca svojho Ľudu jazykom prisľúbenia s dôrazom na „lásku a vernosť“⁶⁸, splnenie ktorých sv. Peter vyhlási v Turičnom ráne. Podľa týchto prisľúbení Duch Pána v „posledných časoch“ obnoví srdcia ľudí tým, že vtlačí do nich nový zákon; zhromaždí a zmieri rozptýlené a rozdelené národy; premení prvé stvorenie a bude prebývať s ľuďmi v pokoji.

716 Národ „chudobných“⁶⁹, ponížení a tichí, ktorí sa všetci odovzdávajú do tajomných plánov svojho Boha, tí, čo očakávajú spravodlivosť nie od ľudí, ale od Mesiáša, je posledným veľkým dielom skrytého poslania Ducha Svätého v čase prisľúbení, aby pripravil príchod Krista. Dobrota ich srdca, očisteného a osvieteného Duchom, sa spomína v Žalmoch. Z týchto chudobných pripravuje Duch Pánovi „dokonalý ľud“ (Lk 1,17).

IV. Kristov Duch v plnosti čias

Ján, Predchodca, Prorok a Krstiteľ

717 „Bol človek, ktorého poslal Boh, volal sa Ján“ (Jn 1,6). Ján je „už v matkinom lone naplnený Duchom Svätým“ (Lk 1,15.41) skrze samého Krista, ktorého Panna Mária práve počala z Ducha Svätého. „Navštívenie“ Márie u Alžbety sa takto stalo „navštívením Boha u svojho ľudu“.⁷⁰

718 Ján je „Eliáš, ktorý má prísť“ (Mt 17,10-13): oheň Ducha prebýva v ňom a dáva mu „bežať pred“ („predchodca“) Pánom, ktorý prichádza. S Jánom predchodcom Duch Svätý ukončuje „pripravovať Pánovi dokonalý ľud“ (Lk 1,17).

719 Ján je „viac ako prorok“ (Lk 7,26). V ňom Duch Svätý prestáva „hovoriť skrze prorokov“. Ján završuje okruh prorokov, ktorý sa začal Eliášom.⁷¹ Zvestuje blízkosť útechy Izraela, je „hlasom“ tešiteľa, ktorý prichádza (Jn 1,23).⁷² Ako to bude robiť Duch Pravdy, „prichádza ako svedok vydať svedectvo o svetle“ (Jn 1,7).⁷³ Vzhľadom na Jána Duch končí takto „skúmanie prorokov“ a „túžbu“ anjelov⁷⁴: „Na koho uvidíš zostupovať Ducha a spočinúť na ňom, to je ten, čo krstí Duchom Svätým... A ja som to videl a vydávam svedectvo, že je toto Boží Syn... Hľa, Boží Baránok“ (Jn 1,33-36).

720 Nakoniec, s Jánom Krstiteľom začína Duch Svätý ako predobraz to, čo bude uskutočňovať s Kristom a v Kristovi: navracať človekovi „podobnosť“ božiu. Jánov Krst bol krstom pokánia, Krst vodou a Duchom bude novým zrodením.⁷⁵

„Plesaj, plná milosti“

721 Mária, najsvätejšia Božia Matka, stále Panna je veľdielom poslania Syna a Ducha v plnosti časov. Po prvýkrát v pláne spásy a pretože to pripravil Duch, nachádza Otec *Pribytok*, v ktorom môžu Jeho Syn a Duch Svätý prebývať medzi ľuďmi. V tomto zmysle tradícia Cirkvi tak často čítala vo vzťahu k Márii tie najkrajšie texty o Múdrosti⁷⁶: Máriu liturgia ospevuje a predstavuje ako „Trón - Stolicu - Múdrosti“. V nej sa začínajú prejavovať „Božie divy“, ktoré bude v Kristovi a v Cirkvi uskutočňovať Duch:

722 Duch Svätý *pripravil* Máriu svojou milosťou. Slušalo sa, aby bola „plná milosti“, lebo je Matkou Toho, „v ktorom telesne prebýva celá plnosť Božstva“ (Kol 2,9). Bola z čirej milosti počatá bez hriechu ako najponíženejšia zo stvorení, najvhodnejšia na prijatie nevýslovného Daru Všemohúceho. Oprávnené je anjel Gabriel pozdravuje ako „Sionskú dcéru“: „Plesaj“.⁷⁷ To je vzdávanie vďaka celého Božieho ľudu, teda Cirkvi, ktoré necháva vystupovať v Duchu Svätom k Otcovi vo svojej „piesni“⁷⁸, že totiž nosí v sebe večného Syna.

723 V Márii Duch Svätý *uskutočňuje* láskavý plán Otca. Je to s Duchom Svätým a skrz Neho, že Panna počne a porodí Božieho Syna. Jej panenstvo sa stáva jedinečnou plnosťou mocou Ducha Svätého a viery.⁷⁹

724 V Márii Duch Svätý *zjavuje* Syna Otca, ktorý sa stal Synom Panny. Ona je Horiacim kríkom konečnej Teofánie: Plná Ducha Svätého, ukazuje Slovo v poníženosti svojho tela a dáva Ho spoznávať Chudobným⁸⁰ a prvotinám národov.⁸¹

725 Konečne, skrze Máriu Duch Svätý začína umožňovať ľuďom *vstupovať do spoločenstva* s Kristom, lebo sú predmetom dobrotivej lásky Božej⁸² a ponížení sú vždy prví, čo Ho prijímajú: pastieri, mudrci, Simeon a Anna, snúbenci z Kány a prví učenici.

726 Na záver tohto poslania Ducha sa Mária stáva „Ženou“, novou Evou, „matkou žijúcich“, Matkou „celého Krista“.⁸³ Takto je spolu s Dvanástimi „jednomyselne zotrúvajúc na modlitbách“ (Sk 1,14), na úsvite „posledných čias“, keď Duch pripravuje Turíčne ráno so zjavením Cirkvi.

Ježiš Kristus

727 Celé poslanie Syna a Ducha Svätého v plnosti časov je obsiahnuté v tom, že Syn je pomazaným Otcovho Ducha už od svojho Vtelenia: Ježiš je Kristus, Mesiáš.

Celá druhá kapitola Symbolu viery sa musí čítať v tomto svetle. Celé dielo Krista je spojené poslanie Syna a Ducha Svätého. Tu bude zmienka iba o tom, čo sa týka prisľúbenia Ducha Svätého od Ježiša a Jeho daru od Osláveného Pána.

728 Ježiš nezjavuje plne Ducha Svätého, kým sám nebol oslávený svojou smrťou a Vzkriesením. Ale i tak Ho postupne uvádza pri svojom vyučovaní zástupov, keď zjavuje, že Jeho Telo bude pokrmom pre život sveta.⁸⁴ Spomenie Ho aj Nikodémovi⁸⁵, Samaritánke⁸⁶ a tiež tým, ktorí sa zúčastňujú na sviatku Stánkov.⁸⁷ Svojim učeníkom hovorí o ňom otvorene v súvislosti s modlitbou⁸⁸ a so svedectvom, ktoré budú musieť vydávať.⁸⁹

729 Až keď prišla Hodina, keď bude oslávený, Ježiš *sľubuje* príchod Ducha Svätého, lebo Jeho smrť a Zmŕtvychvstanie budú zavŕšením sľubu, ktorý dostali otcovia⁹⁰: Duch Pravdy, iný Tešiteľ príde od Otca na Ježišovu prosbu: Pošle Ho Otec v Ježišovom mene; Ježiš Ho pošle od Otca, lebo pochádza z Otca. Duch Svätý príde, my Ho spoznáme, navždy bude s nami, zostane s nami; naučí nás všetko a pripomenie nám všetko, čo nám Ježiš povedal a vydá o ňom svedectvo; povedie nás k celej pravde a oslávi Krista. Pokiaľ ide o svet, zahanbí ho za hriech spravodlivosťou a súdom.

730 Konečne prichádza Ježišova Hodina⁹¹: Ježiš odovzdáva svojho ducha do rúk Otca⁹² vo chvíli, keď sa svojou smrťou stáva víťazom nad smrťou, takže „vzkriesený z mŕtvych Otcovou slávou“ (Rim 6,4), dáva hneď aj Ducha Svätého, keď „dýchne“ na svojich učeníkov.⁹³ A od tejto Hodiny sa poslanie Krista a Ducha stáva poslaním Cirkvi: „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás“ (Jn 20,21).⁹⁴

VI. Duch a Cirkev v posledných časoch

Turíce

731 V Turičný deň (po siedmych veľkonočných týždňoch) sa Kristova Veľká noc končí vyliatím Ducha Svätého, ktorý sa zjavil, dal a komunikoval ako božská Osoba: zo svojej Plnosti Kristus, Pán v hojnosti rozširuje Ducha.⁹⁵

732 V ten deň sa naplno zjavila Svätá Trojica. Odvtedy je Kráľovstvo, ktoré ohlasoval Kristus, otvorené pre tých, čo veria v Neho: v poníženosti tela a vo viere už majú účasť na spoločenstve Svätej Trojice. Svojím príchodom, ktorý neprestáva, Duch Svätý dáva svetu vstupovať do „posledných čias“, do doby Cirkvi, do Kráľovstva, ktorého zdedila, ale ešte neprevzala.

*Uvideli sme pravé svetlo, dostali sme nebeského Ducha, našli sme pravú vieru: klaniame sa nerozlučnej Trojici, lebo to nás Ona spasila.*⁹⁶

Duch Svätý - Boží Dar

733 „Boh je láska“ (1 Jn 4,8.16) a láska je prvý dar, ktorý obsahuje všetky ostatné. Túto lásku „Boh rozliat v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali (Rim 5, 5).

734 Pretože sme mŕtvi, alebo prinajmenšom poranení hriechom prvým účinkom daru Lásky je odpustenie našich hriechov. Je to spoločenstvo Ducha Svätého (2 Kor 13,3), ktoré v Cirkvi vracia pokrsteným Božiu podobu, ktorú hriechom stratili.

735 Dáva teda „závdavok“ alebo „prvotiny“ nášho Dedičstva.⁹⁷ Samotný život Svätej Trojice, ktorým je „milovať, ako nás On miloval“.⁹⁸ Táto láska⁹⁹ je princípom nového života v Kristovi, ktorý sa stal možným, lebo „dostali sme silu Ducha Svätého“ (Sk 1,8).

736 Skrze túto silu Ducha môžu Božie deti prinášať ovocie. Ten, čo nás zaštepil na opravdivý Vinič, nám umožňuje prinášať „ovocie Ducha, ktorým je láska, radosť, pokoj, zhovievavosť, láskavosť, dobrota, vernosť, miernosť, zdržanlivosť“ (Gal 5,22-23). „Duch je náš život“; Čím viacej sa vzdávame seba¹⁰⁰, tým viacej „podľa Ducha aj konáme“ (Gal 5,25).

*Skrze spoločenstvo s Ním, Duch Svätý vytvára duchovno, uvádza do raja, privádza do nebeského Kráľovstva ak synovskej adopcie, dáva dôveru nazývať Boha Otcom a mat' účasť na Kristovej milosti, nazývať sa dieťaťom svetla a mat' účasť na večnej sláve.*¹⁰¹

Duch Svätý a Cirkev

737 Poslanie Krista a Ducha Svätého sa završuje v Cirkvi, Kristovom Tele a Chráme Ducha Svätého. Toto spoločné poslanie od toho času združuje Kristových veriacich a Jeho spoločenstva s Otcom v Duchu Svätom: Duch pripravuje ľudí, predchádza ich svojou milosťou, aby ich pritiahol ku Kristovi. Zjavuje im vzkrieseného Krista, pripomína im Jeho slová a otvára im ducha chápaniu Jeho smrti a Zmŕtvychvstania. Sprítomňuje im tajomstvo Krista, nadovšetko v Eucharistii, aby ich zmieril a uviedol do spoločenstva s Bohom, žeby tak prinášali „mnoho ovocia“ (Jn 15,5.8.16).

738 Tak sa poslanie Cirkvi nepripája k poslaniu Krista a Ducha Svätého, ale je jeho sviatosťou: celým svojím bytím a všetkými svojimi údmí je poslaná ohlasovať, svedčiť, aktualizovať a rozširovať tajomstvo spoločenstva Svätej Trojice (čo bude obsah nasledujúceho článku):

*My všetci, ktorí sme dostali jediného a toho istého ducha, to jest Ducha Svätého, sme stavení navzájom i s Bohom. Lebo hoci sme oddelene početní a i keď Kristus spôsobuje, že Otcov a Jeho Duch prebýva v každom z nás, tento jediný a nedeliteľný Duch privádza skrze seba samého k jednote tých, čo sú navzájom odlišní... a dáva, že všetci vyzierajú ako jeden v Ňom samom. A tak, ako spôsobuje moc svätého Kristovho človečenstva, že všetci tí, v ktorých sa nachádza, tvoria jedno telo, nazdávam sa, že tým istým spôsobom aj Boží Duch, ktorý prebýva vo všetkých, jediný a nedeliteľný, ich všetkých privádza k duchovnej jednote.*¹⁰²

739 Pretože Duch Svätý je pomazaním Krista, je to Kristus, Hlava Tela, ktorý Ho rozlieva vo všetkých svojich údoch, aby ich živil, uzdravoval, organizoval vo vzájomných funkciách, aby ich oživoval, posielal svedčiť, spájal ich so svojou obetou Otcovi a zo svojím zastupovaním celého sveta. Skrze sviatosti Cirkvi Kristus sprostredkúva údom svojho Tela svojho Svätého Ducha a Posvätiťa (čo bude obsahom druhej časti Katechizmu).

740 Tieto „božie divy“, ktoré sa dávajú veriacim vo sviatostiach Cirkvi, prinášajú svoje ovocie nového života, v Kristovi, podľa Ducha (čo bude predmetom tretej časti Katechizmu).

741 „Tak aj Duch prichádza na pomoc našej slabosti, lebo nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba: a sám Duch sa prihovára za nás nevysloviteľnými vzdychmi“ (Rim 8,26). Duch Svätý, strojca Božích diel, je Učiteľom modlitby (to bude predmetom štvrtej časti Katechizmu).

ZHRNUTIE

742 „Pretože ste synmi, poslal Boh do našich srdiec Ducha svojho Syna a on volá: Abba, Otče“ (Gal 4,6).

743 Od začiatku až do skončenia času, keď Boh posielal svojho Syna, posielal vždy aj svojho Ducha: Ich poslanie je spoločné a neoddeliteľné.

744 V plnosti času zakončil Duch Svätý v Márii všetky prípravy pre príchod Krista do Božieho ľudu. Pôsobením Ducha Svätého v nej dáva Otec svetu Emanuela, „Boh s nami“ (Mt 1,23).

745 Boží Syn je posvätený Kristus (Mesiáš) pomazaním Ducha Svätého vo svojom Vtelení.¹⁰³

746 *Svojou Smrťou a Vzkriesením Ježiš je ustanovený za Pána a Krista vo svojej sláve (Sk 2,36). Zo svojej plnosti rozlieva Ducha Svätého na apoštolov a Cirkev.*

747 *Duch Svätý, ktorého Kristus rozlieva vo svojich údoch, buduje, oživuje a posväcuje Cirkev. Ona je sviatosťou spoločenstva Svätej Trojice a ľudí.*

Č l á n o k 9

„VERÍM V SVÄTÚ CIRKEV VŠEOBECNÚ“

748 *“Svetlom národov je Kristus: Tento svätý cirkevný snem, zhromaždený v Duchu Svätom, si preto túžobne želá hlásaním evanjelia každému stvoreniu osvietiť ľudí jeho jasom, ktorým žiari tvár Cirkvi“. Týmto slovami sa začína „dogmatická konštitúcia o Cirkvi“ druhého vatikánskeho Koncilu. Týmto Koncil ukazuje, že článok viery o Cirkvi úplne závisí od článkov, týkajúcich sa Ježiša Krista. Cirkev nemá iné svetlo, len Kristovo; ona je podľa obrazu, ktorý bol cirkevným Otcom veľmi drahý, porovnateľná s mesiacom, ktorá vydáva svetlo len tak, že odráža lúče slnka.*

749 *Článok o Cirkvi celkom závisí aj od článku o Duchu Svätom, ktorý ho predchádza. „Skutočne, keď sme ukázali, že Duch Svätý je prameňom a Darcom všetkej svätosti, vyznávame teraz, že On obdaroval Cirkev svätosťou.“¹⁰⁴ Podľa vyjadrenia Otcov je Cirkev miestom, „kde prekvitá Duch“.¹⁰⁵*

750 *Viera, že Cirkev je „svätá“ a „katolícka“, že je „jedna“ a „apoštolská“, (Ako to dokladá nicejsko - carihradský symbol), je neoddeliteľná od viery Boha Otca, Syna a Ducha Svätého. V symbole apoštolov vyznávame, že veríme Cirkev svätú (Credo...Ecclesiam) a nie v Cirkev, aby sme nezamieňali Boha s Jeho dielami a aby sme jasne pripisovali Božej добрote všetky dary, ktoré vložil do svojej Cirkvi.¹⁰⁶*

1 . o d s e k

CIRKEV V BOŽOM PLÁNE

I. Mená a predobrazy Cirkvi

751 *Slovo „Cirkev“ (ekklésia, z gréckeho ek-kalein, „volať von“) znamená „zvolanie“. Označuje zhromaždenia ľudu,¹⁰⁷ všeobecne s náboženským charakterom. Tento termín sa často používal v gréckom Starom Zákone pre zhromaždenia vyvoleného ľudu, hlavne pre zhromaždenie na Sinaji, kde Izrael dostal Zákon a Boh ho ustanovil za svoj svätý ľud.¹⁰⁸ Keď sa prvé spoločenstvo tých, ktorí verili v Krista, nazvalo „Cirkvou“, uznávalo sa za dediča tohto zhromaždenia. V nej Boh „zvoláva“ svoj ľud zo všetkých končín zeme. Termín *Kyriaké*, od ktorého sú odvodené *church*, *Kirche* (aj Cirkev) označuje „tú, čo patrí Pánovi“.*

752 *V kresťanskej reči slovo „Cirkev“ označuje liturgické zhromaždenie¹⁰⁹, ale aj miestne spoločenstvo¹¹⁰, či všeobecné spoločenstvo veriacich¹¹¹. Tieto tri významy nemožno oddeľovať. „Cirkev“ je ľud, ktorý Boh zhromažďuje v celom svete. Jestvuje v miestnych spoločenstvách, kde sa realizuje ako liturgické zhromaždenie, najmä eucharistické. Žije zo Slova a z Kristovho Tela a tak sa aj ona stáva Kristovým Telom.*

Symbyly Cirkvi

753 *Vo svätom Písme nachádzame kopu obrazov a predobrazov, navzájom previazaných, v ktorých zjavenie hovorí o nevyčerpatelnom tajomstve Cirkvi. Obrazy, ktoré majú svoj pôvod v Starom Zákone, predstavujú variácie základnej myšlienky, idey „Božieho ľudu“. V Novom Zákone¹¹² všetky tieto obrazy nachádzajú nový stred v skutočnosti, že Kristus sa stáva „Hlavou“ tohto ľudu¹¹³, ktorý sa tak stáva jeho Telom. Okolo toho stredu sa zoskupujú obrazy, „prevzaté z pastierskeho alebo roľníckeho života, prípadne z výstavby, alebo z rodiny a svadby“.¹¹⁴*

754 *“Cirkev je totiž o v č i n e c, ktorého jedinou a nevyhnutnou bránou je Kristus.¹¹⁵ Je aj stádom, o ktorom Boh predpovedal, že On sám bude jeho pastierom¹¹⁶ a hoci ovce toho stáda sú pod správou ľudských pastierov, predsa ich neprestajne vedie a živí sám Kristus, Dobrý Pastier a Knieža pastierov¹¹⁷, ktorý položil svoj život za ovce.¹¹⁸*

755 *“Cirkev je h o s p o d á r s t v o, čiže Božie pole.¹¹⁹ Na tomto poli rastie prastará oliva, ktorej svätým koreňom boli patriarchovia a na ktorej sa uskutočňovalo a uskutočňuje zmierenie židov a ostatnými národmi.¹²⁰ Cirkev zasadil nebeský Vinohradník ako šľachtenú vinicu.¹²¹ Pravý vinič je Kristus: On dáva život a plodnosť ratolestiam, totiž nám, čo skrze Cirkev zostávame v Ňom a bez ktorého nemôžeme nič vykonať.¹²²*

756 *“Cirkev sa častejšie nazýva aj s t a v b o u Božou.¹²³ Sám Pán sa prirovnal ku kameňu, ktorý síce stavitelia zavrhlí, ale on sa stal uhoľným kameňom.¹²⁴ Na tomto základe apoštoli budujú Cirkev¹²⁵, ktorá dostáva od Neho svoju pevnosť a súdržnosť. Túto stavbu zobia rozličné pomenovania: Dom Boží¹²⁶, v ktorom prebýva Jeho r o d i n a, príbytok Boží v Duchu¹²⁷, stánok Boží medzi ľuďmi (Zjv 21,3) a najmä svätý C h r á m, ktorý, znázornený vo svätyniach kameňa, ospevujú svätí Otcovia a liturgia ho právom porovnáva k Svätému mestu, novému Jeruzalemu. V ňom totiž ako živé kamene budujeme sa tu na zemi¹²⁸ v duchovný dom. Toto sväté mesto kontempluje z nebies od Boha, vystrojené ako nevesta, ktorá sa vyzdobila pre ženicha (Zjv 21,22).*

757 *“Cirkev sa volá aj „nebeský Jeruzalem“ a „naša matka“ (Gal 4,26)¹²⁹; opisuje sa ako nepoškrvená nevesta nepoškrveného Baránka¹³⁰ (Zjv 19,7; 21,2,9; 22,17), ktorú si Kristus „zamiloval a seba samého*

obetoval za ňu, aby ju posvätil“ (Ef 5,25-26), pridružil si ju nerozlučnou zmluvou a neprestajne ju „živí a opatruje“ (Ef 5,29).¹³¹

II. Pôvod, založenie a poslanie Cirkvi

758 Ak chceme preskúmať tajomstvo Cirkvi, musíme najprv uvažovať o jej pôvode v pláne Najsvätejšej Trojice a jeho postupnom uskutočňovaní v dejinách.

Plán, zrodený v srdci Otca

759 “Večný Otec z úplne slobodného a tajomného rozhodnutia svojej múdrosti a dobroty stvoril celý svet; stanovil pozdvihnúť ľudí k účasti na Božom živote“, ku ktorému pozýva všetkých ľudí vo svojom Synovi: „Tým však, čo veria v Krista, rozhodol sa zhromaždiť vo svätej Cirkvi“. Táto „Božia rodina“ sa zakladá a uskutočňuje postupne v etapách ľudských dejín, podľa dispozícií Otca. Skutočne, Cirkev bola „naznačená v predobrazoch už od počiatku sveta, podivne pripravovaná dejinami izraelského ľudu a v Starom Zákone a založená v posledných časoch. Stala sa zjavnou po zoslaní Ducha a slávne sa zavŕši na konci časov“.¹³²

Cirkev - zobrazovaná vopred od počiatku sveta

760 “Svet bol stvorený kvôli Cirkvi“ hovorili kresťania prvých dôb.¹³³ Boh stvoril svet pre spoločenstvo so svojim Božským životom, spoločenstvo, ktoré sa uskutočňuje „zvolávaním“ ľudí ku Kristovi a toto „zvolanie“, je Cirkev. Cieľom všetkých vecí je Cirkev¹³⁴ a samotné bolestné vrtkavé zmeny, ako bol pád anjelov a hriech človeka, Boh dovolil iba ako príležitosť a prostriedok, aby rozvinul celú silu svojho ramena, celú mieru lásky, ktorou chcel zahrnúť svet:

*Podobne, ako je Božia vôľa skutkom, ktorý sa nazýva svet, tak aj Jeho zámerom je spása ľudí, ktorá sa nazýva Cirkev.*¹³⁵

Cirkev - pripravovaná v Starej Zmluve

761 Zhromažďovanie Božieho ľudu sa začína v okamihu, keď hriech ničí spoločenstvo človeka s Bohom i spoločenstvo ľudí navzájom. Zhromaždenie Cirkvi je takrečeno reakciou Boha na chaos, ktorý spôsobil hriech. Toto znovuzjednocovanie sa uskutočňuje tajne v lone všetkých národov: „V každom národe je Bohu milý ten, kto sa Ho bojí a koná spravodlivo“ (Sk 10,35).¹³⁶

762 Vzdialená príprava Božieho ľudu sa začína s povolaním Abraháma, ktorému Boh sľubuje, že sa stane otcem veľkého národa (Gn 12,2).¹³⁷ Bezprostredná príprava sa začína s vyvolením Izraela ako Božieho ľudu.¹³⁸ Skrze túto voľbu Izrael musí byť znakom budúceho zhromaždenia všetkých národov.¹³⁹ Ale už proroci obžalávajú Izrael, že porušil zmluvu a zachoval sa ako smilnica.¹⁴⁰ Ohlasujú novú a večnú zmluvu.¹⁴¹ „A túto novú zmluvu uzavrel Kristus.“¹⁴²

Cirkev - založená od Ježiša Krista

763 Synovi prináleží v plnosti časov uskutočniť plán spásy svojho Otca; to je motívom Jeho „misie“.¹⁴³ „Pán Ježiš položil základy svojej Cirkvi ohlasovaním blahozvesti, čiže príchodu Božieho kráľovstva, od vekov prisľúbeného v Písme.“¹⁴⁴ „Kristus, aby splnil Otcovu vôľu, založil kráľovstvo nebeské na zemi... Cirkev je Kristovo kráľovstvo, už teraz tajomne prítomné.“¹⁴⁵

764 A toto Kráľovstvo žiari pred očami ľudí „v Kristových slovách a skutkoch, ako aj Jeho prítomnosťou“.¹⁴⁶ Tí, čo počúvajú Ježišove slová „prijímajú samo Kráľovstvo“.¹⁴⁷ Zárodokom a počiatkom Kráľovstva je „maličké stádo“ (Lk 22, 32) v tých, ktorých Ježiš prišiel zvolať okolo seba a ktorému je On sám pastierom.¹⁴⁸ Tí zakladajú skutočnú Ježišovu rodinu.¹⁴⁹ Tých, čo takto zhromaždil okolo seba, naučil „ako majú konať“ po novom, ale aj vlastnú modlitbu.¹⁵⁰

765 Pán Ježiš vybavil svoje spoločenstvo štruktúrou, ktorá pretrvá, až kým sa Kráľovstvo nerozvinie naplno. Je tam predovšetkým voľba Dvanástich s Petrom na čele.¹⁵¹ Ako reprezentanti dvanástich kmeňov Izraela,¹⁵² sú základnými kameňmi nového Jeruzalema.¹⁵³ Dvanásti¹⁵⁴ a ostatní učeníci¹⁵⁵ majú účasť na Kristovom poslaní, na Jeho moci, ale aj na Jeho údele.¹⁵⁶ Všetkými týmito činmi Kristus pripravuje a buduje svoju Cirkev.

766 Ale Cirkev sa zrodila hlavne z celkového darovania sa Krista za našu spásu, ktoré sa anticipovalo založením Eucharistie a uskutočnilo na Kríži. „Začiatok a zrod Cirkvi... naznačujú krv a voda, čo vyšli z otvoreného boku Ježiša Ukrižovaného.“¹⁵⁷ „Lebo z boku na Kríži zosnulého Krista vyprýštilo podivuhodné tajomstvo (sviatosť-fr.) celej Cirkvi.“¹⁵⁸ „Tak ako bola Eva stvárnená z boku uspatého Adama, tak sa aj Cirkev zrodila z prebodnutého srdca Krista, ktorý zomrel na Kríži.“¹⁵⁹

Cirkev - zjavená skrze Ducha Svätého

767 “Keď bolo dokonané dielo, ktoré dal Otec vykonať Synovi na zemi, bol na Turíce zoslaný Duch Svätý, aby Cirkev ustavične posväcoval.“¹⁶⁰ Bolo to vtedy, keď „Cirkev verejne vystúpila pred zástupy a kázaním začala šíriť evanjelium medzi národmi“.¹⁶¹ Keďže je „zvolávaním“ všetkých ľudí ku spásu, už samou prirodzenosťou misionárkou, ktorú Kristus poslať ku všetkým národom, aby ich urobila Jeho učeníkmi.¹⁶²

768 Aby Cirkev mohla uskutočňovať svoje poslanie, Duch Svätý ju „vystrojuje a vedie rozmanitými hierarchickými a charizmatickými darmi“.¹⁶³ Cirkev teda, vybavená darmi svojho Zakladateľa, verne zachováva Jeho prikázania lásky, pokory a sebazaprenia, dostáva poslanie hlásať kráľovstvo Kristovo a Božie a zakladať ho medzi všetkými národmi. Ona sama je zárodokom a počiatkom tohto kráľovstva na zemi.¹⁶⁴

Cirkev - dokončená v sláve

769 “Cirkev... bude dovŕšená až v nebeskej sláve“¹⁶⁵ pri slávnom Kristovom návrate. Dovtedy „Cirkev kráča vo svojom pozemskom putovaní cez prenasledovania sveta s pomocou Božej útechy“¹⁶⁶. Tu na zemi sa cíti vo vyhnanstve, ďaleko od Pána¹⁶⁷ a túži po úplnom príchode Kráľovstva, po hodine, „keď sa spojí v sláve so svojim Kráľom“¹⁶⁸. Završenie Cirkvi a prostredníctvom nej i sveta v sláve sa nestane bez veľkých skúšok. Vtedy sa „všetci spravodliví od Adama, od spravodlivého Ábela až do posledného vyvoleného zhromaždia u Otca vo *všeobecnej Cirkvi“¹⁶⁹.

III. Tajomstvo Cirkvi

770 Cirkev sa nachádza v dejinách, ale ich zároveň aj presahuje. Jedine „očami viery“¹⁷⁰ ju môžeme vidieť v jej viditeľnej a zároveň aj duchovnej skutočnosti, ako nositeľku božského života.

Cirkev - viditeľná a zároveň aj duchovná

771 „Jediný Prostredník Kristus zriadil a ustavične udržuje svoju svätú Cirkev ako viditeľné spoločenstvo viery, nádeje a lásky na tejto zemi a skrz ňu rozširuje pravdu a milosť medzi všetkými. Cirkev je zároveň:

- spoločnosť, vystrojená hierarchickými ustanovizňami - aj tajomné Telo Kristovo;
- viditeľné zhromaždenie - aj duchovné spoločenstvo;
- Cirkev pozemská - aj Cirkev oplývajúca nebeskými darmi.“

Tieto dimenzie vytvárajú spolu „jedinú zložitú skutočnosť, ktorá pozostáva z ľudského a božského prvku“.¹⁷¹

„Cirkev sa vyznačuje tým, že je zároveň ľudská i božská; viditeľná a pritom oplývajúca neviditeľnými skutočnosťami; horlivá v akcii a oddaná kontemplácii; prítomná vo svete a predsa putujúca; a to takým spôsobom, že ľudské sa pridružuje a podriaďuje božskému, viditeľné neviditeľnému, akcia kontemplácii, terajšia obec budúcej, ktorú hľadáme.“¹⁷²

Poníženosť! Vznešenosť! Cédrový stánok Boha; pozemské bývania a nebeský palác; hlinený dom a kráľovský dvor; smrteľné telo a chrám svetla; predmet opovrhnutia pyšných nakoniec a Kristova nevesta! Je čierna, ale krásna, dcéry jeruzalemské, ona, vyblednutá námahou a utrpením dlhého vyhnanstva, predsa má ako ozdobu nebeské šperky.“¹⁷³

Cirkev - tajomstvo zjednotenia ľudí s Bohom

772 Práve v Cirkvi Kristus završuje a zjavuje svoje vlastné mystérium ako cieľ Božieho plánu: „Zjednotiť všetko v Sebe“ (Ef 1,10). Sv. Pavol nazýva „veľkým tajomstvom“ (Ef 5,32) manželskú jednotu Krista a Cirkvi. Keďže je zjednotená s Kristom ako so svojim Snúbencom,¹⁷⁴ stáva sa aj samotná Cirkev tajomstvom.¹⁷⁵ Keď sv. Pavol uvažuje o tomto jej tajomstve, zvolá: „Kristus je vo vás, nádej slávy“ (Kol 1,27).

773 V Cirkvi toto spoločenstvo ľudí s Bohom skrze „Lásku, ktorá nikdy nezanikne“ (1 Kor 13,8) je cieľ, ktorému podlieha všetko, čo je v nej ako sviatosť prostriedok viazané na tento pominuteľný svet.¹⁷⁶ „Jej skladba je úplne podriadená svätosti Kristových údov. A svätosť sa hodnotí vo funkcii „veľkého tajomstva“, v ktorom Snúbenica odoveda darom lásky na dar Ženicha.“¹⁷⁷ Mária nás predchádza všetkých svätosťou, ktorá je tajomstvom Cirkvi, ako „Nevesta bez škvrny a vrásky“ (Ef 5,27). Preto „mariánska dimenzia Cirkvi predchádza jej petrovskú dimenziu“.¹⁷⁸

Cirkev - všeobecná sviatosť spásy

774 Grécke slovo *mysterion* bolo preložené do latinčiny dvoma termínmi: *mysterium* a *sacramentum*. V neskoršej interpretácii sa termínom *sacramentum* vyjadruje hlavne viditeľný znak skrytej skutočnosti spásy, na ktorú poukazuje termín *mysterium*. V tomto zmysle je sám Kristus tajomstvom spásy: niet iného tajomstva, okrem Krista.¹⁷⁹ Spásne dielo Jeho svätého a posväcujúceho človečenstva je sviatosťou spásy, ktorá sa zjavuje a vykonáva vo sviatosťiach Cirkvi (ktoré Východné Cirkvi nazývajú tiež „svätými tajomstvami“). Sedem sviatosťi, to sú znaky a nástroje, skrze ktoré Duch Svätý rozširuje Kristovu milosť, ktorý je Hlavou v Cirkvi, ktorá je Jeho Telo. Cirkev teda obsahuje a sprostredkúva neviditeľnú milosť, ktorú ona sama znamená. Preto sa v takomto analogickom zmysle aj ona nazýva „sviatsťou“.

775 „Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia“.¹⁸⁰ Prvým cieľom Cirkvi je teda, aby bola sviatosťou dôverného spojenia ľudí s Bohom. Keďže spoločenstvo medzi ľuďmi má svoje korene v jednote s Bohom, Cirkev je aj sviatosťou jednoty ľudského pokolenia. V nej sa táto jednota už začala, lebo zhromažďuje ľudí „zo všetkých národov, kmeňov plemien a jazykov“ (Zjv 7,9); zároveň je Cirkev „znakom a nástrojom“ plného uskutočnenia tejto jednoty, ktorá má ešte prísť.

776 Ako sviatosť je Cirkev nástrojom Krista. „On ho používa aj za nástroj vykúpenia všetkých“,¹⁸¹ „ako všeobecnú sviatosť spásy“,¹⁸² „v ktorej sa prejavuje a uskutočňuje tajomstvo Božej lásky voči človeku“¹⁸³ a tá chce, aby „celé ľudské pokolenie tvorilo len jeden Boží ľud“,¹⁸⁴ aby sa stmelilo v jedno Telo Kristovo a vybudovalo sa na jeden chrám Ducha Svätého“.¹⁸⁵

ZHRNUTIE

777 Slovo „Cirkev“ znamená „zvolanie“. Označuje zhromaždenie tých, ktorých Božie Slovo zvoláva, aby vytvorili Boží ľud a tým, že sa živia Telom Krista, sami sa stávajú Kristovým Telom.

778 Cirkev je zároveň cestou i cieľom Božieho plánu: predobrazovalo ju stvorenie, pripravovala ju Stará Zmluva, založená bola slovami a skutkami Ježiša Krista, realizovala sa Jeho vykupiteľským Krížom a Zmŕtvychvstaním a zjavuje sa ako tajomstvo spásy skrze vyliatie Ducha Svätého. Zavŕši sa v nebeskej sláve ako zhromaždenie všetkých vykúpených zeme.¹⁸⁶

779 Cirkev je zároveň viditeľná i duchovná, hierarchické spoločenstvo aj Mystické Telo Kristovo. Je jedna, vytvárajú ju dva prvky, božský a ľudský. To je jej tajomstvo, ktoré môže prijať len viera.

780 Na tomto svete je Cirkev sviatosťou spásy, znakom a nástrojom spoločenstva Boha a ľudí.

2 . o d s e k

CIRKEV - BOŽÍ ĽUD, KRISTOVO TELO,

Chrám Ducha Svätého

I. Cirkev - Boží ľud

781 „Bohu je v každom čase a v každom národe milý, kto sa ho bojí a koná spravodlivo. Zapáčilo sa však Bohu posväcovať a spasit' ľudí nie každého osve, bez akéhokoľvek vzájomného spojenia, ale vytvoriť z nich národ, ktorý by ho pravdivo poznal a sväto mu slúžil. Vyvolil si teda za svoj národ izraelský ľud, uzavrel s ním zmluvu a postupne ho poučoval tým, že mu v jeho dejinách zjavoval seba samého a svoje úmysly a si ho posväcoval. To všetko však slúžilo ako príprava a predobraz onej novej a dokonalej zmluvy, ktorá sa mala uzavrieť v Kristovi... A túto zmluvu uzavrel Kristus, totiž novú Zmluvu vo svojej krvi, povolajúc ľud spomedzi židov a pohanov, ktorý by splynul v jedno nie podľa tela, ale v Duchu.“¹⁸⁷

Charakteristika Božieho ľudu

782 Boží ľud má charakteristické znaky, ktoré ho jasne odlišujú od všetkých náboženských, etnických, politických alebo kultúrnych zoskupení v dejinách:

- Je to ľud *Boží*: Boh nie je vlastníctvom nijakého národa. Ale On si získal Ľud tých, ktorí kedysi neboli ľuďom: „Vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ“ (1 Pt 2,9).

- *Členom* tohto národa sa človek nestáva fyzickým zrodením, ale „narodením zhora“, „z vody a z Ducha“ (Jn 3,3-5), to znamená vierou v Krista a Krstom.

- *Hlavou* tohto národa je Ježiš Kristus (pomazaný, Mesiáš): a keďže to isté pomazanie, Duch Svätý, sa vylieva z Hlavy do Tela, je to aj „mesiášsky ľud“.

- „*Postavením* tohto ľudu je dôstojnosť slobody Božích dietok: v ich srdciach ako v chráme, sídli Duch Svätý“.

- „Jeho zákonom je nové prikázanie, aby miloval tak, ako nás miloval Kristus.“¹⁸⁸ To je „nový“ zákon Ducha Svätého.¹⁸⁹

- Jeho *poslaním* je byť soľou zeme a svetlom sveta.¹⁹⁰ „Pre celé ľudské pokolenie je on najistejším zárodkom jednoty, nádeje a spásy.“

- A nakoniec, jeho *cieľom* je Kráľovstvo Božie, ktorého začiatky položil na zemi sám Boh a ktoré sa má ďalej rozširovať, kým ho na konci vekov on sám nezavší.¹⁹¹

Kňazský, prorocký a kráľovský ľud

783 Ježiš Kristus je Ten, koho Otec pomazal Duchom Svätým a ustanovil za „Kňaza, Proroka a Kráľa“. Všetok Boží ľud sa podieľa na týchto troch funkciách Krista a nesie aj zodpovednosť za poslanie a službu, ktoré z nich vyplývajú.¹⁹²

784 Ten, kto vystupuje skrze vieru a Krst do Božieho ľudu, dostáva aj účasť na jedinečnom povolaní tohto ľudu: na jeho *kňazskom* povolaní: „Kristus Pán, Veľkňaz“, vyvolený spomedzi ľudí, urobil nový ľud „kráľovstvom a kňazstvom Boha a Otca svojho“. Pokrstení sa totiž preporodením a pomazaním Ducha Svätého posväcujú v „duchovný dom a vo sväté kňazstvo.“¹⁹³

785 „Svätý ľud Boží má účasť aj na *prorockom* poslaní Kristovom“. Je to hlavne v nadprirodzenom zmysle viery, ktorú vyznáva všetok ľud, laici aj hierarchia, keď sa „neochvejne pridržá viery, ktorú raz navždy dostali svätí“¹⁹⁴, prehlbuje jej chápanie a stáva sa svedkom Krista uprostred tohto sveta.

786 Nakoniec má Boží ľud účasť aj na *kráľovskej* funkcii Krista. Svoju kráľovskú hodnotu Kristus vykonáva tak, že priťahuje k sebe všetkých ľudí svojou smrťou a Vzkriesením.¹⁹⁵ Kristus, Kráľ a Pán vesmíru sa dobrovoľne stal služobníkom všetkých, keďže „neprišiel dať sa obsluhovať, ale slúžiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých“ (Mt 20,28). Pre kresťana „kraľovať znamená Jemu slúžiť“¹⁹⁶, osobitne „chudobným a trpiacim, v ktorých Cirkev spoznáva obraz svojho chudobného a trpiaceho Zakladateľa“.¹⁹⁷ Boží ľud realizuje svoju „kráľovskú dôstojnosť“ tým, že žije podľa svojho povolania slúžiť s Kristom.

*Zo všetkých, ktorí sa znovu zrodili v Kristovi, robí znak Kríža kráľov, pomazanie Ducha Svätého ich posväcuje ako kňazov, aby popri osobitnej službe nášho kňazstva všetci kresťania, ktorí žijú v duchu a podľa svojho rozumu, spoznali, že sú členmi toho kráľovského rodu a účastníkmi na kňazskej funkcii. A skutočne, čo je pre dušu kráľovskejšie ako spravovať svoje telo v poddanosti Bohu? A čo je viac kňazské, ako darovať Pánovi čisté svedomie a na oltári svojho srdca obetovať nepoškrvené obeť nábožnosti?.*¹⁹⁸

II. Cirkev - Kristovo telo

Cirkev je spoločenstvo s Ježišom

787 Už od začiatku Ježiš zapájal svojich učeníkov do svojho života¹⁹⁹; zjavil im tajomstvo Kráľovstva²⁰⁰; prizýval ich k svojmu poslaniu, k svojej radosi²⁰¹ i k svojmu utrpeniu²⁰². Ježiš hovorí o ešte dôvernejšom spoločenstve medzi Ním a tými, ktorí Ho budú nasledovať: „Ostaňte vo mne, ako ja ostávam vo vás... Ja som vinič, vy ste ratolesti“ (Jn 15,4-5). A oznámi aj tajomné a skutočné spoločenstvo medzi svojím vlastným a naším telom: „Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom“ (Jn 6,56).

788 I keď im bola odňatá Jeho viditeľná prítomnosť, Ježiš nenechal svojich učeníkov ako siroty.²⁰³ Sľúbil im, že zostane s nimi až do skončenia sveta²⁰⁴, poslal im svojho Ducha²⁰⁵. Týmto sa spoločenstvo s Ježišom stalo určitým spôsobom ešte intenzívnejšie: Tým totiž, že udelil svojho Ducha, zo svojich bratov, povolaných zo všetkých národov, tajomne vytvoril s'aby svoje Telo“.²⁰⁶

789 Porovnanie Cirkvi s telom vrhá svetlo na dôverný zväzok medzi Cirkvou a Kristom. Nie je len zhromaždená *okolo Neho*; je v *Nom* zjednotená, v Jeho Tele. Treba osobitne vyzdvihnúť tri aspekty Cirkvi-Kristovho Tela: vzájomnú jednotu všetkých údov skrze ich zjednotenie s Kristom; Kristus - Hlava Tela; Cirkev - Kristova Nevesta.

„Jedno telo“

790 Veriaci, ktorí odpovedajú na Božie Slovo a stanú sa údmi Kristovho Tela, sa tesnejšie zjednocujú s Kristom: „V tomto Tele sa vlieva Kristov život veriacim, ktorí sa sviatosťami spájajú tajomným ale skutočným spôsobom s umučeným a osláveným Kristom“.²⁰⁷ Toto osobitne platí o Krste, ktorým sa spájame sa smrťou a so Vzkriesením Krista²⁰⁸ a o Eucharistii, keď sa „skutočnou účasťou na Tele Pánovom povznášame k spoločenstvu s Ním a medzi sebou“.²⁰⁹

791 Jednota Tela neruší rozmanitosť údov. „Aj pri výstavbe Kristovho Tela jestvuje rozmanitosť údov a služieb. Jeden je Duch, ktorý rozdeľuje svoje rozličné dary pre dobro Cirkvi podľa svojej štedrosti a podľa potreby služieb.“ Jednota mystického Tela vytvára a stimuluje medzi veriacimi lásku: „Keď trpí jeden úd, trpia s ním aj všetky ostatné údy a keď sa dostane cti jednému údu, radujú sa s ním aj všetky ostatné údy“.²¹⁰ A konečne, jednota mystického Tela víťazí nad každým ľudským rozdelením: „Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli. Už niet Žida, ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi“ (Gal 3,27-28).

„Hlavou tohto Tela je Kristus“

792 Kristus „je Hlavou tela, Cirkvi“ (Kol 1,18). On je princíp stvorenia a vykúpenia. Povýšený od Otcovej slávy „má vo všetkom prvenstvo“ (Kol 1,18), hlavne nad Cirkvou, skrze ktorú rozširuje svoje panstvo nad všetkým:

793 *Zjednocuje nás so svojou Veľkou nocou*: Všetky údy sa musia snažiť, aby sa Mu podobali „až kým v nich nebude stvárnený Kristus“ (Gal 4,19). „Preto sme účastní na tajomstvách Jeho života... ako telo máme účasť na utrpení hlavy, trpíme spolu s Ním, aby sme boli spolu s ním aj oslávení“.²¹¹

794 *Stará sa o nás vzrast*²¹²: Aby sme neprestajne rástli k Nemu, našej Hlave²¹³, Kristus zriaďuje vo svojom Tele, Cirkvi, dary a služby, ktorými si navzájom pomáhame na ceste spásy.

795 Kristus a Cirkev, to je teda „*Celý Kristus*“ (*Christus totus*) Cirkev je jedna s Kristom. Svätí mali veľmi živé vedomie tejto jednoty:

*Blahoželajte si teda a vzdávajte vďaka za to, že sme sa stali nielen kresťanmi, ale samým Kristom. Chápete, bratia, akú milosť nám Boh dal, keď urobil Krista našou Hlavou? Zotrvávajte v obdive a tešte sa, stali sme sa Kristom. Skutočne, keďže On je Hlavou a my sme údmi, celý človek, to je On a my... Plnosť Krista je teda Hlava a údy; čo to znamená: Hlava a údy? Krista a Cirkev.*²¹⁴

*Náš Vykupiteľ sa ukázal ako jedna a tá istá osoba, ako je aj Cirkev, ktorú vzal na seba.*²¹⁵

*Hlava a údy, jedna a takrečeno tá istá mystická osoba.*²¹⁶

*Jedna odpoveď sv. Janky z Arcu sudcom zhrňa vieru svätých Doktorov Cirkvi a vyjadruje správny cit veriaceho: „Ježiš Kristus a Cirkev, to je podľa mojej mienky jedno a netreba si s tým robiť starosti.“*²¹⁷

Cirkev je Kristova Nevesta

796 Jednota Krista a Cirkvi, Hlavy a údov Tela, obsahuje aj rozlíšenie dvoch v osobnom vzťahu. Tento aspekt sa často znázorňuje obrazom snúbenca a snúbenice. Námet Krista - Ženicha už pripravovali proroci a zvestoval Ján Krstiteľ.²¹⁸ Sám Pán sa označuje ako „Ženich“ (Mk 2,19).²¹⁹ Apoštol predstavuje Cirkev a každého veriaceho, ktorý je údom Jeho Tela, ako Snúbenicu „zasľúbenú“ Kristovi, Pánovi, aby bola s Ním iba jeden Duch.²²⁰ Ona je nepoškvrnená Nevesta nepoškvrneného Baránka²²¹, ktorú si Kristus zamiloval, za ktorú sa obetoval, „aby ju posvätil“ (Ef 5,26), ktorú si pridružil večnou zmluvou a o ktorú sa neprestáva starať ako o vlastné Telo.²²²

*Hľa, to je celý Kristus, Hlava aj Telo, jeden, vytvorený z mnohých... Či hovorí Hlava, alebo hovoria údy, Kristus hovorí. On hovorí v úlohe Hlavy (ex persona capitis) aj v úlohe Tela (ex persona corporis). Podľa toho, ako je napísané: „Budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké, ja hovorím o Kristovi a Cirkvi“ (Ef 5,31-32). Aj Pán hovorí v Evanjeliu: „A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo“ (Mt 19,6). Ako Hlava sa nazýva „Snúbenec“, a kotelos sa nazýva „Nevesta“.*²²³

III. Cirkev - Chrám Ducha Svätého

797 „To, čo je pre naše údy duch, to jest naša duša, to je Duch Svätý pre Kristove údy, pre Kristovo Telo, to znamená Cirkev“.²²⁴ „To Kristovmu Duchu ako skrytému princípu treba pripísať, že sú navzájom previazané všetky časti Tela a to rovnako medzi sebou ako aj s Ich najvyššou Hlavou, lebo On sídli celý v Hlave, celý v Tele a celý aj v každom zo svojich údov“.²²⁵ Duch Svätý robí z Cirkvi „Chrám živého Boha“ (2 Kor 6,16).²²⁶

*Skutočne je to práve Cirkev, ktorej bol zverený Boží Dar... V nej bolo uložené spoločenstvo, s Kristom, to jest Duch Svätý, závdavok neporušiteľnosti, posilňovania našej viery a rebrík nášho vystupovania k Bohu... Lebo kde je Cirkev, tam je aj Duch Boží; a tam, kde je aj Cirkev a všetka milosť.*²²⁷

798 Duch Svätý je Princíp každého životného a spásneho konania v každej z rozličných častí Tela.²²⁸ Mnohorakým spôsobom vykonáva budovanie celého Tela v Láske²²⁹: skrze Slovo Božie, „ktoré má moc

budovať“ (Sk 20,32), Krstom, ktorým formuje Kristovo Telo²³⁰; skrze sviatosti, ktoré dávajú rast a uzdravujú Kristove údy; skrze „milosť, udelenú apoštolom, ktorá vyniká medzi jeho darmi“²³¹, skrze čnosti, ktoré vedú ku konaniu dobra a konečne pomocou mnohých zvláštnych milostí („chariziem“), skrze ktoré robia veriacich „schopnými a ochotnými, aby sa podujali na rozličné diela a úlohy, užitočné na obnovu a ďalší vzrast Cirkvi“.²³²

Charizmy

799 Či sú mimoriadne, alebo jednoduché a pokorné, charizmy sú milosti Ducha Svätého, ktoré sú priamo alebo nepriamo užitočné pre Cirkev a zamerané na budovanie Cirkvi, alebo na dobro ľudí a potreby sveta.

800 Ten, kto dostáva charizmy, má ich prijať s vďačnosťou, ale aj všetky údy Cirkvi. Skutočne sú podivuhodným bohatstvom milosti pre apoštolskú vitalitu a pre svätosť celého Kristovho Tela; len aby však išlo o dary, ktoré opravdu pochádzajú od Ducha Svätého a aby sa používali spôsobom, ktorý sa celkom zhoduje s autentickými vnuknutiami tohto Ducha, to jest v duchu lásky, ktorá je pravou mierou chariziem.²³³

801 V tomto zmysle sa javí rozlišovanie chariziem ako vždy potrebné. Žiadna charizma neoslobodzujú od vzťahu a podriadenosti Pastierom Cirkvi, „ktorým zvlášť prislúcha neuhášať Ducha, ale všetko skúmať a držať sa toho, čo je dobré“²³⁴, aby všetky charizmy vo svojej rozmanitosti a komplementárnosti prispievali „na všeobecný úžitok“ (1 Kor 12,7).²³⁵

ZHRNUTIE

802 „Ježiš Kristus vydal za nás seba samého, aby nás vykúpil z každej nepravosti a očistil si vlastný ľud“ (Tit 2,14).

803 „Vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud, určený na vlastníctvo“ (1 Pt 2,9).

804 Medzi Boží ľud sa vstupuje vierou a Krstom. „Všetci sú povolani medzi tento nový ľud Boží“²³⁶, aby v Kristovi „ľudia tvorili jednu rodinu a jeden ľud Boží“.²³⁷

805 Cirkev je Kristovým Telom. Skrze Ducha a Jeho pôsobením vo sviatostiach, hlavne v Eucharistii, Kristus, ktorý umrel a vstal z mŕtvych, ustanovuje spoločenstvo veriacich ako svoje Telo.

806 V jednote tohto Tela sa nachádzajú rozličné údy a služby. Všetky údy sú navzájom prepojené, osobitne s tými, ktoré trpia, znášajú chudobu a prenasledovania.

807 Cirkev je tým Telom, ktorého Hlavou je Kristus: žije z Neho, v ňom a pre Neho. On žije pre ňu a v nej.

808 Cirkev je Kristova Nevesta. On si ju zamiloval a položil za ňu život. Svojou krvou ju obmyl. Urobil z nej plodnú Matku všetkých Božích detí.

809 Cirkev je Chrámom Ducha Svätého. Duch je akoby dušou mystického Tela, je princípom jej života, jednoty v rôznosti a bohatstva jej darov a chariziem.

810 „A tak sa všeobecná Cirkev javí ako „jednotou Otca a Syna a Ducha Svätého zhromaždený ľud“²³⁸

3 . o d s e k

CIRKEV JE JEDNA, SVÄTÁ A APOŠTOLSKÁ.

811 „Toto je jediná Kristova Cirkev, ktorú vo Vyznaní viery verejne uznávame ako jednu, svätú, katolícku a apoštolskú“.²³⁹ Tieto štyri charakteristické znaky, navzájom neoddeliteľne prepojené²⁴⁰ poukazujú na podstatné črty Cirkvi a jej poslanie. Cirkev ich nemá sama od seba; to Kristus skrze Ducha Svätého dáva svojej Cirkvi, že je jedna, svätá, katolícka a apoštolská a On ju tiež vyzýva, aby uskutočňovala každú z týchto vlastností.

812 Jedine vierou sa dá rozpoznať, že Cirkev má tieto vlastnosti zo svojho božského prameňa. Ale ich historické prejavy sú znaky, ktoré sa jasne prihovárajú aj ľudskému rozumu. „Cirkev, ako pripomína prvý Vatikánsky koncil, z dôvodov svojej svätosti, svojej katolíckej jednoty a svojej nepremožiteľnej stálosti je sama veľkým a neustálym motívom pre vieru a dôkazom jej božského poslanie, ktorému nemožno odporovať“.²⁴¹

I. Cirkev je jedna.

„Sväté tajomstvo jednoty Cirkvi“²⁴²

813 Cirkev je jedna svojím prameňom: „Zvrchovaným vzorom a základom tohto tajomstva je jednota v Trojici osôb jediného Boha, Otca i Syna v Duchu Svätom“.²⁴³ Cirkev je jedna svojím zakladateľom: „Lebo sám vtelený Syn Boží, knieža pokoja, skrze svoj kríž zmieril s Bohom všetkých ľudí, obnoviac jednotu všetkých v jednom ľude a v jednom Tele“.²⁴⁴ Cirkev je jedna svojou „dušou“: „Duch Svätý, ktorý prebýva vo veriacich a naplňuje i vedie celú Cirkev, uskutočňuje túto podivnú vospolnosť veriacich a tak úzko spája všetkých v Kristovi, že je základom jednoty Cirkvi“.²⁴⁵ Je teda podstatou Cirkvi, že je jedna:

*Áké podivuhodné tajomstvo! Je jeden Pán vesmíru, jedno Slovo vesmíru a tiež jeden Duch Svätý, všade ten istý; je tiež len jedna Panna, ktorá sa stala Matkou a najradšej ju nazývam Cirkev.*²⁴⁶

814 Táto Cirkev, od počiatku jedna, sa predsa len javí ako veľmi rozmanitá, čo spôsobuje jednak rôznorodosť Božích darov a množstvo osôb, ktoré ich dostávajú. V jednote Božieho ľudu sa zhromažďujú rozličné národy a kultúry. Medzi údmi Cirkvi sú rozličné dary, poverenia, podmienky a spôsoby života. „Preto v Cirkevnom spoločenstve právoplatne jestvujú aj partikulárne cirkvi, ktorí majú svoje vlastné tradície“.²⁴⁷ Veľké bohatstvo tejto rozmanitosti nie je v protiklade s jednotou Cirkvi. Ale predsa len hriech a ťarcha jeho následkov

neprestajne ohrozujú dar jednoty. Preto apoštol musí napomínať, „aby sa zachovala jednota ducha vo zväzku pokoja“ (Ef 4,3).

815 Ktoré sú to tie putá jednoty? „Nad všetko toto majte lásku, ktorá je zväzkom dokonalosti „(Kol 3,14). Ale jednotu putujúcej Cirkvi zabezpečujú aj viditeľné zväzky spoločenstva:

- vyznávanie jednej viery, prijatie od apoštolov;
- spoločné slávenie bohoslužby, predovšetkým sviatostí;
- apoštolské nástupníctvo skrze sviatosť Posvätenia kňazstva, ktoré udržiava bratskú svornosť Božej rodiny.²⁴⁸

816 „Táto jediná Kristova Cirkev... ktorú náš Spasiteľ po svojom vzkriesení zveril Petrovi, aby ju viedol, poveriac ho ako aj ostatných apoštolov, aby ju rozširovali a spravovali... Táto Cirkev, ustanovená na tomto svete ako usporiadaná spoločnosť, jestvuje v katolíckej Cirkvi (*subsistit in*), vedenej nástupcom Petrovým a s ním spojenými biskupmi“.²⁴⁹

*Dekrét o ekumenizme druhého Vatikánskeho Koncilu vysvetľuje: „Dokonalá plnosť prostriedkov spásy sa dá totiž dosiahnuť jedine pomocou katolíckej Cirkvi Kristovej, ktorá je všeobecným nástrojom spásy. Lebo veríme, že jedine apoštolskému zboru, ktorému stojí na čele Peter, Pán zveril všetky poklady Nového Zákona na budovanie jediného Tela Kristovho na zemi, do ktorého sa majú plne začleniť všetci, čo už nejakým spôsobom patria k Božiemu ľudu“.*²⁵⁰

Ranená jednota.

817 Skutočne, „v tejto jednej jedinej Božej Cirkvi vznikli hneď od prvoti niektoré roztržky, ktoré prísne odsudzuje a karhá Apoštol. No v neskorších storočiach skrslí ešte väčšie nezhody a nemalé spoločenstvá sa oddelili od plnej vospolnosti s katolíckou Cirkvou, zavše nie bez viny ľudí z jednej i druhej strany“.²⁵¹ Roztržky, ktoré rania jednotu Kristovho Tela (rozlišujeme herézu, apostáziu a schizmu)²⁵², nevznikajú bez viny ľudí:

*„Kde je hriech, tam je aj mnohosť, rozkol, kacírstvo, spory; ale kde sa nachádza čnosť, tam je aj jednota, spojenie, ktoré spôsobuje, že všetci veriaci sú jedno telo a jedna duša“.*²⁶³

818 Tí, čo sa dnes narodí v spoločenstvách, pochádzajúcich z takýchto roztržiek „a veria v Krista, nemožno obviňovať z hriechu rozkolu a katolícka Cirkev ich k sebe vinie s bratskou úctou a láskou... V krste sú ospravedlnení skrz vieru a tým privtelení ku Kristovi a preto právom majú česť nazývať sa kresťanmi a synovia katolíckej Cirkvi ich oprávnené uznávajú za bratov v Pánu“.²⁵⁴

819 Okrem toho, „viaceré prvky posväcovania a pravdy“²⁵⁵ jestvujú aj mimo viditeľných hraníc katolíckej Cirkvi: „písané slovo Božie, život v milosti, viera, nádej a láska a iné vnútorné dary Ducha Svätého a viditeľné prvky“.²⁵⁶ Kristov Duch využíva tieto Cirkvi a cirkevné spoločenstvá ako prostriedky spásy, ktorých účinnosť pochádza z plnosti milosti a pravdy, ktorú Kristus zveril katolíckej Cirkvi. Všetky tieto dobrá pochádzajú od Krista a vedú k Nemu²⁵⁷ a samé od seba volajú ku „katolíckej jednote“.²⁵⁸

K jednote.

820 Jednota, „ktorou Kristus obdaroval svoju Cirkev od prvopočiatku a ktorá podľa našej viery neodňateľne zotrúva v katolíckej Cirkvi a dufame, že sa bude prehlbovať čím ďalej tým viac až do skončenia vekov“.²⁵⁹ Kristus dáva neprestajne svojej Cirkvi dar jednoty, ale Cirkev sa musí stále modliť a pracovať na tom, aby udržiavala, posilňovala a zdokonaľovala jednotu, akú si pre ňu prial Kristus. O ňu sám Ježiš prosil v hodine svojho umučenia a neprestáva prosiť svojho Otca o jednotu svojich učeníkov:... „aby všetci boli jedno, ako ty Otče vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma ty poslal „(Jn 17,21). Túžba opäť nájsť jednotu všetkých kresťanov je Kristov dar a výzva Ducha Svätého.²⁶⁰

821 *Aby sme na ňu primerane odpovedali vyžadujú sa:*

- neprestajná obnova Cirkvi vo zvýšenej vernosti svojmu povolaniu. Táto obnova je vzpruhou hnutia k jednote.²⁶¹

- obrátenie srdca, „aby sme sa čím bezúhonnejšie usilovali žiť podľa Evanjelia“²⁶², lebo to je sprenevera údov Kristovho daru, ktorá spôsobuje rozdelenia;

- spoločná modlitba, lebo „obrátenie srdca a svätosť života, spolu so súkromnými a verejnými modlitbami za jednotu kresťanov treba pokladať za dušu celého ekumenického hnutia a právom to možno nazvať duchovným ekumenizmom“²⁶³

- vzájomné bratské poznanie;

- ekumenická formácia veriacich, osobitne kňazov;²⁶⁵

- dialóg medzi teológmi a stretnutia medzi kresťanmi rozličných Cirkvi a spoločenstiev;²⁶⁶

- spolupráca medzi kresťanmi v rozličných oblastiach služieb ľuďom.²⁶⁷

822 „Starosť o obnovenie jednoty sa týka celej Cirkvi, tak veriacich ako aj pastierov“.²⁶⁸ Treba si tiež uvedomovať, „že toto sväté predsavzatie, obnoviť jednotu všetkých kresťanov v jednej jedinej Kristovej Cirkvi, presahuje ľudské sily a schopnosti“. Preto všetku svoju nádej vkladáme „do Kristovej modlitby za Cirkev, do lásky Otcovej voči nám a do sily Ducha Svätého“.²⁶⁹

II. Cirkev je svätá.

823 “Veríme, že Cirkev... je nepominuteľne svätá. Lebo Kristus, Syn Boží, ktorý sa s Otcom a Duchom Svätým zveľbuje ako „jediný Svätý“ si zamiloval Cirkev s ňou ako svoju nevestu a seba samého vydal za ňu obeť, aby ju posvätil a pridružil si ju ako svoje Telo a zahrnul ju darmi Duchu Svätého na Božiu Slávu „²⁷⁰ Cirkev je teda „Svätý ľud Boží“²⁷¹ a jej členovia sa nazývajú „svätými“²⁷².

824 Cirkev, keďže je zjednotená s Kristom, On ju posväcuje; skrze Neho a v ňom sa stáva aj *posväcujúcou*. „Celá činnosť Cirkvi... smeruje ako k svojmu cieľu k posväcovaniu ľudí a oslavovaniu Boha“²⁷³ V Cirkvi sa nachádza „dokonalá plnosť prostriedkov spásy“²⁷⁴ V nej „pomocou milosti Božej nadobúdame svätosť“²⁷⁵.

825 “Cirkev sa už na tejto zemi vyznačuje opravdivou, i keď ešte nedokonalou svätosťou“²⁷⁶ Vo svojich údoch musí svätosť ešte len získavať: “Obdarení toľkými a takými spasiteľnými prostriedkami všetci v Krista veriaci sú od Pána povolani v každom postavení a stave, a každý svojou cestou na dokonalú svätosť, ako je dokonalý sám Otec nebeský“²⁷⁷.

826 Dušou svätosti, ku ktorej sme všetci pozvaní, je láska: „Ona usmerňuje všetky prostriedky posväcovania, stvárnjuje ich a privádza k cieľu“²⁷⁸.

Pochopila som, že ak má Cirkev telo, zložené z rozličných údov nechýba jej ten najpotrebnejší, ten najvznešenejší; pochopila som, že Cirkev má Srdce a že toto Srdce HORÍ LÁSKOU. Pochopila som, že jedine Láska umožňuje údom Cirkvi konať, že keby Láska vyhasla, apoštoli by už neohlasovali evanjelium, mučeníci by odmietali vylievať krv... Pochopila som, že LÁSKA ZOMKÝNA VŠETKY POVOLANIA, ŽE LÁSKA JE VŠETKO, ŽE ZAHŔŇA VŠETKY DOBY A VŠETKY MIESTA... JEDNÝM SLOVOM, JE VEČNÁ !

827 “No Kristus, svätý, nevinný a nepoškvrnený, nepoznal hriech, lež prišiel, aby učinil zadosť jedine za hriechy ľudu, kým Cirkev, ktorá zahrňuje vo svojom lone hriešnikov, svätá a zároveň vždy povinná očisťovať sa, ustavične sa oddáva pokániu a sebaobnove“²⁸⁰ Všetky údy Cirkvi, vrátane jej služobníkov, sa musia uznávať za hriešne.²⁸¹ Vo všetkých je ešte kúkoľ hriechu pomiešaný s dobrým zrnom Evanjelia až do skončenia časov.²⁸² Cirkev teda zhromažďuje hriešnikov, ktorých zasiahla Kristova spása, ale vždy na ceste posväcovania:

*Cirkev je svätá, i keď vo svojom lone zahrňuje hriešnikov, lebo ona sama nemá iný život, iba život milosti: tým, že jej údy žijú z jej života, posväcujú sa; spreneverujú sa jej životu, keď upadajú do hriechov a zmätku, čo zabraňuje vyžarovať jej svätosti. Preto trpí a kajú sa za tie hriechy, z ktorých má moc uzdravovať svoje deti skrze Kristovu Krv a dar Duchu Svätého.*²⁸³

828 Keď Cirkev *kanonizuje* niektorých veriacich, to znamená, keď slávnostne vyhlasuje, že títo veriaci hrdinsky uskutočňovali čnosti a žili verne podľa Božej milosti, uznáva moc Duchu svätosti, ktorý je v nej a udržiava nádej veriacich, keď im ich dáva za vzor a orodovníkov.²⁸⁴ „Svätci a svätice boli vždy prameňom a počiatkom obnovy v najťažších chvíľach dejín Cirkvi“²⁸⁵ Skutočne, „svätosť je tajným zdrojom a neklamnou mierou jej apoštolskej činnosti a jej misionárskeho rozletu“²⁸⁶.

829 “V Preblahoslavenej Panne Cirkev už dosiahla dokonalosť, ktorá je bez poškvrny a bez vrásky. Veriaci sa ešte usilujú vzrastať vo svätosti, bojujú proti hriechu: preto upierajú svoje oči k Márii“²⁸⁷: v nej je už celá Cirkev svätá.

III. Cirkev je katolícka.

Čo znamená „katolícka“?

830 Slovo „katolícky“ znamená „všeobecný“ v zmysle „celistvosti“ alebo „integrity“. Cirkev je katolícka v dvojakom zmysle:

Je katolícka, pretože v nej je prítomný Kristus: „Tam, kde je Kristus, tam je aj katolícka Cirkev“²⁸⁸ V nej existuje plnosť Kristovho Tela, zjednoteného so svojou Hlavou²⁸⁹, čo zahrňuje v sebe, že prijíma od Neho „všetky prostriedky spásy“²⁹⁰ ako ich požadoval: priame a úplné vyznanie viery, integrálny sviatostný život a ministérium, usporiadané v apoštolskej postupnosti. V tomto základnom význame bola Cirkev katolíckou už v Turíčny deň²⁹¹ a taká bude vždy až do dňa Parúzie.

831 Je katolícka, lebo Kristus ju poveril misijným poslaním k celému ľudskému pokoleniu²⁹²:

*„Medzi nový ľud Boží sú povolani všetci ľudia. Preto tento ľud zostáva vždy jeden jediný a má sa rozšíriť po celom svete na všetky veky, aby sa tak splnila Božia vôľa. Boh totiž stvoril na počiatku jedinú ľudskú prirodzenosť a rozhodol zhromaždiť napokon v jedno všetky svoje roztratené dietky... Tento univerzálny charakter, ktorý je spoločnou ozdobou Božieho ľudu, je dar samého Pána, pomocou ktorého sa katolícka Cirkev účinne a neprestajne usiluje sústrediť celé ľudstvo so všetkými jeho dobrami v Kristovi ako Hlave, v jednote jeho Duchu.*²⁹³

Každá osobitná Cirkev je „katolícka“

832 “Táto Kristova Cirkev skutočne jestvuje vo všetkých zákonitých miestnych zhromaždeniach veriacich, ktoré sa tiež nazývajú v Novom zákone Cirkvami... V nich sa hlásaním Kristovho evanjelia zoskupujú veriaci a slávi sa tajomstvo večere Pánovej... V týchto spoločenstvách, i keď sú neraz maličké a chudobné alebo roztratené, je prítomný Kristus, ktorého mocou sa združuje jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev“²⁹⁴

833 Osobitnou Cirkvou, ktorou je diecéza (alebo eparchia) sa rozumie pospolitosť veriacich kresťanov v spoločenstvo viery a sviatostí so svojim biskupom, ordinovaným v apoštolskej následnosti.²⁹⁵ Tieto partikulárne Cirkvi „sú utvorené na obraz všeobecnej Cirkvi, v ktorých a z ktorých pozostáva jedna jediná katolícka Cirkev“²⁹⁶.

834 Osobitné Cirkvi sú celkom katolícke skrze spoločenstvo s jednou z nich: s rímskou Cirkvou, „ktorá vedie v láske“.²⁹⁷ Lebo s touto Cirkvou, z dôvodu jej najvynikajúcejšieho pôvodu, musí sa zhodovať každá Cirkev, to znamená veriaci zovšadiaľ“.²⁹⁸ „Skutočne, odvtedy, čo k nám zostúpilo vtelené Slovo, všetky kresťanské Cirkvi zo všetkých strán považovali a považujú Veľkú Cirkev, ktorá je tu (v Ríme) za jedinú bázu a základ, pretože podľa prísľubov samého Spasiteľa, ju brány pekelné nikdy nepremôžu“.²⁹⁹

835 *“Všeobecnú Cirkev nesmieme chápať ako nejakú sumu alebo federáciu partikulárnych Cirkví. Ale je to o to viacej Cirkev, všeobecná povolaním aj poslaním, ktorá korení v rozmanitosti kultúrnych, sociálnych a ľudských pôd a v každej časti sveta nadobúda rozmanité vzhľady a formy prejavu“.*³⁰⁰ *Bohatá rôznorodosť cirkevných disciplín, liturgických obradov, teologických a duchovných dedičstiev, ktorými sa vyznačujú miestne Cirkvi „je skvelým dôkazom katolíckosti nerozdelenej Cirkvi“, keďže všetko smeruje k jednote.*³⁰¹

Kto patrí ku katolíckej Cirkvi?

836 “K tejto katolíckej jednote Božieho ľudu... sú povolaní všetci ľudia. Majú na nej účasť alebo k nej smerujú rozličným spôsobom tak katolícki veriaci ako aj ostatní kresťania a napokon vo všeobecnosti všetci ľudia, ktorí milosťou Božou majú byť spasení“.³⁰²

837 “Do spoločenstva Cirkví sú v plnej miere včlenení tí, čo majú Ducha Kristovho a prijímajú celé jej zriadenie aj všetky prostriedky spásy, ktorými disponuje a sú v jej viditeľnom ústrojenstve spojení s Kristom ktorý ju spravuje prostredníctvom rímskeho pápeža a biskupov... Ale sa nespasí, kto je síce prítvorený k Cirkvi, no nezotrvá v láske: lebo ten zostáva v Cirkvi iba „telom“ a nie „srdcom“.³⁰³

838 “Cirkev sa z viacerých dôvodov cíti spojená aj s tými pokrstenými, čo sa síce honosia kresťanským menom, ale nevyznávajú neporušenú vieru, alebo nezachovávajú jednotu spoločenstva pod Petrovým nástupcom“.³⁰⁴ „Tí, čo veria v Krista a boli riadne pokrstení, sú v istej, hoci nedokonalnej vospolnosti s katolíckou Cirkvou“.³⁰⁵ *S ortodoxnými Cirkvami je toto spoločenstvo také hlboké, „že mu len veľmi málo chýba, aby dosiahlo plnosť, ktorá bude oprávňovať spoločné slávenie Pánovej Eucharistie“.*³⁰⁶

Cirkev a nekresťania

839 “Napokon i tí, čo ešte neprijali evanjelium, prislúchajú Božiemu ľudu rozličným spôsobom“³⁰⁷:

Vzťah Cirkvi k židovskému národu. Cirkev, Boží ľud v Novej Zmluve, skúmajúc svoje vlastné tajomstvo, objavuje svoj vzťah so židovským národom³⁰⁸, „ktorému sa Boh prihovril ako prvému“.³⁰⁹ Na rozdiel od iných nekresťanských náboženstiev je židovská viera už odpoveďou na Božie zjavenie v Starej Zmluve. „Izraeliti majú adoptívne synovstvo, slávu, zmluvy, zákonodarstvo, bohoslužbu, prísľúbenia. Ich sú praotcovia, z nich podľa tela pochádza Kristus“ (Rim 9,4-5), lebo „Božie dary a povolanie sú neodvolateľné“ (Rim, 11,29).

840 Ostatne, keď sa zameriame na budúcnosť, Boží ľud Starej Zmluvy a Nový ľud Boží smerujú k rovnakému cieľu: k očakávaniu príchodu (alebo návratu) Mesiáša. Lenže na jednej strane je to čakanie na návrat Mesiáša, mŕtveho a vzkrieseného, ktorý sa dal spoznať ako Pán a Boží Syn, na druhej príchodu Mesiáša, ktorého črty zostávajú zahalené, na konci časov, očakávanie, ktoré sprevádza dráma nevedomosti alebo neuznania Ježiša Krista.

841 *Vzťahy Cirkvi k moslimom.* „Spasiteľný plán zahrňuje aj tých, čo uznávajú Stvoriteľa a medzi nimi predovšetkým moslimov, čo tvrdia, že sa pridávajú Abrahámovej viery a spolu s nami sa klaňajú jedinému a milosrdnému Bohu, ktorý bude súdiť ľudí v posledný deň“.³¹⁰

842 *Puto Cirkvi s nekresťanskými náboženstvami,* je putom spoločného počiatku a konca ľudského pokolenia: *Skutočne, všetky národy tvoria jedno spoločenstvo; majú jeden pôvod, lebo Boh dal prebývať celému ľudskému rodu na povrchu zeme; majú tiež jeden posledný cieľ, Boha, ktorého prozreteľnosť, svedectvá dobroty a plány spásy sa rozprestierajú na všetkých, až kým nebudú vyvolení zhromaždení vo svätom meste“.*³¹¹

843 Cirkev uznáva v iných náboženstvách hľadanie, „ešte v tieňoch a obrazoch“, neznáameho ale blízkeho Boha, lebo to On dáva všetkým život, dych a všetko a chce všetkých ľudí spasiť. Taktó Cirkev považuje všetko dobré a pravdivé, čo sa môže nachádzať v náboženstvách, „za prípravu cesty k evanjeliu a za dar Toho, ktorý osvecuje každého človeka, aby mal život“.³¹²

844 Ale vo svojich náboženských postojoch ľudia prejavujú aj svoje hranice a omyly, ktoré v nich znetvorujú Boží obraz:

*Lenže ľudia, oklamaní zlým duchom, sa neraz vo svojom mudrovaní pomiatli a pravdu Božiu zamenili za blud, slúžiac stvoreným veciam viac, než Stvoriteľovi; alebo žijú a zomierajú na tomto svete bez Boha a tak sa vystavujú krajnému zúfalstvu.*³¹³

„Mimo Cirkvi niet spásy“

846 Ako sa má rozumieť toto tvrdenie, ktoré cirkevní Otcovia radi opakovali? Ak sa formuluje pozitívne, znamená, že všetka spása pochádza od Krista-Hlavy skrze Cirkev, ktorá je Jeho Telom:

*Opierajúc sa o sväté Písmo a podanie, tento svätý koncil učí, že táto putujúca Cirkev je potrebná na spasenie. Jediné Kristus je totiž Prostredníkom a Cestou ku spásе; a On sa nám stáva prítomným vo svojom Tele, to jest v Cirkvi. On sám výslovne prizvukoval nutnosť viery a krstu a zároveň potvrdil nevyhnutnosť Cirkvi, do ktorej ľudia vstupujú Krstom akoby bránou. Preto by sa nemohli spasiť ľudia, čo by nechceli vstúpiť do katolíckej Cirkvi alebo by v nej nechceli vytrvať napriek tomu, že dobre vedia, že ju založil Ježiš Kristus ako potrebnú.*³¹⁷

847 Toto potvrdenie nemá na mysli tých, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú Krista a Jeho Cirkev:

*Tí, čo bez vlastnej viny nepoznajú Kristovo Evanjelium a Jeho Cirkev, ale hľadajú Boha úprimným srdcom a usilujú sa pod účinkom milosti plniť Jeho vôľu, ktorí poznávajú z hlasu svedomia, môžu dosiahnuť večnú spásu.*³¹⁸

848 "I keď teda Boh môže priviesť ľudí, čo bez vlastnej viny nepoznajú evanjelium, k viere, „bez ktorej nie je možné ľúbiť sa Bohu“³¹⁹, cestami jedine jemu známymi, predsa Cirkev má povinnosť a zároveň aj sväté právo hlásať evanjelium³²⁰ všetkým ľuďom.

Poslanie - požiadavka katolicity Cirkvi

849 *Misionársky mandát.* „Cirkev, poslaná od Boha K NÁRODOM, aby bola všeobecnou sviatosťou spásy, vedená najhlbšími požiadavkami svojej katolíckosti a poslušná príkazu svojho Zakladateľa, usiluje sa zvestovať evanjelium všetkým ľuďom“³²¹. „Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28,19-20).

850 *Počiatok a cieľ misie.* Misijný mandát Pána má svoj posledný zdroj vo večnej láske Najsvätejšej Trojice: „Putujúca Cirkev je svojou podstatou misionárska, keďže podľa rozhodnutia Boha Otca má svoj pôvod v poslaní Syna a v zoslaní Ducha Svätého“³²². A posledným cieľom misie nie je nič iné, ako umožniť ľuďom účasť na spoločnosti, ktoré je medzi Otcom a Synom v ich Duchu lásky.³²³

851 *Motív misie.* Cirkev vo všetkých dobách čerpala záväznosť a silu svojho misijného rozmachu v Láske Boha voči všetkým ľuďom: „Lebo nás ženie Kristova láska“³²¹ (2 Kor 5,14). Skutočne, „Boh chce, aby všetci ľudia boli spasení a poznali pravdu“ (1 Tim 2,4). Boh si praje spásu všetkým skrze poznanie pravdy. Spása je v pravde. Tí, čo poslúchajú hnutia Ducha pravdy, už sú na ceste spásy; ale Cirkev, ktorej bola zverená táto pravda, musí vychádzať v ústrety ich túžbe a prinášať im ju. Preto verí vo všeobecný plán spásy, že sama musí byť misionárkou.

852 *Cesty misie.* „Duch Svätý je protagonistom každého cirkevného poslanca“³²⁵. On privádza Cirkev na misijné cesty. „Cirkev“ týmto poslaním pokračuje a rozvíja v priebehu dejín poslanie samého Krista, poslaného hlásať evanjelium chudobným; má sa uberať tou istou cestou, ktorou išiel sám Kristus, totiž cestou chudoby, poslušnosti, služby a sebaobetovania až na smrť, ktorú on víťazne prekonal svojím Vzkriesením“³²⁶. Takto sa „krv mučeníkov stáva semenom kresťanov“³²⁷.

853 *Ale na svojom putovaní získava tiež skúsenosť, „ako ďaleko je poslanstvo, ktoré hlása, od ľudskej krehkosti tých, ktorým je zverené Evanjelium“*³²⁸. *Len keď bude Boží ľud napredovať po ceste „pokánia a sebaobnovy“*³²⁹ a cez „úzku bránu Kríža“³³⁰, môže rozšíriť Kristovo kráľovstvo.³³¹ *A skutočne, „tak ako Kristus uskutočnil dielo vykúpenia v chudobe a prenasledovaní, aj Cirkev je povoláná kráčať po tej istej ceste, aby sprostredkovala ľuďom ovocie spasenia“*³³².

854 *Z poslanca Cirkvi vyplýva, že „kráča spolu s celým ľudstvom a prežíva vedno so svetom ten istý pozemský údel. Je akoby kvasom a dušou ľudskej spoločnosti, ktorá sa má v Kristovi obnoviť a pretvoriť na rodinu Božiu.“*³³³ *Misionárske úsilie vyžaduje teda trpezlivosť. Začína sa ohlasovaním Evanjelia národom a skupinám, ktoré ešte neveria v Krista*³³⁴; pokračuje zriaďovaním kresťanských komunít, ktoré sú „znamení prítomnosti Božej vo svete“³³⁵ a zakladaním miestnych Cirkví³³⁶; začína sa proces inkulturácie, Evanjelium sa vteľuje do kultúr národov³³⁷; nie je ušetrené ani skúsenosť porážok. „Čo sa týka ľudí, skupín a národov, pôsobí na ne a preniká k nim iba postupne, začleňujúc ich takto do katolíckej plnosti“³³⁸.

855 *Poslanie Cirkvi vyvoláva snahu o zjednotenie kresťanov.*³³⁹ *Skutočne, „rozdelenosť kresťanov prekáža Cirkvi uskutočniť jej vlastnú plnosť katolicity u tých synov, čo sú k nej sice pridružení Krstom, ale sú oddelení od jej plného spoločenstva. Ba i samej Cirkvi je takto ťažšie prejavíť plnosť katolíckosti v každého hľadiska v konkrétnom živote“*³⁴⁰.

856 *Misionárska úloha zahrňuje aj úctivý dialóg s tými, ktorí ešte neprijímajú Evanjelium.*³⁴¹ *Veriaci môžu mať sami úžitok z takého dialógu, keď sa naučia lepšie spoznávať „všetko pravdivé a nadprirodzené, čo sa už nachádza akoby skrytou prítomnosťou Božou medzi pohanmi“.*³⁴² *Ak ohlasujú Dobrú Zvest' tým, ktorí ju nepoznajú, je to preto, aby upevnili, doplnili a vyzdvihli pravdu a dobro, ktoré Boh rozosial medzi ľudí a národy, aby ich očistil od omylu a zla „na slávu Božiu, na zahanbenie zlého ducha a na šťastie človeka“.*³⁴³

IV. Cirkev je apoštolská

857 Cirkev je apoštolská, lebo sa zakladá na apoštoloch a to v trojakom zmysle:

- bola a je vystavaná „na základe apoštolov“ (Ef 2,20)³⁴⁴, ktorých si vyvolil za svedkov a poveril poslaním sám Kristus;³⁴⁵

- s pomocou Ducha Svätého, ktorý v nej prebýva, uchováva a prenáša učenie³⁴⁶, zverený poklad, sväté slová, ktoré počula od apoštolov;³⁴⁷

- neprestajne sa dáva poučovať, posväcovať a riadiť od apoštolov až do Kristovho návratu prostredníctvom ich nástupcov, poverených pastierskym úradom: kolégium biskupov „napomáhaných kňazmi v jednote s nástupcom Petrovým a najvyšším Pastierom Cirkvi“³⁴⁸.

*Večný Otče, ty neopúšťaš svoje stádo, ale chrániš ho skrze svojich blahoslavených apoštolov svojou neprestajnou ochranou. Spravuješ ho skrze tých istých pastierov, ktorí dnes pokračujú v diele Tvojho Syna.*³⁴⁹

Poslanie apoštolov

858 Ježiš je Vyslancom Otca. Keď sa ujímal svojho úradu, „povolal k sebe tých, ktorých sám chcel... Vtedy ustanovil Dvanástich, aby boli s ním a aby ich posielal kázať“ (Mk 3,13-14). Od toho času budú „vyslancami“ (to je význam gréckeho slova *apostoloi*). V nich pokračuje jeho vlastné poslanie: „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás“ (Jn 20,21).³⁵⁰ Ich služba je teda pokračovaním Jeho vlastného poslanca: „Kto vás prijíma, mňa prijíma“, hovorí Dvanástim (Mt 10,40).³⁵¹

859 Ježiš ich zjednocuje vo svojom poslaní, ktoré prijal od Otca: ako „Syn nemôže nič robiť sám od seba“ (Jn 5,19,30), ale dostáva všetko od Otca, ktorý Ho poslal, tak aj tí, ktorých posielal Ježiš, nemôžu nič bez Neho³⁵², od ktorého prijímajú misijný mandát i moc plniť ho. Kristovi apoštoli teda vedia, že ich kvalifikoval Boh za „služobníkov Novej Zmluvy“ (2 Kor 3,6), za „Božích služobníkov“ (2 Kor 6,4) za „Kristových vyslancov“ (2 Kor 5,20), za „Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev“ (1 Kor 4,1).

860 V poverení apoštolov je neprenosný aspekt: byť vyvolenými svedkami Pánovho Zmŕtvychvstania a základmi Cirkvi. Ale v ich poslaní je aj trvalý aspekt. Kristus im sľúbil, že *zostane s nimi* až do skončenia sveta.³⁵³ „Božské poslanie, ktorým Kristus poveril apoštolov, bude trvať až do skončenia vekov, keďže Evanjelium, ktoré majú hlásať, je pre Cirkev v každom čase základom všetkého života. Preto sa apoštoli postarali o ustanovenie svojich nástupcov“.³⁵⁴

Biskupí, nástupcovia apoštolov

861 „Aby im zverené poslanie pokračovalo aj po ich smrti, zanechali svojim bezprostredným spolupracovníkom akoby závetom úlohu pokračovať v diele, ktoré oni započali a upevňovať ho, porúčajúc im bedliť nad celým stádom, nad ktorým ich Duch Svätý ustanovil za dozorcov, aby pásli Cirkev Božiu. Ustanovili teda týchto mužov a potom im uložili, aby po ich smrti preberali ich službu iní osvedčení mužovia“.³⁵⁵

862 „Ako má stále trvanie úrad, ktorým Pán poveril osobitne Petra, prvého z apoštolov a ktorý sa má prenášať na jeho nástupcov, tak isto trvá aj úrad apoštolov viesť Cirkev, ktorý má natrvalo vykonávať posvätný biskupský stav“. Preto Cirkev učí, „že biskupi sú z Božieho ustanovenia nástupcami apoštolov, ako pastieri Cirkvi, ktorých kto počúva, počúva Krista a kto nimi pohŕda, pohŕda Kristom, ako aj tým, kto Krista poslal“.³⁵⁶

Apoštolát

863 Celá Cirkev je apoštolská, nakoľko zostáva cez nástupcov sv. Petra a apoštolov v spoločenstve viery a života so svojim počiatkom. Celá Cirkev je apoštolská, keďže „je poslaná“ do celého sveta; všetky údy Cirkvi, i keď rozličným spôsobom, majú podiel na tomto poslaní. „Kresťanské povolanie je svojou povahou aj povolaním na apoštolát“. „Apoštolátom“ sa nazýva „každá činnosť mystického Tela“, ktorého cieľom je „rozšíriť Kristovo kráľovstvo po celej zemi“.³⁵⁷

864 „Keďže zdrojom a prvopočiatkom všetkého apoštolátu Cirkvi je Kristus, ktorého poslal Otec“, je zjavné, že plodnosť apoštolátu, tak ordinovaných služobníkov ako aj laikov, závisí od ich životného spojenia s Kristom.³⁵⁸ Podľa povolaní, výziev doby, rozličných darov Ducha Svätého aj apoštolát nadobúda najrozličnejšie podoby. Ale vždy je to láska, čerpaná hlavne v Eucharistii, „ktorá je akoby dušou všetkého apoštolátu“.³⁵⁹

865 Cirkev je *jedna, svätá, katolícka a apoštolská*, vo svojej najhlbšej a poslednej podstate, pretože v nej už jestvuje a na konci časov sa zavŕši „Kráľovstvo nebeské“, „Božie Kráľovstvo“³⁶⁰, ktoré prišlo v osobe Krista a tajomne narastá v srdci tých, čo sú do neho včlenení, až do jeho plného eschatologického zjavenia. Teda *všetci* ľudia, ktorých vykúpil, ktorí sa v Ňom stali „svätí a nepoškvrnení pred Jeho tvárou v láske“ (Ef 1,4) budú zhromaždení ako *jeden* Boží ľud. „Baránkova manželka“ (Zjv 21,9), „sväté mesto, ktoré zostupuje z neba od Boha, ožiarené Božou slávou“ (Zjv 21,10-11); a hradby mesta, ktoré majú dvanásť základných kameňov a na nich dvanásť mien dvanástich Baránkových apoštolov“ (Zjv 21, 14).

ZHRNUTIE

866 *Cirkev je jedna: má jedného Pána, vyznáva jedinú vieru, rodí sa z jedného Krstu, tvorí iba jedno telo, ktoré oživuje Duch svätý, povolaná k jednej nádeji*³⁶¹, na konci ktorej budú prekonané všetky rozdelenia.

867 *Cirkev je svätá: jej pôvodcom je najsvätejší Boh; Kristus, jej Snúbenec sa obetoval, aby ju posvätil; oživuje ju Duch svätosti. I keď ešte zahŕňa hriešnikov, ona je „bezhriešna, vytvorená z hriešnikov“. Jej svätosť žiari vo svätcoch; v Márii je už celá svätá.*

868 *Cirkev je katolícka: ohlasuje celú vieru; obsahuje v sebe a spravuje plnosť prostriedkov spásy; je poslaná ku všetkým národom; obracia sa ku všetkým ľuďom; objíma všetky doby; „je svojou podstatou misionárska“.*³⁶²

869 *Cirkev je apoštolská: je vystavaná na trvanlivých základoch: „na dvanástich Baránkových apoštoloch“ (Zjv 21,14); je nepremožiteľná*³⁶³, je neomylné zachovávaná v pravde: riadi ju Kristus prostredníctvom Petra a ostatných apoštolov, ktorí sú prítomní v ich nástupcoch v pápežovi a v kolégiu biskupov.

870 *„Jediná Cirkev Kristova, ktorú vo Vyznaní viery verejne vyznávame ako jednu, svätú, katolícku a apoštolskú...jestvuje v katolíckej Cirkvi, vedenej nástupcom Petrovým a s ním spojenými biskupmi, hoci aj mimo jej zväzku sa nachádzajú viaceré prvky posväcovania a pravdy“.*³⁶⁴

4 . o d s e k

KRISTOVI VERIACI

Hierarchia, laici, rehoľníci

871 „Kristovi veriaci sú tí, ktorí sú krstom prítelení ku Kristovi a sú ustanovení ako Boží ľud a preto majú účasť, každý svojím spôsobom, na kňazskej, prorockej a kráľovskej funkcii Krista, sú pozvaní, každý podľa vlastného postavenia, vykonávať poslanie, ktoré Boh zveril Cirkvi, aby ho plnila vo svete“.³⁶⁵

872 „Medzi Kristovými veriacimi z dôvodu ich znovuzrodenia v Kristovi, jestvuje, pokiaľ ide o dôstojnosť a pôsobenie, skutočná rovnosť, zásluhou ktorej všetci spolupracujú na budovaní Kristovho Tela, podľa postavenia a funkcie každého jedného“.³⁶⁶

873 Ba aj rozdiely, ktoré Pán chcel uložiť medzi údy svojho Tela, slúžia jeho jednote a poslaniu. Lebo „v Cirkvi je rozdielnosť služieb, ale jednota poslania. Kristus zveril apoštolom a ich nástupcom povinnosť učiť, posväcovať a riadiť v jeho mene a jeho mocou. Ale i laici majú svoj podiel na poslaní všetkého Božieho ľudu v Cirkvi a vo svete, pretože sú účastní na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom“.³⁶⁷ Nakoniec sú „veriaci, ktorí patria k jednej i druhej kategórii (hierarchii i laikom) a vyznávaním evanjeliových rád... sa zasvätili Bohu a prispievajú k spásnemu poslaniu Cirkvi svojím vlastným spôsobom“.³⁶⁸

I. Hierarchické zloženie Cirkvi

Prečo cirkevná služba?

874 Sám Kristus je prameňom služby v Cirkvi. Ustanovil ju a obdaroval ju autoritou i poslaním, dal jej smer i cieľ:

„Kristus Pán ustanovil vo svojej Cirkvi na vedenie a stály vzrast Božieho ľudu rozličné služby, určené pre dobro celého Tela. Lebo vysluhovateli, ktorí majú posvätnú moc, slúžia svojim bratom, aby všetci, čo patria medzi Boží ľud... boli spasení“.³⁶⁹

875 „Ale ako budú vyzývať Toho, v ktorého neuverili? A ako uveria v toho, o ktorom nepočuli? A ako počujú bez kazateľa?“ (Rim 10,14-15). Nikto, ani jednotliviec, ani spoločenstvo si nemôže samé zvestovať Evanjelium. „Viera je z hlásania“ (Rim 10,17). Nikto si nemôže sám udeliť mandát a poslanie hlásať Evanjelium. Ten, koho pošle Pán, nehovorí a nekoná vlastnou autoritou, ale mocou Kristovho úradu; nie ako člen spoločenstva, ale prihovára sa mu v mene Krista. Nikto si nemôže sám udeliť milosť, tá sa musí darovať a ponúknuť. To predpokladá vysluhovateľov milosti, splnomocnených a habilitovaných od Krista. Od neho dostávajú poslanie a oprávnenie („svätú moc“) konať *in persona Christi Capitis*. Táto služba, v ktorej vyslanci Krista konajú a z Božieho daru dávajú to, čo nemôžu robiť a dávať sami od seba, sa v cirkevnej tradícii nazýva „sviatosťou“. Cirkevný úrad sa udeľuje osobitnou sviatosťou.

876 *Povaha služby* sa vnútorne viaže na cirkevný úrad. A skutočne, keďže služobníci sú úplne závislí na Kristovi, sú naozaj „Kristovými otrokmi“³⁷⁰ podľa vzoru Krista, ktorý slobodne vzal za nás „prirodzenosť otroka“ (Flp 2,7 - slov.preklad „sluhu“). Pretože slovo a milosť, ktoré vysluhujú, nie sú ich, ale Kristove, ktorý im ich zveril pre druhých, stávajú sa slobodne služobníkmi (otrokmi?) všetkých.³⁷¹

877 Podobne vyplýva aj zo sviatostnej povahy cirkevného úradu, aby mal *charakter kolégia*. Skutočne, od začiatku svojej služby Pán Ježiš ustanovil Dvanástich, „zárodok nového Izraela a zároveň počiatok posvätej hierarchie“.³⁷² Spoločne boli vyvolení a spolu boli aj poslaní a ich bratská láska bude v službe bratského spoločenstva všetkých veriacich. Bude akoby odrazom a svedectvom spoločenstva Božských osôb.³⁷³ Z toho dôvodu každý biskup vykonáva svoj úrad v lone biskupského kolégia, v spoločenstve s rímskym biskupom, nástupcom svätého Petra a hlavou kolégia; kňazi vykonávajú svoju službu v lone diecézneho kňazstva, pod vedením svojho biskupa.

878 Nakoniec, zo sviatostnej povahy cirkevného úradu vyplýva, aby mal *osobný charakter*. I keď služobníci Krista konajú v spoločenstve, konajú vždy aj osobne. Každý je pozvaný osobne: „Pod' za mnou“ (Jn 21,22)³⁷⁴, aby bol osobným svedkom v spoločnom poslaní a bol osobne zodpovedný Tomu, kto ho poveril poslaním, konajú „osobne“ a pre osoby: „Ja ťa krstím v mene Otca...“; Ja ti odpúšťam...“

879 Sviatostný úrad v Cirkvi je teda zároveň službou v zbere i osobnou, vykonávanou v Kristovom mene. To vyplýva zo zväzku medzi biskupským kolégiom a jeho hlavou, nástupcom sv. Petra, aj zo vzťahu medzi dušpastierskou zodpovednosťou biskupa voči jeho osobitnej Cirkvi a spoločnou starostlivosťou zboru biskupov o všeobecnú Cirkev.

Zbor biskupov a jeho hlava, pápež

880 Tým, že Kristus povolal Dvanástich, „ustanovil ich ako zbor, čiže ustálené zoskupenie, ktorému postavil na čelo Petra, vyvoleného spomedzi nich“.³⁷⁵ „Ako z ustanovenia Pánovho svätý Peter a ostatní apoštoli tvoria jediný apoštolský zbor, rovnakým spôsobom sú medzi sebou spojení rímsky pápež, nástupca Petrov a biskupi, nástupcovia apoštolov“.³⁷⁶

881 Jedine Šimona, ktorému dal meno Peter, urobil Pán základným kameňom svojej Cirkvi. Odovzdal mu kľúče³⁷⁷; ustanovil ho za pastiera svojho stáda³⁷⁸. „Ale je isté, že moc zväzovať a rozväzovať, ktorú dostal Peter, bola udelená aj apoštolskému zboru, spojenému so svojou hlavou“.³⁷⁹ Toto pastierske poverenie Petra ako aj iných apoštolov patrí k základom Cirkvi. Pokračuje sa v ňom prostredníctvom biskupov pod primátom pápeža.

882 *Pápež*, rímsky biskup a nástupca sv. Petra, „je stálym a viditeľným princípom a základom jednoty tak biskupov, ako aj množstva veriacich“.³⁸⁰ Skutočne, „rímsky pápež má totiž mocou svojho úradu námestníka Kristovho a Pastiera celej Cirkvi plnú, najvyššiu a všeobecnú právomoc nad Cirkvou, ktorú môže vždy slobodne vykonávať“.³⁸¹

883 „Kolégium biskupov, čiže biskupský zbor nemá však moc, ak sa nechápe spolu so svojou Hlavou, rímskym pápežom“. Ale s ním je toto kolégium tiež „nosiťom najvyššej a plnej moci nad celou Cirkvou; túto moc však môže vykonávať iba so súhlasom rímskeho pápeža“.³⁸²

884 „Biskupské kolégium vykonáva svoju zvrchovanú moc nad celou Cirkvou slávnostným spôsobom na všeobecnom cirkevnom sneme“.³⁸³ „Cirkevný snem nemôže byť nikdy všeobecný, ak ho ako taký nepotvrdil, alebo aspoň neprijal Petrov nástupca“.³⁸⁴

885 „Tento zbor, nakoľko sa skladá z mnohých, predstavuje rozmanitosť a všeobecnosť ľudu Božieho; nakoľko je však zhromaždený pod jednou hlavou, prejavuje jednotu Kristovho stáda“.³⁸⁵

886 „Biskupi sú zas viditeľným princípom a základom jednoty vo svojich miestnych cirkvách“.³⁸⁶ V tejto funkcii „vykonávajú svoju pastoraľnú právomoc nad tou čiastkou Božieho ľudu, ktorá im je zverená“³⁸⁷, s pomocou kňazov a diakonov. Ale nakoľko sú údmi biskupského kolégia, každý z nich je povinný starať sa o všetky Cirkvi³⁸⁸, čo plnia predovšetkým tým, že „dobře spravujú svoju Cirkev ako časť všeobecnej Cirkvi, čím účinne prispievajú k dobru celého tajomného Tela, ktoré je zároveň aj telom cirkvi“.³⁸⁹ Táto starostlivosť sa vzťahuje predovšetkým na chudobných³⁹⁰, na prenasledovaných pre vieru ako aj na misionárov, ktorí pracujú po celej zemi.

887 Susediace miestne cirkvi s rovnakou kultúrou vytvárajú cirkevné provincie alebo ešte rozsiahlejšie celky, ktoré sa nazývajú patriarcháty alebo oblasti.³⁹¹ Biskupi takýchto celkov sa môžu schádzať na provinciálnych synodách alebo snemoch. „Podobne aj biskupské konferencie môžu dnes prispieť mnohorakým a činorodým spôsobom k tomu, aby pocit kolegiálnosti našiel konkrétne uplatnenie.“³⁹²

Poverenie učiť

888 Biskupi s kňazmi, svojimi spolupracovníkmi „majú ako prvú povinnosť zvestovať všetkým Božiu blahozvesť“³⁹³ podľa Pánovho príkazu³⁹⁴. Oni sú „vierozevstmi, ktorí privádzajú ku Kristovi nových učeníkov, sú aj hodnovernými učiteľmi „apoštolskej viery“, obdarenými Kristovou autoritou“.³⁹⁵

889 Aby Kristu udržal Cirkev v čistote viery, ako jej ju odovzdali apoštoli, On, večná Pravda, jej chce zveriť účasť na vlastnej neomylnosti. „Nadprirodzeným citom pre vieru“ sa Boží ľud nechvejne pridáva viery“ pod vedením živého učiteľského úradu Cirkvi.³⁹⁶

890 Poslanie učiteľského úradu sa viaže na konečnú povahu zmluvy, ktorú boh uzavrel v Kristovi so svojím ľudom, musí ho chrániť pred poblúdeniami a slabosťami, zaručovať mu objektívnu možnosť vyznávať bez omylu pravú vieru. Pastoračná povinnosť učiteľského úradu ho zaväzuje, aby bdel nad tým, žeby Boží ľud zotrval v pravde, ktorá oslobodzuje. Aby pastieri mohli plniť túto službu, Kristus ich obdaroval charizmou neomylnosti vo veciach viery a mravov. Vykonávanie tejto charizmy môže nadobudnúť viacero spôsobov:

891 „Tejto neomylnosti sa mocou svojho úradu teší rímsky pápež, hlava biskupského zboru, keď ako najvyšší pastier a učiteľ všetkých veriacich v Krista, utvrdzujúci vo viere svojich bratov, s definitívnou platnosťou vyhlasuje náuku, týkajúcu sa viery alebo mravov... Neomylnosť, prisľúbenú Cirkvi, má aj biskupský zbor, keď vykonáva najvyšší učiteľský úrad spolu s nástupcom Petrovým“³⁹⁷, najmä na všeobecnom cirkevnom sneme³⁹⁷. Keď teda Cirkev, mocou svojho zvrchovaného učiteľského úradu, „predkladá niečo veriť ako od Boha zjavené“³⁹⁸, a ako Kristovo učenie „také výroky sa majú prijímať úprimne v poslušnosti viery“³⁹⁹. „Táto neomylnosť... sa rozprestiera na celý depozit Božieho zjavenia“.⁴⁰⁰

892 Božia pomoc sa tiež dostáva nástupcom apoštolov, keď učia spoločne s Petrovým nástupcom a osobitným spôsobom rímskemu biskupovi, pastierovi celej Cirkvi, aj keď nevyhlasujú neomylnú definíciu a nevyšlovujú sa „definitívne záväzným spôsobom“, ale pri vykonávaní riadneho učiteľského úradu predkladajú učenie, ktoré vedie k lepšiemu chápaniu Zjavenia vo veciach viery a mravov. Takémuto bežnému vyučovaniu veriaci majú „prejavovať nábožnú ochotu mysle“⁴⁰¹, ktorá pokračuje v súhlase viery, i keď sa od neho líši.

Poverenie posväcovať

893 Biskup je tiež povereným „správcom milosti najvyššieho kňazstva“⁴⁰², zvlášť v Eucharistii, ktorú on sám obetuje alebo dáva obetovať „kňazom, svojim spolupracovníkom. Lebo Eucharistia je stredobodom života osobitnej cirkvi. Biskup a kňazi posväcujú Cirkev svojou modlitbou a prácou, vysluhovaním slova a sviatostí. Posväcujú ju svojím príkladom, „nie ako páni nad dedičným podielom, ale ako vzor stáda“ (1 Pt 5,3), aby tak „spolu so sebe zvereným stádom dosiahli večný život“.⁴⁰³

Poverenie spravovať

894 „Biskupi spravujú sebe zverené miestne cirkvi ako Kristovi námestníci a splnomocnenci radami, pokynmi, príkladom, ale aj autoritou a posvätnou mocou“⁴⁰⁴, ktorú však musia používať, aby povzbudzovali v duchu služby podľa príkladu svojho Učiteľa.⁴⁰⁵

895 „Táto právomoc, ktorú vykonávajú osobne v Kristovom mene, je vlastná, riadna a bezprostredná, i keď jej uplatňovanie podlieha v konečnej inštancii najvyššej cirkevnej vrchnosti“.⁴⁰⁶ Biskupov neslobodno považovať akoby za pápežových vikárov, ktorého riadna a bezprostredná právomoc nad celou Cirkvou neokliesňuje ich právomoc, ale naopak, posilňuje ju a bráni. Len sa musí vykonávať v spoločensťve s celou Cirkvou pod vedením pápeža.

896 Dobrý Pastier nech je vzorom a „formou“ pastoračného poverenia biskupa. Uvedomujúc si svoje slabosti, „môže mať súcit s tými, čo sú nevedomí a blúdiaci. Nech sa nezdráha vypočuť svojich podriadených, o ktorých

sa stará ako o vlastné deti... Veriaci sa zas majú vinúť k biskupovi ako cirkev k Ježišovi Kristovi a ako Ježiš Kristus k svojmu Otcovi“.⁴⁰⁷

*Nasledujte všetci biskupa ako Ježiš Kristus (nasleduje) svojho Otca a kňazi ako apoštoli; a diakoni, ctite ich ako Boží zákon. Nech nikto nerobí mimo biskupa nič, čo sa týka Cirkvi.*⁴⁰⁸

II. Veriaci laici

897 “Pod menom laici sa tu rozumejú všetci veriaci, okrem členov duchovenstva a Cirkvou schváleného duchovného stavu; teda veriaci, ktorí boli krstom privtelení ku Kristovi a stali sa ľuďom Božím, majú svojím spôsobom účasť na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom a tak majú svoj podiel na poslaní všetkého kresťanského ľudu v Cirkvi a vo svete“.⁴⁰⁹

Povolanie laikov

898 “Vlastným povolaním laikov je hľadať Kráľovstvo Božie tým, že sa zaoberajú časnými záležitosťami a usporadujú ich podľa Boha... Je teda ich osobitnou úlohou postaviť všetky časné veci, s ktorými sú úzko späté, do takého svetla a usporadúvať ich takým spôsobom, aby sa vždy diali a zveľaďovali podľa Krista a boli na chválu Stvoriteľa a Vykupiteľa“.⁴¹⁰

899 Iniciatíva kresťanských laikov sa vyžaduje, keď je potrebné odhaliť a nájsť prostriedky, ako preniknúť sociálne, politické a ekonomické skutočnosti, požiadavky učenia a kresťanského života. Táto iniciatíva je normálnym prvkom života Cirkvi:

*Veriaci laici sa nachádzajú na najprednejšej línii života Cirkvi; prostredníctvom nich je Cirkev životným princípom spoločnosti. Preto hlavne oni musia mať vždy jasnejšie povedomie, že nielen patria Cirkvi, ale že oni sú Cirkvou, to znamená spoločenstvom veriacich na zemi pod vedením spoločnej Hlavy, pápeža a biskupov, zjednotených s ním. Oni sú Cirkev.*⁴¹¹

900 Ako všetci veriaci, aj oni majú prostredníctvom Krstu a Birmovania poverenie apoštolátu, aj na nich dolieha táto povinnosť a tešia sa právu, či už individuálne alebo v združeníach, pracovať na tom, aby Božie poslanstvo spásy spoznali a prijali všetci ľudia na celej zemi; táto povinnosť je o to naliehavšia, ak ľudia môžu počuť Evanjelium a spoznať Krista jedine skrze nich. V cirkevných spoločenstvách je ich činnosť taká potrebná, že bez nej by apoštolát pastierov väčšinou nemohol dosiahnuť svoj plný úspech.⁴¹²

Účasť laikov na Kristovom kňazskom poslaní

901 “Laici, keďže sú zasvätení Kristovi a pomazaní od Ducha Svätého, sú podivne povolani a pripravení, aby prinášali čoraz hojnejšie duchovné ovocie. Ved' všetky ich skutky, modlitby a apoštolské podujatia, manželský a rodinný život, každodenné práce, duchovné a fyzické zotavenie, ak sa konajú podľa Ducha, ba aj životné ťažkosti, ak sa trpezlivo znášajú, stávajú sa „duchovnými obetami, ľubeznými Bohu v Ježišovi Kristovi“ (1 Pt 2,5), s vrúcnou nábožnosťou prinášanými Bohu spolu s obetou Tela Pánovho pri slávení Eucharistie. A tak laici tým, že si ako ctitelia Boha všade bezúhonne počínajú, zasväcujú mu sám svet“.⁴¹³

902 *Na poverení posväcovať majú osobitným spôsobom účasť rodičia, „keď vedú manželský život v kresťanskom duchu a poskytnú svojim deťom kresťanskú výchovu“.*⁴¹⁴

903 *Ak majú laici potrebné vlastnosti, môžu zastávať natrvalo úrad lektorov a akolytov.*⁴¹⁵ „Tam, kde si to vyžaduje potreba Cirkvi pre nedostatok kňazov, môžu laici tiež, i keď nie sú ani lektori, ani akolyti, nahrádzať niektoré ich funkcie, napríklad vykonávať službu slova, viesť liturgické modlitby, udeľovať Krst a rozdávať sväté prijímanie podľa právnych úprav“.⁴¹⁶

Ich účasť na prorockom úrade Krista

904 “Kristus...vykonáva svoj prorocký úrad...nielen prostredníctvom hierarchie...ale aj skrze laikov, ktorých preto ustanovil za svojich svedkov a vybavuje ich zmyslom pre vieru a milosťou slova“.⁴¹⁷

*Vyučovať kohokoľvek, aby sa v ňom zrodila viera, to je úloha každého kazateľa, ba každého veriaceho.*⁴¹⁸

905 Svoje prorocké poslanie laici plnia aj evanjelizáciou, „to jest hlásaním Krista svedectvom života a silou slova“. U laikov „toto šírenie blahozvesti...nadobúda určitú charakteristickú črtu a zvláštnu účinnosť práve preto, že sa uskutočňuje v bežných podmienkach tohto sveta“.⁴¹⁹

*Lenže tento apoštolát sa neobmedzuje iba na životné svedectvo. Pravý apoštol hľadá príležitosť ohlasovať Krista aj slovami tak neveriacim...ako aj veriacim.*⁴²⁰

906 *Tí spomedzi veriacich laikov, ktorí sú schopní a v tom sa zdokonaľujú, môžu tiež prispieť pomocou pri katechetickej formácii*⁴²¹, *pri vyučovaní posvätných vied*⁴²² *prostriedkami spoločenského dorozumievania (Masmédií ?).*⁴²³

907 “Podľa povinností, kompetencie a osobného vplyvu, ktorému sa tešia, majú niekedy právo, ba aj povinnosť prejavíť posväteným pastierom svoj názor na to, čo sa týka dobra Cirkvi a dať to na vedomie aj ostatným veriacim, zachovávajúc integritu viery a mravov ako aj úctu, ktorou sú povinní voči pastierom a so zreteľom na spoločné dobro a dôstojnosť osôb“.⁴²⁴

Ich účasť na kráľovskej službe Krista

908 Kristus svojou poslušnosťou až na smrť⁴²⁵ sprostredkoval svojim učeníkom dar kráľovskej slobody, „aby sebazapieraním a svätým životom premáhali kráľovstvo hriechu u seba samých“⁴²⁶.

*Ten, kto si podrobuje vlastné telo a riadi svoju dušu bez toho, že by sa nechal ovládať vášňami, je svojim vlastným pánom; môže sa nazývať aj kráľom, lebo dokáže spravovať sám seba; je slobodný a nezávislý a nedá sa zajať do otroctva hriechu“.*⁴²⁷

909 „Laici sa majú pričiniť spojenými silami o ozdravenie ustanovizní a podmienok tohto sveta, ak nejakú vedú k mravným pokleskom, aby sa tak všetko usporiadalo podľa zásad spravodlivosti a skôr pomáhalo ako prekážalo čnostnému životu. Takým spôsobom dajú kultúrnej a ostatnej ľudskej činnosti mravnú náplň“.⁴²⁸

910 „Laici sa tiež môžu cítiť alebo byť povolanými spolupracovať s kňazmi v službách cirkevného spoločenstva pre jeho rast a život, vykonávajú najrozličnejšie služby, podľa milosti a chariziem, ktoré Pán vložil do nich“.⁴²⁹

911 *V Cirkvi „veriaci laici môžu spolupracovať podľa (cirk.?) práva na riadení a správe“.*⁴³⁰ *Rovnako môžu mať účasť na osobitných Radách⁴³¹, diecéznych Synodách⁴³², na pastoračných Radách⁴³³ vo vykonávaní pastoračného úradu in solidum vo farnosti⁴³⁴; spolupráca v Hospodárskych Radách⁴³⁵; účasť na cirkevných súdoch⁴³⁶.*

912 Veriaci musia „dobro rozlišovať práva a povinnosti, ktoré majú ako členovia Cirkvi, od tých, ktoré sa na nich vzťahujú ako na príslušníkov ľudskej spoločnosti. Nech sa usilujú dať oboje do súladu medzi sebou, nezabúdajúc, že i v každej časnej veci sa majú dať viesť kresťanským svedomím, keďže nijaká ľudská činnosť a to ani v časných záležitostiach, sa nemôže vymknúť spod Božej moci“.⁴³⁷

913 „A tak každý laik, práve vďaka darom, ktorých sa mu dostalo, je svedkom a zároveň aj živým nástrojom poslania samej Cirkvi „podľa miery, akou nás obdaroval Kristus“ (Ef 4, 7).⁴³⁸

III. Zasvätený život

914 „Stav, ktorý sa zakladá na zachovávaní rád Evanjelia, i keď sa netýka hierarchického zriadenia Cirkvi, predsa predstavuje nedotknuteľnú zložku jej života a svätosti“.⁴³⁹

Evanjeliové rady, zasvätený život

915 Evanjeliové rady sa vo svojej mnohorakosti predkladajú každému Kristovmu učeníkovi. Dokonalosť lásky, ku ktorej sú pozvaní všetci veriaci, znamená pre tých, ktorí slobodne prijímajú pozvanie k zasvätenému životu, záväzok praktizovať v celibáte čistotu, chudobu a poslušnosť pre Kráľovstvo. Vyznávanie týchto rád v trvalom stave života, ako ho uznáva Cirkev, charakterizuje Bohu „zasvätený život“.⁴⁴⁰

916 Rehoľný stav sa takto javí ako jeden zo spôsobov „hlbšieho zasvätenia“, ktoré korení v krstnom zasvätení a ktorým sa človek úplne venuje Bohu.⁴⁴¹ V rehoľnom živote si Kristovi veriaci zaumieňujú s pomocou Ducha Svätého bližšie nasledovať Krista, odovzdať sa nadovšetko milovanému Bohu a snažiť sa o dokonalosť lásky v službe Kráľovstvu, byť v Cirkvi znamením a ohlasovaním slávy budúceho sveta.⁴⁴²

Veľký strom má veľa konárov

917 „Ako na strome, ktorý pochádza od Boha a ktorý sa podivne a bohato rozvetvil na Pánovom poli, sa vyvinuli rozličné formy pustovníckeho alebo spoločného života a rozmanité rehoľné rodiny, ktoré sa vzťahujú pre dobro svojich členov ako aj na osoh celému Kristovmu Telu“.⁴⁴³

918 *“Hneď odprvoti boli v Cirkvi muži a ženy, čo si zaumienili zachovávaním evanjeliových rád slobodnejšie ísť za Kristom a vernejšie ho nasledovať. Viedli Bohu zasvätený život, každý svojím spôsobom. Mnohí z nich z vnuknutia Ducha Svätého žili pustovníckym životom, alebo založili rehoľné spoločenstvá, ktoré Cirkev s radosťou prijala a odobrila svojou autoritou“.*⁴⁴⁴

919 Biskupi sa musia vždy usilovať rozoznávať novosť darov zasväteného života, ktoré Duch Svätý udeľuje svojej Cirkvi; schválenie nových foriem rehoľného života je vyhradené apoštolskému Stolcu.⁴⁴⁵

Pustovnícky život

920 Pustovníci bez toho, že by vždy verejne vyznávali tri evanjeliové rady, „v najprísnejšej utiahnutosti od sveta, v mlčaní a samote, v neprestajnej modlitbe a kajúcnosti zasväcujú svoj život Božej chvále a spáse sveta“.⁴⁴⁶

921 Pre všetkých sú prejavom toho vnútorného aspektu tajomstva Cirkvi, že je osobným dôverným spoločenstvom s Kristom. Život pustovníka, skrytý pred očami ľudí, je mlčanlivým ohlasovaním Toho, ktorému zasvätil svoj život, lebo je pre neho všetkým. To je tá osobitná výzva objavovať na púšti, dokonca v duchovnom zápase, slávu Ukrižovaného.

Zasvätené panny

922 Kresťanské panny, ktoré povoláva Pán, aby sa mu odovzdali nerozdelené⁴⁴⁷ vo väčšej slobode srdca, tela a ducha, sa už od apoštolských dôb rozhodovali so schválením Cirkvi žiť v panenskom stave „pre nebeské kráľovstvo“ (Mt 19,12).

923 „Keď vyslovia posvätné rozhodnutie nasledovať bližšie Krista diecézny biskup ich zasväti Bohu podľa schváleného liturgického obradu takto sa mysticky vydávajú za Ježiša Krista, Božieho Syna a zasväcujú sa do služby Cirkvi“.⁴⁴⁸ Týmto slávnostným obradom⁴⁴⁹ je panna zaradená medzi zasvätené osoby, dostáva nadzmyslový znak lásky Cirkvi ku Kristovi a stáva sa eschatologickým obrazom tejto Nebeskej Nevesty a budúceho života“.⁴⁵⁰

924 “Spolu s inými formami zasväteného života⁴⁵¹ rád (rehoľa) panien uvádza ženu, ktorá žije vo svete alebo v kláštore, do modlitby, pokánia, služby svojim bratom a apoštolskej práce, podľa stavu a chariziem, aké každá dostala.⁴⁵² Zasvätené panny sa môžu združovať, aby svoj úmysel pevnejšie zachovávali.⁴⁵³

Rehoľný život

925 Rehoľný život, ktorý sa zrodil na Východe v prvých storočiach kresťanstva⁴⁵⁴ a vedie sa v ustanovizniach, kanonicky zriadených Cirkvou⁴⁵⁵, líši sa od iných foriem zasväteného života aspektom kultu, verejným vyznávaním evanjeliových rád, životom v bratskom spoločenstve a svedectvom o jednote Krista a Cirkvi.⁴⁵⁶

926 Rehoľný život vyplýva z tajomstva Cirkvi. Je to dar, ktorý Cirkev dostáva od svojho Pána a ktorý ponúka ako stály životný stav veriacemu, povolanejmu od Boha pri skladaní rehoľných sľubov. Takto môže Cirkev zároveň zjavovať Krista a uznávať sa za Spasiteľovu nevestu. Poslaním rehoľného života je, aby bol v rozličných podobách znakom samej Božej lásky v reči našej doby.

927 Všetci rehoľníci, vyňatí (z právomoci biskupa) alebo nie⁴⁵⁷ zaujímajú svoje miesto medzi spolupracovníkmi diecézneho biskupa v jeho pastoračných povinnostiach.⁴⁵⁸ Presádzanie a misionárske rozširovanie Cirkvi si nutne žiada jestvovanie rehoľného života vo všetkých jeho podobách už od samého začiatku evanjelizácie.⁴⁵⁹ „Dejiny svedčia o veľkých zásluhách rehoľných rodín pri šírení viery a vytváraní nových cirkví a to od najstarších mníšskych ustanovizní a stredovekých Rehôľ až po súčasné Kongregácie.“⁴⁶⁰

Svetské ustanovizne

928 “Svetská ustanovizneň slúži pre zasvätený život, kde veriaci, žijúci vo svete, smerujú k dokonalosti lásky a snažia sa prispieť hlavne zvnútra k posväteniu sveta.“⁴⁶¹

929 “Životom, dokonale a úplne obetovaným tomuto posväcovaniu⁴⁶², sa členovia týchto ustanovizní podieľajú na úlohe Cirkvi hlásať Evanjelium „vo svete a sľaby zo sveta“, kde ich prítomnosť pôsobí „ako kvas“. ⁴⁶³ Ich „svedectvo kresťanského života“ má za cieľ „usporiadať podľa Boha časné skutočnosti a preniknúť svet silou Evanjelia“. Berú na seba posvätné záväzky evanjeliových rád a strážia si medzi sebou spoločenstvo a bratstvo, ako to zodpovedá ich „svetskému spôsobu života“.⁴⁶⁴

Spoločnosti apoštolského života

930 *Popri rozličných formách rehoľného života „majú svoje miesto aj spoločnosti apoštolského života, ktorých členovia bez rehoľných sľubov sledujú apoštolský cieľ, vlastný pre ich spoločnosť, vedú spoločne bratský život a usilujú sa podľa vlastného spôsobu života o dokonalosť lásky zachovávaním Pravidiel (konštitúcií). Sú medzi nimi spoločnosti, členovia ktorých podľa vlastných pravidiel sa podrobujú aj evanjeliovým radám.“*⁴⁶⁵

Posvätenie a poslanie: zvestovať príchod Kráľa

931 Kto sa odovzdal nadovšetko milovanému Bohu, kto sa mu zaslúbil už krstom, je takto dôvernejšie zasvätený do Božej služby a oddaný dobru Cirkvi. Stavom zasvätenia Bohu Cirkev zjavuje Krista a ukazuje, ako Duch Svätý obdivuhodným spôsobom účinkuje v nej. Tí, čo vyznávajú evanjeliové rady majú teda predovšetkým poslanie žiť podľa svojho zasvätenia. „Ale pretože sa oddávajú službe Cirkvi už samým svojím zasvätením, sú povinní osobitným spôsobom pracovať na misijnom diele, podľa vlastného spôsobu ich Ustanovizne“.⁴⁶⁶

932 V Cirkvi, ktorá je akoby sviatosťou, to znamená znakom a nástrojom Božieho života, sa zasvätený život javí ako zvláštny znak tajomstva Vykúpenia. Nasledovať a napodobňovať Krista „bližšie“, „zreteľnejšie“ prejavovať svoju ničotu, to znamená nachádzať sa „hlbšie“ v Kristovom srdci ako ostatní (súčasníci?). Lebo tí, čo idú touto „užšou“ cestou, povzbudzujú svojím príkladom svojich bratov a vydávajú skvelé svedectvo, „že svet nemožno pretvoriť bez ducha blahoslavenstiev“.⁴⁶⁷

933 Či je toto svedectvo verejné, ako je to v rehoľnom stave, alebo diskretnéjšie, ba skryté, Kristov príchod zostáva pre všetkých zasvätených počiatkom a Východom (Orient) ich života:

*„Keďže Boží ľud nemá tu na zemi trvalého miesta...(tento stav) očividnejšie poukazuje všetkým veriacim na nebeské dobro, jestvujúce už na tomto svete, vydáva účinnejšie svedectvo o novom a večnom živote, ktorý sme získali Kristovým vykúpením a je predzvesťou budúceho vzkriesenia a slávy nebeského kráľovstva.“*⁴⁶⁸

ZHRNUTIE

934 “Z Božieho ustanovenia sú v Cirkvi medzi veriacimi posvätení služobníci, ktorí sa tiež právom nazývajú klérom (duhovenstvom); ostatní sa menujú laikmi“. A konečne, sú aj takí veriaci, ktorí patria aj do prvej aj do druhej kategórie a vyznávaním evanjeliových rád sa zasvätili Bohu a tak slúžia poslaniu Cirkvi“.⁴⁶⁹

935 Kristus poslať svojich apoštolov a ich nástupcov, aby ohlasovali vieru a rozširovali jeho Kráľovstvo. Dáva im účasť na svojom poslaní. Od neho prijímajú moc konať v jeho osobe.

936 Pán urobil zo sv.Petra viditeľný základ svojej Cirkvi. Odovzdal mu kľúče. Biskup rímskej Cirkvi, nástupca sv.Petra je „hlavou kolégia biskupov, Kristovým zástupcom a Pastierom celej Cirkvi tu na zemi“.⁴⁷⁰

937 Rímsky pápež „má z Božieho ustanovenia najvyššiu, plnú a bezprostrednú právomoc v správe duší“.⁴⁷¹

938 Biskupi, ktorých ustanovil Duch Svätý, sú nástupcami apoštolov. „Jednotliví biskupi sú viditeľným princípom a základom jednoty vo svojich miestnych cirkvách“.⁴⁷²

939 Biskupi s pomocou kňazov, svojich spolupracovníkov a diakonov majú poverenie vyučovať pravú vieru, sláviť bohoslužbu, najmä Eucharistiu, riadiť svoju Cirkev ako dobrí pastieri. K ich úradu patrí aj starostlivosť o všetky cirkvi, spolu s pápežom a pod jeho vedením.

940 „K laickému spôsobu života patrí žiť vo svete a uprostred svetských záležitostí, laici majú od Boha povolanie, aby zapálení kresťanským duchom boli na spôsob kvasu apoštolsky činní vo svete“.⁴⁷³

941 Laici majú účasť na Kristovom kňazstve: v stále väčšej jednote s ním rozvíjajú milosť krstu a birmovania vo všetkých dimenziách osobného, rodinného, sociálneho a cirkevného života a tak uskutočňuje pozvanie k svätosti, určené všetkým pokrsteným.

942 Vďaka svojmu prorockému poslaniu, sú laici „povolani, aby boli vo všetkom Kristovými svedkami uprostred ľudskej spoločnosti“.⁴⁷⁴

943 Vďaka svojmu kráľovskému poslaniu majú laici moc premáhať kráľovstvo hriechu u samých seba a vo svete svojím sebazapieraním a „svätým životom“.⁴⁷⁵

944 Pre zasvätený život je charakteristické verejné skladanie rehoľných sľubov a zachovávanie evanjeliových rád chudoby, čistoty a poslušnosti v trvalom stave života, ako ho uznáva Cirkev.

945 Kto sa obetoval nadovšetko milovanému Bohu, ktorému bol už krstom zasľúbený, v zasvätenom stave života sa dôvernejšie odovzdáva do Božej služby a venuje sa dobru celej Cirkvi.

5 . o d s e k

SPOLOČENSTVO SVÄTÝCH

946 Keď apoštolské vierovyznanie vyznalo „svätú Cirkev katolícku“ nasleduje „spoločenstvo svätých“. Tento článok určitým spôsobom vysvetľuje predchádzajúci: „Čo je Cirkev, ak nie zhromaždenie všetkých svätých?“⁴⁷⁶ Tým spoločnosť svätých je práve Cirkev.

947 „Keďže všetci veriaci tvoria jedno telo, dobro jedných sa sprostredkúva aj druhým... Takto treba veriť, že v Cirkvi jestvuje spoločnosť dobier. Ale najdôležitejším údom je Kristus, lebo je Hlavou... Preto sa dobro Krista dostáva všetkým údom a toto spoločnosť sa uskutočňuje sviatosťami Cirkvi“.⁴⁷⁷ „Keďže túto Cirkev riadi jeden a ten istý Duch, všetky dobrá, ktoré dostala, sa nevyhnutne stávajú spoločným bohatstvom“.⁴⁷⁸

948 Termín „spoločnosť svätých“ má teda dva významy, ktoré navzájom tesne súvisia: „spoločnosť v posvätných veciach, (*sancta*) a spoločnosť medzi svätými osobami, (*sancti*)“.

„Sancta sanctis! (Sväté svätým), tak volá celebrant vo väčšine východných liturgií po pozdvíhaní svätých Darov pred rozdávaním prijímania. Veriaci (*sancti*) sa živia Telom a Krvou Krista (*sancta*), aby verili v spoločnosť Ducha Svätého (*Koinónia*) a sprostredkovali ho svetu.“

I. Spoločnosť duchovných dobier

949 V prvotnej jeruzalemskej pospolitosti sa učeníci „vytrvalo zúčastňovali na vyučovaní apoštolov a na bratskom spoločnosti, na lámaní chleba a na modlitbách“ (Sk 2,42). *Spoločnosť vo viere*. Viera veriacich je vierou Cirkvi, ktorú prijala od apoštolov, je pokladom života, ktorý sa rozmnožuje tým, že sa rozdeľuje.

950 *Spoločnosť sviatosti*. „Ovocie všetkých sviatostí patrí všetkým. Lebo sviatosti a hlavne krst, ktorý je pre ľudí akoby vstupnou bránou do Cirkvi, sú práve tými posvätnými putami, ktoré zjednocujú všetkých a spájajú ich s Ježišom Kristom. Spoločnosť svätých... Názov spoločnosť sa môže použiť na každú z nich, lebo každá nás spája s Bohom... Ale viac ako ktorejkoľvek inej svedčí Eucharistii, lebo predovšetkým ona uskutočňuje toto spoločnosť“.⁴⁷⁹

951 *Spoločnosť chariziem*: v spoločnosti Cirkvi Duch Svätý „rozdeľuje medzi veriacimi všetkých stavov zvláštne milosti“ pre ďalší vzrast Cirkvi.⁴⁸⁰ „Každý však dostáva prejav Ducha na všeobecný úžitok“ (1 Kor 12,7).

952 *Všetko mali spoločné* (Sk 4,32): „Všetko, čo pravý kresťan má, musí považovať za niečo, čo je spoločné pre všetkých, a vždy musí byť pripravený a ochotný prispieť pomocou núdznemu a bližnemu v biede“.⁴⁸¹ Kresťan je správcom Pánovho majetku.⁴⁸²

953 *Spoločnosť lásky*: v *communio sanctorum* „nik z nás totiž nežije pre seba a nik pre seba neumiera“ (Rim 14,7). „Ak teda trpí jeden úd, trpia spolu s ním všetky údy a ak vychvaľujú jeden úd, radujú sa s ním všetky údy. Vy ste Kristovo Telo a jednotlivo ste údy“ (1 Kor 12,26-27). „Láska nie je sebecká“ (1 Kor 13,5).⁴⁸³ Aj ten najmenší z našich skutkov, ak ho vykonáme z lásky, vyznieva v tejto solidárnosti všetkých, živých i mŕtvych, v prospech všetkých a tá sa zakladá na spoločnosti svätých. Toto spoločnosť poškodzuje každý hriech.

II. Spoločnosť nebeskej a pozemskej Cirkvi

954 *Trojaký stav Cirkvi*: „Dokiaľ teda nepríde Pán vo svojej velebnosti a všetci anjeli s ním a kým nebude zničená smrť a nebude mu všetko podrobené, daktorí z jeho učeníkov putujú na tejto zemi, iní sa zase po smrti očisťujú, iní sú už oslávení a vidia „jasne samého trojjediného Boha tak, ako je“.⁴⁸⁴

Avšak všetci, hoci v rozličnom stupni a nie tým istým spôsobom, sme účastní tej istej lásky k Bohu a bližnemu a spievame Bohu ten istý chválospev slávy. Všetci totiž, čo sú Kristovi a majú jeho ducha, tvoria jedinou Cirkev a sú navzájom spojení v ňom.⁴⁸⁵

955 “Spojenie putujúcich s bratmi, čo zosnuli v pokoji Kristovom, vôbec nie je prerušené, ba podľa stálej viery Cirkvi sa upevňuje spoluúčasťou na duchovných dobrách“ (franc. “výmenou“?).⁴⁸⁶

956 *Orodovanie svätých*: „Lebo tí, čo sú už v nebi, vzhľadom na svoje dôvernejšie spojenie s Kristom, väčšmi posilňujú celú Cirkev vo svätosti... Neprestajne orodujú za nás u Otca, pričom predkladajú zásluhy, ktoré skrze jediného Sprostredkovateľa medzi Bohom a ľuďmi, Ježiša Krista, získali na zemi... Naša krehkosť má teda veľkú oporu v ich bratskej starostlivosti“.⁴⁸⁷

*Neplačte, budem vám užitočnejšia po smrti a budem vám účinnejšie pomáhať, ako v tomto živote.*⁴⁸⁸

*V nebi sa budem venovať tomu, aby som robila dobro na zemi.*⁴⁸⁹

957 *Spoločenstvo so svätými*. „Pamiatku svätých si neuctievame iba pre ich príklad, ale ešte viac, aby sa v Duchu utužila jednota celej Cirkvi uplatňovaním bratskej lásky. Lebo ako kresťanská vospolnosť putujúcich nás privádza bližšie ku Kristovi, tak aj spoločenstvo so svätými nás spája s Kristom, ktorý ako Žriedlo a Hlava je i zdrojom všetkej milosti a života samého ľudu Božieho“.⁴⁹⁰

*Kristovi sa klanáme, lebo je Boží Syn; pokiaľ ide o mučeníkov, tých milujeme ako učeníkov a nasledovníkov Pána a to je aj správne pre ich nenapodobiteľnú oddanosť svojmu kráľovi a majstrovi; kiež by sme aj my mohli byť ich spoločníkmi a spoluúčienikmi.*⁴⁹¹

958 *Spoločenstvo so zomrelými*. „Putujúca Cirkev veľmi dobre pochopila toto spoločenstvo celého tajomného Tela Ježiša Krista a hneď od prvokresťanských čias si veľmi nábožne uctievala pamiatku zosnulých, a keďže „je svätá a spasiteľná myšlienka modliť sa za mŕtvych, aby boli zbavení hriechov“ (2 Mach 12,46), obetovala za nich aj svoje orodovania.⁴⁹² Naše prosby za nich nielenže im môžu pomáhať, ale môžu urobiť účinnejším aj ich orodovanie za nás.

959 *V jedinej Božej rodine*: „Lebo my všetci, čo sme dieťkami Božími a tvoríme s Kristom jednu rodinu, keď sme medzi sebou spojení vo vzájomnej láske a spoločnej oslave najsvätejšej Trojice, zodpovedáme najvlastnejšiemu poslaniu Cirkvi.“⁴⁹³

ZHRNUTIE

960 *Cirkev je „spoločenstvom svätých“: takto sa označujú najprv „sväté veci“ (sancta), najmä Eucharistia, „ktorá zároveň predstavuje a uskutočňuje jednotu veriacich, ktorí tvoria v Kristovi len jedno telo“.*⁴⁹⁴

961 *Týmto termínom sa označuje aj spoločenstvo „svätých osôb“ (sancti) v Kristovi, ktorý „umrel za nás“, takže to, čo každý robí alebo trpí v Kristovi a pre neho, prináša ovocie všetkým.*

962 *“Veríme v spoločenstvo (= vzájomná pomoc) všetkých veriacich v Krista, putujúcich na zemi, zosnulých v záverečnom očisťovaní i blažených v nebi, ktorí všetci spolu tvoria jednu jedinu Cirkev a veríme, že v tomto spoločenstve milosrdnej lásky Boha a svätých sú naše modlitby vždy vyslyšané“.*⁴⁹⁵

¹ Sv. Irenej Lyonský, Demonstratio apostolica 7

² Porov. Jn 17,3

³ Sv. Gregor Naziánsky, Orationes theologicae 5,26

⁴ Porov. Jn 16,13

⁵ Porov. Jn 14,17

⁶ Porov. Jn 3,34

⁷ Porov. Jn 7,39

⁸ Porov. Jn 17,22

⁹ Porov. Jn 16,14

¹⁰ Sv. Gregor Naziánsky, De Spiritu Sancto 3,1

¹¹ Porov. Mt 28,19

¹² Porov. Jn 3,5-8

¹³ Porov. 1 Jn 2,1

¹⁴ Porov. Gal 3,14; Ef 1,13

¹⁵ Porov. Rim 8,15; Gal 4,6

¹⁶ Porov. Jn 19,34; 1 Jn 5,8

¹⁷ Porov. Jn 4,10-14; 7,38; Ex 17,1-6; Iz 55,1; Zach 14,8;

1 Kor 10,4; Zjv 21,6; 22,17

¹⁸ Porov. 1 Jn 2,20.27; 2 Kor 1,21

¹⁹ Porov. Ex 30,22-32

²⁰ Porov. 1 Sam 16,13

²¹ Porov. Lk 4,18-19; Iz 61,1

²² Porov. Lk 2,11

²³ Porov. Lk 2,26-27

²⁴ Porov. Lk 4,1

²⁵ Porov. Lk 6,19; 8,46

²⁶ Porov. Rim 1,4; 8,11

²⁷ Porov. Sk 2,36

²⁸ 1 Kr 18,38-39

²⁹ Porov. Sv. Ján z Križa, Fiamma viva d'amore

³⁰ Porov. Ex 24,15-18

³¹ Porov. Ex 33,9-10

³² Porov. Ex 40,36-38; 1 Kor 10,1-2

³³ Porov. 1 Kr 8,10-12

³⁴ Porov. Lk 1,35

³⁵ Porov. Sk 1,9

³⁶ Porov. Lk 21,27

³⁷ Porov. 2 Kor 1,22; Ef 1,13; 4,30

³⁸ Porov. Mk 6,5; 8,23

³⁹ Porov. Mk 10,16

⁴⁰ Porov. Mk 16,18; Sk 5,12; 14,3

⁴¹ Porov. Sk 8,17-19; 13,3; 19,6

⁴² Porov. Hebr 6,2

⁴³ Porov. Gn 8,8-12

⁴⁴ Porov. Mt 3,16

⁴⁵ Porov. 2 Kor 3,14

⁴⁶ Porov. Jn 5,39.46

⁴⁷ Porov. Lk 24,44

⁴⁸ Porov. Ž 33,6; 104,30; Gn 1,2; 2,7; Kaz 3,20-21; Ez 37,10

- 49 Byzantská liturgia ???
- 50 Sv.Irenej Lyonsý, Demonstratio apostolica 11
- 51 Porov. Jn 1,14; Flp 2,7
- 52 Porov. Gn 18,1-15; Lk 1,26-38.54-55; Jn 1,12-13; Rim 4,16-21
- 53 Porov. Gn 12,3
- 54 Porov. Gal 3,16
- 55 Porov. Lk 1,73
- 56 Porov. Gn 22,17-19; Rim 8,32; Jn 3,16
- 57 Porov. Gal 3,14
- 58 Porov. Ex 19,20; Dt 1-11; 29-30
- 59 Porov. Rim 3,20
- 60 Porov. 1 Pt 2,9
- 61 Porov. 2 Sam 7; Ž 89; Lk 1,32-33
- 62 Porov. Lk 24,26
- 63 Porov. Sof 2,3
- 64 Porov. Iz 6,12 „Quando Isaia vide la Gloria“ di Cristo:
Jn 12,41
- 65 Iz 42,1-9, porov. Mt 12,18-21; Jn 1,32-34; potom Iz 49,1-6; porov. Mt 3,17; Lk 2,32 a Iz 50,4-10 aj Iz 52,13; 53,12
- 66 Porov. Flp 2,7
- 67 Porov. Iz 61,1-2
- 68 Porov. Ez 11,19; 36,25-28; 37,1-14; Jer 31,34; Joel 3,1-5
- 69 Porov. Sof 2,3; Ž 22,27; Iz 49,13; 61,1 atď
- 70 Porov. Lk 1,68
- 71 Mt 11,13-14
- 72 Porov. Iz 40,1-3
- 73 Porov. Jn 15,26; 5,33
- 74 Porov. 1 Pt 1,10-12
- 75 Porov. Jn 3,5
- 76 Porov. Prís 8,1-9; Sir 24
- 77 Porov. Sof 3,14; Zach 2,14
- 78 Porov. Lk 1,46-55
- 79 Porov. Lk 1,26-38; Rim 4,18-21; Gal 4,26-28
- 80 Porov. Lk 1,15-19
- 81 Porov. Mt 2,11
- 82 Porov. Lk 2,14
- 83 Porov. Jn 19,25-27
- 84 Porov. Jn 6,27.51.62-63
- 85 Porov. Jn 3,5-8
- 86 Porov. Jn 4,10.14.23-24
- 87 Porov. Jn 7,37-39
- 88 Porov. Lk 11,13
- 89 Porov. Mt 10,19-20
- 90 Porov. Jn 14,16-17.26; 15,26; 16,7-15; 17,26
- 91 Porov. Jn 13,1; 17,1
- 92 Porov. Lk 23,46; Jn 19,30
- 93 Porov. Jn 20,22
- 94 Porov. Mt 28,19; Lk 24,47; Sk 1,8
- 95 Porov. Sk 2,36
- 96 Byzantská liturgia Tropár turíčných nešpor; bol prevzatý do eucharistických liturgií po prijímaní
- 97 Porov. Rim 8,23; 2 Kor 1,21
- 98 Porov. 1 Jn 4,11-12
- 99 1 Kor 13
- 100 Porov. Mt 16,24-26
- 101 Sv.Bazil Cézarejský, Liber de Spiritu Sancto 15,36
- 102 Sv. Cyril Alexandrijský, Commentarius in Joannem 12
- 103 Porov. Ž 2,6-7
- 104 Rímsky katechizmus 1,10,1
- 105 Sv.Hyppolyt Rímsky, Traditio apostolica 35
- 106 Porov. Rímsky katechizmus 1,10,22
- 107 Porov. Sk 19,39
- 108 Porov. Ex 19
- 109 Porov. 1 Kor 11,18; 14,19.28.34.35
- 110 Porov. 1 Kor 1,2; 16,1
- 111 Porov. 1 Kor 15,9; Gal 1,13; Flp 3,6
- 112 Porov. Ef 1,22; Kol 1,18
- 113 Lumen gentium 9
- 114 Lumen gentium 6
- 115 Porov. Jn 10,1-10
- 116 Porov. Iz 40,11; Ez 34,11-31
- 117 Porov. Jn 10,11; 1 Pt 5,4
- 118 Porov. Jn 10,11-15
- 119 Porov. 1 Kor 3,9
- 120 Porov. Rim 11,13-26
- 121 Porov. Mt 21,33-43; Iz 5,1
- 122 Porov. Jn 15,1-5
- 123 Porov. 1 Kor 3,9
- 124 Porov. Mt 21,42 par.; Sk 4,11; 1 Pt 2,7; Ž 118,22
- 125 Porov. 1 Kor 3,11
- 126 Porov. 1 Tim 3,15
- 127 Porov. Ef 2,19-22
- 128 Porov. 1 Pt 2,5
- 129 Porov. Zjv 12,17
- 130 Porov. Zjv 19,7; 21,2.9; 22,17
- 131 Lumen gentium 6
- 132 Lumen gentium 2
- 133 Porov. Hermas, Visiones pastoris 2,4,1; porov. Aristit, Apologia 16,6; sv.Justín, Apologiae 2,7 134 Sv.Epifanes, Panarion seu adversus LXXX haereses 1,1,5
- 135 Klement z Alexandrie, Paedagogus 1,6
- 136 Porov. Lumen gentium 9; 13; 16
- 137 Porov. Gn 15,5-6
- 138 Porov. Ex 19,5-6; Dt 7,6
- 139 Porov. Iz 2,2-5; Mich 4,1-4
- 140 Porov. Oz 1; Iz 1,2-4; Jer 2; atď.
- 141 Porov. Jer 31,31-34; Iz 55,3
- 142 Lumen gentium 9
- 143 Porov. Lumen gentium 3; Ad gentes 3
- 144 Lumen gentium 5
- 145 Lumen gentium 3
- 146 Lumen gentium 5
- 147 Tamže
- 148 Porov. Mt 10,16; 26,31; Jn 10,1-21

- 149 Porov. Mt 12,49
150 Porov. Mt 5-6
151 Porov. Mk 3,14-15
152 Porov. Mt 19,28; Lk 22,30
153 Porov. Zjv 21,12-14
154 Porov. Mk 6,7
155 Porov. Lk 10,1-2
156 Porov. Mt 10,25; Jn 15,20
157 Lumen gentium 3
158 Sacrosanctum concilium 5
159 Porov. Sv.Ambróz, Expositio Evangelii secundum Lucam 2,85-89
160 Lumen gentium 4
161 Ad gentes 4
162 Porov. Mt 28,19-20; Ad gentes 2; 5-6
163 Lumen gentium 4
164 Lumen gentium 5
165 Lumen gentium 48
166 Sv.Augustín, De civitate Dei 18,51; porov. Lumen gentium 8
167 Porov. 2 Kor 5,6; Lumen gentium 6
168 Lumen gentium 5
169 Lumen gentium 2
170 Rímsky katechizmus 1,10,20
171 Lumen gentium 8
172 Sacrosanctum concilium 2
173 Sv.Bernard, In Canticum sermones 27,14
174 Porov. Ef 5,25-27
175 Porov. Ef 3,9-11
176 Porov. Lumen gentium 48
177 Ján Pavol II, apoš. list Mulieris dignitatem 27
178 Tamže
179 Sv.Augustín, Epistulae 187,11,34
180 Lumen gentium 1
181 Lumen gentium 9
182 Lumen gentium 48
183 Gaudium et spes 45,1
184 Pavol VI, príhovor 22.júna 1973
185 Ad gentes 7; porov. Lumen gentium 17
186 Porov. Zjv 14,4
187 Lumen gentium 9
188 Porov. Jn 13,34
189 Porov. Rim 8,2; Gal 5,25
190 Porov. Mt 5,13-16
191 Lumen gentium 9
192 Porov. Redemptor hominis, 18-21
193 Lumen gentium 10
194 Lumen gentium 12
195 Porov. Jn 12,32
196 Porov. Lumen gentium 36
197 Lumen gentium 8
198 Sv.Lev Veľký, Sermones 4,1
199 Porov. Mk 1,16-20; 3,13-19
200 Porov. Mt 13,10-17
201 Porov. Lk 10,17-20
202 Porov. Lk 22,28-30
203 Porov. Jn 14,18
204 Porov. Mt 28,20
205 Porov. Jn 20,22; Sk 20,33
206 Lumen gentium 7
207 Lumen gentium 7
208 Porov. Rim 6,4-5; 1 Kor 12,13
209 Lumen gentium 7
210 Lumen gentium 7
211 Lumen gentium 7
212 Porov. Kol 2,19
213 Porov. Ef 4,11-16
214 Sv.Augustín, In Evangelium Johannis tractatus 21,8
215 Sv.Gregor Veľký, Moralia in Job, praef. 1,6,4
216 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae III 48,2,ad 1
217 Sv.Jana s Arcu, in actes du proctes
218 Porov. Jn 3,29
219 Porov. Mt 22,1-14; 25,1-13
220 Porov. 1 Kor 6,15-17; 2 Kor 11,2
221 Porov. Zjv 22,17; Ef 1,4; 5,27
222 Porov. Ef 5,29
223 Sv.Augustín, Enarratio in Psalmos 74,4
224 Sv.Augustín, Sermones 267,4
225 Pius XII, enc. "Mystici corporis": Denz.-Schönm. 3808
226 Porov. 1 Kor 3,16-17; Ef 2,21
227 Sv.Irenej Lyonský, Adversus Haereses 3,24,1
228 Pius XII. enc. Mystici Corporis: Denz.-Schönm. 3808
229 Porov. Ef 4,16
230 Porov. 1 Kor 12,13
231 Lumen gentium 7
232 Lumen gentium 12; porov. Apostolicam actuositatem 3
233 Porov. 1 Kor 13
234 Lumen gentium 12
235 Porov. Lumen gentium 30; Ján Pavol II. Christifideles laici 24
236 Lumen gentium 13
237 Ad gentes 1
238 Lumen gentium 4
239 Tamže, 8
240 Kongregácia pre učenie viery... Denz.-Schönm. 2888
241 I. vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3013
242 Unitatis redintegratio 2
243 Tamže
244 Gaudium et spes 78
245 Unitatis redintegratio 2
246 Sv.Klement z Alexandrie, Paedagogus 1, 6
247 Lumen gentium 13
248 Porov. Unitatis redintegratio 2; Lumen gentium 14 Codice di Diritto Canonico 205
249 Lumen gentium 8
250 Unitatis redintegratio 3
251 Tamže
252 Porov. Codice di Diritto Canonico 751

- 253 Origenes, Homiliae in Ezechielem 9, 1
- 254 Unitatis redintegratio 3
- 255 Lumen gentium 8
- 256 Unitatis redintegratio 3; porov. Lumen gentium 15
- 257 Porov. Unitatis redintegratio 3
- 258 Lumen gentium 8
- 259 Unitatis redintegratio 4
- 260 Porov. tamže 1
- 261 Tamže, 6
- 262 Tamže, 7
- 263 Tamže, 8
- 264 Porov. tamže 9
- 265 Porov. tamže 10
- 266 Porov. tamže 4, 9, 11
- 267 Porov. tamže 12
- 268 Tamže, 5
- 269 Tamže, 24
- 270 Lumen gentium 39
- 271 Tamže, 12
- 272 Porov. Sk 9,13; 1 Kor 6,1; 16,1
- 273 Sacrosanctum Concilium 10
- 274 Unitatis redintegratio 3
- 275 Lumen gentium 48
- 276 Tamže
- 277 Tamže, 11
- 278 Tamže, 42
- 279 Sv. Terézia od Ježiška, Manoscritti autobiografici B 3v
- 280 Lumen gentium 8; porov. Unitatis redintegratio 3; 6
- 281 Porov. 1 Jn 1,8-10
- 282 Porov. Mt 13,24-30
- 283 Credo del popolo di Dio 19
- 284 Porov. Lumen gentium 40; 48-51
- 285 Christifideles laici 16
- 286 Tamže, 17
- 287 Lumen gentium 65
- 288 Sv. Ignác z Antiochije, Smyrnaeos 8, 2
- 289 Porov. Ef 1,22-23
- 290 Ad gentes 6
- 291 Porov. tamže 4
- 292 Porov. Mt 28,19
- 293 Lumen gentium 13
- 294 Tamže, 26
- 295 Porov. Christus Dominus 11; Codice di Diritto Canonico 368-369
- 296 Lumen gentium 23
- 297 Sv. Ignác z Antiochije, Epistula ad Romanos 1, 1
- 298 Sv. Irenej Lyonský, Adversus haereses 3, 3, 2; prevzal I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3057
- 299 Sv. Maxim Vyzn., Opuscula theologica et polemica PG 91
- 300 Evangelii nuntiandi 62
- 301 Lumen gentium 23
- 302 Tamže, 13
- 303 Tamže, 14
- 304 Tamže, 15
- 305 Unitatis redintegratio 3
- 306 Pavol VI. Príhovor 14. decembra 1975; porov. Unitatis redintegratio 13-18
- 307 Lumen gentium 16
- 308 Porov. Nostra aetate 4
- 309 Rímsky misál, Zelený štvrtok: všeobecná modlitba VI.
- 310 Lumen gentium 16; porov. Nostra aetate 3
- 311 Nostra aetate 1
- 312 Lumen gentium 16; porov. Nostra aetate 2; Evangelii nuntiandi 53
- 313 Lumen gentium 16
- 314 Sv. Augustín, Sermones 96, 7, 9
- 315 Sv. Ambróz, De virginitate 18, 188
- 316 Porov. 1 Pt 3,20-21
- 317 Lumen gentium 14
- 318 Tamže, 16; Kongregácia pre učenie viery, List arcibiskupovi z Bostonu z 8. augusta 1949: Denz.-Schönm. 3866-3872
- 319 Porov. Hebr. 11,6
- 320 Ad gentes 7
- 321 Tamže, 1
- 322 Tamže, 2
- 323 Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 23
- 324 Apostolicam actuositatem 6; Ján Pavol II. Redemptoris missio 11
- 325 Tamže, 21
- 326 Ad gentes 5
- 327 Tertulián, Apologeticus, 50
- 328 Gaudium et spes 43
- 329 Lumen gentium 8; Porov. 15
- 330 Ad gentes 1
- 331 Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 12-20
- 332 Lumen gentium 8
- 333 Gaudium et spes 40
- 334 Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 42-47
- 335 Ad gentes 15
- 336 Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 48-49
- 337 Tamže, 52-54
- 338 Ad gentes 6
- 339 Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 50
- 340 Unitatis redintegratio 4
- 341 Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 55
- 342 Ad gentes 9
- 343 Tamže
- 344 Porov. Zjv 21,14
- 345 Porov. Mt 28,16-20; Sk 1,8; 1 Kor 9,1; 15,7-8; Gal 1,1...
- 346 Porov. Sk 2,42
- 347 Porov. 2 Tim 1,13-14
- 348 Ad gentes 5
- 349 Rímsky misál, Prefácia o apoštoloch I.
- 350 Porov. Jn 13,20; 17,18

- 351 Porov. Lk 10,16
352 Porov. Jn 15,5
353 Porov. Mt 28,20
354 Lumen gentium 20
355 Lumen gentium 20; Porov. Klement Rímsky, Epistula ad Corinthos 42; 44
356 Lumen gentium 20
357 Apostolicam actuositatem 2
358 Porov. Jn 15,5; Apostolicam actuositatem 4
359 Apostolicam actuositatem 3
360 Porov. Zjv 19,6
361 Porov. Ef 4,3-5
362 Ad gentes 2
363 Porov. Mt 16,18
364 Lumen gentium 8
365 Codice di Diritto Canonico 204,1; Porov. Lumen gentium 31
366 Codice di Diritto Canonico 208; Porov. Lumen gentium 32
367 Apostolicam actuositatem 2
368 Codice di Diritto Canonico 207, 2
369 Lumen gentium 18
370 Porov. Rim 1,1
371 Porov. 1 Kor 9,19
372 Ad gentes 5
373 Porov. Jn 17,21-23
374 Porov. Mt 4,19.21; Jn 1,43
375 Lumen gentium 19
376 Lumen gentium 22; Porov. Codice di Diritto Canonico 330
377 Porov. Mt 16,18-19
378 Porov. Jn 21,15-17
379 Lumen gentium 22
380 Tamže, 23
381 Tamže, 22; Porov. Christus Dominus 2; 9
382 Lumen gentium 22; Porov. Codice di Diritto Canonico 336
383 Codice di Diritto Canonico 337, 1
384 Lumen gentium 22
385 Tamže
386 Lumen gentium 23
387 Tamže
388 Porov. Christus Dominus 3
389 Lumen gentium 23
390 Porov. Gal 2,10
391 Porov. Kánom o apoštoloch 34
392 Lumen gentium 23
393 Presbyterorum ordinis 4
394 Porov. Mk 16,15
395 Lumen gentium 25
396 Porov. tamže, 12; Dei Verbum 10
397 Lumen gentium 25; Porov. I. Vatikánsky koncil: Denz.-Schönm. 3074
398 Dei Verbum 10
399 Lumen gentium 25
400 Porov. tamže
401 Tamže
402 Tamže, 26
403 Tamže
404 Tamže, 27
405 Porov. Lk 22,26-27
406 Lumen gentium 27
407 Tamže
408 Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Smyrnaeos 8, 1
409 Lumen gentium 31
410 Tamže
411 Pius XII. Príhovor 20. februára 1946; cit. Ján Pavol II. Christifideles laici 9
412 Porov. Lumen gentium 33
413 Tamže, 34; Porov. 10
414 Codice di Diritto Canonico 835, 4
415 Porov. tamže 230, 1
416 Tamže, 230, 3
417 Tamže, 35
418 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae III, 71, 4 ad 3
419 Lumen gentium 35
420 Apostolicam actuositatem, 6; Porov. Ad gentes 15
421 Porov. Codice di Diritto Canonico 774; 776; 780
422 Porov. tamže, 229
423 Porov. Tamže, 823, 1
424 Tamže, 212, 3
425 Porov. Flp 2,8-9
426 Lumen gentium 36
427 Sv. Ambróz, Expositio Psalmi CXVIII 14, 30
428 Lumen gentium 36
429 Pavol VI. Evangelii nuntiandi 73
430 Codice di Diritto Canonico 129, 2
431 Porov. tamže, 443, 4
432 Porov. tamže, 463, 1.2.
433 Porov. tamže, 511; 536
434 Porov. tamže, 517,2
435 Porov. tamže, 492, 1; 536
436 Porov. tamže, 1421,2
437 Lumen gentium 36
438 Tamže, 33
439 Tamže, 44
440 Porov. Lumen gentium 42-43; Perfectae caritatis 1
441 Porov. Perfectae caritatis 5
442 Porov. Codice di Diritto Canonico 573
443 Lumen gentium 43
444 Perfectae caritatis 1
445 Porov. Codice di Diritto Canonico 605
446 Tamže, 603, 1
447 Porov. 1 Kor 7,34-36
448 Codice di Diritto Canonico 604, 1
449 Consecratio virginium
450 Rímsky pontifikál, Consacrazione delle vergini
451 Codice di Diritto Canonico 604, 1
452 Rímsky pontifikál, Consacrazione delle vergini

- 453 Porov. Codice di Diritto Canonico 604, 2
 454 Porov. Unitatis redintegratio 15
 455 Porov. Codice di Diritto Canonico 573
 456 Porov. Codice di Diritto Canonico 607
 457 Porov. tamže, 591
 458 Porov. Christus Dominus 33-35
 459 Porov. Ad gentes 18; 40
 460 Ján Pavol II. Redemptoris missio 69
 461 Codice di Diritto Canonico 710
 462 Pius XII. Provida Mater
 463 Perfectae caritatis 11
 464 Codice di Diritto Canonico 713, 2
 465 Tamže, 731, 1.2.
 466 Tamže, 783; Porov. Ján Pavol II. Redemptoris missio 69
 467 Lumen gentium 31
 468 Tamže, 44
 469 Codice di Diritto Canonico 207, 1.2.
 470 Tamže, 331
 471 Christus Dominus 2
 472 Lumen gentium 23
 473 Apostolicam actuocitatem 2
 474 Gaudium et spes 43
 475 Porov. Lumen gentium 36
 476 Nicetas, Explantio symboli 10
 477 Sv. Tomáš Akvinský, Expositio in symbolum apostolicum 10
 478 Rímsky katechizmus 1, 10, 24
 479 Tamže
 480 Lumen gentium 12
 481 Rímsky katechizmus 1, 10, 27
 482 Porov. Lk 16,1-3
 483 Porov. 1 Kor 10,24
 484 Lumen gentium 49
 485 Tamže
 486 Tamže
 487 Tamže
 488 Zomierajúca sv. Dominika bratom; Porov. Jourdain Saský, Libellus de principiis Ordinis praedicatorum 93
 489 Sv. Tereza Ježiškova, Novissima verba
 490 Lumen gentium 50
 491 Sv. Polykarp, v Martyrium Polycarpi
 492 Lumen gentium 50
 493 Tamže, 51
 494 Tamže, 3
 495 Pavol VI. Credo del popolo di Dio 30

6 . o d s e k

MÁRIA - KRISTOVA MATKA, MATKA CIRKVI

963 Po slovách o úlohe Panny Márie v Kristovom tajomstve a tajomstve Ducha Svätého poukážeme teraz na jej miesto v tajomstve Cirkvi. „Veď Pannu Máriu...uznávame a uctieame ako pravú Božiu a Vykupiteľovu Matku...Ona je skutočne aj „Matkou údov“ (Kristových), „pretože s láskou spolupracovala na zrodení veriacich v Cirkvi, ktorí sú údmi Krista ako Hlavy“.⁴⁹⁶ „Mária, Kristova Matka, Matka Cirkvi“.⁴⁹⁷

I. Máriino materstvo Cirkvi

Úplne spojená so svojím Synom...

964 Máriina úloha v Cirkvi sa nedá oddeliť od jej spojenia s Kristom, ba priamo z neho vyplýva. „Toto spojenie Matky so Synom na diele spásy sa prejavuje od chvíle panenského počatia až do jeho smrti“.⁴⁹⁸ Osobitne sa prejavilo v hodine jeho umučenia:

Blahoslavená Panna Mária napredovala na ceste viery a verne zotrvala v spojení so Sanom až po kríž, pri ktorom stála nie bez Božieho riadenia; veľmi trpela spolu so svojím Jednorodeným, s materinským srdcom sa pridružila k jeho obete a s láskou súhlasila s prinesením obety vlastného Syna, aby ju napokon sám Ježiš Kristus, umierajúci na kríži, dal za Matku učeníkovi slovami: „Žena, hľa tvoj syn“ (Jn 19,26).⁴⁹⁹

965 Mária aj po nanebovstúpení svojho Syna „napomáhala prvotiny Cirkvi svojimi modlitbami“.⁵⁰⁰ Spolu s apoštolmi a s niektorými ženami „aj Mária vyprosovala dar Ducha, ktorý ju zatienil už pri zvestovaní“.⁵⁰¹

...aj pri svojom nanebovzatí...

966 „Konečne Nepoškvrnená Panna, uchovaná od akejkoľvek škvrny dedičnej viny, po ukončení tohto pozemského života bola s telom i dušou vzatá do nebeskej slávy a Pán ju povýšil za kráľovnú vesmíru, aby sa tak stala ešte podobnejšou svojmu Synovi, Pánovi pánov a víťazovi nad smrťou“.⁵⁰² Nanebovzatie Panny Márie znamená osobitnú účasť na vzkriesení jej Syna ako aj predzvesť vzkriesenia ostatných kresťanov:

Pri svojom pôrode si si uchovala panenstvo, pri svojom usnutí si neopustila svet, Božia Matka; pripojila si sa ku prameňu života, ty, ktorá si počala živého Boha a svojimi modlitbami oslobodíš naše duše od smrti.⁵⁰³

...ona je našou Matkou v poriadku milosti...

967 Pretože sa Panna Mária úplne pridala k vôli Otca, ku vykupiteľskému dielu svojho Syna, ku každému vnuknutiu Ducha Svätého, je pre Cirkev vzorom viery a lásky. Je „najvynikajúcejším a celkom jedinečným údom Cirkvi“⁵⁰⁴, ba je „príkladným uskutočnením“, typom, „predobrazom Cirkvi“.⁵⁰⁵

968 Ale jej úloha v Cirkvi a vo vzťahu k celému ľudstvu siaha ešte ďalej. „Na Spasiteľovom diele spolupracovala celkom mimoriadnym spôsobom, a to poslušnosťou, vierou, nádejou a vrúcnu láskou, aby tak obnovila nadprirodzený život duší. Práve preto je v poriadku milosti našou Matkou.“⁵⁰⁶

969 „A toto Máriino materstvo v poriadku milosti trvá neprestajne odvtedy, ako pri zvestovaní dala svoj verný súhlas, v ktorom neochvejne vytrvala až pod kríž, ba až kým sa nezavŕši večná spása všetkých

vyvolených. Lebo ani po svojom nanebovzatí neprestala v tomto spasiteľnom poslaní, ale svojím mnohonásobným orodovaním nám aj naďalej získava dar večnej spásy... Preto sa blahoslavená Panna Mária uctieva v Cirkvi ako Orodovnica, Ochrankyňa, Pomocnica a Prostrednica“.⁵⁰⁷

970 *“Materské poslanie Márie voči ľuďom však... Kristovo prostredníctvom nijako nezatieňuje, ani nezmenšuje, ale ukazuje jeho účinnosť. Lebo akýkoľvek spasiteľný vplyv blahoslavenej Panny na ľudí... pramení v prekvapujúcej hojnosti Kristových zásluh; zakladá sa na jeho sprostredkovaní, od ktorého úplne závisí a čerpá svoju účinnosť“.*⁵⁰⁸ *„Isteže, nikdy nijaké stvorenie nemožno prirovnať ku Vtelenému Slovu a Vykupiteľovi. Lenže ako majú duchovní a veriaci ľud rozličným spôsobom účasť na Kristovom kňazstve a ako sa jediná Božia dobrota rozmanite, ale skutočne šíri v stvoreniach, tak aj jediné prostredníctvom Vykupiteľovo nevyhlučuje, ale skôr vyvoláva mnohorakú súčinnosť tvorov, prameniacu z jediného zdroja.“*⁵⁰⁹

II. Uctievanie Svätej Panny

971 *“Blahoslaviť ma budú všetky pokolenia“* (Lk 1,48). „Úcta Cirkvi k Svätej Panne je vnútorne spätá s kresťanskou nábožnosťou“.⁵¹⁰ Svätej Panne sa „v Cirkvi právom preukazuje osobitná úcta. Veď už od najstarších čias sa Panna Mária uctieva ako „Božia Matka“; pod jej ochranu sa veriaci utiekajú vo všetkých nebezpečenstvách a potrebách... Tento kult... hoci má absolútne jedinečný ráz... podstatne sa líši od klaňania sa, ktoré sa preukazuje výlučne Vtelenému Slovu, Otcovi a Duchu Svätému, ale ho značne napomáha“⁵¹¹; jeho výrazom sú liturgické sviatky, zasvätené Božej Matke⁵¹², i mariánska modlitba, akou je svätý ruženec, ktorý predstavuje „celé evanjelium v skratke.“⁵¹³

III. Mária - eschatologický obraz Cirkvi

972 Poučenie o Cirkvi, o jej pôvode, poslaní a osudoch nemôžeme lepšie zakončiť ako tým, že obrátíme svoj pohľad na Máriu, aby sme u nej rozjímali, čo je Cirkev vo svojom tajomstve, vo svojom „putovaní viery“ a čím ona bude vo vlasti po skončení svojej púte, kde ju očakáva „v sláve Najsvätejšej a nerozdielnej Trojice“, „v spoločenstve všetkých svätých“⁵¹⁴ tá, ktorú si Cirkev uctieva ako Matku svojho Pána a ako svoju vlastnú Matku: *„Zatiaľ, čo je Ježišova Matka už oslávená s telom i dušou v nebi a je tak obrazom i počiatkom Cirkvi, ktorá sa má završiť v budúcom veku, aj tu na zemi sviatí putujúcemu Božiemu ľudu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy, kým nepríde Pánov deň“.*⁵¹⁵

Z M R N U T I E

973 Keď pri zvestovaní vyslovuje Mária svoje „fiat“ (staň sa) a súhlasí s tajomstvom vtelenia, už spolupracuje na celom diele, ktoré má završiť jej Syn. Ona je Matkou všade tam, kde je on Spasiteľom a Hlavou mystického Tela.

974 Keď preblahoslavená Panna Mária dokončila svoju pozemskú púť, bola s telom i dušou vzatá do nebeskej slávy, kde má účasť na sláve vzkriesenia svojho Syna a je prvotinou vzkriesenia všetkých údov jeho Tela.

975 *“My veríme, že presvätá Božia Matka, nová Eva, Matka Cirkvi aj naďalej vykonáva v nebi svoje materinské poslanie voči Kristovým údom.“*⁵¹⁶

10 . č l á n o k

„VERÍM V ODPUSTENIE HRIECHOV“

976 Apoštolské vyznanie viery viaže odpustenie hriechov na vieru v Ducha Svätého, ale aj na vieru v Cirkev a spoločenstvo svätých. Práve tým, že Kristus dal svojim apoštolom Ducha Svätého, odovzdal im aj svoju božskú moc odpúšťať hriechy: *„Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú mu zadržané“* (Jn 20, 22-23).

(Druhá časť Katechizmu sa bude zaoberať výslovne odpustením hriechov pri krste, vo sviatosti pokánia a v ostatných sviatostiach, hlavne v Eucharistii. Na tomto mieste teda postačí len v krátkosti pripomenúť niektoré základné údaje).

I. Jeden krst na odpustenie hriechov

977 Náš Pán zviazal odpustenie hriechov s vierou a krstom: *„Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu. Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený“* (Mk 16, 15-16). Krst je prvou a základnou sviatosťou na odpustenie hriechov, lebo nás zjednocuje s Kristom, ktorý umrel pre naše hriechy a vstal z mŕtvych pre naše ospravedlnenie (Rim 4,25), *„aby sme aj my žili novým životom“* (Rim 6,4).

978 *“Keď skladáme svoje prvé vyznanie viery pri prijímaní svätého krstu, ktorý nás očisťuje, získame také úplné odpustenie všetkého, že sa nám už netreba vôbec od ničoho očistiť, ani od dedičného hriechu, ani od hriechov, ktorých sme sa dopustili z vlastnej vôle, ani od trestu, ktorý by sme mali podstúpiť, aby sme si ich odpykali... Ibaže krstná milosť nikoho nezabavuje prirodzených neduhov. Práve naopak, treba nám ešte bojovať proti hnutiam žiadostivosti, ktoré nás stále zvädzajú k zlému.“*⁵¹⁷

979 Kto by bol v tomto boji s náklonnosťou ku zlému dostatočne silný a bdely, aby sa vyhol každému poraneniu hriechom? „Ak teda bolo potrebné, aby Cirkev mala moc nielen odpúšťať hriechy, nemal byť krst pre ňu jediným prostriedkom, ako používať kľúče od nebeského kráľovstva, ktoré prijala od Ježiša Krista; bolo

potrebné, aby mala moc odpúšťať hriechy všetkým kajúcnikom, aj keby sa dopúšťali hriechov až do posledného okamihu svojho života“.⁵¹⁸

980 Práve sviatosťou pokánia sa pokrstený môže opäť zmieriť s Bohom a Cirkvou:

Otcovia mali pravdu, keď nazývali pokánie „namáhavým krstom“.⁵¹⁹ Sviatosť pokánia je nevyhnutná k spásu pre tých, čo po krste ťažko zhrešili, ako je nevyhnutný krst pre tých, čo sa ešte znovu nezrodili.⁵²⁰

II. Moc „kľúčov“

981 Po svojom zmŕtvychvstaní poslal Kristus apoštolov „v jeho mene hlásať všetkým národom, počnúc od Jeruzalema, pokánie na odpustenie hriechov“ (Lk 24,47). Túto „službu zmierenia“ (2 Kor 5,18) apoštoli a ich nástupcovia neplnili iba tak, že hlásali ľuďom Božie odpustenie, o ktoré sa zaslúžil Kristus, a pozývali ich k obráteniu a viere, ale že krstom sprostredkúvali odpustenie hriechov a „mocou kľúčov“, ktorú prijali od Krista, zmierovali ľudí s Bohom i s Cirkvou:

Cirkev prijala kľúče od nebeského kráľovstva, aby sa v nej skrže Kristovu Krv a pôsobením Ducha Svätého uskutočňovalo odpustenie hriechov. V tejto Cirkvi duša, ktorá bola hriechmi usmrtená, opäť oživa, aby žila s Kristom, ktorého milosťou sme boli spasení.⁵²¹

982 Niet takého hriechu, akokoľvek zlý a akokoľvek sa previnil, čo by s istotou nemohol dúfať v odpustenie hriechov, ak je jeho pokánie úprimné“.⁵²² Kristus, ktorý umrel za všetkých ľudí, chce, aby v jeho Cirkvi vždy boli otvorené brány odpustenia pre každého, kto sa odvracia od hriechu.⁵²³

983 Katechéza sa musí snažiť povzbudzovať a živiť u veriacych vieru v neporovnateľnú veľkosť daru, ktorý zmŕtvychvstalý Kristus zanechal svojej Cirkvi: poslanie a moc skutočne odpúšťať hriechy službou apoštolov a ich nástupcov.

Pán chce, aby jeho učeníci mali nesmiernu moc: chce, aby jeho úbohí sluhovia plnili v jeho mene všetko, čo urobil on, keď bol tu na zemi.⁵²⁴

Kňazi prijali moc, akú Boh nedal ani anjelom, ani archanjelom...Boh potvrdzuje všetko v nebi, čo kňazi urobia tu na zemi.⁵²⁵

Keby v Cirkvi nebolo odpustenie hriechov, nebola by nijaká nádej, nádej na večný život a večné oslobodenie. Vzdávajme Bohu vďaka za to, že dal Cirkvi taký veľký dar.⁵²⁶

ZHRNUTIE

984 Vo Verím v Boha sa spája „odpustenie hriechov“ s vyznaním viery v Ducha Svätého. Skutočne, vzkriesený Kristus zveril apoštolom moc odpúšťať hriechy potom, ako im zoslal Ducha Svätého.

985 Krst je prvou a hlavnou sviatosťou na odpustenie hriechov; spája nás s mŕtvym a vzkrieseným Kristom a dáva nám Ducha Svätého.

986 Podľa Kristovej vôle má Cirkev právo odpúšťať pokrsteným hriechy a vykonáva ju obvyklým spôsobom vo sviatosť pokánia prostredníctvom biskupov a kňazov.

987 „Pri odpustení hriechov sú kňazi a sviatosť len obyčajnými nástrojmi, ktorými si chce poslúžiť náš Pán Ježiš Kristus, jediný pôvodca a rozdeľovateľ našej spásy, aby zotrel naše neprávosti a daroval nám milosť ospravedlnenia“.⁵²⁷

11. článok

„VERÍM VO VZKRIESENIE TELA“

988 Kresťanské Krédo - vyznanie našej viery v Boha Otca, Syna a Ducha Svätého ako aj v jeho stvoriteľskú, spasiteľskú a posväcujúcu aktivitu - vrcholí v prehlásení o vzkriesení mŕtvych na konci časov a o večnom živote.

989 Pevne veríme a aj dúfame, že ako Kristus skutočne vstal z mŕtvych a navždy žije, tak budú navždy žiť so vzkrieseným Kristom aj spravodliví po svojej smrti a že ich vzkriesi v posledný deň.⁵²⁸ Tak, ako bolo jeho vzkriesenie, aj naše bude dielom Najsvätejšej Trojice:

A keď vo vás prebýva Duch toho, ktorý vzkriesil Ježiša z mŕtvych, potom ten, čo vzkriesil z mŕtvych Krista, oživí aj vaše smrteľné telá skrže Ducha Svätého, ktorý prebýva vo vás (Rim 8,11).⁵²⁹

990 Pojem „telo“ označuje človeka v stave jeho slabosti a smrteľnosti.⁵³⁰ Vzkriesenie tela“ vyjadruje, že po smrti nebude žiť len nesmrteľná duša, ale znova ožijú aj naše „smrteľné telá“ (Rim 8,11).

991 Viera vo vzkriesenie mŕtvych bola od prvopočiatku podstatným prvkom kresťanskej viery: „Také je presvedčenie kresťanov: vzkriesenie z mŕtvych; a táto nádej je nám oporou v živote.“⁵³¹

Akože niektorí z vás hovoria, že zmŕtvychvstanie niet? Ved' ak niet zmŕtvychvstania, nebol ani Kristus vzkriesený. Ale ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj naša viera...Ale Kristus vstal z mŕtvych, prvotina zosnulých (1 Kor 15,12-14.20).

I. Vzkriesenie Kristovo a naše

Postupné zjavovanie vzkriesenia

992 Vzkriesenie mŕtvych zjavoval Boh svojmu ľudu postupne. Nádej v telesné vzkriesenie z mŕtvych núkala sa ako vnútorný dôsledok viery v Boha, tvorcu celého človeka: duše i tela. Stvoriteľ neba i zeme je ten istý, ktorý verne dodržiava svoju zmluvu s Abrahámom a jeho potomstvom. V tejto dvojitej perspektíve sa začala prejavovať viera vo vzkriesenie. Machabejskí mučeníci vyznávajú pri svojom mučení:

*Kráľ sveta nás, čo umierame pre jeho zákon, vzkriesi do večného života (2 Mach 7,9). Lepšie je umrieť rukou človeka a vychovať si nádej, že ho Boh vzkriesi (Mach 7,14).*⁵³²

993 Farizeji⁵³³ a mnohí Pánovi súčasníci⁵³⁴ tiež očakávali vzkriesenie a Ježiš ho neochvejne hlása. Saducejom, ktorí ho popierajú, odpovedá: „Mýlite sa preto, že nepoznáte ani Písmo ani Božiu moc“ (Mk 12,24). Viera vo vzkriesenie sa opiera o vieru v Boha, ktorý „nie je Bohom mŕtvych, ale živých“ (Mk 12,27).

994 Ba čo viac, Ježiš viaže vieru vo vzkriesenie na svoju osobu: „Ja som vzkriesenie a život“ (Jn 11,25). Sám Ježiš vzkriesi v posledný deň tých, čo v neho verili⁵³⁵, jedli jeho Telo a pili jeho Krv.⁵³⁶ Na znak toho a ako preddavok už teraz vracia život niektorým mŕtvym⁵³⁷, čím ohlasuje svoje vlastné zmŕtvychvstanie, ktoré však bude mať iný charakter. O tejto jedinečnej udalosti hovorí ako o „znamení Jonáša“ (Mt 12,39), o „znamení chrámu“⁵³⁸: oznamuje svoje zmŕtvychvstanie na tretí deň po svojom odsúdení na smrť.⁵³⁹

995 Byť Kristovým svedkom znamená byť „svedkom jeho zmŕtvychvstania“ (Sk 1,22)⁵⁴⁰, „jesť a piť s ním po jeho zmŕtvychvstaní (Sk 10,41). Kresťanskú nádej vo vzkriesenie zreteľne predznamenávajú stretnutia so vzkrieseným Kristom. My vstaneme ako on, s ním a skrze neho.

996 Kresťanská viera v zmŕtvychvstanie sa od prvopočiatkov Cirkvi stretávala s nepochopením a odporom.⁵⁴¹ „V nijakom inom bode svojho učenia nevyvolávala kresťanská viera viac námietok proti ako v náuke o vzkriesení tela“.⁵⁴² Vo všeobecnosti sa uznáva, že život človeka po smrti nejako pokračuje duchovným spôsobom. Ako však uveriť, že by tak preukazateľne smrteľné telo mohlo znovu vstať k večnému životu?

Ako ožijú mŕtvi?

997 Čo znamená „ožiť, vstať z mŕtvych“? Ľudské telo pri smrti, čo znamená oddelenie tela a duše, začína podliehať rozkladu, kým duša ide v ústrety Bohu v neprestajnom očakávaní, že sa spojí so svojim osláveným telom. Boh vo svojej všemohúcnosti definitívne vytvorí neporušiteľný život v našich telách, keď ich znakom zmŕtvychvstania Ježiša Krista spojí s našimi dušami.

998 *Kto vstane z mŕtvych?* Všetci ľudia, ktorí už zomreli: „Tí, čo robili dobre, budú vzkriesení pre život a tí, čo páchali zlo, budú vzkriesení na odsúdenie“ (Jn 5,29).⁵⁴³

999 *Ako Kristus vstal z mŕtvych so svojim vlastným telom.* „Pozrite na moje ruky a nohy, že som to ja“ (Lk 24,39); nevrátil sa však do pozemského života. Podobne v ňom „všetci vstanú so svojim vlastným telom, ktoré majú teraz“⁵⁴⁴, ale toto telo bude „pretvorené na oslávené telo“⁵⁴⁵, na „duchovné telo“ (1 Kor 15,44):

Ale niekto povie: „Ako vstanú mŕtvi? V akom tele prídu?“ Hlupák! Čo ty seješ, neožije ak prv neumrie. A čo seješ, neseješ budúce telo, ale holé zrno...Seje sa neporušiteľné, vstáva neporušiteľné...Mŕtvi budú vzkriesení neporušiteľní...Veď toto porušiteľné si musí obliecť neporušiteľnosť a smrteľné si musí obliecť nesmrteľnosť“ (1 Kor 15,35-37.42.53).

1000 Toto „ako“ prekračuje našu predstavivosť a naše chápanie;

je prístupné iba viere. Avšak naša účasť na Eucharistii nám už poskytuje predchut' premeny nášho tela prostredníctvom Krista:

*Podobne ako chlieb, ktorý pochádza zo zeme, keď sa vzyvaním podrobí Božiemu dobrorečeniu, už nie je obyčajným chlebom, ale Eucharistiou, zloženou z dvoch podstát: z jednej pozemskej a druhej nebeskej. Tak aj naše telá, ktoré majú účasť na Eucharistii, nie sú už viac porušiteľné, lebo majú nádej na vzkriesenie.*⁵⁴⁶

1001 *Kedy?* Definitívne „v posledný deň“ (Jn 6,39-40.44.54); „na konci sveta“.⁵⁴⁷ Fakticky sa vzkriesenie z mŕtvych vnútorne spája s Kristovým druhým príchodom (parúziou):

Lebo na povel, na hlas archanjela a zvuk Božej polnice sám Pán zostúpi z neba a tí, čo umreli v Kristovi, vstanú prví (1 Sol 4,16).

Vzkriesení s Kristom

1002 Ak je pravda, že nás Kristus „v posledný deň“ vzkriesi, potom je pravdou aj to, že sme už určitým spôsobom s Kristom vzkriesení. Veď vďaka Duchu Svätému je kresťanský život už teraz na zemi účasťou na Kristovej smrti a na jeho vzkriesení:

S Kristom ste boli pochovaní v krste a v ňom ste boli s ním aj vzkriesení vierou v moc Boha, ktorý ho vzkriesil z mŕtvych...Ak ste teda s Kristom vstali z mŕtvych, hľadajte, čo je hore, kde Kristus sedí po pravici Boha (Kol 2,12;3,1).

2003 Veriaci krstom spojení s Kristom majú už skutočnú účasť na nebeskom živote zmŕtvychvstalého Krista⁵⁴⁸, ale tento život zostáva „ukrytý s Kristom v Bohu“ (Kol 3,3). „S ním nás vzkriesil a daroval nám miesto v nebi v Kristovi Ježišovi“ (Ef 2,6). Keďže sa živíme jeho Telom v Eucharistii, patríme už ku Kristovmu Telu. A keď v posledný deň vstaneme, aj my sa „zjavíme s ním v sláve“ (Kol 3,4).

1004 V očakávaní toho dňa majú už telo a duša veriaceho účasť na hodnosti, že „patria Kristovi“; z toho vyplýva požiadavka úcty voči vlastnému telu, ale aj voči telu blízkeho, najmä keď trpí:

Ale telo...je pre Pána a Pán pre telo. A Boh, ktorý vzkriesil Pána, vzkriesi aj nás svojou mocou. Vari neviete, že vaše telá sú Kristovými údmi?...Nepatrite sebe...Oslavujte teda Boha vo svojom tele (1 Kor 6,13-15.19-20).

II. Umrieť v Kristovi Ježišovi

1005 Aby sme s Kristom vstali z mŕtvych, musím s Kristom aj umrieť, „vzdialiť sa z tela a bývať u Pána“ (2 Kor 5,8). Pri tomto „odchode“ (Flp 1,23), ktorým je smrť, duša sa rozlúči s telom. Spoja sa opäť v deň vzkriesenia z mŕtvych.⁵⁴⁹

Smrť

1006 „Až pre tvárou smrti vyvrchoľuje záhada ľudského života“.⁵⁵⁰ V istom zmysle je telesná smrť prirodzená, ale podľa viery je v skutočnosti „mzdou hriechu“ (Rim 6,23).⁵⁵¹ A pre tých, čo umierajú v Kristovej milosti, je účasťou na Pánovej smrti, aby mohli mať účasť aj na jeho zmŕtvychvstaní.⁵⁵²

1007 *Smrť je zakončením pozemského života.* Naše životy vymeriava čas, v priebehu ktorého sa meníme, starneme a ako pri všetkých živých tvoroch na zemi je smrť normálnym ukončením nášho života. Smrť vtlača životu istú naliehavosť. Vedomie našej smrteľnosti nám má pripomínať, že máme na svoj život vymedzený čas:

V dňoch mladosti pamätaj na svojho Stvoriteľa...(skôr), ako sa navráti prach do zeme, čím aj bol, a duch sa nevráti k Bohu, ktorý ho dal (Kaz 12,1.7).

1008 *Smrť je dôsledok hriechu.* Učiteľský úrad Cirkvi ako autentický tlmočník výrokov Svätého písma⁵⁵³ a Tradície učí, že smrť vstúpila do sveta pre hriech človeka.⁵⁵⁴ Aj keď mal človek smrteľnú prirodzenosť, Boh ho určil k nesmrteľnosti. Smrť bola teda proti plánu Boha Stvoriteľa a prišla na svet ako následok hriechu.⁵⁵⁵ „Telesná smrť, od ktorej by bol človek ušetrený, keby nebol zhešil“⁵⁵⁶, je teda „posledným nepriateľom“ človeka, ktorý mal byť porazený.⁵⁵⁷

1009 *Kristus pretvoril smrť.* Aj Ježiš, ktorý je Božím Synom, pretrpel smrť, ktorá patrí k ľudskému údely. Ale aj napriek hrôze z nej⁵⁵⁸, prijal ju v úplnej a slobodnej podriadenosti vôle svojho Otca. Ježišova poslušnosť premenila kliatbu smrti na požehnanie.⁵⁵⁹

Zmysel kresťanskej smrti

1010 Vďaka Kristovi má smrť pre kresťana pozitívny zmysel: „Pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk“ (Flp 1,21). „Spoločlivé je to slovo: Ak sme s ním zomreli, s ním budeme aj žiť“ (2 Tim 2,11). Podstatne nové na kresťanskej smrti je to, že krstom je kresťan už sivatostne „mŕtvý s Kristom“, aby žil novým životom; a ak zomrieme v Kristovej milosti, fyzická smrť zavrhuje toto „umieranie s Kristom“, a tak dokončuje naše privtlenie k nemu v jeho vykúpiťskom čine:

*Pre mňa je lepšie umrieť v („eis“) Ježišovi Kristovi; je to viac ako vládnuť nad končínami zeme. Jeho hľadám, ktorý zomrel za nás. Jeho chcem, ktorý vstal z mŕtvych pre nás. Moment môjho zrodu sa už blíži...Nechajte ma prijať čisté svetlo; keď tam prídem, potom budem opravdivým človekom.*⁵⁶⁰

1011 V smrti Boh pozýva človeka k sebe. Kresťan preto môže voči smrti pociťovať podobnú túžbu ako svätý Pavol: „Túžim zomrieť a byť s Kristom“ (Flp 1,23); a svoju vlastnú smrť môže premeniť na skutok poslušnosti a lásky voči Otcovi podľa Kristovho príkladu.⁵⁶¹

*Moje pozemské želanie bolo ukrižované;...v sebe mám živú vodu, ktorá zurčí vo mne a hovorí: „Pod' k Otcovi“.*⁵⁶² *Chcem vidieť Boha a aby som ho videla, treba umrieť.*⁵⁶³ *Neumieram, vstupujem do života.*⁵⁶⁴

1012 Kresťanský názor na smrť⁵⁶⁵ najkrajšie vyjadruje cirkevná liturgia:

*Ved' tým, čo veria v teba, Bože, život sa neodníma, iba mení; a keď skončíme život v smrteľnom tele, máme pripravený večný príbytok v nebesiach.*⁵⁶⁶

1013 Smrť je zakončením pozemského putovania človeka, času milosti a milosrdenstva, ktorý nám Boh poskytuje, aby sme pozemský život prežili podľa Božieho plánu a rozhodli o svojom večnom osude. „Po ukončení jediného behu nášho pozemského života“⁵⁶⁷ sa už nikdy do iných pozemských životov nevrátíme. „Ludia iba raz zomrú a potom bude súd“ (Hebr 9,27). Po smrti nejestvuje žiadne „prevetľovanie“ (reinkarnácia).

1014 Cirkev nás povzbudzuje, aby sme sa pripravovali na hodinu svojej smrti („Od náhle a nepredvídanej smrti vyslobod' nás, Pane“ - Litánie k svätým), aby sme prosili Božiu Matku o orodovanie „v hodinu našej smrti“ a tiež aby sme sa zverovali svätému Jozefovi, ktorý je patrónom dobrej smrti:

*Vo všetkom by si mal konať a myslieť tak, ako by si mal dnes umrieť. Keby si mal čisté svedomie, smrti by si sa veľmi nebál. Lepšie by bolo chrániť sa hriechu, než utekať pred smrťou. Ak nie si pripravený dnes, ako budeš zajtra?.*⁵⁶⁸ *Bud' chválený, ó, Pane, našou sestrou smrťou tela, ktorej žiaden živý neunikne. Beda tým, ktorí umierajú v smrteľnom hriechu;*

*Blahoslavení tí, čo sa odovzdali celkom do tvojej vôle, im druhá smrť neurobí nič zlého.*⁵⁶⁹

ZHRNUTIE

1015 „Telo je základnou oporou spásy“.⁵⁷⁰ Veríme v Boha, ktorý je stvoriteľom tela; veríme v Slovo, ktoré sa stalo telom, aby vykúpilo telo; veríme vo vzkriesenie tela, ktoré bude zavŕšením stvorenia a vykúpenia tela.

1016 Smrťou sa duša rozlúči s telom, ale pri vzkriesení Boh vráti do nášho premeneného tela neporušiteľný život, keď ho opäť spojí s dušou. Tak ako Kristus vstal z mŕtvych a večne žije, aj my všetci vstaneme v posledný deň.

1017 „Veríme v opravdivé vzkriesenie tela, ktoré teraz vlastníme“.⁵⁷¹ Do hrobu sa seje telo porušiteľné, vstane telo neporušiteľné⁵⁷², „telo duchovné“ (1 Kor 15,44).

1018 Ako následok prvotného hriechu musí človek podstúpiť „telesnú smrť, ktorej by bol unikol, keby nebol zhrešil“.⁵⁷³

1019 Ježiš, Boží Syn dobrovoľne umrel za nás. Slobodne a dobrovoľne sa podrobil vôli Boha, svojho Otca. Svojou smrťou premohol smrť, a tak všetkým ľuďom poskytol možnosť spásy.

12. článok „VERÍM V ŽIVOT VEČNÝ“

1020 Kresťan, ktorý spája svoju smrť s Ježišovou, hľadá na smrť ako na príchod k nemu a ako na vstup do večného života. Keď Cirkev posledný raz vyslovila slová rozhradenia a Kristovho odpustenia nad umierajúcim kresťanom, keď mu posledný raz udelila posilňujúce pomazanie a podala mu vo viatiku Krista ako pokrm na cestu, nežne ho uisťuje:

Výdaj sa na cestu, kresťanská duša, z tohto sveta v mene všemohúceho Boha Otca, ktorý ťa stvoril, v mene Ježiša Krista, Syna živého Boha, ktorý za teba umrel na kríži, v mene Duchu Svätého, ktorého si dostal ako dar; nech je dnes tvoje bydlisko v pokoji svätého Jeruzalema spolu so svätou Božou rodičkou Pannou Máriou, so svätým Jozefom a so všetkými anjelmi a svätými...vráť sa k svojmu Stvoriteľovi, ktorý ťa utvoril z prachu zeme. Keď opustiš tento pozemský život, nech ti prídu v ústrety Panna Mária, anjeli a svätí...Kiež uzrieš svojho Vykupiteľa z tváre do tváre...⁵⁷⁴

I. Osobitný súd

1021 Smrťou sa končí život človeka, čas určený na prijatie alebo odmietnutie Božej milosti, ktorá sa zjavila v Kristovi.⁵⁷⁵ Nový zákon hovorí o súde hlavne vo vzťahu ku konečnému stretnutiu s Kristom pri jeho druhom príchode, ale viackrát spomína aj bezprostrednú odmenu po smrti každého človeka podľa jeho skutkov a viery. Podobenstvo o žobrákovi Lazárovi⁵⁷⁶, Kristove slová na kríži kajúcemu lotrovi⁵⁷⁷ ako aj iné texty Nového zákona⁵⁷⁸ hovoria o poslednom osude duše⁵⁷⁹, ktorý sa môže odlišovať jeden od druhého.

1022 Každý človek dostáva večnú odmenu pre svoju nesmrteľnú dušu ihneď po smrti na osobitnom súde, na ktorom odovzdáva svoj život Kristovi, a to alebo očisťovaním⁵⁸⁰, vstupom do nebeskej blaženosti priamo⁵⁸¹, alebo večným odsúdením.⁵⁸²

Na konci nášho života budeme súdení podľa lásky.⁵⁸³

II. Nebo

1023 Ľudia, ktorí zomierajú v milosti a v priateľstve s Bohom a sú dokonale čistí, žijú navždy s Kristom. Podobajú sa Bohu, lebo ho neustále vidia „takého, aký je“ (1 Jn 3,2), z tváre do tváre⁵⁸⁴:

Našou apoštolskou autoritou vyhlasujeme, že podľa všeobecného Božieho rozhodnutia duše všetkých svätých... a všetkých ostatných veriacich, ktorí umreli potom, ako prijali Kristov krst a nemusia sa už po smrti očisťovať...alebo ak im aj niečo zostalo na očisťovanie a po svojej smrti to ukončia...ešte pred vzkriesením tela a všeobecným súdom - po nanebovstúpení Pána a Spasiteľa Ježiša Krista - boli, sú a budú v nebi, v nebeskom kráľovstve a v raji s Kristom, v spoločnosti svätých anjelov. Po umučení a smrti nášho Pána Ježiša Krista uvideli a vidia Božiu podstatu intuitívnym videním z tváre do tváre, bez sprostredkovania akéhokoľvek stvorenia.⁵⁸⁵

1024 Tento dokonalý život s Najsvätejšou Trojicou, toto spoločenstvo života a lásky s ňou, s Pannou Máriou, s anjelmi a všetkými blaženými sa nazýva „nebo“. Nebo je posledným cieľom a uskutočnením najhlbších túžob človeka, stav najvyššieho a konečného šťastia.

1025 Žiť v nebi znamená „byť s Kristom“.⁵⁸⁶ Vyvolení žijú „v ňom“, ale si zachovávajú či vlastne až tam nachádzajú svoju vlastnú identitu, svoje vlastné meno⁵⁸⁷:

Život - je byť s Kristom; lebo kde je Kristus, tam je život, tam je kráľovstvo.⁵⁸⁸

1026 Ježiš Kristus nám svojou smrťou a vzkriesením „otvoril“ nebo. Blažení plne vlastnia ovocia vykúpenia, ktoré priniesol Kristus; on pripája k svojmu nebeskému osláveniu tých, čo uverili v neho a vytrvali vo vernosti jeho vôli. Nebo je blažené spoločenstvo všetkých, ktorí sa dokonale privetlili k nemu.

1027 Toto tajomstvo blaženého spoločenstva s Bohom a so všetkými, ktorí sú v Kristovi, presahuje každé chápanie a každú predstavu. Sväté písmo nám o ňom hovorí v obrazoch: život, svetlo, pokoj, svadobná hostina, víno kráľovstva, otcovský dom, nebeský Jeruzalem, raj: „Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú“ (1 Kor 2,9).

1028 Boha pre jeho transcendentnosť nemožno uvidieť takého, aký je, hoci sám odhaľuje svoje tajomstvo priamemu nazeraniu človeka a dáva mu na to aj schopnosti. Toto nazeranie na Boha v jeho nebeskej sláve Cirkev nazvala „blaženým videním“ (visio beatifica):

Aká len bude tvoja sláva a tvoje šťastie: mať výsadu vidieť Boha, mať česť zúčastňovať sa na radoostiach spásy a večného svetla v spoločnosti Krista, Pána a tvojho Boha...tešiť sa v nebeskom kráľovstve v spoločnosti so spravodlivými a Božími priateľmi radošami získanej nesmrteľnosti.⁵⁸⁹

1029 V nebeskej sláve pokračujú blažení v radostnom plnení Božej vôle voči iným ľuďom a voči celému stvoreniu. Už panujú s Kristom; s ním „budú kráľovať na veky vekov“ (Zjv 22,5).⁵⁹⁰

III. Konečné očisťovanie alebo očistec

1029 Ľudia, ktorí umrú v milosti a v priateľstve s Bohom, ale nie sú dokonale čisti, hoci majú už istotu o svojej večnej spáse, musia ešte po svojej smrti podstúpiť očisťovanie, aby dosiahli nevyhnutnú svätosť a mohli vstúpiť do nebeskej blaženosti.

1031 Cirkev toto konečné očisťovanie vyvolených nazýva *očistec*. Očistcový stav sa zásadne odlišuje od múk, ktorým sú vystavené duše zatratených. Učenie viery o očistci formulovala Cirkev hlavne na Florentskom⁵⁹¹ a Tridentskom koncile.⁵⁹² Tradícia Cirkvi, ktorá sa vzťahuje k určitým textom Svätého písma⁵⁹³, hovorí o očisťujúcom ohni:

*Sme povinní veriť, že pre človeka, čo mal pred svojim časným súdom nejaké všedné hriechy, jestvuje očisťujúci oheň. Tak to tvrdí ten, kto je Pravda, keď hovorí, že ak sa niekto rúhal proti Duchu Svätému, neodpustí sa mu ani v tomto, ani v budúcom veku (Mt 12,31). Z výroku vyplýva, že niektoré hriechy sa môžu odpúšťať v tomto živote, iné ani v budúcom.*⁵⁹⁴

1032 Toto učenie sa opiera aj o prax modlitby za zomrelých, o ktorej hovorí už Sväté písmo: „Preto nariadil (Júda Machabejský) túto zmiernu obeť za mŕtvych, aby boli zbavení hriechu“ (2 Mach 12,46). Cirkev od prvopočiatku uctievala pamiatku mŕtvych a prinášala za nich obety, zvlášť eucharistickú obeť⁵⁹⁵, aby očistení mohli dosiahnuť blažené videnie Boha. Cirkev odporúča tiež almužny, odpustky a skutky kajúcnosti za zomrelých.

*Buďme im na pomoci a slávme ich pamiatku. Ak boli Jóbovi synovia očistení obetou svojho otca⁵⁹⁶, prečo by sme pochybovali, že naše obety za mŕtvych im neprinesú nejakú útechu? Neváhajme pomáhať tým, čo umreli, a obetovať za nich svoje modlitby.*⁵⁹⁷

IV. Peklo

1033 S Bohom môžeme byť spojení iba tak, ak sa ho slobodne rozhodneme milovať. Nemôžeme však milovať Boha, ak sa ťažko prehršujeme proti nemu, proti svojmu blížnemu a proti sebe samým: „Kto nemiluje, zostáva v smrti. Každý, kto nenávidí svojho brata, je vrah. A viete, že ani jeden vrah nemá v sebe večný život“ (1 Jn 3,14-15). Náš Pán nás vystríha, že budeme od neho odlúčení, ak nebudeme brať ohľad na závažné potreby chudobných a maličkých, ktorí sú jeho bratmi.⁵⁹⁸ Umrieť v smrteľnom hriechu bez pokánia a bez získania milosrdnej Božej lásky, znamená navždy zostať odlúčeným od neho z našej vlastnej slobodnej voľby. A práve tento stav definitívneho vylúčenia seba zo spoločenstva s Bohom a s blaženými sa označuje slovom „peklo“.

1034 Ježiš často hovorí o „gehene“, o „ohni, ktorý nehasne“⁵⁹⁹ a je vyhradený tým, čo až do konca svojho života odmietajú vieru a obrátenie, a kde môže zahnúť duša i telo.⁶⁰⁰ Ježiš veľmi vážne hlása, že „pošle svojich anjelov“, ktorí „vyzbierajú...tých, čo páchajú neprávosť a hodia ich do ohnivej pece“ (Mt 13,41-42), pričom vynesie rozsudok: „Odíďte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa“ (Mt 25,41).

1035 Učenie Cirkvi potvrdzuje jestvovanie pekla a jeho večnosť. Duše tých, ktorí umrú v stave smrteľného hriechu, zostupujú hneď po smrti do pekla, kde trpia pekelné bolesti, „večný oheň“.⁶⁰¹ Hlavný trest pekla spočíva vo večnom odlúčení od Boha; veď jedine v ňom môže mať človek život a šťastie, pre ktoré bol stvorený a po ktorých túži.

1036 Výroky Svätého písma a poučenie Cirkvi o pekle sú výzvou k zodpovednosti, s akou má človek používať svoju slobodu s ohľadom na svoj večný údel. A súčasne sú aj *naliehavou výzvou k obráteniu*: „Vchádzajte tesnou bránou, lebo široká brána a priestranná cesta vedie do zatratenia a mnoho je tých, čo cez ňu vchádzajú. Aká tesná je brána a úzka cesta, čo vedie do života, a málo je tých, čo ju nachádzajú!“ (Mt 7, 13-14).

*A keďže nevieme ani dňa, ani hodiny, musíme podľa Pánovho napomenutia stále bdieť, aby po ukončení tohto nášho jediného životného behu sme si zaslúžili vojsť spolu s ním na svadbu a byť započítaní medzi požehnaných, a neboli sme nútení ako zlí a leniví sluhovia odísť do večného ohňa, von do tmy, kde bude „plač a škripanie zubami“.*⁶⁰²

1037 Boh nikoho nepredučuje do pekla⁶⁰³; k tomu je potrebné dobrovoľné odvrátenie sa od Boha (smrteľný hriech) a zotrvanie v ňom až do konca. Pri liturgii Eucharistie a v každodenných modlitbách vyprosuje Cirkev milosrdenstvo od Boha, ktorý nechce, „aby niekto zahynul, ale aby sa všetci dali na pokánie“ (2 Pt 3,9).

*Bože, milostivo prijmi túto obeť, ktorú ti predkladáme my, tvoji služobníci i celá tvoja rodina. Spravuj naše dni vo svojom pokoji, zachráň nás od večného zatratenia a pripočítaj k zástupu svojich vyvolených.*⁶⁰⁴

V. Posledný súd

1038 Vzkriesenie všetkých mŕtvych, „spravodlivých i nespravodlivých“ (Sk 24,15) bude pred posledným súdom. To bude „hodina, keď všetci v hrobách počujú jeho hlas a výjdu: tí, čo robili dobre, budú vzkriesení pre život a tí, čo páchali zlo, budú vzkriesení na odsúdenie“ (Jn 5,28-29). Vtedy Kristus „príde vo svojej sláve a s ním všetci anjeli...Pred ním sa zhromaždia všetky národy a on oddelí jedných od druhých, ako pastier oddeľuje ovce od capov. Ovce si postaví sprava, capov zľava...A pôjdu títo do večného trápenia, kým spravodliví do večného života“ (Mt 25,31.32.46).

1039 Až pred tvárou Krista, ktorý je Pravda, sa definitívne ukáže pravda o vzťahu každého človeka k Bohu.⁶⁰⁵ Posledný súd odhalí až do konečných dôsledkov, čo kto urobil dobré, alebo zanedbal urobiť počas svojho pozemského života:

*Každé zlo, čo páchajú zločinci, sa zaznamenáva - a oni o tom nevedia. V deň, keď Boh „nebude mlčať“ (Ž 50, -3)... obráti sa ku zlým a povie im: „Pre vás som umiestnil po zemi svojich úbožiacov. Ja, ich Hlava, som trónil po pravici svojho Otca na nebesiach, ale moje údy na zemi hladovali. Keby ste boli obdarovali moje údy, bolo by to darované došlo až do Hlavy. Keď som rozmiestnil svojich chudáčikov po zemi, ustanovil som ich za vašich doručovateľov, aby prinášali vaše dobré skutky do mojej pokladnice; nič ste do ich rúk neodovzdali, preto u mňa nič nemáte“.*⁶⁰⁶

1040 Posledný súd sa uskutoční počas slávneho Kristovho návratu. Jedine Otec pozná jeho hodinu a deň, on sám rozhodne, kedy sa uskutoční jeho príchod. Prostredníctvom svojho Syna Ježiša Krista vyhlási vtedy svoj definitívny súd nad celými dejinami. Spoznáme posledný zmysel celého stvoriteľského diela a celý poriadok spásy; pochopíme obdivuhodné cesty, ktorými jeho prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jej poslednému cieľu. Posledný súd zjaví, že Božia spravodlivosť víťazí nad každou nespravodlivosťou, ktorej sa dopustili jeho stvorenia, a že jeho láska je silnejšia ako smrť.⁶⁰⁷

1041 Posolstvo posledného súdu vyzýva k obráteniu, kým Boh ešte dáva ľuďom „milostivý čas, deň spásy“ (2 Kor 6,2). Vnuká svätú bázeň pred Bohom. Zaväzuje k spravodlivosti Božieho kráľovstva. Ohlasuje „blaženú nádej“ (Tit 2,13) Pánovho návratu, „keď príde v onen deň, aby bol oslávený vo svojich svätých a obdivovaný vo všetkých veriacich“ (2 Sol 1,10).

VI. Nádej na nové nebo a novú zem

1042 Na konci časov príde vo svojej plnosti Božie kráľovstvo. Po všeobecnom súde budú spravodliví naveky kraľovať s Kristom v oslávenom tele i duši a celý vesmír bude obnovený:

*Až vtedy bude Cirkev „dovršená v nebeskej sláve, keď nadíde čas obnovy všetkých vecí a spolu s ľudským pokolením sa v Kristovi dokonale preporodí aj celý svet.“*⁶⁰⁸

1043 Túto tajomnú obnovu, ktorá premení ľudstvo i svet, nazýva Sväté písmo „nové nebo a nová zem“ (1 Pt 13).⁶⁰⁹ To bude definitívne uskutočnenie Božieho plánu „zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi“ (Ef 10).

1044 V tomto novom živote⁶¹⁰, v novom nebeskom Jeruzaleme bude mať Boh prítoky medzi ľuďmi: „Zotrie im z očí každú slzu a už nebude ani žiaľu, ani náreku, ani bolesti viac nebude, lebo prvé sa pominulo“ (Zjv 21,4).⁶¹¹

1045 *Pre človeka* bude toto zavŕšenie poslednou realizáciou jednoty ľudského pokolenia, ako to chcel Boh už od stvorenia a putujúca Cirkev bola preň „akoby sviatosťou“.⁶¹² Zjednotení s Kristom budú tvoriť spoločenstvo vykúpených, „sväté mesto“ Božie (Zjv 21,2), „nevestu Baránkovu“ (Zjv 21,9), Ju už neporani hriech, nič ju nepoškvrní⁶¹³, nijaké sebestvo, ktoré ničí všetko a zraňuje pozemské spoločenstvo ľudí. Blažené videnie, v ktorom sa Boh ukáže vyvoleným v celej hĺbke, bude nevyčerpatelným prameňom šťastia, pokoja a vzájomnej služby v spoločenstve.

1046 *Vzhľadom na vesmír* Zjavenie potvrdzuje hlbokú vzájomnosť osudu hmotného sveta a človeka:

Ved' stvorenie túžobne očakáva, že sa zjavia Boží synovia...že aj stvorenie bude vyslobodené z otroctva skazy...Ved' vieme, že celé stvorenie spoločne vzdychá a zvlja sa v pôrodných bolestiach až doteraz. A nielen ono, ale aj my sami, čo máme prvotiny Ducha, aj my vo svojom vnútri vzdycháme a očakávame adoptívne synovstvo, vykúpenie svojho tela (Rim 8,19-23).

1047 Teda aj viditeľný svet je určený na to, aby sa premenil, aby „uvedený do pôvodného stavu bez akejkoľvek prekážky slúžil spravodlivým“ a mal účasť na ich oslávení vo vzkriesenom Ježišovi Kristovi.⁶¹⁴

1048 *“Nepoznáme čas zavŕšenia zeme a ľudstva, ani nevieme, ako bude vesmír pretvorený. Tvárnosť tohto sveta, znetvorená hriechom, sa určite pominie. Nepochybne však vieme, že Boh pripravuje nový prítoky a novú zem, na ktorej prebýva spravodlivosť a ktorej blaženosť splní, ba prekoná všetky túžby po pokoji, čo vznikajú v ľudských srdciach“.*⁶¹⁵

1049 *“Očakávanie novej zeme však nielen že nemá oslabovať, ale skôr podnecovať starostlivosť o zveľadovanie tejto zeme, na ktorej rastie telo nového ľudského spoločenstva, čo je už schopné vytvárať náčrt predstáv budúceho veku. A hoci treba starostlivo rozlišovať pozemský pokrok od vzrastu Kristovho kráľovstva, má tento pokrok pre Božie kráľovstvo veľký význam, pretože môže prispieť k lepšiemu usporiadaniu ľudskej spoločnosti“.*⁶¹⁶

1050 *“Lebo...všetky tieto dobré plody prírody a našej pracovitosti, ktoré sme už v Duchu Pánovom a podľa jeho príkazov tu na zemi zveľadili, nájdeme potom, keď Kristus odovzdá Otcovi večné a univerzálne kráľovstvo, tie isté, pravdaže, očistené od každej nečistoty, ožiarené a premenené“.*⁶¹⁷ Vtedy bude Boh „všetko vo všetkých“ (1 Kor 15,28), vo večnom živote:

*Až to je pravý a skutočný život, keď Otec vlieva prostredníctvom Syna na všetkých bez výnimky svoje dary. Z jeho milosrdenstva sme aj my ľudia dostali nepominuteľný prisľub večného života.*⁶¹⁸

ZHRNUTIE

1051 Každý človek dostáva vo svojej nesmrteľnej duši večnú odmenu po smrti na osobitnom súde od Krista, sudcu živých a mŕtvych.

1052 *“Veríme, že duše všetkých, ktorí zomierajú v Kristovej milosti...sú po smrti Božím ľuďom; smrť bude definitívne premožená v deň vzkriesenia, keď sa tieto duše spoja so svojimi telami“.*⁶¹⁹

- 1053 „Veríme, že množstvo duší v raji, zhromaždených okolo Ježiša a Panny Márie, tvorí nebeskú Cirkev. Tu vo večnej blaženosti vidia Boha takého, aký je, a tu sa tiež na rozličnom stupni podieľajú spolu so svätými anjelmi na Kristovej božskej vláde v jeho sláve. Orodujú za nás a pomáhajú nám v našej slabosti svojou bratskou starostlivosťou.“⁶²⁰
- 1054 Tí, čo umierajú v priateľstve s Bohom, ale ešte nedoko nale čisti, hoci majú zaistenú večnú spásu, prechádzajú po smrti očistou, aby dosiahli svätosť, ktorá je nevyhnutná pre vstup do Božej blaženosti.
- 1055 Prostredníctvom „spoločenstva svätých“ Cirkve odporúča zomrelých do Božieho milosrdenstva a prináša za nich obety, najmä obeť Eucharistie.
- 1056 Podľa Kristovho príkladu aj Cirkev vystríha veriacich pred „smutnou a žalostnou skutočnosťou večnej smrti“⁶²¹, ktorá sa tiež nazýva „peklo“.
- 1057 Hlavný trest v pekle spočíva vo večnej odlúčenosti od Boha, v ktorom človek jedine môže mať život a nájsť šťastie. Pre ne bol stvorený a po nich túži.
- 1058 Cirkev sa modlí, aby sa nikto nezatratil: „Nedaj, Pane, aby som sa niekedy odlúčil od teba“. Ak je pravda, že sa nik nemôže spasiť sám, je nepochybné aj to, že „Boh chce, aby boli všetci ľudia spasení“ (1 Tim 2,4) a že pre neho je „všetko možné“ (Mt 19,26).
- 1059 „Svätá rímska Cirkev pevne verí a vyznáva, že v deň súdu sa všetci ľudia vo vlastnom tele dostavia pred súdny stolec Kristov, aby vydali počet zo svojich skutkov“⁶²²
- 1060 Na konci časov príde Božie kráľovstvo vo svojej plnosti. Potom budú spravodliví navždy kraľovať s Kristom, budú oslávení na tele i na duši a hmotný vesmír sa pretvorí. Boh bude „všetko vo všetkých“ (1 Kor 15,28) vo večnom živote.

„AMEN“

- 1061 Krédo, podobne ako aj posledná kniha Svätého písma⁶²³ sa končí hebrejským slovom *Amen*. Veľmi často sa nachádza aj na konci novozákonných modlitieb. Aj Cirkev končí svoje modlitby slovom „Amen“.
- 1062 V hebrejčine má slovo *Amen* ten istý koreň ako slovo „verit“⁶²⁴. Tento koreň vyjadruje pevnosť, spoľahlivosť, vernosť. Slovo „Amen“ teda znamená vernosť Boha voči nám a našu dôveru v neho.
- 1063 U proroka Izaiáša nachádzame výraz „Boh pravdy“, doslovne „Boh Amen“. Výrazom sa označuje Boh, ktorý je verný svojim prísľubom: „Kto bude požehnaný na zemi, bude požehnaný Bohom verným (Bohom Amen)“ (Iz 65,16). Aj náš Pán často používa slovo „Amen“⁶²⁴, niekedy i zdvojené⁶²⁵, aby zdôraznil spoľahlivosť svojho učenia, svoju autoritu, ktorá spočívala na Božej pravde.
- 1064 Konečné „Amen“ Kréda opakuje a potvrdzuje prvé slovo „Verím“. Veriť znamená hovoriť „Amen“ slovám, prísľubom a Božím prikázaniam, znamená to úplne sa spoľahnúť na toho, kto je „Amen“ nekonečnej lásky a dokonalej vernosti. Každodenný kresťanský život bude teda „Amen“ ku „Verím“ - ku Vyznaniu viery pri krste:
*Nech je tvoje Verím v Boha pre teba akoby zrkadlom. Pozeraj sa do neho, aby si videl, či veríš to, čo hlásaš, že veríš. A raduj sa každý deň vo svojej viere.*⁶²⁶
- 1065 Sám Ježiš Kristus je „Amen“ (Zjv 3,14). Je definitívnym „Amen“ Otcovi: „Všetky Božie prísľúbenia, koľko ich je, v ňom sú »áno«, a preto skrze neho je aj naše »amen« Bohu na slávu“ (2 Kor 1,20):
Skrze Krista, s Kristom a v Kristovi máš ty, Bože Otče všemohúci, v jednote s Duchom Svätým všetku úctu a slávu po všetky veky vekov.
*AMEN!*⁶²⁷

496 Lumen gentium 53; sv. Augustín, De sancta virginitate 6	505 Tamže, 63
497 Pavol VI. príhovor 21. novembra 1964	506 Tamže, 61
498 Lumen gentium 57	507 Tamže, 62
499 Tamže, 58	508 Tamže, 60
500 Tamže, 69	509 Tamže, 62
501 Tamže, 59	510 Pavol VI. Marialis cultus 56
502 Lumen gentium 59; Porov. Vyhlásenie dogmy o Nanebovzati pápežom Píom XII. v roku 1950: Denz.- Schönm. 3903	511 Lumen gentium 66
503 Byzantská liturgia trap. sviatku Usnutia (15. augusta)	512 Sacrosanctum concilium 103
504 Lumen gentium 53	513 Porov. Pavol VI. Marialis cultus 42
	514 Lumen gentium 69
	515 Tamže, 68
	516 Pavol VI. Credo del popolo di Dio 15
	517 Rímsky katechizmus 1, 11, 3

- 518 Tamže 1, 11, 4
- 519 Sv.Gregor Naziánsky, Orationes 39, 17
- 520 Tridentský koncil:Denz.-Schönm. 1672
- 521 Sv.Augustín, Sermones 214, 11
- 522 Rímsky katechizmus 1, 11, 5
- 523 Porov. Mt 18,21-22
- 524 Sv.Ambróz, De poenitentia 1, 34
- 525 Sv.Ján Zlatoústý, De sacerdotio 3, 5
- 526 Sv.Augustín, Ssermones 213, 8
- 527 Rímsky katechizmus 1, 11, 6
- 528 Porov. Jn 6,39-40
- 529 Porov. 1 Sol 4,14; 1 Kor 6,14; 2 Kor 4,14; Flp 3,10-11
- 530 Porov. Gn 6,3; Ž 56,5; Iz 40,6
- 531 Tertulián, De resurrectione 1, 1
- 532 Porov. 2 Mach 7,29; Dn 12,1-13
- 533 Porov. Sk 23,6
- 534 Porov. Jn 11,24
- 535 Porov. Jn 5,24-25; 6,40
- 536 Porov. Jn 6,54
- 537 Porov. Mk 5,21-42; Lk 7,11-17; Jn 11
- 538 Porov. Jn 2,19-22
- 539 Porov. Mk 10,34
- 540 Porov. Sk 4,33
- 541 Porov. Sk 17,32; 1 Kor 15,12-13
- 542 Sv.Augustín; Enarratio in Psalmos 88, 2, 5
- 543 Porov. Dt 12,2
- 544 IV.Lateránsky koncil: Denz.-Schönm. 801
- 545 Porov. Flp 3,21
- 546 Sv.Irenej Lyonský, Adversus haereses 4, 18, 4-5
- 547 Lumen gentium 48
- 548 Porov. Flp 3,20
- 549 Porov. Pavol VI. Credo del popolo di Dio 28
- 550 Gaudium et spes 18
- 551 Porov. Gn 2,17
- 552 Porov. Rim 6,3-9; Flp 3,10-11
- 553 Porov. Jn 2,17; 3,3; 3,19; Múdr. 1,13; Rim 5,12; 3,23
- 554 Tridentský koncil:Denz.-Schönm. 1511
- 555 Porov. Múdr. 2,23-24
- 556 Gaudium et spes 18
- 557 Porov. 1 Kor 15,26
- 558 Porov. Mk 14,33-34; Hebr 5,7-8
- 559 Porov. Rim 5,19-21
- 560 Sv.Ignác Antiochijský; Epistula ad Romanos 6, 1-2
- 561 Porov. Lk 23,46
- 562 Sv.Ignác Antiochijský; Epistula ad Romanos 7, 2
- 563 Sv.Terézia od Ježiša: Libro della mia vita 1
- 564 Sv.Terézia od Ježiša: Novissima verba
- 565 Porov. 1 Sol 4,13-14
- 566 Rímsky misál, prefácia za mŕtvych I.
- 567 Lumen gentium 48
- 568 Nasledovanie Krista 1, 23, 1
- 569 Sv.František Asiský; Canticum delle creature
- 570 Tertulián,De resurrectione carnis 8,2
- 571 II.Lyonský koncil: Denz.-Schönm. 854
- 572 Porov. 1 Kor 15,42
- 573 Porov. Gaudium et spes 18
- 574 Rímsky rituál, Rito delle Esequie
- 575 Porov. 2 Tim 1,9-10
- 576 Porov. Lk 16,22
- 577 Porov. Lk 23,43
- 578 Porov. 2 Kor 5,8; Flp 1,23; Hebr 9,27; 12,23
- 579 Porov. Mt 16,26
- 580 Porov. II.Lyonský koncil: Denz.-Schönm. 857-858; Florentský koncil: tamže, 1304-1306; Tridentský koncil: tamže, 1820
- 581 Porov. Benedikt XII. Benedictus Deus: tamže, 1000-1001; Ján XXII. Ne super his: tamže, 990
- 582 Porov. Benedikt XII. Benedictus Deus: Denz.-Schönm. 1002
- 583 Porov. sv.Ján z Kríža, Parole di luce e di amore 1, 57
- 584 Porov. 1 Kor 13,12; Zjv 22,4
- 585 Benedikt XII. Benedictus Deus: Denz.-Schönm. 1000; porov. Lumen gentium 49
- 586 Porov. Jn 14,3; Flp 1,23; 1 Sol 4,17
- 587 Porov. Zjv 2,17
- 588 Sv.Ambróz, Exposito Evangelii secundum Lucam 10, 121
- 589 Sv.Cyprián, Epistuale 56, 10, 1
- 590 Porov. Mt 25,21.23
- 591 Porov. Denz.-Schönm. 1304
- 592 Tamže, 1820; 1850
- 593 Porov. 1 Kor 3,15; 1 Pt 1,7
- 594 Sv.Gregor Veľký, Dialoghi 4, 39
- 595 II.Lyonský koncil: Denz.-Schönm. 856
- 596 Porov. Jób 1,5
- 597 Sv.Ján Zlatoústý, Homiliae in primam ad Corinthios 41, 5
- 598 Porov. Mt 25,31-46
- 599 Porov. Mt 5,22.29; 13,42.50; Mk 9,43-48
- 600 Porov. Mt 10,28
- 601 Porov. symbol „Quicumque“: Denz.-Schönm. 76; Carihradská synoda: tamže, 409.411; IV.Lateránsky koncil: tamže, 801; II.Lyonský koncil: tamže, 858; Benedikt XII. Benedictus Deus: tamže, 1002; Florentský koncil (1442): tamže, 1351; Tridentský koncil: tamže, 1575; Pavol VI. Credo del popolo di Dio 12
- 602 Lumen gentium 48
- 603 II.Oranžský koncil: Porov. Denz.-Schönm. 397; Tridentský koncil: tamže, 1567
- 604 Rímsky misál, Rímsky kánon
- 605 Porov. Jn 12,49
- 606 Sv.Augustín, Sermones 18, 4, 4
- 607 Porov. VIp 8,6
- 608 Lumen gentium 48
- 609 Porov. Zjv 21,1
- 610 Porov. Zjv 21,5
- 611 Porov. Zjv 21,7
- 612 Lumen gentium 1

- 613 Porov. Zjv 21,27
 614 Sv.Irenej Lyonský, Adversus haereses 5, 32, 1
 615 Gaudium et spes 39
 616 Tamže
 617 Tamže, porov. Lumen gentium 2
 618 Sv.Cyril Jeruzalemský; Catecheses illuminandorum 18, 29
 619 Pavol VI, Credo del popolo di Dio 28
- 620 Tamže, 29
 621 Kongregácia pre klárus: Directorio catechistico generale 69
 622 II.Lyonský koncil: Denz.-Schönm. 859; porov.Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1549
 623 Porov. Zjv 22,21
 624 Porov. Mt 6,2.5.16
 625 Porov. Jn 5,19
 626 Sv.Augustín, Sermones 58, 11.13
 627 Koniec eucharistickej modlitby

DRUHÁ ČASŤ S L Á V E N I E KREŠŤANSKÉHO TAJOMSTVA

Freska z katakomb sv. Petra a sv. Marcelína zo začiatku IV. storočia. Scéna predstavuje stretnutie Ježiša so ženou, trpiacou na krvotok. Táto žena, ktorá trpela už veľa rokov, sa uzdravila, keď sa dotkla Ježišovho plášt'a „silou, ktorá vyšla z neho“. (Mk 5,30)

Sviatosti Cirkvi predlžujú v čase činy, ktoré Kristus vykonal počas svojho pozemského života (Porov. § 1115). Sviatosti sú akoby tie „sily, ktoré vychádzajú“ z Kristovho tela, Cirkvi, aby nás liečili z rán hriechu a aby nám dali nový Kristov život (Porov. § 1116).

Tento obraz symbolizuje teda božskú a spasiteľnú moc Božieho Syna, ktorý dáva spásu celému človekovi, duši i telu, prostredníctvom sviatostného života.

Prečo liturgia?

1066 Vo Vyznaní viery Cirkev vyznáva tajomstvo Najsvätejšej Trojice a jej „dobrotivé rozhodnutie“¹, milostivý plán, 50 ktorý sa týka celého stvorenia: Otec uskutočňuje „tajomstvo svojej vôle“ tak, že dáva svojho milovaného Syna a svojho Svätého Ducha na spásu sveta a na slávu svojho mena. To je tajomstvo Krista,² zjavené a uskutočnené v dejinách podľa plánu, podľa múdro stanoveného „rozhodnutia“, ktoré svätý 236 Pavol nazýva „ekonómiou tajomstva“³ a ktoré neskôr patristická tradícia pomenuje „ekonómiou vteleného Slova“ alebo „ekonómiou spásy“.

1067 „Toto dielo vykúpenia človeka a dokonalej oslavy Boha, ktorého predhrou boli veľké Božie skutky na ľuďe Starého zákona, uskutočnil Kristus Pán najmä veľkonočným tajomstvom svojho požehnaného umučenia, zmŕtvychvstania a slávneho nanebovstúpenia. V tomto tajomstve «svojou smrťou našu smrť premohol a svojim zmŕtvychvstaním obnovil nám život». Lebo z boku Krista, zosnulého na kríži, zrodilo sa obdivuhodné tajomstvo celej Cirkvi.“⁴ Preto Cirkev vo svojej liturgii slávi predovšetkým veľkonočné tajomstvo, ktorým Kristus 571 zavŕšil dielo našej spásy.

1068 Toto tajomstvo Krista Cirkev ohlasuje a slávi vo svojej liturgii, aby veriaci z neho žili a svedčili o ňom vo svete:

Liturgia totiž, ktorou sa nadovšetko v božskej eucharistickej obete „uskutočňuje dielo nášho vykúpenia“ vo zvrchovanej miere prispieva k tomu, aby veriaci svojím životom vyjadrovali a iným odhaľovali tajomstvo Krista a autentickú povahu pravej Cirkvi.⁵

Čo znamená slovo liturgia?

1069 Slovo „liturgia“ v pôvodnom význame znamená „verejné dielo“, „službu zo strany ľudu a v prospech ľudu“. V kresťanskej tradícii znamená, že Boží ľud má účasť na „Božom diele“.⁶ Kristus, náš Vykupiteľ a Veľkňaz, prostredníctvom liturgie pokračuje vo svojej Cirkvi, s ňou a skrze ňu dielo nášho vykúpenia.

1070 V Novom zákone sa slovom „liturgia“ označuje nielen slávenie bohoslužby⁷, ale aj ohlasovanie evanjelia⁸ a čínorodá láska k bližnému.⁹ Vo všetkých týchto prípadoch ide o službu Bohu a ľuďom. Pri liturgickom slávení je Cirkev služobnicou podľa vzoru svojho Pána, jediného „Liturga“¹⁰ tým, že ohlasovaním, službou lásky a kultom má účasť na jeho prorockom a kráľovskom kňazstve. kňazstve (kult), prorockom poslaní (ohlasovanie) a kráľovskej hodnosti (služba lásky). 783

„Liturgia sa teda právom považuje za vykonávanie kňazského úradu Ježiša Krista. V nej sa zmyslovými znakmi naznačuje a spôsobom vlastným každému z nich uskutočňuje posväcovanie človeka, a v nej tajomné telo Ježiša

*Krista, čiže hlava a jeho údy, vykonáva celý verejný kult. Preto je každé liturgické slávenie, ako dielo Krista kňaza a jeho Tela, ktorým je Cirkev, osobitne posvätným úkonom a účinnosťou sa mu nevyrovná, ani čo do významu ani čo do stupňa nijaká iná činnosť Cirkvi.*¹¹

Liturgia ako prameň života

1071 Liturgia, Kristovo dielo, je aj úkonom jeho Cirkvi, uskutočňuje a prejavuje Cirkev ako viditeľné znamenie spoločenstva Boha a ľudí skrze Krista. Vovádza veriacich do nového života v spoločenstve. Predpokladá, aby sa na nej 1692 zúčastňovali všetci „vedome, aktívne a s úžitkom“.¹²

1072 „Posvätná liturgia nepredstavuje celú činnosť Cirkvi“.¹³ Má je predchádzať evanjelizácia, viera a obrátenie. Iba tak môže prinášať ovocie v živote veriacich: nový život podľa Ducha, účasť na poslaní Cirkvi a službu v napomáhaní jej jednoty.

Modlitba a liturgia

1073 Liturgia je aj účasťou na Kristovej modlitbe, ktorá sa obracia k Otcovi v Duchu Svätom. V nej nachádza každá kresťanská modlitba svoj prameň a svoj cieľ. Prostredníctvom liturgie sa vnútorný človek zakoreňuje a upevňuje¹⁴ v nesmiernej láske, ktorou nás Otec miluje¹⁵ (porov. Ef 2,4) vo svojom milovanom Synovi. To je vlastne „obdivuhodné Božie dielo“, ktoré sa prežíva a zvnútorňuje každou modlitbou „v každom čase v Duchu“ (Ef 6,18). 2558

Katechéza a liturgia

1074 „Liturgia je vrcholom, ku ktorému smeruje činnosť Cirkvi, a zároveň prameňom, z ktorého prúdi všetka jej sila“.¹⁵ Je teda privilegovaným miestom katechézy Božieho ľudu. „Katechéza je svojou povahou spätá s každým liturgickým a sviatostným slávením, pretože Ježiš Kristus práve vo sviatostiach, predovšetkým v Eucharistii vrcholne pôsobí na pretváranie ľudí.“¹⁶

1075 Liturgická katechéza je zameraná na to, aby uvádzala do 426 Kristovho tajomstva (je totiž mystagógiou), tým že postupuje od viditeľného k neviditeľnému, od naznačujúceho, k tomu, čo je naznačené, od „sviatosti“ k „tajomstvám“. Takáto 774 katechéza patrí do kompetencie miestnych a regionálnych katechizmov. Tento katechizmus, ktorý chce slúžiť celej Cirkvi, v rozmanitosti jej obradov a kultúr,¹⁷ predkladá, čo je základné a spoločné pre celú Cirkev vzhľadom na liturgiu ako ako tajomstvo a slávenie (prvý oddiel) potom vzhľadom na sedem sviatostí a na sväteniny (druhý oddiel).

¹ Porov. Ef 1,9

² Porov. Ef 3,4

³ Porov. Ef 3,9

⁴ Sacrosanctum concilium 5

⁵ Sacrosanctum concilium 2

⁶ Porov. Jn 17,4

⁷ Porov. Sk 13,2; Lk 1,23

⁸ Porov. Rim 15,16; Flp 2,14-17.30

⁹ Porov. Rim 15,27; 2 Kor 9,12; Flp 2,25

¹⁰ Porov. Hebr 8,2.6

¹¹ Sacrosanctum concilium 7

¹² Sacrosanctum concilium 11

¹³ Sacrosanctum concilium 9

¹⁴ Porov. Ef 3,16-17

¹⁵ Sacrosanctum concilium 10

¹⁶ Ján Pavol II, Catechesi tradendae 23

¹⁷ Sacrosanctum concilium 3-4

PRVÝ ODDIEL

Sviatostná ekonómia

1076 V deň Turíc vyliatím Ducha Svätého sa Cirkev predstavila svetu.¹ Darom Ducha sa začína nové obdobie „vo vysluhovaní tajomstva“: obdobie Cirkvi, v ktorom Kristus prostredníctvom liturgie svojej Cirkvi, dáva poznať a sprítomňuje svoje dielo spásy a umožňuje na ňom účasť, „kým nepríde“ (1 Kor 11,26). V tomto období Cirkvi Kristus žije a pôsobí v nej 739 a s ňou novým spôsobom, vlastným tomuto novému obdobiu. Pôsobí prostredníctvom sviatostí; spoločná tradícia Východu a Západu nazýva toto pôsobenie „sviatostnou ekonómiou“, ktorá spočíva v poskytovaní, (alebo „vysluhovaní“) plodov Kristovho veľkonočného tajomstva v slávení „sviatostnej“ liturgie Cirkvi.

Je preto dôležité vysvetliť najprv toto „sviatostné vysluhovanie“ (Prvá kapitola). Potom sa ukáže povaha a podstatné rysy liturgického slávenia (Druhá hlava).

PRVÁ KAPITOLA

VEĽKONOČNÉ TAJOMSTVO V OBDOBÍ CIRKVI

1 . č l á n o k

LITURGIA - DIELO NAJSVÄTEJŠEJ TROJICE

I. Otec - prameň a cieľ liturgie

1077 "Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným 492 požehnaním. Veď v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske. On nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi" (Ef 1,3-6).

1078 Požehnávanie je božská činnosť, ktorá dáva život 2626 a ktorej prameňom je Otec. Jeho požehnanie je zároveň slovo i dar (bene-dictio, eu-logia). Vzhľadom na človeka tento výraz znamená adoráciu a odovzdanie seba samého Stvoriteľovi 2637- vo vzdávaní vďaky. 2638

1079 Od začiatku až do konca vekov je každé Božie dielo *požehnaním*. Od liturgickej poémy o prvom stvorení až po chválospevy o nebeskom Jeruzaleme inšpirovaní autori ohlasujú plán spásy ako nesmierne Božie požehnanie.

1080 Na samom začiatku Boh požehnáva živé bytosti, predovšetkým muža a ženu. Zmluva s Noemom a so všetkými živými bytosťami obnovuje toto požehnanie plodnosti, napriek hriechu človeka pre ktorý bola zem „prekliata“. Ale až od Abraháma, Božie požehnanie preniká ľudské dejiny, ktoré smerovali k smrti, aby ich vrátilo späť k životu, k ich prameňu: vďaka viere „otca veriacich“, ktorý prijal požehnanie, sa začali dejiny spásy.

1081 Božie požehnanie sa prejavujú v obdivuhodných spásnych udalostiach: narodenie Izáka, odchod z Egypta (Pascha a Exodus), darovanie Zaslúbenej zeme, vyvolenie Dávida, Božia prítomnosť v chráme, očisťujúci exil a návrat „malého zvyšku“. Zákon, proroci a žalmy, ktoré „utkávajú“ liturgiu vyvoleného národa, pripomínajú tieto Božie požehnanie a zároveň odpovedajú na ne chválospevmi a vzdávaním vďaky.

1082 Božie požehnanie sa naplno zjavuje a udeľuje v liturgii Cirkvi Otec sa uznáva a je adorovaný ako prameň a cieľ všetkých požehnaní, stvorenstva a spásy: vo svojom vtelenom Slove, ktoré pre nás umrelo a vstalo z mŕtvych, nás zahrňuje svojimi požehnaniami a skrze toto Slovo vlieva do našich sŕdc Dar, ktorý obsahuje všetky dary: Ducha Svätého.

1083 Takto je pochopiteľný dvojitý rozmer kresťanskej 2627 liturgie ako odpoveď viery a lásky na „duchovné požehnanie“, ktorými nás Otec obdarúva. Na jednej strane Cirkvi spojená so svojím Pánom a Duchom Svätým² dobrorečí Otcovi za jeho „nevýslovný dar“ (2 Kor 9,15) adoráciou, chválou a vzdávaním vďaky. Na druhej strane, Cirkvi neprestáva, a to až do (úplného) zavŕšenia Božieho plánu, prinášať Otcovi „obetu 1360 vlastných darov“ a vzývať ho, aby zoslal Ducha Svätého na tieto dary, na ňu samu, na veriacich a na celý svet, aby účasťou na smrti a zmŕtvychvstaní Krista Kňaza a mocou Ducha tieto Božie požehnanie prinášali plody života „na chválu a slávu jeho milosti“ (Ef 1,6).

II. Kristovo dielo v liturgii

Kristus oslávený...

1084 Kristus, „ktorý sedí po pravici Otca“ a vylieva Ducha 662 Svätého na svoje Telo, ktorým je Cirkvi, pôsobí teraz prostredníctvom sviatostí, ktoré sám ustanovil, aby udeľoval svoju milosť. Sviatosti sú zmyslami vnímateľné znaky (slová a úkony), ktoré sú prístupné našej terajšej ľudskej prirodzenosti. Kristovým pôsobením a mocou Ducha Svätého účinne spôsobujú milosť, ktorú naznačujú. 1127

1085 Kristus naznačuje a uskutočňuje v liturgii Cirkvi predovšetkým svoje veľkonočné tajomstvo. Počas svojho pozemského života Ježiš svojim učením ohlasoval a svojimi činmi anticipoval svoje veľkonočné tajomstvo. Keď nadišla jeho hodina³ prežíva jedinečnú udalosť dejín, ktorá sa nepomína: Ježiš „raz navždy“ (Rim 6,10; Hebr 7,27; Hebr 9,12) umiera, je pochovaný, vstáva z mŕtvych a sedí po pravici Otca. Táto skutočná udalosť, ktorá sa udiala v našich dejinách, je celkom ojedinelá. Všetky ostatné dejinné udalosti sa raz stanú (odohrajú) a potom sa pominú, pohltené minulosťou. Kristovo veľkonočné tajomstvo však nemôže zostať len v minulosti, lebo od tej chvíle keď svojou smrťou zničil smrť, všetko, čím Kristus je a všetko čo robil 519 a pretrpel pre všetkých ľudí, má účasť na božskej večnosti, a tak prevyšuje všetky časy a je v nich prítomné. Udalosť Kríža a Zmŕtvychvstania *pretrváva* a priťahuje všetko k Životu. 1165

...od apoštolskej Cirkvi ...

1086 "Ako Otec poslal Krista, tak aj on poslal apoštolov, naplnených Duchom Svätým, aby nielen hlásaním evanjelia 858 všetkému stvoreniu zvestovali, že nás Boží Syn svojou smrťou a zmŕtvychvstaním vyslobodil zo satanovej moci a zo smrti a preniesol nás do Otcovho kráľovstva, ale aby ohlasované dielo spásy aj uskutočňovali obetou a sviatosťami, okolo ktorých sa sústreďuje celý liturgický život."⁴

1087 Zmŕtvychvstalý Kristus dáva apoštolom Ducha Svätého, udeľuje im svoju moc posväcovať⁵; stávajú sa sviatosťnými znakmi Krista. Mocou toho istého Ducha Svätého odovzdávajú túto moc svojim nástupcom. Toto „apoštolské nástupníctvo“ 861 stvárnjuje celý liturgický život Cirkvi. Ono samo je 1536 sviatosťné, lebo sa prenáša sviatosťou posvätného stavu.

...je prítomný v pozemskej liturgii...

1088 *“Aby sa uskutočnilo takéto veľké dielo - vysluhovanie alebo udeľovanie jeho diela spásy „Kristus je stále so 776, svojou Cirkvou, najmä v liturgických úkonoch. Je 669 prítomný v obete svätej omše tak v osobe toho, kto ju slúži - lebo „teraz sa prostredníctvom kňazov obetuje ten istý, ktorý kedysi obetoval seba samého na kríži“ - ako aj a predovšetkým pod eucharistickými spôsobmi. 1373 Svojou mocou je prítomný vo sviatosťoch, takže keď niekto krstí, krstí sám Kristus. Je prítomný vo svojom slove, lebo (to) on sám hovorí, keď sa v Cirkvi číta Sväté písmo. Napokon je prítomný keď sa Cirkev modlí a spieva on, ten, ktorý prisľúbil: Kde sú dvaja, alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi“ (Mt 18, 20).⁶*

1089 *“K takému veľkému dielu, ktoré dokonale oslavuje Boha a posväčuje ľudí, Kristus vždy pridruhuje Cirkev, svoju 796 milovanú nevestu, ktorá vyzýva svojho Pána a skrze neho vzdáva kult večnému Otcovi“.⁷*

...ktorá je účasťou na nebeskej liturgii

1090 *“Účasťou na pozemskej liturgii ochutnávame nebeskú, 1137- ktorá sa slávi vo svätom meste Jeruzaleme, do ktorého sa 1139 uberáme ako pútnici a kde Kristus sedí po pravici Boha ako služobník svätyne a pravého stánku, s veľkým množstvom nebeských zástupov spievame chválospev na slávu Pánovi, s úctou si spomínáme pamiatku svätých a dúfame, že dosiahneme nejakú účasť na ich spoločenstve. Očakávame Spasiteľa, nášho Pána Ježiša Krista, kým sa nezjaví on, náš život, a my sa nezjavíme s ním v sláve“.⁸*

III. Duch Svätý a Cirkev v liturgii

1091 V liturgii je Duch Svätý učiteľom viery Božieho ľudu, strojom „Božieho veľdiela“, akým sú sviatosti Novej zmluvy. 798 Túžbou a dielom Ducha v srdci Cirkvi je, aby sme žili životom vzkrieseného Krista. Keď Duch Svätý nájde v nás odpoveď viery, ktorú sám v nás vzbudil, uskutočňuje sa pravá spolupráca. Vďaka nej sa liturgia stáva spoločným dielom 1108 Ducha Svätého a Cirkvi.

1092 V tomto sviatosťnom vysluhovaní Kristovho tajomstva pôsobí Duch Svätý tým istým spôsobom ako aj v iných etapách 737 ekonómie spásy: pripravuje Cirkev na stretnutie s jej Pánom; pripomína a dáva poznať Krista viere zhromaždených; svojou pretvárajúcou mocou sprítomňuje a aktualizuje tajomstvo Krista; a napokon ako Duch spoločenstva spája Cirkev so životom a poslaním Krista.

Duch Svätý pripravuje na prijatie Krista

1093 Duch Svätý naplní v sviatosťnej ekonómii predobrazy Starej zmluvy. Pretože Kristova Cirkev „bola podivuhodne pripravovaná v dejinách izraelského ľudu a v Starej zmluve“⁹, liturgia Cirkvi zachováva ako integrujúcu 762 a nenahraditeľnú časť niektoré kultové prvky Starej zmluvy tým, že si osvojila:

- predovšetkým čítanie Starého zákona, 121

- modlitbu žalmov, 2585

- a najmä pamiatku spásnych udalostí a predobrazných 1081 skutočností, ktoré našli svoje naplnenie v tajomstve Krista (prisľúbenie a zmluva, Exodus a Pascha, Kráľovstvo a Chrám, vyhnanstvo a návrat).

1094 Práve na tomto súlade dvoch Zákonov¹⁰ sa odvíja 128- veľkonočná katechéza Pána¹¹ a potom aj katechéza apoštolov 130 a cirkevných otcov. Táto katechéza odhaľuje, čo bolo skryté v litere Starého zákona: tajomstvo Krista. Nazýva sa „typologickou“, pretože zjavuje, Kristovu novosť, od „predobrazov“ (typov), ktoré ho zvestovali skutkami, slovami a symbolmi prvej Zmluvy. Týmto novým čítaním v Duchu Pravdy vychádzajúc od Krista sa predobrazov odstraňuje závoj.¹² Tak potopa a Noemov koráb predobrazovali spásu prostredníctvom krstu¹³, podobne ako oblak a prechod cez Červené more; voda zo skaly bola predobrazom Kristových duchovných darov¹⁴; manna na púšti predobrazovala Eucharistiu -, „pravý Chlieb z neba“.¹⁵

1095 Preto Cirkev najmä v Adventnom a Pôstnom období, a predovšetkým na Veľkonočnú vigíliu znova číta a prežíva 281 všetky tie veľké udalosti dejín spásy v „Dnes“ svojej liturgie. To však vyžaduje, aby katechéza pomáhala veriacim 117 otvoriť sa tomuto „duchovnému“ chápaniu ekonómie spásy, ako ju liturgia Cirkvi predstavuje a dáva prežívať.

1096 *Hebrejská a kresťanská liturgia. Lepšie poznanie viery a náboženského života hebrejského národa, ako sa vyznáva a praktizuje ešte i dnes, môže nám pomôcť lepšie pochopiť určité rysy kresťanskej liturgie. Pre Hebrejov i pre kresťanov je Sväté písmo podstatnú časťou ich liturgií: pre ohlasovanie Božieho slova, pre odpoveď na toto slovo, pre modlitbu chvály a prosby za živých i mŕtvych, pre utiekanie sa k Božiemu milosrdenstvu. Liturgia slova v jej špecifickej štruktúre má svoj pôvod v hebrejskej modlitbe. Aj Modlitba hodín a iné 1174 liturgické texty a formuláre majú v nej svoje obdobnosti (rovnako) ako aj samé formuly našich úctyhodných liturgických modlitieb, medzi nimi aj modlitba Otčenáša. 1352 Eucharistické modlitby sú tiež inšpirované vzormi z hebrejskej tradície. Vzťah medzi hebrejskou a kresťanskou liturgiou, ale aj rozdielnosť ich obsahu možno dobre pozorovať pri veľkých sviatkoch liturgického roka, ako je napríklad na Veľká noc. Veľkú noc slávia hebreji i kresťania: u hebrejov ide o Veľkú noc ich dejín, zameranú na budúcnosť, u kresťanov ide o Veľkú 840 noc završenú smrťou a zmŕtvychvstaním Krista, hoci ešte v očakávaní definitívneho naplnenia.*

1097 V liturgii Novej zmluvy je každý liturgický úkon, najmä slávenie Eucharistie a sviatostí, stretnutím Krista s Cirkvou. Liturgické zhromaždenie dostáva svoju jednotu zo „spoločenstva Ducha Svätého“, ktorý zhromažďuje Božie deti v jedinom Kristovom tele. Liturgické zhromaždenie presahuje všetky ľudské, rasové, kultúrne a sociálne príbuznosti.

1098 Zhromaždenie (veriacich) sa musí pripraviť na stretnutie so svojím Pánom, má byť „dobře pripraveným ľuďom“. Táto príprava srdca je spoločným dielom Ducha Svätého 1430 a zhromaždenia, osobitne jeho

služobníkov. Milosť Ducha Svätého snaží sa vzbudiť vieru, spôsobiť obrátenie srdca a priľnutie k vôli Otca. Tieto dispozície sú predpokladom na prijatie ďalších milostí, ktoré sa ponúkajú v samotnom slávení ako aj pre ovocie nového života, ktoré má slávenie v budúcnosti priniesť.

Duch Svätý pripomína tajomstvo Krista

1099 Duch a Cirkev spolupracujú na tom, aby v liturgii dávali poznať Krista a jeho dielo spásy predovšetkým v Eucharistii a analogicky v ostatných sviatostiach. Liturgia je pamiatkou tajomstva spásy. Duch Svätý je živou pamäťou Cirkvi.^{16 91}

1100 Božie slovo. Duch Svätý pripomína liturgickému zhromaždeniu predovšetkým zmysel udalosti spásy tým, že dáva život Božiemu slovu, ktoré sa ohlasuje, aby ho veriaci prijali a preživali.

„Sväté písmo má v liturgickom slávení mimoriadne veľký význam. Z neho sa totiž berú čítania a vysvetľujú sa 131 v homílii, ako aj žalmy, ktoré sa spievajú; z jeho vnuknutia a podnetu vznikli liturgické prosby, modlitby a spevy a z neho dostávajú svoj zmysel liturgické úkony a znaky“.¹⁷

1101 Duch Svätý dáva čitateľom dáva lektorom a poslucháčom - podľa dispozície ich srdca - duchovné chápanie Božieho slova. Cez slová, úkony a symboly, ktoré vytvárajú osnovu liturgického slávenia, uvádza veriacich a vysvätených služobníkov živého vzťahu s Kristom, ktorý je Slovom a Obrazom Otca, aby mohli uviesť do svojho života zmysel toho, čo pri slávení počúvajú, kontemplujú a konajú.

1102 Ktorou „Slovo spásy... žíví v srdci veriacich vieru. Spoločenstvo veriacich vzniká a rastie.“¹⁸ Ohlasovanie Božieho slova sa neobmedzuje iba na vyučovanie ale vyžaduje aj: kurz, ako súhlas a záväzok vzhľadom na zmluvu medzi Bohom a jeho ľudom. A Duch Svätý dáva aj milosť viery, posilňuje ju a dáva jej rásť v spoločenstve. Liturgické zhromaždenie je predovšetkým spoločenstvo vo viere.

1103 Anamnéza (pamiatka): Liturgické slávenie sa vždy vzťahuje na spásonosné zásahy Boha do dejín. „Plán zjavenia (*oeconomia revaluationis*) sa uskutočňuje činmi a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia, takže... Slová ohlasujú skutky a objasňujú v nich skryté tajomstvo“.¹⁹ V liturgii slova Duch Svätý „pripomína“ zhromaždeniu všetko, čo Kristus pre nás urobil. Podľa povahy liturgických úkonov a obradných tradícií cirkvi slávenie viac alebo menej rozvinutou anamnézou „koná pamiatku“ obdivuhodných Božích skutkov. Duch Svätý, ktorý takto prebúdzá pamäť Cirkvi, vzbudzuje tým vzdávanie vďaky a chvály (doxológia).

Duch Svätý aktualizuje tajomstvo Krista

1104 Kresťanská liturgia nielenže pripomína udalosti, ktoré spôsobili našu spásu ale ich aj aktualizuje, sprítomňuje. Kristovo tajomstvo sa slávi, neopakuje sa, opakujú sa slávenia, a pri každom z nich dochádza k vyliatiu Ducha Svätého, ktorý aktualizuje jediné tajomstvo.

1105 epikléza (vzývanie) je prosba, v ktorej kňaz pokorne prosí Otca, aby zoslal Ducha Posvätiťeľa, aby sa dary stali telom a krvou Krista, a aby sa veriaci tiež stali živou obetou Bohu.

1106 Epikléza je spolu s anamnézou stredom každého sviatostného slávenia a osobitným spôsobom Eucharistie.

„Pýtaš sa, ako sa chlieb stane Telom Krista a víno Krvou Krista? Ja ti hovorím: Duch Svätý zasiahne a uskutoční to, čo presahuje každé slovo a každý pojem...Nech stačí počuť, že sa to deje pôsobením Ducha Svätého, takým istým spôsobom, akým si Pán vzal telo zo svätej Panny Bohorodičky skrze Ducha Svätého, sám zo seba a v sebe samom.“²⁰

1107 Pretvárajúca moc Ducha Svätého v liturgii urýchljuje príchod Kráľovstva a zavŕšenia tajomstva spásy. V očakávaní a v nádeji on nám dáva skutočne vopred prežívať (anticipovať) plné spoločenstvo Najsvätejšej Trojice. Poslaný od Otca, ktorý vyslyší epiklézu Cirkvi, dáva život tým, ktorí ho prijímajú a je pre nich už teraz „závdavkom“ ich dedičstva.²¹

Spoločenstvo Ducha Svätého

1108 Cieľom poslania Ducha Svätého v každej liturgickej činnosti je uvádzať do spoločenstva s Kristom, a tak vytvárať Jeho Telo. Duch Svätý je akoby miazgou Otcovej vinice, ktorá prináša svoje ovocie v ratolestiach.²² V liturgii sa uskutočňuje naj dôvernejšia spolupráca medzi Duchom Svätým a Cirkvou. On, Duch spoločenstva stále zostáva v Cirkvi, preto je Cirkev veľkou sviatosťou božského spoločenstva, ktoré zhromažďuje rozptýlené Božie deti. Ovocie Ducha v liturgii je nerozlučne spoločenstvom so Najsvätejšou Trojicou a spoločenstvom s bratmi.²³

1109 Epikléza je aj modlitbou, aby sa plne uskutočnilo spoločenstvo zhromaždenia v Kristovom tajomstve. „Milosť Pána Ježiša Krista a Božia láska i spoločenstvom Svätého Ducha“ (2 Kor 13,13) musia zostávať vždy s nami a prinášať ovocie aj mimo eucharistického slávenia. Preto prosí Cirkev predsa Otca, aby poslal Ducha Svätého, ktorý urobí zo života veriacich živú obeť Bohu tým, že ich duchovne pretvorí na obraz Krista, že budú dbať o jednotu Cirkvi a budú mať účasť na jej poslaní svedectvom a službou lásky.

ZHRNUTIE

1110 V liturgii Cirkev velebí Boha Otca a kľania sa mu (adoruje ho) ako prameňu každého požehnaní (stvorení) a spásy, ktorým nás požehnal vo svojom Synovi, aby nám dal Ducha adoptívneho synovstva.

1111 Kristovo pôsobenie v liturgii je sviatostné, pretože jeho tajomstvo spásy sa sprítomňuje mocou Ducha Svätého; pretože Telo, ktorým je Cirkev, je akoby sviatosť (znak a nástroj), v ktorej Duch Svätý rozdeľuje

tajomstvo spásy; pretože putujúca Cirkev má svojimi liturgickými úkonmi už účasť na nebeskej liturgii tým, že ju vopred okusuje.

1112 Poslaním Ducha Svätého v liturgii Cirkvi je pripravovať liturgické zhromaždenie na stretnutie sa s Kristom; pripomínať a dávať poznať viere spoločenstva; sprítomňovať a aktualizovať spásonosné dielo Krista jeho pretrvávajúcou mocou a spôsobovať, aby dar spoločenstva v Cirkvi prinášal ovocie.

2. článok

VEĽKONOČNÉ TAJOMSTVO VO SVIATOSTIACH CIRKVI

1113 Celý liturgický život Cirkvi sa sústreďuje okolo 1210 eucharistickej obety a sviatostí.²⁴ V Cirkvi je sedem sviatostí: krst, birmovanie čiže krizmácia, Eucharistia, pokánie, pomazanie chorých, posvätný stav a manželstvo.²⁵

V tomto článku sa vysvetľuje, čo je spoločné siedmim sviatostiam Cirkvi z hľadiska učenia. To, čo majú spoločné z hľadiska slávenia, bude vysvetlené v druhej kapitole tohto oddielu, vlastné každej z nich, bude predmetom druhého oddielu.

I. Kristove sviatosti

1114 „Pridŕžajúc sa učenia Svätých písem, apoštolských tradícií a...(jednomyselného) súhlasu Otcov“ vyznávame, že „všetky sviatosti Nového zákona...ustanovil náš Pán, Ježiš Kristus“.²⁶

1115 Ježišove slová a skutky počas jeho skrytého života a jeho verejného účinkovania boli už spasiteľné. Anticipovali moc jeho veľkonočného tajomstva. Ohlasovali a pripravovali to, čo sa chystal dať Cirkvi, keď bude všetko 512- dokonané. Tajomstvá Kristovho života sú základom toho, čo 560 Kristus, teraz už prostredníctvom služobníkov svojej Cirkvi, rozdáva vo svojich sviatostiach, lebo „čo bolo na našom Spasiteľovi viditeľné, prešlo do jeho tajomstiev“.²⁷

1116 Ako „sily, ktoré vychádzajú“ z Kristovho tela²⁸ vždy 1504 živého a oživujúceho, a ako činy Ducha Svätého, ktorý pôsobí 774 v jeho Tele, ktorým je Cirkev, sviatosti sú „Božie veľdiela v novej a večnej zmluve.

II. Sviatosti Cirkvi

1117 Cirkev skrze Ducha Svätého, ktorý ju uvádza „do plnej pravdy“ (Jn 16,13) postupne spoznala tento poklad prijatý od Krista a spresnila jeho „spravovanie“ (dispenzatio), tak ako to urobila s kánonom Svätého písma a s učením viery, ako 120 verná správkyňa Božích tajomstiev.²⁹ Cirkev tak v priebehu storočí spoznala, že medzi jej liturgickými sláveniami je sedem takých, ktoré sú vo vlastnom zmysle slova sviatosťami ustanovenými Pánom.

1118 Sviatosti sú „sviatosťami Cirkvi“ v dvojakom zmysle: sú „skrze ňu“ a „pre ňu“. Sú „skrze Cirkev“, lebo ona je 1396 sviatosťou činnosti Krista, ktorý v nej pôsobí vďaka zoslaniu Ducha Svätého. A sú „pre Cirkev“ sú to „sviatosti, ktorými sa buduje Cirkev“³⁰ pretože ukazujú a sprostredkujú ľuďom, najmä v Eucharistii, tajomstvo spoločenstva s Bohom láskou, jedným v troch osobách.

1119 Keďže Cirkev tvorí s Kristom Hlavou „akoby jedinú 792 mystickú osobu“³¹ pôsobí vo sviatostiach ako „organicky usporiadané“ kňazské spoločenstvo“.³² Krstom a birmovaním sa kňazský ľud stáva spôsobilým sláviť liturgiu; na druhej strane niektorí veriaci „vyznačení posvätným stavom sú v Kristovom mene ustanovení, aby páslu Cirkev Božím slovom a Božou milosťou.“³³

1120 Vysvätené alebo služobné kňazstvo (ministerium ordinatum 1547 vel sacerdotium ministeriale)³⁴ je v službách krstného kňazstva. Zaručuje, že vo sviatostiach skutočne pôsobí Kristus skrze Ducha Svätého v prospech Cirkvi. Poslanie spásy, ktoré Otec zveril svojmu vtelenému Synovi, je zverené apoštolom a prostredníctvom nich ich nástupcom; tí dostávajú Ježišovho Ducha, aby konali v jeho mene a v jeho osobe.³⁵ Vysvätený služobník (minister ordinatus) je teda sviatostným putom, ktoré spája liturgický úkon s tým, čo povedali a konali apoštoli a prostredníctvom nich s tým, čo povedal a konal Kristus, ktorý je prameňom a základom sviatostí.

1121 Tri sviatosti: krst, birmovanie a posvätný stav udeľujú okrem milosti aj sviatostný „charakter“, alebo „pečať“, 1272 ktorou má kresťan účasť na Kristovom kňazstve a patrí do 1304 Cirkvi v rozličných stavoch a funkciách. Toto pripodobenie 1582 Kristovi a Cirkvi, uskutočnené Duchom Svätým, je nezničiteľné;³⁶ zostáva v kresťanovi navždy ako pozitívna dispozícia pre milosť, ako prísľub a záruka Božej ochrany a ako povolanie k Božiemu kultu a k službe Cirkvi. Preto tieto sviatosti nemožno opakovať.

III. Sviatosti viery

1122 Kristus poslal svojich apoštolov, aby „v jeho mene hlásali „všetkým národom“ pokánie na odpustenie hriechov... (Lk 24,47). „Chodte teda a učte všetky národy a krstíte ich 849 v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal“ (Mt 28,19-20). Poslanie krstiť, 1236 teda sviatostné poslanie je zahrnuté v poslaní evanjelizovať, pretože sviatosť sa pripravuje *Božím slovom a vierou*, ktorá je súhlasom s týmto slovom.

„Boží ľud sa zhromažďuje predovšetkým slovom živého Boha... Hlásanie slova sa vyžaduje na samo vysluhovanie sviatostí; ide totiž o sviatosti viery, ktorá sa rodí zo slova a ním sa živí.“³⁷

1123 “Sviatosti sú zamerané na posväcovanie človeka, na budovanie Kristovho Tela a napokon na vzdávanie kultu Bohu. Ako znaky majú však aj úlohu poučovať. Vieru nielen predpokladajú, ale ju slovami či úkonmi aj živia, posilňujú a vyjadrujú. Preto sa nazývajú sviatosťami viery.”³⁸ 1154

1124 Viera Cirkvi predchádza vieru veriaceho, ktorý je 166 pozvaný, aby ju pridal. Keď Cirkev slávi sviatosti, vyznáva 1327 vieru, prijatú od apoštolov. Z toho pochádza starodávny výrok: „Lex orandi, lex credendi,”³⁹ Zákon modlitby je zákonom viery, Cirkev verí tak, ako sa modlí. Liturgia je 78 konštitutívnym prvkom svätej a živej Tradície.⁴⁰

1125 Z tohto dôvodu nemôže vysvätený služobník, alebo 1205 spoločenstvo meniť alebo upraviť nijaký sviatosťný obrad. Ani sama najvyššia autorita v Cirkvi nemôže meniť liturgiu ľubovoľne, ale iba v poslušnosti voči viere a s posvätnou úctou k tajomstvu liturgie.

1126 Okrem toho, keďže sviatosti vyjadrujú a rozvíjajú spoločenstvo viery v Cirkvi, je *lex orandi* (zákon modlitby) 815 jedným z podstatných kritérií dialógu, ktorý sa usiluje obnoviť jednotu kresťanov.⁴¹

IV. Sviatosti spásy

1127 Ak sa sviatosti dôstojne slávia vo viere, udeľujú milosť, ktorú naznačujú.⁴² Sú *účinné*, pretože v nich 1084 účinkuje sám Kristus: on krstí, on pôsobí vo svojich sviatosťiach, aby udelil milosť, ktorú sviatosť naznačuje. Otec vždy vyslyší modlitbu Cirkvi svojho Syna, ktorá v epikléze každej sviatosti vyjadruje svoju vieru v moc 1105 Ducha. Podobne ako oheň premieňa na seba všetko, čoho sa 696 dotkne, tak Duch Svätý premieňa na Boží život to, čo sa podriadi jeho sile.

1128 To je zmysel tvrdenia Cirkvi:⁴³ sviatosti pôsobia „ex opere operato“ (doslovne: „vykonaním úkonu“), to jest mocou Kristovho spasiteľného diela, uskutočneného raz navždy. Z toho vyplýva, že „sviatosť sa neuskutočňuje spravodlivosťou človeka, ktorý ju udeľuje, alebo prijíma, ale mocou Boha.“⁴⁴ Keď sa sviatosť slávi podľa s úmyslu 1584 Cirkvi, pôsobí v nej a skrze ňu moc Krista a jeho Ducha, nezávisle od osobnej svätosti vysluhovateľa. Pravda, ovocie sviatostí závisí aj od dispozícií toho, kto ich prijíma.

1129 Cirkev tvrdí, že sviatosti Nového zákona sú pre 1257 veriacich nevyhnutne potrebné na spásu.⁴⁵ „Sviatosťná 2003 milosť“ je milosť Ducha Svätého, udelená Kristom a vlastná každej sviatosti. Duch uzdravuje a pretvára tých, čo ju prijímajú, pripodobňujúc ich Božiemu Synovi. Ovocie 460 sviatosťného života spočíva v tom, že Duch adoptívneho synovstva zbožšťuje⁴⁶ veriacich tým, že ich životne spája s jednorodeným Synom, Spasiteľom.

V. Sviatosti večného života

1130 Cirkev slávi tajomstvo svojho Pána, „kým nepríde,“ „aby bol Boh všetko vo všetkom“ (1. Kor 11,26; 15,28). Liturgia je už od apoštolskej doby priťahovaná k svojmu cieľu túžobným vzdychaním Ducha v Cirkvi: „Marána tha“ „Pane príd“ 2817 (1 Kor. 16,22) úpenlivé vyzvanie Ducha Svätého. Liturgia má tak účasť na Ježišovej túžbe: „Veľmi som túžil jest' s vami tohoto veľkonočného baránka... kým sa nenaplní v Božom kráľovstve“ (Lk 22,15-16). V Kristových sviatosťiach Cirkev už dostáva závdavok svojho dedičstva, už má účasť na večnom 950 živote, i keď ešte očakáva „blahoslavenú nádej a príchod slávy veľkého Boha a nášho Spasiteľa Ježiša Krista“ (Tit 2,13). „A Duch i nevesta volajú: „Príd!...“Príd, Pane Ježišu!“ (Zjv. 22,17.20).

Svätý Tomáš takto zhrňa rozličné rozmery sviatosťného znaku: „Sviatosť je znak, ktorý pripomína, čo predchádzalo, totiž Kristovo utrpenie; ktorý ukazuje, čo v nás Kristovo utrpenie spôsobuje, totiž milosť; ktorý predpovedá, čiže vopred zvestuje budúcu slávu“⁴⁷

ZHRNUTIE

1131 Sviatosti sú účinné znaky milosti ustanovené Kristom a zverené Cirkvi, ktorými sa nám udeľuje božský život. Viditeľné obrady, ktorými sa sviatosti slávia, naznačujú a spôsobujú milosti, vlastné každej sviatosti. Sviatosti prinášajú ovocie v tých, ktorí ich prijímajú s požadovanými dispozíciami.

1132 Cirkev slávi sviatosti ako kňazské spoločenstvo, ktorého štruktúru tvorí krstné a vysvätené kňazstvo (kňazstvo vysvätených služobníkov).

1133 Duch Svätý pripravuje na sviatosti Božím slovom a vierou, ktorá slovo prijíma do dobre pripravených srdiec. Sviatosti teda posilňujú a vyjadrujú vieru.

1134 Ovocie sviatosťného života je zároveň osobné aj ekleziálne: pre každého veriaceho toto ovocie spočíva v tom, že v Kristovi Ježišovi žije pre Boha; pre Cirkev spočíva v tom, že rastie v láske a vo svojom poslaní vydávať svedectvo.

¹ Porov. Druhý vatik. koncil, *Sacrosanctum concilium* 6; Tamže, *Lumen gentium* 2

² Porov. Lk 10,21

³ Porov. Jn 13,1;17,1

⁴ Porov. Druhý vatik. koncil, *Sacrosanctum concilium* 6

⁵ Porov. Jn 20,21-23

⁶ Porov. Druhý vatik. koncil, *Sacrosanctum concilium* 7

⁷ Porov. Druhý vatik. koncil, *Sacrosanctum concilium* 7

⁸ Porov. Druhý vatik. koncil, *Sacrosanctum concilium* 8; Porov. Tamže, *Lumen gentium* 50

⁹ Porov. Druhý vatik. koncil, *Lumen gentium* 2

¹⁰ Porov. Druhý vatik. koncil, *Dei Verbum* 14-16

¹¹ Porov. Lk 24,13-49

¹² Porov. 2 Kor 3,14-16

- 13 Porov. 1 Pt 3,21
 14 Porov. 1 Kor 10,1-6
 15 Porov. Jn 6,32
 16 Porov. Jn 14,26
 17 Druhý vatik. koncil, Sacrosanctum concilium 24
 18 Druhý vatik. koncil, Presbyterorum ordinis 4
 19 Druhý vatik. koncil, Dei Verbum 2
 20 Sv. Ján Damascénsky, De fide orthodoxa, 4,13; PG 94 1142 A.
 21 Porov. Ef 1,14; 2 Cor 1,22
 22 Porov. Jn 15,1-17; Gal 5,22
 23 Porov. 1 Jn 1,3-7
 24 Sacrosanctum concilium 6
 25 Denz.-Schönm. 860, 1310, 1601
 26 Denz.-Schönm. 1600-1601
 27 Sv. Leo Veľký Sermones 74, 2
 28 Porov. ;6,19; 8,46
 29 Porov. Mt 13,52; 1 Kor 4,1
 30 Sv. Augustín, De civitate 22,17; porov. sv. Tomáš Akvinský Summa theologiae III,62, ad 3
 31 Pius XII. enc. Mystici Corporis
 32 Lumen gentium II
 33 Lumen gentium 11
 34 Lumen gentium 10
 35 Porov. Jn 20,21-23; Lk 24,47; Mt 28,18-20
 36 Trid. konc. Denz.-Schönm. 1609
 37 Presbyterorum ordinis 4
 38 Sacrosanctum concilium 59
 39 „Legem credendi lex statuat supplicandi“, (podľa Prospera Akvitánskeho, Epistulae, 217 (5. storočie).
 40 Porov. Dei Verbum 8
 41 Porov. Unitatis redintegratio 2 a 15
 42 Porov. Trid. konc. Denz.-Schönm. 1605 a 1606
 43 Porov. Trid. konc. Denz.-Schönm. 160
 44 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae III ,68,8
 45 Porov. Trid. konc. Denz.-Schönm. 1604
 46 Porov. 2 Pt 1,4
 47 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae III ,60,3

DRUHÁ KAPITOLA

SVIATOSTNÉ SLÁVENIE VEĽKONOČNÉHO TAJOMSTVA

1135 Katechéza o liturgii vyžaduje predovšetkým pochopenie sviatostnej ekonómie (*prvá kapitola*). V tomto svetle sa ukáže novosť jej *slávenia*. Táto druhá kapitola sa teda bude zaoberať slávením sviatostí Cirkvi. Vysvetlí sa v nej, čo je sláveniu siedmich sviatostí spoločné v rôznych liturgických tradíciách. O tom, čo je pre každú z nich osobitné, sa bude hovoriť neskôr. Táto základná katechéza o slávení sviatostí odpovie na prvé otázky, ktoré si veriaci v tomto ohľade kladú:

- Kto slávi?
- Ako sláviť?
- Kedy sláviť?
- Kde sláviť?

I. článok

SLÁVENIE LITURGIE CIRKVI

I. Kto slávi?

1136 Liturgia je „činnosť“ „celého Krista“ (*Christus totus*). 795 Tí, čo ju tu na svete slávia sú už - ponad vonkajšie znaky 1090 - v nebeskej liturgii, kde slávenie je naplno spoločenstvom a sviatkom.

Kto slávi nebeskú liturgiu? 2642

1137 Zjavenie svätého Jána, ktoré sa číta v liturgii Cirkvi, nám najprv zjavuje, že „...na nebi stál trón a na tróne On, Sediaci.“ (Zjv 4,2): Boh, „Pán“ (Iz 6,1).¹ Potom svätý Ján 662 vidí „stáť Baránka, ktorý bol ako zabitý“ (Zjv 5,6)²: ukrižovaného a vzkrieseného Krista, jediného Veľkňaza pravého svätostánku,³ „ktorý obetuje a je obetovaný, ktorý dáva a je dávaný“.⁴ Nakoniec vidí „rieku vody života...vytekajúcu od Božieho a Baránkovho trónu“ (Zjv 22,1); je to jeden z najkrajších symbolov Ducha Svätého.⁵

1138 Na službe chvály Boha a na zavŕšení jeho plánu sa 335 zúčastňujú tí, čo boli v Kristovi „zjednotení ako v Hlave“: nebeské mocnosti,⁶ všetko stvorenie (štyri živé bytosti), služobníci Starej a Novej zmluvy (dvadsaťštyri starcov), nový Boží ľud (stoštyridsaťštyritisíc označených),⁷ zvlášť mučeníci „zabití pre Božie slovo“ (Zjv 6,9-11) a preblahoslavená Božia Matka⁸ a nakoniec veľký 1370 a nespočítateľný zástup „zo všetkých národov, kmeňov, plemien a jazykov“ (Zjv 7,9).

1139 Na tejto nebeskej liturgii nám Duch Svätý a Cirkev umožňujú účasť, keď vo sviatostiach slávime tajomstvo spásy.

Kto slávi sviatostnú liturgiu?

1140 Sviatostnú liturgiu slávi celé *spoločenstvo*, Kristovo 752 Telo spojené so svojou Hlavou. „Liturgické úkony nie sú 1348 súkromnými úkonmi, ale sláveniami Cirkvi, ktorá je sviatosťou jednoty, to jest svätým ľudom zhromaždeným a usporiadaným pod vedením biskupov. Preto patria celému Telu Cirkvi, robia ho

zjavným a pôsobia naň. Jeho jednotlivých údov sa však týkajú rozličným spôsobom podľa rozdielnosti stavov, úloh a činnejšť účasti.⁶⁹ Preto „kedykoľvek obrady podľa osobitnej povahy každého z nich 1372 vyžadujú spoločné slávenie s prítomnosťou a činnou účasťou veriacich, treba zdôrazniť, že sa mu podľa možnosti má dať prednosť pred individuálnym, a akoby súkromným slávením.“¹⁰

1141 Zhromaždenie, ktoré slávi, je spoločenstvo pokrstených, ktorí „skrže znovuzrodenie a pomazanie Duchom Svätým sú posvätení na duchovný dom a sväté kňazstvo, aby...prinášali duchovné obety“.¹¹ Toto „spoločné kňazstvo“ je kňazstvo 1120 Krista, jediného Kňaza, na ktorom majú účasť všetky jeho údy.¹²

Matka Cirkev si veľmi želá, aby všetci veriaci boli vedení k plnej, uvedomelej a činnej účasti na liturgických sláveniach, ktorú si vyžaduje sama povaha liturgie a na ktorú na základe krstu má kresťanský ľud „vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo“ (1 Pt 2,9)¹³ právo a jej k nej 1268 povinný na základe krstu.¹⁴

1142 Ale „všetky údy nekonajú tú istú činnosť“ (Rim 12,4). Niektoré údy povolal Boh v Cirkvi a skrže Cirkev k osobitnej službe spoločenstvu. Títo služobníci sú vybraní a prijímajú sviatosť posvätného stavu, ktorou ich Duch Svätý uschopňuje konať v osobe Krista Hlavy, pokiaľ ide o službu všetkým údom 1549 Cirkvi.¹⁵ Vysvätený služobník je akoby „ikonou“ Krista - Kňaza. Keďže sviatosť Cirkvi sa naplno prejavuje 1561 v Eucharistii, aj služba biskupa - a v spoločenstve s ním kňazov a diakonov - sa prejavuje predovšetkým v predsedaní Eucharistii.

1143 S cieľom slúžiť úlohám spoločného kňazstva veriacich jestvujú aj iné osobitné služby. Tí, čo sú nimi poverení, 903 neprijímajú sviatosť posvätného stavu a ich funkciu určujú biskupi podľa liturgických tradícií a pastoračných potrieb. „Aj miništranti, lektori, komentátori a členovia zboru spevákov (*schola cantorum*) konajú opravdivú liturgickú 1672 službu.“¹⁶

1144 Pri slávení sviatostí je teda „liturgom“ celé zhromaždenie, každý podľa svojej funkcie, ale „v jednote Duchu Svätého“, ktorý pôsobí vo všetkých. „Pri liturgických sláveniach nech každý, vysvätený služobník, alebo veriaci pri plnení svojej funkcie koná *len to* a *všetko to*, čo mu prináleží podľa povahy vecí a liturgických noriem.“¹⁷

II. Ako sláviť?

Znaky a symboly

1145 Slávenie sviatostí je pretkané znakmi a symbolmi. Podľa božskej pedagogiky spásy ich význam má korene v diele 53 stvorenia a v ľudskej kultúre, spresňuje sa v udalostiach Starej zmluvy a naplno sa zjavuje v osobe a diele Ježiša Krista.

1146 *Znaky zo sveta ľudí.* V ľudskom živote majú znaky a symboly dôležité miesto. Človek, ako bytosť zároveň 362 telesná a duchovná, vyjadruje a vníma duchovné skutočnosti 2702 prostredníctvom hmotných znakov a symbolov. Človek ako spoločenská bytosť potrebuje znaky a symboly, aby mohol komunikovať s inými pomocou reči, posunkov a úkonov. To isté 1879 platí aj pre jeho vzťah k Bohu.

1147 Boh hovorí človekovi prostredníctvom viditeľného 299 stvorenia. Hmotný vesmír sa predstavuje rozumu človeka, aby v ňom čítal stopy svojho Stvoriteľa.¹⁸ Svetlo a noc, vietor a oheň, voda a zem, strom a ovocie hovoria o Bohu a zároveň symbolizujú jeho veľkosť a blízkosť.

1148 Keďže tieto zmyslami vnímateľné skutočnosti sú stvorené, môžu sa stať miestom, kde sa prejavuje činnosť Boha, ktorý posväcuje ľudí, a činnosti ľudí, ktorí si Boha uctievaajú. Podobne aj znaky a symboly spoločenského života ľudí, ako je umývanie a pomazanie, lámanie chleba a pitie z toho istého kalicha, môžu vyjadrovať posväčujúcu prítomnosť Boha a vďačnosť človeka voči svojmu Stvoriteľovi.

1149 Veľké náboženstvá ľudstva dosvedčujú, a často veľmi 843 pôsobivo, tento kozmický a symbolický význam náboženských obradov. Liturgia Cirkvi predpokladá, doplňuje a posväcuje prvky stvorenia a ľudskej kultúry tak, že, im udeľuje hodnosť znakov milosti, nového stvorenia v Ježišovi Kristovi.

1150 *Znaky Starej zmluvy.* Vyvolený národ dostáva od Boha 1334 rozlišovacie znaky a symboly, ktorými sa vyznačuje jeho liturgický život. To nie sú už iba slávenia kozmických cyklov a spoločenské úkony, ale znaky Zmluvy, symboly veľkých skutkov, ktoré Boh vykonal pre svoj ľud. Medzi týmito liturgickými znakmi Starej zmluvy možno spomenúť obriezku, pomazanie a posvätenie kráľov a kňazov, vkladanie rúk, obety a najmä Veľkú noc. Cirkev vidí v týchto znakoch predobraz sviatostí Novej zmluvy.

1151 *Znaky, prevzaté Kristom.* Pán Ježiš pri svojom kázaní 1335 často používa znaky stvorenia, aby dal ľuďom poznať tajomstvá Božieho kráľovstva.¹⁹ Koná uzdravenia alebo zdôrazňuje svoje kázanie hmotnými znakmi alebo symbolickými úkonmi.²⁰ Dáva nový význam faktom a znakom Starej zmluvy, najmä Exodu (vyslobodeniu z Egypta) a Veľkej noci,²¹ lebo on sám je zmyslom všetkých týchto znakov.

1152 *Sviatosťné znaky.* Od Turic Duch Svätý vykonáva dielo posväčovania prostredníctvom sviatosťných znakov svojej Cirkvi. Sviatosť Cirkvi nerušia, ale očisťujú a doplňujú celé bohatstvo znakov a symbolov vesmíru a spoločenského života. Okrem toho sú naplnením predobrazov a symbolov Starej zmluvy, naznačujú a uskutočňujú spásu, ktorú vykonal Kristus, a sú predobrazom a anticipáciou nebeskej slávy.

Slová a úkony

1153 Každé slávenie sviatostí je stretnutím Božích detí s ich Otcom v Kristovi a v Duchu Svätom. Toto stretnutie sa prejavuje ako dialóg prostredníctvom úkonov slov. Symbolické 53 úkony sú bezpochyby už samy

osebe rečou, ale je potrebné, aby Božie slovo a odpoveď viery sprevádzali a oživovali tieto úkony, aby slovo, semeno Kráľovstva prinieslo svoje plody v dobrej zemi. Liturgické úkony naznačujú to, čo Božie slovo vyjadruje: nezaslúženú iniciatívu Boha a zároveň odpoveď viery zo strany jeho ľudu.

1154 *Liturgia slova* je neoddeliteľnou časťou slávení 1100 sviatostí. Aby znaky Božieho slova mohli živiť vieru veriacich, majú sa náležite využiť: kniha s Božím slovom 103 (lekcionár a evanjeliár), prejavy úcty k nej (sprievod, kadidlo, sviece), miesto, z ktorého sa slovo ohlasuje (ambona), jeho počuteľné a zrozumiteľné čítanie, homília vysväteného služobníka, ktorou hlásanie slova pokračuje, odpovede zhromaždenia (zvolania, rozjímavé žalmy, litánie, vyznanie viery).

1155 Liturgické slovo a liturgický úkon sú nerozlučiteľné nielen ako znaky a poučenie, ale preto, že uskutočňujú to, 1127 čo naznačujú. Duch Svätý nielenže dáva pochopiť Božie slovo tým, že vzbudzuje vieru, ale sviatosťami uskutočňuje aj Božie „divy“ ohlasované slovom. Sprítomňuje a sprostredkuje Otcovo dielo uskutočnené jeho milovaným Synom.

Spev a hudba

1156 „Hudobná tradícia všeobecnej Cirkvi je pokladom neoceniteľnej hodnoty. Vyniká nad ostatné umelecké prejavy najmä preto, že ako posvätný spev, spojený so slovami je potrebnou a neoddeliteľnou časťou slávnostnej liturgie.“²² Skladanie a spev inšpirovaných žalmov, často sprevádzané hudobnými nástrojmi, sú tesne spojené už s liturgickými sláveniami Starého zákona. Cirkev pokračuje v tejto tradícii a rozvíja ju: „Hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne. Vo svojich srdciach spievajte Pánovi a oslavujte ho“ (*Ef* 5,19).²³ „Kto spieva, dvakrát sa modlí.“²⁴

1157 Spev a hudba plnia svoju funkciu znakov tým výraznejšie, čím sú „tesnejšie späté s liturgickým úkonom“²⁵ podľa troch hlavných kritérií: krása výrazu modlitby, jednomyselná účasť 2502 zhromaždenia v stanovených chvíľach a slávnostný ráz slávenia. Takto spev a hudba majú účasť na tom, čo je cieľom liturgických slov a úkonov: Božia sláva a posvätenie veriacich.²⁶

*Koľko som sa naplakal pri твоjich hymnách a chválospevoch, nevýslovne dojatý sladko znejúcimi hlasmi tvojej Cirkvi! Tie hlasy mi prenikali do uší, do srdca sa mi po kvapkách vlievala pravda a z toho sa vznietil cit nábožnosti, stekali mi slzy a bolo mi pri nich tak dobre.*²⁷

1158 Súlad znakov (spevu, hudby, slov a úkonov) je tu o to výraznejší a plodnejší, že sa vyjadruje v *kultúrnom* 1201 *bohatsve* vlastnom Božiemu ľudu, ktorý slávi liturgiu.²⁸ Preto „nech sa vynaliezavo podporuje ľudový náboženský 1674 spev“, aby podľa predpisov Cirkvi mohli zaznievať hlasy veriacich pri pobožnostiach a náboženských sláveniach i pri samých liturgických úkonoch.“²⁹ Ale „texty určené na posvätný spev nech sú v súlade s katolíckym učením, ba nech sa vyberajú najmä zo Svätého písma a z liturgických prameňov“.³⁰

Sväté obrazy

1159 Svätý obraz, liturgická ikona predstavuje predovšetkým *Krista*. Nemôže predstavovať neviditeľného a nepochopiteľného Boha; až vtelením Božieho Syna sa začala nová „ekonómia“ obrazov:

*Kedysi Boh, ktorý nemá ani telo ani podobu, nijako nemohol byť predstavený obrazom. Ale teraz, keď sa Boh stal viditeľným v tele a žil s ľuďmi, môžem urobiť obraz toho, čo som z Boha videl... S odhalenou tvárou hľadíme na Pánovu slávu.*³¹

1160 Kresťanská ikonografia vyjadruje prostredníctvom obrazu evanjeliové poslanstvo, ktoré Sväté písmo podáva slovom. Obraz a slovo sa navzájom objasňujú:

*Aby sme v krátkosti vyslovili svoje vyznanie viery, zachováваме bez zmeny všetky tradície Cirkvi, ktoré nám boli odovzdané, a to písané i nepísané. Jednou z nich je aj maliarske predstavovanie obrazov, ktoré sa zhoduje s hlásaním evanjeliových udalostí. Veríme tiež, že Boh Slovo sa stal človekom skutočne, a nie iba zdanlivo, čo je aj užitočné, aj výhodné, lebo veci, ktoré sa navzájom objasňujú, bezpochyby odkazujú jedna na druhú svojim významom.*³²

1161 Všetky znaky liturgického slávenia sa vzťahujú na Krista. Na neho sa vzťahujú aj obrazy preblahoslavenej Božej Matky a svätých. Predstavujú totiž Krista, ktorý je v nich oslávený. Ukazujú „oblak svedkov“ (*Hebr.* 12,1), ktorí sa aj naďalej zúčastňujú na spáse sveta a s ktorými sme spojení, najmä pri slávení sviatostí. Prostredníctvom ich obrazov sa zjavuje našej viere človek stvorený na Boží obraz a napokon premenený „na jeho podobu“,³³ ako aj anjeli, ktorí sú tiež zjednotení v Kristovi ako v Hlave: našej viere ako aj viere anjelov, ktorí sú tiež zahrnutí v Kristovi, ako Hlave:

*Sledujúc božsky vnuknuté učenie našich svätých Otcov a tradíciu Katolíckej cirkvi - o ktorej vieme, že je tradíciou Svätého Ducha, prebývajúceho v nej, so všetkou istotou a starostlivosťou vyhlasujeme, že tak ako zobrazenia drahocenného a oživujúceho kríža aj úctyhodné a sväté obrazy, či už namalované alebo zhotovené z fariieb, mozaikových kameňov alebo z akéhokolvek iného vhodného materiálu, majú byť vystavené vo svätých Božích chrámoch, na posvätných nádobách a rúchach, na stenách a tabuliach, v domoch a pri cestách, a to tak obraz Pána, Boha a nášho Spasiteľa Ježiša Krista, ako aj našej nepoškrvnenej Panej, preblahoslavenej Bohorodičky, svätých anjelov a všetkých svätých a spravodlivých*³⁴.

1162 „Krása a farba obrazov podnecujú moju modlitbu. Pre moje oči je to sviatok, ako keď pohľad na krajinu podnecuje moje srdce, aby vzdávalo Bohu chválu.“³⁵ Kontemplácia svätých obrazov spojená s meditáciou o

Božom slove a so spevom liturgických hymnov, zapadá do súladu znakov slávenia, aby sa slávené tajomstvo vtláčilo do pamäti srdca a potom sa prejavilo v novom živote veriacich.

III. Kedy sláviť?

Liturgický čas

1163 “Svätá matka Cirkev pokladá za svoju povinnosť v stanovené dni v priebehu roka sláviť posvätnou pamiatkou spasiteľné dielo svojho božského Ženicha. Každý týždeň, v deň, ktorý nazvala deň Pána ([dies] Dominica), slávi pamiatku Pánovho zmŕtvychvstania, ktoré okrem toho slávi raz do roka spolu s jeho požehnaným umučením najväčšou slávnosťou Veľkej noci. V ročnom cykle však (Cirkev) postupne predkladá celé tajomstvo Krista... Keď takto slávi 512 tajomstvá vykúpenia, otvára veriacim bohatstvá spasiteľných činov a zásluh svojho Pána, aby sa tak v každom čase stali istým spôsobom prítomnými a veriaci mohli prísť s nimi do styku a boli naplnení spasiteľnou milosťou.”³⁶

1164 Už od čias Mojžišovho zákona Boží ľud poznal stanovené sviatky, počnúc Veľkou nocou (*Pascha*), aby si pripomínal obdivuhodné skutky Boha Záchrancu, vzdával mu za ne vďaky, neprestajne udržiaval na ne spomienku a učil nové generácie prispôbovať im svoje správanie. V období Cirkvi, medzi Kristovou Veľkou nocou už uskutočnenou raz navždy a jej zavŕšením v Božom kráľovstve, liturgia slávená v stanovených dňoch je celkom preniknutá novosťou tajomstva Krista.

1165 Keď Cirkev slávi tajomstvo Krista, v jej modlitbe sa 2659 stále opakuje slovo „dnes“ ako ozvena modlitby, ktorú ju 2836 naučil jej Pán³⁷, a výzvy Ducha Svätého.³⁸ Toto „dnes“ živého Boha, do ktorého je človek povolaný vstúpiť, je „hodina“ Ježišovej Veľkej noci, ktorá preniká a nesie celé dejiny: 1085

*Život spočinul na všetkých bytostiach a všetky sú naplnené veľkým svetlom. Východ východov zaplavuje vesmír a ten, ktorý bol „pred zorničkou“ a pred hviezdami, nesmrteľný a nesmierny, veľký Kristus, žiari na všetky bytosti jasnejšie ako slnko. Preto pre nás všetkých, ktorí v neho veríme, nastáva dlhý žiarivý a večný deň, ktorý nikdy nezhasne: mystická Veľká noc.*³⁹

Deň Pána 2174 - 2188

1166 “Podľa apoštolskej tradície, ktorá má svoj pôvod v dni Kristovho zmŕtvychvstania, Cirkev slávi veľkonočné tajomstvo každý ôsmy deň, ktorý sa právom nazýva deň Pána (*dies* 1343 *Domini*), alebo nedeľa (*dies Dominica*)”⁴⁰ Deň Kristovho zmŕtvychvstania je zároveň „prvým dňom týždňa“ pamiatkou prvého dňa stvorenia a „ôsmym dňom“, v ktorom Kristus po svojom „odpočinku“ cez Veľkú (Bielu) sobotu začína deň, „ktorý učinil Pán,“ „deň, ktorý nemá večera“⁴¹ Jeho stredobodom je „Pánova večera“, lebo v nej sa celé spoločenstvo veriacich stretá so vzkrieseným Pánom, ktorý ich pozýva na svoju hostinu.⁴²

*Deň Pána, deň zmŕtvychvstania, deň kresťanov, to je náš deň. Preto sa volá deň Pána, lebo v tento deň Pán vystúpil ako víťaz k Otcovi. Ak ho pohania nazývajú deň slnka, aj my to ochotne vyznávame: veď dnes vzišlo svetlo sveta, dnes vzišlo Slnko spravodlivosti, ktorého líče prinášajú spásu.*⁴³

1167 Nedeľa je v pravom zmysle slova dňom liturgického zhromaždenia, dňom keď sa veriaci zhromažďujú, „aby počúvali Božie slovo, mali účasť na Eucharistii, a tak slávil pamiatku umučenia, zmŕtvychvstania a slávy Pána Ježiša a vzdávali vďaky Bohu, ktorý ich «vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej»“⁴⁴

*Ó Kriste, keď rozjímame o divoch, ktoré sa stali v tento nedeľný deň tvojho svätého zmŕtvychvstania, hovoríme: Nech je zvelebený nedeľný deň, lebo v ňom sa začalo stvorenie..., spása sveta... obnovenie ľudského pokolenia... V ňom sa saradovali nebo a zem a celý vesmír sa naplnil svetlom. Nech je zvelebený nedeľný deň, lebo v ňom boli otvorené brány raja, aby Adam a všetci vyhnanci mohli do nich bez obáv vstúpiť.*⁴⁵

Liturgický rok

1168 Nová doba zmŕtvychvstania naplní svojím jasom celý liturgický rok, začínajúc od veľkonočného trojdňa (*Triduum* 2698 *paschale*) ako od prameňa svojho svetla. Z jednej i druhej strany tohto prameňa liturgia krok za krokom pretvára rok. Je skutočne „Pánovým milostivým rokom“ (*Lk* 4,19). Ekonomia spásy pôsobí v priebehu času, ale od svojho naplnenia v Ježišovej Veľkej noci, a vo vyliatí Ducha Svätého koniec dejín je už anticipovaný, „vopred vychutnávaný“ a Božie kráľovstvo vstupuje do našej doby.

1169 *Veľká noc* preto nie je iba jeden zo sviatkov medzi ostatnými sviatkami: je to „sviatok sviatkov“, „slávnosť slávností“, podobne ako je Eucharistia sviatosťou sviatostí (Veľká sviatosť). Svätý Atanáž nazýva Veľkú noc „Veľkou 1330 nedeľou“⁴⁶ podobne aj „Svätý týždeň“ (*Hebdomada sancta*) sa na Východe (i na Slovensku) nazýva „Veľký týždeň“. Tajomstvo 560 zmŕtvychvstania, v ktorom Kristus premohol smrť, preniká svojou mohutnou silou našu starú dobu, kým mu všetko nebude podrobené.

1170 *Na Nicejskom koncile (r.325) sa všetky cirkvi dohodli, že kresťanská Veľká noc sa bude sláviť v nedeľu po prvom jarnom splne mesiaca (14. nisanu). Reformácia kalendára na Západe v roku 1582 (nazvaná „gregoriánska“ podľa pápeža Gregora XIII.), spôsobila posun viacerých dní vzhľadom na východný kalendár. Západné a východné cirkvi sa dnes snažia dosiahnuť dohodu, aby mohli sláviť deň Pánovho zmŕtvychvstania v ten istý deň.*

1171 Liturgický rok je rozvinutím rozličných aspektov jediného veľkonočného tajomstva. To platí celkom osobitne pre cyklus sviatkov týkajúcich sa tajomstva vtelenia (Zvestovanie, Narodenie, Zjavenie Pána), ktoré pripomínajú 524 začiatok našej spásy a dávajú nám prvotiny veľkonočného tajomstva.

Pamiatky svätých v liturgickom roku

1172 „Pri slávení ročného cyklu tajomstiev Krista svätá Cirkev uctieva s osobitnou láskou preblahoslavenú Bohorodičku Máriu, ktorá je nerozlučne spätá so spasiteľným 971 dielom svojho Syna. V nej obdivuje a velebí najvznešenejšie 2030 ovocie vykúpenia a ako v prečistom obraze s radosťou kontempluje v nej to, čím ona celá túži a dúfa byť“.⁴⁷

1173 Keď Cirkev v ročnom cykle slávi pamiatku mučeníkov a iných svätých, „ohlasuje veľkonočné tajomstvo“ v mužoch a ženách, „ktorí trpeli s Kristom a sú s ním oslávení; predkladá veriacim ich príklady, ktoré ich všetkých priťahujú skrze Krista k Otcovi, a pre ich zásluhy vyprosuje Božie dobrodenia“.⁴⁸

Liturgia hodín

1174 Tajomstvo Krista, jeho vtelenie a jeho Veľká noc, ktoré slávime v Eucharistii, najmä pri nedeľnom zhromaždení, preniká a pretvára čas každého dňa slávením liturgie hodín, „posvätného officia“.⁴⁹ Toto slávenie, verné apoštolským 2698 odporúčaniam „bez prestania sa modliť“⁵⁰ „je zostavené tak, aby sa celý priebeh dňa i noci posvätil chválou Boha“.⁵¹ Je to „verejná modlitba Cirkvi“⁵² v ktorej veriaci (klerici, rehoľníci a laici) vykonávajú kráľovské kňazstvo pokrstených. Keď sa liturgia hodín slávi Cirkvou „schváleným spôsobom“, „vtedy je to naozaj hlas samej Nevesty, ktorá sa prihovára Ženichovi, ba priam modlitba Krista spolu s jeho Telom k Otcovi“.⁵³

1175 *Liturgia hodín je určená na to, aby sa stala modlitbou celého Božieho ľudu. V nej sám Kristus pokračuje vo svojom „kňazskom úrade prostredníctvom svojej Cirkvi“.⁵⁴ Každý sa na nej zúčastňuje podľa svojho miesta v Cirkvi a podľa okolností svojho života: kňazi ako tí, čo sa venujú pastorálnej službe, lebo sú povolani byť vytrvalými v modlitbe a v službe slov⁵⁵, rehoľníci a rehoľnice na základe charizmy svojho zasväteného života,⁵⁶ všetci veriaci podľa svojich možností: „Nech duchovní pastieri dbajú na to, aby sa v nedeľu a na väčšie sviatky hlavné posvätné hodiny, najmä večery slávil spoločne v kostole. Odporúča sa, aby sa aj laici modlili posvätné officium, či už s kňazmi, alebo sami spoločne, alebo aj každý sám.“⁵⁷*

1176 Slávenie liturgie hodín vyžaduje, nielen dať do súladu hlas so srdcom, ktoré sa modlí, ale aj nadobudnúť si „dôkladnejšie liturgické a biblické vzdelanie, najmä pokiaľ 2700 ide o žalmy.“⁵⁸

1177 Hymny a litanické prosby liturgie hodín začleňujú modlitbu žalmov do cirkevného roka tým, že vyjadrujú 2586 symboliku hodiny dňa, liturgického obdobia alebo sviatku, ktorý sa slávi. Okrem toho čítanie Božieho slova pri každej posvätej hodine (s rezponzóriami alebo tropármi, ktoré za ním nasledujú) a pri určitých posvätných hodinách čítania z Otcov a učiteľov duchovného života hlbšie odhaľujú zmysel sláveného tajomstva, pomáhajú chápať žalmy a pripravujú na tichú modlitbu. *Lectio divina*, pri ktorej sa Božie slovo číta a medituje, aby sa stalo modlitbou, je tak zakorenená do liturgického slávenia.

1178 Liturgia hodín, ktorá je akoby predĺžením slávenia Eucharistie, nevyklučuje, ale vyžaduje ako doplnenie rozličné pobožnosti Božieho ľudu, najmä adoráciu a kult Najsvätejšej oltárnej sviatosti. 1378

IV. Kde sláviť?

1179 Kult Novej zmluvy „v duchu a pravde“ (*Jn* 4,24) sa neviaže na nijaké výlučné miesto. Celá zem je svätá a zverená ľuďom. Keď sa veriaci zhromaždia na jednom mieste, najdôležitejšou skutočnosťou sú „živé kamene“ zhromaždené na budovanie „duchovného domu“ (*1 Pt* 2,4-5). Telo vzkrieseného 586 Krista je duchovný chrám, z ktorého vyviera prameň živej vody. Keďže sme Duchom svätým včlenení do Krista, sme „chrám živého Boha“ (*2 Kor* 6,16).

1180 Kde sa neobmedzuje uplatňovanie náboženskej slobody,⁵⁹ 2106 kresťania stavajú budovy určené na Boží kult. Tieto viditeľné kostoly nie sú obyčajnými miestami na zhromažďovanie, ale naznačujú a ukazujú Cirkev, ktorá na tomto mieste žije, prebývanie Boha s ľuďmi, zmierenými a spojenými v Kristovi.

1181 „Dom modlitby - v ktorom sa slávi a uchováva 2691 najsvätejšia Eucharistia, v ktorom sa zhromažďujú veriaci a uctieva sa na ich pomoc a útechu prítomnosť Božieho Syna, nášho Spasiteľa, ktorý sa obetoval za nás na oboetnom oltári -, sa má skvieť čistotou a má byť vhodný na modlitbu a posvätné obrady.“⁶⁰ V tomto „Božom dome“ musí pravdivosť a harmónia znakov, ktoré ho tvoria, prejavovať Krista, ktorý je prítomný a pôsobí na tomto mieste.⁶¹

1182 **Oltár**om Nového zákona je Pánov kríž,⁶² z ktorého 617 pramenia sviatosti veľkonočného tajomstva. Na oltári, ktorý 1383 je stredobodom kostola, sa pod sviatostnými znakmi sprítomňuje obeta kríža. Oltár je Pánovým stolom, ku ktorému je pozvaný Boží ľud.⁶³ V niektorých východných liturgiách oltár je aj symbolom hrobu (Kristus skutočne zomrel a skutočne vstal z mŕtvych).

1183 **Svätostánok** má byť v kostoloch umiestnený „na 1379 veľmi dôstojnom mieste s najväčšou poctou“.⁶⁴ Dôstojný 2120 vzhľad umiestnenie a bezpečnosť eucharistického svätostánku⁶⁵ majú napomáhať adoráciu Pána skutočne prítomného v Najsvätejšej oltárnej sviatosti.

Svätá križma (*myron*), pomazanie ktorou je sviatostným 1241 znakom pečate Ducha Svätého, sa tradične uchováva a uctieva na bezpečnom mieste svätýne. Môže sa tam uložiť aj olej katechumenov a olej na pomazanie chorých.

1184 **Sedadlo** (katedra) biskupa alebo kňaza „má naznačovať jeho funkciu: predsedat' zhromaždeniu a viesť modlitbu.“⁶⁶

A m b o n a: „Dôstojnosť Božieho slova si vyžaduje, aby 103 v kostole bolo vhodné miesto, z ktorého by sa Božie slovo ohlasovalo a ku ktorému by sa pri liturgii slova pútala pozornosť veriacich.“⁶⁷

1185 Zhromaždenie Božieho ľudu sa začína krstom; preto v kostole má byť **miesto na slávenie krstu** (baptistérium), a má sa napomáhať spomienka na krstné sľuby (svätaná voda).

Obnovenie krstného života si vyžaduje **p o k á n i e**. Preto kostol má byť vhodný aj na vyznanie hriechov, vyjadrenie ľútosti a prijatie odpustenia, čo si vyžaduje, aby v ňom bolo vhodné miesto na prijatie kajúcnikov (spovednica a pod.).

Kostol má byť aj priestorom, ktorý pozýva na sústreďenie a tichú modlitbu, ktorá predlžuje a zvnúťňuje veľkú 2717 eucharistickú modlitbu.

1186 A nakoniec, kostol má aj eschatologický význam. Ak sa chce vstúpiť do Božieho domu, treba prekročiť prah, symbol 1130 prechodu zo sveta raneného hriechom do sveta nového života, do ktorého sú povolaní všetci ľudia. Viditeľný kostol symbolizuje otcovský dom, ku ktorému putuje Boží ľud a kde Otec „zotrie im z očí každú slzu“ (Zjv 21,4). Preto je kostol i domom všetkých Božích detí otvoreným dokorán a pripraveným ich prijať.

ZHRNUTIE

1187 Liturgia je dielom celého Krista, Hlavy i Tela. Náš Veľkňaz ju slávi nepretržite v nebeskej liturgii s preblahosladenou Božou Matkou, s apoštolmi, všetkými svätými a s množstvom ľudí, ktorí už vošli do jeho kráľovstva.

1188 Pri liturgickom slávení je „liturgom“ celé zhromaždenie, každý podľa svojej funkcie. Krstné kňazstvo je kňazstvom celého Kristovho Tela. Niektorí veriaci sú však vysvätení sviatosťou posvätného stavu, aby sprítomňovali Krista ako Hlavu Tela.

1189 Liturgické slávenie obsahujú znaky a symboly, ktoré sa vzťahujú na stvorenia (svetlo, voda, oheň), na ľudský život (umývanie, pomazanie, lámanie chleba) a na dejiny spásy (obradý Veľkej noci). Tieto kozmické prvky, tieto ľudské obrady a tieto pripomínania Božích skutkov začlenené do sveta viery a uchopené mocou Ducha svätého, sa stávajú nositeľmi Kristovho spasiteľného a posväcujúceho pôsobenia.

1190 Liturgia slova je neoddeliteľnou časťou slávenia. Zmysel slávenia je vyjadrený Božím slovom, ktoré sa ohlasuje, a živou vierou, ktorá naň odpovedá.

1191 Spev a hudba sú tesne späté s liturgickým konaním. Kritériami ich správneho použitia sú: výrazová krása modlitby, jednomyselná účasť zhromaždenia a posvätný ráz slávenia.

1192 Sväté obrazy v našich kostoloch a domoch majú prebúdať a živiť našu vieru v tajomstvo Krista. Prostredníctvom obrazu Krista a jeho spasiteľných skutkov sa klaniame jemu samému. Prostredníctvom svätých obrazov preblahoslavenej Božej Matky, anjelov a svätých uctieваме tých, ktorí sú na nich zobrazení.

1193 Nedeľa, „deň Pána“, je hlavným dňom slávenia Eucharistie, lebo je dňom Kristovho zmŕtvychvstania. Je dňom liturgického zhromaždenia v pravom zmysle slova, dňom kresťanskej rodiny, dňom radosti a odpočinku od práce. Je „základom a jadrom celého liturgického roka“.⁶⁸

1194 Cirkev však „v ročnom cykle predkladá celé tajomstvo Krista, od vtelenia a narodenia až po nanebovstúpenie, po Turíce a po očakávanie blaženej nádeje a Pánovho príchodu“.⁶⁹

1195 Pozemská Cirkev ukazuje, že je spojená s nebeskou liturgiou tým, že v stanovené dni liturgického roka slávi pamiatku svätých, predovšetkým preblahoslavenej Božej Matky, ďalej apoštolov, mučeníkov a ostatných svätých. Oslavuje Krista za to, že uskutočnil svoju spásu vo svojich oslávených údoch. Ich príklad ju povzbudzuje na jej ceste k Otcovi.

1196 Veriaci, ktorí slávia liturgiu hodín, sa spájajú s Kristom, našim Veľkňazom, modlitbou žalmov, rozjímaním o Božom slove, chválospevmi a vzdávaniami vďaky, aby tak boli pridružení k jeho neprestajnej a všetkých zahrňujúcej modlitbe, ktorá oslavuje Otca a vyprosuje dar Ducha Svätého pre celý svet.

1197 Kristus je pravý chrám Boha, „miesto, kde sídli jeho sláva“; aj kresťania sa pôsobením Božej milosti stávajú chrámami Ducha Svätého, živými kameňmi, z ktorých sa buduje Cirkev.

1198 Cirkev vo svojom pozemskom stave potrebuje miesta, kde by sa spoločenstvo mohlo zhromažďovať: sú to naše viditeľné kostoly - sväté miesta, obrazy Svätého mesta, nebeského Jeruzalema, ku ktorému sa ako pútnici uberáme.

1199 V týchto kostoloch slávi Cirkev verejný kult na oslavu Najsvätejšej Trojice, počúva Božie Slovo a spieva svoje chvály, vznáša svoje modlitby a prináša obeť Krista, ktorý je sviatosťne prítomný v zhromaždení. Tieto kostoly sú aj miestami sústreďenia a osobnej modlitby.

2 . č l á n o k

LITURGICKÁ ROZMANITOSŤ A JEDNOTA TAJOMSTVA

Liturgické tradície a katolíckosť Cirkvi

1200 Od prvého spoločenstva v Jeruzaleme až po parúziu Božie cirkvi verné apoštolskej viere, slávia na všetkých miestach to isté veľkonočné tajomstvo. Tajomstvo slávené v liturgii 2625 je jedno, ale formy jeho slávania sú rozličné.

1201 Nevyspytateľné bohatstvo tajomstva Krista je také veľké, že nijaká liturgická tradícia nemôže vyčerpať možnosti jeho 2663 vyjadrenia. Dejiny vzniku a rozvoja rôznych obradov svedčia o podivuhodnom vzájomnom dopĺňaní. Kým cirkvi prežívali tieto liturgické tradície v spoločenstve viery a sviatostí 1158 viery, navzájom sa obohacovali a rástli vo vernosti k Tradícii a k spoločnému poslaniu celej Cirkvi.⁷⁰

1202 Rozličné liturgické tradície sa zrodili práve vzhľadom 814 na poslanie Cirkvi. Cirkvi v tej istej zemepisnej a kultúrnej oblasti dospeli k slávaniu tajomstva Krista osobitnými prejavmi, príznačnými pre tamojšiu kultúru: v odovzdávaní „zvereného pokladu“ viery (2 Tim 1,14), v 1674 liturgickej symbolike, v organizovaní bratského spoločenstva, v teologickom chápaní tajomstiev a v druhoch svätosti. Takto Kristus, svetlo a spása všetkých národov je liturgickým životom určitej cirkvi zjavovaný národu a kultúre, ku ktorým je poslaná a u ktorých sa zakorenila. Cirkev je všeobecná: môže začleniť do svojej jednoty všetky 835 skutočné kultúrne bohatstvá, pri čom ich očistí.⁷¹ 1937

1203 *Liturgické tradície, alebo obrady, ktoré sa v Cirkvi používajú v súčasnej dobe, sú: latinský obrad (predovšetkým rímsky, ale aj obrady niektorých miestnych cirkví, ako napríklad ambroziánsky obrad alebo obrady niektorých rehoľných rádov), obrad byzantský, alexandrijský alebo koptský, sýrsky, arménsky, maronitský a chaldejský. „Posvätný koncil, verne poslušný tradícii, vyhlasuje, že svätá Matka Cirkev priznáva všetkým právoplatne uznaným obradom rovnaké právo a rovnakú dôstojnosť a že ich chce aj v budúcnosti zachovať a všemožne podporovať.“⁷²*

Liturgia a kultúry

1204 Slávenie liturgie má teda zodpovedať duchu a kultúre 2684 rozličných národov.⁷³ Aby tajomstvo Krista bolo „vyjavené všetkým národom, aby poslušne prijali vieru“ (Rim 16,26), musí sa vo všetkých kultúrach ohlasovať, sláviť a prežívať 854 tak, aby ich neodstránilo, ale vykúpilo a zdokonalilo.⁷⁴ 1232 Práve so svojou vlastnou ľudskou kultúrou - prevzatou a pretvorenou Kristom - a jej prostredníctvom, veľa Božích detí má prístup k Otcovi, aby ho vebili v jednom Duchu. 2527

1205 “V liturgii, predovšetkým v liturgii sviatostí jestvuje 1125 *nezmeniteľná časť*, - pretože je z božského ustanovenia - ktorej strážkyňou je Cirkev. A sú v nej *časti, ktoré sa môžu meniť* a ktoré Cirkev má moc a niekedy i povinnosť prispôbiť kultúram nedávno evanjelizovaných národov.”⁷⁵

1206 “Liturgická rozmanitosť môže byť prameňom obohatenia, ale môže vyvolať aj napätia, vzájomné nepochopenia, ba aj schizmy. Je zrejme, že v tejto oblasti rozličnosť nesmie škodiť jednote. Môže sa vyjadriť len vo vernosti spoločnej viere, sviatostným znakom, ktoré Cirkev prijala od Krista, a hierarchickému spoločenstvu. Prispôbovanie kultúram si vyžaduje aj obrátenie srdca, a ak je to potrebné, aj rozchod so starodávnymi zvykmi, ktoré sú nezlučiteľné s katolíckou vierou.”⁷⁶

ZHRNUTIE

1207 *Je vhodné, aby sa slávenie liturgie snažilo vyjadriť v kultúre národa, v ktorom je Cirkev prítomná, ale bez toho, aby sa kultúre podrobilo. Na druhej strane sama liturgia vytvára a stvára kultúry.*

1208 *Rozličné právoplatne uznané liturgické tradície alebo obrady (ríty), ukazujú katolíckosť Cirkvi, pretože naznačujú a sprostredkujú to isté tajomstvo Krista.*

1209 *Kritérium, ktoré zabezpečuje jednotu v mnohotvárnosti liturgických tradícií, je vernosť apoštolskej Tradícii, t.j.: spoločenstvo vo viere a sviatostiach prijatých od apoštolov, spoločenstvo, ktorého znakom a zárukou je apoštolské nástupníctvo (successio apostolica).*

¹ Porov. Ez 1,26-28

² Porov. Jn 1,29

³ Porov. Hebr 4,14-15; 10,19-21 atď

⁴ Liturgia sv.Jána Zlatoústeho, Anafora

⁵ Porov. Jn 4,10-14; Zjv 21,6

⁶ Porov. Zjv 4,5; Iz 6,2-3

⁷ Porov. Zjv 7,1-8; 14,1

⁸ Porov. Zj 12; Zj 21,9 Žena odetá slnkom (Porov. Zjv 12,1), Baránkova nevesta (Porov. Zjv 21,9).

⁹ Sacrosanctum concilium 26

¹⁰ Tamže, 27

¹¹ Lumen gentium 10

¹² Tamže.; Presbyterorum ordinis 2

¹³ Porov. 1 Pt 2,4-5

¹⁴ Sacrosanctum concilium 14

¹⁵ Presbyterorum ordinis 2 a 15

¹⁶ Sacrosanctum concilium 29

¹⁷ Tamže, 28

¹⁸ Porov. Múd 13,1; Rim 1,19-20, Zj 14,17

¹⁹ Porov. Lk 8,10

²⁰ Porov. Jn 9,6; Mk 7,33-35; 8,22-25

²¹ Porov. Lk 9,31; 22,7-20

²² Sacrosanctum concilium 112

²³ Porov. Kol 3,16-17

²⁴ Porov. sv. Augustín, Enarratio in Psalmos

²⁵ Sacrosanctum concilium 112

²⁶ Tamže

²⁷ Porov. sv. Augustín, Confessiones 9, 6, 14

²⁸ Sacrosanctum concilium 119

- 29 Tamže, 118
 30 Tamže, 121
 31 Sv. Ján Damascénsky, De sacris imaginibus orationes I, 16
 32 II.Nicejský koncil, Conciliorum oecumenicorum decreta 111
 33 Porov. Rim 8,29; 1 Jn 3,2
 34 II.Nicejský koncil: Denz.-Schönm. 609
 35 Sv. Ján Damascénsky, De sacris imaginibus orationes I, 27
 36 Sacrosanctum concilium 102
 37 Porov. Hebr 3,7-4,11; Ž 95,7
 38 Porov. Mt 6,11
 39 Sv. Hyppolyt Rísky, De paschate 1-2
 40 Sacrosanctum concilium 106
 41 Byzantská liturgia
 42 Porov. Jn 21,12; Lk 24,30
 43 Sv.Hieronym, In die dominica Paschae homilia
 44 Sacrosanctum concilium 106
 45 Fanqith, sýrsky obrad z Antiochie, zv.6,letná časť, s.193 b
 46 Sv.Atanáz Alexandrijský, Epistula festivalis 329
 47 Sacrosanctum concilium 103
 48 Tamže, 104, 108-111
 49 Porov. Sacrosanctum concilium 83, 101
 50 Porov. 1 Sol 5,17; Ef 6,18
 51 Sacrosanctum concilium 84
 52 Tamže, 98
 53 Tamže, 84
 54 Tamže
 55 Tamže, 86;96; Presbyterorum ordinis 5
 56 Sacrosanctum concilium 98
 57 Tamže, 100
 58 Tamže, 90
 59 Dignitatis humanae 4
 60 Presbyterorum ordinis 5; Porov. Sacrosanctum concilium 122-127
 61 Sacrosanctum concilium 7
 62 Porov. Heb 13,10
 63 Porov. Principi e norme del Messale Romano 259
 64 Pavol VI. Mysterium fidei
 65 Sacrosanctum concilium 128
 66 Principi e norme del Messale Romano 271
 67 Tamže, 272
 68 Sacrosanctum concilium 106
 69 Tamže, 102
 70 Pavol VI. Evangelii nuntiandi 63-64
 71 Lumen gentium 23; Unitatis redintegratio 4
 72 Sacrosanctum concilium 4
 73 Por. tamže 37-40
 74 Por. Catechesi tradendae 53
 75 Ján Pavol II. Vicesimus quintus annus 16 Sacrosanctum concilium 21
 76 Tamže

2. ODDIEL

Sedem sviatostí cirkvi

1210 Sviatosti Nového zákona ustanovil Ježiš Kristus. Je ich 1113 sedem: krst, birmovanie, Eucharistia, pokánie, pomazanie chorých, posvätný stav a manželstvo. Tieto sviatosti sa týkajú všetkých období a všetkých dôležitých chvíľ života kresťana: dávajú zrod a rast, uzdravenie a poslanie životu viery kresťanov. Je v tom určitá podobnosť medzi obdobiami prirodzeného života a obdobiami duchovného života.¹

1211 Pridŕžajúc sa tejto analógie, vysvetlíme najprv tri sviatosti uvádzania do kresťanského života (*prvá kapitola*), potom sviatosti uzdravenia (*druhá kapitola*) a nakoniec sviatosti, ktoré sú v službe spoločenstva a poslania veriacich (*tretia kapitola*). Zaiste to nie je jediné možné poradie, ale toto poradie umožňuje vidieť, že sviatosti tvoria jeden organizmus, v ktorom má každá sviatosť svoje životne dôležité miesto. Jedinečné postavenie v tomto organizme má Eucharistia ako „sviatosť sviatostí“: „Všetky 1374 ostatné sviatosti sú na ňu zamerané ako na svoj cieľ.“²

PRVÁ KAPITOLA

SVIATOSTI UVÁDZANIA DO KRESŤANSKÉHO ŽIVOTA

1212 Sviatosťami uvádzania do kresťanského života, krstom, birmovaním a Eucharistiou, sa kladú *základy* celého kresťanského života. „Účasť na božskej prirodzenosti, ktorú ľudia dostávajú Kristovou milosťou, má v sebe určitú podobnosť so vznikom, rastom a udržiavaním prirodzeného života. A vskutku veriaci, zrodení pre nový život krstom, sú posilnení sviatosťou birmovania a v Eucharistii sú živí pokrmom večného života. Takto sviatosťami uvádzania do kresťanského života dostávajú v čoraz väčšej miere bohatstvá Božieho života a napredujú k dokonalosti lásky.“³

1. článok SVIATOSŤ KRSTU

1213 Svätý krst je základom celého kresťanského života, vstupnou bránou do života v Duchu Svätom (*vitalis spiritualis ianua*), ako aj bránou, ktorá otvára prístup k ostatným sviatostiam. Krstom sme oslobodení od hriechu a znovuzrodení ako Božie deti, stávame sa Kristovými údmí, sme začlenení do Cirkvi a stávame sa účastníkmi na jej poslaní.⁴ „Krst je sviatosťou znovuzrodenia skrze vodu a v slove.“⁵

I. Ako sa nazýva táto sviatosť?

1214 Krst (lat. *baptismus*) sa nazýva podľa hlavného obradu, ktorým sa udeľuje: krstiť (gréč. *baptizein*) znamená „ponoriť“, „pohrúžiť“. „Ponorenie“ do vody symbolizuje 628 pochovanie katechumena v Kristovu smrť, odkiaľ vychádza vzkriesený s ním⁶ ako „nové stvorenie“ (2 Kor 5,17; Gal 6,15).

1215 Táto sviatosť sa tiež nazýva „*kúpeľom znovuzrodenia a obnovy v Duchu Svätom*“ (Tit 3,5), lebo naznačuje a spôsobuje to narodenie z vody a Ducha, bez ktorého nikto 1257 „nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“ (Jn 3,5).

1216 „Tento kúpeľ sa nazýva *osvietením*, lebo tí, ktorí dostávajú toto [katechetické] poučenie, majú osvieteného ducha...“⁷ Keďže pokrstený prijal pri krste Slovo, „pravé svetlo, ktoré osvecuje každého,“ (Jn 1,9) „po osvietení“ (Hebr 10,32) sa stal „synom svetla“ (1 Sol 5,5), ba 1243 „svetlom“ (Ef 5,8):

Krst je najkrajší a najveľkolepejší z Božích darov... Nazývame ho darom, milosťou, pomazaním, osvietením, rúchom neporušiteľnosti, kúpeľom znovuzrodenia, pečatou a všetkým, čo je najvzácnějšíe. D a r o m, lebo sa dáva tým, ktorí neprinášajú nič; m i l o s ť o u, lebo sa udeľuje aj vinníkom; k r s t o m, lebo hriech je pochovaný vo vode; p o m a z a n í m, lebo je posvätný a kráľovský (takí sú tí, čo sú pomazaní); o s v i e t e n í m, lebo je žiarivým svetlom; r ú c h o m, lebo zakrýva našu hanbu; k ú p e ľ o m, lebo obmýva; p e č a ť o u, lebo nás chráni a je znakom Božej zvrchovanosti.⁸

II. Krst v ekonómii spásy

Predobrazy krstu v Starom zákone

1217 V liturgii veľkonočnej vigílie pri *požehnaní krstnej vody* Cirkev slávnostne pripomína veľké udalosti dejín spásy, ktoré sú predobrazom tajomstva krstu:

Bože, tvoja neviditeľná moc zázračne účinkuje prostredníctvom sviatostných znakov. Stvoril si vodu a mnohorakým spôsobom si ju pripravoval, aby nám naznačovala milosť krstu.⁹

1218 Od začiatku sveta je voda, toto skromné, ale obdivuhodné 344 stvorenie, prameňom života a plodnosti. Sväté písmo ju vidí 694 ako „zatienuť“ Duchom Božím:¹⁰

Bože, tvoj Duch sa už na počiatku stvorenia vznášal nad vodami, a tak voda už vtedy dostala schopnosť posväcovať.¹¹

1219 V Noemovom korábe uzrela Cirkev predobraz spásy 701 prostredníctvom krstu. A v skutku v korábe sa „zachránili 845 skrze vodu len niekoľkí, celkom osem ľudí“ (1 Pt 3,20):

Potopou sveta si vopred naznačil naše znovuzrodenie, keď v hĺbkinách jedného a toho istého živlu bol koniec nerestí a začiatok čnosti.¹²

1220 Ak je voda z prameňa symbol života, morská voda je symbol smrti. Preto mohla byť predobrazom tajomstva kríža. 1010 V tejto symbolike krst znamená spoločenstvo s Kristovou smrťou.

1221 Ale predovšetkým prechod cez Červené more, skutočné vyslobodenie Izraela z egyptského otroctva, zvestuje oslobodenie, ktoré spôsobuje krst:

Abrahámovým potomkom si dal suchou nohou prejsť cez Červené more, aby ľud vyslobodený z faraónovho otroctva bol predobrazom pokrsteného ľudu.¹³

1222 A nakoniec je predobrazom krstu prechod cez Jordán, ktorým Boží ľud dostáva do daru zem prisľúbenú Abrahámovmu potomstvu, ktorá je obrazom večného života. Prisľub tohto blaženého dedičstva sa spĺňa v Novom zákone.

Kristov krst

1223 Všetky predobrazy Starého zákona sa spĺňajú v Ježišovi Kristovi. Ježiš začína svoj verejný život po tom, čo sa dal pokrstiť od svätého Jána Krstiteľa v Jordáne,¹⁴ a po svojom zmŕtvychvstaní zveruje apoštolom toto poslanie: „Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám 232 prikázal“ (Mt 28,19-20).¹⁵

1224 Pán Ježiš sa dobrovoľne podrobil krstu svätého Jána, určenému pre hriešnikov, aby „splnil všetko, čo je spravodlivé“.¹⁶ Tento Ježišov čin je prejavom jeho „zrieknutia sa seba samého“.¹⁷ Duch, ktorý sa vznášal nad vodami prvého stvorenia, zostupuje teraz na Krista, čo je predohrou nového stvorenia, a Otec zjavuje Ježiša ako svojho „milovaného Syna“.¹⁸

1225 Kristus vo svojej Veľkej noci otvoril všetkým ľuďom pramene krstu. A v skutku už o svojom utrpení, ktoré šiel podstúpiť do Jeruzalema, hovoril ako o „krste“, ktorým má byť pokrstený.¹⁹ Krv a voda, ktoré vytekli z prebodnutého boku ukrižovaného Ježiša,²⁰ sú znameniami krstu 766 a Eucharistie, sviatostí nového života.²¹ Odvtedy je možné narodiť sa „z vody a z Ducha“,²² aby sme mohli vstúpiť do Božieho kráľovstva.

Uváž, kde si pokrstený, odkiaľ pochádza krst, ak nie z Kristovho kríža, z Kristovej smrti. V tom je všetko tajomstvo: trpel pre teba. V ňom si vykúpený, v ňom si spasený.²³

Krst v Cirkvi

1226 Odo dňa Turíc Cirkev slávi a vysluhovala svätý krst. Svätý Peter vyhlasuje zástupu otrášenému jeho kázanim: „Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene 849 Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha (Sk 2,38). Apoštoli a ich spolupracovníci ponúkajú krst každému, kto uverí v Ježiša: židom, bohobojným i pohanom.²⁴ Krst sa vždy javí spojený s vierou: „Ver v Pána Ježiša a budeš spasený ty aj tvoj dom,“ hovorí svätý Pavol strážcovi väzenia vo Filipách. Rozprávanie pokračuje: „...a hneď sa dal pokrstiť on i všetci jeho domáci“ (Sk 16, 31.33).

1227 Podľa svätého apoštola Pavla veriaci má krstom účasť na Kristovej smrti; s ním je pochovaný a s ním vstáva z mŕtvych:

„Neviete, že všetci, čo sme boli pokrstení v Kristovi Ježišovi, v jeho smrť sme boli pokrstení? Krstom sme teda s ním boli pochovaní v smrť, aby sme tak, ako bol Kristus vzkriesený z mŕtvych Otcovou slávou, aj my žili novým životom“ (Rim 6,3-4).²⁵

Pokrstení si „obliekli Krista“ (Gal 3,27). Pôsobením Ducha Svätého je krst kúpeľom, ktorý očisťuje, posväcuje a ospravedlivuje.²⁶ 790

1228 Krst je teda kúpeľom vody, v ktorom „neporušiteľné semeno“ Božieho slova spôsobuje svoj oživujúci účinok.²⁷ Sv. Augustín o krste hovorí: „Slovo sa spája s [hmotným] prvkom a vzniká sviatosť.“²⁸

III. Ako sa slávi sviatosť krstu?

Uvádzanie do kresťanského života

1229 Stať sa kresťanom značí už od apoštolských čias prejsť viacerými etapami cesty a uvádzania do kresťanského života. Túto cestu možno prejsť rýchlo, alebo pomaly. Vždy však v nej musia byť niektoré základné prvky: ohlasovanie Božieho slova, prijatie evanjelia, spôsobujúce obrátenie, vyznanie viery, krst, vyliatie Ducha Svätého a prístup k prijatiu Eucharistie.

1230 *Toto uvádzanie do kresťanského života sa v priebehu storočí a podľa okolností značne menilo. V prvých storočiach Cirkvi dosiahlo veľký rozvoj; bolo spojené s dlhým obdobím katechumenátu a s celým radom prípravných obradov, ktoré 1248 liturgicky vyznačovali cestu prípravy katechumena a vyúsťovali do slávenia sviatostí uvádzania do kresťanského života.*

1231 *Kde sa krst detí stal bežne zaužívanou formou slávenia tejto sviatosti, toto slávenie sa stalo jediným úkonom, ktorý veľmi skráteným spôsobom zhrňa etapy, ktoré predchádzajú uvádzanie do kresťanského života. Krst detí už svojou povahou vyžaduje katechumenát po krste. Pritom nejde len o potrebu poučovania po krste, ale aj o nevyhnutné 13 rozvinutie krstnej milosti pri vývoji osoby. Tu má svoje miesto katechéza.*

1232 *Druhý vatikánsky koncil obnovil pre Latinskú cirkev „katechumenát dospelých, rozdelený na viac stupňov“.²⁹ Jeho obrady sa nachádzajú v Ordo initiationis christianae adultorum („Obrad uvádzania dospelých do kresťanského života“) (1972). Koncil okrem toho dovolil, že „popri zločkách uvádzania do kresťanského života, ktoré sa nachádzajú v kresťanskej tradícii“, možno „na misijných územiach pripustiť aj také prvky uvádzania do kresťanského 1204 života, ktoré sa vyskytujú u jednotlivých národov, pokiaľ sa dajú prispôsobiť kresťanskému obradu“.³⁰*

1233 *Dnes sa teda vo všetkých latinských a východných obradoch uvádzanie dospelých do kresťanského života začína s ich vstupom do katechumenátu a dosahuje vrcholný bod v jedinom slávení troch sviatostí: krstu, birmovania a Eucharistie.³¹ Vo východných obradoch sa uvádzanie detí do kresťanského života začína krstom, po ktorom bezprostredne nasleduje birmovanie a prijatie Eucharistie, kým v rímskom obrade toto uvádzanie pokračuje počas niekoľkých rokov katechézy, aby sa neskôr ukončilo prijatím birmovania a Eucharistie, ktorá je vyvrcholením ich uvádzania do kresťanského života.³²*

Mystagógia slávenia

1234 Význam a milosť sviatosti krstu sa jasne prejavujú v obradoch jeho slávenia. Keď veriaci s pozornou účasťou sledujú úkony a slová tohto slávenia, sú zasväcovaní do bohatstiev, ktoré táto sviatosť naznačuje a uskutočňuje v každom novokrstencovi.

1235 *Znamenie kríža* na začiatku slávenia krstu poznačuje 617 Kristovým znakom toho, kto mu bude patriť, a znamená milosť vykúpenia, ktorú nám Kristus získal svojím krížom. 2157

1236 *Hlásanie Božieho slova* osvecuje kandidátov krstu i zhromaždenie zjavenou pravdou a vzbudzuje odpoveď viery neoddeliteľnú od krstu. Krst je totiž osobitným spôsobom 1122 „sviatosťou viery“, pretože je sviatosťným vstupom do života viery.

1237 Keďže krst znamená oslobodenie od hriechu a od jeho podnecovateľa, diabla, vyslovuje sa nad kandidátom 1673 exorcizmus (alebo *viacero exorcizmov*). Celebrant pomaže kandidáta olejom katechumenov, alebo vloží na neho ruku a on sa výslovne vzdáva satana. Takto pripravený môže *vyznať vieru* Cirkvi, ktorej bude krstom „zverený“.³³ 189

1238 *Krstná voda* sa potom posväti modlitbou epiklézy (aj 1217 v tejto chvíli aj na Veľkonočnú vigíliu). Cirkev pritom prosí Boha, aby skrze jeho Syna zostúpila na túto vodu sila Ducha Svätého, žeby sa tí, čo ňou budú pokrstení „narodili z vody a z Ducha“ (Jn 3,5).

1239 Potom nasleduje *podstatný obrad* sviatosti: *krst* v pravom 1214 zmysle slova, ktorý naznačuje a spôsobuje odumretie hriechu a vstup do života Najsvätejšej Trojice prostredníctvom pripodobenia Kristovmu

veľkonočnému tajomstvu. Krst sa najvýraznejším spôsobom vykonáva trojitým ponorením do krsnej vody. Ale už od staroveku sa môže udeľovať aj tak, že sa na hlavu kandidáta trikrát leje voda.

1240 *V Latinskej cirkvi vysluhovateľ sprevádza toto trojnásobné liatie vody slovami: „M., ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“ Vo východných liturgiách katechumen obrátený k východu a kňaz hovorí: „Sluha Boží M. je krsený v mene Otca i Syna i Svätého Ducha.“ A pri vyzvaní každej osoby Najsvätejšej Trojice ho ponorí do vody a opäť z nej vyzdvihne.*

1241 *Pomazanie svätou krizmou* - voňavým olejom, ktorý 1294 posvätil biskup - znamená dar Ducha Svätého novokrstencom. 1574 Stal sa kresťanom, to znamená „pomazaným“ Duchom Svätým, včleneným do Krista, ktorý je pomazaný za kňaza, proroka a kráľa.³⁴ 783

1242 V liturgii Východných cirkví je pomazanie olejom po krste sviatosťou krizmacie (birmovania). V rímskej liturgii je predzvesťou druhého pomazania svätou krizmou, ktoré udelí biskup, teda sviatosť birmovania, ktorá tak povediac 1291 „potvrďuje“ a završuje krsné pomazanie.

1243 *Biele rúcho* symbolicky vyjadruje, že pokrstený „si obliekol Krista“ (Gal 3,27): bol vzkriesený s Kristom. *Svieca* zapálená od veľkonočnej sviece (paškálu) znamená, že Kristus novokrstenca osvietil. Pokrstení sú v Kristovi 1216 „svetlom sveta“ (Mt 5,14).³⁵

Novopokrstený je teraz Božím dieťaťom v jednorodenom Synovi. Môže sa modliť modlitbu Božích detí: Otče náš. 2769

1244 *Prvé prijímanie Eucharistie*. Keď sa novokrstenec stal Božím dieťaťom a obliekol si svadobné rúcho, je pripustený na „Baránkovu svadobnú hostinu“ a prijíma pokrm nového života, Kristovo telo a krv. Východné cirkvi si uchovávajú 1292 živé vedomie jednoty uvádzania do kresťanského života, a preto dávajú sväté prijímanie všetkým novopokrsteným a birmovaným, a to aj malým deťom, pamätajúc na Pánove slová: „Nechajte deti prichádzať ku mne! Nebráňte im...“ (Mk 10,14). Latinská cirkev vyhradzuje prístup k svätému prijímaniu pre tých, čo dosiahli vek užívania rozumu a vyjadruje súvis krstu s Eucharistiou tým, že sa novopokrstené dieťa prinesie k oltáru na modlitbu Otče náš.

1245 *Slávnostné požehnanie* uzatvára slávenie krstu. Pri krste novonarodených má význačné miesto požehnanie matky.

IV. Kto môže prijať krst?

1246 „Každý ešte nepokrstený človek je schopný prijať krst.“³⁶

Krst dospelých

1247 Od začiatkov Cirkvi je krst dospelých najbežnejším tam, kde sa hlásanie evanjelia začalo ešte len nedávno. Katechumenát (príprava na krst) má v tomto prípade dôležité miesto. Ako uvádzanie do viery a do kresťanského života má pripraviť na prijatie Božieho daru pri krste, birmovaní a v Eucharistii.

1248 Katechumenát alebo formovanie katechumenov má za cieľ 1230 umožniť im, aby ako odpoveď na Božiu iniciatívu a v spojení s cirkevným spoločenstvom priviedli k zrelosti svojej obrátenie a svoju vieru. Ide o „výchovu k celému kresťanskému životu...“; ňou sa učenci spájajú s Kristom, svojím učiteľom. Preto katechumeni nech sú náležite zasväcovaní... do tajomstva spásy i do života podľa evanjelia a prostredníctvom posvätných obradov, ktoré sa majú postupne sláviť, nech sú uvádzaní do života viery, liturgie a lásky Božieho ľudu.“³⁷

1249 Katechumeni „sú už spojení s Cirkvou, patria už do 1259 Kristovej rodiny a nezriedka už žijú životom viery, nádeje a lásky“.³⁸ „Matka Cirkev ich už ako o svojich vlastných zahrňuje do svojej lásky a stará sa o nich.“³⁹

Krst detí

1250 Pretože sa deti rodia s padlou a dedičným hriechom 403 poškvrnenou ľudskou prirodzenosťou, tiež potrebujú znovuzrodenie v krste,⁴⁰ aby boli vyslobodené z moci tmy a prenesené do kráľovstva slobody Božích detí,⁴¹ ku ktorej sú povolani všetci ľudia. V krste detí sa osobitne ukazuje, že 1996 milosť spásy je úplne nezaslúženým darom. Cirkev a rodičia by teda pripravili dieťa o neoceniteľnú milosť stať sa Božím dieťaťom, keby mu neudelili krst krátko po narodení.⁴²

1251 Kresťanskí rodičia vedia, že táto prax zodpovedá aj ich úlohe rozvíjať život, ktorý im zveril Boh.⁴³

1252 *Prax krsť malých detí je tradíciou Cirkvi už od nepamätí. Je výslovne dosvedčená už od druhého storočia. Je však celkom možné, že už od začiatku apoštolského kázania, keď celé „domy“ prijímali krst⁴⁴, boli krsené aj malé deti.*⁴⁵

Viera a krst

1253 Krst je sviatosť viery.⁴⁶ Viera však potrebuje 1123 spoločenstvo veriacich. Každý veriaci môže veriť iba vo viere Cirkvi. Viera, ktorá sa vyžaduje pre krst, nie je vierou dokonalou a zreloú, ale začiatkom, ktorý sa má rozvíjať. Katechumenovi alebo jeho krsnému rodičovi sa 168 kladie otázka: „Čo si žiadaš od Božej Cirkvi?“ A on odpovedá: „Vieru!“

1254 U všetkých pokrstených, či už u detí, alebo dospelých, má viera *po* krste rásť. Preto Cirkev každý rok na Veľkonočnú vigíliu slávi obnovenie krsných sľubov. Príprava na krst privádza iba na prah nového života. Krst je prameňom 2101 nového života v Kristovi, z ktorého vyvierajú celý kresťanský život.

1255 Aby sa mohla krstná milosť rozvíjať, je dôležitá pomoc rodičov. Je to aj úloha krstného otca alebo krstnej matky, 1311 ktorí majú byť spoľahlivými veriacimi, schopnými a ochotnými pomáhať novopokrstenému, dieťaťu alebo dospelému, na ceste kresťanského života.⁴⁷ Ich úloha je skutočnou ekleziálnou funkciou (officium).⁴⁸ Celé cirkevné spoločenstvo nesie časť zodpovednosti za rozvinutie a zachovanie milosti prijatej v krste.

V. Kto môže krstíť?

1256 Riadnym vysluhovateľom krstu je biskup a kňazi (presbyter) a v Latinskej cirkvi aj diakon.⁴⁹ V prípade nutnosti môže krstíť každý, aj nepokrstený človek, ak len má požadovaný úmysel. Požadovaný úmysel je chcieť robiť to, čo robí Cirkev, keď krstí, a použiť trojičnú krstnú formulu. 1752 Dôvod pre túto možnosť vidí Cirkev vo všeobecnej spasiteľnej Božej vôli,⁵⁰ a v nevyhnutnosti krstu pre spásu.⁵¹

VI. Nevyhnutnosť krstu

1257 Sám Pán Ježiš tvrdí, že krst je nevyhnutne potrebný na 1129 spásu.⁵² Preto prikázal svojim učeníkom, aby ohlasovali evanjelium a krstili všetky národy.⁵³ Krst je nevyhnutne 161 potrebný na spásu pre tých, ktorým bolo ohlasované 846 evanjelium a ktorí mali možnosť požiadať o túto sviatosť.⁵⁴ Cirkev nepozná okrem krstu iný prostriedok, aby zaistila vstup do večnej blaženosti. Preto sa vystríha zanedbávať poslanie, ktoré prijala od Pána, aby umožnila znovu sa zrodíť „z vody a Ducha“ všetkým tým, ktorí môžu byť pokrstení. *Boh spojil spásu so sviatosťou krstu, ale on sám nie je viazaný na svoje sviatosti.*

1258 Cirkev bola odvždy pevne presvedčená, že tí, čo pre vieru podstupujú smrť, hoci neprijali krst, sú pokrstení svojou smrťou za Krista a s ním. Tento *krst krvi*, takisto 2473 ako *túžba po krste*, spôsobujú účinky krstu, hoci nie je sviatosťou.

1259 *Katechumenom*, ktorí zomrú pred svojim krstom, 1249 zabezpečuje spásu, ktorú nemohli prijať skrze sviatosť, ich výslovná túžba prijať krst, spojená s ľútosťou nad vlastnými hriechmi a láskou.

1260 „Keďže Kristus zomrel za všetkých a keďže konečné povolanie človeka je v skutočnosti len jedno, totiž Božie, musíme byť presvedčení, že Duch Svätý všetkým poskytuje možnosť, aby spôsobom známym Bohu prišli do styku s veľkonočným tajomstvom.“⁵⁵ Každý človek, ktorý hľadá pravdu 848 a plní Božiu vôľu tak, ako ju pozná, môže byť spasený, aj keď nepozná Kristovo evanjelium a jeho Cirkev. Možno predpokladať, že takí ľudia *by si boli výslovne želali* krst, keby boli vedeli, že je nevyhnutne potrebný.

1261 Pokiaľ ide o *deti, ktoré umreli bez krstu*, Cirkev ich môže iba zveriť Božiemu milosrdenstvu, ako to robí v pohrebnom obrade za ne. Veľké Božie milosrdenstvo, ktoré chce, aby všetci ľudia boli spasení⁵⁶ a Ježišova nežná láska voči deťom, ktorá mu vnukla slová: „Nechajte deti prichádzať ku mne! Nebráňte im...“ (*Mk 10,14*), nám dovoľujú dúfať, že existuje cesta spásy pre deti, ktoré zomreli bez krstu. O to 1250 naliehavejšia je teda výzva Cirkvi, aby sa nebránilo deťom prísť ku Kristovi prostredníctvom daru svätého krstu.

VII. Krstná milosť

1262 Rozmanité účinky krstu sú naznačené vnímateľnými 1234 prvkami sviatostného obradu. Ponorenie do vody pripomína symboliku smrti a očisťovania, ale aj znovuzrodenia a obnovy. Dva hlavné účinky krstu sú teda očistenie od hriechov a znovuzrodenie v Duchu Svätom.⁵⁷

Na odpustenie hriechov...

1263 Krstom sa odpúšťajú *všetky hriechy*: dedičný hriech a 977 všetky osobné hriechy, ako aj všetky tresty za hriechy.⁵⁸ V tých, ktorí sa znovuzrodili krstom, nezostáva totiž nič, čo 1425 by im prekážalo vojsť do Božieho kráľovstva: ani Adamov hriech, ani osobný hriech, ani následky hriechu, z ktorých najvážnejším je odlúčenie od Boha.

1264 V pokrstenom však zostávajú niektoré časné následky hriechu, ako utrpenie, choroba, smrť alebo krehkosť spojené so životom, ako sú charakterové slabosti a pod., a 976; aj náklonnosť k hriechu, ktorú Tradícia nazýva *žiadostivosť* 2514 (*concupiscentia*) alebo metaforicky „ohnisko hriechu“ (*fomes* 1426 *peccati*): „Hoci je nám [žiadostivosť] ponechaná pre [životný] boj, nemôže uškodiť tým, ktorí s ňou nesúhlasia a mužne jej odporujú s pomocou milosti Krista Ježiša.“ Ba viac: „Kto závodí podľa pravidiel, dosiahne veniec (2 *Tim* 405 2,5).“⁵⁹

„Nové stvorenie“

1265 Krst nielenže očisťuje od všetkých hriechov, ale i robí z pokrsteného „nové stvorenie“ (2 *Kor* 5,17), adoptívneho 505 Božieho syna,⁶⁰ ktorý sa stal „účastným na božskej 460 prirodzenosti“,⁶¹ Kristovým údom,⁶² Kristovým spoludedičom⁶³ a chrámom Ducha Svätého.⁶⁴

1266 Najsvätejšia Trojica dáva pokrstenému *posväcujúcu milosť*, milosť *ospravodlivenia*, 1992

- ktorá ho pomocou *teologických (božských) čností* robí schopným veriť v Boha, dúfať v neho a milovať ho; 1812

- ktorá mu pomocou *darov Ducha Svätého* umožňuje žiť a konať pod jeho vplyvom; 1831

- ktorá mu pomocou *morálnych čností* umožňuje rásť v dobrom.

Takto celý organizmus nadprirodzeného života kresťana má 1810 svoje korene vo svätom krste.

Včlenenie do Cirkvi, Kristovho tela

1267 Krst robí z nás údy Kristovho tela. „Veď sme si navzájom 782 údmi“ (*Ef* 4,25). Krst včleňuje *do Cirkvi*. Z krstných prameňov (krstiteľníc) sa rodí jediný Boží ľud Novej zmluvy, ktorý presahuje všetky prirodzené

alebo ľudské hranice národov, kultúr, rás a pohlaví: „Veď my všetci... sme boli v jednom Duchu pokrstení, aby sme tvorili jedno telo“ (1 Kor 12,13).

1268 Pokrstení sa stali „živými kameňmi“ na vbudovanie „do duchovného domu, svätého kňazstva“ (1 Pt 2,5). Krstom majú účasť na Kristovom kňazstve, na jeho prorockom a kráľovskom poslaní, sú „vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, 1141 ľud určený na vlastníctvo, aby zvestovali slávne skutky toho,“ ktorý ich „z tmy povolal do svojho obdivuhodného svetla“ (1 Pt 2,9). *Krst dáva účasť na spoločnom kňazstve veriacich.* 784

1269 Keď sa pokrstený stane údom Cirkvi, nepatrí už sebe,⁶⁵ ale tomu, ktorý za nás zomrel a vstal z mŕtvych.⁶⁶ Preto je povolaný, aby sa podriaďoval iným,⁶⁷ aby im slúžil⁶⁸ v spoločenstve Cirkvi a aby bol „poslušný a podriadený“ jej predstaveným,⁶⁹ aby si ich vážil a mal ich v láske.⁷⁰ Podobne ako z krstu vyplývajú zodpovednosti a povinnosti, 871 tak pokrstený nadobúda v Cirkvi aj práva: prijímať sviatosti, byť živý Božím slovom a napomáhaný rôznymi druhmi duchovnej pomoci Cirkvi.⁷¹

1270 Veriaci krstom ...“znovuzrodení ako Božie deti, sú povinní vyznávať pred ľuďmi vieru, ktorú dostali od Boha 2472 prostredníctvom Cirkvi,“⁷² a podieľať sa na apoštolskej a misionárskej činnosti Božieho ľudu.⁷³

Sviatostné puto jednoty kresťanov

1271 Krst je základom spoločenstva všetkých kresťanov, aj 818 tých, ktorí ešte nie sú v plnom spoločenstve s Katolíckou 838 cirkvou: „Veď tí, čo veria v Krista a riadne prijali krst, sú v istom, i keď nedokonalom spoločenstve s Katolíckou cirkvou... Sú ospravedlivení vierou pri krste a začlenení do Krista, a preto právom nosia meno kresťanov a synovia Katolíckej cirkvi ich oprávnené uznávajú za bratov v Pánovi.⁷⁴

„Krst je teda sviatostným putom jednoty, spájajúcim všetkých, ktorí boli ním znovuzrodení.“⁷⁵

Nezmazateľný duchovný znak

1272 Pokrstený, včlenený krstom do Krista, stáva sa podobným Kristovi.⁷⁶ Krst poznačuje kresťana nezmazateľným duchovným znakom (*character*) jeho príslušnosti ku Kristovi. Tento znak 1121 sa nezotrie nijakým hriechom, hoci hriech prekáža krstu prinášať ovocie spásy.⁷⁷ Krst sa udeľuje raz navždy a nemožno ho opakovať.

1273 Veriaci, včlenení krstom do Cirkvi, prijali sviatostný charakter, ktorý ich určuje pre kresťanský náboženský kult.⁷⁸ Krstný charakter uschopňuje a zaväzuje kresťanov, aby slúžili Bohu živou účasťou na posvätnnej liturgii Cirkvi 1070 a vykonávali svoje kňazstvo pokrstených svedectvom svätého života a čínorodou láskou.⁷⁹

1274 “Pánova pečať“ (*Dominicus character*)⁸⁰ je pečaťou, ktorou nás označil Duch Svätý ako „na deň vykúpenia“ (Ef 4,30).⁸¹ „Krst je totiž pečaťou večného života.“⁸² Veriaci, 197 ktorý si „zachová pečať“ až do konca, čiže ktorý ostane verný požiadavkám svojho krstu, bude môcť zomrieť „poznačený znakom viery“⁸³ s vierou svojho krstu, v očakávaní 2016 obľazujúceho videnia Boha - ktoré je zavŕšením viery - a v nádeji na vzkriesenie.

ZHRNUTIE

1275 *Uvádzanie do kresťanského života sa uskutočňuje troma sviatosťami: krstom, ktorý je začiatkom nového života, birmovaním, ktoré tento život posilňuje a Eucharistiou, ktorá veriaceho živí Kristovým telom a krvou, aby sa premieňal v Krista.*

1276 *“Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal“ (Mt 28 19-20).*

1277 *Krst je zrodením k novému životu v Kristovi. Podľa Pánovej vôle je nevyhnutný pre spásu ako sama Cirkev, do ktorej krst včleňuje.*

1278 *Podstatný obrad krstu spočíva v ponorení kandidáta do vody, alebo v liatí vody na jeho hlavu, pričom sa vyslovuje vzývanie Najsvätejšej Trojice, čiže Otca, Syna a Ducha Svätého.*

1279 *Ovocie krstu alebo krstná milosť má bohatý obsah; v sebe zahrňuje: odpustenie dedičného hriechu a všetkých osobných hriechov; zrodenie k novému životu, ktorým sa človek stáva adoptívnym Otcovým dieťaťom, Kristovým údom a chrámom Ducha Svätého. Tým je pokrstený včlenený do Cirkvi, Kristovho tela, a účasť na Kristovom kňazstve.*

1280 *Krst vtlačá do duše nezmazateľný duchovný znak, charakter, ktorý určuje pokrsteného pre kult kresťanského náboženstva. Keďže krst vtlačá nezmazateľný charakter, nemožno ho opakovať.⁸⁴*

1281 *Tí, čo podstupujú smrť pre vieru, ako aj katechumeni a všetci, ľudia, ktorí síce Cirkev nepoznajú, ale z podnetu milosti úprimne hľadajú Boha a snažia sa plniť jeho vôľu, dosiahnu spásu, i keď neprijali krst.⁸⁵*

1282 *Už od najstarších čias sa krst udeľuje deťom, lebo je to milosť a Boží dar, ktorý nepredpokladá ľudské zásluhy; deti sú pokrstené vo viere Cirkvi. Vstup do kresťanského života vovádza do pravej slobody.*

1283 *Pokiaľ ide o deti, ktoré umreli bez krstu, liturgia Cirkvi nás povzbudzuje, aby sme dôverovali v Božie milosrdenstvo a modlili sa za ich spásu.*

1284 *V prípade nutnosti môže krstiť každý človek, ak má úmysel robiť to, čo robí Cirkev, a leje vodu na hlavu krstenca hovoriac: „Ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“*

SVIATOSŤ BIRMOVANIA

1285 Sviatosť birmovania tvorí spolu s krstom a Eucharistiou jeden celok „sviatostí uvádzania do kresťanského života“. Jednota tohto celku sa musí zachovať. Preto veriacim treba vysvetliť, že prijatie sviatosti birmovania je potrebné na završenie krstnej milosti.⁸⁶ „Veď „sviatosť birmovania ich dokonalejšie spája s Cirkvou a obohacuje ich osobitnou silou Ducha Svätého, takže sú ešte viac povinní šíriť a brániť vieru slovom i skutkom, ako praví Kristovi svedkovia.“⁸⁷

I. Birmovanie v ekonómii spásy

1286 *V Starom zákone* proroci zvestovali, že Duch Pánov spočinie na očakávanom Mesiášovi⁸⁸ vzhľadom na jeho 702- spasiteľné poslanie.⁸⁹ Zostúpenie Ducha Svätého na Ježiša 716 pri krste, ktorý mu udelil Ján, bolo znamením, že on je ten, ktorý má prísť, že je Mesiáš, Boží Syn.⁹⁰ Počal sa z Ducha Svätého a celý jeho život a celé jeho poslanie sa odvíjajú v plnom spoločenstve s Duchom Svätým, ktorého mu Otec dáva „bez miery“ (*Jn* 3,34).

1287 Táto plnosť Ducha nemala však ostať iba pre Mesiáša, ale mala byť udelená *celému mesiášskemu ľudu*.⁹¹ Kristus viackrát 739 prisľúbil toto vyliatie Ducha⁹² a tento prisľub splnil najprv na Veľkonočnú nedeľu⁹³ a potom oveľa zjavnejším spôsobom v deň Turíc.⁹⁴ Apoštoli naplnení Duchom Svätým začínajú hlásať „veľké Božie skutky“ (*Sk* 2,11) a Peter vysvetľuje, že toto vyliatie Ducha je znamením mesiášskej doby.⁹⁵ Tí, čo vtedy uverili kázaniu apoštolov a dali sa pokrstiť, tiež dostali „dar Ducha Svätého“ (*Sk* 2,38).

1288 „Od tých čias apoštoli, aby splnili Kristovu vôľu, vkladáním rúk udeľovali novopokrsteným dar Ducha Svätého, 699 ktorým sa završuje krstná milosť.“⁹⁶ Preto v Liste Hebrejom sa medzi základmi prvého kresťanského vyučovania spomína učenie o krstoch, ako aj o vkladaní rúk.⁹⁷ Vkladanie rúk sa v katolíckej tradícii právom považuje za začiatok sviatosti birmovania, ktorou istým spôsobom pretrváva v Cirkvi milosť Turíc.⁹⁸

1289 Aby sa lepšie naznačil dar Ducha Svätého, čoskoro sa ku vkladaniu rúk pridalo pomazanie voňavým olejom (krizmou). 695 Toto pomazanie objasňuje meno „kresťan“, ktoré znamená „pomazaný“ a je odvodené od mena samého Krista, (gréč. *Christos* značí Pomazaný), ktorého „Boh pomazal Duchom 436 Svätým“ (*Sk* 10,38). Obrad pomazania sa používa dodnes tak na Východe, ako aj na Západe. Preto na Východe sa táto sviatosť nazýva *krizmácia*, pomazanie krizmou alebo *myron*, čo značí 1297 „krizma“. Na Západe názov *confirmatio*, z ktorého pochádza výraz birmovanie, naznačuje jednak potvrdenie krstu, ktoré dopĺňa uvádzanie do kresťanského života, a jednak posilnenie krstnej milosti, pričom jedno i druhé je ovocím daru Ducha Svätého.

Dve tradície: Východ a Západ

1290 *V prvých storočiach birmovanie zvyčajne tvorí jedno jediné slávenie spolu s krstom, s ktorým podľa výroku svätého Cypriána vytvára „dvojitú sviatosť“.* Ale zvýšenie počtu krstov detí, a to vo všetkých obdobiach roka, ďalej rozmnoženie (vidieckych) farností a tým aj zväčšenie diecéz, už nedovoľovali - okrem iných dôvodov - aby biskup bol prítomný na všetkých sláveniach krstov. *V snahe vyhradiť pre biskupa završenie krstu sa na Západe zaviedlo časovo oddelené slávenie týchto dvoch sviatostí. Východ si zachoval 1233 obidve sviatosti spojené, takže birmovanie udeľuje kňaz, ktorý krstí. Ale aj on to môže urobiť len s krizmou (myron), ktorú posvätil biskup.*⁹⁹

1291 *Jeden zvyk rímskej cirkvi napomohol rozvoj západnej praxe; bolo to dvojité pomazanie svätou krizmou po krste: 1242 prvé pomazanie, ktoré na novokrstencovi vykonal už kňaz pri jeho výstupe z krstného kúpeľa, bolo završené druhým pomazaním, ktoré vykonal biskup na čele každého novopokrsteného.*¹⁰⁰ *Prvé pomazanie svätou krizmou, ktoré udeľuje kňaz, ostalo spojené s krstným obradom; znamená účasť pokrsteného na Kristovom prorockom, kňazskom a kráľovskom poslaní. Keď sa krst udeľuje dospelému, dáva sa po krste iba jedno pomazanie, a to birmovné.*

1292 *Prax východných cirkví zdôrazňuje hlavne jednotu 1244 uvádzania do kresťanského života. Prax Latinskej cirkvi jasnejšie vyjadruje spoločenstvo nového kresťana s vlastným biskupom, ručiteľom a služobníkom jednoty svojej Cirkvi, jej katolicity a jej apoštolskosti a tým aj spojivom s apoštolským pôvodom Kristovej Cirkvi.*

II. Znaky a obrad birmovania

1293 V obrade tejto sviatosti treba brať do úvahy znak *pomazania* a to, čo pomazanie znamená a vtlačá: duchovnú *pečať*.

Pomazanie má v biblickej a antickej symbolike mnoho 695 významov: olej je znakom hojnosti¹⁰¹ a radosti;¹⁰² očisťuje (mazanie pred kúpeľom a po ňom) a robí pružným (mazanie atlétov a zápasníkov); je znamením uzdravenia, lebo zmierňuje bolesť pomliaždenín a rán¹⁰³ a spôsobuje, že človek žiari krásou, zdravím a silou.

1294 *Všetky tieto významy pomazania olejom sa nachádzajú vo 1152 sviatostnom živote. Pomazanie kandidáta olejom katechumenov pred krstom znamená očistenie a posilnenie; pomazanie chorých vyjadruje uzdravenie a posilu. Pomazanie svätou krizmou po krste, pri birmovaní a pri vysviacke je znakom posvätenia. Birmovaním sa kresťania, čiže tí, čo sú „pomazaní“, stávajú viac účastnými na poslaní Ježiša Krista a na plnosti Ducha Svätého, ktorým je Kristus naplnený, aby celý ich život vydával „Kristovu ľúbeznú vôňu“ (2 Kor 2,15).*

1295 Týmto pomazaním dostáva birmovanec „znak“, *pečať* Ducha 698 Svätého. Pečať je symbolom osoby,¹⁰⁴ znakom jej autority,¹⁰⁵ jej vlastníckeho práva nad nejakým predmetom¹⁰⁶ (preto vojakov označovali pečaťou ich veliteľa a otrokov pečaťou ich pána). Pečať robí hodnoverným právny akt¹⁰⁷ alebo dokument¹⁰⁸ a v istých prípadoch ho robí tajným.¹⁰⁹

1296 Sám Kristus vyhlasuje, že Otec ho označil svojou pečaťou.¹¹⁰ Aj kresťan je poznačený pečaťou: „Boh nás i vás 1121 posilňuje v Kristovi, on nás pomazal, on nás označil svojou pečaťou a vložil nám do srdca závdavok Ducha“ (2 Kor 1,22).¹¹¹ Táto pečať Ducha Svätého znamená, že kresťan úplne patrí Kristovi, že je navždy v jeho službe, ale aj to, že mu je prisľúbená Božia ochrana vo veľkej eschatologickej skúške.¹¹²

Slávenie birmovania

1297 Dôležitým úkonom, ktorý predchádza slávenie birmovania, 1183 ale zároveň istým spôsobom tvorí jeho súčasť, je *svätenie svätej krizmy*. Svätí ju biskup pre celú svoju diecézu počas omše svätenia olejov na Zelený štvrtok. V niektorých 1241 východných cirkvách toto svätenie je dokonca vyhradené patriarchovi:

Sýrsko-antiochijská liturgia má takúto epiklézu svätenia svätej krizmy (myron): „[Otcé...zošli svojho Svätého Ducha] na nás a na tento olej, ktorý je tu pred nami, a posväť ho, aby bol pre všetkých, ktorí ním budú pomazaní a poznačení, myronom svätým, myronom kňazským, myronom kráľovským, pomazaním veselosti, rúchom sveila, plášťom spásy, duchovným darom, posvätením duše i tela, nehynúcim šťastím, nezničiteľnou pečaťou, štítom viery a hrôzu budiacou prílbou proti všetkým úkladom Protivníka.“¹¹³

1298 *Keď sa birmovanie slávi oddelene od krstu, ako je to v rímskom obrade, liturgia sviatosti sa začína obnovením krstných sľubov a vyznaním viery birmovancov. Z toho jasne vyplýva, že birmovanie nadväzuje na krst.¹¹⁴ Keď sa krstí dospelý, dostáva hneď aj birmovanie a má účasť na Eucharistii.¹¹⁵*

1299 V rímskom obrade biskup vystrie ruky nad všetkými birmovancov. Tento úkon je už od apoštolských čias znakom daru Ducha. Biskup pritom prosí o vyliatie Ducha Svätého:

Všemohúci Bože, Otec nášho Pána Ježiša Krista, ty si znovuzrodil z vody a z Ducha Svätého týchto našich bratov a sestry a oslobodil si ich od hriechu. Otče, zošli na nich Ducha Svätého, Obhájcu, udeľ im Ducha múdrosti 1831 a rozumu, Ducha rady a sily, Ducha poznania a nábožnosti a naplň ich Duchom bázne voči tebe. Skrze Krista nášho Pána.¹¹⁶

1300 Nasleduje *podstatný obrad* sviatosti. V latinskom obrade „sa sviatosť birmovania udeľuje pomazaním krizmou na čele, ktoré sa koná vkladáním ruky a slovami: «Prijmi znak daru 699 Ducha svätého.»¹¹⁷ Vo východných cirkvách sa pomazanie myronom (krizmou) koná po modlitbe epiklézy na najdôležitejších častiach tela: na čele, na očiach, na nose, na ušiach, na perách, na prsiach, na chrbte, na rukách a na nohách. Každé pomazanie sa sprevádza formulou: „Pečať daru Svätého Ducha.“

1301 Božk pokoja, ktorým sa končí obrad sviatosti, je znakom a prejavom ekleziálneho spoločenstva s biskupom a so všetkými veriacimi.¹¹⁸

III. Účinky birmovania

1302 Zo slávania sviatosti birmovania vyplýva, že jej účinok spočíva v plnom vyliatí Ducha Svätého, ako sa ho kedysi dostalo apoštolom v deň Turíc. 731

1303 Birmovanie teda prináša vzrast a prehĺbenie krstnej milosti: 1262-

- plnšie nás zakoreňuje do Božieho synovstva, v ktorom 1274 voláme „Abba, Otče!“ (Rim 8,15);

- pevnejšie nás spája s Kristom;

- zveľaďuje v nás dary Ducha Svätého;

- dokonalejšie nás spája s Cirkvou;¹¹⁹

- dáva nám osobitnú silu Ducha Svätého, aby sme slovom i skutkom šírili a bránili vieru ako praví Kristovi svedkovia, aby sme odvážne vyznávali Kristovo meno a nikdy 2044 sa nehanbili za jeho kríž.¹²⁰

„Pamätaj teda, že si prijal duchovný znak, ducha múdrosti a rozumu, ducha rady a sily, ducha poznania a nábožnosti, ducha posvätnéj bázne a zachovaj si, čo si dostal. Boh Otec ťa poznačil, Kristus Pán ťa posilnil a vložil ti do srdca ako závdavok Ducha.“¹²¹

1304 Birmovanie, podobne ako krst, ktorého je zavŕšením, sa 1121 udeľuje iba raz. Vtláča totiž do duše *nezmazateľný duchovný znak*, „charakter“¹²², ktorý je znamením, že Ježiš Kristus označil kresťana pečaťou svojho Ducha a obdaril ho mocou z výsosti, aby sa stal jeho svedkom.¹²³

1305 Tento „charakter“ zdokonaľuje spoločné kňazstvo 1268 veriacich, ktoré prijali pri krste, a „birmovaný dostáva silu verejne vyznávať vieru v Krista a akoby z úradného poverenia (*quasi ex officio*)“.¹²⁴

IV. Kto môže prijať túto sviatosť?

1306 Každý pokrstený, ktorý ešte nebol birmovaný, môže a má prijať sviatosť birmovania.¹²⁵ Z toho, že krst, birmovanie a Eucharistia tvoria jeden celok, vyplýva, že „veriaci sú 1212 povinní prijať túto sviatosť vo vhodnom čase,¹²⁶ lebo bez birmovania a Eucharistie je síce sviatosť krstu platná a účinná, ale uvedenie do kresťanského života ostáva neúplné.

1307 *Latinská tradícia udáva „vek užívania rozumu“ ako orientačný bod pre prijatie birmovania. Ale v nebezpečenstve smrti treba deti birmovať aj keď ešte nedosiahli vek užívania rozumu.¹²⁷*

1308 Ak sa niekedy hovorí o birmovaní ako o „sviatosti kresťanskej zrelosti“, nemal by sa pri tom zamieňať vek dospelosti vo viere s dospelým vekom prirodzeného rastu, ani zabúdať, že krstná milosť je milosť

darovaného a nezaslúženého vyvolenia, a že nepotrebuje „ratifikáciu“ 1250 (dodatočné schválenie), aby sa stala účinnou. Pripomína to svätý Tomáš:

*Telesný vek nepodmieňuje dušu. Preto aj v detskom veku môže človek dosiahnuť dokonalosť duchovného veku, o ktorej hovorí Kniha Múdrosti: „Ctihodná staroba nespočíva v dlhom veku, ani sa nemeria počtom rokov“ (Múd 4,8). Preto mnohé deti vďaka sile Ducha Svätého, ktorú prijali, odvážne bojovali za Krista až do preliatia krvi.*¹²⁸

1309 *Príprava na birmovanie sa musí snažiť viesť kresťana k intímnejšiemu spojeniu s Kristom, k živšej dôvernosti s Duchom Svätým, s jeho konaním, s jeho darmi a vnuknutiami, aby mohol lepšie vziať na seba apoštolské povinnosti kresťanského života. Preto sa birmovná katechéza má usilovať o prebudenie vedomia príslušnosti ku Kristovej Cirkvi, a to tak k Cirkvi všeobecnej, ako aj k farskému spoločenstvu, ktoré má osobitnú zodpovednosť za prípravu birmovancov.*¹²⁹

1310 *Birmovanie treba prijať v stave milosti. Odporúča sa, aby birmovanec pristúpil k sviatosti pokánia, a tak dosiahol očistenie pred prijatím daru Ducha Svätého. Horlivejšia 2670 modlitba ho má pripraviť, aby poslušne a ochotne prijal silu a milosti Ducha Svätého.*¹³⁰

1311 *Pre birmovanie, podobne ako pre krst je vhodné, aby kandidáti hľadali duchovnú pomoc birmovného otca alebo 1255 birmovnej matky. Odporúča sa, aby to bola tá istá osoba ako pri krste, aby sa tak lepšie zdôraznila jednota obidvoch sviatostí.*¹³¹

V. Vysluhovateľ birmovania

1312 *Prvotným vysluhovateľom birmovania je biskup.*¹³²

*Vo východných cirkvách kňaz, ktorý krstí, zvyčajne udeľuje 1233 hneď aj birmovanie v rámci jedného a toho istého slávenia. Robí to však so svätou krizmou, ktorú posvätil patriarcha alebo biskup; to vyjadruje apoštolskú jednotu Cirkvi, ktorej zväzky sa sviatosťou birmovania posilňujú. V Latinskej cirkvi sa takýto poriadok zachováva pri krste dospelých alebo vtedy, keď sa do plného spoločenstva s Cirkvou prijíma pokrstený z iného kresťanského spoločenstva, ktoré nemá platnú sviatosť birmovania.*¹³³

1313 *V latinskom obrade riadnym vysluhovateľom birmovania je 1290 biskup.*¹³⁴ *Hoci biskup môže z vážnych dôvodov dať kňazom splnomocnenie vysluhovať birmovanie*¹³⁵, je vhodné, aby ju práve pre význam tejto sviatosti udeľoval on sám. Nemá sa totiž zabúdať, že práve z tohto dôvodu slávenie birmovania bolo časovo oddelené od krstu. Biskupi sú nástupcami apoštolov a ako takí prijali plnosť sviatosti posvätného stavu. Keď birmovanie vysluhujú oni, tým sa náležite zdôrazní, že táto sviatosť tesnejšie spája tých, čo ju prijímajú, s Cirkvou, s jej apoštolským pôvodom a s jej 1285 poslaním vydávať svedectvo o Kristovi.

1314 *Ak je kresťan v nebezpečenstve smrti, birmovanie mu má udeliť ktorýkoľvek kňaz.*¹³⁶ *Cirkev totiž chce, aby ani jedno 1307 z jej detí, ani to najmenšie, neodišlo z tohto sveta bez toho, aby ho Duch Svätý neurobil dokonalým prostredníctvom daru plnosti Krista.*

ZHRNUTIE

1315 *“Keď sa apoštoli, ktorí boli v Jeruzaleme, do počuli, že Samária prijala Božie slovo, vyslali k nim Petra a Jána. Oni ta zašli a modlili sa za nich, aby dostali Ducha Svätého lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil; boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Potom na nich vložili ruky a dostali Ducha Svätého“ (Sk 8,14-17).*

1316 *Birmovanie zdokonaľuje krstnú milosť. Je to sviatosť, ktorá dáva Ducha Svätého, aby nás hlbšie zakorenil do Božieho synovstva, pevnejšie včlenil do Krista, posilnil naše spojenie s Cirkvou, vo väčšej miere nás pridružil k jej poslaniu a pomáhal nám vydávať svedectvo kresťanskej viery slovom sprevádzaným skutkami.*

1317 *Birmovanie, takisto ako krst, vtláča do duše kresťana duchovný znak alebo nezmazateľný charakter. Preto túto sviatosť možno prijať iba raz za života.*

1318 *Na Východe sa sviatosť birmovania udeľuje bezprostredne po krste a po nej nasleduje účasť na Eucharistii. Táto tradícia zvyčajne zdôrazňuje jednotu troch sviatostí uvádzania do kresťanského života. V Latinskej cirkvi sa táto sviatosť udeľuje po dosiahnutí veku užívania rozumu a jej slávenie sa spravidla vyhradzuje biskupovi, čím sa naznačuje, že táto sviatosť posilňuje ekleziálny zväzok.*

1319 *Kandidát birmovania (birmovanec), ktorý dosiahol vek užívania rozumu, musí vyznať vieru, byť v stave milosti, mať úmysel prijať túto sviatosť a byť pripravený prevziať svoju úlohu Kristovho učeníka a svedka v cirkevnom spoločenstve a v pozemských záležitostiach.*

1320 *Podstatným obradom birmovania je pomazanie svätou krizmou na čele pokrsteného (na Východe aj na iných častiach tela), s vkladáním ruky vysluhovateľa a so slovami: „Prijmi znak daru Ducha Svätého“ v rímskom obrade a „Pečať daru Svätého Ducha“ v byzantskom obrade.*

1321 *Keď sa birmovanie slávi oddelene od krstu, jeho spojitosť s krstom sa okrem iného vyjadruje obnovením krstných sľubov. Keď sa udeľuje počas slávenia Eucharistie, prispieva to k zvýrazneniu jednoty sviatostí uvádzania do kresťanského života.*

¹ Porov. sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae III, 65, 1

² Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae III, 65, 3

³ Pavol VI. Divinae consortium naturae

Porov. Rímsky rituál, Rito dell'iniziazione cristiana degli adulti, introduzione generale, 1-2

- 4 Porov. Florentský koncil: Denz.-Schönm. 1314; Codice di Diritto Canonico 204, 1; 849 Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium. 675, 1
- 5 Rímsky katechizmus 2, 2, 5 6 Porov. Rim 6,3-4; Kol 2,12
- 7 Sv.Justín, Apologiae 1, 61, 12
- 8 Sv.Gregor Naziánsky, Orationes 40, 3-4
- 9 Rímsky misál, Vigília Veľkej noci-svätenie krstnej vody
- 10 Porov. Jn 1,2
- 11 Rímsky misál, Vigília Veľkej noci-svätenie krstnej vody
- 12 Tamže
- 13 Tamže
- 14 Porov. Mt 3,13
- 15 Porov. Mk 16,15-16
- 16 Porov. Mt 3,15
- 17 Porov. Flp 2,7
- 18 Porov. Mt 3,16-17
- 19 Porov. Mk 10,38; Lk 12,50
- 20 Porov. Jn 19,34
- 21 Porov. 1 Jn 5,6-8
- 22 Porov. Jn 3,5
- 23 Sv. Ambróz, De sacramentis 2, 6
- 24 Porov. Sk 2,41; 8,12-13; 10,48; 16,15
- 25 Porov. Kol 2,12
- 26 Porov. 1 Kor 6,11; 12,13
- 27 Porov. 1 Pt 1,23; Ef 5,26
- 28 Sv. Augustín, In Evangelium Johannis tractatus 80, 3
- 29 Sacrosanctum concilium 64
- 30 Tamže, 65; Porov. Sacrosanctum concilium 37-40
- 31 Porov. Ad gentes 14; Codice di Diritto Canonico 851, 865, 866
- 32 Porov. Codice di Diritto Canonico 851, 2°; 868
- 33 Porov. Rim 6,17
- 34 Porov. Rímsky rituál, Obrad krstu detí 62
- 35 Porov. Flp 2,15
- 36 Codice di Diritto Canonico 864; Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 679
- 37 Porov. Ad gentes 14; Kresťanská iniciácia 19 a 98
- 38 Ad gentes 14
- 39 Lumen gentium 14; Codice di Diritto Canonico kan. 206; 788,§ 3
- 40 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1514
- 41 Porov. Kol. 1,12-14
- 42 Porov. Codice di Diritto Canonico 867; Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 681; 686, 1
- 43 Porov. Lumen gentium 11; 41; Gaudium et spes 48; Codice di Diritto Canonico 868
- 44 Porov. Sk 16,15,33; 18,8; 1 Kor 1,16
- 45 Porov. Kongregácia pre učenie viery, Pastoralis actio
- 46 Porov. Mk 16,16
- 47 Porov. Codice di Diritto Canonico 872-874
- 48 Porov. Sacrosanctum concilium 67
- 49 Porov. Codice di Diritto Canonico 861, 1; Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 677, 1
- 50 Porov. 1 Tim 2,4
- 51 Porov. Mk 16,16; Florentský koncil Denz.-Schönm. 1315; Codice di Diritto Canonico 861, 2
- 52 Porov. Jn 3,5
- 53 Porov. Mt 28,19-20; Tridentský koncil Denz.-Schönm. 1618; Lumen gentium, 14; Ad gentes 5
- 54 Porov. Mk 16,16
- 55 Gaudium et spes 22; Porov. Lumen gentium 16; Ad gentes 7
- 56 Porov. 1 Tim 2,4
- 57 Porov. Sk 2,38; Jn 3,5
- 58 Porov. Florentský koncil, Denz.-Schönm. 1316
- 59 Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1515
- 60 Porov. Gal 4,5-7
- 61 Porov. 2 Pt 1,4
- 62 Porov. 1 Kor 6,15; 12,27
- 63 Porov. Rim 8,17
- 64 Porov. 1 Kor 6,19
- 65 Porov. 1 Kor 6,19
- 66 Porov. 2 Kor 5,15
- 67 Ef 5,21; 1 Kor 16,15-16
- 68 Porov. Jn 13,12-15
- 69 Porov. Hebr 13,17
- 70 Porov. 1 Sol 5,12-13
- 71 Porov. Lumen gentium 37; Codice di Diritto Canonico 208-223; Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 675, 2
- 72 Lumen gentium 11
- 73 Porov. Lumen gentium 17; Ad gentes 7,23
- 74 Unitatis redintegratio 3
- 75 Unitatis redintegratio 22
- 76 Porov. Rim 8,29
- 77 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1609-1619
- 78 Porov. Lumen gentium 11
- 79 Porov. Porov. 10
- 80 „Dominicus character“: Sv.Augustín, Epistulae 98,5
- 81 Porov. Ef 1,13-14; 2 Kor 1,21-22
- 82 Sv.Irenej, Demonstratio apostolica, 3
- 83 Rímsky misál, Rímsky kánon
- 84 Porov. Tridentský koncil Denz.-Schönm. 1609 a 1624
- 85 Porov. Lumen gentium, 16
- 86 Porov. Rímsky Pontifikál, Obrad birmovania, Úvod, 1
- 87 Lumen gentium 11; Porov. Rímsky Pontifikál, Obrad birmovania, Úvod, 2
- 88 Porov. Iz 11,2
- 89 Porov. Lk 4,16-22; Iz 61,1
- 90 Porov. Mt 3,13-17; Jn 1,33-34
- 91 Porov. Ez 36,25-27; Joel 3,1-2
- 92 Porov. Lk 12,12; Jn 3,5-8; 7,37-39; 16,7-15; Sk 1,8
- 93 Porov. Jn 20,22
- 94 Porov. Sk 2,1-4

- 95 Porov. Sk 2,17-18
- 96 Porov. Sk 8,15-17; 19,5-6
- 97 Porov. Hebr 6,2
- 98 Pavol VI. Divinae consortium naturae
- 99 Porov. Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 695, 1; 696, 1
- 100 Porov. sv.Hypolit; Traditio apostolica 21
- 101 Porov. Dt 11, 14n
- 102 Porov. Ž 23,5; 104,15
- 103 Porov. Iz 1,6; Lk 10,34
- 104 Porov. Gn 38,18; Ct 8,6
- 105 Porov. Gn 41,42
- 106 Porov. Dt 32,34
- 107 Porov. 1 Kr 21,8
- 108 Porov. Jer 32,10
- 109 Porov. Iz 29,11
- 110 Porov. Jn 6,27
- 111 Porov. Ef 1,13; 4,30
- 112 Porov. Zjv 7,2-3; 9,4; Ez 9,4-6
- 113 Porov. Sýrsko-Antiochijská liturgia, Obrad posvätenia krizmy
- 114 Porov. Sacrosanctum concilium 71
- 115 Porov. Codice di Diritto Canonico 866
- 116 Rímsky Pontifikál, Obrad birmovania 25
- 117 Pavol VI. Divinae consortium naturae
- 118 Porov. sv. Hipolyt; Traditio apostolica 21
- 119 Porov. Lumen gentium 11
- 120 Porov. Florentský koncil: Denz.-Schönm. 1319; Lumen gentium 11; 12
- 121 Sv. Ambróz, De mysteriis 7, 42
- 122 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1609
- 123 Porov. Lk 24,48-49
- 124 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae III, 72, 5 ad 2
- 125 Porov. Codice di Diritto Canonico 889, 1
- 126 Tamže, 890
- 127 Porov. tamže, 891; 883, 3
- 128 Sv. Tomáš Akvinský Summa theologiae III, 72, 8 ad 2
- 129 Porov. Rímsky Pontifikál, Obrad birmovania, Úvod 3
- 130 Porov. Sk 1,14
- 131 Porov. Rímsky Pontifikál, Obrad birmovania, Úvod 5; 6; Codice di Diritto Canonico kan. 893, 1.2
- 132 Lumen gentium 26
- 133 Porov. Codice di Diritto Canonico 883, 2
- 134 Porov. tamže, 882
- 135 Porov. tamže, 884, 2
- 136 Porov. tamže, 883, 3

3 . č l á n o k

SVIATOSŤ EUCHARISTIE

1322 Svätá Eucharistia dovršuje uvádzanie do kresťanského 1212 života. Tí, čo boli krstom povýšení do hodnosti kráľovského kňazstva a birmovaním hlbšie pripodobnení Kristovi, prostredníctvom Eucharistie majú spolu s celým spoločenstvom účasť na samej Pánovej obete.

1323 „Náš Spasiteľ pri Poslednej večeri v tú noc, keď bol zradený, ustanovil eucharistickú obeť svojho tela a svojej krvi, aby ňou v priebehu vekov, kým nepríde, neprestajne pokračoval v obeť kríža a aby tak zveril Cirkvi, svojej milovanej Neveste, pamiatku svojej smrti a svojho zmŕtvychvstania: sviatosť nábožnosti, znak jednoty, puto lásky, veľkonočnú hostinu, «na ktorej sa prijíma Kristus, duša sa naplňa milosťou a dáva sa nám závdavok budúcej slávy».¹³⁷ 1402

I. Eucharistia - prameň a vrchol cirkevného života

1324 Eucharistia je „prameň a vrchol celého kresťanského 864 života“.¹³⁸ „Ostatné sviatosti ako aj všetky cirkevné služby a apoštolské diela sa tesne viažu na svätú Eucharistiu a sú na ňu zamerané. Veď najsvätejšia Eucharistia obsahuje celé duchovné dobro Cirkvi, to jest samého Krista, nášho veľkonočného Baránka.“¹³⁹

1325 „Účasť na Božom živote a jednote Božieho ľudu s Bohom, 775 na ktorých sa zakladá Cirkev, priliehavo vyjadruje a obdivuhodne uskutočňuje Eucharistia. V nej je vrchol pôsobenia, ktorým Boh v Kristovi posväcuje svet, ako aj kultu, ktorý ľudia vzdávajú Kristovi a skrze neho Otcovi v Duchu Svätom.“¹⁴⁰

1326 Nakoniec, slávením Eucharistie sa už spájame s nebeskou 1090 liturgiou a anticipujeme nebeský život, keď Boh bude všetko vo všetkých.¹⁴¹

1327 Skrátka, Eucharistia je súhrnom a hlavným obsahom našej viery: „Spôsob nášho myslenia je v súlade s Eucharistiou a 1124 Eucharistia zasa posilňuje spôsob nášho myslenia.“¹⁴²

II. Ako sa nazýva táto sviatosť?

1328 Nevyčerpatelne bohatstvo tejto sviatosti sa odráža v rozličných názvoch, ktorými sa označuje. Každý z nich pripomína určité aspekty. Nazýva sa:

Eucharistia, lebo je vzdávaním vďaka Bohu. Výrazy 2637 *eucharistein* (Lk 22,19; 1 Kor 11,14) a *eulogein* (Mt 26,26; Mk 14,22) pripomínajú židovské vďakyvzdávania, ktoré - hlavne pri jedle - ohlasujú Božie diela: stvorenie, 1082 vykúpenie a posvätenie. 1359

1329 *Pánova večera*¹⁴³ lebo ide o *Večeru*, ktorú Pán jedol so 1382 svojimi učeníkmi v predvečer svojho umučenia, a o anticipáciu *Baránkovej svadobnej hostiny*¹⁴⁴ v nebeskom Jeruzaleme.

Lámanie chleba, pretože tento obrad, typický pre židovské stolovanie, použil Ježiš, keď požehnával a rozdával chlieb v úlohe stolového pána,¹⁴⁵ najmä pri Poslednej večeri.¹⁴⁶ Podľa tohto úkonu ho učenci spoznali po jeho zmŕtvychvstani¹⁴⁷ a týmto výrazom prví kresťania označovali svoje eucharistické zhromaždenia.¹⁴⁸ Tým

naznačovali, že všetci, ktorí jedia jediný rozlomený chlieb, Krista, vstupujú do spoločenstva s ním a tvoria v ňom jedno telo.¹⁴⁹ 790

Eucharistické zhromaždenie (synaxis), lebo Eucharistia sa 1348 slávi v zhromaždeniach veriacich, ktorí sú viditeľným výrazom Cirkvi.¹⁵⁰

1330 *Pamiatka* umučenia a zmŕtvychvstania Pána. 1341

Svätá obeta, lebo sprítomňuje jedinou obeť Krista, Spasiteľa, a zahrňuje aj obeť Cirkvi; alebo tiež *obeta svätej omše*, „*obeta chvály*“ (Hebr 13,15-16),¹⁵¹ *duchovná obeta*,¹⁵² *čistá*¹⁵³ a *svätá obeta*, pretože završuje a 614 prevyšuje všetky obety Starého zákona.

Svätá božská liturgia, pretože celá liturgia Cirkvi má svoj stred a svoje najplnšie vyjadrenie v slávení tejto sviatosti. V rovnakom zmysle sa nazýva aj slávenie *svätých tajomstiev*. Hovorí sa tiež o *Najsvätejšej sviatosti*, lebo je 1169 „sviatosťou sviatostí“. Takto sa označujú aj eucharistické spôsoby uchovávané vo svätostánku.

1331 *Communio* („spoločenstvo“, bežne „prijímanie“), pretože 950 touto sviatosťou sa spájame s Kristom, ktorý nás robí účastníkmi na svojom tele a krvi, aby sme tvorili jedno telo,¹⁵⁴ nazýva sa tiež „*sväté veci*“ (gréč. *ta hagia*; lat. *sancta*),¹⁵⁵ - čo je pôvodný význam výrazu „spoločenstvo svätých“, o ktorom sa hovorí v apoštolskom vyznaní viery - 948 *anjelský chlieb*, *nebeský chlieb*, *liek nesmrteľnosti*,¹⁵⁶ 1405 *viatikum* atď.

1332 *Svätá omša*, pretože liturgia, v ktorej sa uskutočnilo tajomstvo spásy, sa končí poslaním veriacich (*missio*), aby 849 plnili Božiu vôľu vo svojom každodennom živote.

III. Eucharistia v ekonómii spásy

Znaky chleba a vína

1333 V strede slávenia Eucharistie je chlieb a víno, ktoré sa 1350 Kristovými slovami a vzývaním Ducha Svätého stávajú Kristovým telom a krvou. Cirkev verná Pánovmu príkazu, ktorá na jeho pamiatku až do jeho slávneho návratu to, čo urobil on v predvečer svojho umučenia: „Vzal chlieb...“ Vzal kalich s vínom...“ Keď sa znaky chleba a vína tajomným spôsobom stanú Kristovým telom a krvou, naďalej naznačujú aj to, že 1147 stvorenie je dobré. A tak na ofertórium vzdávame Stvoriteľovi vďaka za chlieb a víno,¹⁵⁷ „plod práce ľudských 1148 rúk“, ale predovšetkým „plod zeme“ a „viniča“, dary Stvoriteľa. V úkone Melchisedecha kráľa a kňaza, ktorý „priniesol chlieb a víno“ (Gn 14,18), Cirkev vidí predobraz svojej vlastnej obety.¹⁵⁸

1334 V Starom zákone sa chlieb a víno prinášajú na obeť 1150 medzi prvotinami zeme na znak vďačnosti Stvoriteľovi. Ale v súvisi s exodom (vyslobodením z Egypta) dostávajú aj nový 1363 význam: nekvasené chleby, ktoré Izrael jedáva každý rok na Veľkú noc (*Pascha*), pripomínajú náhlenie pri vyslobodzujúcom odchode z Egypta; spomienka na mannu na púšti bude Izraelovi vždy pripomínať, že žije z chleba Božieho slova.¹⁵⁹ A nakoniec každodenný chlieb je plodom Zasľúbenej zeme, zárukou, že Boh je verný svojim prisľúbeniam. „Kalich dobrorečenia“ (I Kor 10,16) na konci židovskej veľkonočnej večere pridáva k sviatočnej radosi z vína nový eschatologický rozmer: mesiášske očakávanie obnovenia Jeruzalema. Ježiš ustanovil svoju Eucharistiu tak, že dal nový a konečný význam dobrorečeniu nad chlebom a kalichom.

1335 Zázraky rozmnoženia chlebov, keď Pán dobrorečil, 1151 rozlámal chleby a rozdelil ich prostredníctvom svojich učeníkov, aby nasýtil zástupy, sú predobrazom hojnosti tohto jediného chleba, ktorým je jeho Eucharistia.¹⁶⁰ Znak vody premenenej na víno v Káne¹⁶¹ už ohlasuje hodinu Ježišovho oslávania. Naznačuje zavŕšenie svadobnej hostiny v Otcovom kráľovstve, kde veriaci budú piť nové víno,¹⁶² ktoré sa stalo Kristovou krvou.

1336 Prvé ohlasovanie Eucharistie rozdelilo učeníkov, takisto ako ich pohoršila predpoveď umučenia: „Tvrdá je to reč, kto to môže počúvať?“ (Jn 6,60). Eucharistia a kríž sú kameňmi úrazu. Je to to isté tajomstvo a neprestáva byť príležitosťou na rozdelenie: „Aj vy chcete odísť?“ (Jn 6,67) Táto Pánova otázka zaznieva cez stáročia ako výzva jeho lásky, aby ľudia spoznali, že jedine on má „slová večného života“ (Jn 6,68) a že prijať vo viere dar jeho Eucharistie 1327 znamená prijať jeho samého.

Ustanovenie Eucharistie

1337 Pán, pretože miloval svojich, miloval ich až do 610 krajnosti. Keďže vedel, že nadišla hodina odísť z tohto sveta k Otcovi, pri večeri im umyl nohy a dal im prikázanie lásky.¹⁶³ Aby im nechal závdavok tejto lásky, aby sa nikdy nevzdialil od svojich a urobil ich účastníkmi na svojej Veľkej noci, ustanovil Eucharistiu ako pamiatku svojej smrti a svojho zmŕtvychvstania a prikázal svojim apoštolom, aby ju slávil až do jeho návratu, čím „ich vtedy ustanovil za 611 kňazov Nového zákona“.¹⁶⁴

1338 *Tri synoptické evanjeliá a svätý Pavol nám podali rozprávanie o ustanovení Eucharistie. Svätý Ján zasa uvádza Ježišove slová v kafarnaumskej synagóge, ktoré pripravujú ustanovenie Eucharistie: Kristus označuje sám seba za živý chlieb, ktorý zostúpil z neba.*¹⁶⁵

1339 Ježiš si zvolil čas Veľkej noci, aby splnil to, čo 1169 ohlásil v Kafarnaume: dať svojim učeníkom svoje telo a svoju krv.

Prišiel deň Nekvasených chlebov, keď bolo treba zabiť veľkonočného baránka. Poslal Petra a Jána so slovami: „Chodte a pripravte nám veľkonočnú večeru...“ Išli teda a pripravili veľkonočného baránka. Keď prišla hodina, zasadol za stôl a apoštoli s ním. Tu im povedal: „Veľmi som túžil jesť s vami tohto veľkonočného baránka skôr, ako budem trpieť. Lebo hovorím vám: Už ho nebudem jesť, kým sa nenaplní v Božom kráľovstve...“ Potom vzal chlieb a vzdával vďaka, lámal ho a dával im, hovoriac: „Toto je moje telo, ktoré sa

dáva za vás. Toto robte na moju pamiatku!“ Podobne po večeri vzal kalich a hovoril: „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás“ (Lk 22 7-20).¹⁶⁶

1340 Tým, že Ježiš slávil poslednú večeru so svojimi apoštolmi počas veľkonočnej hostiny, dal definitívny význam 1151 židovskej Veľkej noci. A skutočne, Ježišov prechod k Otcovi skrze jeho smrť a skrze jeho zmŕtvychvstanie, nová Veľká noc (Pascha), bola anticipovaná touto Večerou a slávi sa v Eucharistii, ktorá završuje židovskú Veľkú noc (Paschu) a anticipuje konečnú Veľkú noc Cirkvi v sláve Kráľovstva. 677

„Toto robte na moju pamiatku“

1341 Ježišov prikaz opakovať jeho úkony a slová, „kým 611 nepríde“ (1 Kor 11,26), nevyžaduje len spomenúť si na Ježiša a na to, čo urobil. Vzťahuje sa na liturgické slávenie - prostredníctvom apoštolov a ich nástupcov - pamiatky 2624 Krista, jeho života, jeho smrti, jeho zmŕtvychvstania a jeho príhovoru u Otca.

1342 Cirkev už od začiatku bola verná Pánovmu príkazu. 2624 O jeruzalemskej cirkvi sa hovorí:

„Výtrvalo sa zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách... Deň čo deň svorne zotrvali v chráme, po domoch lámali chlieb a s radosťou a úprimným srdcom požívali pokrm“ (Sk 2,42-46).

1343 Kresťania sa schádzali „na lámaní chleba“ (Sk 20,7) hlavne v „prvý deň týždňa“, to značí v nedeľu, v deň 2177 Ježišovho zmŕtvychvstania. Od tých čias až po naše dni sa neprestajne pokračuje v slávení Eucharistie, takže dnes sa s ním stretávame v Cirkvi všade a s tou istou základnou štruktúrou. Zostáva stredobodom života Cirkvi.

1344 A tak od jedného slávenia po druhé putujúci Boží ľud 1404 ohlasuje Ježišovo veľkonočné tajomstvo, „kým nepríde“ (1 Kor 11,26) a „uberá sa úzkou cestou kríža“¹⁶⁷ k nebeskej hostine, keď všetci vyvolení zasadnú k stolu Kráľovstva.

IV. Liturgické slávenie Eucharistie

Omša v priebehu storočí

1345 Už z druhého storočia máme svedectvo svätého Justína, mučenika, o základných prvkoch priebehu slávenia Eucharistie. Zostali rovnaké až dodnes vo všetkých veľkých liturgických rodinách. Hľa, čo píše Justín okolo roku 155, aby vysvetlil pohanskému cisárovi Antoniovovi Piovovi (138-161), čo robia kresťania:

[V deň nazývaný dňom Slnka všetci, či už bývajú v mestách, alebo na vidieku, schádzajú sa na to isté miesto a čítajú sa pamäti apoštolov alebo spisy prorokov, pokiaľ čas dovolí.

A keď lektor skončil, ujíma sa slova predstavený. Napomína a povzbudzuje do nasledovania takých skvelých vecí.

Potom všetci naraz vstaneme a modlíme sa] za seba samých... a za všetkých ostatných, nech sú kdekolvek, aby sme sa naučili pravdu a stali sa hodnými byť spravodliví svojím správaním a skutkami, byť verní prikázaniam, a tak dosiahli večnú spásu.

Keď sa modlitby skončia, pozdravíme sa navzájom bozkom.

Potom prinesú tomu, čo predsedá bratom, chlieb a kalich vody a vína pomiešaného s vodou.

On ich vezme a vzdáva chválu a slávu Otcovi vesmíru v mene Syna a Svätého Ducha a koná dlhé vďakyvzdanie (gr. eucharistian) za to, že sme sa stali hodnými týchto darov od neho.

Keď skončili modlitby a vďakyvzdanie, všetok prítomný ľud zvolá: „Amen.“

Keď predstavený vykonal vďakyvzdanie a všetok ľud mu odpovedal zvolaním, tí, čo sa u nás nazývajú diakoni, rozdeľujú všetkým jednotlivým prítomným „eucharizovaným“ chlieb, víno a vodu a odnášajú z nich neprítomným.¹⁶⁸

1346 Liturgia Eucharistie sa odvíja podľa základnej štruktúry, ktorá sa zachovala stáročia až po naše časy. Rozčleňuje sa na dve hlavné časti, ktoré v podstate tvoria jednotu:

- zhromaždenie sa liturgia slova s čítaniami, homíliou a modlitbami veriacich;

- liturgia Eucharistie s predložením chleba a vína, konsekračné vzdávanie vďaky a prijímanie.

Liturgia slova a liturgia Eucharistie tvoria spolu „jediný bohoslužobný úkon“; ¹⁶⁹ stôl pripravený pre nás v Eucharistii je totiž stolom Božieho slova i stolom Pánovho 103 tela.¹⁷⁰

1347 Či to azda nie je priebeh veľkonočnej večere vzkrieseného Ježiša s jeho učeníkmi? Počas cesty im vysvetľoval Písma, a keď si potom sadol s nimi k stolu, „vzal chlieb a dobrorečil, lámal ho a podával im ho.“¹⁷¹

Priebeh slávenia

1348 Všetci sa zhromaždia. Kresťania sa schádzajú na tom istom mieste na eucharistické zhromaždenie. Na jeho čele je sám Ježiš Kristus ako hlavný účastník Eucharistie. On je 1140 veľkňaz Nového zákona. On sám neviditeľne predsedá každému eucharistickému sláveniu. Biskup alebo kňaz, práve preto, že ho zastupuje (konajúc v osobe Krista Hlavy - in persona 1548 Christi Capitis), predsedá zhromaždeniu, po čítaní sa ujíma slova, prijíma obety a prednáša eucharistickú modlitbu. Všetci sa aktívne zúčastňujú na slávení každý svojím spôsobom: lektori, tí, čo prinášajú obetné dary, tí, čo rozdeľujú prijímanie a všetok ľud, ktorý vyjadruje zúčastnenosť svojím Amen.

1349 Liturgia slova obsahuje „spisy prorokov“, t.j. Starý 1184 zákon, a „pamäti apoštolov“, čiže ich listy a evanjeliá. Po homílii, ktorá vyzýva prijať toto slovo, „aké naozaj je - Božie slovo“ (1 Sol 2,13), a uvádzať ho do života, nasledujú prosby za všetkých ľudí podľa slov apoštola: „Predovšetkým teda žiadam, aby sa konali

prosby, modlitby, orodovania a vzdávali sa vďaka za všetkých ľudí, za kráľov i za všetkých, čo sú na vyšších miestach“ (1 Tim 2,1-2).

1350 *Príprava obetných darov* (ofertórium): Na oltár potom prinesú, niekedy aj v sprievode, chlieb a víno, ktoré kňaz bude v Kristovom mene obetovať v eucharistickej obete, v ktorej sa stanú Kristovým telom a krvou. Je to úkon Krista pri Poslednej večeri, keď „vzal chlieb a kalich“. „Iba Cirkev prináša túto čistú obeť Stvoriteľovi, keď mu so vzdávaním vďaka obetuje to, čo pochádza z jeho stvorenia.“¹⁷² Prinesením a položením obetných darov na oltár preberá Melchisedechov úkon a odovzdáva Stvoriteľove dary do Kristových rúk. On vo svojej obete privádza k 614 dokonalosti všetky ľudské pokusy prinášať obeť.

1351 Kresťania už od prvých čias prinášajú spolu s chlebom a vínom na Eucharistiu aj svoje dary, aby sa podelili s tými, čo sú v núdzi. Tento zvyk *dobročinnej zbierky*¹⁷³ je stále 1397 aktuálny a inšpiruje sa príkladom Krista, ktorý sa stal chudobným, aby nás urobil bohatými.¹⁷⁴ 2186

*Tí, čo majú dostatok a chcú, podľa svojho úsudku dávajú, čo kto chce. A čo sa zozbiera, uloží sa u predstaveného a on podporuje siroty a vdovy a tých, čo sú pre chorobu, alebo z inej príčiny v núdzi, ako aj väzňov a dočasných prisťahovalcov, slovom, stará sa o všetkých, čo potrebujú pomoc.*¹⁷⁵

1352 *Anafora*. Eucharistickou modlitbou, modlitbou vzdávania vďaka a konsekrácie sa dostávame do stredu a k vrcholnému bodu slávenia:

V prefácii Cirkev vzdáva vďaka Otcovi skrze Krista v Duchu Svätom za všetky jeho diela, za stvorenie, vykúpenie a posvätenie. Tým sa celé spoločenstvo pripája k neprestajnej chvále, ktorú nebeská Cirkev, anjeli a všetci svätí spievajú trojnásobne svätému Bohu. 559

1353 *V epikléze Cirkev prosí Otca, aby zoslal Ducha Svätého 1105 (alebo silu jeho požehnaní)¹⁷⁶ na chlieb a víno, aby sa jeho mocou stali telom a krvou Ježiša Krista a aby tí, čo majú účasť na Eucharistii, boli jedno telo a jeden duch. (Niektoré liturgické tradície kladú epiklézu po anamnéze.)*

Pri rozprávaní o ustanovení Eucharistie sila slov a 1375 konania Krista a moc Ducha Svätého sviatosťne sprítomňujú pod spôsobmi chleba a vína jeho telo a krv, jeho obeť prinesenú na kríži raz navždy.

1354 *V anamnéze, ktorá nasleduje, Cirkev koná pamiatku 1103 umučenia, zmŕtvychvstania a slávneho návratu Ježiša Krista; predkladá Otcovi obeť jeho Syna, ktorá nás zmieruje s ním.*

V príhovoroch dáva Cirkev najavo, že Eucharistia sa slávi v spoločenstve s celou Cirkvou, nebeskou i pozemskou, s Cirkvou živých aj zosnulých a v spoločenstve s pastiermi 954 Cirkvi: s pápežom, s diecéznym biskupom, s jeho presbyteriím a jeho diakonmi a so všetkými biskupmi celého sveta s ich cirkvami.

1355 *V prijímaní, ktorému predchádza modlitba Pána a lámanie 1382 chleba, veriaci prijímajú „nebeský chlieb“ a „kalich spásy“, telo a krv Krista, ktorý sa dal „za život sveta“ (Jn 6,51):*

Pretože tento chlieb a toto víno boli podľa starého vyjadrenia „eucharizované“, „nazýva sa tento pokrm Eucharistia; nesmie sa na nej zúčastniť nik, iba ten, kto verí, že je pravda, čo učíme, a bol obmytý 1327 kúpeľom na odpustenie hriechov a znovuzrodenie a žije tak, ako to zanechal Kristus“.¹⁷⁷

V. Sviatosťná obeť: vzdávanie vďaka, pamiatka, prítomnosť

1356 Ak kresťania slávia Eucharistiu už od začiatku, a to v podobe, ktorá sa popri veľkej rozdielnosti čias a liturgií v podstate nezmenila, je to tak preto, lebo vieme, že nás viaže Pánov príkaz daný v predvečer jeho umučenia: „Toto robte na moju pamiatku“ (1 Kor 24,25).

1357 Tento Pánov príkaz plníme tým, že slávime *pamiatku jeho obety*. Keď to robíme, *obetujeme Otcovi*, čo nám on sám dal: dary jeho stvorenia, chlieb a víno, ktoré sa mocou Ducha Svätého a Kristovými slovami stali telom a krvou Krista: takto sa Kristus stáva skutočne a tajomne *prítomným*.

1358 Eucharistiu musíme teda považovať:

- za vzdávanie vďaka a chvály Otcovi;
- za obetnú pamiatku Krista a jeho Tela;
- za prítomnosť Krista mocou jeho slova a jeho Ducha.

Vzdávanie vďaka a chvály Otcovi

1359 Eucharistia, sviatosť našej spásy, ktorú uskutočnil Kristus na kríži, je tiež obetou chvály na vzdávanie vďaka 293 za dielo stvorenia. V eucharistickej obete celé stvorenie, milované Bohom, je predstavené Otcovi skrze Kristovu smrť a jeho zmŕtvychvstanie. Cirkev môže skrze Krista prinášať obeť chvály na vzdávanie vďaka za všetko, čo Boh urobil dobré, krásne a správne v stvorení a v ľudstve.

1360 Eucharistia je obetou vzdávania vďaka Otcovi, je 1083 dobrorečením, ktorým Cirkev vyjadruje svoju vďačnosť Bohu za všetky jeho dobrodenia, za všetko, čo vykonal stvorením, vykúpením a posvätením. Eucharistia znamená predovšetkým „vzdávanie vďaka“.

1361 Eucharistia je tiež obetou chvály, ktorou Cirkev ospevuje Božiu slávu v mene celého stvorenia. Táto obeť 294 chvály je možná jedine skrze Krista: on spája veriacich so svojou osobou, so svojou chválou a so svojim príhovorom, takže obeť chvály Otcovi je prinášaná *skrze* Krista a s ním, aby bola prijatá v ňom.

Obetná pamiatka Krista a jeho Tela, Cirkvi.

1362 Eucharistia je pamiatkou Kristovej Veľkej noci, sprítomnením a sviatosťným obetovaním jeho jedinej obety v liturgii Cirkvi, ktorá je jeho Telom. Vo všetkých eucharistických modlitbách nachádzame po slovách ustanovenia modlitbu nazývanú *anamnéza*, alebo *pamiatka*. 1103

1363 Podľa Svätého písma *pamiatka* nie je len spomienkou na 1099 minulé udalosti, ale je ohlasovaním divov, ktoré Boh urobil pre ľudí.¹⁷⁸ V liturgickom slávení týchto udalostí sa istým spôsobom stávajú prítomnými a súčasnými. Práve takto chápe Izrael svoje vyslobodenie z Egypta: vždy, keď sa slávi Veľká noc, udalosti exodu sa stávajú prítomnými pamäti veriacich, aby im prispôbili svoj život.

1364 V Novom zákone dostáva *pamiatka* nový význam. Keď Cirkev slávi Eucharistiu, koná pamiatku Kristovej Veľkej noci a tá 611 sa stáva prítomnou: obeta, ktorú Kristus priniesol raz navždy na kríži, zostáva vždy súčasná a účinná.¹⁷⁹ „Vždy, 1085 keď sa na oltári slávi obeta kríža, ktorou «bol obetovaný náš veľkonočný Baránok, Kristus,» uskutočňuje sa dielo nášho vykúpenia.“¹⁸⁰

1365 Keďže je pamiatkou Kristovej Veľkej noci, *Eucharistia je aj obetou*. Obetný charakter Eucharistie sa prejavuje v 2100 samých slovách ustanovenia: „Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás“ a „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás“ (Lk 22,19-20). V Eucharistii 1846 Kristus dáva to isté telo, ktoré vydal za nás na kríži a tú istú krv, ktorú vylial „za všetkých na odpustenie hriechov“ (Mt 26,28).

1366 Eucharistia je teda obeta, pretože *sprítomňuje* (robí 613 prítomnou) obeť kríža, pretože je jej *pamiatkou* a pretože *aplikuje* jej ovocie:

[Kristus,] náš Boh a Pán, hoci sa šiel obetovať Bohu Otcovi raz navždy smrťou na oltári kríža, aby pre nich [ľudí] uskutočnil večné vykúpenie, predsa, keďže sa smrťou nemalo skončiť jeho kňazstvo (Hebr 7,24-47), pri Poslednej večeri, „v tú noc, keď bol zradený“ (1 Kor 11,23), [chcel] zanechať Cirkvi, svojej milovanej Neveste, viditeľnú obeť (ako si to vyžaduje ľudská prirodzenosť), ktorá by sa sprítomňovala krvavá [obeta], ktorá sa mala uskutočniť jediný raz na kríži, a aby jej pamiatka zotrvala až do konca sveta a jej spásna sila sa aplikovala na odpustenie hriechov, ktorých sa každodenne dopúšťame.¹⁸¹

1367 Kristova obeť a obeť Eucharistie sú *jednou jedinou* 1545 *obetou*: „je to jedna a tá istá obeť, ten istý sa teraz obetuje službou kňazov, ktorý vtedy sám seba obetoval na kríži; rozdielny je len spôsob obetovania.“ „V tejto božskej obete, ktorá sa koná vo svätej omši, je prítomný a nekrvavým spôsobom sa obetuje ten istý Kristus, ktorý jediný raz sám seba priniesol na obeť krvavým spôsobom na oltári kríža.“¹⁸²

1368 *Eucharistia je aj obetou Cirkvi*. Cirkev, ktorá je Kristovým telom, má účasť na obete svojej Hlavy. S ním je aj ona sama celá obetovaná. Spája sa s jeho príhovorom u Otca za všetkých ľudí. V Eucharistii sa Kristova obeť stáva 618 aj obetou údov jeho Tela. Život veriacich, ich vzdávanie 2031 chvály, ich utrpenie, ich modlitba a ich práca sú spojené s Kristovým životom, s jeho vzdávaním chvály, utrpením, modlitbou, prácou a s jeho bezvýhradnou obetou, a tak získavajú novú hodnotu. Kristova obeť prítomná na oltári 1109 poskytuje všetkým generáciám kresťanov možnosť byť spojení s jeho obetou.

V katakombách sa Cirkev často znázorňuje ako modliaca sa žena so široko rozostretými rukami v modlitebnej postoj. Tak ako Kristus, ktorý rozopäl ramená na kríži, aj ona sa skrze neho, s ním a v ňom obetuje a oroduje za všetkých ľudí.

1369 *Celá Cirkev je spojená s Kristovou obetou a s jeho príhovorom*. Pápež, poverený Petrovou službou v Cirkvi, je 834; pridružený ku každému sláveniu Eucharistie, kde sa spomína 882 ako znak a služobník jednoty všeobecnej Cirkvi. *Miestny biskup* je za Eucharistiu vždy zodpovedný, a to aj vtedy, 1561 keď jej predsedá kňaz. Jeho meno sa v nej vyslovuje preto, 1566 aby sa vyjadrilo, že on predsedá partikulárnej cirkvi, uprostred presbytéria (kňazského zboru) a asistenciou diakonov. Spoločenstvo sa prihovára aj za všetkých vysvätených služobníkov, ktorí preň a s ním obetujú eucharistickú obeť:

*Nech sa len tá Eucharistia považuje za hodnovernú, ktorá sa koná pod predsedníctvom biskupa alebo toho, koho on poveril.*¹⁸³

*Službou kňazov sa duchovná obeť veriacich stáva dokonalou v spojení s obetou Krista, jediného Prostredníka, ktorá sa rukami kňazov v mene celej Cirkvi prináša v Eucharistii nekrvavým a sviatosným spôsobom, kým sám Pán nepríde.*¹⁸⁴

1370 S Kristovou obetou sa spájajú nielen tie jeho údy, ktoré sú ešte na tomto svete, ale aj tie, ktoré sú už v *nebeskej* 956 *sláve*. Cirkev totiž prináša eucharistickú obeť v 969 spoločenstve s preblahoslavenou Pannou Máriou, ktorú si výslovne pripomína spolu so všetkými svätcami a sväticami. V Eucharistii je Cirkev spolu s Máriou, ako pod krížom, spojená s obetou Krista a s jeho príhovorom.

1371 Eucharistická obeť sa prináša aj za *zosnulých* 958; *veriacich*, „ktorí umreli v Kristovi a ešte nie sú celkom 1689 očistení,“¹⁸⁵ aby mohli vojsť do Kristovho svetla a pokoja: 1032

*Pochovajte toto telo hocikde. Nech vás starosť oň netrápi. Len o to vás prosím, aby ste pamätali na mňa pri Pánovom oltári, nech budete kdekoľvek.*¹⁸⁶

*Potom sa (v anafore) modlíme za zosnulých svätých Otcov a biskupov a vôbec za všetkých našich zosnulých, lebo veríme, že to bude na veľmi veľký úžitok pre duše, za ktoré sa prosba predkladá, kým je prítomná svätá a bázeň vzbudzujúca obeť... Keď mu [Bohu] predkladáme svoje prosby za tých, ktorí zosnuli, aj keď boli hriešnikmi..., predkladáme Krista obetovaného za naše hriechy, a tak uzmierujeme Boha, ktorý je priateľom ľudí, s nimi i s nami.*¹⁸⁷

1372 Svätý Augustín obdivuhodne zhrnul túto náuku, ktorá nás a povzbudzuje k čoraz plnšej účasti na obete nášho Vykupiteľa, ktorú slávime v Eucharistii: 1140

Celú túto vykúpenú obec, čiže zhromaždenie a spoločenstvo svätých, prináša ako všeobecnú obeť Bohu veľkňaz, ktorý aj seba samého obetoval, keď trpel za nás v prirodzenosti sluhu, aby nás urobil telom takej vznešenej Hlavy... Toto je obeť kresťanov: „my mnohí sme jedno telo v Kristovi“ (Rim 12,5). A Cirkev ju slávi aj v Oltárnej sviatosti, ktorú veriaci poznajú, kde sa jej ukazuje, že v tej veci, ktorú obetuje, je sama obetovaná.¹⁸⁸

Kristova prítomnosť mocou jeho slova a Ducha Svätého

1373 „Ježiš Kristus, ktorý zomrel, ba viac, ktorý bol vzkriesený, ktorý je po pravici Boha a prihovára sa za nás“ (Rim 8,34), je prítomný pre svoju Cirkev mnohorakým spôsobom:¹⁸⁹ vo svojom slove, v modlitbe svojej Cirkvi, „tam, kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v“ jeho „mene“ (Mt 18,20), v chudobných, v chorých, v uväznených,¹⁹⁰ vo svojich sviatostiach, ktorých je pôvodcom, v obeť omše a v osobe vysväteného služobníka. Ale „nadovšetko [je prítomný] 1088 najmä pod eucharistickými spôsobmi.“¹⁹¹

1374 Spôsob Kristovej prítomnosti pod eucharistickými spôsobmi je jediný svojho druhu. Povyšuje Eucharistiu nad všetky sviatosti a robí z nej „akoby vyvrcholenie duchovného 1211 života a cieľ, ku ktorému smerujú všetky sviatosti“.¹⁹² V Najsvätejšej sviatosti Eucharistie „sa nachádza opravdivo, skutočne a podstatne telo a krv nášho Pána, Ježiša Krista, spolu s dušou a božstvom, a teda celý Kristus“.¹⁹³ „Táto prítomnosť sa nenazýva «skutočnou» exkluzívne, ako keby ostatné [prítomnosti] neboli «skutočné», ale vo zvrchovanom zmysle (per antonomosiam), pretože je podstatná a pretože sa ňou celý Kristus, Boh a človek, stáva prítomným.“¹⁹⁴

1375 Kristus sa stáva prítomným v tejto sviatosti premenením chleba a vína na Kristovo telo a krv. Cirkevní Otcovia rozhodne vyjadrili vieru Cirkvi v účinnosť Kristovho slova a pôsobenia Ducha Svätého pri uskutočnení tohto premenenia. 1105 Svätý Ján Zlatoústý napríklad tvrdí:

To nespôsobuje človek, že sa obeť dary stávajú Kristovým telom a krvou, ale sám Kristus, ktorý bol ukrižovaný za nás. Kňaz, podoba Krista, vyslovuje tieto slová, ale ich účinnosť a milosť sú od Boha. Toto je 1128 moje telo, hovorí. Tieto slová premieňajú obeť dary.¹⁹⁵

A svätý Ambróz o eucharistickom premenení hovorí:

Toto nie je to, čo vytvorila príroda, ale to, čo konsekrovalo dobrorečenie, a sila dobrorečenia je väčšia ako sila prírody, lebo dobrorečením sa aj sama príroda mení... Ak teda mohlo Kristovo slovo z ničoho urobiť, čo 298 nebolo, nemôže to, čo je, premeniť na to, čím nebolo? Ved' dať veciam novú prirodzenosť nie je menej, ako zmeniť ju.¹⁹⁶

1376 Tridentský koncil zhŕňa katolícku vieru vo vyhlásení: „Pretože Kristus, náš Vykupiteľ, povedal, že to, čo obetoval pod spôsobom chleba, je skutočne jeho telo, v Božej Cirkvi vždy vládlo presvedčenie, ktoré tento svätý koncil znovu vyhlasuje: Konsekráciou chleba a vína sa uskutočňuje premena celej podstaty chleba na podstatu tela Krista, nášho Pána a celej podstaty vína na podstatu jeho krvi. Túto premenu svätá katolícka Cirkev prilieha a správne nazýva transsubstanciácia [prepodstatnenie].“¹⁹⁷

1377 Kristova eucharistická prítomnosť sa začína vo chvíli konsekrácie a trvá tak dlho, kým trvajú eucharistické spôsoby. Kristus je prítomný celý v každom spôsobe a v každej jeho časti, takže lámanie chleba Krista nedelí.¹⁹⁸

1378 Kult Eucharistie. V omšovej liturgii vyjadrujeme svoju 1178 vieru v skutočnú prítomnosť Krista pod spôsobmi chleba a vína okrem iného aj pokľaknutím alebo hlbokou úklonou na znak klaňania sa Pánovi: „Katolícka Cirkev vždy prejavovala 103 a neprestáva prejavovať tento kult adorácie, ktorý 2628 sviatosti Eucharistie náleží nielen počas omše, ale aj mimo jej slávenia tým, že s čo najväčšou starostlivosťou uchováva konsekrované hostie, vystavuje ich, aby si ich veriaci slávnostným spôsobom uctievali, a nosí ich v procesii.“¹⁹⁹

1379 Svätá úschova (svätostánok) bola pôvodne určená na 1183 dôstojné uchovávanie Eucharistie, aby mohla byť zanesená chorým a neprítomným mimo omše. Prehlbením viery v skutočnú prítomnosť Krista v jeho Eucharistii si Cirkev uvedomila význam tichej adorácie Pána prítomného pod eucharistickými spôsobmi. Preto svätostánok má byť umiestnený na zvlášť čestnom mieste kostola a má byť zhotovený tak, aby 2691 zdôrazňoval a dával najavo pravdu, že Kristus je skutočne prítomný v Najsvätejšej sviatosti.

1380 Je nanajvýš vhodné, že Kristus chcel zostať prítomný pre svoju Cirkev takýmto jedinečným spôsobom. Keďže išiel opustiť svojich vo svojej viditeľnej podobe, chcel nám darovať svoju sviatostnú prítomnosť; keďže sa išiel obetovať 669 na kríži za našu spásu, chcel, aby sme mali jeho lásku, ktorou nás miloval „až do krajnosti“ (Jn 13,1), až po darovanie vlastného života. A skutočne, vo svojej eucharistickej prítomnosti zostáva tajomne uprostred nás ako ten, ktorý nás miloval a vydal sám seba za nás;²⁰⁰ a zostáva 478 tu pod znameniami, ktoré vyjadrujú a sprostredkujú túto lásku:

Cirkev a svet veľmi potrebujú eucharistický kult. Ježiš nás očakáva v tejto sviatosti lásky. Nešetrite čas a idme ho stretnúť v adorácii, v rozjímaní plnom viery 2715 a pripravenom naprávať veľké viny a zločiny sveta. Nech naša adorácia nikdy neprestane.²⁰¹

1381 „Prítomnosť opravdivého Kristovho tela a opravdivej Kristovej krvi v tejto sviatosti «nemôžeme vnímať zmyslami», hovorí svätý Tomáš, «ale jedine vierou, ktorá sa opiera o Božiu autoritu». Preto, keď svätý Cyril komentuje text 156 svätého Lukáša 22,19: Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás, tvrdí: «Nepochybuj, či je to pravda, ale radšej s vierou prijmi Spasiteľove slová, lebo ten, ktorý je Pravda, 215 neklame.»²⁰²

*Klaniam sa ti vrúcne, Bože večitý,
pod spôsobom chleba z lásky ukrytý.
Srdce moje tebe sa len oddáva,
že si Pánom jeho, vďačne uznáva.
Zrak môj i chuť chceli by ma oklamať,
ale sluch ma učí pevnú vieru mať.
Verím, čo Syn Boží ustanovil nám:
ten klamať nemôže, kto je Pravda sám.
(Hymnus Adoro te devote)*

VI. Veľkonočná hostina

1382 Omša je súčasne a nerozdeliteľne obetnou pamiatkou, v ktorej neprestajne pretrváva obeta kríža, a posvätnou hostinou účasti (*communio*) na Pánovom tele a krvi. Ale slávenie eucharistickej obety je úplne zamerané na dôverné spojenie veriacich s Kristom prostredníctvom svätého prijímania. Prijímať znamená prijať samého Krista, ktorý sa 950 obetoval za nás.

1383 *Oltár*, okolo ktorého je Cirkev zhromaždená pri slávení 1182 Eucharistie, predstavuje dve stránky toho istého tajomstva: obetný oltár a Pánov stôl, a to tým viac, že kresťanský oltár je symbolom samého Krista, prítomného uprostred zhromaždenia veriacich jednak ako obeť obetovaná na naše zmierenie a jednak ako pokrm, ktorý sa nám dáva. „Čo je však Kristov oltár, ak nie obraz Kristovho tela?“ - pýta sa svätý Ambróz.²⁰³ A na inom mieste hovorí: „Oltár je obraz [Kristovho] tela a Kristovo telo je na oltári.“²⁰⁴ Liturgia vyjadruje túto jednotu obety a prijímania v mnohých modlitbách. Rímska cirkev sa napríklad vo svojej anafóre modlí takto:

*Pokorne ťa prosíme, všemohúci Bože, prikáž svojmu svätému anjelovi preniesť tieto dary na tvoj nebeský oltár, pred tvár tvojej božskej velebnosti, aby nás všetkých, ktorí máme účasť na tejto oltárnej obete a prijímeme presväte telo a krv tvojho Syna, naplnilo hojné nebeské požehnanie a milosť.*²⁰⁵

„Vezmite a jedzte z neho všetci“: prijímanie

1384 Pán sa na nás obracia s naliehavou výzvou prijímať ho vo 2835 sviatosti Eucharistie: „Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život“ (*Jn* 6,53).

1385 Aby sme mohli odpovedať na túto výzvu, musíme sa na túto veľkú a svätú chvíľu *prípraviť*. Svätý Pavol vyzýva spytovať si svedomie: „Kto by jedol chlieb alebo pil Pánov kalich nehodne, prevíni sa proti Pánovmu telu a krvi. Nech teda človek skúma sám seba, a tak je z toho chleba a pije z kalicha. Lebo kto je a pije, a nerozoznáva telo, ten si je a pije odsúdenie“ (*I Kor* 11,27-29). Kto si je vedomý ťažkého 1457 hriechu, musí skôr, ako pristúpi k prijímaniu, prijať sviatosť zmierenia.

1386 Pred nesmiernou veľkosťou tejto sviatosti veriaci môže iba s poníženosťou a s vrúcnu vierou opakovať stotníkove slová:²⁰⁶ „Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea“ („Pane, nie som hoden, aby si vošiel pod moju strechu, ale povedz iba slovo a duša mi ozdravie“).²⁰⁷ V Božskej liturgii svätého Jána Zlatoústeho veriaci sa modlia v tom istom duchu:

*Boží Syn, daj mi dnes účasť na tvojej mystickej hostine; lebo nevyzradím Tajomstvo tvojim nepriateľom; ani ťa 732 nepobozkám bozkom Judáša, ale tak ako lotor k tebe volám: „Pane, spomeň si na mňa vo svojom kráľovstve.“*²⁰⁸

1387 *Aby sa veriaci náležite pripravili na prijatie tejto sviatosti, zachovávajú pôst predpísaný v ich Cirkvi.*²⁰⁹

2042 *Postoj (pohyby, odev) vyjadri úctu, slávnostný rás a radosť tejto chvíle, keď sa Kristus stáva naším hosťom.*

1388 Zodpovedá samotnému zmyslu Eucharistie, aby veriaci, ak majú požadované predpoklady, *prijímali vždy* keď sa zúčastnia na svätej omši: „Veľmi sa odporúča tá dokonalejšia účasť na omši, keď veriaci po kňazovom prijímaní prijímajú Pánovo telo z tej istej obety.“²¹⁰

1389 Cirkev zaväzuje veriacich, aby „sa v nedeľu a na 2042 zasvätené sviatky zúčastnili na božskej liturgii“²¹¹ a aby aspoň raz do roka prijali Eucharistiu, podľa možnosti vo veľkonočnom období,²¹² keď sa na to vopred pripravili sviatosťou zmierenia. Cirkev však vrelo odporúča veriacim, aby svätú Eucharistiu prijímali v nedeľu a vo sviatočné dni, alebo ešte častejšie, aj denne. 2837

1390 Vďaka Kristovej sviatosťnej prítomnosti pod každým spôsobom možno prijímaním iba pod spôsobom chleba prijať celé ovocie milosti Eucharistie. Z pastoračných dôvodov sa v latinskom obrade tento spôsob prijímania legitímne ustálil ako najbežnejší. „Plnšie zvýraznenie znaku svätého prijímania sa však dosiahne prijímaním pod obidvoma spôsobmi. V tejto forme sa totiž dokonalejšie prejavuje znak eucharistickej hostiny.“²¹³ Toto je bežný spôsob prijímania vo východných obradoch.

Ovocie prijímania

1391 *Prijímanie prehlbuje naše spojenie s Kristom.* Prijatie Eucharistie vo svätom prijímaní prináša ako svoje hlavné ovocie dôverné spojenie s Ježišom Kristom. Ved' Pán hovorí: 460 „Kto je moje telo a pije moju krv, zostáva vo mne a ja v ňom“ (*Jn* 6,56). Život v Kristovi má svoj základ v eucharistickej hostine: „Ako mňa poslal živý Otec a ja žijem z Otca, aj ten, čo mňa je, bude žiť zo mňa“ (*Jn* 6,57). 521

*Keď veriaci na Pánove sviatky prijímajú telo Syna, ohlasujú si navzájom radostnú zvesť, že je daný závdavok života, ako keď anjel povedal Márii Magdaléne: „Kristus vstal z mŕtvych!“ Hľa, už teraz sa život a vzkriesenie udeľujú tomu, kto prijíma Krista.*²¹⁴

1392 Čo spôsobuje hmotný pokrm v našom telesnom živote, to podivuhodným spôsobom uskutočňuje sväté prijímanie v našom 1212 duchovnom živote. Účasť na tele zmŕtvychvstalého Krista, tele „oživenom Duchom Svätým a oživujúcom,²¹⁵ zachováva, zveľaďuje a obnovuje život milosti prijatý v krste. Tento rast kresťanského života sa potrebuje živiť eucharistickým prijímaním, chlebom na ceste nášho putovania, až do chvíle smrti, keď nám bude daný ako viatikum. 1524

1393 *Prijímanie nás odľučuje od hriechu.* Kristovo telo, ktoré prijímame vo svätom prijímaní, „je dané za nás“ a krv, ktorú pijeme, „je vyliata za mnohých na odpustenie hriechov“. 613 Preto nás Eucharistia nemôže zjednotiť s Kristom bez toho, aby nás súčasne neočistila od spáchaných hriechov a neuchránila pred hriechmi budúcimi.

*„Vždy, keď ho prijímame, zvestujeme Pánovu smrť.“²¹⁶ Ak zvestujeme Pánovu smrť, zvestujeme odpustenie hriechov. Ak vždy, keď sa [jeho] krv vylieva, vylieva sa na odpustenie hriechov, musím ju prijímať stále, aby mi stále odpúšťala hriechy. Ja, ktorý sa stále dopúšťam hriechov, musím mať stále liek.*²¹⁷

1394 Podobne ako telesný pokrm slúži na znovuzískanie stratených síl, tak Eucharistia posilňuje lásku, ktorá má v 1863 každodennom živote sklón slabnúť; táto oživená láska *zotiera všedné hriechy.*²¹⁸ Kristus tým, že sa nám dáva, oživuje našu lásku a robí nás schopnými preťať nezriadené lipnutie na 1436 stvoreniach a zakoreniť sa v ňom:

*Keďže teda Kristus zomrel za nás z lásky, keď počas obety konáme pamiatku jeho smrti, prosíme, aby prišiel Svätý Duch a udelil nám lásku. Pokorne prosíme, aby sme skrze tú lásku, z ktorej sa Kristus dal ukrižovať za nás, aj my po prijatí milosti Svätého Ducha mohli považovať svet za ukrižovaný pre nás a mohli byť ukrižovaní pre svet... Keďže sme prijali dar lásky, zomrime hriechu a žíme Bohu.*²¹⁹

1395 Tou istou láskou, ktorú v nás Eucharistia zapaľuje, *chráni nás aj pred budúcimi smrteľnými hriechami.* Čím väčšiu 1855 účasť máme na Kristovom živote a čím väčšie pokroky robíme v priateľstve s ním, tým ťažšie sa od neho odlúčime smrteľným hriechom. Eucharistia nie je zameraná na odpustenie smrteľných hriechov. To je vlastné sviatosti zmierenia. 1446 Eucharistii je vlastné byť sviatosťou tých, ktorí sú v plnom spoločenstve s Cirkvou.

1396 *Jednota tajomného tela: Eucharistia utvára Cirkev.* Tí, 1118 čo prijímajú Eucharistiu, sú tesnejšie spojení s Kristom. A práve tým ich Kristus spája so všetkými veriacimi do jedného Tela - Cirkvi. Prijímanie Eucharistie obnovuje, posilňuje a prehľbuje toto včlenenie do Cirkvi, ktoré sa už uskutočnilo krstom. V krste sme boli povolaní, aby sme tvorili jedno 1267 Telo.²²⁰ Eucharistia uskutočňuje toto povolanie: „Nie je kalich dobrorečenia, ktorému dobrorečíme, účasťou na Kristovej krvi? A chlieb, ktorý lámeme, nie je účasťou na Kristovom tele? Keďže je jeden chlieb, my mnohí sme jedno 790 telo, lebo všetci máme podiel na jednom chlebe“ (1 Kor 10, 16-17).

*Ak ste Telom a údmi Krista, na Pánovom stole je položená sviatosť, ktorou ste vy; prijímate sviatosť, ktorou ste vy. Odpovedáte „Amen“ („Áno, je to pravda“) na to, čo 1064 ste, a svojou odpoveďou to podpisujete. Počujesť totiž: „Telo Kristovo“ a odpovedáš: „Amen“. Buď teda Kristovým údom, aby [tvoje] Amen bolo pravdivé.*²²¹

1397 *Eucharistia zaväzuje voči chudobným.* Aby sme v pravde prijímali Kristovo telo a krv obetované za nás, musíme spoznať Krista v tých najchudobnejších, jeho bratoch.²²² 2449

*Ochutnal si Pánovu krv, a ani tak nepoznáš brata. Zneučtuješ tento stôl, keď nepovažuješ za hodného mať účasť na tvojom pokrme toho, ktorý bol uznaný za hodného mať účasť na tomto stole. Boh ťa oslobodil od všetkých tvojich hriechov a pozval ťa k tomuto stolu. A ty si sa ani vtedy nestal milosrdnejším.*²²³

1398 *Eucharistia a jednota kresťanov.* Pred velebnosťou tohto tajomstva svätý Augustín volá: „Ó sviatosť nábožnosti! Ó znak jednoty! Ó puto lásky!“²²⁴ Čím bolestnejšie sa pociťujú 817 rozdelenia Cirkvi, ktoré prekážajú spoločnej účasti na Pánovom stole, tým naliehavejšie sú modlitby k Pánovi, aby sa vrátili dni plnej jednoty všetkých, ktorí v neho veria.

1399 *Východné cirkvi, ktoré nie sú v plnom spoločenstve s 838 Katolíckou cirkvou, slávia Eucharistiu s veľkou láskou: „Tie cirkvi, hoci sú oddelené, majú pravé sviatosti, a najmä - mocou apoštolského nástupníctva - kňazstvo a Eucharistiu, prostredníctvom ktorých sú s nami ešte stále spojené veľmi tesnými zväzkami.*²²⁵ *Isté spoločenstvo in sacris, teda v Eucharistii je „nielen možné, ale za vhodných okolností a so schválením cirkevnej vrchnosti sa aj odporúča“.*²²⁶

1400 *Cirkevné spoločenstvá, ktoré vzišli z reformácie a sú od Katolíckej cirkvi oddelené, „si neuchovali pôvodnú a 1536 integrálnu podstatu eucharistického tajomstva najmä preto, že im chýba sviatosť kňazstva.*²²⁷ *Z tohto dôvodu nie je pre Katolícku cirkev možné vzájomné eucharistické spoločenstvo (intercommunio) s týmito spoločenstvami. Napriek tomu tieto cirkevné spoločenstvá, „keď pri Svätej večeri konajú pamiatku smrti a zmŕtvychvstania Pána, vyznávajú že spoločenstvo s Kristom znamená život a očakávajú jeho slávny príchod.*²²⁸

1401 Keď sa podľa úsudku ordinára vyskytne naliehavá potreba, môžu katolícki vysvätení služobníci udeliť sviatosti 1483 (Eucharistiu, sviatosť pokánia a pomazanie chorých) aj iným kresťanom, ktorí nie sú v plnom

spoločenstve s Katolíckou cirkvou, ak o to sami dobrovoľne požiadajú; je však potrebné, aby prejavili katolícku vieru, pokiaľ ide o tieto sviatosti, a aby mali požadované dispozície.²²⁹ 1385

VII. Eucharistia - „závdavok budúcej slávy“

1402 V jednej starodávnej modlitbe Cirkve s jasaním pozdravuje eucharistické tajomstvo: „*O sacrum convivium in 1323 quo Christus sumitur. Recolitur memoria passionis eius; mens impletur gratia et futurae gloriae nobis pignus datur.* - Ó posvätná hostina, na ktorej je Kristus naším pokrmom. Koná sa pamiatka jeho umučenia; milosť naplňa dušu a dáva sa nám závdavok budúcej slávy“. Keďže Eucharistia je pamiatkou Pánovej Veľkej noci a účasťou na oltárnej obete sme zahrnutí „všetkým nebeským požehnaním a milosťou“, je Eucharistia aj anticipáciou nebeskej slávy. 1130

1403 Pri Poslednej večeri sám Pán obrátil pohľad svojich učeníkov na zavŕšenie Veľkej noci v Božom kráľovstve: „Hovorím vám: Odteraz už nebudem piť z tohoto plodu viniča až do dňa, keď ho budem piť s vami nový v kráľovstve svojho Otca“ (Mt 26,29).²³¹ Vždy, keď Cirkve slávi Eucharistiu, pripomína si tento prísľub a jej pohľad sa obracia na „toho, ktorý prichádza“. ²³² Vo svojej modlitbe volá po jeho príchode: „*Marana tha*“ (1 Kor 16,22), „Príď, Pane Ježišu!“ 671 (Zjv 22,20), „Nech príde [tvoja] milosť a nech sa pomíne tento svet.“²³³

1404 Cirkve vie, že Pán už teraz prichádza vo svojej Eucharistii a že je tam uprostred nás. Táto prítomnosť je však zahalená. Preto keď slávime Eucharistiu, „očakávame splnenie blaženej nádeje a príchod nášho Spasiteľa Ježiša 1041 Krista“²³⁴ a modlíme sa: „Pevne dúfame, že aj my sa tam [v Kráľovstve]... budeme naveky radovať z tvojej slávy. Tam 1028 zotrieš každú slzu z našich očí a uvidíme teba, svojho Boha, z tváre do tváre; budeme ti podobní po všetky veky a budeme ťa bez prestania chváliť.“²³⁵

1405 Eucharistia je najistejším závdavkom a najzjavnejším znakom tejto veľkej nádeje na „nové nebo a novú zem, na 1042 ktorých prebýva spravodlivosť“ (2 Pt 3,13). Lebo vždy, keď sa slávi toto tajomstvo, „uskutočňuje sa dielo nášho vykúpenia“²³⁶ a my „lámeme jediný chlieb, ktorý je liekom a protijedom, aby sme nezomreli, ale navždy žili v Ježišovi 1000 Kristovi“.²³⁷

ZHRNUTIE

1406 Ježiš hovorí: „*Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky... Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život... ostáva vo mne a ja v ňom*“ (Jn 6,51,54,56).

1407 Eucharistia je stredobodom a vrcholom života Cirkvi, lebo v nej Kristus pridružuje svoju Cirkve a všetky svoje údy k svojej obete chvály a vzdávania vďaky, ktorú raz navždy priniesol Otcovi na kríži; prostredníctvom tejto obety vylieva milosti spásy na svoje Telo, ktorým je Cirkve.

1408 Eucharistické slávenie vždy obsahuje: hlásanie Božieho slova; vzdávanie vďaky Bohu Otcovi za všetky jeho dobrodenia, predovšetkým za dar jeho Syna; konsekráciu chleba a vína a účasť na liturgickej hostine prijímaním Pánovho tela a krvi. Tieto prvky tvoria jeden a ten istý bohoslužobný úkon.

1409 Eucharistia je pamiatka Kristovej Veľkej noci, čiže diela spásy, uskutočneného životom, smrťou a zmŕtvychvstaním Krista; toto dielo sa sprítomňuje liturgickým konaním (actio liturgica).

1410 Sám Kristus, večný veľkňaz Nového zákona, pôsobiaci prostredníctvom služby kňazov, prináša eucharistickú obeť. A takisto sám Kristus, skutočne prítomný pod spôsobmi chleba a vína, je obetným darom eucharistickej obety.

1411 Len platne vysvätení kňazi, môžu predsedáť Eucharistii a konsekrovať chlieb a víno, aby sa stali Pánovým telom a krvou.

1412 Podstatnými znakmi sviatosti Eucharistie sú: pšeničný chlieb a víno z viniča, na ktoré sa zvoláva požehnanie Ducha Svätého, a nad ktorými kňaz vyslovuje slová konsekrovania, ktoré Ježiš vyriekol počas Poslednej večere: „*Toto je moje telo, ktoré sa obetuje za vás... Toto je kalich mojej krvi...*“

1413 Konsekráciou sa uskutočňuje prepodstatnenie (transsubstantiatio) chleba a vína na Kristovo telo a krv. Pod konsekrovanými spôsobmi chleba a vína je opravdivo, skutočne a podstatne prítomný sám živý a oslávený Kristus, jeho telo a jeho krv, s jeho dušou a s jeho božstvom.²³⁸

1414 Eucharistia ako obeť sa prináša aj na zadosťučinenie za hriechy živých i mŕtvych a na získanie duchovných alebo časných dobier od Boha.

1415 Kto chce prijať Krista v eucharistickom prijímaní, musí byť v stave milosti. Ak si je niekto vedomý, že spáchal smrteľný hriech, nesmie pristúpiť k prijímaniu prv, než by dostal rozhrešenie vo sviatosti pokánia.

1416 Sväté prijímanie Kristovho tela a krvi zveľaďuje spojenie prijímajúceho s Pánom, odpúšťa mu všedné hriechy a chráni ho pred ťažkými hriechmi. Keďže medzi prijímajúcim a Kristom sa upevňujú putá lásky, prijatie tejto sviatosti upevňuje jednotu Kristovho tajomného tela.

1417 Cirkve vrelo odporúča veriacim pristúpiť k svätému prijímaniu vždy, keď sa zúčastnia na slávení Eucharistie; zaväzuje ich, aby tak urobili aspoň raz do roka.

1418 Keďže v Oltárnej sviatosti je prítomný sám Kristus, treba ho uctievať kultom adorácie. Návšteva Najsvätejšej sviatosti „je dôkazom vďačnosti, znakom lásky a splnením povinnosti klaňania sa Kristovi Pánovi“.²³⁹

1419 Keďže Kristus prešiel z tohto sveta k Otcovi, v Eucharistii nám dáva závdavok budúcej slávy u neho: účasť na svätej obete nás stotožňuje s jeho srdcom, udržuje naše sily počas putovania týmto životom, vzbudzuje

v nás túžbu po večnom živote a už teraz nás spája s nebeskou Cirkvou, s preblahoslavenou Pannou Máriou a so všetkými svätými.

- 137 Sacrosanctum concilium 47
 138 Lumen gentium 11
 139 Presbyterorum ordinis 5
 140 Congregácia pre..., Eucharisticum mysterium 6
 141 Porov. 1 Kor 15,28
 142 sv.Irenej, Adversus haereses 4, 18, 5
 143 Porov. 1 Kor 11,20
 144 Porov. Zjv 19,9
 145 Porov. Mt 14,19; 15,36; Mk 8,6.19
 146 Porov. Mt 26,26; 1 Kor 11,24
 147 Porov. Lk 24,13-35
 148 Porov. Sk 2,42-46; 20, 7-11
 149 Porov. 1 Kor 10,16-17
 150 Porov. 1 Kor 11,17-34
 151 Porov. Ž 116,13.17
 152 Porov. 1 Pt 2,5
 153 Porov. Mal 1,11
 154 Porov. 1 Kor 10,16-17
 155 Constitutiones Apostolorum 8, 13, 12; Didaché 9, 5; 10, 6
 156 Sv.Ignác Antiochijský, Epistula ad Ephesios 20, 2
 157 Porov. Ž 104, 13-15
 158 Porov. Rímsky misál, Rímsky kánon: „Supra quae“
 159 Porov. Dt 8,3
 160 Porov. Mt 14,13-21; 15,32-39
 161 Porov. Jn 2,11
 162 Porov. Mk 14,25
 163 Porov. Jn 13,1-17
 164 Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1740
 165 Porov. Jn 6
 166 Porov. Mt 26,17-29; Mk 14,12-25, 1 Kor 11,23-26
 167 Ad Gentes 1
 168 Sv.Justín, Apologiae 1, 65-67
 169 Sacrosanctum concilium 56
 170 Porov. Dei Verbum 21
 171 Porov. Lk 24,13-35
 172 Sv.Irenej, Adversus haereses 4, 18, 4; porov. Mal 1,11
 173 Porov. 1 Kor 16,1
 174 Porov. 2 Kor 8,9
 175 Sv.Justín, Apologiae 1, 67, 6
 176 Porov. Rímsky misál, Rímsky kánon
 177 Sv.Justín, Apologiae 1, 661-2
 178 Porov. Ex 13,3
 179 Porov. Hebr 7,25-27
 180 Lumen gentium 3
 181 Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1740
 182 Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1743
 183 Sv.Ignác z Antiochie, Epistula ad Smyrnaeos 8,1
 184 Presbyterorum ordinis 2
 185 Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1743
 186 Sv. Augustín, Vyznania 9,11,27
 187 Sv.Cyryl Jeruzalemský, Catecheses mistagogicae 5,9,10
 188 De civitate Dei 10,6
 189 Porov. Lumen gentium 48
 190 Porov. Mt 25, 31-46
 191 Sacrosanctum concilium 7
 192 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae III,73,3
 193 Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1651
 194 Pavol VI, Mysterium fidei 39
 195 Sv. Ján Zlatoústý, De proditiōne judae.1,6
 196 Sv. Ambróz, De mysteriis 9,50,52
 197 Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1642
 198 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1641
 199 Pavol VI. Mysterium fidei 56
 200 Porov. Gal 2,20
 201 Ján Pavol II. Dominicae cenae 3
 202 Pavol VI. Mysterium fidei, cit. sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae III, 75, 1; porov. sv. Cyril Alexandrijský, Commentarius in Lucam 22, 19
 203 Sv.Ambróz, De sacramentis 5, 7
 204 Tamže, 4, 7
 205 Rímsky misál, Rímsky kánon: „Supplices te rogamus“
 206 Porov. Mt 8,8
 207 Rímsky misál, Obrad prijímania
 208 Liturgia sv.Jána Zlatoústeho, Príprava na prijímanie
 209 Porov. Codice di Diritto Canonico 919
 210 Sacrosanctum concilium 55
 211 Orientalium ecclesiarum 15
 212 Porov. Codice di Diritto Canonico 920
 213 Principi e norme per l'uso del Messale Romano 240
 214 Fanqith,sýrsko-antiochijský obrad,
 215 Presbyterorum ordinis 5
 216 Porov. 1 Kor 11,26
 217 Sv.Ambróz, De sacramentis 4, 28
 218 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1638
 219 Sv.Fulgentius z Ruspy, Contra gesta Fabiani 28, 16-19
 220 Porov. 1 Kor 12,13
 221 Sv.Augustín, Sermones 272
 222 Porov. Mt 25,40
 223 Sv. Ján Zlatoústý, Homiliae in primam ad Corinthos 27, 4
 224 Sv. Augustín, In evangelium Johannis 26, 6, 13;
 Porov. Sacrosanctum concilium 47
 225 Unitatis redintegratio 15

- 226 Unitatis redintegratio 15; Porov. Codice di Diritto Canonico 884, 3
- 227 Unitatis redintegratio 22
- 228 Tamže
- 229 Porov. Codice di Diritto Canonico 844, 4
- 230 Rímsky misál, Rímsky kánon: „Supplices te rogamus“
- 231 Porov. Lk 22,18; Mk 14,25
- 232 Porov. Zjv 1,4
- 233 Didaché 10,6
- 234 Embolizmus po Otče náš; Porov. Tit 2,13
- 235 Rímsky misál, Modlitba za zomrelých
- 236 Lumen gentium 3
- 237 Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Ephesios 20, 2
- 238 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1640; 1651
- 239 Pavol VI, Mysterium fidei

DRUHÁ KAPITOLA

SVIATOSTI UZDRAVENIA

1420 Sviatosťami uvádzania do kresťanského života človek dostáva nový Kristov život. Lenže tento život nosíme „v hlinených nádobách“ (2 Kor 4,7). Teraz je ešte „s Kristom ukrytý v Bohu“ (Kol 3,3). Sme ešte v „pozemskom dome“ (2 Kor 5,1), podrobení utrpeniu, chorobe a smrti. Tak aj nový život Božieho dieťaťa sa môže zoslabiť, ba dokonca aj stratiť hriechom.

1421 Pán Ježiš Kristus, lekár našej duše i nášho tela, ktorý odpustil hriechy ochrnutému a vrátil mu telesné zdravie,¹ chcel, aby jeho Cirkev mocou Ducha Svätého pokračovala v jeho diele uzdravovania a spásy, a to aj vo svojich vlastných údoch. To je cieľom dvoch *sviatostí uzdravenia*: sviatosti pokánia a pomazania chorých.

4. článok

SVIATOSŤ POKÁNIA A ZMIERENIA

1422 “Tí, čo pristupujú k sviatosti pokánia, dostávajú od 980 milosrdného Boha odpustenie urážok, ktorými sa proti nemu previnili, a súčasne sa zmierujú s Cirkvou, ktorú svojimi hriechmi zranili a ktorá spolupracuje na ich obrátení láskou, príkladom a modlitbami.”²

I. Ako sa táto sviatosť nazýva?

1423 Nazýva sa *sviatosť obrátenia*, lebo sviatosťne 1989 uskutočňuje obrátenie, na ktoré vyzýva Ježiš,³ cestu návratu k Otcovi,⁴ od ktorého sa človek hriechom vzdialil.

Nazýva sa *sviatosť pokánia*, lebo posväčuje osobnú a 1440 ekleziálnu cestu obrátenia, ľútosti a zadosťučinenia kresťana hriešnika.

1424 Nazýva sa *sviatosť vyznania hriechov (svätá spoveď)*, 1456 pretože spoveď, vyznanie hriechov pred kňazom je podstatnou zložkou tejto sviatosti. V hlbokom zmysle je táto sviatosť aj „vyznaním“, t.j. uznaním a chválou svätosti Boha a jeho milosrdenstva voči hriešnemu človekovi.

Nazýva sa *sviatosť odpustenia*, lebo kňazovým sviatosťným 1449 rozhršením Boh udeľuje kajúcnikovi „odpustenie a pokoj“.⁵

Nazýva sa *sviatosť zmierenia*, lebo udeľuje hriešnikovi Božiu 1442 lásku, ktorá zmieruje: „Nechajte sa zmieriť s Bohom“ (2 Kor 5,20). Kto žije z milosrdnej Božej lásky, je ochotný odpovedať na Pánovu výzvu: „Choď sa najprv zmieriť so svojim bratom“ (Mt 5,24).

II. Prečo sviatosť zmierenia po krste?

1425 “Obmyli ste sa, boli ste posvätení, boli ste 1263 ospravodlivení v mene Pána Ježiša Krista a v Duchu nášho Boha“ (1 Kor 6,11). Treba si uvedomiť veľkosť Božieho daru, ktorý je nám daný vo sviatosťiach uvádzania do kresťanského života, aby sme pochopili, do akej miery je hriech neprípustný pre toho, kto si „obliekol Krista“ (Gal 3,27). Ale svätý Ján apoštol tvrdí: „Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda“ (1 Jn 1,8). A sám Pán nás naučil modliť sa: „odpušť nám naše hriechy“ (Lk 2838 11,4), pričom spojil vzájomne odpustenie našich urážok s odpustením hriechov, ktoré Boh udelí nám.

1426 *Obrátenie sa* ku Kristovi, znovuzrodenie z krstu, dar Ducha Svätého, Kristovo telo a Kristova krv prijaté ako pokrm, nás urobili „svätými a nepoškvrnenými“ (Ef 1,4) pred tvárou Otca, ako je pred ním „svätá a nepoškvrnená“ (Ef 5,27) sama Cirkev, Kristova nevesta. Napriek tomu nový život, ktorý sme dostali v uvádzaní do kresťanského života, neodstránil krehkosť a slabosť ľudskej prirodzenosti, ani náklonnosť k hriechu, ktorú Tradícia nazýva *žiadostivosť (concupiscentia)*. Tá u pokrstených zostáva, aby s pomocou 405; Kristovej milosti obstáli v skúškach v boji kresťanského 978 života.⁶ Je to boj o *obrátenie sa* s cieľom dosiahnuť svätosť 1264 a večný život, ku ktorému nás Pán neprestajne povoláva.⁷

III. Obrátenie pokrstených

1427 Ježiš vyzýva na obrátenie. Táto výzva je podstatnou 541 zložkou ohlasovania Kráľovstva: „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu.“ (Mk 1,15). Táto výzva sa v kázaní Cirkvi

obracia predovšetkým na tých, ktorí ešte nepoznajú Krista a jeho evanjelium. Krst je tak hlavným miestom prvého a základného obrátenia. Vierou v blahozvesť a krstom⁸ sa človek zrieka zla a získava spásu, 1226 to znamená odpustenie všetkých hriechov a dar nového života.

1428 Kristova výzva na obrátenie neprestáva zaznievať v živote kresťanov. Toto *druhé obrátenie* je nepretržitou 1036 úlohou celej Cirkvi, ktorá „zahrňuje vo svojom lone hriešnikov“, je „zároveň svätá a vždy potrebujúca očistenie a ustavične sa oddáva pokániu a obnove“.⁹ Toto úsilie o 853 obrátenie nie je len ľudským dielom. Je to snaha „skrúšeného srdca“ (Ž 51,19), ktoré milosť priťahuje a pohýna,¹⁰ aby 1996 odpovedalo na milosrdnú lásku Boha, ktorý nás miloval prvý.¹¹

1429 Svedčí o tom obrátenie svätého Petra po trojnásobnom zaprení svojho Učiteľa. Nekonečne milosrdný Ježiš pohľad vyvoláva u neho slzy ľútosti (Lk 22,61) a trojnásobné vyznanie lásky Pánovi po jeho zmŕtvychvstaní.¹² Druhé obrátenie má aj *spoločenský* rozmer. Javí sa to v Pánovej výzve na celú jednu cirkev: „Rob pokánie!“ (Zjv 2,5.16).

*O dvoch obráteniach svätý Ambróz hovorí, že v Cirkvi je „voda a slzy: voda krstu a slzy pokánia“.*¹³

IV. Vnútorne pokánie

1430 Ježišova výzva na obrátenie a pokánie, ako už u prorokov, sa nevzťahuje predovšetkým na vonkajšie skutky, „vrece a popol“, pôsty a umŕtvovania, ale na *obrátenie srdca*, na *vnútorné pokánie*. Bez neho skutky pokánia 1098 zostávajú neplodnými a klamnými; naproti tomu vnútorné obrátenie pobáda k tomu, aby sa tento postoj prejavil vo viditeľných znakoch, v úkonoch a skutkoch pokánia.¹⁴

1431 Vnútorne pokánie je radikálne preorientovanie celého života, návrat, obrátenie sa k Bohu celým srdcom, zrieknutie sa hriechu, odvrátenie sa od zla, spojené s odporom k zlým 1451 skutkom, ktorých sme sa dopustili. Zároveň zahrňuje túžbu a rozhodnutie zmeniť život s nádejou na Božie milosrdenstvo a s dôverou v pomoc jeho milosti. Toto obrátenie srdca sprevádza spásonosná bolesť a zármutok, ktoré cirkevní Otcovia nazvali *animi cruciatus* (bolesť duše), *compunctio cordis* (skrúšenosť srdca).¹⁵ 368

1432 Ľudské srdce je ťarbavé a zatvrdnuté. Je potrebné, aby Boh dal človekovi nové srdce.¹⁶ Obrátenie je predovšetkým 1989 dielom Božej milosti, ktorá spôsobuje, že sa naše srdcia vracajú k nemu: „Obráť nás, Pane, a budeme obrátení“ (Nár. 5,21). Boh nám dáva silu začať znova. Keď naše srdce objaví veľkosť Božej lásky, je otrasené hrôzou a ťarchou hriechu a začína sa báť, aby neurazilo Boha hriechom a neodlúčilo sa od neho. Ľudské srdce sa obracia, keď sa zahľadí na toho, ktorého naše hriechy prebodli.¹⁷

*Uprene hľadme na Kristovu krv a pochopme, aká je vzácna jeho Otcovi; lebo vyliata za našu spásu priniesla celému svetu milosť obrátenia.*¹⁸

1433 Po Veľkej noci Duch Svätý „usvedčí svet z hriechu“ (Jn 729 16,8-9), že totiž svet neveril v toho, ktorého poslal Otec. Ale ten istý Duch, ktorý odhaľuje hriech, je súčasne aj Tešiteľom,¹⁹ ktorý dáva ľudskému srdcu milosť ľútosti a 692; obrátenia.²⁰ 1848

V. Rozličné formy pokánia v kresťanskom živote

1434 *Vnútorne pokánie kresťana sa môže prejavovať veľmi rozmanitým spôsobom. Písmo a Otcovia zdôrazňujú predovšetkým tri formy: pôst, modlitbu a almužnu*²¹, ako prejavy obrátenia 1969 vo vzťahu k sebe samému, vo vzťahu k Bohu a vo vzťahu k iným. Okrem úplného očistenia, ktoré spôsobuje krst alebo mučeníctvo, uvádzajú ako prostriedok na získanie odpustenia hriechov úsilie zmieriť sa so svojim bližným, slzy pokánia, starostlivosť o spásu bližného²², orodovanie svätých a činorodú lásku, „ktorá zakrýva množstvo hriechov“ (1 Pt 4,8).

1435 *V každodennom živote sa obrátenie uskutočňuje prejavmi zmierenia, starostlivosťou o chudobných, vykonávaním a obranou spravodlivosti a práva,*²³ vyznaním svojich vín bratom, bratským napomínaním, revíziou života, spytovaním svedomia, duchovným vedením, prijímaním utrpení a vytrvalosťou v prenasledovaní pre spravodlivosť.

*Najistejšou cestou pokánia je vziať každý deň svoj kríž a nasledovať Ježiša.*²⁴

1436 Eucharistia a pokánie. Každodenné obrátenie a pokánie majú svoj prameň a svoj pokrm v Eucharistii, lebo v nej sa sprítomňuje obeta Krista, ktorý nás zmieril s Bohom; ňou sa živia a posilňujú tí, ktorí žijú z Kristovho života; ona je „protiľekom, ktorý nás oslobodzuje od našich každodenných chýb a chráni nás pred smrteľnými hriechmi“.²⁵ 1394

1437 Čítanie Svätého písma, modlitba liturgie hodín a modlitba Otče náš, každý úprimný úkon kultu alebo nábožnosti oživuje v nás ducha obrátenia a pokánia a prispieva k odpusteniu našich hriechov.

1438 Kajúčne obdobia a dni v priebehu liturgického roka 540 (Pôstne obdobie, každý piatok na pamiatku Pánovej smrti) sú silné momenty kajúcej praxe Cirkvi.²⁶ Tieto obdobia sú zvlášť vhodné na duchovné cvičenia, kajúčne pobožnosti, púte na znak pokánia, dobrovoľné odriekania, ako je pôst a almužna a bratské podelenie sa (charitatívne a misijné 2043 diela).

1439 Dynamiku obrátenia a pokánia vynikajúco opísal Ježiš v podobenstve o „márnotratnom synovi“, ktorého stredobodom je „milosrdný otec“ (Lk 15,11-24): očarenie klamlivou slobodou, 545 opustenie otcovského domu, krajná bieda, v ktorej sa syn nachádza, keď premárni svoj majetok, hlboké poníženie, keď sa vidí donútený pást svine, a ešte horšie, keď túži nasýtiť sa strukmi, čo žrali svine; uvažovanie nad tým, čo stratil, ľútosť a rozhodnutie priznať pred otcom svoju vinu; návrat, veľkodušné otcovo prijatie, otcova radosť;

to sú niektoré črty vlastné procesu obrátenia. Krásne šaty, prsteň a slávnostná hostina sú symbolmi tohto nového života, čistého, dôstojného a radostného, života človeka, ktorý sa vracia k Bohu a do náručia svojej rodiny, ktorou je Cirkev. Jedine Kristovo srdce, ktoré pozná hĺbku lásky svojho Otca, mohlo nám zjaviť priepasť jeho milosrdenstva takýmto jednoduchým a krásnym spôsobom.

VI. Sviatosť pokánia a zmierenia

1440 Hriech je predovšetkým urážkou Boha, prerušením 1850 spoločenstva s ním. Súčasne poškodzuje spoločenstvo s Cirkvou. Preto obrátenie prináša súčasne Božie odpustenie a zmierenie s Cirkvou, čo liturgicky vyjadruje a uskutočňuje sviatosť pokánia a zmierenia.²⁷

Jedine Boh odpúšťa hriech

1441 Hriechy odpúšťa iba Boh.²⁸ Pretože Ježiš je Boží Syn, 270; hovorí o sebe: „Syn človeka má na zemi moc odpúšťať hriechy“ 431 (Mk 2,10). A túto božskú moc aj vykonáva: „Odpúšťajú sa ti hriechy!“ (Mk 2,5; Lk 7,48). A navyše na základe svojej 589 božskej autority udeľuje túto moc ľuďom,²⁹ aby ju vykonávali v jeho mene.

1442 Kristus chcel, aby celá jeho Cirkev bola svojou modlitbou, svojím životom a svojou činnosťou znakom a nástrojom odpustenia a zmierenia, ktoré nám získal za cenu svojej krvi. Vykonávanie moci rozhrešenia zveril však 983 apoštolskému úradu. Ten je poverený „službou zmierenia“ (2 Kor 5,18). Apoštol je poslaný „v Kristovom mene“ a „Boh sám“ skrze neho napomína a prosí: „Nechajte sa zmieriť s Bohom“ (2 Kor 5,20).

Zmierenie s Cirkvou

1443 Počas svojho verejného života Ježiš hriechy nielen odpúšťal, ale ukázal aj účinky tohto odpustenia: hriešnikov, ktorým odpustil, znova začlenil do spoločenstva Božieho ľudu, odkiaľ ich hriech vzdialil alebo aj vylúčil. Jasným znakom toho je skutočnosť, že Ježiš pozýva hriešnikov k svojmu stolu a navyše sám si sadá k ich stolu. Toto gesto 545 priam ohromujúcim spôsobom vyjadruje Božie odpustenie³⁰ a súčasne aj návrat do lona Božieho ľudu.³¹

1444 Tým, že Pán dáva apoštolom účasť na svojej vlastnej moci 981 odpúšťať hriechy, udeľuje im tiež autoritu zmierovať hriešnikov s Cirkvou. Tento ekleziálny rozmer ich poslania je vyjadrený najmä v slávnostnom Kristovom príslube Šimonovi Petrovi: „Tebe dám kľúče od nebeského kráľovstva: čo zviažeš na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažeš na zemi, bude rozviazané v nebi“ (Mt 16,19). Tento „úrad (munus) zväzovať a rozväzovať, ktorý bol daný Petrovi, bol udelený aj zboru apoštolov zjednotenému so svojou hlavou“.³²

1445 Slová *zväzovať* a *rozväzovať* znamenajú: koho vylúčite zo 553 svojho spoločenstva, bude vylúčený aj zo spoločenstva s Bohom; koho znovu prijmete do svojho spoločenstva, aj Boh ho prijme do spoločenstva so sebou. *Zmierenie s Cirkvou je neoddeliteľné od zmierenia s Bohom.*

Sviatosť odpustenia

1446 Kristus ustanovil sviatosť pokánia pre všetkých 979 hriešnych členov svojej Cirkvi, predovšetkým pre tých, ktorí po krste upadli do ťažkého hriechu, a tak stratili krstnú milosť a ranili ekleziálne spoločenstvo. Sviatosť pokánia im 1856 ponúka novú možnosť obrátiť sa a znovu získať milosť ospravedlivenia. Cirkevní Otcovia predstavujú túto sviatosť 1990 ako „druhú (záchrannú) dosku po stroskotaní, ktorým je strata milosti“.³³

1447 *Konkrétny spôsob, akým Cirkev vykonávala túto moc prijatú od Pána, prekonal v priebehu storočí veľa zmien. V prvých storočiach zmierenie kresťanov, ktorí sa po svojom krste dopustili zvlášť ťažkých hriechov (napr. modloslužobníctva, vraždy alebo cudzoložstva), bolo viazané na veľmi prísnu disciplínu, podľa ktorej kajúcnici museli konať za svoje hriechy verejné pokánie trvajúce často dlhé roky, prv než mohli prijať zmierenie. Do tohto „stavu kajúcnikov“, (ktorý sa týkal iba určitých ťažkých hriechov) sa pripúšťalo len zriedka a v niektorých krajoch len raz za života. Írski misionári, inšpirovaní mníšskou tradíciou Východu, priniesli v 7. storočí do kontinentálnej Európy „súkromný“ spôsob pokánia, ktorý nevyžaduje verejné a dlhotrvajúce vykonávanie kajúcných skutkov pred prijatím zmierenia s Cirkvou. Odvtedy sa sviatosť uskutočňuje tajnejším spôsobom medzi kajúcnikom a kňazom. Táto nová prax predvídala možnosť opakovania, a tak otvorila cestu k pravidelnému pristupovaniu k tejto sviatosti. Umožnila zahrnúť do jedného sviatostného slávenia odpustenie ťažkých i všedných hriechov. Tento spôsob pokánia Cirkev používa v hlavných črtách až dodnes.*

1448 Napriek všetkým zmenám, ktorými v priebehu storočí prešla disciplína (predpisy) a slávenie tejto sviatosti, možno v nej rozpoznať tú istú *základnú štruktúru*. Obsahuje dva rovnako podstatné prvky. Na jednej strane úkony človeka, ktorý sa obracia pod vplyvom Ducha Svätého: ľútosť, vyznanie hriechov a zadosťučinenie. Na druhej strane pôsobenie Boha skrze službu Cirkvi, ktorá prostredníctvom biskupa a jeho kňazov udeľuje v mene Ježiša Krista odpustenie hriechov a určuje spôsob zadosťučinenia, modlí sa tiež za hriešnika a koná s ním pokánie. Takto je hriešnik uzdravený a znova uvedený do ekleziálneho spoločenstva.

1449 Formula rozhrešenia, ktorá sa používa v Latinskej 1481 cirkvi, vyjadruje podstatné prvky tejto sviatosti: Milosrdný Otec je prameňom každého odpustenia. On uskutočňuje 234 zmierenie hriešnikov Veľkou nocou (smrťou a zmŕtvychvstaním) svojho Syna a darom svojho Ducha, ako aj prostredníctvom modlitby a služby Cirkvi:

*Milosrdný Boh Otec, ktorý smrťou a zmŕtvychvstaním svojho Syna zmieril svet so sebou a zoslal Ducha Svätého na odpustenie hriechov, nech ti službou Cirkvi udelí odpustenie a pokoj. A ja ťa rozhrášujem od tvojich hriechov v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.*³⁴

VII. Úkony kajúcnika

1450 “Pokánie pobáda hriešnika, aby sa ochotne podujal na všetko: aby mal v srdci ľútosť, v ústach vyznanie, v konaní dokonalú poníženosť alebo plodné zadosťučinenie.”³⁵

Ľútosť

1451 Medzi úkonmi kajúcnika je ľútosť na prvom mieste. Je to „bolesť duše nad spáchaným hriechom a jeho zavrhnutie, 431 spojené s predsavzatím viac nehrešiť.”³⁶

1452 Keď ľútosť pochádza z lásky k Bohu milovanému 1822 nadovšetko, nazýva sa „dokonalá“ alebo „ľútosť z lásky“ (*contritio*). Takáto ľútosť odpúšťa všedné hriechy; dosiahne aj odpustenie ťažkých hriechov, ak je spojená s pevným predsavzatím prísť k sviatostnej spovedi, len čo to bude možné.³⁷

1453 Takzvaná „nedokonalá ľútosť“ (*attritio*), je tiež Boží dar, impulz Ducha Svätého. Rodí sa z uvažovania o oškľivosti hriechu alebo zo strachu pred večným zatratením a inými trestami, ktoré hrozia hriešnikovi (je to „ľútosť zo strachu“). Takéto otrásenie svedomia môže vyvolať vnútorný vývoj, ktorý sa pôsobením milosti zavŕši sviatostným rozhrášením. No nedokonalá ľútosť sama nedosiahne odpustenie ťažkých hriechov. Vytvára však dispozície na jeho dosiahnutie vo sviatosti pokánia.³⁸

1454 *Je vhodné pripraviť sa na prijatie tejto sviatosti* spytovaním svedomia *vo svetle Božieho slova. Najvhodnejšie texty na tento účel treba hľadať v morálnej katechéze evanjelií a listov apoštolov: v reči na vrchu a ponaučeníach apoštolov.*³⁹

Vyznanie hriechov

1455 Vyznanie hriechov (spoved') nás aj z čisto ľudského 1424 hľadiska oslobodzuje a uľahčuje nám zmieriť sa s inými. Vyznaním sa človek postaví zoči-voči hriechom, ktorými sa previnil, berie za ne na seba zodpovednosť a tým sa znovu otvára Bohu a spoločenstvu Cirkvi, aby si tak umožnil novú 1734 budúcnosť.

1456 Vyznanie hriechov kňazovi tvorí podstatnú časť sviatosti pokánia: „je potrebné, aby kajúcnici pri spovedi vymenovali všetky smrteľné hriechy, ktorých sú si vedomí po dôkladnom 1855 spytovaní svedomia, aj keby to boli hriechy veľmi skryté a spáchané iba proti dvom posledným prikázaniam Desatora,⁴⁰ lebo niekedy tieto hriechy väčšími rania dušu a sú nebezpečnejšie ako tie, ktoré sa páchajú zjavne.”⁴¹

*Keď sa veriaci v Krista snažia vyznať všetky hriechy, na ktoré sa rozpamätajú, nemožno pochybovať, že ich všetky predkladajú Božiemu milosrdenstvu, aby im boli 1505 odpustené. Tí však, čo konajú ináč a vedome niektoré z nich zataja, nepredkladajú Božej добрote nič, čo by im mohla prostredníctvom kňaza odpustiť. „Lebo ak sa chorý hanbí odhaliť lekárovi svoju ranu, lekárska veda nelieči to, čo nepozná.”*⁴²

1457 Podľa nariadenia Cirkvi „každý veriaci, keď dosiahol 2042 vek užívania rozumu, je povinný aspoň raz do roka sa úprimne vyspovedať z ťažkých hriechov, „ktorých si je vedomý“.⁴³ Kto si je vedomý, že sa dopustil ťažkého hriechu, aj keby pociťoval veľkú ľútosť, nesmie prísť k svätému prijímaniu prv, než by prijal sviatostné rozhrázenie,⁴⁴ 1385 iba že by mal vážny dôvod na prijímanie a nebolo by mu možné sa vyspovedať.”⁴⁵ *Deti sú povinné prísť k sviatosti pokánia skôr, ako prísť k prvému svätému prijímaniu.*⁴⁶

1458 Hoci spoved' z každodenných previnení (zo všedných hriechov) nie je striktné povinná, Cirkev ju predsa veľmi odporúča.⁴⁷ Ved' pravidelná spoved' zo všedných hriechov nám pomáha vychovávať si svedomie, bojovať proti nezriadeným náklonnostiam, nechať sa vyliečiť Kristom a napredovať v 1783 duchovnom živote. Keď touto sviatosťou častejšie prijímame dar Otcovho milosrdenstva, sme pobádaní byť milosrdnými ako on:⁴⁸

*Kto vyznáva svoje hriechy a odsudzuje ich, už spolupracuje s Bohom. Boh odsudzuje tvoje hriechy; ak ich odsudzuješ aj ty, pridávaš sa k Bohu. Človek a hriešnik sú akoby dve skutočnosti. Keď počuješ „človek“, urobil ho Boh, keď počuješ „hriešnik“, urobil ho sám hriešnik. Znič to, čo si urobil ty, aby Boh spasil to, čo urobil on. Keď sa ti začína nepáčiť, čo si urobil, vtedy sa začínajú tvoje dobré skutky, lebo odsudzuješ svoje zlé skutky. Začiatkom dobrých skutkov je vyznanie 2468 zlých skutkov. Konáš pravdu a prichádzaš k svetlu.*⁴⁹

Zadosťučinenie

1459 Mnohé hriechy spôsobujú škodu blížnemu. Treba urobiť, čo je možné, aby sa škoda napravila (napr. vrátiť ukradnuté 2412 veci, napraviť povest' toho, kto bol osočovaný, odčiniť urážky). Vyžaduje to už sama spravodlivosť. Hriech však 2487 okrem toho zraňuje a oslabuje samého hriešnika, ako aj jeho vzťahy s Bohom a s blížnym. Rozhrázenie pozbavuje hriechu, ale nenapravuje všetky neporiadky, ktoré hriech spôsobil.⁵⁰ Hriešnik zbavený hriechu musí ešte nadobudnúť plné duchovné zdravie. Musí teda urobiť niečo viac, aby odčiniť svoje hriechy: musí primeraným spôsobom „zadosťučiniť“ za svoje 1473 hriechy, alebo ich „odpykať“. Toto zadosťučinenie sa nazýva aj „pokánie“.

1460 *Pokánie*, ktoré spovedník uloží, má brať zreteľ na osobnú situáciu kajúcnika a slúžiť jeho duchovnému dobru. Nakoľko je to možné, má zodpovedať závažnosti a povahe spáchaných hriechov. Môže to byť modlitba, milodar, skutky milosrdenstva, služba blížnemu, dobrovoľné odriekanie, obety 2447 a predovšetkým trpezlivé prijímanie križa, ktorý musíme niesť. Takéto pokánie nám pomáha pripodobniť sa Kristovi, 618 ktorý sám raz navždy odpykal naše hriechy.⁵¹ Umožňuje nám stať sa spoludedičmi vzkrieseného Krista, pretože „trpíme s ním“ (*Rim 8,17*).⁵²

Ale zadosťučinenie, ktorým odpykávame svoje hriechy, nie je natoľko naše, že by nebolo prostredníctvom Ježiša Krista; lebo my, ktorí sami od seba nemôžeme nič, s pomocou toho, „ktorý nás posilňuje, môžeme všetko“.⁵³ Človek teda nemá nič, čím by sa mohol chváliť, ale 2011 všetka naša „chvála“ je v Kristovi..., v ktorom robíme zadosťučinenie, keď „prinášame ovocie hodno pokánia“ (Lk 3,8), ktoré z neho čerpá svoju silu, ním je obetované Otcovi a skrze neho ho Otec prijíma.⁵⁴

VIII. Vysluhovateľ tejto sviatosti

1461 Pretože Kristus zveril službu zmierenia svojim 981 apoštolom⁵⁵, biskupi, ich nástupcovia a kňazi, spolupracovníci biskupov, pokračujú vo vykonávaní tejto služby. A vskutku biskupi a kňazi v sile sviatosti posvätného stavu majú moc odpúšťať všetky hriechy „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“.

1462 Odpustenie hriechov zmieruje s Bohom, ale aj s Cirkvou. Biskup, viditeľná hlava partikulárnej Cirkvi, je teda už od 886 dávnych čias právom považovaný za toho, kto predovšetkým má moc a službu zmierenia: on upravuje disciplínu pokánia.⁵⁶ Kňazi, jeho spolupracovníci, vykonávajú túto moc a službu 1567 natoľko, nakoľko na to dostali poverenie od svojho biskupa (alebo od rehoľného predstaveného), alebo od pápeža na základe cirkevného práva.⁵⁷

1463 *Niektoré osobitne ťažké hriechy sú trestané exkomunikáciou, najprísnejším cirkevným trestom, ktorý zakazuje pristupovať k sviatostiam a vykonávať niektoré cirkevné úkony. Preto rozhršenie od tohto trestu môže udeliť podľa cirkevného práva len pápež, miestny biskup, alebo kňazi, ktorí od nich dostali splnomocnenie.⁵⁸ V prípade nebezpečenstva smrti ktorýkoľvek kňaz, aj keď nemá oprávnenie spovedať, môže rozhršiť od každého hriechu a od 982 každej exkomunikácie.⁵⁹*

1464 Kňazi majú povzbudzovať veriacich, aby pristupovali k sviatosti pokánia, a prejavovať ochotu vysluhovať túto sviatosť vždy, keď o to kresťania z rozumných dôvodov požiadajú.⁶⁰

1465 Keď kňaz vysluhuje sviatosť pokánia, plní službu dobrého pastiera, ktorý hľadá stratenú ovcu, službu 983 milosrdného Samaritána, ktorý obväzuje rany, otca, ktorý čaká na mámotratného syna a pri jeho návrate ho víta, spravodlivého sudcu, ktorý nehľadá na osobu a ktorého súd je zároveň spravodlivý a milosrdný. Skrátka, kňaz je znakom a nástrojom milosrdnej Božej lásky voči hriešnikovi.

1466 Spovedník nie je pánom, ale služobníkom Božieho 1551 odpustenia. Vysluhovateľ tejto sviatosti sa má zjednotiť s Kristovým úmyslom a s jeho láskou.⁶¹ Má byť osvedčeným 2690 znalcom kresťanského správania, má mať skúsenosť s ľudskými problémami a úctu i ohľaduplnosť voči tomu, kto klesol. Má milovať pravdu, byť verný Učiteľskému úradu Cirkvi a trezrlivo viesť kajúcnika k uzdraveniu a plnej zrelosti. Má sa za neho modliť a konať pokánia a zveriť ho Božiemu milosrdenstvu.

1467 Vzhľadom na chúlitosť a veľkosť tejto služby, ako aj na úctu patriacu osobám, Cirkev vyhlasuje, že každý kňaz, ktorý spovedá, je pod veľmi prísnyimi trestami viazaný zachovávať absolútne tajomstvo o hriechoch, z ktorých sa mu 2490 kajúcnici spovedali.⁶² Nesmie sa ani odvolávať na poznatky, ktoré získal pri spovedi o živote kajúcnikov. Toto tajomstvo, ktoré neprípúšťa výnimky, sa nazýva „sviatostná pečať“, lebo to, čo kajúcnik vyjaviť kňazovi, ostáva „zapečatené“ sviatosťou.

IX. Účinky sviatosti pokánia

1468 „Celá hodnota pokánia spočíva v tom, že nám navracia Božiu milosť a spája nás s Bohom vo veľmi dôvernom priateľstve.“⁶³ Cieľom a účinkom tejto sviatosti je teda *zmierenie s Bohom*. U tých, čo prijímajú sviatosť pokánia so skrúšeným srdcom a s nábožnosťou, „zvyčajne nasleduje pokoj 2305 a spokojnosť svedomia spolu so silnou duchovnou útechou“.⁶⁴ Sviatosť zmierenia s Bohom spôsobuje totiž opravdivé „duchovné vzkriesenie“, prinavracia dôstojnosť a dobrá života Božích detí, z ktorých najvzácniejším je priateľstvo s Bohom.⁶⁵

1469 Táto sviatosť nás *zmieruje s Cirkvou*. Hriech narúša 953 alebo pretrháva bratské spoločenstvo. Sviatosť pokánia ho napráva alebo obnovuje. V tomto zmysle neuzdravuje iba toho, kto je znovu uvedený do ekleziálneho spoločenstva, ale má aj oživujúci účinok na život Cirkvi, ktorá trpela pre hriech jedného zo svojich údov.⁶⁶ Hriešnik, ktorý bol znova uvedený do spoločenstva svätých, alebo v ňom bol upevnený, je posilňovaný výmenou duchovných dobier medzi všetkými živými údmi Kristovho Tela, či sú na svojej pozemskej púti alebo už 949 v nebeskej vlasti.⁶⁷

Treba pripomenúť, že zmierenie s Bohom má za následok takpovediac ďalšie zmierenia, ktoré liečia iné poruchy spôsobené hriechom: kajúcnik, ktorému bolo odpustené, sa zmieruje sám so sebou v hĺbke svojho bytia, kde tak opäť nadobúda svoju vnútornú pravdu; zmieruje sa s bratmi, ktorých nejakým spôsobom urazil a ranil; zmieruje sa s Cirkvou; zmieruje sa s celým stvorením.⁶⁸

1470 Tým, že sa hriešnik v tejto sviatosti zveruje milosrdnému Božiemu súdu, *anticipuje* istým spôsobom súd, 678; ktorému bude podrobený na konci tohto pozemského života. 1039 Lebo práve teraz, v tomto živote sa nám poskytuje možnosť voliť si medzi životom a smrťou a iba cestou obrátenia môžeme vojsť do Kráľovstva, z ktorého ťažký hriech vylučuje.⁶⁹ Tým, že sa hriešnik vierou a pokáním obracia ku Kristovi, prechádza zo smrti do života a „nepôjde na súd“ (Jn 5,24).

X. Odpustky

1471 *Učenie o odpustkoch a ich prax v Cirkvi sa tesne viažu s účinkami sviatosti pokánia.*

Čo sú odpustky?

„Odpustky sú odpustením pred Bohom časného trestu za hriechy, ktoré už boli odpustené, čo sa týka viny. Toto odpustenie náležite pripravený veriaci získava za istých stanovených podmienok pôsobením Cirkvi, ktorá ako služobníčka vykúpenia autoritatívne rozdáva a aplikuje poklad zadosťučinení Krista a svätých.

„Odpustky sú čiastočné alebo úplné podľa toho, či oslobodzujú čiastočne, alebo úplne od časného trestu za hriechy.“⁷⁰ Odpustky sa môžu aplikovať za živých alebo za mŕtvych.

Tresty za hriech

1472 Aby sme pochopili túto náuku a prax Cirkvi, treba brať zreteľ na to, že hriech má dvojaký následok. Ťažký hriech 1861 nás pozbavuje spoločenstva s Bohom a tým nás robí neschopnými večného života, pozbavenie ktorého sa nazýva „večný trest“ za hriech. Na druhej strane, každý hriech, aj všedný, zapríčiňuje nezdravé pripútanie k stvoreniam, ktoré potrebuje očisťovanie, či už tu na zemi, alebo po smrti, v stave nazývanom očistec. Toto očisťovanie oslobodzuje od 1031 takzvaného „časného trestu“ za hriech. Obe tieto tresty sa nemajú chápať ako nejaký druh pomsty, ktorou Boh postihuje zvonku, ale ako niečo, čo vyplýva zo samej povahy hriechu. Obrátenie, ktoré pochádza z vrúcnej lásky, môže dosiahnuť úplné očistenie hriešnika, takže už nezostane nijaký trest.⁷¹

1473 Odpustenie hriechu a obnovenie spoločenstva s Bohom má za následok odpustenie večných trestov za hriech. Ale časné tresty za hriech zostávajú. Kresťan sa má snažiť prijímať tieto časné tresty ako milosť tým, že trpezlivo znáša utrpenia a skúšky každého druhu, a keď nadíde chvíľa, tým, že bude pokojne čeliť smrti; má sa usilovať, aby skutkami milosrdenstva a lásky, ako aj modlitbou a rozličnými 2447 kajúcnyimi skutkami úplne odložil „starého človeka“ a obliekol si „nového človeka“.⁷²

V spoločenstve svätých

1474 Kresťan, ktorý sa s pomocou Božej milosti usiluje 946- očisťovať od svojho hriechu a posväcovať sa, nie je sám. 959 „Život jednotlivých Božích detí je v Kristovi a skrze Krista podivuhodným spôsobom spojený so životom všetkých ostatných bratov kresťanov v nadprirodzenej jednote Kristovho tajomného tela akoby v jednej tajomnej osobe.“⁷³ 795

1475 V spoločenstve svätých „je bezpochyby trvalé puto lásky a hojná výmena všetkých dobier medzi veriacimi, ktorí dosiahli nebeskú vlasť, alebo odpykávajú svoje viny v očistci, alebo ešte putujú na zemi“.⁷⁴ Pri tejto obdivuhodnej výmene svätosť jedného prospieva druhým, a to v oveľa väčšej miere než hriech jedného mohol škodiť druhým. Takto utiekanie sa k spoločenstvu svätých umožňuje kajúcemu hriešnikovi očistiť sa skôr a účinnejšie od trestov za hriech.

1476 Tieto duchovné dobrá spoločenstva svätých nazývame aj poklad Cirkvi, „ktorý nie je akoby súhrn dobier na spôsob hmotných bohatstiev, ktoré sa hromadia v priebehu storočí, ale nekonečná a nevyčerpatelná hodnota, ktorú majú u Boha zadosťučinenia a zásluhy Krista, Pána, obetované za to, aby 617 celé ľudstvo bolo vyslobodené z hriechu a dosiahlo spoločenstvo s Otcem; je to sám Kristus Vykupiteľ, v ktorom sú a žijú zadosťučinenia a zásluhy jeho vykúpenia“.⁷⁵

1477 „Okrem toho k tomuto pokladu patrí aj naozaj nesmierna, nezmerateľná a vždy nová hodnota, ktorú majú u Boha prosby a dobré skutky preblahoslavenej Panny Márie a všetkých 969 svätých, ktorí kráčali v šľapajach Krista, Pána, a tak sa posvätili a završili dielo milé Otcovi; takto pracujúc na vlastnej spáse, prispeli aj k spáse svojich bratov a sestier v jednote tajomného Tela.“⁷⁶

Získavanie odpustkov od Boha prostredníctvom Cirkvi

1478 Odpustky sa získavajú prostredníctvom Cirkvi, ktorá na 981 základe moci zväzovať a rozväzovať, ktorú jej udelil Ježiš Kristus, zakročuje v prospech daného kresťana a otvára mu poklad zásluh Krista a svätých, aby od milosrdného Otca dosiahol odpustenie časných trestov, ktoré si zaslúžil za svoje hriechy. Cirkev tým nechce iba prísť kresťanovi na pomoc, ale ho chce aj podnecovať, aby konal skutky nábožnosti, pokánia a lásky.⁷⁷

1479 Pretože zosnuli veriaci, ktorí sa ešte očisťujú, sú tiež členmi toho istého spoločenstva svätých, môžeme im okrem 1032 iného pomáhať tým, že pre nich získavame odpustky, aby tak boli oslobodení od časných trestov, ktoré si zaslúžili za svoje hriechy.

XI. Slávenie sviatosti pokánia

1480 Ako všetky sviatosti, aj sviatosť pokánia je liturgickým konaním (*actio liturgica*). Riadnymi zložkami slávenia sú: kňazov pozdrav a požehnanie, čítanie Božieho slova na osvetlenie svedomia a vzbudenie ľútosti, povzbudenie k ľútosti; spoveď, ktorou sa priznávajú hriechy a vyznávajú sa kňazovi; uloženie a prijatie pokánia; kňazovo rozhrešenie; modlitba chvály so vzdávaním vďaky a prepustenie s kňazovým požehnaním.

1481 Byzantská liturgia má viacero formúl rozhrešenia 1449 prosebného typu, ktoré obdivuhodne vyjadrujú tajomstvo odpustenia. Napríklad: „Boh, ktorý skrze proroka Nátana odpustil Dávidovi, keď vyznal svoje hriechy, a Petrovi, keď horko plakal, a hriešnici, keď vylievala slzy na jeho nohy, aj farizejovi, a márnotrátneému synovi, ten istý Boh nech ti skrze mňa hriešneho odpustí v tomto i v budúcom živote, a keď ťa predvolá pred svoj hrozný súd, nech ťa neodsúdi on, ktorý je velebený na veky vekov. Amen.“

1482 Sviatosť pokánia sa môže konať aj v rámci komunitárneho slávenia, pri ktorom je spoločná príprava na spoveď a spoločné vzdávanie vďaky za prijaté odpustenie. Osobné vyznanie hriechov a individuálne rozhrešenie sú tu začlenené do liturgie Božieho slova s čítaniami a homiliou, so spoločným spytovaním svedomia, so spoločnou prosbou o odpustenie, so spoločnou modlitbou Otče náš a spoločným vzdávaním

vd'aky. Takéto komunitárne slávenie zreteľnejšie vyjadruje ekleziálny charakter pokánia. Nech by však bol spôsob slávania akýkoľvek, sviatosť pokánia je vždy už samou svojou prirodzenosťou liturgickým, teda ekleziálnym a verejným konaním.⁷⁸ 1140

1483 V prípadoch vážnej potreby sa možno uchýliť k spoločnému 1401 sláveniu sviatosti zmierenia so všeobecnou spoveďou a všeobecným rozhršením. Takáto vážna potreba sa môže vyskytnúť, keď hrozí bezprostredné nebezpečenstvo smrti a kňaz alebo kňazi nemajú dostatok času, aby vypočuli spoveď každého kajúcnika. Vážna potreba môže nastať aj vtedy, keď vzhľadom na počet kajúcnikov niet naporúdzi dostatok spovedníkov, ktorí by mohli náležite vypočuť individuálne spovede v rozumne únosnom čase, takže by kajúcnici bez vlastnej viny zostali dlhý čas bez sviatostnej milosti alebo bez svätého prijímania. V tomto prípade, aby rozhršenie bolo platné, veriaci musia mať predsavzatie individuálne vyznať svoje hriechy v náležitom čase.⁷⁹ Diecéznemu biskupovi prislúcha posúdiť, či jestvujú podmienky požadované na všeobecné rozhršenie.⁸⁰ Nával veriacich pri príležitosti veľkých sviatkov alebo púti nepredstavuje prípad takejto vážnej potreby.⁸¹

1484 "Individuálna a úplná spoveď, s príslušným rozhršením je jediný riadny spôsob, ktorým sa veriaci zmierujú s Bohom a s Cirkvou, ak, pravda, od takej spovede neospravedľuje fyzická alebo morálna nemožnosť."⁸² Má to svoje hlboké dôvody. V každej sviatosti pôsobí Kristus. Osobne sa obracia na každého hriešnika: „Synu, odpúšťajú sa ti hriechy“ (Mk 878 2,5); je lekárom skláňajúcim sa ku každému chorému, ktorý ho potrebuje,⁸³ aby ho uzdravil; zdvíha ho a znovu uvádza do bratského spoločenstva. Osobná spoveď je teda najvýraznejší spôsob zmierenia s Bohom a s Cirkvou.

ZHRNUTIE

1485 Večer na Veľkú noc sa Pán Ježiš ukázal svojim apoštolom a povedal im: „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané“ (Jn 20, 22-23).

1486 Odpustenie hriechov spáchaných po krste sa udeľuje osobitnou sviatosťou, nazvanou sviatosť obrátenia, sviatosť vyznania hriechov (svätá spoveď), sviatosť pokánia alebo sviatosť zmierenia.

1487 Kto pácha hriech, uráža Božiu česť a lásku, svoju vlastnú dôstojnosť človeka, ktorý je povoláný, aby bol Božím dieťaťom, a poškodzuje duchovné zdravie Cirkvi, ktorej každý kresťan má byť živým kameňom.

1488 Vo svetle viery nejestvuje väčšie zlo ako hriech a nič nemá zhubnejšie následky pre samého hriešnika, pre Cirkev a pre celý svet.

1489 Návrat do spoločenstva s Bohom, ktoré človek stratil hriechom, je proces, ktorý vzniká z milosti Boha, plného milosrdenstva a starostlivého o spásu ľudí. Tento vzácny dar treba vyprosovať tak pre seba ako aj pre druhých.

1490 Cesta návratu k Bohu, nazvaná obrátenie a ľútosť, zahrňa v sebe bolesť nad spáchaným hriechom a odpor voči nemu, ako aj pevné predsavzatie v budúcnosti viac nehršieť. Obrátenie sa teda týka minulosti i budúcnosti; živí sa nádejou na Božie milosrdenstvo.

1491 Sviatosť pokánia sa skladá z celku troch úkonov kajúcnika a z rozhršenia zo strany kňaza. Úkony kajúcnika sú: ľútosť, spoveď alebo vyznanie hriechov kňazovi a predsavzatie vykonať zadosťučinenie a skutky zadosťučinenia.

1492 Ľútosť (nazývaná aj skrušenosť) má byť inšpirovaná dôvodmi pochádzajúcimi z viery. Ak sa ľútosť rodí z lásky k Bohu, nazýva sa „dokonalá“; ak sa zakladá na iných dôvodoch, nazýva sa „nedokonalá“.

1493 Kto chce dosiahnuť zmierenie s Bohom a s Cirkvou, musí vyznať kňazovi všetky ťažké hriechy, z ktorých sa ešte nespovedal a na ktoré sa rozepamätá po starostlivom spytovaní svedomia. Cirkev veľmi odporúča spovedať sa zo všetkých hriechov, i keď to samo osebe nie je nutné.

1494 Spovedník ukladá kajúcnikovi vykonať isté úkony „zadosťučinenia“ alebo „pokánia“, aby tak napravil škodu, ktorú spôsobil hriechom a znova si osvojil spôsoby správania, ktoré má mať Kristov učeník.

1495 Iba tí kňazi, ktorí od cirkevnej vrchnosti dostali právomoc rozhršovať, môžu v Kristovom mene odpúšťať hriechy.

1496 Duchovné účinky sviatosti pokánia sú:

- zmierenie s Bohom, ktorým kajúcnik znovu získava milosť;
- zmierenie s Cirkvou;
- odpustenie večného trestu zaslúženého za smrteľné hriechy;
- odpustenie, aspoň čiastočné, časných trestov, ako následkov hriechu;
- pokoj a spokojnosť svedomia a duchovná útecha;
- vzrast duchovných síl pre kresťanský boj.

1497 Individuálne a úplné vyznanie ťažkých hriechov, po ktorom nasleduje rozhršenie, je jediným riadnym prostriedkom zmierenia s Bohom a s Cirkvou.

1498 Odpustkami môžu veriaci získať pre seba i pre duše v očistci odpustenie časných trestov, ktoré sú dôsledkami hriechu.

5 . č l á n o k

SVIATOSŤ POMAZANIA CHORÝCH

1499 “Posvätným pomazaním chorých a modlitbou kňazov celá Cirkev odporúča chorých trpiacemu a oslávenému Pánovi, aby im uľavil a ich spasil; ba povzbudzuje ich, aby sa dobrovoľne pridružili ku Kristovmu utrpeniu a jeho smrti, a tak prispeli k dobru Božieho ľudu⁸⁴”.

I. Základy tejto sviatosti v ekonómii spásy

Choroba v živote človeka

1500 Choroba a utrpenie vždy patrili k najvážnejším problémom, ktoré podrobujú život človeka a skúške. V chorobe človek skusuje svoju bezmocnosť, svoje obmedzenia a svoju konečnosť. Každá choroba nám môže poskytnúť možnosť zazrieť smrť. 1006

1501 Choroba môže viesť k úzkosti, k uzatvoreniu do seba, niekedy dokonca k zúfalstvu a k vzbure proti Bohu. Ale môže tiež urobiť človeka zrelším, pomôcť mu rozlišovať, čo jeho živote nie je podstatné, a tak sa zamerať na to, čo je podstatné. choroba veľmi často núti hľadať Boha, navrátiť sa k nemu.

Chorý pred Bohom

1502 Človek Starého zákona prežíva chorobu pred Božou tvárou. Pred Bohom vylieva slzy nad svojou chorobou⁸⁵. U neho, u Pána života a smrti, si vrúčne vyprosuje ozdravenie.⁸⁶ Choroba sa stáva cestou k obráteniu⁸⁷ a Božím odpustením sa začína uzdravenie.⁸⁸ Izrael nadobúda skúsenosť, že choroba 164 je tajomným spôsobom zviazaná s hriechom a zlom a že vernosť 376 Bohu podľa jeho Zákona navracia život: „...lebo ja, Pán, som, čo ťa liečim“ (Ex 15,26). Prorok Izaiáš tuší, že utrpenie môže mať aj vykupiteľský význam za hriechy iných.⁸⁹ Izaiáš nakoniec zvestuje, že Pán dá prísť pre Sion takej dobe, keď odpustí každú vinu a uzdraví každú chorobu.⁹⁰

Kristus - lekár

1503 Kristov súcit s chorými a jeho mnohé uzdravenia chorých každého druhu⁹¹ sú výrazným znamením toho, že „Boh navštívil 549 svoj ľud“ (Lk 7,16) a že Božie kráľovstvo je už celkom blízko. Ježiš nemá iba moc uzdravovať, ale aj odpúšťať hriechy:⁹² prišiel uzdraviť celého človeka, dušu i telo, on 1421 je ten lekár, ktorého potrebujú chorí.⁹³ Jeho súcit so všetkými, čo trpia ide tak ďaleko, že sa s nimi stotožňuje: „Bol som chorý a navštívili ste ma“ (Mt 25,36). Jeho prednostná láska k chorým neprestala v priebehu storočí budiť celkom osobitnú pozornosť kresťanov voči všetkým, 2288 ktorí trpia na tele i na duchu. Táto pozornosť je dôvodom neúnavných snáh uľaviť im.

1504 Ježiš často žiada od chorých, aby verili.⁹⁴ Na uzdravenie používa vonkajšie znaky: slinu a vkladanie rúk,⁹⁵ blato a umytie.⁹⁶ Chorí sa ho snažia dotknúť,⁹⁷ „lebo vychádzala z neho sila, ktorá uzdravovala všetkých“ (Lk 6,19). Tak sa nás Kristus vo sviatostiach aj naďalej „dotýka“, aby nás uzdravoval.

1505 Kristus dojatý toľkým utrpením nielen dovoľuje, aby sa ho chorí dotýkali, ale osvojuje si ich biedy: „On vzal na seba naše slabosti a niesol naše choroby“ (Mt 8,17).⁹⁸ Neuzdravil všetkých chorých. Jeho uzdravenia boli znameniami príchodu Božieho kráľovstva. Zvestovali hlbšie uzdravenie: víťazstvo nad hriechom a nad smrťou prostredníctvom jeho smrti a zmŕtvychvstania. Na kríži vzal Kristus na seba celú 440 ťarchu zla⁹⁹ a sňal „hriech sveta“ (Jn 1,29); choroba je len jeho dôsledkom. Svojím umučením a smrťou na kríži dal Kristus utrpeniu nový zmysel: môže nás už urobiť podobnými jemu a spojiť nás s jeho vykupiteľským utrpením. 307

„Chorých uzdravujte...“

1506 Kristus vyzýva svojich učeníkov, aby ho nasledovali tak, že aj oni vezmú na seba svoj kríž.¹⁰⁰ Keď ho nasledujú, nadobúdajú nový pohľad na chorobu a chorých. Ježiš ich pridružuje k svojmu vlastnému životu chudoby a služby. Dáva im účasť na svojej službe súcitu a uzdravovania: „Oni šli a hlásali, že treba robiť pokánie. Vyhnali mnoho zlých duchov, pomazali olejom veľa chorých a uzdravovali“ (Mk 6,12-13).

1507 Zmŕtvychvstalý Pán obnovuje toto vyslanie: („V mojom mene ...na chorých budú vkladat' ruky a tí ozdravejú“: Mk 16, 17-18) a potvrdzuje ho znameniami, ktoré Cirkev koná vyzývajúc jeho meno.¹⁰¹ Tieto znamenia ukazujú osobitným spôsobom, že Ježiš je skutočne „Boh, ktorý udeľuje 430 spásu“.¹⁰²

1508 Duch Svätý udeľuje niektorým ľuďom zvláštnu charizmu uzdravovania,¹⁰³ aby ukázal silu milosti Zmŕtvychvstalého. 798 Ale ani najintenzívnejšie modlitby nedosiahnu uzdravenie všetkých chorôb. Tak sa aj svätý Pavol musí od Pána naučiť: „Stačí ti moja milosť, lebo sila sa dokonale prejavuje v slabosti“ (2 Kor 12,9); a utrpenia, ktoré treba znášať môžu mať zmysel: „Na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je Cirkev“ (Kol 1,24).

1509 “Chorých uzdravujte“ (Mt 10,8). Túto úlohu dostala Cirkev od Pána, a snaží sa ju plniť jednak starostlivosťou o chorých ako aj prosebnou modlitbou, ktorou ich sprevádza. Verí v oživujúcu prítomnosť Krista, lekára duše i tela. Táto prítomnosť osobitne pôsobí vo sviatostiach a celkom zvláštnym spôsobom v Eucharistii, v chlebe, ktorý dáva večný život¹⁰⁴ a ktorého viazanosť s telesným zdravím naznačuje 1405 svätý Pavol.¹⁰⁵

1510 Apoštolská Cirkev pozná však aj osobitný obrad v prospech chorých, dosvedčený svätým Jakubom: „Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších Cirkvi a nech sa nad ním modlia a mažu ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví, a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu“ (Jak 5,14-15). Tradícia spoznala 1117 v tomto obrade jednu zo siedmich sviatostí Cirkvi.¹⁰⁶

Sviatosť chorých

1511 Cirkev verí a vyznáva, že medzi siedmimi sviatosťami je jedna sviatosť osobitne určená na to, aby posilňovala tých, ktorí sú skúšaní chorobou: je to pomazanie chorých:

*Toto sväté pomazanie chorých ustanovil náš Pán Ježiš Kristus ako skutočnú a pravú sviatosť Nového zákona, sa naznačenú u Marka, ale odporúčanú a veriacim vyhlásenú Jakubom apoštolom a Pánovým bratom.*¹⁰⁷

1512 V liturgickej tradícii tak na Východe, ako aj na Západe jestvujú už od staroveku svedectvá o pomazaní chorých, ktoré sa vykonávalo s posväteným olejom. V priebehu storočí sa pomazanie chorých udeľovalo čoraz výlučnejšie len tým, ktorí už umierali. Z tohto dôvodu dostalo názov „posledné pomazanie“. Napriek tomuto vývoju liturgia nikdy neprestala prosiť Pána, aby chorý znova nadobudol zdravie, ak je to prospešné pre jeho spásu¹⁰⁸.

1513 Apoštolská konštitúcia „Sacram unctionem infirmorum“ z 30. novembra 1972 v súlade s Druhým vatikánskym koncilom¹⁰⁹ stanovila, aby sa v rímskom obrade dodržiavalo toto:

*Sviatosť pomazania chorých sa udeľuje osobám ťažko chorým tak, že sa pomazú na čele a na rukách olivovým alebo iným náležite posväteným rastlinným olejom, pričom sa len jeden raz hovorí: „Týmto svätým pomazaním a pre svoje láskavé milosrdenstvo nech ti Pán pomáha milosťou Ducha Svätého. Amen. A oslobodeného od hriechov nech ťa spasí a milostivo posilní. Amen.“*¹¹⁰

II. Kto prijíma a kto vysluhuje túto sviatosť?

V prípade ťažkej choroby...

1514 Pomazanie chorých „nie je sviatosťou iba tých, ktorí sa nachádzajú v krajnom nebezpečenstve smrti. Preto vhodná chvíľa na jej prijatie nepochybne nastáva už vtedy, keď veriaci začína byť v nebezpečenstve smrti pre chorobu alebo starobu“.¹¹¹

1515 Ak chorý, ktorý prijal pomazanie, nadobudne zdravie, môže v prípade ďalšej ťažkej choroby znova prijatú túto sviatosť. Počas tej istej choroby možno túto sviatosť opakovať, ak sa choroba zhorší. Je vhodné prijatú pomazanie chorých pred ťažkou operáciou. To isté platí aj o starších ľuďoch, keď sa ich slabosť stupňuje. „...*nech si zavolá starších Cirkvi*“

1516 Vysluhovateľmi pomazania chorých sú jedine kňazi (biskupi a presbyteri).¹¹² Je povinnosťou duchovných pastierov poučiť veriacich o blahodárnych účinkoch tejto sviatosti. Veriaci nech povzbudzujú chorých, aby sa obrátili na kňaza a prijali túto sviatosť. Chorí nech sa na jej prijatie správne pripravia za pomoci svojho duchovného pastiera a celého cirkevného spoločenstva, ktoré je pozvané zahŕňať chorých svojimi modlitbami a svojou bratskou pozornosťou.

III. Ako sa slávi táto sviatosť?

1517 Pomazanie chorých je, ako všetky sviatosti liturgickým a komunitárnym slávením,¹¹³ či už sa koná v rodine, 1140 v nemocnici alebo v kostole, či už pre jedného chorého alebo pre celú skupinu chorých. Je veľmi vhodné, aby sa slávalo v rámci Eucharistie, pamiatky Pánovej Veľkej noci. Ak to okolnosti dovoľujú, môže sláveniu sviatosti predchádzať sviatosť pokánia a po nej môže nasledovať sviatosť Eucharistie. Keďže Eucharistia je sviatosťou Kristovej Veľkej noci - Baránka, mala by byť vždy poslednou sviatosťou pozemského putovania, „viatikum“ „pokrm na cestu pre 1524 prechod“ do večného života.

1518 Slovo a sviatosť tvoria nerozdeliteľný celok. Slávenie liturgického slova, ktorej predchádza úkon pokánia. Kristove slová a svedectvo apoštolov oživujú vieru chorého a spoločenstva, aby vyprosovali od Pána silu jeho Ducha.

1519 Slávenie tejto sviatosti obsahuje hlavne tieto prvky: „starší presbyteri Cirkvi“ (Jak 5,14) mlčky vkladajú ruky na chorých vo viere Cirkvi sa modlia:¹¹⁴ je to epikléza vlastná tejto sviatosti; potom konajú pomazanie olejom, ktorý posvätil, podľa možnosti, biskup.

Tieto liturgické úkony naznačujú, akú milosť udeľuje táto sviatosť chorým.

IV. Účinky slávenia sviatosti pomazania chorých

1520 *Osobitný dar Ducha Svätého.* Prvou milosťou tejto sviatosti je milosť posily, pokoja a odvahy na premáhanie 733 ťažkostí, ktoré súvisia so stavom ťažkej choroby alebo so stareckou krehkosťou. Táto milosť je darom Ducha Svätého, ktorý obnovuje dôveru a vieru v Boha a posilňuje proti pokušeniu zlého ducha, t.j. proti malomyselnosti a úzkosti pred smrťou.¹¹⁵ Táto Pánova pomoc prostredníctvom sily jeho Ducha chce priviesť chorého k uzdraveniu duše, ale aj tela, ak je to Božia vôľa.¹¹⁶ Okrem toho, „ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu“ (Jak 5,15).¹¹⁷

1521 *Spojenie s Kristovým utrpením.* Milosťou tejto sviatosti chorý prijíma silu a dar vnútornejšie sa spojiť s Kristovým utrpením: je istým spôsobom *zasvätený*, aby prinášal ovocie svojim pripodobnením sa k Spasiteľovmu vykupiteľskému utrpeniu. Utrpenie, následok dedičného hriechu, dostáva nový zmysel: stáva sa účasťou na Ježišovom spasiteľnom diele.

1522 *Ekleziálna milosť.* Chorí, ktorí prijímajú túto sviatosť, „sa dobrovoľne sa pridružujú ku Kristovmu utrpeniu a jeho smrti“, a tak prispievajú k „dobru Božiemu ľudu“.¹¹⁸ Keď Cirkev slávi túto sviatosť, v spoločenstve svätých oroduje za dobro chorého. A chorý zasa milosťou tejto sviatosti 953 prispieva k posväteniu Cirkvi a k dobru všetkých ľudí, za ktorých Cirkev trpí a obetuje sa skrze Krista Bohu Otcovi.

1523 *Príprava na poslednú cestu.* Ak sa sviatosť pomazania chorých vysluhuje všetkým, ktorí trpia ťažkými chorobami 1020 a veľkou slabosťou, tým skôr sa udeľuje tým, ktorí sa už chystajú z tohto života odísť.^{118A} A

preto bola nazvaná aj *sacramentum exeuntium* („sviatosť odchádzajúcich“).¹¹⁹ Pomazanie chorých završuje naše pripodobnenie smrti a zmŕtvychvstaniu Krista, ktoré sa začalo krstom. Dovršuje sväté pomazania, ktoré vyznačujú celý život kresťana: *krstné* 1294 *pomazanie* v nás spečatilo nový život; *birmovné pomazanie* nás posilnilo pre zápasy v tomto živote. Toto posledné pomazanie opevňuje koniec pozemského života akoby silnou hradbou 1020 vzhľadom na posledné boje pred vstupom do Otcovho domu¹²⁰.

V. Viatikum, posledná sviatosť kresťana

1524 Tým, ktorí sa chystajú odísť z tohto života, Cirkvev poskytuje okrem pomazania chorých aj Eucharistiu ako 1392 viatikum („pokrm na cestu“). Prijatia tela a krvi Ježiša Krista v tejto chvíli prechodu k Otcovi má osobitný význam a závažnosť. Je semenom večného života a silou na zmŕtvychvstanie podľa Pánových slov: „Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň“ (*Jn 6,54*). Ako sviatosť mŕtveho a vzkrieseného Krista, Eucharistia je tu sviatosťou prechodu zo smrti do života, z tohto sveta k Otcovi.¹²¹

1525 Možno povedať, že podobne ako sviatosti krstu, birmovania a Eucharistie tvoria jeden celok nazývaný 1680 „sviatosti uvádzania do kresťanského života“, tak sviatosť pokánia, pomazania chorých a Eucharistia ako viatikum tvoria na konci kresťanského života „sviatosti, ktoré pripravujú na nebeskú vlasť“, alebo sviatosti, ktorými sa končí putovanie 2299 na zemi.

ZHRNUTIE

1526 *“Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších Cirkvi; a nech sa nad ním modlia a mažu ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu ulaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu“* (*Jak 5,14-15*).

1527 *Sviatosť pomazania chorých má za cieľ udeliť osobitnú milosť kresťanovi, ktorý prežíva ťažkosti súvisiace so stavom ťažkej choroby alebo so starobou.*

1528 *Vhodná chvíľa prijať sväté pomazanie nepochybne nastáva vtedy, keď sa veriaci začína nachádzať v nebezpečenstve smrti následkom choroby alebo staroby.*

1529 *Kresťan môže dostať sväté pomazanie každý raz, keď upadne do ťažkej choroby a takisto aj vtedy, keď ho už prijal, ale choroba sa zhorší.*

1530 *Iba kňazi (presbyteri a biskupi), môžu vysluhovať sviatosť pomazania chorých; na jej udelenie používajú olej posvätený biskupom, alebo v prípade potreby, samým vysluhovateľom presbyterom.*

1531 *Slávenie tejto sviatosti v podstate spočíva v pomazaní olejom na čelo a ruky chorého (v rímskom obrade), alebo na iné časti tela (vo východných obradoch). Toto pomazanie je sprevádzané liturgickou modlitbou vysluhujúceho kňaza, ktorá vyprosuje osobitnú milosť tejto sviatosti.*

1532 *Osobitná milosť sviatosti pomazania chorých má tieto účinky:*

- *spojenie chorého s Kristovým umučeníem pre jeho vlastné dobro a pre dobro celej Cirkvi;*
- *útechu, pokoj a odvahu kresťansky znášať utrpenia choroby alebo staroby;*
- *odpustenie hriechov, ak ho chorý nemohol prijať vo sviatosti pokánia;*
- *uzdravenie, ak to osoží duchovnej spásy;*
- *pripravenie na prechod do večného života.*

¹ Porov. *Mk 2,1-12*.

² *Lumen gentium 11*

³ Porov. *Mk 1,15*.

⁴ Porov. *Lk 15,18*.

⁵ *Rímsky rituál* Obrad pokánia, formula absolúcie

⁶ Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1515.

⁷ Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1545; *Lumen gentium 40*.

⁸ Porov. *Sk 2,38*.

⁹ *Lumen gentium 8*

¹⁰ Porov. *Jn 6,44; 12,32*.

¹¹ Porov. *1 Jn 4,10*.

¹² Porov. *Jn 21,17-17*.

¹³ Sv. Ambróz *Listy 41,12*: PL 16, 1116B

¹⁴ Porov. *Gal 2,12-13; Iz 1,16-17; Mt 6,1-6.16-18*.

¹⁵ Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1676-1678;

Rímsky katechizmus 2,5,4.

¹⁶ Porov. *Ez 36, 26-27*.

¹⁷ Porov. *Jn 19,37; Zach 12,10*.

¹⁸ Sv. Klement Rímsky, *List Korintánom 7,4*

¹⁹ Porov. *Jn 15,26*.

²⁰ Porov. *Sk 2,36-38; Dominum et Vivificantem 27-48*.

²¹ Porov. *Tob 12,8; Mt 6,1-18*.

²² Porov. *Jak 5,20*.

²³ Porov. *Am 5,24; Iz 1,17*.

²⁴ Porov. *Lk 9,23*.

²⁵ Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1638.

²⁶ Porov. *Sacrosanctum concilium 109-110; CIC, cann. 1249-1253; CCEO, cann. 880-883*.

²⁷ Porov. *Lumen gentium 11*

²⁸ Porov. *Mk 2,7*.

²⁹ Porov. *Jn 2,21-23*.

³⁰ Porov. *Lk 15*.

³¹ Porov. *Lk 19,9*.

³² *Lumen gentium 22*.

³³ Tertulián, Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1542.

³⁴ *Rímsky rituál* Obrad pokánia, formula absolúcie

- 35 *Rímsky katechizmus*, 2.5.21;
Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm.1673.
- 36 Tridentický koncil, Denz.-Schönm.1676.
- 37 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1677.
- 38 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1678; 1705.
- 39 Porov. *Rim* 12-15; *I Kor* 12-13; *Gal* 5; *Ef*4-6.
- 40 Porov. *Ex* 20,17; *Dtn* 5,21; *Mt* 5,28.
- 41 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm.1680.
- 42 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm.1680;
porov San Girolamo, *Commentarii in Ecclesiasten*,10,11:
PL 23, 1096.
- 43 Porov. CIC, can. 989; Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1683; 1708.
- 44 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1647; 1661.
- 45 Porov. CIC, can. 916; CCEO, can. 711.
- 46 Porov. CIC, can. 914.
- 47 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1680; CIC, can. 988 § 2.
- 48 Porov. *Lk* 6,36
- 49 Sv. Augustín, *Traktát o Jánovom evanjeliu* 12,13.
- 50 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1712
- 51 Porov. *Rim* 3,25; *I Jn* 2,1-2
- 52 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1690
- 53 Porov. *Flp* 4,13
- 54 Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1691.
- 55 Porov. *Jn* 20,23; *2 Kor* 5,18
- 56 Porov. *Lumen gentium* 26
- 57 Porov. CIC, cann. 844; 967-969; CCEO, can. 722, § 3-4
- 58 Porov. CIC, cann. 1331; 1354-1357; CCEO, cann. 1431; 1434; 1420.
- 59 Porov. CIC, can. 976; CCEO, can. 725
- 60 Porov. CIC, can. 986; CCEO, can. 735
- 61 Porov. *Presbyterorum ordinis* 13
- 62 Porov. CIC, can. 1388, § 1; CCEO, can. 1456
- 63 *Rímsky katechizmus* 2,5,18.
- 64 Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1674.
- 65 Porov. *Lk* 15,32
- 66 Porov. *I Kor* 12,26
- 67 Porov. *Lumen Gentium* 48-50
- 68 *Reconciliatio et poenitentia*, 31
- 69 Porov. *I Kor* 5,11; *Gal* 5,19; *Zjv* 22,15
- 70 *Indulgentiarum doctrina* Normy 1-3, AAS 59(1967), 5-24.
- 71 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1712-1713; 1820
- 72 Porov. *Ef*4,24
- 73 *Indulgentiarum doctrina* 5
- 74 *Indulgentiarum doctrina* 5
- 75 *Indulgentiarum doctrina* 5
- 76 *Indulgentiarum doctrina* 5
- 77 Porov. Pavol VI., *Indulgentiarum doctrina* 8; Denz.-Schönm. 1835
- 78 Porov. *Sacrosanctum concilium* 26-27
- 79 Porov. CIC, can. 962 § 1
- 80 Porov. CIC, can. 961 § 2
- 81 Porov. CIC, can. 961
- 82 *Rímsky rituál* Obrad pokánia, 31.
- 83 Porov. *Mk* 2,17
- 84 *Lumen Gentium* II
- 85 Porov. *Ž* 38
- 86 Porov. *Ž* 6,3; *Iz* 38
- 87 Porov. *Ž* 38,5; 39,9.12
- 88 *Ž* 32,5; 107,20; *Mk* 2,5-12
- 89 Porov. *Iz* 53,11
- 90 Porov. *Iz* 33,24
- 91 Porov. *Mt* 4,24
- 92 Porov. *Mk* 2,5-12
- 93 Porov. *Mk* 2,17
- 94 Porov. *Mk* 5,34,36; 9,23
- 95 Porov. *Mk* 7,32-36; 8,22-25
- 96 Porov. *Jn* 9,6n.
- 97 Porov. *Mk* 1,41; 3,10; 6,56
- 98 Porov. *Iz* 53,4
- 99 Porov. *Iz* 53,4-6
- 100 Porov. *Mt* 10,38
- 101 Porov. *Sk* 9,34; 14,3
- 102 Porov. *Mt* 1,21-22; *Sk* 4,12
- 103 Porov. *I Kor* 12,9.28.30
- 104 Porov. *Jn* 6,54.58
- 105 Porov. *I Kor* 11,30
- 106 Porov. Si instituta ecclesiastica, Denz.-Schönm. 216 Florentský koncil, Denz.-Schönm. 1324-1325;
Florentský koncil, Denz.-Schönm. 1695-1696; 1716-1717
- 107 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1695
porov. *Jak* 5,14-15 *Mk* 6,13
- 108 Porov. Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1696
- 109 Porov. *Sacrosanctum concilium* 73
- 110 Porov. *Sacram unctio in infirmorum*, porov. *Codice di Diritto Canonico* 847, § 1
- 111 *Sacrosanctum concilium* 73;
porov. *Codice di Diritto Canonico* 1004,1; 1005; 1007;
Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 738
- 112 Porov. Tridentický koncil Denz.-Schönm. 1697; 1719;
Codice di Diritto Canonico 1003;
Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 739, 1
- 113 *Sacrosanctum concilium* 27
- 114 Porov. *Jak* 5,15
- 115 Porov. *Hebr* 2,15
- 116 Florentský koncil, Denz.-Schönm. 1325
- 117 Tridentický koncil, Denz.-Schönm. 1717
- 118 *Lumen gentium* 11

- 118A „*In exitu viate constituti*“: 120 Porov. Tamže DS 1694
 Tridentýnský koncil: DS 1698 121 Porov. *Jn* 13,1
 119 Tamže

TRETIA KAPITOLA

SVIATOSTI SLUŽBY SPOLOČENSTVU

1533 Krst, birmovanie a Eucharistia sú sviatosti uvádzania do kresťanského života. Sú základom spoločného povolania 1212 všetkých Kristových učeníkov, povolania k svätosti a k evanjelizácii sveta. Udeľujú milosti potrebné pre život podľa Ducha v tomto živote pútnikov na ceste do večnej vlasti.

1534 Dve ďalšie sviatosti, posvätný stav a sviatosť manželstva sú zamerané na spásu iných. Ak prispievajú aj k osobnej spáse, je to prostredníctvom služby iným. Udeľujú osobitné poslanie v Cirkvi a slúžia na budovanie Božieho ľudu.

1535 Týmito sviatosťami môžu prijať osobitné *posvätenie* tí, čo *posvätení* krstom a birmovaním¹ pre spoločné kňazstvo 784 všetkých veriacich. Tí čo prijímajú sviatosť posvätného stavu sú *vysvätení*, aby v Kristovom mene živili Cirkev Božím slovom a Božou milosťou². Aj „kresťanskí manželia sa posilnení a akoby *posvätení* osobitnou sviatosťou, aby dôstojne plnili povinnosti svojho stavu“³.

6. článok

SVIATOSŤ POSVÄTNÉHO STAVU

1536 Posvätný stav (*ordo*) je sviatosť, vďaka ktorej sa Kristus zveril svojim apoštolom, neprestajne vykonáva 860 v Cirkvi až do konca vekov: je to teda sviatosť apoštolskej služby. Má tri stupne: *episkopát, presbyterát a diakonát*.

(O ustanovení a poslaní apoštolskej služby zo strany Krista pozri na s.200. Tu sa hovorí len o sviatosti, ktorou sa táto služba prenáša).

I. Prečo názov „sviatosť posvätného stavu“ (*sacramentum Ordinis*)?

1537 V rímskom staroveku slovo *ordo* označovalo občianske stavy, najmä stav tých, ktorí vládli. Slovo *ordinatio* sa označuje zaradenie človeka do niektorého *ordo*. V Cirkvi sú ustanovené stavy, ktoré Tradícia, nie bez základu vo Svätom písme⁴ už od dávnych čias označuje názvom *taxeis* po grécky, *ordines* po latinsky. Tak liturgia hovorí o *ordo episcoporum, ordo presbyterorum* a *ordo diaconorum*. Aj iné skupiny dostali meno *ordo*: katechumeni, panny, manželia, vdovy... 923;1631

1538 Zaradenie do jedného z týchto stavov v Cirkvi sa konalo obradom nazývaným *ordinatio*. Bol to náboženský a liturgický úkon, ktorý mohol byť posvätením, požehnaním alebo sviatosťou. Dnes je výraz *ordinatio* vyhradený pre sviatosťný úkon, ktorý zaraďuje do stavu biskupov, kňazov a diakonov. Tento úkon presahuje obyčajné *vyvolenie, určenie, poverenie* alebo *ustanovenie* strany spoločenstva, lebo udeľuje dar Ducha Svätého, umožňujúci vykonávať „posvätnú moc“ - (*sacra 875 potestas*)⁵, ktorú môže udeliť len sám Kristus prostredníctvom svojej Cirkvi *Ordinácia* sa nazýva aj *consecratio* (vysviacka), lebo je vyčlenením a udelením poslania a moci (*investitura*) samým Kristom pre jeho Cirkev. 699 *Vkladanie rúk* biskupa s konsekračnou modlitbou tvorí viditeľný znak tejto konsekrácie (vysviacky).

II. Sviatosť posvätného stavu v ekonómii spásy

Kňazstvo Starého zákona

1539 Boh ustanovil vyvolený národ ako „kráľovstvo kňazov a svätý ľud“ (*Ex* 19,6).⁶ Ale v izraelskom ľude si Boh vyvolil jeden z dvanástich kmeňov, kmeň Léviho a vyhradil si ho na liturgickú službu⁷. Sám Boh je jeho dedičným podielom.⁸ Osobitný obrad posvätil začiatky kňazstva Starého zákona.⁹ Kňazi v Starom zákone sú ustanovení pre dobro ľudí v ich vzťahoch s Bohom, aby prinášali dary a obety za hriechy¹⁰.

1540 Toto kňazstvo, ustanovené ohlasovať Božie slovo¹¹ a obnovovať spoločenstvo s Bohom obetami a modlitbou, ostáva 2099 však neschopné uskutočniť spásu, lebo musí neprestajne opakovať obety, ale nemôže priviesť k definitívnemu posväteniu,¹² ktoré mala uskutočniť jedine Kristova obeta.

1541 Liturgia Cirkvi však vidí v Áronovom kňazstve a v službe levitov, podobne ako aj v ustanovení sedemdesiatich „starších“¹³ predobrazy prikázanej služby vyplývajúcej z vysviacky (*ministerium ordinatum*) v Novom zákone. Cirkev latinského obradu takto prosí v konsekračnej modlitbe vysviacky biskupov:

Bože a Otče nášho Pána Ježiša Krista milosrdný Otče, Bože, prameň všetkej útechy, ty prebývaš na výsostiach a staráš sa o ponížených, ty poznáš všetko skôr, ako sa to stane, ty si slovom svojej milosti dal svojej Cirkvi zákony, ty si od počiatku predurčil rod spravodlivých z potomkov Abrahámových; ty si ustanovil predstavených i kňazov a svoju svätýňu si nenechal bez služobníctva¹⁴...

1542 Pri vysviacke kňazov sa Cirkev modlí:

Pane, svätý Otče, všemohúci večný Bože, pôvodca každej hodnosti a rozdeľovateľ všetkých duchovných úradov. V tebe sa všetko zdokonaľuje, v tebe sa všetko vzráha. Ty podľa vopred určeného poriadku polepšuješ a zveľaduješ bytosti obdarené rozumom. Ty si posvätnými obradmi ustanovil a rozmnožil kňazské stupne a

levítske služby. Na spravovanie ľudu postavil si najvyšších veľkňazov, ale vyvolil si aj mužov na nižší stupeň a na nižšiu hodnosť ako pomocníkov a spoločníkov v ich službe. Na púšti si radou sedemdesiatich múdrych mužov zdvíhal odvahu Mojžiša a on použil ich pomoc pre dobro ľudu a bezpečne viedol veľký národ. Aj na Áronových synov si vylial hojnosť otcovskej milosti, aby bol dostatok hodných kňazov¹⁵...

1543 A v konsekračnej modlitbe vysviacky diakonov Cirkiev vyznáva:

Stoj pri nás, prosíme, všemohúci Bože, darca hodností, rozdávatel' svätení a rozdeľovateľ úradov. Hoci sám sa nemeníš, všetko obnovuješ a všetko usporadúvaš skrze svoje slovo, silu a múdrosť, skrze Ježiša Krista, svojho Syna, nášho Pána; a vo svojej odvekej prozreteľnosti pripravuješ a rozdeľuješ to, čo je primerané každému jednotlivému času. Neprestajne dávaš rásť a mohutnieť ako svojmu chrámu Kristovmu Telu, svojej Cirkvi, vyzdobenej rozmanitými nebeskými milosťami, zostavenej z rozličných svojich údov a zjednotenej obdivuhodným poriadkom do celistvej stavby. Pre službu tvojmu menu si ustanovil svätý úrad, rozdelený na tri stupne. Už v dávnych časoch si vyvolil synov Léviho za služobníkov svojho svätého stánku a ustanovil si, aby ich trvalým podielom podielom bolo dedičstvo večného požehnania¹⁶...

Jediné Kristovo kňazstvo

1544 Všetky predobrazy kňazstva v Starom zákone dosahujú svoje naplnenie v Ježišovi Kristovi, „jedinom prostredníkovi medzi Bohom a ľuďmi“ (1 Tim 2,5). Melchizedech, „kňaz najvyššieho Boha“ (Gn 14,18), sa v kresťanskej tradícii

považuje za predobraz kňazstva Ježiša Krista, jediného 874 „veľkňaza podľa radu Melchizedechovho“ (Hebr 5,10;6,20), „svätého, nevinného, nepoškvrneného“ (Hebr 7,26), ktorý „jedinou obetou navždy zdokonalil tých, čo sú posväcovaní“ (Hebr 10,14), t.j. jedinou obetou svojho kríža.

1545 Kristova vykupiteľská obeta je jediná. Uskutočnila sa raz navždy. A predsa sa sprítomňuje v eucharistickej obete 1367 Cirkvi. Takisto je to aj s jediným Kristovým kňazstvom: 662 sprítomňuje sa prostredníctvom služobného kňazstva a pritom

sa nezmenšuje jedinečnosť Kristovho kňazstva. „A tak je Kristus jediný pravý kňaz, kým ostatní sú len jeho služobníci.“¹⁷

Dvojaká účasť na jedinom Kristovom kňazstve

1546 Kristus „ako veľkňaz a jediný prostredník ľuďmi urobil z Cirkvi „kráľovstvo kňazov Bohu a svojmu Otcovi (Zjv 1,6).“¹⁸ Celé spoločenstvo veriacich ako také je kňazské Veriaci vykonávajú krstné kňazstvo svojou účasťou na poslaní 1268 Krista, kňaza, Proroka a kráľa, každý podľa vlastného povolania. Sviatosťami krstu a birmovania boli veriaci „posvätení, aby boli...svätým kňazstvom.“¹⁹

1547 Služobné alebo hierarchické kňazstvo biskupov a kňazov a spoločné kňazstvo všetkých veriacich, i keď „jedno 1142 i druhé, každé svojím osobitným spôsobom, má účasť na jedinom Kristovom kňazstve“, predsa sa od seba podstatne líšia; no pri tom „sú na seba zamerané „²⁰ V akom zmysle? - Kým spoločné kňazstvo, veriacich sa uskutočňuje v rozvíjaní krstnej milosti, života viery, nádeje a lásky, života podľa Ducha, služobné kňazstvo je v službách spoločného kňazstva a je zamerané na rozvíjanie krstnej 1120 milosti všetkých kresťanov. Je jedným z *prostriedkov*, ktorými Kristus neprestáva budovať a viesť svoju Cirkev. Práve preto sa prenáša osobitnou sviatosťou, sviatosťou posvätného stavu (*Sacramentum Ordinis*).

V osobe Krista Hlavy

1548 V ekleziálnej službe vysväteného služobníka je prítomný vo svojej Cirkvi sám Kristus ako Hlava svojho Tela, Pastier 1142 svojho stáda, Veľkňaz vykupiteľskej obety a Učiteľ pravdy. 1120 Cirkiev to vyjadruje tvrdením, že kňaz mocou sviatosti posvätného stavu koná *in persona Christi Capitis* (v osobe Krista Hlavy)²¹.

*Vysvätený služobník v skutočnosti zastupuje toho istého Kňaza, Krista Ježiša. Ak vďaka kňazskej vysviacky, ktorú prijal je v skutočnosti pripodobnený Najvyššiemu Veľkňazovi, má moc konať mocou samého Krista, ktorého zastupuje mocou a osobou samého Krista (virtute ac persona ipsius Christi).*²²

*Kristus je prameňom každého kňazstva, ved' kňaz Starého zákona bol predobrazom Krista a kňaz Nového zákona koná v osobe Krista.*²³

1549 Prostredníctvom ordinovanej, z vysviacky vyplývajúcej služby (ministerium ordinatum), najmä biskupov a kňazov, sa prítomnosť Krista ako Hlavy Cirkvi stáva viditeľnou uprostred spoločenstva veriacich.²⁴ Podľa krásneho výroku svätého Ignáca z Antiochie biskup je *typos tou Patros*, je 1142 akoby živý obraz Boha Otca.²⁵

1550 Táto Kristova prítomnosť vo vysvätenom služobníkovi sa nemá chápať tak, ako keby vysvätený služobník bol uchránený od všetkých ľudských slabostí, od ducha panovačnosti, od 896 omylov, ba aj od hriechu. Sila Ducha Svätého neručí za všetky skutky vysväteného služobníka tým istým spôsobom. Kým vo sviatosťiach je táto záruka daná tak, že ani hriech 1128 vysväteného služobníka nemôže prekážať ovociu milostí. Je veľa iných skutkov, kde ľudské črty vysväteného služobníka 1584 zanechávajú stopy, ktoré nie sú vždy znakom vernosti evanjeliu, a teda môžu škodiť apoštolskej plodnosti Cirkvi.

1551 Toto kňazstvo je *služobné*. „Táto úloha, ktorú Pán zveril pastierom svojho ľudu, je skutočná *služba*.“²⁶ Je úplne 876 zameraná na Krista a na ľudí. Závisí celkom od Krista a jeho jediného kňazstva a bola ustanovená na prospech ľudí a spoločenstva Cirkvi. Sviatosť posvätného stavu udeľuje „posvätnú moc“, ktorá nie je ničím iným, ako Kristovou 1538 mocou. Vykonávanie tejto moci sa preto musí riadiť len s príkladom Krista, ktorý sa

z lásky stal posledným a sluhom všetkých.²⁷ „Pán oprávnene povedal, že starostlivosť, o jeho 608 stádo, je dôkazom lásky k nemu.“²⁸

V mene celej Cirkvi“

1552 Služobné kňazstvo nemá za úlohu len zastupovať Krista, Hlavu Cirkvi, pred zhromaždením veriacich, koná aj v mene celej Cirkvi, keď prednáša Bohu modlitbu Cirkvi²⁹ a predovšetkým, keď prináša eucharistickú obeť³⁰.

1553 “V mene celej Cirkvi.“ To neznačí, že kňazi sú delegátmi spoločenstva. Modlitba a obeť Cirkvi sú neoddeliteľné od modlitby a obety Krista, jej Hlavy. Ide vždy o Kristov kult v Cirkvi a skrze ňu. Celá Cirkev, Kristovo Telo, sa modlí a obetuje „skrze neho, s ním a v ňom“ v jednote Ducha Svätého Bohu Otcovi. Celé Telo, *caput et membra*, („hlava 795 a údy“) sa modlí a sa obetuje. Preto tí, čo sú v tomto Tele osobitným spôsobom služobníkmi, sa nazývajú nielen služobníci Krista, ale aj Cirkvi. Služobné kňazstvo môže zastupovať aj Cirkev práve preto, lebo zastupuje Krista.

III. Tri stupne sviatosti kňazstva

1554 “Bohom ustanovenú ekleziálnu službu vykonávajú v rozličných stavoch (*divensis ordinibus*) tí, čo sa už oddávna nazývajú *biskupi, kňazi (Presbyteri) a diakoni*“³¹. 1536 Katolícke učenie, vyjadrené v liturgii, v učiteľskom úrade a nepretržitej praxi Cirkvi dosvedčuje, že jestvujú dva stupne služobnej účasti na Kristovom kňazstve: episkopát a presbyterát. Diakonát má za úlohu im pomáhať a slúžiť. Preto výraz *sacerdos* („kňaz“) sa v súčasnosti používa na označenie biskupov, prebyterov, ale nie diakonov. Napriek tomu katolícke učenie tvrdí, že stupne účasti na kňazstve (episkopát a presbyterát) a stupeň služby (diakonát) sa všetky tri udeľujú sviatostným úkonom nazývaným „ordinácia“ alebo „vysviacka“, t.j. sviatosťou posvätného stavu. 1538

*Všetci nech si ctia diakonov ako Ježiša Krista, ako aj biskupa, ktorý je obraz Otca, aj presbyterov ako zbor apoštolov. Bez nich nemožno hovoriť o Cirkvi.*³²

Biskupská vysviacka - plnosť sviatosti posvätného stavu.

1555 “Medzi rozličnými službami, ktoré sa už od prvých čias vykonávajú v Cirkvi, má podľa svedectva Tradície hlavné miesto úrad tých úrad tých, ktorí sú ustanovení za biskupov a v ktorých sú, prostredníctvom nástupníctva 861 pokračujúceho od začiatku, výhonky apoštolského semena“³³.

1556 Aby mohli plniť svoje vznešené poslanie, Kristus obdaril apoštolov osobitným vyliatím Ducha Svätého, ktorý na nich zostúpil a oni vkladáním rúk odovzdali svojim 862 spolupracovníkom tento duchovný dar, ktorý bol v biskupskej vysviacke prenesený až k nám.“³⁴

1557 Druhý vatikánsky koncil učí, že „biskupskou vysviackou sa udeľuje *plnosť sviatosti posvätného stavu*, ktorú aj liturgické zvyklosti Cirkvi, aj výroky svätých Otcov nazývajú najvyššie kňazstvo, vrchol (*summa*) posvätné služby“³⁵.

1558 “Biskupská vysviacka udeľuje spolu s úradom (*munus*) posväcovať aj úrad vyučovať a spravovať...Lebo... vkladáním 895 rúk a konsekračnými slovami udeľuje milosť Ducha Svätého a vtlačá sa posvätný charakter, takže biskupi vynikajúcim 1121 a viditeľným spôsobom zastupujú úlohu samého Krista, ako Učiteľa, Pastiera a Veľkňaza, a konajú v jeho osobe (*in Eius persona agent*).“³⁶ „A tak sa biskupi skrze Ducha Svätého, ktorý im bol daný, stali pravými a hodnovernými učiteľmi viery, veľkňazmi a pastiermi.“³⁷

1559 “Členom biskupského kolégia sa niekto stáva sviatostnou vysviackou a hierarchickým spoločenstvom s hlavou a členmi biskupského kolégia.“³⁸ Charakter a *kolegiálna povaha* 877 biskupského stavu sa prejavuje okrem iného aj v starodávnej cirkevnej praxi, ktorá vyžaduje, aby na vysviacke nového biskupa mali účasť viacerí biskupi.³⁹ Na legitímnu vysviacku biskupa sa dnes vyžaduje osobitný akt rímskeho biskupa, lebo 882 on je zvrchovaným viditeľným putom spoločenstva partikulárnych cirkví v jednej Cirkvi a ručiteľom ich slobody.

1560 Každý biskup má ako Kristov zástupca pastiersky úrad v partikulárnej cirkvi, ktorá mu bola zverená, ale zároveň 833,866 mu prináleží kolegiálne so všetkými bratmi v episkopáte, *starostlivosť o všetky cirkvi*: „Hoci každý biskup je pastierom vo vlastnom zmysle len tej čiastky stáda, ktorá je zverená jeho starostlivosti, jeho postavenie ako zákonitého nástupcu apoštolov z Božieho ustanovenia ho robí solidárne zodpovedným za apoštolské poslanie Cirkvi.“⁴⁰

1561 Všetko, čo sa tu povedalo, vysvetľuje, prečo má Eucharistia, ktorú slávi biskup, celkom osobitný význam ako prejav Cirkvi zhromaždenej okolo oltára za predsedníctva 1369 toho, ktorý viditeľne sprítomňuje Krista, Dobrého pastiera a Hlavu svojej Cirkvi.⁴¹

Vysviacka kňazov - spolupracovníkov biskupa

1562 “Kristus, ktorého Otec posvätil a poslal na svet, prostredníctvom svojich apoštolov urobil účastnými na svojom posvätení a poslaní ich nástupcov, to jest biskupov, ktorí úrad svojej služby legitímne zverili v rozličných stupňoch rozličným jednotlivcom v Cirkvi.“⁴² „Prostredníctvom týchto apoštolov spravil účastnými svojho posvätenia a poslania ich nástupcov, biskupov, ktorých úrad služby bol zverený v podriadenom stupni kňazom (*presbyterom*), aby po zaradení do stavu presbyterov boli *spolupracovníkmi biskupského stavu* v náležitom plnení Kristom zvereného apoštolského poslania.“⁴³

1563 “Keďže úrad kňazov je tesne spojený s biskupským stavom, má podiel na autorite, ktorou sám Kristus buduje, posväcuje a spravuje svoje Telo. Preto kňazstvo presbyterov predpokladá síce sviatosti uvádzania do

kresťanského života, ale sa udeľuje osobitnou sviatosťou, ktorou sa kňazi (*presbyteri*) pomazaním Ducha Svätého poznačení osobitným 1121 charakterom, a tým sa stávajú podobnými Kristovi Kňazovi, takže môžu konať v osobe Krista Hlavy (*in persona Christo Capitis*).⁴⁴

1564 “Hoci kňazi (*presbyteri*) nemajú vrchol kňazstva a vo vykonávaní svojej moci závisia od biskupov, predsa sú s nimi spojení kňazskou dôstojnosťou a mocou sviatosti posvätného stavu, sú podľa vzoru Krista, najvyššieho a večného Kňaza,⁴⁵ vysvätení, ako právi kňazi *Nového zákona*.⁴⁶ aby hlásali 611 evanjelium, boli pastiermi veriacich a konali bohoslužby.

1565 Mocou sviatosti posvätného stavu majú kňazi účasť na univerzálnych rozmeroch poslania, ktoré Kristus zveril 849 apoštolom. „Duchovný dar, ktorý kňazi (*presbyteri*) dostali pri vysviacke ich nepripravuje na nejaké obmedzené a úzko ohraničené poslanie, ale na veľmi rozsiahle a všeobecné poslanie spásy (až po samý kraj zeme)⁴⁷; „v duchu pripravených hlásať evanjelium kdekoľvek.“⁴⁸

1566 “Svoj posvätný úrad plnia predovšetkým v eucharistickom slávení alebo zhromaždení (*synaxis*), kde konajú v osobe Krista a ohlasujú jeho tajomstvo, a tak spájajú prosby 1369 veriacich s obetou ich Hlavy a v obete svätej omše sprítomňujú a aplikujú až do Pánovho príchodu jedinú obeť Nového zákona, to jest obeť Krista, ktorý raz navždy 611 priniesol sám seba Otcovi ako obeť bez poškrvny.“⁴⁹ Z tejto jedinej obety čerpá silu celá ich kňazská služba⁵⁰.

1567 “Kňazi (*presbyteri*), rozvážni spolupracovníci biskupského stavu, jeho pomoc a nástroj, povolani slúžiť Božiemu ľudu, tvoria so svojím biskupom jediné *presbyterium*, 1462 i keď určené na rozličné úlohy. V jednotlivých miestnych spoločenstvách veriacich vyslovene sprítomňujú istým 2179 spôsobom biskupa, s ktorým sú spojení v duchu dôvery a veľkodušnosti, zodpovedne svojmu stavu berú na seba jeho úlohy a starosti a plnia ich s každodenným úsilím.“⁵¹ Kňazi môžu plniť svoje poslanie iba v závislosti od biskupa a v spoločenstve s ním. Sľub poslušnosti, ktorý skladajú biskupovi pri vysviacke a biskupov bozk pokoja na konci liturgie vysviacky znamenajú, že biskup ich považuje za svojich spolupracovníkov, za svojich synov, svojich bratov a za svojich priateľov a oni sú mu zase zaviazaní láskou a poslušnosťou.

1568 “Všetci kňazi (*presbyteri*), vysviackou ustanovení v stave presbyterátu (*in Ordine presbyteratus consituti*) sú navzájom spojení dôverným kňazským bratstvom. Osobitne 1538 však v diecéze, v ktorej službách stoja pod vlastným biskupom, tvoria jedno jediné presbyterium.“⁵² Jednota presbyteria má svoj liturgický výraz v obyčaji, podľa ktorej pri obrad kňazskej vysviacky po biskupovi vkladajú ruky aj kňazi.

Vysviacka diakonov - „na službu“

1569 “Na nižšom stupni hierarchie stoja diakoni, na ktorých sa vkladajú ruky nie na kňazstvo, ale na službu.“⁵³ Pri vysviacke na diakonát vkladá ruky jedine biskup, a tým naznačuje, že diakon je osobitne spätý s biskupom pri úlohách svojej „diakonie.“⁵⁴

1570 Diakoni sa osobitným spôsobom zúčastňujú na Kristovom poslaní a na jeho milosti.⁵⁵ Sviatosť posvätného stavu im vtlačá znak („charakter“), ktorý nič nemôže zotrieť, ten 1121 ich pripodobňuje Kristovi, ktorý sa stal „diakonom“, to znamená služobníkom všetkých.⁵⁶ Diakonom okrem iného patrí asistovať biskupovi a kňazom pri slávení Božích tajomstiev, predovšetkým Eucharistie, rozdávať ju, asistovať pri uzatváraní manželstva a pozhnať ho, hlásať evanjelium a kázať, predsedáť pri pohrebných obradoch a venovať sa rozličným charitatívnym službám.⁵⁷

1571 *Po Druhom vatikánskom koncile Latinská cirkev opäť obnovila diakonát „ako osobitný a trvalý stupeň hierarchie“,⁵⁸ kým východné cirkvi si ho vždy zachovávali. Trvalý diakonát, ktorý sa môže udeľovať 1579 ženatým mužom, je dôležitým obohatením poslania Cirkvi. A vskutku je vhodné a užitočné, aby muži, ktorí v Cirkvi fakticky plnia diakonскую službu či už v liturgickom a pastoračnom živote alebo v sociálnych a charitatívnych dielach, „boli posilnení vkladáním rúk, prenášaným od čias apoštolov, a boli tesnejšie spojení s oltárom, aby tak mohli účinnejšie splniť svoju službu pomocou sviatostnej milosti diakonátu.“⁵⁹*

IV. Slávenie tejto sviatosti

1572 Slávenie vysviacky biskupa, kňazov alebo diakonov svojím významom v živote partikulárnej cirkvi vyžaduje, aby sa zišiel, čo najväčší počet veriacich. Má sa konať prednostne v nedeľu a v katedrále, a to tak slávnostne, ako je to vhodné pri tejto príležitosti. Všetky tri ordinácie: biskupa, kňaza aj diakona majú rovnaký priebeh. Ich miesto je v rámci liturgie Eucharistie.

1573 *Podstatný obrad sviatosti posvätného stavu, sa pre všetky tri stupne skladá z vkladania rúk biskupa na hlavu 699 svätenca, ako aj z osobitnej konsekračnej modlitby, ktorá 1585 vyprosuje od Boha zoslanie Ducha Svätého a jeho darov, primeraných vykonávaniu služby, pre ktorú je kandidát vysvätený.⁶⁰*

1574 *Ako vo všetkých sviatosťiach slávenie tejto sviatosti sprevádzajú niektoré vedľajšie obrady. Hoci sa v rozličných liturgických tradíciách značne obmieňajú, majú spoločnú vlastnosť: vyjadrujú mnohoraké aspekty sviatostnej milosti. Tak v latinskom obrade úvodné obrady (vyvolenie predstavenie a vyvolenie svätenca, príhovor biskupa, otázky kladené svätencovi, litánie k svätým) dosvedčujú, že voľba kandidáta sa vykonala v súlade so zvyklosťami Cirkvi a pripravujú slávnostný úkon vysviacky. Po nej nasledujú viaceré obrady, ktoré symbolicky vyjadrujú a dopĺňajú tajomstvo, ktoré sa práve uskutočnilo: pre biskupa a kňaza je to pomazanie svätou krizmou, znak osobitného zvláštneho pomazania Duchom Svätým, ktoré ich službu robí plodnou; odovzdanie 1294 knihy evanjelií, prsteňa, mitry a pastierskej palice biskupovi na znak jeho apoštolského*

poslania hlásať Božie slovo, jeho vernosti Cirkvi, Kristovej manželke, 769 a jeho úlohy pastiera Pánovho stáda; odovzdanie patény a kalicha kňazovi na „obetu svätého ľudu“, ktorú je povolaný prinášať Bohu; odovzdanie knihy evanjelií diakonovi, ktorý dostal poslanie hlásať Kristovo evanjelium.

V. Kto môže udeľovať túto sviatosť?

1575 Kristus si vyvolil apoštolov a dal im účasť na svojom poslaní a na svojej autorite. Keď bol vyvýšený po pravici Otca, neopúšťa svoje stádo, ale prostredníctvom apoštolov ho stále chráni a naďalej ho spravuje prostredníctvom tých 857 istých pastierov, ktorí dnes pokračujú v jeho diele.⁶¹ Je to teda Kristus, ktorý ustanovuje niektorých za apoštolov a iných za pastierov.⁶² Pokračuje vo svojom pôsobení prostredníctvom biskupov.⁶³

1576 Keďže sviatosť posvätného stavu je sviatosťou 1536 apoštolskej služby, biskupom ako nástupcom apoštolov náleží prenášať tento „duchovný dar“,⁶⁴ „apoštolskú siatbu.“⁶⁵ Platne ordinovaní biskupi, t.j. tí čo sú v línii apoštolského nástupníctva, platne udeľujú tri stupne sviatosti posvätného stavu.⁶⁶

VI. Kto môže prijať túto sviatosť?

1577 „Jedine pokrstený muž (*vir*) platne prijíma posvätnú ordináciu.“⁶⁷ Pán Ježiš si vyvolil mužov (*vir*), aby vytvoril 551 zbor dvanástich apoštolov,⁶⁸ a tí urobili to isté, keď si vybrali spolupracovníkov,⁶⁹ ktorí mali po nich nastúpiť do 861 ich úlohy.⁷⁰ Kolégium biskupov, s ktorými sú kňazi spojení v kňazstve, sprítomňuje a aktualizuje až do Kristovho 862 návratu zbor Dvanástich. Cirkvi si je vedomá, že je viazaná voľbou zo strany samého Pána. Preto nie je možná vysviacka žien.⁷¹

1578 Nikto nemá právo prijať sviatosť posvätného stavu. Nikto si nemôže osobovať tento úrad. Do neho povoláva iba Boh.⁷² 2121 Kto si myslí, že spoznáva v sebe znaky Božieho volania k ordinovanej službe, musí svoju túžbu pokorne predložiť cirkevnej vrchnosti, ktorej náleží zodpovednosť a právo povolať niekoho prijať svätenie. Ako každú milosť aj túto sviatosť možno prijímať iba ako nezaslúžený dar.

1579 Všetci vysvätení služobníci Latinskej cirkvi, s výnimkou trvalých diakonov, sa normálne vyberajú spomedzi veriacich mužov, ktorí sú slobodní a chcú zachovávať *celibát* „pre nebeské kráľovstvo“. (*Mt* 19,12) Sú povolani, aby sa s nerozdeleným srdcom zasvätili Pánovi a „jeho veciam“,⁷³ 1618 a teda celý sa dávajú Bohu a ľuďom. Celibát je znakom nového života, do ktorého služieb je služobník Cirkvi vysvätený. Keď je prijatý s radostným srdcom, žiarivým spôsobom ohlasuje Božie kráľovstvo.⁷⁴ 2233

1580 Vo východných cirkvách sa už od stáročí uplatňuje odlišný poriadok: kým biskupi sa vyberajú jedine spomedzi neženatých, za kňazov a diakonov môžu byť vysvätení aj ženatí mužovia. Táto prax sa už od dávna považuje za legitímnu a títo kňazi vykonávajú užitočnú službu v rámci svojich spoločenstiev.⁷⁵ Ostatne aj vo východných cirkvách sa celibát kňazov teší veľkej úcte a mnohí kňazi si ho dobrovoľne zvolili pre Božie kráľovstvo. Tak na Východe, ako aj na Západe sa nemôže oženiť ten, kto prijal sviatosť posvätného stavu.

VII. Účinky sviatosti posvätného stavu

Nezmazateľný znak

1581 Osobitnou milosťou Ducha Svätého pripodobňuje táto sviatosť svojho nositeľa Kristovi, aby slúžil ako Kristov 1548 nástroj pre jeho Cirkev. Vysviackou sa stáva schopným konať ako zástupca Krista, Hlavy Cirkvi, v jeho trojitom úrade: kňaza, proroka a kráľa.

1582 Podobne ako pri krste a pri birmovaní sa táto účasť na 1121 Kristovom úrade udeľuje raz navždy. Aj sviatosť posvätného stavu udeľuje nezmazateľný *duchovný charakter*, a nemožno ju opakovať, ani udeliť iba na istý čas.⁷⁶

1583 *Platne vysvätený jednotlivec môže byť bezpochyby o oprávnených dôvodoch dišpenzovaný od záväzkov a funkcií, spojených s vysviackou, alebo mu môže byť zakázané ich vykonávať⁷⁷ ale sa už nemôže znova stať laikom v striktnom zmysle,⁷⁸ lebo znak vtláčeny vysviackou zostáva navždy. Povolanie a poslanie, ktoré dostal v deň vysviacky, ho natrvalo poznačujú.*

1584 Pretože koniec koncov sám Kristus, pôsobí a uskutočňuje 1128 spásu prostredníctvom vysväteného služobníka, jeho nehodnosť neprekáža Kristovi, aby skrze neho pôsobil.⁷⁹ Svätý Augustín to tvrdí dôraznými slovami:

Pyšného služobníka treba priradiť k diablu. Ale Kristov dar sa nepoškvrní; to, čo prúdi cez neho, 1550 zachováva si čistotu, čo prechádza skrze neho, zostáva číre a prichádza do úrodnej pôdy... Duchovná sila sviatosti je totiž ako svetlo: tí, ktorých má osvietiť, prijímajú ho čisté a ak prechádza cez nečistených, neznečistí sa...⁸⁰

Milosť Ducha Svätého

1585 Milosť Ducha Svätého vlastná tejto sviatosti je milosť pripodobnenia Kristovi, Kňazovi, Učiteľovi a Pastierovi, ktorého služobníkom je vysvätený služobník ustanovený.

1586 Pre biskupa je to predovšetkým milosť sily („Duch zvrchovanej moci“: konsekračná modlitba pri vysviacke biskupa podľa latinského obradu). Je to milosť viesť a brániť so silou a rozvážnosťou svoju cirkev ako otec a pastier, s nezištnou láskou ku všetkým a s prednostnou 2448 láskou k chudobným, chorým a núdzným⁸¹. Táto milosť ho pobáda, aby hlásal evanjelium všetkým a bol vzorom svojmu stádu, aby kráčať pred ním po ceste posväcovania tým, že sa v slávení Eucharistie stotožní s Kristom, Kňazom a Obetou, a aby sa nebál dať život za svoje ovce:

Otče, ty, poznáš srdcia, dožič svojmu služobníkovi, 1558 ktorého si vyvolil na biskupskú službu, aby pásol tvoje svätá stádo a bez úhony vykonával pred tebou svoj veľkňazský úrad, slúžiac ti vo dne v noci. Nech neprestajne uzmieruje tvoju tvár a nech ti prináša dary tvojej svätej Cirkvi. Nech silou ducha najvyššieho kňazstva má moc odpúšťať hriechy podľa tvojho príkazu. Nech rozdeľuje služby podľa tvojho rozkazu a nech rozvážuje každé puto mocou, ktorú si dal apoštolom. Nech sa ti páči svojou vľúdnosťou a čistým srdcom, keď ti prináša ľubeznú vôňu skrze tvojho Syna Ježiša Krista...⁸²

1587 Duchovný dar, ktorý sa udeľuje kňazskou vysviackou, 1564 vyjadruje nasledujúca modlitba vlastná byzantskému obradu. Biskup pri vkladaní rúk okrem iného hovorí:

*Pane, naplň darom Ducha Svätého toho, ktorého si ráčil povýšiť na kňazskú hodnosť, aby bol hodný stáť bez úhony pred tvojím oltárom, hlásať evanjelium tvojho Kráľovstva, plniť službu tvojho slova pravdy, prinášať ti dary a duchovné obety a obnovovať tvoj ľud kúpeľom znovuzrodenia, aby tak aj on sám išiel v ústrety nášmu veľkému Bohu a Spasiteľovi Ježišovi Kristovi, tvojmu jednorodenému Synovi v deň jeho druhého príchodu a od tvojej nesmiernej dobrotы prijal odmenu za verné plnenie svojej služby.*⁸³

1588 Pokiaľ ide o diakonov, sviatosťná milosť im dáva potrebnú silu slúžiť „Božiemu ľudu v «diakonii» liturgie, slova a lásky v spoločenstve s biskupom a jeho presbyteriám.⁸⁴

1589 Pred veľkosťou kňazskej milosti a kňazského úradu svätí učítelia cítili v sebe naliehavú výzvu na obrátenie, aby svojim životom odpovedali tomu, ktorého služobníkmi ich ustanovila prijatá sviatosť. Tak svätý Gregor Naziánsky ešte ako celkom mladý kňaz volá:

„Treba sa najprv očistiť, až potom očisťovať; najprv sa učiť, až potom poučovať; najprv sa stať svetlom, až potom osvecovať; najprv sa priblížiť k Bohu, až potom k nemu privádzať; najprv sa posvätiť, až potom posväcovať, viesť za ruku a múdro radiť.⁸⁵ Viem, či služobníci sme na akej úrovni sme my a kto je ten, ku ktorému smerujeme. Poznám vznešenosť Boha a slabosť človeka, ale aj jeho silu.“⁸⁶ Kto je teda kňaz? Je „obranca pravdy, vypína sa s anjelmi, oslavuje s archanjelmi, dáva vystupovať obetám na nebeský oltár, má účasť na Kristovom kňazstve, pretvára tvora, znovu [v ňom] utvára [Boží] obraz, znova ho tvorí pre nebeský svet, a čo je najväčšie zo všetkého, je zbožšťovaný a zbožšťuje.⁸⁷

Svätý arský farár hovorí: „Kňaz pokračuje v diele vykúpenia na zemi...“ „Keby sme správne pochopili, čím je kňaz na zemi, umreli by sme - nie od strachu, ale z lásky...“ „Kňazstvo, to je láska Ježišovho srdca...“⁸⁸ 460

ZHRNUTIE

1590 Svätý Pavol hovorí svojmu žiakovi Timotejovi: „Preto ti pripomínam, aby si roznechoval Boží dar, ktorý je v tebe prostredníctvom vkladania mojich rúk“ (2 Tim 1,6); „Kto sa usiluje byť biskupom, túži po dobrom diele“ (1 Tim 3,1). A Titovi hovoril: „Na to som ťa nechal na Kréte, aby si usporiadal, čo ešte treba, a po mestách ustanovil starších, ako som ti prikázal“ (Tit 1,5).

1591 Celá Cirkev je kňazským ľudom. Vďaka krstu majú všetci veriaci účasť na Kristovom kňazstve. Táto účasť sa nazýva „spoločné kňazstvo veriacich“. Na jeho základe a v jeho službách jestvuje aj iná účasť na Kristovom poslaní; je to služba udelená sviatosťou posvätného stavu a jej úlohou je slúžiť v mene a v osobe Krista Hlavy uprostred spoločenstva.

1592 Služobné kňazstvo sa podstatne líši od spoločného kňazstva veriacich, pretože udeľuje posvätnú moc pre službu veriacim. Vysvätení služobníci konajú svoju službu Božiemu ľudu vyučovaním (munus docendi), bohoslužbou (munus liturgicum) a pastoračnou správou (munus regendi).

1593 Už od začiatku sa ordinovaná služba udeľovala a vykonávala v troch stupňoch: biskupskom, presbyterskom a diakonskom. Služby udelené vysviackou sú pre organickú štruktúru Cirkvi nenahraditeľné: bez biskupa, presbyterov a diakonov sa nemôže hovoriť o Cirkvi.⁸⁹

1594 Biskup dostáva plnosť posvätného stavu, ktorý ho začleňuje do kolégia biskupov a robí z neho viditeľnú hlavu partikulárnej Cirkvi, ktorá mu je zverená. Biskupi ako nástupcovia apoštolov a členovia biskupského kolégia majú podiel na apoštolskej zodpovednosti a na misijnom poslaní celej Cirkvi pod autoritou pápeža, nástupcu svätého Petra.

1595 Kňazi (presbyteri) sú spojení s biskupmi v kňazskej hodnosti a zároveň od nich závisia pri vykonávaní svojich pastoračných úloh. Sú povolani, aby boli rozvážnymi spolupracovníkmi biskupov, vytvárajú okolo svojho biskupa presbyterium, ktoré spolu s ním nesie zodpovednosť za partikulárnu cirkev. Od biskupa dostávajú na starosť určité farské spoločenstvo alebo určitú cirkevnú funkciu.

1596 Diakoni sú služobníci vysvätení pre služobné úlohy v Cirkvi. Neudeľuje sa im služobné kňazstvo, ale vysviacka im udeľuje dôležité úlohy v službe slova, pri bohoslužbe, v pastoračnej správe a v charitatívnej službe. Tieto úlohy majú plniť pod pastoračnou autoritou svojho biskupa.

1597 Sviatosť posvätného stavu sa udeľuje vkladáním rúk a po ňom nasledujúcou slávnostnou konsekračnou modlitbou, ktorou sa pre svätenca vyprosujú od Boha milosti Ducha Svätého potrebné pre jeho služby. Vysviacka vtláča nezmazateľný sviatosťný charakter.

1598 Cirkev udeľuje sviatosť posvätného stavu iba pokrsteným mužom (viris), ktorých schopnosti potrebné pre vykonávanie posvätných služieb boli náležite uznané. Zodpovednosť a právo povolať niekoho, aby prijal svätenia, patrí cirkevnej vrchnosti.

1599 *V Latinskej cirkvi sa sviatosť posvätného stavu na presbyterát udeľuje spravidla len kandidátom, ktorí sú ochotní dobrovoľne prijať celibát a verejne osvedčia svoju vôľu zachovávať ho z lásky k Božiemu kráľovstvu a k službe ľuďom.*

1600 *Udeľovať sviatosť posvätného stavu v jeho troch stupňoch patrí biskupom.*

7. článok

SVIATOSŤ MANŽELSTVA

1601 *“Manželská zmluva, ktorou muž a žena utvárajú medzi sebou celoživotné spoločenstvo, zamerané svojou prirodzenou povahou na dobro manželov a na plodenie a výchovu potomstva, bola medzi pokrstenými povýšená Kristom, Pánom, na dôstojnosť sviatosti.”⁹⁰*

I. Manželstvo v Božom pláne

1602 *Sväté písmo sa začína stvorením muža a ženy na Boží 369 obraz a podobu⁹¹ a končí sa videním „Baránkovej svadby“ (Zjv 796 19, 7.9). Od svojho začiatku až do konca Písmo hovorí o manželstve a jeho „tajomstve“, o jeho ustanovení a o význame, ktorý mu dal Boh, o jeho pôvode a cieľi, o rozličných spôsoboch jeho realizácie v priebehu dejín spásy, o jeho ťažkostiach vyplývajúcich z hriechu a o jeho obnovení „v Pánovi“ (1 Kor 7, 39) v novej zmluve Krista a Cirkvi.⁹²*

Manželstvo v poriadku stvorenia

1603 *“Dôverné spoločenstvo manželského života a lásky... ustanovil Stvoriteľ a vystrojil ho vlastnými zákonmi... Sám 371 Boh je pôvodcom manželstva.”⁹³ Povolanie k manželstvu je vpísané do samej prirodzenosti muža a ženy, ako vyšli zo 2331 Stvoriteľových rúk. Manželstvo nie je čisto ľudská ustanovizeň, aj keď v priebehu storočí prekonalo početné zmeny v rozličných kultúrach, sociálnych štruktúrach a duchovných postojoch. Pri týchto rozdielnostiach sa nemá zabúdať na spoločné a trvalé črty. I keď dôstojnosť manželskej ustanovizne nevysvitá všade s rovnakou jasnosťou,⁹⁴ predsa len vo všetkých kultúrach jestvuje určitý zmysel pre veľkosť manželského zväzku. „Lebo blaho 2210 človeka a ľudskej i kresťanskej spoločnosti úzko súvisí s priaznivým položením manželského a rodinného spoločenstva.”⁹⁵*

1604 *Boh, ktorý stvoril človeka z lásky, ho aj povolal k láske; to je základné a vrodené povolanie každej ľudskej bytosti. Lebo človek je stvorený na obraz a podobu Boha,⁹⁶ ktorý je Láska.⁹⁷ Keďže Boh ho stvoril ako muža a ženu, ich 355 vzájomná láska sa stáva obrazom absolútnej a nepomiňajúcej lásky, ktorou Boh miluje človeka. V očiach Stvoriteľa je dobrá, veľmi dobrá.⁹⁸ A táto láska, ktorú Boh požehnáva, je určená, aby bola plodná a aby sa uskutočňovala v spoločnom diele ochrany stvorenia: „Boh ich požehnal a povedal im: Plodte a množte sa a naplňte zem. Podmaňte si ju...” (Gn 1, 28).*

1605 *Sväté písmo tvrdí, že muž a žena sú stvorení jeden pre 372 druhého: „Nie je dobre byť človekovi samotnému.“ Žena, „telo z jeho tela“, teda jeho náprotivok, (franc. *vis-a-vis*) jemu rovná a veľmi blízka, je mu daná Bohom ako „pomoc“, a teda predstavuje „Pána“, od ktorého „príde pomoc“.⁹⁹ „Preto opustí muž svojho otca a svoju matku a príľne k svojej manželke a budú jedným telom“ (Gn 2,24).¹⁰⁰ Sám Pán Ježiš poukazuje na fakt, že to znamená nepomiňajúcu jednotu 1614 životov ich dvoch, keď pripomína, aký bol „na začiatku“ Stvoriteľov plán: „A už nie sú dvaja, ale jedno telo“ (Mt 19, 6).*

Manželstvo za vlády hriechu

1606 *Každý človek skusuje zlo okolo seba a v sebe. Táto skúsenosť sa prejavuje aj vo vzťahoch medzi mužom a ženou. Ich zväzok bol vždy ohrozovaný nesvornosťou, duchom panovačnosti, nevernosťou, žiarlivosťou a spormi, ktoré môžu viesť až k nenávisti a k rozchodu. Tento neporiadok sa môže prejavovať viac či menej vyhotrene a možno ho viac či menej prekonať podľa kultúr, dôb a jednotlivcov, ale naozaj sa zdá, že má všeobecný ráz.*

1607 *Podľa viery tento neporiadok, ktorý s bolesťou konštatujeme, nepochádza z prirodzenosti muža a ženy, ani z prirodzenej povahy ich vzťahov, ale z hriechu. Odlúčenie sa 1849 od Boha, prvý hriech, má ako prvý následok zlom v pôvodnom spoločenstve muža a ženy. Ich vzťahy sú pokrivené vzájomnými 400 obžalobami,¹⁰¹ ich vzájomná príťažlivosť, ktorá je darom Stvoriteľa,¹⁰² sa mení na vzťahy panovačnosti a žiadostivosti;¹⁰³ nádherné povolanie muža a ženy, aby boli plodnými, aby sa rozmnožovali a ovládli zem,¹⁰⁴ je zaťažené bolesťami pôrodu a námahou pri zarábaní si na chlieb.¹⁰⁵*

1608 *Napriek tomu poriadok stvorenia, hoci je ťažko narušený, 55 pretrváva. Aby sa rany po hriechu vylicili, muž a žena potrebujú pomoc milosti, ktorú im Boh vo svojom nekonečnom milosrdenstve nikdy neodoprel.¹⁰⁶ Bez tejto pomoci muž a žena nemôžu uskutočniť jednotu svojich životov, pre ktorú ich Boh „na začiatku“ stvoril.*

Manželstvo pod výchovným vplyvom zákona

1609 *Boh vo svojom milosrdenstve neopustil hriešneho človeka. 410 Utrpenia, ktoré vyplývajú z hriechu, „bolesti pôrodu“ (Gn 3,16) a práca „v pote tváre“ (Gn 3,19) sú aj prostriedkami, ktoré obmedzujú škody spôsobené hriechom. Po páde človeka manželstvo pomáha prekonať uzatváranie sa do seba, egoizmus, vyhľadávanie vlastného pôžitku a otvárať sa druhému, vzájomne si pomáhať a darovať seba samého.*

1610 Mravné svedomie čo, sa týka jednoty a nerozlučiteľnosti manželstva, sa vyvinulo pod výchovným pôsobením Starého 1963; zákona. Mnohoženstvo patriarchov a kráľov sa ešte výslovne 2387 neodmieta. Ale zákon daný Mojžišovi, má za cieľ ochrániť ženu pred svojvoľnou nadvládou muža, i keď podľa Pánových slov sú na tomto zákone stopy mužovej „tvrdosti srdca“, pre ktorú Mojžiš dovolil ženu prepustiť.¹⁰⁷

1611 Proroci videli zmluvu Boha s Izraelom ako obraz výlučnej 219 a vernej manželskej lásky¹⁰⁸ a tým pripravovali svedomie 2380 vyvoleného ľudu, aby hlbšie chápal jednotu a nerozlučiteľnosť manželstva.¹⁰⁹ Knihy Rút a Tobiáš podávajú 2361 dojemné svedectvá o vznešenom zmysle pre manželstvo a o vernosti a nežnosti manželov. V Piesni piesní Tradícia vždy videla jedinečné vyjadrenie ľudskej lásky ako čistý odlesk lásky Boha, lásky „silnej ako smrť“, ktorú „ani prívaly vody nemôžu uhasiť“ (*Pies* 8,6-7).

Manželstvo v Pánovi

1612 Manželská zmluva Boha s jeho izraelským ľuďom pripravila novú a večnú zmluvu, v ktorej Boží Syn tým, že sa vtelil a 521 obetoval svoj život, zjednotil so sebou určitým spôsobom celé ním spasené ľudstvo,¹¹⁰ a tak pripravil „Baránkovu svadbu“ (*Zjv* 19,7.9).

1613 Na prahu svojho verejného života Ježiš koná svoje prvé znamenie - na žiadosť svojej Matky - počas svadobnej hostiny.¹¹¹ Cirkev pripisuje veľkú dôležitosť Ježišovej prítomnosti na svadbe v Káne. Vidí v tom potvrdenie, že manželstvo je dobré a ohlásenie toho, že od toho času bude manželstvo účinným znakom Kristovej prítomnosti.

1614 Ježiš vo svojom kázaní jednoznačne učil, aký je pôvodný 2336 význam zväzku muža a ženy, ako ho chcel Stvoriteľ na začiatku: dovolenie prepustiť svoju manželku, ktoré dal 2382 Mojžiš, bolo ústupkom pred tvrdosťou srdca.¹¹² Manželský zväzok muža a ženy je nerozlučiteľný. Uzavrel ho sám Boh: „Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje“ (*Mt* 19,6).

1615 Toto jednoznačné naliehanie na nerozlučiteľnosť 2364 manželského zväzku mohlo vyvolávať rozpaky a zdať sa neuskutočiteľnou požiadavkou.¹¹³ Ježiš však neuložil manželom neúnosné a príliš ťažké bremeno,¹¹⁴ ťažšie ako Mojžišov zákon. Keďže prišiel znovu nastoliť prvotný poriadok stvorenia narušený hriechom, on sám dáva silu a milosť žiť manželstvo v novej dimenzii Božieho kráľovstva. Ak manželia budú nasledovať Krista, ak zaprú seba samých a vezmú na seba svoj kríž,¹¹⁵ budú môcť „pochopiť“¹¹⁶ pôvodný zmysel manželstva a žiť ho s Kristovou pomocou. Táto milosť 1642 kresťanského manželstva je ovocím Kristovho kríža, ktorý je zdrojom celého kresťanského života.

1616 Naznačuje to apoštol Pavol, keď hovorí: „Muži, milujte svoje manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu, aby ju posvätil“ (*Ef* 5, 25-26). A hneď dodáva: „Preto muž zanechá otca a matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi“ (*Ef* 5,31-32).

1617 Celý kresťanský život nesie znamenie „manželskej“ lásky 796 Krista a Cirkvi. Už krst, ktorý uvádza do Božieho ľudu, je svadobným tajomstvom; je takpovediac svadobným kúpeľom,¹¹⁷ ktorý predchádza svadobnú hostinu - Eucharistiu. Kresťanské manželstvo je zasa účinným znakom, sviatosťou zmluvy medzi Kristom a Cirkvou. Pretože manželstvo medzi pokrstenými naznačuje a udeľuje jej milosť, je pravou sviatosťou Novej zmluvy.¹¹⁸

Panenstvo pre Božie kráľovstvo

1618 Kristus je stredobodom celého kresťanského života. 2232 Spojenie s ním má prednosť pred všetkými ostatnými zväzkami, či už rodinnými, alebo spoločenskými.¹¹⁹ Už od začiatku boli v Cirkvi mužovia a ženy, ktorí sa zriekli veľkého dobra manželstva, aby nasledovali „Baránka, kamkoľvek ide“ (*Zjv* 14,4), aby sa starali o veci Pánove a sa mu zapáčili¹²⁰ a 1579 aby išli v ústrety Ženichovi, ktorý prichádza.¹²¹ Sám Kristus pozval niektorých, aby ho nasledovali v tomto spôsobe života, ktorého on je vzorom:

„Lebo sú ľudia neschopní manželstva, pretože sa takí narodili zo života matky, iných takými urobili ľudia a iní sa takými urobili sami pre nebeské kráľovstvo. Kto to môže pochopiť, nech pochopí“ (*Mt* 19,12).

1619 Panenstvo pre nebeské kráľovstvo je rozvinutím krstnej 922- milosti, je mocným znakom prednosti spojenia s Kristom a 924 vrúcneho očakávania jeho návratu, je znakom, ktorý tiež pripomína, že manželstvo je skutočnosťou tohto sveta, ktorý sa pomíňa.¹²²

1620 Oboje - sviatosť manželstva a panenstvo pre Božie kráľovstvo - pochádzajú od samého Pána. On im dáva zmysel a udeľuje im nevyhnutnú milosť, aby sa žili v súlade s jeho vôľou.¹²³ Úcta k panenstvu pre Božie kráľovstvo¹²⁴ a kresťanský zmysel manželstva sú neoddeliteľné a navzájom sa podporujú:

*Kto pohŕda manželstvom, umenšuje tým aj slávu panenstva. Kto ho chváli, zvyšuje obdiv, ktorý patrí panenstvu... Lebo čo sa zdá dobré iba v porovnaní s tým, čo je zlé, nemôže byť naozaj dobré; to však, čo je ešte lepšie ako nepochybné dobré, je zvrchovane dobré.*¹²⁵

II. Slávenie sviatosti manželstva

1621 V latinskom obrade sa slávenie sviatosti manželstva medzi dvoma veriacimi katolíkmi normálne koná počas svätej omše z toho dôvodu, že všetky sviatosti sú spojené s Kristovým veľkonočným tajomstvom.¹²⁶ V Eucharistii sa 1323 uskutočňuje pamiatka novej zmluvy, v ktorej sa Kristus navždy spojil s Cirkvou, svojou milovanou nevestou, za ktorú vydal seba samého.¹²⁷ Je teda vhodné, aby manželia spečatili svoj súhlas dať sa jeden druhému obetou svojich životov, tým, že ju spoja s obetou Krista za svoju Cirkev, 1368 sprítomnenou v

eucharistickej obete, a prijímú Eucharistiu, aby tak účasťou na tom istom Kristovom tele a na tej istej Kristovej krvi boli „jedno telo“ v Kristovi.¹²⁸

1622 „Ako sviatosťný úkon posvätenia liturgické slávenie manželstva musí byť samo osebe platné, dôstojné a plodné.“¹²⁹ Je teda vhodné, aby sa budúci manželia pripravili na slávenie svojho manželstva prijatím sviatosti pokánia. 1422

1623 V Latinskej cirkvi sa zvyčajne uvažuje tak, že si manželia ako vysluhovatelia Kristovej milosti navzájom udeľujú sviatosť manželstva tým, že pred Cirkvou vyjadria svoj súhlas. Vo východných liturgiách je vysluhovateľom tejto sviatosti (nazývanej „koronovanie“) kňaz alebo biskup, ktorý najprv prijme vzájomný súhlas manželov a potom postupne korunuje manžela a manželku na znak manželskej zmluvy.

1624 Rôzne liturgie sú bohaté na modlitby požehnaní a epiklézy (vzývania), v ktorých sa od Boha vyprosuje jeho milosť a požehnanie pre nový manželský pár, zvlášť pre nevestu. V epikléze tejto sviatosti dostávajú manželia Ducha Svätého ako spoločenstvo lásky Krista a Cirkvi.¹³⁰ Duch 736 Svätý je pečaťou ich zmluvy, neprestajne prístupným prameňom ich lásky a silou, v ktorej sa bude obnovovať ich vernosť.

III. Manželský súhlas

1625 Hlavnými osobami manželskej zmluvy sú jeden muž a jedna žena, ktorí sú pokrstení, slobodní uzavrieť manželstvo a 1734 slobodne vyjadria svoj súhlas. „Byť slobodným“ znamená:

- nepodliehať donucovaniu;
- nemať prekážky zo strany prirodzeného alebo cirkevného zákona.

1626 Cirkev považuje výmenu obojstranného súhlasu medzi manželmi za nevyhnutný prvok, „ktorý utvára manželstvo.“¹³¹ 2201 Ak súhlas chýba, manželstvo nejestvuje.

1627 Súhlas spočíva v „ľudskom úkone, ktorým sa manželia navzájom darujú a prijímajú.“¹³² „Beriem si ťa za manželku.“ - „Beriem si ťa za manžela.“¹³³ Tento súhlas, ktorý manželov vzájomne viaže, nachádza svoje završenie v tom, že dvaja „sa stanú jedným telom“.¹³⁴

1628 Súhlas musí byť úkonom vôle každej zo zmluvných strán a 1735 musí byť slobodný od násillia alebo od ťažkého strachu vyvolaného zvonku.¹³⁵ Tento súhlas nemôže nahradiť nijaká ľudská moc.¹³⁶ Ak táto sloboda chýba, manželstvo je neplatné.

1629 *Z tohto dôvodu (alebo z iných dôvodov, ktoré robia manželstvo neplatným a nejestvujúcim)*¹³⁷, Cirkev môže po preskúmaní prípadu kompetentným cirkevným súdom vyhlásiť „neplatnosť manželstva“, to značí vyhlásiť, že manželstvo nikdy nejestvovalo. V tomto prípade sú zmluvné strany slobodné zosobášť sa, ale sú povinné dodržiavať prirodzené záväzky vyplývajúce z predchádzajúceho zväzku.¹³⁸

1630 Kňaz (alebo diakon), ktorý asistuje pri slávení manželstva, prijíma v mene Cirkvi súhlas manželov a udeľuje požehnanie Cirkvi. Prítomnosť služobníka Cirkvi (ako aj svedkov) vyjadruje viditeľným spôsobom, že manželstvo je ekleziálnou skutočnosťou.

1631 Z tohto dôvodu Cirkev normálne vyžaduje pre svojich veriacich *cirkevnú formu* uzavretia manželstva.¹³⁹ Viacero dôvodov vysvetľuje toto rozhodnutie:

- sviatosťné manželstvo je *liturgický* úkon. Preto je vhodné, 1069 aby sa slávalo vo verejnej liturgii Cirkvi;
- manželstvo uvádza do cirkevného stavu (*ordo*), vytvára 1537 práva a povinnosti v Cirkvi medzi manželmi a voči deťom;
- pretože manželstvo je životným stavom v Cirkvi, je potrebné, aby bola istota o uzavretí manželstva (odtiaľ povinnosť mať svedkov);
- verejný ráz súhlasu chráni „Áno“, ktoré raz bolo dané a 2365 pomáha zostať mu verným.

1632 Aby „Áno“ manželov bolo slobodným a zodpovedným úkonom a manželská zmluva mala pevné a trvácne ľudské a kresťanské základy, má zásadnú dôležitosť *príprava na manželstvo*.

Privilegovanou cestou tejto prípravy je príklad 2206 a poučenie rodičov a rodín.

Duchovní pastieri a kresťanské spoločenstvo ako „Božia rodina“ majú nenahraditeľnú úlohu pri prenášaní ľudských a kresťanských hodnôt manželstva a rodiny,¹⁴⁰ a to tým viac, že v našej dobe mnohí mladí ľudia poznajú skúsenosť rozbitých rodín, ktoré túto prípravu už dostatočne nezabezpečujú:

„Mladých ľudí treba predovšetkým v lone samej rodiny primerane a včas poučiť o dôstojnosti, úlohe a prejavoch manželskej lásky, aby boli vychovaní v úcte k čistote, a tak mohli v príhodnom veku po poctivo prežitom období zasnúbenia uzavrieť manželstvo.“¹⁴¹ 2350

Miešané manželstvá a rozdielnosť kultu

1633 *V mnohých krajinách sa veľmi často vyskytujú prípady miešaného manželstva (medzi katolíckym partnerom a pokrsteným partnerom nekatolíkom). To vyžaduje osobitnú pozornosť manželov a duchovných pastierov. Prípad manželstiev s rozdielnosťou kultu (medzi katolíckym partnerom a nepokrsteným partnerom) si vyžaduje ešte väčšiu opatrnosť.*

1634 *Rozdielnosť vyznania medzi manželmi nie je neprekonateľnou prekážkou pre manželstvo, ak sa im podarí dať dovedna to, čo každý z nich dostal vo svojom spoločenstve, a naučiť sa jeden od druhého spôsob, akým každý žije svoju vernosť ku Kristovi. No neslobodno podceňovať ani ťažkosti miešaných manželstiev. Vyplyývajú z toho, že odlúčenie kresťanov ešte nie je prekonané. Manželia sa vystavujú nebezpečenstvu, že budú pociťovať drámu 817 rozdelenia kresťanov v samom lone svojej rodiny. Rozdielnosť kultu môže tieto ťažkosti*

ešte zväčšiť. Rozpory týkajúce sa viery, samo chápanie manželstva, ale aj odlišné náboženské mentality môžu byť v manželstve zdrojom napätí, najmä pokiaľ ide o výchovu detí. Vtedy sa môže vynoriť jedno pokušenie - náboženská ľahostajnosť.

1635 Podľa práva platného v Latinskej cirkvi, aby miešané manželstvo bolo dovolené, je potrebné výslovné povolenie cirkevnej vrchnosti.¹⁴² V prípade rozdielnosti kultu sa pre platnosť manželstva vyžaduje výslovný dišpenz od prekážky.¹⁴³ Toto povolenie alebo tento dišpenz predpokladá, že obidve strany poznajú a nevyklúčujú základné ciele a vlastnosti manželstva, ani záväzky týkajúce sa krstu a výchovy detí v katolíckej Cirkvi, ktoré na seba berie katolícka stránka.¹⁴⁴

1636 Vďaka ekumenickému dialógu v mnohých krajinách mohli 821 zainteresované kresťanské spoločenstvá zorganizovať spoločnú pastoračnú službu miešaných manželstiev. Jej úlohou je pomáhať týmto manželským párom žiť ich osobitnú situáciu vo svetle viery. Má im tiež pomáhať prekonávať napätia medzi záväzkami manželov jedného voči druhému a voči ich cirkevným spoločenstvám. Má podporovať rozvoj toho, čo majú vo viere spoločné, a úctu voči tomu, čo ich rozdeľuje.

1637 V manželstvách s rozdielnosťou kultu má katolícky manželský partner osobitnú úlohu: „Lebo neveriaci muž sa posväcuje v žene a neveriaca žena sa posväcuje v bratovi“ (1 Kor 7,14). Pre kresťanského manželského partnera a pre Cirkev je to veľká radosť, ak toto „posväcovanie“ vedie k slobodnému obráteniu druhého manželského partnera na kresťanskú vieru.¹⁴⁵ Úprimná manželská láska, pokorné a trpezlivé pestovanie rodinných čností a vytrvalá modlitba môžu pripraviť neveriaceho manželského partnera na to, aby prijal milosť obrátenia.

IV. Účinky sviatosti manželstva

1638 „Z platného manželstva vzniká medzi manželmi zväzok, ktorý je svojou prirodzenou povahou trvalý a výlučný; okrem toho v kresťanskom manželstve sú manželia osobitnou sviatosťou posilnení a akoby posvätení pre povinnosti a dôstojnosť svojho stavu.“¹⁴⁶

Manželský zväzok

1639 Sám Boh spečatuje súhlas, ktorým sa manželia navzájom darujú a prijímajú.¹⁴⁷ Z ich zmluvy, „vyniká podľa Božieho poriadku pevná ustanovizeň aj pred spoločnosťou.“¹⁴⁸ Zmluva manželov je začlenená do zmluvy Boha s ľuďmi: „Pravá manželská láska je zapojená do Božej lásky.“¹⁴⁹

1640 Manželský zväzok ustanovil teda sám Boh, takže uzavreté a dokonané manželstvo (*matrimonium ratum et consummatum*) medzi pokrstenými nemôže byť nikdy zrušené. Tento zväzok, vyplývajúci zo slobodného ľudského úkonu manželov a z dokonania manželstva, je odteraz neodvolateľnou skutočnosťou a dáva vznik zmluve zaručenej vernosťou Boha. Nie je v moci Cirkvi vysloviť sa proti tomuto ustanoveniu 2365 Božej múdrosti.¹⁵⁰

Milosť sviatosti manželstva

1641 „Kresťanskí manželia ...majú v stave a spôsobe svojho života osobitný dar v Božom ľude.“¹⁵¹ Táto milosť, vlastná sviatosti manželstva je určená na zdokonaľovanie lásky manželov a na posilňovanie ich nerozlučiteľnej jednoty. Touto milosťou „si navzájom pomáhajú k svätosti manželským súžitím, ako aj prijatím a výchovou detí.“¹⁵²

1642 Prameňom tejto milosti je Kristus. „Lebo ako kedysi Boh išiel v ústrety svojmu ľudu zmluvou lásky a vernosti, tak teraz Spasiteľ ľudí a Ženích Cirkvi ide v ústrety kresťanským manželom sviatosťou manželstva.“¹⁵³ Zostáva s nimi, dáva im silu zviať na seba svoj kríž a nasledovať ho, znovu povstať po svojich pádoch, navzájom si odpúšťať, nieť si vzájomne bremená¹⁵⁴, podriaďovať sa „jedni druhým v bázni pred Kristom“ (Ef 5,21) a milovať sa nadprirodzenou nežnou a plodnou láskou. V radostiach ich lásky a ich rodinného života im Kristus dáva už na tomto svete predchuť Baránkovej svadobnej hostiny :

*Ako mám opísať šťastie toho manželstva, ktoré Cirkev spája, obeta posilňuje, požehnanie spečatuje, anjeli ohlasujú a Otec schvaľuje ? ...Aké to jarmo : dvaja veriaci s jednou nádejou, s jednou túžbou, s jedným správaním, v tej istej službe; deti jedného Otca, sluhovia jedného Pána. Nijaké rozdelenie ducha ani tela, ale ale naozaj dvaja v jednom tele. A kde je jedno telo, tam je aj jeden duch*¹⁵⁵

V. Dobrá a požiadavky manželskej lásky

1643 „Manželská láska má v sebe takú plnosť, v ktorej majú miesto všetky zložky osoby : požiadavky tela a pudu, sila citu a afektivity, túžba ducha a vôle; je zameraná na hlboko osobnú jednotu, ktorá ponad spojenie v jednom tele vedie k tomu, aby vytvorila jedno srdce a jednu dušu; vyžaduje nerozlučiteľnosť a vernosť v definitívnom vzájomnom sebadarovaní a je otvorená pre plnosť. Slovom ide o normálne charakteristické vlastnosti každej prirodzenej manželskej lásky, ale s novým významom, ktorý ich nielen očisťuje a upevňuje, ale aj povznáša natoľko, že sa stávajú vyjadrením čisto kresťanských hodnôt.“¹⁵⁶

Jednota a nerozlučiteľnosť manželstva

1644 Láska manželov samou svojou prirodzenosťou vyžaduje jednotu a nerozlučiteľnosť ich spoločenstva osôb, ktoré zahrňuje celý ich život: „A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo“ (Mt 19,6).¹⁵⁷ „Sú povolani neprestajne rásť vo svojom spoločenstve každodennou vernosťou sľubu úplného vzájomného darovania sa, ktorý je zahrnutý v manželstve.“¹⁵⁸ Toto ľudské spoločenstvo je upevnené, očistené a zavŕšené spoločenstvom v

Ježišovi Kristovi, udelenom sviatosťou manželstva. Prehľbuje sa životom spoločnej viery a spoločne prijímanou Eucharistiou.

1645 “Jednota manželstva, potvrdená Pánom, sa veľmi jasne prejavuje aj v rovnakej dôstojnosti ženy a muža, ktorú treba uznať vo vzájomnej a úplnej láske.”¹⁵⁹ *Polygamia* (mnohoženstvo) odporuje tejto rovnakej dôstojnosti a manželskej láske, ktorá je jediná a výlučná.¹⁶⁰

Vernosť manželskej lásky

1646 Manželská láska samou svojou prirodzenosťou vyžaduje od manželov neporušiteľnú vernosť. Vyplýva to z daru seba samých, ktorým sa manželia odovzdávajú jeden druhému. Láska chce byť definitívna. Nemôže trvať „až do odvolania“. „Toto dôverné spojenie, ako vzájomné sebaobdarovanie dvoch osôb a tiež dobro detí vyžadujú úplnú vernosť manželov a naliehavo žiadajú ich nerozlučiteľnú jednotu.“¹⁶¹

1647 Najhlbším dôvodom je vernosť Boha svojej zmluve a vernosť Krista svojej Cirkvi. Sviatosť manželstva uspôsobuje manželov, aby predstavovali túto vernosť a vydávali o nej svedectvo. Sviatosťou nadobúda nerozlučiteľnosť manželstva nový a hlbší význam.

1648 Môže sa zdať ťažké, ba nemožné, viazať sa na celý život na jednu ľudskú bytosť. Je preto tým dôležitejšie ohlasovať radostnú zvesť, že Boh nás miluje definitívnou a neodvolateľnou láskou, že manželia majú účasť na tejto láske, že Boh ich vedie a posilňuje, a že svojou vernosťou môžu byť svedkami vernej lásky Boha. Manželia, ktorí s pomocou Božej milosti často vo veľmi ťažkých podmienkach vydávajú takéto svedectvo, si zasluhujú vďačnosť a podporu ekleziálneho spoločenstva.¹⁶²

1649 *Vyskytujú sa však situácie, keď sa manželské spolunažívanie stáva z najrozličnejších dôvodov prakticky nemožným. V takýchto prípadoch Cirkev pripúšťa fyzickú rozľuku manželov a koniec spolunažívania. Pred Bohom však manželia neprestávajú byť manželom a manželkou; nie sú slobodní uzavrieť nový zväzok. V tejto ťažkej situácii najlepším riešením by bolo zmierenie, ak je to možné. Kresťanské spoločenstvo je povolané pomáhať týmto osobám, aby kresťansky prežili svoju situáciu vo vernosti svojmu manželskému zväzku, ktorý ostáva nerozlučiteľným.*¹⁶³

1650 *Dnes je v mnohých krajinách veľký počet katolíkov, ktorí sa uchylujú k rozvodu podľa občianskych zákonov a civilne uzatvárajú nový zväzok. Cirkev, verná slovám Ježiša Krista („Každý, kto prepustí svoju manželku a vezme si inú, dopúšťa sa voči nej cudzoložstva. A ak ona prepustí svojho muža a vydá sa za iného, cudzoloží“: Mk 10,11-12) je presvedčená, že nemôže uznať nový zväzok za platný, ak je platné prvé manželstvo. Ak sa rozvedení civilne zosobášili, nachádzajú sa v situácii, ktorá sa objektívne protivi Božiemu zákonu. Preto nemôžu pristupovať k prijímaniu Eucharistie, a to tak dlho, kým trvá tato situácia. Z toho istého dôvodu nemôžu vykonávať v Cirkvi isté zodpovedné funkcie. Zmierenie sviatosťou pokánia sa môže udeliť len tým, čo oľutovali, že porušili znamenie zmluvy a vernosti Kristovi a zaviazali sa žiť v úplnej zdržanlivosti.*

1651 *Voči kresťanom, ktorí žijú v takejto situácii a ktorí si často zachovávajú vieru a želajú si kresťansky vychovávať svoje deti, kňazi a celé spoločenstvo majú prejavovať pozornú starostlivosť, aby sa nepovažovali akoby za odlúčených od Cirkvi, na živote ktorej sa ako pokrstení môžu a majú zúčastňovať.*

*Treba ich povzbudzovať, počúvali Božie slovo, aby sa zúčastňovali na obete svätej omše, vytrvalo sa modlili podporovali diela lásky a podujatia spoločenstva v prospech spravodlivosti, vychovávali svoje deti v kresťanskej viere, pestovali ducha kajúcnosti a konali kajúčne skutky, a tak si deň čo deň vyprosovali Božiu milosť.*¹⁶⁴

Otvorenosť plodnosti

1652 “Manželská ustanovizeň a manželská láska sú svojou povahou od prírody zamerané na plodenie a výchovu potomstva a v tom dosahujú akoby svoju korunu.”¹⁶⁵

*Deti sú najvzácnejším darom manželstva a veľmi prispievajú k dobru samých rodičov. Boh sám, ktorý povedal: „Nie je dobre byť človeku samotnému“ (Gn 2,18), a ktorý „od počiatku stvoril [ľudí] ako muža a ženu“ (Mt 19,4), chcel im dať osobitnú účasť na svojom stvoriteľskom diele, a preto požehnal muža a ženu a povedal: „Plodte a množte sa“ (Gn 1,28). Preto pravé pestovanie manželskej lásky a celá z toho vyplývajúca štruktúra rodinného života, bez zanedbania ostatných cieľov manželstva, smeruje k tomu, aby boli manželia ochotní odvážne spolupracovať s láskou Stvoriteľa a Spasiteľa, ktorý prostredníctvom nich stále rozširuje a obohacuje svoju rodinu.*¹⁶⁶

1653 Plodnosť manželskej lásky sa rozprestiera aj na ovocie mravného, duchovného a nadprirodzeného života, ktorý rodičia odovzdávajú svojim deťom výchovu. Rodičia sú prvými a hlavnými vychovávateľmi svojich detí.¹⁶⁷ V tomto zmysle je 2231 základnou úlohou manželstva a rodiny byť v službe života.¹⁶⁸

1654 Manželia, ktorým Boh nedoprial mať deti, môžu i napriek tomu viesť zmysluplný manželský život, tak po stránke ľudskej, ako aj kresťanskej. Ich manželstvo môže žiarť plodnosťou lásky, pohostinnosťou a obetavosťou

VI. Domáca cirkev

1655 Kristus sa chcel narodiť a vyrastať v lone svätej rodiny Jozefa a Márie. Cirkev nie je iné ako „Božia rodina“. Jadro 759 Cirkvi už od jej začiatkov tvorili často tí, čo uverili „s celým svojím domom.“¹⁶⁹ Keď sa obrátili, túžili po tom, aby aj „celý ich dom“ bol spasený.¹⁷⁰ Tieto rodiny, ktoré stali veriacimi, boli ostrovčekmi kresťanského života v neveriacom svete.

1656 V dnešnej dobe vo svete, ktorý je viere často cudzí, ba až nepriateľský, majú kresťanské rodiny prvoradá význam ako ohniská živej a žiarivej viery. Preto Druhý vatikánsky koncil nazýva rodinu starobylým názvom *Ecclesia domestica* 2204 („domáca cirkev“).¹⁷¹ V lone rodiny rodičia nech sú slovom a príkladom prvými hlásateľmi viery pre svoje deti a nech napomáhajú povolanie vlastné každému z nich a s osobitnou starostlivosťou povolanie duchovné.¹⁷²

1657 V rodine sa privilegovaným spôsobom uplatňuje aj *krstné* 1268 *kňazstvo* otca rodiny, matky, detí a všetkých členov rodiny, „prijímaním sviatostí, modlitbou a vzdávaním vďaky, svedectvom svätého života, sebazapieraním a činorodou láskou.“¹⁷³ Rodina je tak prvou školou kresťanského života 2214; a „školou plnej ľudskosti.“¹⁷⁴ Tu sa učí odolnosti 2231 a radosti z práce, bratskej lásky, veľkodušnému a opätovnému odpúšťaniu a najmä uctievaniu Boha modlitbou a obetou svojho 2685 života.

1658 Treba ešte spomenúť niektoré osoby, ktoré pre konkrétne podmienky, v ktorých musia žiť - a často bez toho, že by to boli chceli - sú zvlášť blízke Ježišovmu srdcu, a preto si zasluhujú lásku a pozornú starostlivosť zo strany Cirkvi a najmä duchovných pastierov: je to veľký počet *slobodných osôb*. Mnohí z nich ostávajú *bez ľudskej rodiny*, často z dôvodov svojej chudoby. Sú medzi nimi aj takí, čo žijú svoje postavenie v duchu blahoslavenstiev a príkladne slúžia 2231 Bohu a blížnemu. Týmto všetkým treba otvoriť dvere rodín, „domáciach cirkvi“; a dvere veľkej rodiny, ktorou je Cirkev. 2233 „Nikto nie je na tomto svete bez rodiny: Cirkev je domovom a rodinou všetkých a najmä tých, ktorí sa „namáhajú a sú preťaženi“ (Mt 11,28).¹⁷⁵

ZHRNUTIE

1659 Svätý Pavol hovorí: „Muži, milujte svoje manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev... Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi“ (Ef 5,25.32).

1660 Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena vytvárajú medzi sebou dôverné spoločenstvo života a lásky, ustanovil Stvoriteľ a vybavil vlastnými zákonmi. Svojou prirodzenou povahou je zameraná na dobro manželov a na plodenie a výchovu potomstva Manželskú zmluvu medzi pokrstenými Kristus, Pán, povýšil na hodnosť sviatosti.¹⁷⁶

1661 Sviatosť manželstva je znamením zväzku Krista a Cirkvi. Dáva manželom milosť, aby sa milovali láskou, ktorou Kristus miloval svoju Cirkev; milosť sviatosti tak zdokonaľuje ľudskú lásku manželov, posilňuje ich nerozlučiteľnú jednotu a posväcuje ich na ceste do večného života.¹⁷⁷

1662 Manželstvo sa zakladá na súhlase zmluvných strán, to znamená na vôli vzájomne a definitívne sa darovať s cieľom žiť vo zväzku vernej a plodnej lásky.

1663 Pretože manželstvo zaraďuje manželov do verejného životného stavu v Cirkvi, je vhodné, aby jeho slávenie bolo verejné, v rámci liturgického slávenia, pred kňazom (alebo kvalifikovaným svedkom Cirkvi), pred svedkami a zhromaždením veriacich.

1664 Jednota, nerozlučiteľnosť a otvorenosť plodnosti sú pre manželstvo podstatné. Polygamia (mnohoženstvo) je nezlučiteľná s jednotou manželstva. Rozvod rozlučuje, čo Boh spojil. Odmietnutie plodnosti zbavuje manželský život jeho „najvzácnejšieho daru“, ktorým je dieťa.¹⁷⁸

1665 Nové manželstvo rozvedených, kým žije legitímny manželský partner, sa protiví Božiemu plánu a zákonu, ako ich učil Kristus. Takíto rozvedení nie sú odlúčení od Cirkvi, ale nemôžu pristupovať k prijímaniu Eucharistie. Môžu viesť svoj kresťanský život najmä vychovávaním svojich detí vo viere.

1666 Kresťanská rodina je miestom, kde deti dostávajú prvé ohlasovanie viery. Preto sa rodina právom nazýva „domáca cirkev“, spoločenstvo milosti a modlitby, škola ľudských čností a kresťanskej lásky.

¹ Porov. Lumen gentium 10

² Lumen gentium 11

³ Gaudium et spes 48

⁴ Porov. Hebr 5,6; 7,11; Ž 110,4

⁵ Porov. Lumen gentium 10

⁶ Porov. Iz 61,6

⁷ Porov. Nm 1,48-53

⁸ Porov. Joz 13,33

⁹ Porov. Ex 29,1-30; Lv 8

¹⁰ Porov. Hebr 5,1

¹¹ Porov. Mal 2,7-9

¹² Porov. Hebr 5,3; 7,27; 10,1-4

¹³ Porov. Nm 11,24-15

¹⁴ Rímsky pontifikál, vysviacka biskupa, kňaza a diakona 52

¹⁵ Rímsky pontifikál, vysviacka biskupa, kňaza a diakona 177

¹⁶ Rímsky pontifikál, vysviacka biskupa, kňaza a diakona 230

¹⁷ Sv. Tomáš Akvinský, In ad Hebraeos 7,4

¹⁸ Porov. 5,9-10; 1 Pt 2,5.9

¹⁹ Lumen gentium 10

²⁰ Lumen gentium 10

²¹ Porov. Lumen gentium 10;28; Sacrosanctum concilium 33 Christus Dominus 11; Presbyterorum ordinis 2;6

²² Pius XII. Enc. „Mediator Dei“

²³ Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae 3,22,4

²⁴ Porov. Lumen gentium 21

²⁵ Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Trallianos 3,1; Porov. Epistula Magnesios 6,1

²⁶ Lumen gentium 24

²⁷ Porov. Mk 10,43-45; 1 Pt 5,3

²⁸ Sv. Ján Zlatoústý De sacerdotio 2,4; porov. Jn 21,15-17

²⁹ Porov. Sacrosanctum concilium 33

³⁰ Porov. Lumen gentium 10

³¹ Lumen gentium 28

³² Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Trallianos 3,1

- 33 Lumen gentium 20
 34 Lumen gentium 21
 35 Tamže
 36 Tamže
 37 Christus Dominus 2
 38 Lumen gentium 22
 39 Tamže
 40 Pius XII. enc. "Fidei donum"; porov. Lumen gentium 23; Christus Dominus 4;36;37; Ad gentes 5;6;38
 41 Sacrosanctum concilium 41; porov. Lumen gentium 26
 42 Lumen gentium 28
 43 Presbyterorum ordinis 2
 44 Tamže
 45 Porov. Hebr 5,1 - 10; 7,24; 9,11-28
 46 Lumen gentium 28
 47 Presbyterorum ordinis 10
 48 Optatam totius 20
 49 Lumen gentium 28
 50 Presbyterorum ordinis 2
 51 Lumen gentium 28
 52 Presbyterorum ordinis 8
 53 Lumen gentium 29; porov. Christus Dominus 15
 54 Porov. Sv. Hypolit, Traditio apostolica 8
 55 Porov. Lumen gentium 41; Apostolicam auctuositatem 16
 56 Porov. Mk 10,45; Lk 22,27; Sv. Polykarp, Epistula ad Philippensesd 5,2
 57 Porov. Lumen gentium 29; Sacrosanctum concilium 35,4; Ad gentes 16
 58 Lumen gentium 29
 59 Ad gentes 16
 60 Porov. Pius XII. Ap. konšt. "Sacramentum ordinis"; Denz.-Schönm. 3858
 61 Porov. Rímsky misál, prefácia o apoštoloch. I.
 62 Porov. Ef 4,11
 63 Lumen gentium 21
 64 Tamže
 65 Lumen gentium 20
 66 Porov. Denz.-Schönm. 794 a 802; Codice di Diritto Canonico 1012; Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 744;747
 67 Codice di Diritto Canonico 1024
 68 Porov. Mk 3,14-19; Lk 6,12-16
 69 Porov. 1 Tim 3,1-13; 2 Tim 1,6; Tit 1,5-9
 70 Sv. Klement Rímsky, Epistula ad Corinthios 42,4;44,3
 71 Porov. Mulieris dignitatem 26-27; Congregazione per la Dottrina della Fede, „Inter insigniores“ 98-116
 72 Porov. Hebr 5,4
 73 Porov. 1 Kor 7,32
 74 Porov. Presbyterorum ordinis 16
 75 Tamže
 76 Porov. Tridentský koncil Denz.-Schönm. 1767; Lumen gentium 21;28;29; Presbyterorum ordinis 2
 77 Porov. Codice di Diritto Canonico 290-293; 1336,1; 1 338 2
 78 Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1774
 79 Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1612; Kostnický koncil, Denz.-Schönm. 1154
 80 Sv. Augustín, In evangelium Johannis tractatus 5,15
 81 Porov. Christus Dominus 13 a 16
 82 Sv. Hypolit Rímsky, Traditio apostolica
 83 Euchologikon byzantskej liturgie
 84 Lumen gentium 29
 85 Sv. Gregor Nazaretský, Orationes 2,71
 86 Sv. Gregor Nazaretský, Orationes 2,74
 87 Sv. Gregor Nazaretský, Orationes 2,73
 88 Nodet, J.M. Vianey 100
 89 Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Trallianos 3,1
 90 Codice di Diritto Canonico can.1055, § 1
 91 Porov. Gn 1,26-27
 92 Porov. Ef 5,31-32
 93 Gaudium et spes 48
 94 Porov. Gaudium et spes 47
 95 Tamže
 96 Porov. Gn 1,27
 97 Porov. 1 Jn 4,8,16
 98 Porov. Gn 1,31
 99 Porov. Ž 121,2
 100 Porov. Gn 2,18-25
 101 Porov. Gn 3,12
 102 Porov. Gn 2,22
 103 Porov. Gn 3,16b
 104 Porov. Gn 1,28
 105 Porov. Gn 3,16-19
 106 Porov. Gn 3,21
 107 Porov. Mt 19,8; Dt 24,1
 108 Porov. Oz 1,3; Iz 54,62; Jer 2-3,31; Ez 16,23
 109 Porov. Mal 2,13-17
 110 Gaudium et spes 22
 111 Porov. Jn 2,1-11
 112 Porov. Mt 19,8
 113 Porov. Mt 19,10
 114 Porov. Mt 11,29-30
 115 Porov. Mk 8,34
 116 Porov. Mt 19,11
 117 Porov. Ef 5,26-27
 118 Porov. Tridentský koncil, Denz.-Schönm. 1800; Codice di Diritto Canonico can.1055, § 2
 119 Porov. Lk 14,26; Mk 10,28-31
 120 Porov. 1 Kor 7,32
 121 Porov. Mt 25,6
 122 Porov. Mk 12,25; 1 Kor 7,31
 123 Porov. Mt 19,3-12 124 Porov. Lumen gentium 42; Perfectae Caritatis 12; Optatam totius 10
 125 Sv. Ján Zlatoústy, De virginitate. 10, 1; porov. Familiaris consortio 16
 126 Porov. Sacrosanctum concilium 61
 127 Porov. Lumen gentium 6

- 128 Porov. 1 Kor 10,17
 129 Familiaris consortio 67
 130 Porov. Ef 5,32
 131 Codice di Diritto Canonico can.1057, § 1
 132 Gaudium et spes 48; porov. Codice di Diritto Canonico can.1057 § 2
 133 Rímsky rituál, Sobášne obrady, s.111
 134 Porov. Gn 2,24; Mk 10,8; Ef 5,31
 135 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1103
 136 Codice di Diritto Canonico can.1057 § 1
 137 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1095 - 1107
 138 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1071
 139 Porov. Tridentský koncil Denz.-Schönm. 1813-1816; Codice di Diritto Canonico 1108
 140 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1063
 141 Gaudium et spes 49
 142 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1124
 143 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1086
 144 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1125
 145 Porov. 1 Kor 7,16
 146 Codice di Diritto Canonico can.1134
 147 Porov. Mk 10,9
 148 Gaudium et spes 48 §1
 149 Gaudium et spes 48 § 2
 150 Porov. Codice di Diritto Canonico can.1141
 151 Lumen gentium 11
 152 Lumen gentium 11; porov. Lumen gentium 41
 153 Gaudium et spes 48
 154 Porov. Gal 6,2
 155 Tertulián Ad uxorem 2,9; porov. Familiaris consortio 13
 156 Familiaris consortio 13
 157 Porov. Gn 2,24
 158 Familiaris consortio 19
 159 Gaudium et spes 49
 160 Porov. Familiaris consortio 19
 161 Gaudium et spes 48
 162 Porov. Familiaris consortio 20
 163 Porov. Familiaris consortio 83; Codice di Diritto Canonico 1151 - 1155
 164 Familiaris consortio 84
 165 Gaudium et spes 48
 166 Gaudium et spes 50
 167 Porov. Gravissimum educationis 3
 168 Porov. Familiaris consortio 28
 169 Porov. Sk 18,8
 170 Porov. Sk 16,31 a 11,14
 171 Lumen gentium 11; porov. Familiaris consortio 21
 172 Lumen gentium 11
 173 Lumen gentium 10
 174 Gaudium et spes 52
 175 Familiaris consortio 85
 176 Porov. Gaudium et spes 48, § 1; Codice di Diritto Canonico can.1055, § 1
 177 Porov. Tridentský koncil Denz.-Schönm. 1799
 178 Gaudium et spes 50

ŠTVRTÁ KAPITOLA OSTATNÉ LITURGICKÉ SLÁVENIA

1. článok SVÄTENINY

1667 “Svätá Matka Cirkev ustanovila aj *sväteniny*. Sú to posvätné znaky, ktorými sa, určitým napodobnením sviatostí, naznačujú a na orodovanie Cirkvi dosahujú najmä duchovné účinky. Nimi sú ľudia pripravovaní na prijatie vlastného účinku účinku sviatostí a nimi sa posväcujú rozličné okolnosti života.”¹

Charakteristické črty svätenín

1668 Cirkev ustanovila sväteniny na posvätenie niektorých služieb, niektorých stavov života, najrozličnejších okolností kresťanského života a používania vecí, ktoré sú užitočné pre človeka. Podľa pastoračných rozhodnutí biskupov sväteniny môžu zodpovedať potrebám, kultúre a dejinám kresťanského ľudu istého kraja alebo obdobia. Obsahujú vždy modlitbu, ktorú často sprevádza stanovený znak, ako je vkladanie ruky, znak kríža a pokropenie svätenou vodou 699 pripomínajúcou krst. 2157

1669 Sväteniny vyplývajú z krstného kňazstva: každý pokrstený je povolaný byť „požehnaním“² a má žehnať.³ Preto aj laici 784 môžu predsedáť niektorým požehnaniam.⁴ Čím viac sa 2626 požehnanie týka ekleziálneho a sviatostného života, tým viac sa jeho predsedanie vyhradzuje vysväteným služobníkom (biskupom, presbyterom alebo diakonom).⁵

1670 Sväteniny neudávajú milosť Ducha Svätého na spôsob sviatostí, ale modlitbou Cirkvi pripravujú na prijatie 1128 milosti a disponujú na spoluprácu s ňou. „Dobre disponovaným 2001 veriacim takmer všetky udalosti ich života posväcuje Božia milosť, vyvierajúca z veľkonočného tajomstva utrpenia, smrti a zmŕtvychvstania Krista; z tohto tajomstva čerpajú všetky sviatosti a sväteniny svoju účinnosť. Takto každé správne užívanie hmotných vecí sa dá zamerať na posvätenie človeka a oslavu Boha.“⁶

Rozličné formy svätením

1671 Medzi sväteniny patria predovšetkým požehnanie (osôb, stola, predmetov, miest). Každé požehnanie je oslavou Boha 1078 a prosbou o jeho dary. Kresťania sú v Kristovi požehnaní Bohom Otcom „všetkým nebeským duchovným požehnaním“ (Ef 1,3). Preto Cirkev udeľuje požehnanie vzývajúc Ježišovo meno, pričom zvyčajne robí svätý znak Kristovho kríža.

1672 Niektoré požehnanie majú trvalý dosah: majú účinok zasvätiť osoby Bohu a vyhradiť predmety a miesta na liturgické účely. Medzi požehnaniami, ktoré sú určené osobám - nesmú sa zamieňať so sviatostnou vysviackou - patrí požehnanie opáta, alebo opátky kláštora, zasvätenie panien, 923 obrad rehoľných sľubov a požehnanie pre niektoré cirkevné 925,903 služby (lektori, akolyti, katechéti a pod.). Ako príklad požehnaní, ktoré sa týkajú predmetov, sa môže uviesť obrad posvätenia alebo požehnanie chrámu, oltára, požehnanie posvätných olejov, liturgických nádob a rúch, zvonov atď.

1673 Keď Cirkev verejne a s autoritou žiada v mene Ježiša Krista, aby niektorá osoba alebo nejaký predmet bol chránený 395 proti vplyvu zlého ducha a vymanený z jeho moci, hovorí sa o exorcizme. Ježiš ho vykonával (Mk 1,25 a n.); od neho má 550 Cirkev moc a poslanie vyháňať diabla. V jednoduchej podobe sa exorcizmus vykonáva pri slávení krstu. Slávnostný, tzv. 1237 „veľký exorcizmus“ môže vykonávať len kňaz, a to s dovolením biskupa. Treba pri tom postupovať obozretne a prísne zachovávať predpisy, stanovené Cirkvou. Cieľom exorcizmu je vyhnať zlých duchov alebo oslobodiť od diabolských vplyvov, a to duchovnou autoritou, ktorú Ježiš zveril svojej Cirkvi. Veľmi odlišný je, prípad chorôb, najmä psychických, ktorých liečenie patrí do oblasti lekárskej vedy. Preto prv, než by sa vykonal exorcizmus je dôležité zistiť či ide naozaj o prítomnosť zlého ducha, a nie o dajakú chorobu⁸.

Ľudová nábožnosť

1674 Katechéza má brať ohľad nielen na liturgiu sviatostí a svätením ale aj na formy zbožnosti veriacich a na ľudovú nábožnosť. Náboženské cítenie kresťanského ľudu si v každej 2688 dobe našlo prejav v rozmanitých formách nábožnosti, ktoré obklopujú sviatostný život Cirkvi, ako je uctievanie relikvií, návštevy svätých, púte, procesie, krížová cesta, náboženské tance, ruženec, medaily atď⁹.

1675 Tieto prejavy sú predĺžením liturgického života Cirkvi, ale ho nenahrádzajú. „Tieto pobožnosti treba usporiadať tak, aby sa bral zreteľ na liturgické obdobie, a teda aby boli v súlade s liturgiou, od nej sa istým spôsobom odvodzovali a k nej privádzali kresťanský ľud, lebo ona ich svojou prirodzenou povahou značne prevyšuje.“¹⁰

1676 Potrebná je pastoračná obozretnosť, aby sa udržiavala a podporovala ľudová nábožnosť, a ak treba, aby sa očistilo a prípadne aj napravilo náboženské cítenie, na ktorom sa pobožnosti zakladajú, a aby sa prehlbovalo poznanie 426 tajomstva Krista. Ich vykonávanie je podriadené starostlivosti a úsudku biskupov a všeobecným cirkevným predpisom.¹¹

Ľudová nábožnosť je vo svojom jadre súhrnom hodnôt, ktorý s kresťanskou múdrosťou odpovedá na veľké existenčné otázky. Ľudový katolícky zdravý zmysel je utvorený schopnosťou syntézy pre existenciu. Takto spája tvorivým spôsobom božské a ľudské, Ježiša Krista a Pannu Máriu, ducha a telo, spoločenstvo a ustanovizeň, osobu a komunitu, vieru a vlasť, inteligenciu a cit. Táto múdrosť je kresťanským humanizmom, ktorý radikálne dosvedčuje dôstojnosť každej bytosti ako Božieho dieťaťa, nastoľuje základné bratstvo, učí stretávať sa s prírodou a chápať prácu a poskytuje dôvody pre život v radosti a dobrej nálade, a to aj vo veľmi tvrdých životných podmienkach. Táto múdrosť je aj pre ľud základným princípom rozlišovania a evanjeliovým inštinktom, ktorý mu spontánne umožňuje pochopiť, kedy je evanjelium v Cirkvi na prvom mieste a kedy je zbavené svojho obsahu a zadusené inými záujmami.¹²

ZHRNUTIE

1677 Nazývajú sa sväteninami Cirkvou stanovené posvätné znaky, ktorých cieľom je pripraviť ľudí na prijatie ovocia sviatostí a posväcovať rozličné okolnosti života.

1678 Medzi sväteninami zaujímajú dôležité miesto požehnanie. Sú zároveň oslavou Boha za jeho diela a dary a prosbou Cirkvi, aby ľudia mohli užívať Božie dary v duchu evanjelia.

1679 Kresťanský život sa okrem liturgie živí rozmanitými formami ľudovej nábožnosti, zakorenými v rozličných kultúrach, hoci Cirkev bdie, aby ich osvetľovala svetlom viery, a podporuje také formy ľudovej nábožnosti, ktoré vyjadrujú evanjeliové cítenie i ľudskú múdrosť a obohacujú kresťanský život.

2 . č l á n o k**KREŠŤANSKÝ POHREB**

1680 Všetky sviatosti a predovšetkým sviatosti uvádzania do kresťanského života majú za cieľ poslednú Veľkú noc Paschu čiže „prechod“ Božieho dieťaťa, ktorá ho cez smrť uvedie do 1525 života v Kráľovstve. Vtedy sa naplní, čo kresťan vyznával vo viere a nádeji: „Očakávam vzkriesenie z mŕtvych a život budúceho veku.“¹³

I. Posledná Veľká noc kresťana

1681 Kresťanský zmysel smrti sa zjavuje vo svetle *veľkonočného tajomstva* smrti a zmŕtvychvstania Krista, 1010 v ktorom spočíva naša jediná nádej. Kresťan, ktorý umiera 1014 v Ježišovi Kristovi, „sa vzdiali z tela a býva u Pána“ (2 Kor 5,8).

1682 V deň smrti sa pre kresťana začína na konci jeho *sviatostného života*, dovŕšenie jeho znovuzrodenia, začatého krstom, konečné „pripodobenie“ „obrazu Syna“, udelené pomazaním Ducha Svätého, a účasť na hostine Kráľovstva, anticipovaná v Eucharistii, hoci ešte potrebuje ďalšie očistenia, aby si mohol obliecť svadobné rúcho.

1683 Cirkev, ktorá ako matka sviatostne nosila kresťana vo svojom lone počas jeho pozemského putovania, ho sprevádza na 1020 konci jeho cesty, aby ho odovzdala „do Otcových rúk“. V Kristovi obetuje Krista dieťa jeho milosti a s nádejou 627 ukladá do zeme semeno tela, ktoré vstane v sláve.¹⁴ Táto obeta sa plne slávi v eucharistickej obete; požehnaní, ktoré predchádzajú a nasledujú, sú sväteniny.

II. Slávenie pohrebu

1684 Kresťanský pohreb neudeľuje zosnulému ani sviatosť, ani sväteninu, pretože už „prešiel“ za hranicu sviatostnej ekonómie. Je však liturgickým slávením.¹⁵ Služba Cirkvi tu má za cieľ jednak vyjadriť účinné spoločenstvo so *zosnulým* a jednak umožniť spoločenstvu, zidenému na pohrebe, zúčastniť sa na tomto slávení a ohlasovať mu večný život.

1685 Rôzne pohrebné obrady vyjadrujú veľkonočný ráz kresťanskej smrti a zodpovedajú okolnostiam a tradíciám jednotlivých krajov, dokonca aj čo sa týka liturgickej farby.¹⁶

1686 *Ordo exequiarum*¹⁷ rímskej liturgie predkladá tri druhy slávania pohrebu, zodpovedajúce trom miestam, na ktorých sa koná (dom, kostol, cintorín), dôležitosti, akú mu pripisuje rodina, miestne zvyky, kultúra a ľudová nábožnosť. Ostatne, tento priebeh je spoločný všetkým liturgickým tradíciám. Obsahuje štyri základné časti:

1687 *Privítanie zhromaždenia*. Slávenie sa otvára pozdravom viery. Príbuzní zosnulého sú privítaní slovami „útechy“ (v zmysle Nového zákona: sila Ducha Svätého v nádeji).¹⁸ Modliace sa spoločenstvo, ktoré sa zhromaždilo očakáva tiež „slová večného života“. Smrť jedného člena spoločenstva (alebo výročie smrti, či siedmy alebo štyridsiaty deň po smrti) je udalosť, ktorá má presahovať perspektívy „tohto sveta“ a pritiahnúť veriacich do opravdivých perspektív viery vo vzkrieseného Krista.

1688 *Liturgia slova* počas pohrebu vyžaduje pozornejšiu prípravu, lebo v zidenom zhromaždení môžu byť aj veriaci, ktorí sa zriedka zúčastňujú na bohoslužbách, a priatelia zosnulého, ktorí nie sú kresťanmi. Najmä homília sa má vyhýbať „forme a štýlu pohrebnej chváloreči“¹⁹ a má objasniť tajomstvo kresťanskej smrti vo svetle vzkrieseného Krista.

1689 *Eucharistická obeta*. Ak sa slávenie koná v kostole, Eucharistia je srdcom veľkonočnej skutočnosti kresťanskej smrti.²⁰ Vtedy Cirkev vyjadruje svoje účinné spoločenstvo so 1371 zosnulým; prináša Otcovi v Duchu Svätom obetu smrti a zmŕtvychvstania Krista, pričom ho prosí, aby jeho dieťa bolo očistené od svojich hriechov a ich následkov a bolo pripustené k veľkonočnej plnosti hostiny Kráľovstva.²¹ Takto slávenou eucharistiou sa spoločenstvo veriacich predovšetkým rodina zosnulého učí žiť v spoločenstve s tým, „ktorý usnul v Pánovi“. a to tým, že prijíma Kristovo telo, ktorého je on 958 živým údom, a potom sa za neho a s ním modlí.

1690 *Posledné zbohom* („s Bohom“) zosnulému je jeho „odporúčaním Bohu“ zo strany Cirkvi. Je to „posledné zbohom, ktorým sa kresťanské spoločenstvo lúči s jedným svojim členom predtým, ako jeho telo uložia do hrobu.“²² Byzantská 2300 tradícia to vyjadruje bozkom na rozlúčku zosnulému:

Tento záverečný pozdrav „sa spieva preto, že odišiel z tohto života a sa od neho odlúčil, ale aj preto, že jestvuje spoločenstvo a znovuzjednotenie. Veď smrťou vôbec nebudeme odlúčení jedni od druhých, lebo všetci ideme tou istou cestou a stretneme sa na tom istom mieste. Nebudeme nikdy od seba odlúčení, lebo budeme žiť pre Krista a aj teraz sme spojení s Kristom, veď ideme k nemu... budeme všetci s Kristom.“²³

¹ Sacrosanctum concilium 60; Codice di Diritto Canonico can.1166; Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium can.867

² Porov. Jn 12,2

³ Porov. Lk 6,28; Rim 12,14; 1 Pt 3,9

⁴ Porov. Sacrosanctum concilium 79; Codice di Diritto Canonico can.1168

⁵ biskupi,kňazi,diakoni,porov. Rímsky rituál, Požehnaní

⁶ Sacrosanctum concilium 61

⁷ Porov. Mk 3,15; 6,7.13; 16,17

⁸ Porov. Codice di Diritto Canonico can.1172

⁹ Nicenský koncil II., Denz.-Schönm. 601,603; Tridentský koncil Denz.-Schönm. 1822

¹⁰ Sacrosanctum concilium 13

¹¹ Catechesi tradentae 54

¹² Documento di Puebla [1979], porov. Evangelii nuntiandi 48

¹³ Symbol nicejko-carhradský

¹⁴ 1 Kor 15,42-44

¹⁵ Sacrosanctum concilium 81-82

¹⁶ Sacrosanctum concilium 81

¹⁷ Rímsky rituál, pohrebné obrady

¹⁸ Porov. 1 Sol 4,18

¹⁹ Rímsky rituál, pohrebné obrady 41

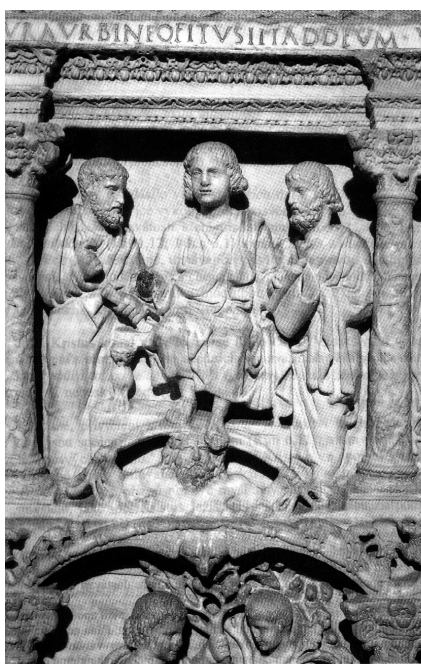
²⁰ Porov. Rímsky rituál, pohrebné obrady 1

²¹ Porov. Rímsky rituál, pohrebné obrady 57

²² Rímsky rituál, pohrebné obrady 10

²³ Simeón zo Solúna, De ordine sepulturae PG 155,685

TRETIA ČASŤ ŽIVOT V KRISTOVI

Stredná časť sarkofágu Júnia Bassa, ktorá sa našla pod *Konfesiou* (oltárom Vyznania) Baziliky svätého Petra v Ríme; pochádza z roku 359.

Oslávený Kristus, znázornený ako mladý (znak jeho božstva), sedí na nebeskom tróne s nohami položenými na hlave pohanského boha nebies Urána. Vedľa neho stoja apoštoli Peter a Pavol. Sú obrátení ku Kristovi, ktorý im odovzdáva dva zvitky: Nový zákon.

Podobne ako Mojžiš prijal od Boha na vrchu Sinaj starý Zákon, tak teraz apoštoli, ktorých predstavujú ich dvaja vodcovia, prijímajú od Krista, Božieho Syna, Pána neba i zeme, nový zákon, nenapísaný na kamenných tabuliach, ale vrytý Duchom Svätým do srdca veriacich.

Kristus dáva silu žiť „novým životom“ (porov. § 1697). Završuje v nás svojou milosťou to, čo prikázal zachovávať pre naše dobro (porov. § 2074).

1691 „Kresťan, poznaj svoju veľkosť. Dostal si účasť na božskej prirodzenosti, preto sa nevracaj nízkymi skutkami k starému potupnému životu. Uvedom si k akej hlave a telu 790 patíš ako úd. Spomeň si, že si bol vytrhnutý z moci temnoty a prenesený do Božieho svetla a kráľovstva“¹.

1692 Vyznanie viery vyjadriť aké veľké dary udelil Boh človekovi v diele stvorenia a ešte viac v diele vykúpenia a posvätenia. Čo viera vyznáva, sviatosti udeľujú: sviatosťami, ktoré ich znovuzrodili, sa kresťania stali

„Božími deťmi“ (*Jn* 1,12; *1 Jn* 3,1), „účastnými na božskej prirodzenosti“ (2 Pt 1,4). Kresťania vierou spoznávajú svoju novú dôstojnosť a sú povolani žiť odteraz tak, „aby to zodpovedalo Kristovmu evanjeliu“ (*Flp* 1,27). Sviatosťami a modlitbou dostávajú Kristovu milosť a dary jeho Ducha, ktoré ich na to uschopňujú.

1693 Ježiš Kristus robil vždy to, čo sa páčilo *Otcovi*.² Stále žil v dokonalej jednote s ním. Aj jeho učeníci sú povolani, aby žili pred tvárou Otca, „ktorý vidí aj v skrytosti“ (*Mt* 6,6) a boli „dokonalí, ako je dokonalý“ ich „nebeský Otec“ (*Mt* 5,47).

1694 Kresťania, začlenení krstom *do Krista*³, sú „mŕtvi hriechu“ a žijú „Bohu v Kristovi Ježišovi“ (*Rim* 6,11). Tak majú účasť na živote Zmŕtvychvstalého.⁴ Nasledovaním Krista 1267 a v spojení s ním⁵ môžu napodobňovať

„Boha, ako milované deti“ a žiť „v láske“ (Ef 5,1) tým, že prispôsobia svoje myšlienky, slová a skutky, zmýšľaniu „Krista Ježiša“ (Flp 2,5) a budú nasledovať jeho príklad.⁶

1695 „Ospravedlivení v mene Pána Ježiša Krista a v Duchu nášho Boha“ (1 Kor 6,11), „posvätení“ a „povolani k svätosti“ (1 Kor 1,2), kresťania sa stali „chrámom Ducha Svätého“.⁷ Tento „Duch Syna“ ich učí modliť sa k Otcovi,⁸ a keď sa on stane ich životom, učí ich konať⁹ tak, aby čínorodou láskou prinášali „ovocie Ducha“ (Gal 5,22). Duch Svätý lieči rany hriechov, a tým nás „obnovuje duchovne premenou zmýšľania“ (Ef 4,23). Osvecuje nás a posilňuje, aby sme žili ako „synovia svetla“ (Ef 5,8) v „dobrote, spravodlivosti a pravde“ vo všetkom (Ef 5, 9).

1696 Kristova cesta „vedie do života“, opačná cesta „vedie do zatratenia“ (Mt 7,13).¹⁰ Evanjeliové podobenstvo o *dvoch cestách* je stále prítomné v katechéze Cirkvi. Ukazuje 1970 dôležitosť morálnych rozhodnutí pre našu spásu. „Sú dve cesty: jedna je cestou života, druhá cestou smrti; medzi týmito dvoma cestami je však veľký rozdiel“.¹¹

1697 Pri katechéze je dôležité veľmi jasne vysvetliť aká radostná je Kristova cesta a aké požiadavky kladie.¹² Katechéza „nového života“ (Rim 6,4) v Kristovi má byť:

- *katechézou Ducha Svätého*, vnútorného Učiteľa života podľa 737- Krista, sladkého hosťa a priateľa, ktorý tento život 741 podnecuje, riadi, napráva a posilňuje;

- *katechézou milosti*, lebo milosťou sme spasení a len 1987- s milosťou môžu naše skutky prinášať ovocie pre večný život, 1995

- *katechézou blahoslavenstiev*, pretože Kristova cesta je 1716- zhrnutá v blahoslavenstvách; ony sú jedinou cestou k večnému 1719 šťastiu, po ktorom túži srdce človeka;

- *katechézou hriechu a odpustenia*, lebo keď človek neuzná, 1846- že je hriešnikom, *nemôže* poznať pravdu o sebe, čo je 1848 podmienkou správneho konania a bez ponuky odpustenia nemohol by túto pravdu zniesť;

- *katechézou ľudských čností*, ktorá umožňuje pochopiť, aká 1803- krásna a prítlačivá je úprimná ochota konať dobro; 1811

- *katechézou kresťanských čností* viery, nádeje a lásky, 1812- ktorá sa veľkodušne inšpiruje príkladom svätých; 1829

- *katechézou dvojitého prikázania lásky*, rozvinutého 2067 v Desatore;

- *katechézou ekleziálnou*, lebo kresťanský život môže 946- vzrastať, rozvíjať sa a darovať sa len mnohonásobnou výmenou 953 „duchovných dobier“ v „spoločenstve svätých“.

1698 Prvým a posledným orientačným [smerodajným] bodom tejto 426 katechézy bude vždy Ježiš Kristus, ktorý je „Cesta, Pravda a Život“ (Jn 14,6). Len s pohľadom upretým vo viere na neho môžu veriaci v Krista dúfať, že on sám uskutoční v nich svoje prisľúbenia, a že keď ho budú milovať láskou, akou ich miloval on, budú konať skutky, ktoré zodpovedajú ich dôstojnosti:

*Prosím ťa, myslí na to, že náš Pán Ježiš Kristus je tvojou ozajstnou hlavou a ty si jedným z jeho údov. On je pre teba to, čím je hlava pre údy. Všetko, čo je jeho, je tvoje: duch, srdce, telo, duša, všetky schopnosti, ktoré máš všetky používať, ako keby boli tvoje vlastné, aby si slúžil Bohu, a tým chválil ho, miloval a oslavoval. Ty si pre neho to, čím je úd pre hlavu; a preto on veľmi túži používať všetky tvoje schopnosti, akoby boli jeho v službe Otcovi na jeho oslavu.*¹³

„Pre mňa žiť je Kristus...“ (Flp 1,21).

¹ Sv. Lev Veľký, Sermones, 21,2-3

² Porov. Jn 8,29

³ Porov. Rim 6,5

⁴ Porov. Kol 2,12

⁵ Porov. Jn 15,5

⁶ Porov. Jn 13,12-16

⁷ Porov. 1 Kor 6,19

⁸ Porov. Gal 4,6

⁹ Porov. Gal 5,25

¹⁰ Porov. Dt 30,15-20

¹¹ Didaché 1,1

¹² Catechesi tradendae, 29

¹³ Sv. Ján Eudes, Tractatus de admirabili corde Iesu

PRVÝ ODDIEL

Povolanie človeka: život v duchu

1699 Život v Duchu Svätom uskutočňuje povolanie človeka (*prvá kapitola*). Spočíva v božskej láske a ľudskej solidarite (*druhá kapitola*). Je nám udelený nezaslúžene ako spása (*tretia kapitola*).

PRVÁ KAPITOLA

DÔSTOJNOSŤ ĽUDSKEJ OSOBY

1700 Dôstojnosť ľudskej osoby má pôvod v stvorení človeka na Boží obraz a podobu (1. článok); dosahuje završenie v povolani k božskej blaženosti (2. článok). Je vlastnosťou 356 človeka slobodne smerovať k tomuto završeniu (3. článok). Svojimi uváženými činmi (4. článok) sa človek buď zameriava na dobro prisľúbené Bohom a dosvedčované morálnym svedomím, alebo sa od neho odvracia (5. článok). Ľudia budujú samých seba a vnútorne rastú: z celého zmyslového a duchovného života utvárajú materiál na tento rast (6. článok). S pomocou milosti rastú v čnostiach (7. článok), vyhýbajú sa hriechu, a ak sa ho dopustili, s dôverou sa obracajú ako márnотratný syn¹ na milosrdenstvo nebeského Otca (8. 1439 článok). Tak dosahujú dokonalosť v láske.

1 . článok

ČLOVEK - BOŽÍ OBRAZ

1701 “Kristus ...v samom zjavení tajomstva Otca a jeho 359 lásky, naplno odhaľuje človeka človeku a ukazuje mu jeho vznešené povolanie“.² V Kristovi, ktorý je „obraz neviditeľného Boha“ (Kol 1,15),³ bol človek stvorený na „obraz a podobu“ Stvoriteľa. V Kristovi, Vykupiteľovi a Spasiteľovi, bol Boží obraz, porušený v človekovi prvým hriechom, obnovený do svojej pôvodnej krásy a zošľachtený Božou milosťou.⁴

1702 Boží obraz je v každom človekovi. Žiari v spoločenstve osôb, ktoré sa podobá vzájomnému spojeniu božských osôb 1878 (porov. *druhú kapitolu*).

1703 Človek, obdarený „duchovnou a nesmrteľnou dušou“,⁵ je 363 „jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel kvôli nemu samému“.⁶ Už od svojho počatia je určený pre večnú 2258 blaženosť.

1704 *Ľudská osoba* má účasť na svetle a sile Božieho Ducha. Svojím rozumom je schopná pochopiť poriadok vecí stanovený Stvoriteľom. Svojou vôľou je schopná zamerať sa na svoje 339 skutočné dobro. Dosahuje svoju dokonalosť tým, že „hľadá 30 a miluje pravdu a dobro“.⁷

1705 Vďaka svojej duši a svojim duchovným schopnostiam rozumu a vôle, človek je obdarený slobodou, ktorá je „vynikajúcim 1730 znakom Božieho obrazu“.⁸

1706 Svojím rozumom človek spoznáva Boží hlas, ktorý ho stále nabáda „konať dobré a chrániť sa zlého“.⁹ Každý človek je povinný riadiť sa týmto zákonom, ktorý ozýva vo svedomí a nachádza svoje naplnenie v láske k Bohu a bližnému. Mravný 1776 život svedčí o dôstojnosti človeka.

1707 “Človek však, pokúšaný Zlým, už na začiatku dejín 397 zneužil svoju slobodu.“¹⁰ Podľa hol pokušenia a spáchal zlo. Uchováva si síce túžbu po dobre, ale jeho prirodzenosť je ranená dedičným hriechom. Stal sa náchylný k zlu a omylom:

*A tak je človek v sebe rozdelený. Celý individuálny a kolektívny život človeka sa preto javí ako dramatický zápas medzi dobrom a zlom, medzi svetlom a tmou.*¹¹

1708 Kristus nás svojim umučením oslobodil od satana a od 617 hriechu. Zaslúžil nám nový život v Duchu Svätom. Jeho milosť obnovuje, čo v nás hriech pokazil.

1709 Kto verí v Krista, stáva sa Božím synom. Toto 1265 adoptovanie za syna ho premieňa a umožňuje mu nasledovať Kristov príklad. *Robí ho schopným* konať správne a robiť dobro. V spojení so svojim Spasiteľom dosahuje učeník dokonalosť lásky - svätosť. Morálny život, vyzretý v milosti, vyúsťuje do večného života v nebeskej sláve. 1050

ZHRNUTIE

1710 “Kristus ...naplno odhaľuje človeka človeku a ukazuje mu jeho vznešené povolanie.“¹²

1711 Ľudská osoba, obdarená duchovnou dušou, rozumom a vôľou, je už od svojho počatia zameraná na Boha a určená pre večnú blaženosť. Snaží sa o svoju dokonalosť tým, že „hľadá a miluje pravdu a dobro“.¹³

1712 Pravá sloboda je v človekovi „vynikajúcim znakom Božieho obrazu“.¹⁴

1713 Človek je povinný riadiť sa morálnym zákonom, ktorý ho pobáda „konať dobro a varovať sa zlého“.¹⁵ Tento zákon sa ozýva v jeho svedomí.

1714 Človek, ranený vo svojej prirodzenosti prvotným hriechom pri uplatňovaní svojej slobody podlieha omylu a je náchylný na zlé.

1715 Kto verí v Krista má nový život v Duchu Svätom. Morálny život, ktorý rástol a dozrel v milosti, má dosiahnuť završenie v nebeskej sláve.

2 . článok

NAŠE POVOLANIE K BLAŽENOSTI

I. Blahoslavenstvá

1716 Blahoslavenstvá sú stredobodom Ježišovho učenia. 2546 Preberajú prisľúbenia dané vyvolenému národu od čias Abraháma. Privádza ich k dokonalosti tým, že ich už nezameriava iba na vlastnenie určitej krajiny (zasľúbenej zeme), ale na nebeské kráľovstvo:

Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo.

Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení.

Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme.

Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení.

Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.

Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha.

Blahoslavení tí, čo šíria pokoj, lebo ich budú volať Božími synmi.

Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo.

Blahoslavení ste, keď budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť; radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi (Mt 5,3-12).

1717 Blahoslavenstvá odzrkadľujú tvár Ježiša Krista a opisujú 459 jeho lásku; vyjadrujú povolanie veriacich, pridružených k sláve jeho umučenia a zmŕtvychvstania; vyzdvihujú charakteristické činy a postoje kresťanského života; sú 1820 paradoxnými prisľúbeniami, ktoré už boli tajomným spôsobom zaručené učeníkom; začali sa uskutočňovať v živote Panny Márie a všetkých svätých.

II. Túžba po šťastí

1718 Blahoslavenstvá odpovedajú na vrodennú túžbu po šťastí. 27 Táto túžba má božský pôvod; Boh ju vložil do srdca človeka, 1024 aby ho pritiahol k sebe, lebo len on ju môže plne uspokojiť.

Všetci chceme žiť šťastne. Medzi ľuďmi zrejme niet nikoho, kto by s týmto tvrdením nesúhlasil ešte skôr, ako ho niekto dokonale vysvetlí.¹⁶

Akože ťa mám hľadať, Pane? Keď hľadám teba, Bože môj, 2541 hľadám blažený život. Budem ťa teda hľadať, aby žila moja duša. Moje telo žije totiž z mojej duše a moja duša, tá žije z teba.¹⁷

Jedine Boh nás nasýti.¹⁸

1719 Blahoslavenstvá odhaľujú zmysel ľudskej existencie, 1950 posledný cieľ ľudských činov: Boh nás volá k svojej vlastnej blaženosti. Týmto povolaním sa obracia na každého osobne, ale aj na celú Cirkev, nový ľud, zložený z tých, ktorí prijali prisľúbenie a vo viere žijú z neho.

III. Kresťanská blaženosť

1720 Nový zákon používa viaceré výrazy, aby charakterizoval 1027 blaženosť, ku ktorej Boh volá človeka: príchod Božieho kráľovstva,¹⁹ videnie Boha: „Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha“ (Mt 5,8);²⁰ vstup do radosti Pána,²¹ vstup do Božieho pokoja.²²

Tam si odpočinieme a budeme vidieť; uvidíme a budeme milovať; budeme milovať a chváliť. A tak to bude bez konca. Aký iný cieľ by sme mohli mať ako vojsť do kráľovstva, ktoré nebude mať konca?²³

1721 Veď Boh nás stvoril, aby sme ho poznali, jemu slúžili, jeho milovali, a tak prišli do raja. Blaženosť nám dáva účasť na božskej prirodzenosti²⁴ a na večnom živote.²⁵ S ňou človek vstupuje do Kristovej slávy²⁶ a do slasti života 260 Najsvätejšej Trojice.

1722 Takáto blaženosť presahuje rozumovú schopnosť a čisto 1028 ľudské sily. Je ovocím nezaslúženého Božieho daru. Preto sa sa nazýva nadprirodzená, takisto ako milosť, ktorá človeka robí vhodným, vojsť do Božej radosti.

„Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha“. Predsa však „nikto nemôže vidieť Boha v jeho veľkosti a nevýslovnej sláve a zostať na žive“. Boh je totiž nepochopiteľný; ale z lásky a dobroty voči ľuďom a vo svojej všemohúcnosti ide tak ďaleko, že tým, čo ho milujú, udeľuje privilégium vidieť jeho samého..., „lebo 294 čo je nemožné ľuďom, je možné Bohu“²⁷

1723 Prisľúbená blaženosť nás stavia pred rozhodujúcu morálnu voľbu. Vyzýva nás, aby sme si očistili srdce od zlých 2519 náklonností a vyhľadávali Božiu lásku nadovšetko. Učí nás, že pravé šťastie nie je ani v bohatstve alebo blahobyte, ani v ľudskej sláve alebo moci, ani v nijakej ľudskej činnosti, nech by bola akokoľvek osožná (napríklad veda, technika, umenie), ani v nijakom stvorení, ale jedine v Bohu, ktorý je 227 prameň každého dobra a každej lásky:

Bohatstvo je veľkým božstvom súčasnosti. Mnohí, ba celá masa ľudí mu inštinktívne vzdáva poctu. Šťastie merajú majetkom a veľkosťou majetku merajú aj úctyhodnosť... To všetko vyplýva z presvedčenia, že bohatstvom možno dosiahnuť všetko. Bohatstvo je teda jednou z modiel našich čias. Druhou je popularita. Popularita, to, že niekto je všeobecne známy, že sa o ňom vo svete hovorí (čo by sa mohlo nazvať tlačové renomé), sa považuje za dobro samo osebe za zvrchované dobro a za predmet opravdivého uctievania.²⁸

1724 Desatoro, Ježišova reč na vrchu a učenie apoštolov nám opisujú cesty, ktoré vedú do nebeského kráľovstva. Usilujeme sa po nich kráčať krok za krokom každodennými skutkami, podporovaní milosťou Ducha Svätého. Podnecovaní Kristovým slovom pomaly prinášame v Cirkvi prinášať ovocie na Božiu slávu.²⁹

ZHRNUTIE

1725 Blahoslavenstvá preberajú a splňajú Božie prisľúbenia od čias Abraháma, tým, že ich zameriavajú na nebeské kráľovstvo. Odpovedajú na túžbu po šťastí, ktorú Boh vložil do srdca človeka.

1726 Blahoslavenstvá nás učia, aký je posledný cieľ, ku ktorému nás Boh volá. Je ním Kráľovstvo, videnie Boha, účasť na Božej prirodzenosti, večný život, Božie synovstvo, spočinutie v Bohu.

1727 Blaženosť večného života je nezaslúžený Boží dar; je nadprirodzená, takisto ako milosť, ktorá k nej vedie.

1728 Blahoslavenstvá nás stavajú pred rozhodujúce voľby, týkajúce sa pozemských dobier; očisťujú nám srdce, aby nás naučili milovať Boha nadovšetko.

1729 Nebeská blaženosť určuje kritériá rozlišovania, ako užívať pozemské dobro v súlade s Božím zákonom.

3. článok

SLOBODA ČLOVEKA

1730 Boh stvoril človeka ako rozumnú bytosť a udelil mu dôstojnosť osoby, obdarenej schopnosťou konať z vlastného popudu samostatne a byť pánom svojich činov. „Boh človeka chce ponechať na vlastné rozhodnutie sa (Sir. 15,14), aby dobrovoľne hľadal svojho Stvoriteľa a dosiahol plnú 30 a blaženú dokonalosť tým, že sa k nemu slobodne primkne“.³⁰

*Človek je rozumný, s tým sa podobá Bohu; bol stvorený ako slobodný a zodpovedný za svoje skutky.*³¹

I. Sloboda a zodpovednosť

1731 Sloboda je schopnosť, zakorenená v rozume a vo vôli konať, alebo nekonať, urobiť to, alebo ono, a tak z vlastného rozhodnutia vykonať vedomé činy. Vďaka slobodnej vôli každý disponuje sebou samým. Sloboda je v človekovi sila, ktorá mu umožňuje rásť a dozrievať v pravde a dobre. Sloboda dosahuje svoju dokonalosť, keď je zameraná na Boha, ktorý je našou blaženosťou. 1721

1732 Dokiaľ sloboda definitívne nezakotví v konečnom dobre, 396 ktorým je Boh, má možnosť *voliť medzi dobrom a zlom*, teda možnosť rásť v dokonalosti, alebo zlyhať a zhręšiť. Sloboda 1849 charakterizuje pravé ľudské činy. Stáva sa prameňom chvály, alebo hany, zásluhy alebo viny. 2006

1733 Čím väčší človek koná dobro, tým sa stáva slobodnejším. 1803 Pravá sloboda je iba tá, ktorá je v službe dobra a spravodlivosti. Zvoliť si neposlušnosť a zlo je zneužitím slobody a robí z ľudí „otrokov hriechu“.³²

1734 Sloboda robí človeka *zodpovedným* za svoje činy v takej 1036 miere, v akej sú dobrovoľné. Pokrok v čnosti, poznanie dobra 1804 a askéza posilňujú vládu vôle nad vlastnými činmi.

1735 *Pričítateľnosť nejakého činu* a zodpovednosť zaň môže byť znížená, ba aj zrušená nevedomosťou, nepozornosťou, násilím, 597 strachom, návykmi, nezriadenými náklonnosťami a inými psychickými alebo sociálnymi činiteľmi.

1736 Každý priamo chcený čin sa pričítava tomu, kto ho vykonal.

*Tak sa Boh pýta Evy po hriechu v záhrade: „Čo si to urobila?“ (Gn 3,13) Podobne sa pýta aj Kaina.*³³ *Takisto sa 2568 pýta prorok Nátan kráľa Dávida po cudzoložstve so ženou Uriáša a jeho zabiti.*³⁴

Čin môže byť nepriamo chcený, ak je následkom nedbalosti človeka, o to, čo by mal poznať alebo konať: napríklad nehoda, zapríčinená neznalosťou dopravných predpisov.

1737 *Účinok môže byť tolerovaný, ak ho ten, kto koná, nechce: 2263 napríklad ak sa matka vysilí pri lôžku svojho chorého dieťaťa. Zlý účinok nie je pričítateľný, ak nebol chcený, ani ako cieľ, ani ako prostriedok konania: napríklad smrť, ktorá niekoho zastihne pri poskytovaní pomoci človekovi v nebezpečenstve. Aby sa mohol zlý účinok pričítať za vinu, treba, aby sa dal predvídať a ten, kto koná, mal možnosť sa mu vyhnúť: napríklad zabitie človeka, ktorého sa dopustí vodič v stave opilstvi.*

1738 Sloboda sa uplatňuje vo vzťahoch medzi ľuďmi. Každý človek je stvorený na Boží obraz, a teda má prirodzené právo, aby bol uznávaný ako slobodná a zodpovedná bytosť. Táto povinnosť vážiť si každého zaväzuje všetkým. *Právo na uplatňovanie slobody* je neoddeliteľnou požiadavkou dôstojnosti ľudskej osoby, najmä v morálnej a náboženskej oblasti.³⁵ Toto právo musí občianska spoločnosť uznávať 2106 a chrániť v medziach spoločného dobra a verejného 2108 poriadku.³⁶

II. Ľudská sloboda v ekonómii spásy

1739 *Sloboda a hriech.* Sloboda človeka je ohraničená a omylná. A skutočne človek zlyhal. Slobodne zhręšil. Tým, 387 že odmietol plán Božej lásky, oklamal sám seba; stal sa otrokom hriechu. Toto prvé odcudzenie privodilo množstvo ďalších. Dejiny ľudstva už od svojich začiatkov svedčia 401 o nešťastiach a utlačaniach, ktoré sa zrodili zo srdca človeka ako následok zlého užívania slobody.

1740 *Hrozby číhajúce na slobodu.* Uplatňovanie slobody 2108 neznamena právo hovoriť a robiť hocičo. Je mylné predpokladať, že človek ako subjekt slobody „je sebestačný a má za cieľ uspokojenie vlastného záujmu v užívaní pozemských dobier“.⁷ Ostatne podmienky hospodárskeho, sociálneho politického a kultúrneho rázu, ktoré sa vyžadujú na správne uplatňovanie slobody, sa príliš často zaznávajú a porušujú. Takéto neuvážené a nespravodlivé situácie 1887 zaťažujú morálny život a vystavujú tak silných, ako aj slabých pokušeniu prehrešovať sa proti láske. keď sa človek odchyli od morálneho zákona, ohrozí vlastnú slobodu, stane sa otrokom samého seba, rozbije bratstvo so spolublíznymi a vzbúri sa proti Božej pravde.

1741 *Oslobodenie a spása.* Kristus svojím slávnym krížom získal spásu pre všetkých ľudí. Vykúpil ich z hriechu, ktorý ich držal v otroctve: „Túto slobodu nám vydobyl Kristus“ (Gal 5,1). V ňom máme účasť na „pravde“, ktorá nás „vyslobodí“ (Jn 8,32). Dostali sme Ducha Svätého a, ako učí Apoštol, „kde je Pánov Duch, tam je sloboda“ (2 Kor 782 3,17). Už odteraz sa môžeme chváliť, že máme účasť „na slobode ...Božích detí“ (Rim 8,21).

1742 *Sloboda a milosť*. Kristova milosť vôbec nie je súperom 2002 našej slobody, ak je sloboda v súlade so zmyslom pre pravdu a dobro, ktoré Boh vložil do ľudského srdca. Naopak, ako o tom svedčí kresťanská skúsenosť najmä v modlitbe, čím sme vnímavejší na podnety milosti, tým väčšmi rastie naša 1784 vnútorná sloboda a naša istota v skúškach, ako aj pred tlakom a nátlakmi vonkajšieho sveta. Duch Svätý nás pôsobením milosti vychováva k duchovnej slobode, aby z nás urobil slobodných spolupracovníkov na svojom diele v Cirkvi a vo svete:

*Všemohúci a milosrdný Bože, láskavo odvráť od nás všetky protivenstvá, aby sme bez vnútorných a vonkajších prekážok mohli plniť tvoju vôľu.*³⁸

ZHRNUTIE

1743 Boh ponechal človekovi „možnosť rozhodnúť sa“ (*Sir* 15,14), aby sa mohol slobodne primknúť k svojmu Stvoriteľovi, a tak dosiahnuť blaženú dokonalosť.³⁹

1744 Sloboda je schopnosť konať, alebo nekonať, a tak vykonať z vlastného rozhodnutia uvážené činy. Dokonale sa uplatňuje vtedy, keď je zameraná na Boha, najvyššie Dobro.

1745 Sloboda charakterizuje pravé ľudské činy. Robí človeka zodpovedného za činy, ktoré dobrovoľne koná. Jeho uvážené konanie je mu vlastné v plnom zmysle slova.

1746 Pričítateľnosť nejakého činu a zodpovednosť zaň môže byť znížená, ba aj celkom rušená nevedomosťou, násilím, strachom a *inými psychickými* alebo *sociálnymi činiteľmi*.

1747 Právo na uplatňovanie slobody je neoddeliteľná požiadavka dôstojnosti človeka, najmä v náboženskej a morálnej oblasti. Ale uplatňovanie slobody nezahrňuje v sebe predpokladané právo hovoriť a robiť hocičo.

1748 “Túto slobodu nám vydobyl Kristus“ (*Gal* 5,1).

4. článok

MORÁLNOŠŤ ĽUDSKÝCH ČINOV

1749 Sloboda robí z človeka morálny subjekt. Ak koná uvážene, je takpovediac *otcom svojich činov*. Ľudské činy, t.j. činy slobodne zvolené na základe úsudku svedomia, možno morálne hodnotiť. Sú alebo dobré, alebo zlé. 1732

I. Pramene morálnosti

1750 Morálnosť ľudských činov závisí:

- od zvoleného predmetu,
- od *zamýšľaného* cieľa alebo úmyslu,
- od okolností konania.

Predmet, úmysel a okolnosti predstavujú „pramene“ alebo základné prvky morálnosti ľudských činov.

1751 Zvolený *predmet* je dobro, na ktoré sa vôľa vedome zameriava. To je „matéria“ (vo filozofickom zmysle) ľudského činu. Zvolený predmet morálne špecifikuje úkon vôle podľa toho, či rozum tento predmet spoznáva a posudzuje ako zhodný, alebo nezhdný s pravým dobrom. Objektívne normy morálnosti vyjadrujú rozumovo poznaný poriadok dobra a zla, 1794 ktorý je dosvedčený svedomím.

1752 Vo vzťahu k predmetu *úmysel* je záležitosťou konajúceho subjektu. Keďže úmysel je pri prameni dobrovoľného konania 2520 a určuje ho, prostredníctvom cieľa je podstatným prvkom morálneho hodnotenia činu. Cieľ je prvý v úmysle a označuje to, čo sa konaním sleduje. Úmysel je hnutie vôle k cieľu, vzťahuje sa na cieľ konania. Je zameraním sa na dobro, ktoré sa očakáva z podniknutého konania. Neobmedzuje sa iba na to, že usmerňuje naše jednotlivé činy, ale môže zameriavať rozličné činy na ten istý cieľ; môže usmerňovať celý život k poslednému cieľu. Napríklad cieľom poskytnutej služby je pomáhať blížnemu, avšak zároveň ju môže podnecovať láska k Bohu ako poslednému cieľu všetkých našich činov. Ten istý 1731 čin môžu podnieť viaceré úmysly: napríklad možno preukázať službu s úmyslom získať si priazeň alebo sa tým vystatovať.

1753 Dobrý úmysel (napríklad pomôcť blížnemu) nerobí ani dobrým, ani správnym konanie, ktoré je samo v sebe 2479 nezriadené (ako napríklad lož a ohováranie). Cieľ neospravedľuje prostriedky. Tak nemožno ospravedlniť 596 odsúdenie nevinného ako oprávnený prostriedok na záchranu národa. Naopak zlý úmysel (napríklad márnomyseľnosť) robí zlým čin ktorý môže byť sám osebe dobrý (napríklad dať almužnu⁴⁰).

1754 *Okolnosti*, vrátane následkov, sú druhotné prvky morálneho činu. Prispievajú k zväčšeniu alebo zmenšeniu morálneho dobra alebo zla ľudských činov (napríklad veľkosť sumy pri krádeži). Môžu tiež oslabiť alebo zvýšiť zodpovednosť konajúceho (napríklad konať zo strachu pred 1735 smrťou). Okolnosti samy osebe nemôžu zmeniť morálnu akosť činov. Nemôžu urobiť ani dobrým, ani spravodlivým čin, ktorý je sám osebe zlým.

II. Dobré a zlé činy

1755 *Morálne dobrý* čin predpokladá, že je súčasne dobrý aj predmet, aj cieľ aj okolnosti. Zlý cieľ robí čin zlým, i keď je jeho predmet sám osebe dobrý (napríklad modliť sa a postiť sa „aby ...ľudia videli“: Mt 6,2-4).

Predmet voľby môže sám pokaziť celé konanie. Jestvujú konkrétne správania (napríklad smilstvo), ktorých voľba je vždy nesprávna, lebo zahrňuje v sebe nezriadenosť vôle, to jest morálne zlo.

1756 Je teda nesprávne súdiť o morálnosti ľudských činov, berúc do úvahy len úmysel, ktorý ich podnecuje, alebo len okolnosti (prostredie, spoločenský tlak, donucovanie alebo nevyhnutnosť konať atď.), ktoré tvoria ich rámec. Sú činy, ktoré samy osebe a sami v sebe nezávisle od okolností a úmyslov sú vždy vážnym spôsobom nedovolené vzhľadom na svoj predmet; také je zlorečenie a krivá prisaha, vražda a cudzoložstvo. Nie je dovolené páchať zlo, aby z neho 1789 vzišlo dobro.

ZHRNUTIE

1757 Predmet, úmysel a okolnosti sú tri „pramene“ morálnosti ľudských činov.

1758 Zvolený predmet morálne špecifikuje akt chcenia, podľa toho, či ho rozum poznáva a posudzuje ako dobrý alebo zlý.

1759 “Nemožno ospravedlniť zlý skutok vykonaný s dobrým úmyslom.”⁴¹ Cieľ neospravedľuje prostriedky.

1760 Morálne dobrý čin predpokladá, že je súčasne dobrý aj predmet, aj cieľ, aj okolnosti.

1761 Jestvujú konkrétne správania, ktorých voľba je vždy nesprávna, lebo zahrňuje v sebe nezriadenosť vôle, to jest morálne zlo. Nie je dovolené páchať zlo, aby z neho vzišlo dobro.

5. článok

MORÁLNOŠŤ VÁŠNÍ

1762 Človek sa zameriava na blaženosť svojimi vedomými činmi. Vášne alebo pocity, ktoré skusuje, ho môžu na to disponovať a k tomu prispievať.

I. Vášne

1763 Výraz „vášne“ patrí *do kresťanského dedičstva*. Ako pocity alebo vášne sa označujú citové vzrušenia alebo hnutia citovosti, ktoré pobádajú konať, alebo nekonať podľa toho, čo človek pociťuje alebo si predstavuje ako dobré alebo ako zlé.

1764 Vášne sú prirodzenými zložkami ľudskej psychiky, tvoria prechod a zabezpečujú spojenie medzi zmyslovým životom a životom ducha. Pán Ježiš označuje srdce človeka, ľudské 368 vnútro ako žriedlo, z ktorého vyvierajú prúdy vášní.⁴²

1765 Vášní je mnoho. Najzákladnejšou vášňou je láska, ktorú vyvoláva príťažlivosť dobra. Láska vzbudzuje túžbu po neprítomnom dobre a nádej ho dosiahnuť. Toto hnutie sa zavrňuje v pôžitku a radosť z vlastneného

dobra. Obava pred zlom vyvoláva nenávisť, odpor a strach z budúceho zla. Toto hnutie sa končí v zármutku nad prítomným zlom, alebo v hneve, ktorým sa človek stavia zlu na odpor.

1766 "Milovať znamená chcieť niekomu dobre."⁴³ Všetky ostatné city (náklonnosti) majú svoj pôvod v tomto prvotnom hnutí ľudského srdca k dobru. Jedine dobro treba milovať.⁴⁴ 1704 „[Vášne] sú zlé, ak je láska zlá, a sú dobré, ak je láska dobrá“.⁴⁵

II. Vášne a morálny život

1767 Vášne samy osebe nie sú ani dobré, ani zlé. Mravnú kvalitu nadobúdajú iba v takej miere, v akej skutočne podliehajú rozumu a vôli. Vášne sa volajú dobrovoľné, „alebo 1860 preto, že vôľa prikazuje, alebo preto, že ich vôľa nezakazuje“.⁴⁶ Patrí k dokonalosti morálneho alebo ľudského dobra, aby rozum riadi vášne.⁴⁷

1768 Silné city nerozhodujú ani o morálnosti, ani o svätosti ľudí; sú nevyčerateľnou zásobárňou obrazov a citových 2005 vzrušení, v ktorých sa prejavuje morálny život. Vášne sú morálne dobré, ak prispievajú k dobrému konaniu; v opačnom prípade sú zlé. Správna vôľa zameriava na dobro a na blaženosť citové hnutia, ktoré si osvojuje; zlá vôľa podlieha nezriadeným vášňam a vybičúva ich. Vzrušenia a city 1803, môžu byť pojaté do čností, alebo skazené v nerestiach. 1865

1769 V kresťanskom živote sám Duch Svätý uskutočňuje svoje dielo tým, že podnecuje celú ľudskú bytosť vrátane jej bolesti, strachov a zármutkov, ako sa to prejavilo v Pánovej smrteľnej úzkosti a jeho umučení. V Kristovi môžu ľudské city dosiahnuť svoju dokonalosť v láske a v božskej blaženosti.

1770 Morálna dokonalosť spočíva v tom, že človeka nepobáda k dobru iba jeho vôľa, ale aj jeho zmyslová (citová) túžba podľa týchto slov žalmu: „Moje srdce i moje telo vznášajú sa k Bohu živému“ (Ž 84,3). 30

ZHRNUTIE

1771 Výrazom „vášne“ sa označujú náklonnosti alebo city. Prostredníctvom svojich citových vzrušení človek tuší dobro alebo má predtuchu zla.

1772 Hlavnými vášňami sú láska a nenávisť, túžba a strach, radosť, zármutok a hnev.

1773 Vášne chápané ako citové hnutia nie sú morálne ani dobré, ani zlé. Podľa toho, či sú podriadené, alebo nepodriadené rozumu a vôli sú morálne dobré, alebo zlé.

1774 Vzrušenia a city môžu byť pojaté do čností, alebo skazené v nerestiach.

1775 Dokonalosť morálneho dobra spočíva v tom, že človeka nepobáda k dobru iba jeho vôľa, ale i jeho „srdce“.

6. článok

MORÁLNE SVEDOMIE

1776 "V hĺbkach svedomia odkrýva človek zákon, ktorý si on 1954 sám nedáva, ale ktorý je povinný poslúchať. Jeho hlas ho neprestajne vyzýva, aby miloval a konal dobro a vyhýbal sa zlu, a keď treba, zaznieva mu v ušiach srdca... Lebo človek má v srdci Bohom vpísaný zákon... Svedomie je najskrytejším jadrom a svätýňou človeka, kde zostáva sám s Bohom, ktorého hlas sa ozýva v jeho vnútri."⁴⁸

I. Úsudok svedomia

1777 Morálne svedomie, ktoré je vo vnútri človeka,⁴⁹ mu v pravej chvíli prikazuje robiť dobro a vyhýbať sa zlu. Posudzuje tiež konkrétne voľby: schvaľuje tie, ktoré sú dobré, a odsudzuje tie, ktoré sú zlé.⁵⁰ Svedčí o autorite pravdy vzhľadom na najvyššie Dobro, ktoré človeka priťahuje 1766, a ktorého príkazy prijíma. Keď rozvážny človek počúva 2071 morálne svedomie, môže počuť hovoriť Boha.

1778 Morálne svedomie je úsudok (*iudicium*) rozumu, ktorým človek rozoznáva morálnu kvalitu konkrétneho činu, ktorý sa hodlá vykonať, či práve koná, alebo už vykonal. Vo všetkom, 1749 čo hovorí a robí, človek je povinný verne sa pridržať toho, o čom vie, že je spravodlivé a správne. Človek vníma a spoznáva predpisy Božieho zákona prostredníctvom úsudku svojho svedomia.

*Svedomie je zákon nášho ducha, ale presahuje ducha; dáva nám rozkazy a znamená zodpovednosť a povinnosť, strach a nádej... je poslom toho, ktorý nám hovorí akoby cez závoj tak vo svete prírody, ako aj vo svete milosti, ktorý nás poučuje a riadi. Svedomie je prvým zo všetkých Kristových zástupcov.*⁵¹

1779 Pre každého je dôležité, aby bol dostatočne sústredený, a tak mohol počuť hlas svojho svedomia a riadiť sa ním. Toto úsilie o *zvnútorňenie* je o to naliehavejšie, že život 1886 vystavuje nebezpečenstvu, že zanecháva uvažovanie, sebaskúmanie, alebo sebaopoznávanie (introspekciu).

*Vráť sa do svojho svedomia a spytuj sa ho...Vráťte sa, bratia, do svojho vnútra a vo všetkom, čo robíte, dbajte na svedka - Boha.*⁵²

1780 Dôstojnosť ľudskej osoby zahrňuje v sebe a vyžaduje správnosť *morálneho svedomia*. Morálne svedomie zasa zahrňuje: poznanie princípov morálnosti (synderézu), ich aplikáciu v daných okolnostiach prostredníctvom praktického rozlišovania dôvodov a napokon úsudok o konkrétnych činoch, ktoré sa majú vykonať, alebo už boli vykonané. Pravda o morálnom dobre vyjadrená v zákone rozumu sa prakticky 1806 a konkrétne spoznáva *rozvážnym rozumovým úsudkom* svedomia. Človek, ktorý si volí v súlade s týmto úsudkom, sa označuje ako *rozumný, rozvážny* (prudens).

1781 Svedomie umožňuje vziať na seba *zodpovednosť* za vykonané činy. Ak človek spácha zlo, správny úsudok svedomia v ňom 1731 môže ostať ako svedok všeobecnej pravdy o dobre a zároveň ako svedok zla jeho jednotlivkej voľby. Výrok úsudku svedomia je zárukou nádeje a milosrdenstva. Tým, že svedčí o spáchanom priestupku pripomína, že treba prosiť o odpustenie, aj naďalej konať dobro a s pomocou Božej milosti neprestajne pestovať čnosť.

Podľa toho poznáme, že sme z pravdy a upokojíme si pred ním srdce. Lebo keby nám srdce niečo vyčítalo, Boh je väčší ako naše srdce a vie všetko (1 Jn 3,19-20).

1782 Človek má právo konať podľa svedomia a slobodne, aby osobne urobil morálne rozhodnutia. „Preto človeka nikdy neslobodno nútiť, aby konal proti svojmu svedomiu. Neslobodno mu však ani prekážať, aby konal podľa svojho svedomia, najmä v náboženskej oblasti.“⁵³ 2106

II. Formovanie svedomia

1783 Svedomie treba formovať a morálny úsudok osvecovať. Dobře formované svedomie je správne a pravdivé. Vynáša svoje úsudky v súlade s rozumom a v zhode s pravým dobrom, ktoré chce Stvoriteľova múdrosť. Výchova svedomia je nevyhnutná, lebo ľudia sú vystavení negatívnym vplyvom a pokúšaním k hriechom dať prednosť vlastnému úsudku a odmietnuť učenie 2039 schválené autoritou Cirkvi (autentické učenie Cirkvi).

1784 Výchova svedomia je celoživotná úloha. Už od prvých rokov vedie dieťa k poznávaniu a praktizovaniu vnútorného zákona, poznaného morálnym svedomím. Múdra výchova učí čnostiam, chráni alebo oslobodzuje od strachu, sebeckta a pýchy, od nezdravých pocitov viny a hnutí samoľúbosti, ktoré sa rodia z ľudskej slabosti a z ľudských chýb. Výchova 1742 svedomia zaručuje slobodu a prináša pokoj srdca.

1785 Pri formovaní svedomia je Božie slovo svetlom na našej ceste, máme si ho osvojiť vierou a modlitbou a uvádzať ho do života. Máme si tiež spytovať svedomie so zreteľom na Pánov križ. Podporujú nás pritom dary Ducha Svätého, pomáhajú nám svedectvá alebo rady iných a vedie nás Cirkvou schválené 890 učenie.⁵⁴

III. Voliť podľa svedomia

1786 Keď je svedomie postavené pred morálnu voľbu, môže vyniesť správny úsudok, ktorý sa zhoduje s rozumom a s Božím zákonom, alebo naopak mylný úsudok, ktorý sa od nich vzdáľuje.

1787 Človek musí niekedy čeliť situáciám, ktoré spôsobujú, že morálny úsudok je menej istý a rozhodovanie ťažké. Musí však vždy hľadať to, čo je správne a dobré, a rozpoznávať Božiu 1955 vôľu vyjadrenú v Božom zákone.

1788 Aby to človek dosiahol, snaží sa vysvetľovať svoje skúsenosti a znamenia doby na základe čnosti rozvážnosti, 1806 podľa rady rozvážnych ľudí a pomocou Ducha Svätého a jeho darov.

1789 Niektoré pravidlá platia vo všetkých prípadoch:

- Nikdy nie je dovolené robiť zlo preto, aby z neho 1756 vzišlo dobro.
- „Zlaté pravidlo“: „Všetko, čo chcete, 1970 aby ľudia robili vám, robte aj vy im“ (Mt 7,12).⁵⁵
- Láska sa vždy prejavuje úctou k bližnému a k jeho 1827 svedomiu: „Keď takto hrešíte proti bratom a zraňujete ich slabé svedomie, hrešíte proti Kristovi“ (1 Kor 1971 8,12). „Dobré je“ nerobiť „nič, čo pohoršuje tvojho brata (Rim 14,21).

IV. Mylný úsudok

1790 Človek je povinný vždy poslúchať istý úsudok (iudicium certum) svojho svedomia. Keby vedome konal proti nemu, sám by sa odsúdil. Stáva sa však, že morálne svedomie je v nevedomosti a vynáša mylné úsudky o skutkoch, ktoré človek hodlá vykonať, alebo už vykonal.

1791 Túto nevedomosť často možno pričítať osobnej zodpovednosti. Je to vtedy, „keď sa človek málo stará o hľadanie pravdy a dobra a keď návyk na hriech postupne 1704 takmer úplne zaslepí svedomie“.⁵⁶ V takých prípadoch je človek zodpovedný za zlo, ktoré pácha.

1792 Pri koreni úchyliet úsudku v morálnom správaní môže byť 133 neznalosť Krista a jeho evanjelia, zlé príklady iných, otročenie vášňam, nárok na zle pochopenú nezávislosť svedomia, odmietanie autority Cirkvi a jej učenia, ako aj to, že chýba vôľa obrátiť sa a lásky.

1793 Ak je, naopak, neznalosť neprekonateľná alebo morálny 1860 subjekt nie je zodpovedný za mylný úsudok, zlo, ktorého sa dopúšťa, sa mu nemôže pričítať. Ale aj tak zostáva zlom, nedostatkom, nezriadenosťou. Preto sa treba usilovať o nápravu morálneho svedomia z jeho omylov.

1794 Dobré a čisté svedomie osvecuje úprimná viera. Lebo láska vychádza súčasne „z čistého srdca, dobrého svedomia a úprimnej viery“ (1 Tim 1,5).⁵⁷

*Čím viac teda prevláda správne svedomie, tým viac jednotlivci a spoločenstvá ustupujú od slepej svojvôle a usilujú sa podriaďovať objektívnym normám morálnosti.*⁵⁸ 1751

ZHRNUTIE

1795 „Svedomie je najskrytejším jadrom a svätyňou človeka, kde zostáva sám s Bohom, ktorého hlas sa ozýva v jeho vnútri.“⁵⁹

1796 Morálne svedomie je úsudok rozumu, ktorým človek rozoznáva morálnu kvalitu konkrétneho činu.

1797 Pre človeka, ktorý spáchal zlo, zostáva výrok jeho svedomia zárukou obrátenia a nádeje.

1798 Dobre formované svedomie je správne a pravdivé. Vynáša svoje úsudky v súlade s rozumom a v zhode s pravým dobrom, ktoré chce Stvoriteľova múdrosť. Každý má používať prostriedky na formovanie svojho svedomia.

1799 Keď je svedomie postavené pred morálnu voľbu, môže vyniesť správny úsudok, ktorý sa zhoduje s rozumom a Božím zákonom, alebo naopak, môže vyniesť mylný úsudok, ktorý sa od nich vzdaluje.

1800 Človek je povinný vždy poslúchať istý úsudok (iudicium certum) svojho svedomia.

1801 Morálne svedomie môže zostať v nevedomosti alebo vynášať mylné úsudky. Táto nevedomosť a tieto omyly nie sú vždy bez viny.

1802 Božie slovo je svetlo pre naše kroky. Musíme si ho osvojiť vierou a modlitbou a uvádzať ho do praxe. Tak sa formuje morálne vedomie.

7. článok

ČNOSTI

1803 „Bratia, myslíte na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chváľitebné!“ (Flp 4,8).

Čnosť je trvalá a pevná dispozícia konať dobro. 1733 Umožňuje človekovi nielen konať dobré skutky, ale vydať zo seba to najlepšie. Čnostný človek so zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, vyhľadáva ho a volí si ho 1768 v konkrétnom konaní.

*Cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu.*⁶⁰

I. Ľudské čnosti

1804 *Ľudské čnosti* sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť sebaovládania a radosť, 2500 aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro.

Morálne čnosti sa získavajú ľudským úsilím. Sú plodmi a zároveň zárodkami morálne dobrých činov: uspôsobujú všetky mohúcnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske. 1827

Rozdelenie základných čností

1805 Základnú úlohu majú štyri čnosti: Preto sa nazývajú „základné čnosti“ (virtutes cardinales); všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: *rozvážnosť* (prudentia), *spravodlivosť* (iustitia), *zmužilosť* (fortitudo), a *miernosť* (temperantia). Spomínajú sa už v Starom zákone: „A keď niekto miluje spravodlivosť, ona spôsobuje čnosti, lebo ona vyučuje miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a pevnej odvahe“ (Múd 8,7). Pod inými názvami sa týmto čnostiam dostáva chvály na mnohých miestach Svätého písma.

1806 *Rozvážnosť* je čnosť, ktorá uspôsobuje praktický rozum, aby vo všetkých okolnostiach rozoznával naše skutočné dobro a volil primerané prostriedky na jeho uskutočnenie. „Skúsený človek si však dáva pozor na svoj krok“ (Prís 14,15). „Buďte rozumní, pokorní a bdejte na modlitbách“ (1 Pt 4,7). Rozvážnosť je „správna norma konania“, píše svätý Tomáš, 1788 odvolávajúc sa na Aristotela.⁶¹ Rozvážnosť sa nemá zamieňať s bojzivosťou alebo strachom, ani s dvojitvárnosťou alebo pretvárkou. Nazýva sa *auriga virtutum* (kormidelník čností), lebo riadi ostatné čnosti tým, že im určuje normu a mieru. Rozvážnosť bezprostredne riadi úsudok svedomia. Rozvážny 1780 človek sa rozhoduje o svojom správaní a usporadúva ho podľa tohto úsudku. Vďaka tejto čnosti aplikujeme morálne zásady bez omylu v jednotlivých prípadoch a prekonávame pochybnosti týkajúce sa dobra, ktoré treba robiť a zla, ktorému sa treba vyhnúť.

1807 *Spravodlivosť* je morálna čnosť, ktorá spočíva v stálej a pevnej vôli dať Bohu a bližnému to, čo im patrí. Spravodlivosť voči Bohu sa volá „čnosť nábožnosti“ (virtus 2095 religionis). Spravodlivosť voči ľuďom disponuje človeka, aby rešpektoval práva každého a vnášal do ľudských vzťahov naša súlad, ktorý podporuje nestrannosť voči ľuďom a voči 2401 spoločnému dobru. Spravodlivý človek, o ktorom sa často zmienujú Posvätné knihy, sa vyznačuje stálou priamosťou svojho myslenia a správnosťou svojho správania voči bližnému. „Ani chudobnému nenadržuj, ani zámožnému nechytaj stranu. Svojho bližného súď spravodlivo“ (Lv 19,15). „Páni, dávajte otrokom, čo je spravodlivé a slušné; veď viete, že aj vy máte Pána v nebi“ (Kol 4,1).

1808 *Zmužilosť* je morálna čnosť, ktorá zabezpečuje pevnosť v ťažkostiach a vytrvalosť v úsilí o dobro. Posilňuje rozhodnutie odolávať pokušeniam a prekonávať ťažkosti v morálnom živote. Čnosť zmužilosti robí človeka schopným premáhať strach, dokonca aj strach zo smrti, a čeliť skúškam 2848 a prenasledovaniám. Pohýna až k tomu, aby sa človek zriekol vlastného života a obetoval ho na obranu spravodlivej veci. 2473 „Moja sila a chvála je Pán (Ž 118,14). „Vo svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet“ (Jn 16,33).

1809 *Miernosť* je morálna čnosť, ktorá zmiernuje príťažlivosť rozkoši a zaisťuje rovnováhu pri užívaní stvorených dobier. Zabezpečuje nadvládu vôle nad pudmi a udržiava túžby v medziach čestnosti. Mierny človek usmerňuje svoje zmyslové túžby na dobro, zachováva zdravú zdržanlivosť, nesleduje 2341 svoj „pud“ a „nechodí za tým, po čom srdce túži“ (Sir 5,2).⁶² Starý zákon často chváli miernosť: „Nežeň sa za 2517 náruživosťou, ale odvráť sa od svojej hriechnej vôle“ (Sir 18,30). V Novom zákone sa volá „umiernenosťou“ alebo „triezvosťou“. Máme žiť „v tomto veku triezvo, spravodlivo a nábožne“ (Tit 2,12).

Správne žiť nie je nič iné ako milovať Boha z celého svojho srdca, z celej svojej duše a celým svojím konaním. Úplnú lásku k Bohu zachová (miernosťou) ten, koho nezviklá nijaké nebezpečenstvo (To zvyrazňuje sila), kto poslúcha jedine jeho (a to je spravodlivosť), kto bdie, aby správne rozpoznával všetky veci a aby sa nedal prekvapiť ľstou a klamstvom (a to je múdrosť).⁶³

Čnosti a milosť

1810 Ľudské čnosti - nadobudnuté výchovou, uváženými činmi a vytrvalosťou, neprestajne utužovanou úsilím - očisťuje a povznáša Božia milosť. S Božou pomocou zocelujú charakter 1266 a robia konanie dobra ľahkým. Čnostný človek je šťastný, že môže čnosti uplatňovať v živote.

1811 Pre človeka zraneného hriechom nie je ľahké zachovať si morálnu rovnováhu. Kristov dar spásy nám udeľuje milosť 2015 potrebnú na to, aby sme vytrvali v úsilí o nadobudnutie čností. Každý musí stále prosiť o túto milosť svetla a sily, pristupovať k sviatostiam, spolupracovať s Duchom Svätým, nasledovať jeho vnučnutia milovať dobro a vystríhať sa zla.

2086-

II. Teologálne (božské) čnosti

2094; 2656- 2658

1812 Ľudské čnosti sú zakorenené v teologálnych čnostiach, ktoré umožňujú schopnostiam človeka účasť na Božej prirodzenosti.⁶⁴ Teologálne čnosti sa totiž bezprostredne vzťahujú na Boha. Robia kresťanov schopnými žiť v dôvernom vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Príčinou a predmetom 1266 teologálnych čností je jeden Boh v troch osobách.

1813 Teologálne čnosti sú základom, dušou a charakteristickým prvkom morálneho konania kresťana. Stvárnajú a oživujú všetky morálne čnosti. Boh vlieva veriacim do duše, aby sa stali schopnými konať ako jeho deti a zaslúžili si večný 2008 život. Teologálne čnosti sú zárukou prítomnosti a pôsobenia Ducha Svätého v schopnostiach človeka. Teologálne čnosti sú tri: *viera, nádej a láska*.⁶⁵

Viera 142- 175

1814 *Viera* je teologálna čnosť, ktorou veríme v Boha a všetko, čo nám povedal a zjavil, a čo svätá Cirkev nám predkladá veriť, pretože Boh je Pravda sama. Vierou sa „človek slobodne oddáva Bohu“. ⁶⁶ Veriaci sa preto snažia 506 poznať a plniť Božiu vôľu: „Spravodlivý bude žiť z viery“ (*Rim 1,17*). Živá viera je „činná skrze lásku“ (*Gal 5,6*).

1815 Dar viery zostáva v tom, kto proti nej nezhršil.⁶⁷ Ale „viera bez skutkov je mŕtva“ (*Jak 2,26*): viera bez nádeje a lásky nespája veriaceho naplno s Kristom a nerobí ho živým údom jeho Tela.

1816 Kristov učeník si nemá vieru len zachovať a z nej žiť, ale ju má aj vyznávať, s istotou o nej svedčiť a šíriť ju. 2471 „Všetci majú byť pripravení vyznávať Krista pred ľuďmi a nasledovať ho na ceste kríža v prenasledovaniach, ktoré Cirkvi nikdy nechýbajú.“⁶⁸ Služba viere a svedectvo o nej sú potrebné pre spásu: „Každého, kto mňa vyzná pred ľuďmi, aj ja vyznám pred svojim Otcem, ktorý je na nebesiach. Ale toho, kto mňa zaprie pred ľuďmi, aj ja zapriem pred svojim Otcem, ktorý je na nebesiach“ (*Mt 10,32-33*).

Nádej

1817 *Nádej* je teologálna čnosť, ktorou túžime po nebeskom kráľovstve a po večnom živote ako po svojom šťastí, pričom 1024 vkladáme svoju dôveru do Kristových prisľúbení a nespoľiehame sa na svoje sily, ale na pomoc milosti Ducha Svätého. „Neochvejne sa držíme nádeje, ktorú vyznávame, lebo verný je ten, ktorý dal prisľúbenie“ (*Hebr 10,23*). Tohto Ducha Boh „na nás hojne vylial skrze Ježiša Krista, nášho Spasiteľa, aby sme, ospravodlivení jeho milosťou, boli podľa nádeje dedičmi večného života“ (*Tit 3, 6-7*).

1818 Čnosť nádeje zodpovedá túžbe po šťastí, ktorú Boh vložil 27 do srdca každého človeka; nádej si osvojuje očakávania, ktoré podnecujú činnosť ľudí; očisťuje ich, aby ich zamerala na nebeské kráľovstvo; ochraňuje pred malomyselnosťou; je oporou vo chvíľach opustenosti; rozširuje srdce v očakávaní večnej blaženosti. Nadšenie vyplývajúce z nádeje chráni pred egoizmom a *vedie* k radosti z kresťanskej lásky.

1819 Kresťanská nádej preberá a završuje nádej vyvoleného národa, ktorá má svoj pôvod a vzor v *nádeji Abraháma*, ktorý 146 bol v Izákovi obdarený splnením Božích prisľúbení a očistený skúškou obety.⁶⁹ „On proti nádeji v nádeji uveril, že sa stane otcem mnohých národov“ (*Rim 4,18*).

1820 Kresťanská nádej sa rozvíja už od začiatku Ježišovho kázania v posolstve blahoslavenstiev. *Blahoslavenstvá* 1716 povznášajú našu nádej k nebu ako k novej zaslúbenej zemi; vyznačujú cestu cez skúšky, ktoré očakávajú Ježišových učeníkov. Ale pre zásluhy Ježiša Krista a jeho umučenia nás Boh uchováva v „nádeji“, ktorá „nezahanbuje“ (*Rim 5,5*). Nádej je bezpečná a pevná „kotva duše“; preniká až tam, „kam za nás vošiel ako predchodca Ježiš“ (*Hebr 6,19-20*). Je tiež zbraňou, ktorá nás chráni v boji o spásu: „Oblečme si pancier viery a lásky a prilbu nádeje na spásu“ (*1 Sol 5,8*). Poskytuje nám radosť ešte aj v skúške: „V nádeji sa radujte, v súžení buďte trpezliví“ (*Rim 12,12*). Nádej sa prejavuje a živí modlitbou, celkom osobitne modlitbou *Pater 2772 noster* (Otče náš), ktorá je súhrnom všetkého, po čom nádejou túžime.

1821 Môžeme teda dúfať v nebeskú slávu, ktorú Boh prisľúbil tým, čo ho milujú⁷⁰ a plnia jeho vôľu.⁷¹ Každý z nás má vo všetkých okolnostiach dúfať, že s Božou milosťou „vytrvá do 2016 konca“ (*Mt 10,22*)⁷² a dosiahne nebeskú radosť ako večnú odplatu od Boha za dobré skutky vykonané s Kristovou milosťou. V nádeji sa Cirkev

modlí, „aby boli všetci ľudia 1037 spasení“ (1 Tim 2,4). Vrucne túži, aby bola spojená s Kristom, svojim Ženichom v nebeskej sláve.

*Dúfaj, duša moja, dúfaj. Nevieš ani dňa, ani hodiny. Bdej starostlivo, všetko sa rýchlo pomínie, hoci tvoja netrpezlivosť robí pochybným to, čo je isté, a dlhým i veľmi krátky čas. Mysli na to, že čím viac budeš bojovať, tým viac zakúsiš lásku, ktorou miluješ Boha a tým viac sa budeš jedného dňa radowať so svojim Miláčikom v šťastí a vo vytržení, ktoré sa nikdy neskončia.*⁷³

Láska

1822 Láska je teologálna čnosť, ktorou milujeme Boha nadovšetko pre neho samého, a svojho blížneho z lásky k Bohu 1723 ako seba samých.

1823 Ježiš robí z lásky nové prikázanie.⁷⁴ Tým, že miluje 1970 svojich „do krajnosti“ (Jn 13,1), zjavuje Otcovu lásku, ktorú od neho prijíma. Keď sa učeníci navzájom milujú, napodobňujú Ježišovu lásku, ktorú aj oni od neho prijímajú. Preto Ježiš hovorí: „Ako mňa miluje Otec, tak ja milujem vás. Ostaňte v mojej láske“ (Jn 15,9). A ďalej hovorí: „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (Jn 15,12).

1824 Láska, ovocie Ducha a naplnenie Zákona, zachováva 735 prikázania Boha a jeho Pomazaného - Krista: „Ostaňte v mojej láske. Ak budete zachovávať moje prikázania, ostanete v mojej láske“ (Jn 15,9-10).⁷⁵

1825 Kristus umrel z lásky k nám vtedy, keď sme my boli ešte 604 „nepriatelia“ (Rim 5,10). Pán od nás žiada, aby sme podobne milovali ako on dokonca aj svojich nepriateľov,⁷⁶ aby sme sa stali blížnymi aj tých najvzdialenejších,⁷⁷ aby sme milovali deti⁷⁸ a chudobných, ako jeho samého.⁷⁹

Apoštol Pavol predstavil neporovnateľný obraz lásky: „Láska je trpezlivá, láska je dobrotivá; nezávidí, nevypína sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuluje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy. Všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (1 Kor 13,4-7).

1826 Apoštol ďalej tvrdí: Keby som mal a mohol všetko „a lásky by som nemal, ničím by som nebol“. A keby som mal všetko, čo je služba, ba aj čnosť, „a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo“ (1 Kor 13,1-4). Láska prevyšuje všetky čnosti. Je prvou teologálnou čnosťou: „A tak teraz zostáva viera, nádej láska, tieto tri; no najväčšia z nich je láska“ (1 Kor 13,13).

1827 Láska oživuje a podnecuje všetky čnosti. Je „zväzkom dokonalosti“ (Kol 3,14), je *formou čností*; rozčleňuje ich 815 a usporadúva navzájom; je prameňom a cieľom ich uvádzania do kresťanského života. Láska zabezpečuje a očisťuje našu 826 ľudskú schopnosť milovať. Povznáša ju do nadprirodzenej dokonalosti Božej lásky.

1828 Morálny život, oživovaný láskou, dáva kresťanovi duchovnú slobodu Božích detí. Človek nestojí pred Bohom ako 1972 otrok, v servilnom (otrockom) strachu, ani ako najatý robotník, hľadajúci mzdu, ale ako syn, odpovedajúci na lásku toho, ktorý „prvý miloval nás“ (1 Jn 4,19).

*Alebo sa odvrátíme od zla zo strachu pred trestom a dostaneme sa do postavenia otroka, alebo budeme nasledovať vnadidlo odmeny a budeme sa podobat' námezdným robotníkom, alebo nakoniec poslúchneme pre samotné dobro a lásku toho, ktorý prikazuje...a dostaneme sa do postavenia jeho detí.*⁸⁰

1829 Ovocím lásky je radosť, pokoj a milosrdenstvo. Láska vyžaduje dobročinnosť a bratské napomínanie; je láskavá, vzbudzuje vzájomnosť je vždy nezištná a štedrá; je 2540 priateľstvom a spoločenstvom.

*Láska je vyvrcholením všetkých našich skutkov. Ona je cieľom, preto závodíme, aby sme ju dosiahli a dosiahli, k nej bežíme a keď ju raz dosiahneme, aj spočinieme v nej*⁸¹.

III. Dary a ovocie Ducha svätého

1830 Oporou morálneho života kresťanov sú *dary* Ducha Svätého. Sú to trvalé dispozície, ktoré robia človeka ochotným riadiť sa vnuknutiami Ducha Svätého.

1831 Je sedem *darov* Ducha Svätého. Sú to: dar múdrosti, dar rozumu, dar rady, dar sily, dar poznania, dar nábožnosti a dar bázne Božej. V celej svojej plnosti patria Ježišovi Kristovi, Dávidovmu Synovi.⁸² Dopĺňajú a privádzajú k dokonalosti čnosti tých, ktorí ich prijímajú. Robia 1266- veriacich ochotnými pohotovo poslúchať Božie vnuknutia. 1299

Ty si môj Boh; na správnu cestu nech ma vedie tvoj dobrý duch (Ž 143,10).

Všetci, ktorých vedie Boží Duch, sú Božími synmi... Ale ak sme deti, sme aj dedičia: Boží dedičia a Kristovi spoludedičia (Rim 8,14.17).

1832 Ovocím Ducha sú dokonalosti, ktoré v nás Duch Svätý 736 utvára ako prvotiny večnej slávy. Tradícia Cirkvi ich vymenúva dvanásť: „láska, radosť, pokoj, trpezlivosť, zhovievavosť, dobrota, láskavosť, vlídnosť, vernosť, skromnosť, zdržanlivosť, čistota“ (Gal 5,22-23 Vulg.).

ZHRNUTIE

1833 Čnosť je trvalá a pevná dispozícia konať dobro.

1834 Ľudské čnosti sú stále dispozície rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Možno ich zoskupiť okolo štyroch základných čností, ktorými sú: rozvážnosť, spravodlivosť, zmužilosť a miernosť.

1835 Rozvážnosť uschopňuje praktický rozum, aby vo všetkých okolnostiach rozoznával naše skutočné dobro a volil správne prostriedky na jeho uskutočnenie.

- 1836 Spravidlivosť spočíva v stálej a pevnej vôli dať Bohu a blížnemu to, čo im patrí.
- 1837 Zmužilosť zabezpečuje pevnosť v ťažkostiach a vytrvalosť v úsilí o dobro.
- 1838 Miernosť zmierňuje príťažlivosť zmyslových rozkoší a dáva rovnováhu pri užívaní stvorených dobier.
- 1839 Morálne čnosti narastajú výchovou, uváženými činmi a vytrvalým úsilím. Božia milosť ich očisťuje a povznáša.
- 1840 Teologálne čnosti robia kresťanov schopnými, aby žili vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou. Ich pôvodcom a predmetom je Boh, ktorého človek poznáva vierou, v ktorého dúfa a ktorého miluje pre neho samého.
- 1841 Teologálne čnosti sú tri: *viera, nádej a láska*.⁸³ Stvárnajú a oživujú všetky morálne čnosti.
- 1842 Vierou veríme v Boha a všetko, čo nám zjavil a čo nám svätá Cirkev predkladá veriť.
- 1843 Nádejou túžime a očakávame od Boha s pevnou dôverou večný život a milosti, potrebné na to, aby sme si ho zaslúžili.
- 1844 Láskou milujeme Boha nadovšetko a svojho blížneho z lásky k Bohu ako seba samých. Láska je „zväzkom dokonalosti“ (*Kol 3,14*) a formou všetkých čností.
- 1845 Kresťania dostávajú sedem darov Ducha Svätého: dar múdrosti, rozumu, rady, sily, poznania, nábožnosti a dar bázne voči Bohu.

8. článok HRIECH

I. Milosrdenstvo a hriech

1846 Evanjelium je zjavením Božieho milosrdenstva voči hriešnikom v Ježišovi Kristovi.⁸⁴ Anjel hovorí Jozefovi: 430 „Dáš mu meno Ježiš, lebo on oslobodí svoj ľud z hriechov“ (*Mt 1,21*). To isté platí o Eucharistii, sviatosti vykúpenie: „Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých 1365 na odpustenie hriechov“ (*Mt 26,28*).

1847 „Boh nás stvoril bez nás, ale nechcel nás spasiť bez nás.“⁸⁵ Aby sme mohli prijať milosrdenstvo, musíme priznať svoje chyby. „Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami 387, seba a nie je v nás pravda. Ale ak vyznávame svoje hriechy, 1455 on je verný a spravodlivý: odpustí nám hriechy a očistí nás od každej nepravosti“ (*1 Jn 1,8-9*).

1848 Svätý Pavol tvrdí: „Kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť“. Aby však milosť mohla vykonať svoje dielo, musí odhaliť hriech, aby tak obrátila 385 naše srdce a udelila nám „spravidlivosť pre večný život skrze Ježiša Krista, nášho Pána“ (*Rim 5,20-21*). Podobne ako lekár prešetří ranu skôr, ako by ju obviazal, tak Boh svojím slovom a svojím Duchom. vrhá živé svetlo na hriech:

Obrátenie si vyžaduje, aby bol človek presvedčený, že zhršil; zahŕňa v sebe vnútorný úsudok svedomia. A keďže tento úsudok je potvrdením pôsobenia Ducha pravdy vo vnútri človeka, stáva sa zároveň novým začiatkom udelenia milosti a lásky: „Prijmite Ducha Svätého“. Tak objavujeme v tomto „usvedčení o hriechu“ dvojaký dar: dar pravdivosti svedomia a dar istoty o vykúpení. Duch pravdy je aj Tešiteľ.⁸⁶ 1433

II. Definícia hriechu

1849 Hriech je previnením proti rozumu, proti pravde a proti 311 správne svedomiu. Je priestupkom proti opravdivej láske k Bohu a k blížnemu, zapríčineným zvráteným pripútaním na určité dobrá. Zraňuje prirodzenosť človeka a narúša ľudskú solidaritu. Hriech bol definovaný ako „slovo, čin, alebo túžba, ktoré sa protivia večnému zákonu“.⁸⁷ 1952

1850 Hriech je urážka Boha. „Proti tebe samému som sa 1440 prehrešil a urobil som, čo je v tvojich očiach zlé“ (*Ž 51,6*). Hriech sa stavia proti láske Boha k nám a odvracia od neho naše srdcia. Je neposlušnosťou ako prvotný hriech, 397 je vzburou proti Bohu tým, že človek chce byť „ako Boh“, a teda poznať a určovať, čo je dobro a zlo (*Gn 3,5*). Hriech je teda „láskou k sebe až po opovrhnutie Bohom“.⁸⁸ Týmto pyšným sebavyvyšovaním je hriech pravým opakom Ježišovej 615 poslušnosti, ktorá uskutočňuje spásu.⁸⁹

1851 *A práve v Kristovom umučení, v ktorom jeho milosrdenstvo zvíťazí nad hriechom, hriech najvýraznejšie prejavuje svoju moc mnohotvárnosť: neveru, vražednú nenávisť, vraždu, 598 zavrnutie a výsmech zo strany vodcov i ľudu, Pilátovu zbabelosť a ukrutnosť vojakov, Judášovu zradu, takú bolestnú pre Ježiša, Petrovo zaprenie a opustenie učeníkmi. Ale práve v hodine temnôt a kniežat'a tohto sveta⁹⁰ sa Kristova obeta 2746 tajomne stáva tajomným prameňom, z ktorého bude 616 nevyčerateľne vyvierat' odpustenie našich hriechov.*

III. Rozmanitosť hriechov

1852 Rozmanitosť hriechov je veľká. Sväté písmo nám uvádza viaceré zoznamy hriechov. Liste Galat'anom stavia skutky tela proti ovociu Ducha: „A skutky tela sú zjavné; je to smilstvo, nečistota, chlipnosť, modloslužba, čary, nepriateľstvá, sváry, žiarlivosť, hnevy, zvady, rozbroje, rozkoly, závisť, opilstvo, hyenie a im podobné. O tomto vám vopred hovorím, ako som už povedal, že tí, čo robia také veci, nedosiahnu Božie kráľovstvo“ (*Gal 5,19-21*).⁹¹

1853 *Hriechy možno rozlišovať podľa ich predmetu, ako sa to 1751 robí pri každom ľudskom skutku, alebo podľa čností, ktorým sa protivia, či už nadmierou alebo nedostatkom, alebo podľa prikázaní, ktorým odporujú.*

Možno ich zadeliť aj podľa toho, či sa týkajú Boha, blížneho, alebo samého hriešnika. Možno 2067 ich rozdeliť na hriechy duchovné a telesné, alebo aj na hriechy spáchané myšlienkami, slovami, skutkami, alebo zanedbaním. Koreň hriechu je v srdci človeka, v jeho 368 slobodnej vôli, ako to učí Pán: „Lebo zo srdca vychádzajú zlé myšlienky, vraždy, cudzoložstvá, smilstvá, krádeže, krivé svedectvá, rúhanie. Toto poškrvňuje človeka“ (Mt 15,19-20). V srdci sídli aj láska ako počiatok dobrých a čistých skutkov, ktorú hriech zraňuje.

IV. Závažnosť hriechu: smrteľný a všedný hriech

1854 Je vhodné hodnotiť hriechy podľa ich závažnosti. V Tradícii Cirkvi sa presadilo rozlišovanie medzi smrteľným a všedným hriechom, ktoré je naznačené už v Písme.⁹² Skúsenosť ľudí toto rozlišovanie potvrdzuje.

1855 *Smrteľný hriech* ničí v srdci človeka lásku vážnym prestúpením Božieho zákona. Odvracia človeka od Boha, ktorý 1395 je jeho posledným cieľom a jeho blaženosťou, tým, že človek dáva prednosť nejakému nižšiemu dobru pred Bohom.

Všedný hriech ponecháva v človekovi lásku, aj keď ju uráža a zraňuje.

1856 Keďže smrteľný hriech napáda v nás životný princíp, ktorým je láska, vyžaduje novú iniciatívu Božieho 1446 milosrdenstva a od človeka obrátenie srdca, ktoré sa normálne uskutočňuje v rámci sviatosti pokánia.

*Keď sa vôľa zameria na vec, čo sa už sama osebe protiví láske, ktorou je človek určený poslednému cieľu, má hriech už vo svojom predmete čosi smrteľné...či je aktom proti Božej láske ako je rúhanie, krivá prisaha atď., alebo proti láske k blížnemu ako je vražda, smilstvo a pod. ...Keď sa však vôľa hriešnika niekedy upriami na vec, ktorá síce už sama osebe obsahuje určitý neporiadok, ale neprotiví sa láske k Bohu a k blížnemu napr. zbytočné reči, nevhodný smiech a podobne, vznikajú hriechy všedné.*⁹³

1857 Aby nejaký hriech bol smrteľným, musia byť súčasne splnené tri podmienky: „Smrteľný je každý hriech, ktorého predmetom je vážna vec a je spáchaný s plným vedomím a uváženým súhlasom.“⁹⁴

1858 Závažnosť veci je upresnená v Desatoro Božích prikázaní 2072 podľa Ježišovej odpovede bohatému mláďencovi: „Nezabiješ! Nezcudzoložíš! Nepokradneš! Nebudeš krivo svedčiť! Nebudeš podvádzať! Cti svojho otca i matku!“ (Mk 10,19). Závažnosť hriechov môže byť väčšia, alebo menšia: vražda je závažnejšia ako krádež. Treba brať do úvahy aj to, aké osoby hriech postihuje: násilie spáchané na rodičoch je samo osebe 2214 závažnejšie ako násilie spáchané na cudzom človekovi.

1859 Smrteľný hriech vyžaduje *plné vedomie a úplný súhlas*. 1734 Predpokladá poznanie, že čin je hriešny, že sa protiví Božiemu zákonu. Zahrňuje v sebe aj dostatočne uvážený súhlas, aby to bola osobná voľba. Predstieraná nevedomosť a zátvrdlosť srdca⁹⁵ nezmenšujú, ale naopak, zväčšujú [dobrovoľnú povahu] dobrovoľnosť hriechu.

1860 *Neúmyselná nevedomosť* môže znížiť, ba aj zrušiť 1735 (odstrániť) pričítateľnosť ťažkého priestupku. Ale nikoho neospravedľuje neznalosť zásad morálneho zákona, ktoré sú vpísané do svedomia každého človeka. Zmyslové popudy, vášne 1767 môžu tiež oslabiť dobrovoľný a slobodný ráz priestupku, takisto ako vonkajší nátlak alebo patologické poruchy. Najťažší je hriech spáchaný zo zlomyseľnosti, z uváženej voľby zla.

1861 Smrteľný hriech je radikálna možnosť ľudskej slobody, 1472 tak ako aj láska. Spôsobuje stratu Božej lásky a pozbavuje posväcujúcej milosti, čiže stavu milosti. Ak nie je napravený ľútosťou a Božím odpustením, spôsobuje vylúčenie z Kristovho kráľovstva a večnú smrť v pekle, pretože naša 1033 sloboda má moc rozhodnúť sa navždy, nenávratne. Napriek tomu, keď môžeme usúdiť, že nejaký čin je sám osebe ťažkým priestupkom, musíme úsudok o ľuďoch ponechať Božej spravodlivosti a Božiemu milosrdenstvu.

1862 *Všedný hriech* spácha človek vtedy, keď v nezávažnej veci nezachová mieru predpísanú morálnym zákonom, alebo keď neposlúchne morálny zákon v závažnej veci, ale bez plného uvedomenia a úplného súhlasu.

1863 Všedný hriech oslabuje teologálnu čnosť lásky, prezrádza 1394 nezriadenú náklonnosť k stvoreným dobrám, prekáža duši v pokroku pri cvičení sa v čnostiach a pri konaní morálneho dobra a zasluhuje časné tresty. Uvážený všedný hriech, ak 1472 sme ho neofutovali, nás pozvoľna disponuje na spáchanie smrteľného hriechu. Napriek tomu všedný hriech nás nestavia do protikladu s Božou vôľou a Božím priateľstvom; neruší zmluvu s Bohom S pomocou Božej milosti ho možno ľudsky napraviť. „Nepozbavuje posväcujúcej milosti, priateľstva s Bohom, ani lásky, a teda ani večnej blaženosti.“⁹⁶

*Kým človek žije v tele, nemôže sa vyhnúť každému, prinajmenšom všednému hriechu. Ale hriechy, ktorým hovoríme ľahké, neber na ľahko. Aj keď ich považuješ za ľahké keď ich vážiš, tras sa, keď ich počítaš. Veľký počet malých predmetov vytvorí veľkú hromadu. Veľký počet kvapiek naplní rieku, veľký počet zrn naplní sýpku. Akú nádej teda máme? Predovšetkým spoveď.*⁹⁷

1864 “Kto by sa však rúhal Duchu Svätému, tomu sa neodpúšťa naveky, ale je vinný večným hriechom“ (Mk 3,29).⁹⁸ Božie milosrdenstvo nemá hraníc; ale kto vedome odmieta prijať 2091 Božie milosrdenstvo ľútosťou, odmieta odpustenie svojich hriechov a spásu, ktorú mu ponúka Duch Svätý.⁹⁹ Takáto zátvrdlosť môže priviesť ku konečnej nekajúcnosti 1037 (impænitentia finalis) a k večnej záhube.

V. Šírenie sa hriechu

1865 Hriech vzbudzuje sklon k hriechu; opakovanie tých istých 401 zlých činov plodí nerest'. Z toho vyplývajú zvrátené náklonnosti, ktoré zatemňujú svedomie a skresľujú hodnotenie dobra a zla. Hriech má tendenciu rozmnožovať sa a silnieť, 1768 ale nemôže až do základov zničiť morálny cit.

1866 Neresti možno zoradiť súbežne s čnosťami, s ktorými sú v protiklade, alebo ich možno dať do súvislosti s *hlavnými hriechmi*, ktoré kresťanská skúsenosť rozlíšila, sledujúc svätého Jána Cassiana a svätého Gregora Veľkého.¹⁰⁰ Nazývajú sa hlavné hriechy, lebo plodia iné hriechy, iné neresti. Sú to: *pýcha, lakomstvo, závisť, hnev, smilstvo, obžerstvo, 2539 lenivosť, alebo záhalčivosť (lat. acedia)*.

1867 Katechetická tradícia tiež pripomína, že existujú „do neba volajúce hriechy“. Do neba volá: krv Ábela,¹⁰¹ hriech 2268 Sodomčanov,¹⁰² nárek utláčaného ľudu v Egypte,¹⁰³ nárek cudzinca, vdovy a siroty,¹⁰⁴ nespravodlivosť voči najatému robotníkovi.¹⁰⁵

1868 Hriech je osobný čin. Okrem toho nesieme zodpovednosť aj za hriechy spáchané inými, keď *pri nich spolupracujeme*, a to:

- keď na nich máme priamu a dobrovoľnú účasť, 1736
- keď ich nariaďujeme, radíme, chválime, alebo schvaľujeme,
- keď ich neoznámime alebo im nezabráňame vtedy, keď je to našou povinnosťou,
- keď chránime tých, čo páchajú zlo.

1869 Tak hriech robí z ľudí spoluvinníkov, druhých spôsobuje, že medzi nimi vládne žiadostivosť, násilie a nespravodlivosť. Hriechy vyvolávajú sociálne situácie a dávajú vznik zriadeniam, ktoré sa protivia Božej добрote. „Štruktúry hriechu“ sú prejavom a následkom osobných 408 hriechov. Navádzajú svoje obeť, aby aj ony takisto páchali 1887 zlo. V analogickom zmysle vytvárajú „sociálny hriech“.¹⁰⁶

ZHRNUTIE

1870 “Boh všetkých uzavrel do neposlušnosti, aby sa nad všetkými zmiloval“ (*Rim 11,32*).

1871 Hriech je „slovo, čin alebo túžba, ktoré sa protivia večnému zákonu“.¹⁰⁷ Je to urážka Boha. Stavia sa proti Bohu neposlušnosťou, ktorá je opakom Kristovej poslušnosti.

1872 Hriech je čin, ktorý sa protiví rozumu. Zraňuje prirodzenosť človeka narúša ľudskú solidaritu.

1873 Koreň všetkých hriechov je v ľudskom srdci. Druhy hriechov a ich závažnosť hodnotia hlavne podľa ich predmetu.

1874 Smrteľný hriech znamená uvážene, to jest vedome a dobrovoľne zvoliť vec, ktorá sa vážne protiví Božiemu zákonu a poslednému cieľu človeka. smrteľný hriech v nás ničí teologálnu čnosť lásky, bez ktorej nie je možná večná blaženosť. Ak ho hriešnik neľutuje, má za následok večnú smrť.

1875 Všetdný hriech je morálna nezriadenosť; možno ju napraviť láskou, ktorú v nás všedný hriech ponecháva.

1876 Opakovanie hriechov, aj všedných, plodí neresti, medzi ktorými sa vyznačujú hlavné hriechy.

¹ Porov. Lk 15,11-31

² Gaudium et spes, 22

³ Porov. Kol 1,15; 2 Kor 4,4

⁴ Porov. Gaudium et spes, 22

⁵ Tamže, 14

⁶ Tamže, 24

⁷ Tamže, 15

⁸ Tamže, 17

⁹ Tamže, 16

¹⁰ Tamže, 13

¹¹ Tamže

¹² Tamže, 22

¹³ Tamže, 15

¹⁴ Tamže, 17

¹⁵ Tamže, 16

¹⁶ Sv. Augustín, De moribus ecclesiae catholicae, 1, 3, 42

¹⁷ Sv. Augustín, Confessiones, 10, 20, 29

¹⁸ Sv. Tomáš Akvinský, Expositio in symbolum apostolicum, 1

¹⁹ Porov. Mt 4,17

²⁰ Porov. 1 Jn 3,2; 1 Kor 13,12

²¹ Porov. Mt 25,21.23

²² Porov. Hebr. 4,7-11

²³ Sv. Augustín, De civitate Dei, 22, 30

²⁴ Porov. 2 Pt 1,4

²⁵ Porov. Jn 17,3

²⁶ Porov. Rim 8,18

²⁷ Sv. Irenej, Adversus haereses 4, 20, 5

²⁸ John Henry Newmann, Discourses to mixed congregations, 5

²⁹ Porov. Mt 13,3-23

³⁰ Gaudium et spes, 172

³¹ Sv. Irenej, Adversus haereses, 4, 4, 3

³² Porov. Rim 6,17

³³ Porov. Gn 4,10

³⁴ Porov. 2 Sam 12,7-15

³⁵ Porov. Dignitatis humanae, 2

³⁶ Tamže, 7

³⁷ Kongregácia pre učenie viery, Libertatis conscientia, 13

³⁸ Rímsky misál, kolekta 23. nedele

³⁹ Porov. Gaudium et spes, 172

⁴⁰ Porov. Mt 6,2-4

⁴¹ Sv. Tomáš Akvinský, Collationes in decem praeceptis, 6

⁴² Porov. Mk 7,21

⁴³ Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I-II, 26, 42

⁴⁴ Porov. Sv. Augustín, De Trinitate, 8, 3, 4

⁴⁵ Sv. Augustín, De civitate Dei, 14, 72

⁴⁶ Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I-II, 24, 1

⁴⁷ Porov. tamže, I-II, 24, 3

⁴⁸ Gaudium et spes, 162

⁴⁹ Porov. Rim 2,14-16

⁵⁰ Porov. Rim 1,32

⁵¹ John Henry Newman, Lettera al Duca di Norfolk, 5

- 52 Sv. Augustín, In epistulam Johannis ad Parthos tractatus, 8, 92
- 53 Dignitatis humanae, 3
- 54 Porov. tamže, 14
- 55 Porov. Lk 6,31; Tob 4,15
- 56 Gaudium et spes, 162
- 57 Porov. 1 Tim 3,9; 2 Tim 1,3; 1 Pt 3,21; Sk 24,16
- 58 Gaudium et spes, 16
- 59 Tamže
- 60 Sv. Gregor Nazianský, Orationes de beatitudinibus, 1
- 61 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, II-II, 47, 22
- 62 Porov. Sir 37,27-31
- 63 Sv. Augustín, De moribus ecclesiae catholicae, 1, 25, 46
- 64 Porov. 2 Pt 1,4
- 65 Porov. 1 Kor 13,13
- 66 Dei Verbum, 5
- 67 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm., 1545
- 68 Lumen gentium, 42; Dignitatis humanae, 14
- 69 Porov. Gn 17,4-8; 22,1-18
- 70 Porov. Rim 8,28-30
- 71 Porov. Mt 7,21
- 72 Porov. Mt 10,22
- Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm., 1541
- 73 Sv. Terézia od Ježiša, Esclamazioni dell' anima a Dio, 15, 3
- 74 Porov. Jn 13,34
- 75 Porov. Mt 22,40; Rim 13,8-10
- 76 Porov. Mt 5,44
- 77 Porov. Lk 10,27-37
- 78 Porov. Mk 9,37
- 79 Porov. Mt 25,40.45
- 80 Sv. Bazil, Regulae fusius tractatae, prol. 3
- 81 Sv. Augustín, In epistulam Johannis ad Parthos tractatus, 10, 4
- 82 Porov. Iz 11,1-2
- 83 Porov. 1 Kor 13,13
- 84 Porov. Lk 15
- 85 Sv. Augustín, Sermones, 169, 11, 13
- 86 Dominum et Vivificantem, 31
- 87 Sv. Augustín, Contra Faustum manichaeum, 22
- Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I-II, 71, 6
- 88 Sv. Augustín, De civitate Dei, 14, 28
- 89 Porov. Flp 2,6-9
- 90 Porov. Jn 14,30
- 91 Porov. Rim 1,28-32; 1 Kor 6,9-10; Ef 5,3-5; Kol 3,5-8; 1 Tim 1,9-10; 2 Tim 3,2-5
- 92 Porov. 1 Jn 5,16-17
- 93 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I-II, 88, 2
- 94 Ján Pavol II., Reconciliatio et paenitentia, 17
- 95 Porov. Mk 3,5-6; Lk 16,19-31
- 96 Ján Pavol II., Reconciliatio et paenitentia, 17
- 97 Sv. Augustín, In epistulam Johannis ad Parthos tractatus, 1, 6
- 98 Porov. Mt 12,32; Lk 12,10
- 99 Porov. Ján Pavol II., Dominum et Vivificantem, 46
- 100 Sv. Gregor Veľký, Moralia in Job, 31, 45
- 101 Porov. Gn 4,10
- 102 Porov. Gn 18,20; 19,13
- 103 Porov. Ex 3,7-10
- 104 Porov. Ex 22,20-22
- 105 Porov. Dt 24,14-15; Jak 5,4
- 106 Porov. Ján Pavol II., Reconciliatio et paenitentia, 16
- 107 Sv. Augustín, Contra Faustum manichaeum, 22
- Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I-II, 71, 6

DRUHÁ KAPITOLA

LUDSKÉ SPOLOČENTVO

1877 Ľudstvo je povolané, aby urobilo zjavným obraz Boha a 355 bolo premenené na obraz jednorodeného Syna Otca. Toto povolanie je osobnej povahy, pretože každý človek je povolaný vojsť do Božej blaženosti; ale týka sa aj ľudského spoločenstva, ako celku.

1. článok OSOBA A SPOLOČNOSŤ

I. Spoločenský ráz ľudského povolania

1878 Všetci ľudia sú povolaní k tomu istému cieľu - k Bohu. Jestvuje istá podobnosť medzi jednotou božských osôb a bratstvom, ktoré majú ľudia utvárať medzi sebou v pravde a láske.¹ Láska k blížnemu je neoddeliteľná od lásky k Bohu.

1879 Ľudská osoba potrebuje spoločenský život. Ten nie je pre človeka ničím pridaným, ale je to požiadavka jeho prirodzenosti. Človek rozvíja svoje schopnosti stykom s inými, vzájomným poskytovaním služieb a dialógom s bratmi a sestrami, tak odpovedá na svoje povolanie.²

1880 *Spoločnosť* je súhrn osôb organicky spojených princípom jednoty, ktorý prevyšuje jednotlivcov. Spoločnosť ako zhromaždenie osôb zároveň viditeľná a duchovne pretrvávajúca v čase: dedí minulosť a pripravuje budúcnosť. Prostredníctvom nej sa každý človek stáva „dedičom“, dostáva „talenty“, ktoré obohacujú jeho

totožnosť a plody ktorých má rozvíjať.³ Právom má byť každý oddaný spoločenstvám, ku ktorým patrí, a má rešpektovať autority poverené starať sa o spoločné dobro.

1881 Každé spoločenstvo je definované svojím cieľom, a preto poslúcha osobitné pravidlá. Ale „*ľudská osoba* je a musí byť základom, subjektom a cieľom všetkých spoločenských inštitúcií“.⁴ 1929

1882 Niektoré spoločnosti ako rodina a občianska spoločnosť, bezprostrednejšie zodpovedajú prirodzenosti človeka. Sú pre neho potrebné. Aby sa čím väčšiemu počtu jednotlivcov umožnila účasť na spoločenskom živote, treba podporovať 1913 vytváranie slobodných združení a inštitúcií „s cieľmi ekonomickými, kultúrnymi, sociálnymi, športovými, rekreačnými, profesionálnymi, politickými, a to tak vo vnútri politických spoločenstiev ako aj na celosvetovej úrovni“.⁵ Táto „socializácia“ (zospoločenšovanie) vyjadruje zároveň prirodzený sklon, ktorý pobáda ľudí združovať sa na dosahovanie cieľov, ktoré presahujú možnosti jednotlivca. Rozvíja schopnosti osoby, najmä jej ducha iniciatívy a zmysel pre zodpovednosť. Pomáha chrániť jej práva.⁶

1883 Socializácia prináša so sebou aj nebezpečenstvá. Príliš ďaleko siahajúci zásah štátu môže ohroziť osobnú slobodu a iniciatívu. V rámci učenia Cirkvi sa vypracoval takzvaný princíp *subsidiarity* (výpomoci). Podľa tohto princípu „nadradená spoločnosť nemá zasahovať do vnútorného života podradenej spoločnosti a tým jej odoberať jej kompetencie, ale má ju skôr v prípade potreby podporovať a pomáhať jej, aby svoju činnosť koordinovala s činnosťou 2431 iných zložiek spoločnosti v záujme spoločného dobra“.⁷

1884 Boh nechcel vyhradiť vykonávanie všetkých právomocí iba pre seba. Každému tvorí zveruje úlohy, ktoré môže vykonávať 307 podľa schopností svojej prirodzenosti. Tento spôsob vládnutia má byť napodobňovaný v spoločenskom živote. Spôsob, akým Boh riadi svet, svedčí o jeho hlbokéj úcte k ľudskej slobode, a mal by inšpirovať múdrosť tých, čo spravujú ľudské spoločenstvá. Majú sa správať ako služobníci 302 Božej prozreteľnosti.

1885 Princíp subsidiarity je v protive so všetkým formami kolektivismu. Vyznačuje hranice zasahovania zo strany štátu. Je zameraný na zladenie vzťahov medzi jednotlivcami a spoločnosťami. Smeruje k nastoleniu opravdivého medzinárodného poriadku.

II. Obrátenie a spoločnosť

1886 Spoločnosť je nevyhnutná na uskutočňovanie ľudského povolania. Aby sa dosiahol tento cieľ, treba rešpektovať správnu hierarchiu hodnôt, ktorá „materiálne a pudové dimenzie podriaduje dimenziám vnútorným a duchovným“.⁸ 1779

*Ľudské spolužitie sa musí chápať predovšetkým ako skutočnosť duchovného poriadku. Je to výmena poznatkov vo svetle pravdy, vykonávanie práv a plnenie povinností, popud a výzva k hľadaniu mravného dobra, ako ušľachtilý spoločný pôžitok z krásy vo všetkých jej zákonitých 2500 prejavoch; trvalá ochota podeliť sa s tým najlepším v sebe s inými; horúca túžba po vzájomnom a stále lepšom obohatení duchovnými hodnotami. To sú hodnoty, ktoré majú oživovať a usmerňovať kultúrnu činnosť, hospodársky život, spoločenské inštitúcie, hnutia a politické režimy, zákonodarstvo a všetky ostatné prejavy sociálneho života v jeho neustálom rozvoji.*⁹

1887 Zámerna prostriedkov a cieľov¹⁰, dáva hodnotu posledného cieľa tomu, čo je iba prostriedok na jeho dosiahnutie, alebo pokladá osoby za číre prostriedky vzhľadom na cieľ. Táto zámerna plodí nespravodlivé štruktúry, 909 ktoré „sťažujú a prakticky znemožňujú kresťanské správanie 1869 zhodujúce sa s príkazami božského Zákonodarcu“.¹¹

1888 Treba teda apelovať na duchovné a morálne schopnosti 407 človeka a na neprestajnú potrebu *vnútorného obrátenia*, aby sa dosiahli také spoločenské premeny, ktoré by skutočne slúžili ľudskej osobe. Prvenstvo, ktoré sa priznáva obráteniu srdca, vôbec nevyklučuje, ba naopak, ukladá povinnosť prispieť k primeranému ozdraveniu inštitúcií 1430 a životných podmienok, ak sa podnecujú k hriechu, aby zodpovedali normám spravodlivosti a podporovali dobro, miesto toho, aby mu prekážali.¹²

1889 Bez pomoci milosti by ľudia nevedeli „nájsť často úzky chodník, medzi zbabelosťou, ktorá ustupuje pred zlom, a násilím, ktoré si namýšľa, že bojuje proti zlu, ale v skutočnosti ho zväčšuje“.¹³ Týmto chodníkom je cesta lásky, lásky k Bohu a k blížnemu. Láska je najväčším 1825 sociálnym príkazom. Rešpektuje druhých a ich práva. Vyžaduje konať spravodlivo a len ona nás toho robí schopnými. To nabáda k životu, ktorý sa darúva: „Kto sa bude usilovať zachrániť si život, stratí ho, a kto ho stratí, získa ho“ (Lk 17,33).

ZHRNUTIE

1890 Existuje istá podobnosť medzi jednotou božských osôb a bratstvom, ktoré majú ľudia utvárať medzi sebou.

1891 Aby sa človek mohol vyvíjať v zhode so svojou prirodzenosťou, potrebuje spoločenský život. Niektoré spoločnosti, ako rodina a občianske spoločnosti bezprostrednejšie zodpovedajú ľudskej prirodzenosti.

1892 „Ľudská osoba je a musí byť základom, subjektom a cieľom všetkých spoločenských inštitúcií“.¹⁴

1893 Treba povzbudzovať ľudí k širokej účasti na slobodných združeniach a volených inštitúciách.

1894 Podľa princípu subsidiarity ani štát, ani nijaká väčšia spoločnosť nemá nahrádzať iniciatívu a zodpovednosť osôb menších združení.

1895 Spoločnosť má podporovať uplatňovanie čnosti, a nie mu prekážať. Má sa dať viesť správnu hierarchiou hodnôt.

1896 Tam, kde hriech nakazí spoločenské ovzdušie, treba vyzývať na obrátene srdca prosiť o Božiu milosť. Láska nabáda k správnym reformám. Nejestvuje opravdivé riešenie sociálnej otázky mimo evanjelia.¹⁵

2 . č l á n o k

ÚČASŤ NA SPOLOČENSKOM ŽIVOTE

I. Autorita

1897 “Spolunažívanie medzi ľuďmi nemôže byť usporiadané a plodné, bez zákonnitej autority, ktorá by zabezpečila 2234 poriadok a v dostatočnej miere by prispela k uskutočňovaniu spoločného dobra”.¹⁶

Nazýva sa „autorita“ tá vlastnosť, na základe ktorej osoby alebo ustanovizne vynášajú pre ľudí zákony a nariadenia a očakávajú od nich poslušnosť.

1898 Každé ľudské spoločenstvo potrebuje autoritu, ktorá by ho riadila.¹⁷ Autorita má svoj základ v ľudskej prirodzenosti. Je potrebná pre jednotu občianskej spoločnosti. Jej úlohou je zabezpečovať, nakoľko je to možné, spoločné dobro spoločnosti.

1899 Autorita, ktorú vyžaduje morálny poriadok, pochádza od 2235 Boha: „Každý nech sa poddá vyššej moci, lebo niet moci, ktorá by nebola od Boha. A tie, čo sú, ustanovil Boh. Kto sa teda protiví vrchnosti, protiví sa Božiemu poriadku. A tí, čo sa protivia, sami si privolávajú odsúdenie“(Rim 13,1-2).¹⁸

1900 Povinnosť poslúchať ukladá všetkým vzdávať autorite 2238 úctu, ktorá jej patrí a zahrnúť ju úctou a - podľa zásluhy - aj vďačnosťou a láskavosťou osoby, ktoré vykonávajú úlohu autority.

*Z pera pápeža svätého Klementa Rímskeho sa nám zachovala najstaršia modlitba Cirkvi za politickú vrchnosť.*¹⁹ 2240 „Udeľ im, Pane, zdravie, pokoj, svornosť, stálosť, aby nerušene vykonávali vládu, ktorú si im zveril. Lebo ty Pán neba a kráľ vekov dávaš synom človeka slávu, česť a moc nad zemou. Riad', Pane, ich rozhodnutia, aby robili to, čo je pekné a sa ti páči v tvojich očiach a aby tak mohli vykonávať moc, ktorú si im zveril v zbožnosti, pokoji a miernosti a boli hodní tvojho milosrdenstva”.²⁰

1901 Kým autorita odkazuje na poriadok, ktorý stanovil Boh, „určenie (politického) režimu a výber vedúcich činiteľov sa ponecháva na slobodnú vôľu občanov”.²¹ Rozmanitosť politických režimov je morálne prípustná pod podmienkou, že sú zamerané na oprávnené dobro spoločenstva, ktoré ich schvaľuje. Režimy, ktoré sa svojou povahou protivia prirodzenému zákonu, verejnému poriadku a základným právam 2242 osôb, nemôžu uskutočňovať spoločné dobro národov, ktorým sa vnútili.

1902 Autorita nemá svoju morálnu legitimitnosť sama od seba. 1930 Nemá sa správať despoticky, ale má pracovať pre spoločné dobro „ako morálna sila, ktorá sa opiera o slobodu a o zmysel pre zodpovednosť”.²²

*Ľudské zákonodarstvo nadobúda povahu zákona len vtedy, 1951 keď sa zhoduje so zdravým rozumom; z čoho je zrejmé, že svoju silu čerpá z večného zákona. V miere, v akej by sa vzdialilo od rozumu, bolo by ho treba vyhlásiť za nespravodlivé, pretože by neuskutočňovalo pojem zákona: bolo by skôr istou formou násillia.*²³

1903 Autorita sa zákonnite vykonáva len vtedy, ak sa usiluje o spoločné dobro príslušnej skupiny a ak na jeho dosiahnutie používa morálne dovolené prostriedky. Ak sa stane, že vládcovia vydajú nespravodlivé zákony alebo nariadenia opatrenia, ktoré sa protivia morálnemu poriadku, tieto 2242 nariadenia nie sú vo svedomí záväzné. „V takom prípade autorita celkom jasne prestáva byť autoritou a zvrháva sa na útlak”.²⁴

1904 “Bolo by lepšie, keby každá moc bola vyvážená inými mocami a kompetenciami, ktoré by ju udržiavali v správnych medziach. Je to princíp „právneho štátu“, v ktorom zvrchovanosť patrí zákonu, a nie svojvôli ľudí”.²⁵

II. Spoločné dobro

1905 V súlade so spoločenskou prirodzenosťou človeka dobro každého jednotlivca nevyhnutne súvisí so spoločným dobrom. 801 Spoločné dobro nemožno definovať iba vzhľadom na ľudskú 1881 osobu:

*Nežite osamotení, utiahnutí sami do seba, ako by ste už boli ospravedlivení, ale zhromažďujte sa, aby ste spoločne hľadali, čo slúži spoločnému záujmu.*²⁶

1906 Pod spoločným dobrom treba rozumieť „súhrn tých podmienok spoločenského života, ktoré tak skupinám, ako aj jednotlivcom umožňujú plnšie a ľahšie dosiahnuť vlastnú dokonalosť”.²⁷ Spoločné dobro sa týka života všetkých. Od každého, a najmä od tých, ktorí vykonávajú úlohu autority, vyžaduje rozvážnosť. Zahrňuje tri podstatné prvky:

1907 Na prvom mieste predpokladá rešpektovanie osoby ako 1929 takej. V mene spoločného dobra je verejná moc povinná rešpektovať základné a neodcudziteľné práva ľudskej osoby. Spoločnosť musí dovoliť každému svojmu členovi realizovať svoje povolanie. Spoločné dobro spočíva najmä v podmienkach na uplatňovanie prirodzených slobôd, ktoré sú nevyhnutne potrebné na plný rozvoj povolania človeka, ako je: „právo konať podľa správnej normy vlastného svedomia, právo na ochranu súkromného života a na spravodlivú slobodu aj v náboženskej oblasti”.²⁸ 2106

1908 Na druhom mieste spoločné dobro vyžaduje sociálny blahobyť a rozvoj skupiny samej. Rozvoj je súhrnom všetkých 2441 spoločenských povinností. Zaisťuje patrí autorite rozhodovať v mene spoločného dobra medzi rozličnými čiastkovými záujmami. Musí však každému sprístupniť to, čo potrebuje, aby mohol žiť

opravdivým ľudským životom: výživu, šatstvo, zdravie, prácu, výchovu a kultúru, primeranú informovanosť, právo založiť si rodinu atď.²⁹

1909 Napokon spoločné dobro zahrňuje v sebe *pokoj*, to jest 2304 stálosť a bezpečnosť spravodlivého poriadku. Predpokladá teda, že autorita zaisťuje čestnými prostriedkami bezpečnosť 2310 spoločnosti a jej členov. Spoločné dobro je základom práva na oprávnenú osobnú a kolektívnu obranu.

1910 Ak každé ľudské spoločenstvo vlastní spoločné dobro, ktoré mu umožňuje aby sa spoznalo ako také, najplnšie sa realizuje v *politickom spoločenstve*, úlohou štátu je chrániť 2244 a podporovať spoločné dobro občianskej spoločnosti, občanov a menších združení.

1911 Vzájomná závislosť ľudí sa neprestajne zväčšuje. Pozvoľna sa rozširuje na celý svet. Jednota ľudskej rodiny, ktorá zhromažďuje bytosti s rovnakou prirodzenou dôstojnosťou, zahrňuje v sebe aj *univerzálne spoločné dobro*. 2438 Toto dobro vyžaduje takú organizáciu spoločenstva národov, ktorá bude schopná „postarať sa o rozličné potreby ľudí, a to tak v oblasti sociálneho života, kam patrí výživa, zdravie, výchova, ako aj v niektorých osobitných situáciách, ktoré sa miestami môžu vyskytnúť, ako napríklad ...ísť v ústrety utečencom roztrúseným po celom svete v ich ťažkostiach, alebo pomáhať vystaňovalcom a ich rodinám.“³⁰

1912 Spoločné dobro je vždy zamerané na pokrok osôb: „Usporiadanie vecí má byť podriadené záujmu osôb, a nie 1881 naopak.“³¹ Takéto usporiadanie má základ v pravde, buduje sa v spravodlivosti a oživuje ho láska.

III. Zodpovednosť a účasť

1913 Účasť je dobrovoľné a veľkodušné angažovanie sa osoby vo vzájomných spoločenských vzťahoch. Je potrebné, aby všetci mali podiel na rozvoji spoločného dobra, každý podľa svojho postavenia, ktoré zaujíma, a podľa úlohy, ktorú zastáva. Táto povinnosť je nerozlučne spojená s dôstojnosťou ľudskej osoby.

1914 Účasť sa uskutočňuje v predovšetkým tým, že sa človek angažuje v oblasti, za ktoré preberá *osobnú zodpovednosť*: 1734 starostlivosťou o výchovu svojej rodiny, a svedomitosťou v práci prispieva k dobru iných i spoločnosti.³²

1915 Pokiaľ je to možné, občania sa majú aktívne zúčastňovať 2239 na *verejnom živote*. Spôsoby tejto účasti môžu byť v rozličných krajinách a kultúrach rozdielne. „Treba chváliť postup tých národov, v ktorých sa čo najväčšiemu počtu občanov poskytuje účasť na verejných záležitostiach v ovzduší pravej slobody.“³³

1916 Účasť všetkých na realizovaní spoločenského dobra zahrňuje, ako každá etická povinnosť, neprestajne obnovované 1888 *obrátene* členov spoločnosti. Podvod a iné triky, pomocou ktorých niektorí unikajú nariadeniam zákona a predpisom sociálnej povinnosti, treba rázne odsúdiť, lebo sú 2409 nezlučiteľné s požiadavkami spravodlivosti. Treba sa starať o rozvoj inštitúcií, ktoré prispievajú k zlepšeniu podmienok ľudského života.³⁴

1917 Tí, ktorí vykonávajú úlohu autority majú upevňovať hodnoty, ktoré vzbudzujú dôveru členov spoločenstva a pobádajú ich, aby sa dali do služieb svojich bližných. Účasť sa začína výchovou a kultúrou: „Právom môžeme predpokladať, že budúcnosť ľudstva je v rukách tých, čo sú schopní odovzdať budúcim generáciám dôvody k životu 1818 a nádeji.“³⁵

ZHRNUTIE

1918 “Niet moci, ktorá by nebola od Boha. A tie, čo sú, ustanovil Boh“ (*Rim 13,1*).

1919 Každé ľudské spoločenstvo potrebuje autoritu, aby sa zachovalo a rozvíjalo.

1920 “Politické spoločenstvo a verejná moc majú svoj základ v ľudskej prirodzenosti, a preto patria k poriadku stanovenému Bohom.“³⁶

1921 Autorita sa vykonáva zákonným spôsobom, ak sa usiluje o dosiahnutie spoločného dobra spoločnosti. Aby ho dosiahla, musí používať morálne prijateľné prostriedky.

1922 Rozmanitosť politických režimov je legitímna len pod podmienkou, že prispievajú k dobru spoločenstva.

1923 Politická moc sa má vykonávať v medziach morálneho poriadku a má zaručovať podmienky na uplatňovanie slobody.

1924 Spoločné dobro zahrňuje „súhrn spoločenských podmienok, ktoré tak skupinám ako aj jednotlivcom umožňujú plnšie a ľahšie dosiahnuť vlastnú dokonalosť“.³⁷

1925 Spoločné dobro obsahuje základné prvky: rešpektovanie a podporovanie základných práv osoby, prosperitu alebo rozvoj duchovných a časných dobier spoločnosti; pokoj a bezpečnosť celej skupiny a jej členov.

1926 Dôstojnosť ľudskej osoby zahrňuje v sebe úsilie o spoločné dobro. Každý sa má o vznik a podporu inštitúcií, ktoré zlepšujú podmienky ľudského života.

1927 Úlohou štátu je chrániť a podporovať spoločné dobro občianskej spoločnosti. Spoločné dobro celej ľudskej rodiny si vyžaduje organizáciu medzinárodnej spoločnosti.

3 . č l á n o k

SOCIÁLNA SPRAVODLIVOSŤ

1928 Spoločnosť zabezpečuje sociálnu spravodlivosť, keď vytvára podmienky, ktoré združeniam i jednotlivcom umožňujú dosiahnuť to, na čo majú právo podľa svojej prirodzenosti a svojho povolania. Sociálna spravodlivosť súvisí so 2832 spoločným dobrom a s vykonávaním moci.

I. Rešpektovanie ľudskej osoby

1929 Sociálnu spravodlivosť možno dosiahnuť len vtedy, keď sa rešpektuje transcendentná dôstojnosť človeka. Osoba 1881 predstavuje konečný cieľ spoločnosti; spoločnosť je zameraná na osobu.

*Ochranu a rešpektovanie dôstojnosti človeka nám zveril sám Stvoriteľ. Vo všetkých dejinných okolnostiach sú muži i ženy za dôstojnosť človeka prísne zodpovední a budú zo svojej zodpovednosti skladať účty.*³⁸

1930 Rešpektovanie ľudskej osoby zahŕňa v sebe práva, ktoré vyplývajú z jej dôstojnosti ako stvorenia. Tieto práva boli 1700 skôr ako spoločnosť a ukladajú sa jej. Sú základom morálnej oprávnenosti každej autority. Ak ich nejaká spoločnosť 1902 zosmiešňuje alebo ich odmieta uznať vo svojom pozitívnom (stanovenom) zákonodarstve, podkopáva tým vlastnú morálnu oprávnenosť.³⁹ Ak autorita nerešpektuje ľudskú osobu, musí sa opierať o silu alebo o násilie, aby si vynútila poslušnosť svojich poddaných. Je úlohou Cirkvi pripamätávať ľuďom dobrej vôle práva ľudskej osoby a rozlišovať ich od protiprávných a falšných nárokov.

1931 Rešpektovanie ľudskej osoby si vyžaduje rešpektovanie tohto princípu: „Každý má považovať svojho blížneho, nikoho 2212 nevynímajúc, za svoje druhé ja a predovšetkým má brať ohľad na jeho život a na prostriedky, ktoré sú nevyhnutné, aby ho žil dôstojne.“⁴⁰ Nijaké zákonodarstvo nie je samo osebe schopné odstrániť obavy, predsudky, postoje pýchy a sebeckva, ktoré prekážajú vytvoreniu opravdivých bratských spoločností. Takéto správanie odstraňuje iba láska, ktorá 1825 v každom človeku vidí „blížneho“, brata alebo sestru.

1932 Povinnosť stať sa blížnym druhému a aktívne mu slúžiť sa ešte naliehavejšou, keď je druhý vo väčšej núdzi, a to v akomkoľvek ohľade. „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto 2449 mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25,40).

1933 Táto povinnosť sa vzťahuje aj na tých, ktorí zmýšľajú alebo konajú inak ako my. Kristovo učenie vyžaduje dokonca odpustenie urážok. Rozširuje prikázanie lásky, prikázanie Nového zákona na všetkých nepriateľov.⁴¹ Oslobodenie v duchu 2303 evanjelia je nezlučiteľné s nenávisťou k nepriateľovi ako ľudskej osobe, nie však s nenávisťou k zlu, ktoré pácha ako nepriateľ.

II. Rovnosť a rozdiely medzi ľuďmi

1934 Všetci ľudia, stvorení na obraz jediného Boha, a obdarení takou rovnakou rozumovou dušou, majú rovnakú prirodzenosť a rovnaký pôvod. Vykúpení Kristovou obetou všetci sú povolani mať účasť na tej istej Božej blaženosti. Všetci majú teda rovnakú dôstojnosť. 225

1935 Rovnosť medzi ľuďmi sa v podstate zakladá na ich osobnej dôstojnosti a na právach, ktoré z nej vyplývajú: 357

*Treba prekonať a odstrániť každý druh diskriminácie týkajúcej sa základných práv osoby... z dôvodov pohlavia, pôvodu, farby pleti alebo spoločenského postavenia, jazyka alebo náboženstva, lebo sa protiví Božiemu plánu.*⁴²

1936 Keď človek prichádza na svet, nemá k dispozícii všetko, 1879 čo potrebuje na rozvoj svojho telesného a duchovného života. Potrebuje druhých ľudí. Prejavujú sa rozdiely súvisiace s vekom, s fyzickými schopnosťami, s rozumovými alebo morálnymi vlohami, s výhodami, ktoré každý mohol získať v styku s inými a v rozdelení bohatstva.⁴³ „Talenty“ nie sú rozdelené v rovnakej miere.⁴⁴

1937 Tieto rozdielnosti patria do Božieho plánu. Boh chce, 340 aby každý dostával od druhých, čo potrebuje, a aby sa tí čo majú zvláštne „talenty“, odovzdávali (delili o ich ovocie) ich dobrodenia tým, ktorí to potrebujú. Rozdiely pobádajú a často zaväzujú ľudí k veľkodušnosti, k dobroprajnosti 791 a k podeleniu sa; podnecujú kultúry, aby sa navzájom 1202 obohacovali:

*Rozdeľujem čnosti tak rozdielne, že nedám každému všetky, ale jednu dám jednému, inú druhému... Jednému dám predovšetkým lásku, druhému spravodlivosť, jednému poníženosť, druhému živú vieru... A tak som dal veľa duchovných a časných darov a milosti tak rozdielne, že som neudelil všetko iba jednej osobe, aby ste boli nútení preukazovať si lásku jeden voči druhému... Chcel som, aby jeden potreboval druhého a aby všetci boli mojimi služobníkmi pri rozdeľovaní milostí a darov, ktoré dostali odo mňa.*⁴⁵

1938 Jestvujú však aj nespravodlivé nerovnosti, ktoré 2437 doliehajú na milióny mužov a žien. Tie sú v zrejmom protiklade s evanjeliom:

*Rovnaká dôstojnosť osôb si vyžaduje, aby sa dospelo k ľudskejším a spravodlivejším životným podmienkam. Lebo prílišné hospodárske a sociálne nerovnosti medzi členmi alebo národmi jednej ľudskej rodiny vyvolávajú 2317 pohoršenie a sú v protiklade so sociálnou spravodlivosťou, nestrannosťou (aeqitas) ľudskou dôstojnosťou, ako aj so spoločenským a medzinárodným mierom.*⁴⁶

III. Ľudská solidarita

1939 Princíp solidarity, označovaný tiež ako „priateľstvo“ 2213 alebo „sociálna láska“, je priamou požiadavkou ľudskeho a kresťanského bratstva.⁴⁷

Omyl, „ktorý sa dnes všeobecne rozšíril, je zabúdanie na tento zákon ľudskej solidarity a lásky, ktorý diktuje a ukladá tak rovnosť pôvodu a rovnosť rozumovej 360 prirodzenosti všetkých ľudí, nech patria ku ktorémukoľvek

národu, ako aj vykupiteľská obeta, ktorú priniesol Ježiš Kristus na oltári kríža svojmu nebeskému Otcovi za hriechne ľudstvo“.⁴⁸

1940 Solidarita sa prejavuje predovšetkým pri rozdeľovaní 2402 dohier a pri odmene za prácu. Predpokladá tiež úsilie o spravodlivejší sociálny poriadok, v ktorom by sa napätia mohli lepšie odstraňovať a konflikty by sa ľahšie rozriešili rokovaniami.

1941 Sociálno-ekonomické problémy možno riešiť iba pomocou 2317 všetkých foriem solidarity: vzájomnej solidarity medzi chudobnými, solidarity medzi bohatými a chudobnými, medzi pracujúcimi, medzi zamestnávateľmi a zamestnancami v podniku, solidarity medzi štátmi a medzi národmi. Medzinárodná solidarita je požiadavkou morálneho poriadku. Čiastočne od nej závisí aj svetový mier.

1942 Čnosť solidarity presahuje materiálne dobrá. Tým, že Cirkev šíri duchovné dobrá viery, podporovala aj rozvoj 1887 časných dohier, ktorým často otvárala nové cesty. Tak sa v priebehu storočí potvrdili Pánove slová: „Hľadajte teda najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a toto všetko 2632 dostanete navyše“ (Mt 6,33).

Už dvetisíc rokov žije a pretrváva v Cirkvi vedomie ktoré pobádalo a ešte stále pobáda až k heroickej láske: mníchov, poľnohospodárov, vysloboditeľov otrokov, lekárov, poslov viery, civilizácie a kultúry, lásky ku všetkým generáciám a všetkým národom, aby vytvorili také sociálne podmienky, ktoré by všetkým umožňovali život dôstojný človeka a kresťana.⁴⁹

ZHRNUTIE

1943 Spoločnosť zabezpečuje sociálnu spravodlivosť tak, že vytvára podmienky, ktoré umožňujú združeniam i jednotlivcom dosiahnuť to, na čo majú právo.

1944 Rešpektovanie ľudskej osoby vedie človeka k tomu, že považuje iného za „druhé ja“. Predpokladá rešpektovanie základných práv, ktoré vyplývajú z vnútornej dôstojnosti ľudskej osoby.

1945 Rovnosť medzi ľuďmi sa zakladá na ich osobnej dôstojnosti a na právach, ktoré z nej vyplývajú.

1946 Rozdiely medzi ľuďmi patria do Božieho plánu. Boh chce, aby sme sa navzájom potrebovali. Rozdiely majú pobádať k láske.

1947 Rovnaká dôstojnosť všetkých ľudí vyžaduje úsilie o zredukovanie prílišných sociálnych a hospodárskych nerovností. Nabáda k odstráneniu nespravodlivých nerovností.

1948 Solidarita je výrazne kresťanská čnosť. Pobáda k podeleniu sa o hmotné, ale ešte viac o duchovné dobrá. delenie skôr duchovných ako hmotných dohier.

1 Porov. Gaudium et spes, 24	21 Gaudium et spes, 74
2 Porov. tamže, 25	22 Tamže
3 Porov. Lk 19,13-15	23 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae, I-II, 93, 3, 2
4 Gaudium et spes, 25	24 Ján XXIII, Pacem in terris, 51
5 Ján XXIII, Mater et magistra, 60	25 Ján Pavol II, Centesimus annus, 44
6 Porov. Gaudium et spes, 25;
Ján Pavol II, Centesimus annus, 12	26 Barabášov list 4, 10
7 Ján Pavol II, Centesimus annus, 48
Porov. Pius XI, Quadragesimo anno	27 Gaudium et spes, 26, porov. tiež 74
8 Ján Pavol II, Centesimus annus, 36	28 Tamže, 26
9 Ján XXIII, Pacem in terris, 35	29 Porov. tamže
10 Ján Pavol II, Centesimus annus, 41	30 Tamže, 84
11 Pius XII, príhovor 1.júna 1941	31 Tamže, 26
12 Porov. Lumen gentium, 36	32 Porov. Ján Pavol II, Centesimus annus, 43
13 Ján Pavol II, Centesimus annus, 25	33 Gaudium et spes, 31
14 Gaudium et spes, 25	34 Porov. tamže, 30
15 Ján Pavol II, Centesimus annus, 3	35 Tamže, 31
16 Ján XXIII, Pacem in terris, 46	36 Tamže, 74
17 Porov. Lev XIII, Immortale Dei,
Diuturnum illud	37 Tamže, 26
18 Porov. 1 Pt 2,13-17	38 Ján Pavol II, Sollicitudo rei socialis, 47
19 Porov. tiež 1 Tim 2,1-2	39 Porov. Ján XXIII, Pacem in terris, 65
20 Sv.Klement Rímsky, List
Korint'ánom, 61, 1-2	40 Gaudium et spes, 27
	41 Porov. Mt 5,43-44
	42 Gaudium et spes, 29
	43 Porov. tamže

- 44 Porov. Mt 25,14-30; Lk 19,11-27
 45 Sv.Katarína Sienská, Dialoghi, 1, 7
 46 Gaudium et spes, 29
- 47 Porov. Ján Pavol II, Sollicitudo dei socialis, 38-40
 Centesimus annus, 10
 48 Pius XII, Summi pontificatus
 49 Pius XII, príhovor 1.6.1941

TRETIA KAPITOLA

BOŽIA SPÁSA: ZÁKON A MILOST'

1949 Človek, povolaný k blaženosti, ale zranený hriechom, potrebuje spásu od Boha. Božia pomoc mu prichádza v Kristovi prostredníctvom zákona, ktorý ho riadi a v milosti, ktorá ho posilňuje:

S bázňou a chvením pracujte na svojej spáse. Ved' to Boh pôsobí vo vás, že aj chcete, aj konáte, čo sa jemu páči (Flp 2,12-13).

1. Č l á n o k

MORÁLNY ZÁKON

1950 Morálny zákon je dielo Božej múdrosti. V biblickom zmysle ho možno definovať ako otcovské poučovanie, ako Božiu 53 výchovu. Morálny zákon predpisuje človekovi cesty, normy správania, ktoré vedú k prisľúbenej blaženosti; zakazuje cesty zla, ktoré odvádzajú od Boha a od jeho lásky. Je 1719 zároveň prísny vo svojich príkazoch a láskavý vo svojich prisľúbeniach.

1951 Zákon je norma správania vydaná kompetentnou autoritou so zameraním na spoločné dobro. Morálny zákon predpokladá racionálny (na rozume založený) poriadok medzi stvoreniami, ktorý Stvoriteľ svojou mocou, múdrosťou a dobrotou stanovil 295 pre ich dobro a vzhľadom na ich cieľ. Každý zákon má svoju prvú a poslednú pravdu vo večnom zákone. Zákon je vyhlásený a stanovený rozumom ako účasť na prozreteľnosti živého Boha, 306 Stvoriteľa a Vykupiteľa všetkých. „Tento poriadok rozumu sa nazýva zákon.“¹

Jedine človek spomedzi všetkých živých tvorov sa môže chváliť tým, že bol uznaný za hodného, aby dostal od Boha zákon: živočích obdarený rozumom, schopný chápať a rozoznávať, bude riadiť svoje správanie a nakladať so svojou slobodou a svojim rozumom v poslušnej 301 podriadenosti tomu, kto mu všetko zveril.²

1952 Formy vyjadrenia morálneho zákona sú rozmanité a všetky sú medzi sebou zosúladené: *večný zákon*, zdroj všetkých zákonov v Bohu; *prirodzený zákon*; *zjavený zákon*, ktorý zahrňuje Starý zákon a Nový alebo evanjeliový zákon, a nakoniec *občianske a cirkevné zákony*.

1953 Morálny zákon nachádza svoju plnosť a svoju jednotu 578 v Kristovi. Ježiš Kristus je vo svojej osobe cestou k dokonalosti. Je cieľom zákona, lebo len on učí Božej spravodlivosti a udeľuje ju: „Ved' cieľom zákona je Kristus, aby spravodlivosť dosiahol každý, kto verí“ (Rim 10,4).

I. Prirodzený morálny zákon

1954 Človek má účasť na múdrosti a добрote Stvoriteľa, ktorý 307 mu udeľuje vládu nad vlastnými činmi a schopnosť usmerňovať seba samého k pravde a k dobru. Prirodzený zákon vyjadruje 1776 pôvodný morálny zmysel, ktorý človekovi umožňuje rozumom rozlišovať dobro a zlo, pravdu a lož:

Prirodzený zákon je vpísaný a vrytý do duše všetkých a každého jedného človeka, lebo je to ľudský rozum, ktorý mu prikazuje robiť dobro a zakazuje hriech... Ale tento príkaz ľudského rozumu by nemal silu zákona, keby nebol hlasom a tlmočníkom vyššieho Rozumu, ktorému sa náš duch a naša sloboda musia podriaďovať.³

1955 “Boží a prirodzený“⁴ zákon ukazuje človekovi cestu, 1787 ktorou má ísť, aby konal dobro a dosiahol svoj cieľ. Prirodzený zákon vyjadruje prvé a základné príkazy, ktorými sa riadi morálny život. Jeho nosným pilierom je túžba po Bohu a podriadenosť Bohu, prameňu a sudcovi všetkého dobra, 396 ako aj zmysel pre druhého, ako seberovného. Jeho hlavné príkazy sú vyjadrené v Desatore. Tento zákon sa nenazýva 2070 prirodzený, vo vzťahu k prirodzenosti nerozumných bytostí, ale preto že rozum, ktorý ho vyhlasuje, je vlastný ľudskej prirodzenosti:

Kde sú teda zapísané tieto pravidlá, ak nie v knihe toho svetla, ktoré sa nazýva Pravdou? Práve tam je zapísaný každý spravodlivý zákon, odtiaľ vstupuje do srdca človeka, ktorý koná spravodlivo; nie tak že by sa presťahoval do neho, ale že do neho vliáča svoj odtlačok na spôsob pečate, ktorá z prsteňa prechádza do vosku bez toho, že by prsteň opustila.⁵

Prirodzený zákon nie je nič iné ako svetlo rozumu, ktoré do nás vložil Boh; pomocou neho spoznáваме, čo treba robiť a čomu sa vyhýbať. Toto svetlo alebo tento zákon vložil do stvorenia Stvoriteľ.⁶

1956 Prirodzený zákon, prítomný v srdci každého človeka a stanovený rozumom, je všeobecný vo svojich príkazoch 2261 a jeho autorita sa vzťahuje na všetkých ľudí. Vyjadruje dôstojnosť ľudskej osoby a určuje základ jej práv a jej základných povinností:

Nepochybne jestvuje opravdivý zákon: je to správny rozum; je zhodný s prirodzenosťou, nachádza sa u všetkých ľudí; je nemenný a večný; jeho príkazy vyzývajú k povinnosti, jeho zákazy zadržávajú od poklesku... Nahradíť ho opačným zákonom by bolo zločinom; nie je dovolené obísť ani jediný jeho pokyn. Nikto nemá možnosť celkom ho zrušiť.⁷

1957 Aplikovanie prirodzeného zákona je veľmi rozmanité. Môže vyžadovať uvážené prispôbenie mnohorakým životným podmienkam podľa miesta, epochy a okolností. Napriek tomu v rozdielnych kultúrach zostáva prirodzený zákon normou, ktorá ľudí navzájom viaže a ponad nevyhnutné rozdiely im ukladá spoločné zásady.

1958 Prirodzený zákon je *nemenný*⁸ a stály v priebehu 2072 dejinných premien; pretrváva v toku názorov a mravov (mravných obyčajov) a podporuje ich pokrok. Normy, ktoré ho vyjadrujú, zostávajú v podstate stále platné. Ba aj keď sa popiera až v jeho princípoch, nemožno ho zničiť ani vytrhnúť z ľudského srdca. Vždy znova povstáva v živote jednotlivcov a spoločností:

Pane, tvoj zákon jasne odsudzuje krádež, ako aj zákon napísaný v ľudských srdciach, ktorý nijaká nepravosť nemôže vymazať.⁹

1959 Prirodzený zákon ako veľmi dobré Stvoriteľovo dielo poskytuje pevné základy na ktorých môže človek vystavať budovu morálnych predpisov, ktoré budú riadiť jeho o rozhodovania. Kladie tiež nevyhnutnú morálnu základňu na 1879 budovanie ľudskej spoločnosti. Poskytuje napokon potrebnú základňu pre občiansky zákon, ktorý naň nadväzuje jednak uvažovaním, ktoré vyvodzuje dôsledky z jeho princípov, a jednak dodatkami pozitívnej a právnej povahy.

1960 Nie všetci ľudia chápu normy prirodzeného zákona jasne 2071 a bezprostredne. V súčasnej situácii hriešny človek potrebuje milosť a zjavenie, aby mohli všetci poznať morálne a náboženské pravdy „bez ťažkostí, s pevnou istotou a bez 37 akéhokoľvek primiešania omylov“.¹⁰ Prirodzený zákon poskytuje zjavenému zákonu a milosti základ pripravený Bohom a zosúladený s pôsobením Ducha Svätého.

II. Starý zákon

1961 Boh, náš Stvoriteľ a náš Vykupiteľ, si vyvolil Izraela za svoj ľud a zjavil mu svoj Zákon. Tak pripravoval Kristov príchod. Mojžišov zákon vyjadruje viaceré pravdy, ktoré sú 62 prirodzene dostupné ľudskému rozumu. Sú vyhlásené a overené v Zmluve spásy.

1962 Starý zákon je prvým stupňom zjaveného zákona. Jeho morálne predpisy sú zhrnuté v desiatich prikázaniach. 2058 Prikázania Desatora kladú základy povolania človeka stvoreného na Boží obraz. Zakazujú, čo sa protíví láske k Bohu a k bližnému, a predpisujú, čo je pre ňu podstatné. Desatoro je svetlo, poskytnuté svedomiu každého človeka, aby mu ukázalo cesty Božie povolanie a Božie cesty a chránilo ho pred zlom:

Na tabule Zákona napísal Boh to, čo sa ľudom nepodarilo vyčítať vo svojich srdciach.¹¹

1963 Podľa kresťanskej tradície je Zákon svätý,¹² duchovný¹³ a dobrý,¹⁴ ale ešte nedokonalý. Ako vychovávateľ¹⁵ ukazuje, 1610 čo treba robiť, ale sám od seba neposkytuje silu, milosť Ducha Svätého na jeho plnenie. Keďže nemôže pozbaviť 2542 hriechu, zostáva zákonom otroctva. Podľa svätého Pavla jeho úlohou je najmä *odhaľovať a zjavovať hriech*, ktorý v srdci človeka vytvára „zákon žiadostivosti“.¹⁶ Napriek tomu Starý 2515 zákon zostáva prvou etapou na ceste do Kráľovstva. Pripravuje a disponuje vyvolený ľud a každého kresťana na obrátenie a na vieru v Boha Spasiteľa. Poskytuje učenie, ktoré - ako Božie slovo - zostáva navždy.

1964 Starý zákon je *přípravou na evanjelium*. „Je predpoveďou 122 a prípravou na budúce skutočnosti.“¹⁷ Predpoveďa a ohlasuje dielo oslobodenia od hriechu, ktoré sa naplní v Kristovi, poskytuje Novému zákonu obrazy, „typy“ a symboly na 128 vyjadrenie života podľa Ducha. Starý zákon je napokon doplnený učením múdroslovných (sapienciálnych) kníh a prorokov, ktorí ho zameriavajú na Novú zmluvu a na nebeské kráľovstvo.

Boli... pod vládou Starej zmluvy ľudia, ktorí vlastnili lásku a milosť Ducha Svätého a nadovšetko túžili po duchovných a večných prísľuboch, čím sa už primkynali k Novému zákonu. Naproti tomu aj v Novej zmluve existujú ľudia telesní, ktorí ešte nedosiahli dokonalosť nového Zákona. Týchto je potrebné pohnať k čnostným skutkom pod strachom pred trestami, alebo prísľubom časných dobier 1828 Je isté, že keď aj Starý zákon predpisoval lásku, nemohol poskytovať dary Ducha Svätého, prostredníctvom ktorého „Božia láska je rozliata v našich srdciach“ (Rim 5,5).¹⁸

III. Nový zákon alebo evanjeliový zákon

1965 Nový alebo evanjeliový zákon predstavuje na tomto svete dokonalosť prirodzeného i zjaveného Božieho zákona. Je Kristovým dielom a je vyjadrený najmä v reči na vrchu. Je aj 549, dielom Ducha Svätého a skrze neho sa stáva vnútorným zákonom 581 lásky: „Uzavriem s domom Izraela a s domom Júdu novú zmluvu...Svoje zákony vložím do ich mysle a vpíšem do ich srdca; a budem ich Bohom a oni budú mojim ľudom“ (Hebr 715 8,8.10).¹⁹

1966 Nový, evanjeliový zákon je *milosť Ducha Svätého* daná 1999 veriacim vierou v Krista. Pôsobí prostredníctvom lásky; slúži si Pánovou rečou na vrchu, aby nás učil čo máme robiť, a sviatosťami, aby nám sprostredkoval milosť to aj konať.

*Kto bude chcieť hlboko a nábožne uvažovať o Ježišovej reči na vrchu, ako ju čítame v Evanjeliu svätého Matúša, nepochybne tam nájde „dokonalú chartu kresťanského života...Táto reč obsahuje všetky prikázania, ktoré sú potrebné pre kresťanský život.“*²⁰

1967 Evanjeliový zákon „napĺňa“²¹ očisťuje, prekonáva 577 a privádza k dokonalosti Starý zákon. V blahoslavenstvách napĺňa *Božie prisľúbenia* tým, že ich prevyšuje a zameriava na „nebeské kráľovstvo“. Obracia sa na tých, ktorí sú ochotní s vierou prijať túto novú nádej: na chudobných, ponížených, zarmútených, čistých srdcom, prenasledovaných pre Krista. Tak vyznačuje prekvapujúce cesty Kráľovstva.

1968 Evanjeliový zákon *napĺňa prikázania* Zákona. Pánova reč na vrchu vôbec neruší ani neodníma platnosť morálnych predpisov Starého zákona, ale odhaľuje jeho skryté možnosti 129 a vyvodzuje nové požiadavky: zjavuje celú jeho božskú a ľudskú pravdu. Neprikladá nové iba vonkajšie predpisy, ale vedie až k obnove srdca, koreňu činov, kde človek volí medzi 582 čistým a nečistým,²² kde sa utvára viera, nádej a láska a s nimi ostatné čnosti. Evanjelium tak privádza Zákon k jeho plnosti prostredníctvom napodobňovania dokonalosti nebeského Otca,²³ odpúšťaním nepriateľom a modlitbou za prenasledovateľov podľa vzoru Božej veľkodušnosti.²⁴

1969 Nový, evanjeliiový zákon vyžaduje *skutky nábožnosti*: 1434, almužnu, modlitbu a pôst, ale tak, že ich zameriava na 2095 „Otca, ktorý vidí v skrytosti,“ v protive s túžbou, „aby ľudia videli“.²⁵ Modlitba Nového zákona je Otče náš.²⁶

1970 Evanjeliový zákon zahrňuje v sebe rozhodnú voľbu medzi „dvoma cestami“²⁷ a uvedenie Pánových slov do života,²⁸ je 1696 zhrnutý do *zlatého pravidla*: „Všetko, čo chcete, aby ľudia 1789 robili vám, robte aj vy im. Lebo to je Zákon i Proroci“ (*Mt 7, 12*).²⁹

Celý evanjeliiový Zákon je obsiahnutý v Ježišovom „*novom 1823 prikázani*“ (*Jn 13,34*), aby sme sa navzájom milovali, ako on miloval nás.³⁰

1971 K Pánovej reči na vrchu je veľmi vhodné pripojiť *morálnu katechézu učenia apoštolov*.³¹ Táto náuka odovzdáva Pánovo učenie s autoritou apoštolov predovšetkým výkladom čností, ktoré vyplývajú z viery v Krista a ktoré oživuje láska, hlavný dar Ducha Svätého: „Láska nech je bez pretvácky...Milujte sa navzájom bratskou láskou...V nádeji sa radujte, v súžení buďte trezliví, v modlitbe vytrvalí. Majte účasť na potrebách svätých t.j. kresťanov, buďte pohostinní“ (*Rim 12,9-13*). Táto katechéza nás tiež učí riešiť prípady svedomia vo svetle nášho vzťahu ku Kristovi 1789 a k Cirkvi.³²

1972 Nový zákon sa volá *zákon lásky*, lebo pobáda konať skôr 782 z lásky, ktorú vlieva Duch Svätý, ako zo strachu, volá sa *zákon milosti*, lebo *prostredníctvom viery a sviatostí* udeľuje silu milosti konať. volá sa tiež *zákon slobody*,³³ lebo nás oslobodzujú od zachovávaní rituálnych a právnych predpisov Starého zákona, robí nás ochotnými konať dobrovoľne z podnetu lásky a napokon nám umožňuje prejsť z postavenia sluhy, ktorý „nevie, čo robí jeho pán“, do 1828 postavenia Kristovho priateľa - „Nazval som vás priateľmi, pretože som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca“ (*Jn 15,15*) - alebo dokonca do postavenia syna dediča.³⁴

1973 Nový, evanjeliiový zákon obsahuje okrem predpisov aj 2053 *evanjeliiové rady*. Tradičné rozlišovanie medzi Božími prikázaniami a evanjeliiovými radami sa zakladá na vzťahu 915 k láske, ktorá je dokonalosťou kresťanského života. Prikázania majú odstraňovať to, čo je nezlučiteľné s láskou. Evanjeliiové rady majú za cieľ odstraňovať to, čo by mohlo prekážať rozvoju lásky, aj keď sa jej to priamo neprotiví.³⁵

1974 Evanjeliiové rady vyjadrujú živú plnosť lásky, stále nespokojnej, že nedáva ešte viac. Svedčia o jej zápale a pobádajú nás k duchovnej ochote. Dokonalosť Nového, 2013 evanjeliiového zákona spočíva podstatne v prikázaniach lásky k Bohu a k blížnemu. Evanjeliiové rady ukazujú priamejšie cesty a vhodnejšie prostriedky; treba ich uskutočňovať v súlade s povolaním každého jednotlivca.³⁵

*[Boh] nechce, aby všetci zachovávali všetky rady, ale iba tie, ktoré sú primerané rozličným osobám, časom, príležitostiam a silám, ako to vyžaduje láska. Veď láska ako kráľovná všetkých čností, prikázani a rád, skrátka všetkých zákonov a všetkých kresťanských skutkov, udeľuje im všetkým miesto, poradie, čas a hodnotu.*³⁶

ZHRNUTIE

1975 Podľa Písma je Zákon Božie otcovské poučenie, ktoré človekovi predpisuje cesty vedúce k prisľúbenej blaženosti, a zakazuje cesty zla.

1976 „Zákon je príkaz rozumu zameraný na spoločné dobro, vyneseny tým, kto je poverený riadením spoločnosti.“³⁷

1977 Kristus je cieľom Zákona,³⁸ len on učí Božej spravodlivosti a udeľuje ju.

1978 Prírodný zákon je účasť človeka, stvoreného na obraz Stvoriteľa, na Božej múdrosti a добрote. Vyjadruje dôstojnosť ľudskej osoby a tvorí základ jej práv a základných povinností.

1979 Prírodný zákon je v priebehu dejín nemenný a trvalý. Normy, ktoré ho vyjadrujú, zostávajú v podstate platné. Je nevyhnutným základom na vytváranie morálnych noriem a občianskych zákonov.

1980 Starý zákon je prvým stupňom zjaveného zákona. Jeho morálne predpisy sú zhrnuté v desiatich prikázaniach.

1981 Mojžišov Zákon *obsahuje* viaceré pravdy, ktoré sú prirodzene dostupné rozumu. Boh ich zjavil, pretože ľudia ich nevedeli čítať vo svojom srdci.

1982 Starý zákon je prípravou na evanjelium.

1983 Nový, evanjeliový zákon je milosť Ducha Svätého, prijatá vierou v Krista a pôsobiaca prostredníctvom lásky. Je vyjadrený predovšetkým v Pánovej reči na vrchu a slúži si sviatosťami, aby nám sprostredkoval milosť.

1984 Evanjeliový zákon napĺňa prekonáva a privádza k dokonalosti Starý zákon: jeho prisľúbenia - blahoslavenstvami nebeského kráľovstva; jeho prikázania - obnovou srdca, koreňa činov.

1985 Nový, evanjeliový zákon je zákon lásky, zákon milosti, zákon slobody.

1986 Nový zákon obsahuje okrem prikázaní aj evanjeliové rady. „Svätosť Cirkvi osobitne podporujú rozmanité rady, ktorých zachovávanie Pán predkladá v evanjeliu svojim učeníkom.“³⁹

2 . č l á n o k

MILOSTĽ A OSPRAVDLIVENIE

I. Ospravedlivenie

1987 Milosť Ducha Svätého má moc nás ospravedliť, čiže očistiť nás od hriechov a udeliť nám „Božiu spravodlivosť 734 skrze vieru v Ježiša Krista“ (Rim 3,22) a skrze krst.⁴⁰

Ak sme zomreli s Kristom, veríme, že s ním budeme aj žiť. Ved' vieme, že Kristus vzkriesený z mŕtvych už neumiera, smrť nad ním už nepanuje. Lebo keď zomrel, zomrel raz navždy hriechu, ale keď žije, žije Bohu. Tak zmysľajte o sebe aj vy: že ste mŕtvi hriechu a žijete Bohu v Kristovi Ježišovi (Rim 6,8-11).

1988 Mocou Ducha Svätého máme účasť na Kristovom umučení tým, že odumierame hriechu, a na jeho zmŕtvychvstani tým, že sa 654 rodíme pre nový život; sme údmi jeho Tela, ktorým je Cirkev,⁴¹ sme ratolesti, zaštepene do viniča, ktorým je on sám.⁴²

Len skrze Ducha máme účasť na Bohu. Sprostredkovaním 460 Ducha sa stávame účastnými na Božej prirodzenosti... Preto tí, v ktorých prebýva Duch, sú zbožštení.⁴³

1989 Prvým dielom milosti Ducha Svätého je *obrátene*, ktoré 1427 spôsobuje ospravedlivenie, ako to ohlasuje Ježiš na začiatku evanjelia: „Robte pokánie [t.j. obráťte sa], lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo“ (Mt 4,17). Pôsobením milosti sa človek obracia k Bohu a odvracia sa od hriechu, a tak dostáva odpustenie a spravodlivosť zhora. „Ospravedlivenie nie je len odpustenie hriechov, ale aj posvätenie a obnovenie vnútorného človeka.“⁴⁴

1990 Ospravedlivenie *odvracia človeka od hriechu*, ktorý sa 1446 protiví Božej láske a očisťuje mu srdce. Ospravedlivenie je výsledkom iniciatívy milosrdného Boha, ktorý ponúka odpustenie. Ospravedlivenie zmieruje človeka s Bohom, 1733 oslobodzuje z otroctva hriechu a uzdravuje.

1991 Ospravedlivenie je súčasne *prijatím Božej spravodlivosti* vierou v Ježiša Krista. Spravodlivosť tu znamená pravdivosť Božej lásky. Spolu s ospravedlivením sú vliate do našich 1812 srdc viera, nádej a láska a je nám daná poslušnosť Božej vôle.

1992 Ospravedlivenie nám bolo *zasľúžené umučeníím Ježiša 617 Krista*, ktorý sa obetoval na križi ako živá, svätá a Bohu príjemná obeta a ktorého krv sa stala prostriedkom zmierenia za hriechy všetkých ľudí. Ospravedlivenie sa udeľuje krstom, 1266 sviatosťou viery. Pripodobňuje nás spravodlivosti Boha, ktorý nás mocou svojho milosrdenstva robí vnútorne spravodlivými. Cieľom ospravedlivenia je oslava Boha 294 a Krista a dar večného života.⁴⁵

Ale teraz sa zjavila Božia spravodlivosť bez zákona 2543 a dosvedčujú ju Zákon i Proroci: Božia spravodlivosť skrze vieru v Ježiša Krista pre všetkých, čo veria. Lebo niet rozdielu: ved' všetci zhrešili a chýba im Božia sláva; ale sú ospravedlivení zadarmo jeho milosťou, vykúpením v Kristovi Ježišovi. Jeho Boh ustanovil ako prostriedok zmierenia skrze jeho krv prostredníctvom viery, aby ukázal svoju spravodlivosť, lebo v minulosti prehliadal predošlé hriechy vo svojej Božskej zhovievavosti, aby v tomto čase ukázal svoju spravodlivosť: že sám je spravodlivý a že ospravedľňuje toho, kto verí v Ježiša (Rim 3,21-26).

1993 Ospravedlivenie vytvára *spoluprácu medzi Božou milosťou 2008 a slobodou človeka*. Zo strany človeka sa ospravedlivenie prejavuje v tom, že vierou súhlasí s Božím slovom, ktoré ho pozýva k obráteniu a láskou spolupracuje s vnuknutím Ducha Svätého, ktoré ho predchádza a ochraňuje:

Keď sa Boh dotkne srdca človeka osvietením Ducha 2068 Svätého, človek sa musí pričiniť tým, že prijme toto vnuknutie. Vnuknutie môže aj odmietnuť; ale na druhej strane bez Božej milosti sa človek nemôže vlastnou slobodnou vôľou povzniesť k ospravedliveniu pred Bohom.⁴⁶

1994 Ospravedlivenie je *najvyvikajúcejšie dielo Božej lásky*, ktorú nám Boh zjavil v Ježišovi Kristovi a udelil skrze Ducha Svätého. Podľa svätého Augustína „ospravedlivenie 312 bezbožného je väčším dielom ako stvorenie neba a zeme“, lebo „nebo a zem sa pomínú, ale spása a ospravedlivenie vyvolených budú trvať navždy“⁴⁷ Mieni dokonca, že ospravedlivenie hriešnikov prevyšuje samo stvorenie anjelov 412 v spravodlivosti, lebo svedčí o ešte väčšom milosrdenstve.

1995 Duch Svätý je vnútorným učiteľom. Ospravedlivenie 741 spôsobuje zrodenie „vnútorného človeka“ (Rim 7,22; Ef 3,16) a tým posvätenie celej ľudskej bytosti:

Ako ste vydávali svoje údy na nepravosť, keď slúžili nečistote a nepravosti, tak teraz vydávajte svoje údy na posvätenie, aby slúžili spravodlivosti... Teraz, keď ste oslobodení od hriechu a stali ste sa Božími služobníkmi, máte z toho úžitok na posvätenie a nakoniec večný život (Rim 6,19.22).

II. Milosť

1996 Naše ospravedlivenie pochádza z Božej milosti. Milosť je *priazeň, nezaslúžená pomoc*, ktorú nám poskytuje Boh, aby sme odpovedali na jeho pozvanie stať sa Božími deťmi,⁴⁸ 153 adoptovanými synmi,⁴⁹ účastnými na Božej prirodzenosti⁵⁰ a na večnom živote.⁵¹

1997 Milosť je *účasť na Božom živote*. Uvádza nás do intímneho 375 (vnútorného života) Najsvätejšej Trojice. Kresťan má krstom 260 účasť na milosti Krista, ktorý je Hlavou svojho Tela. Ako „adoptovaný syn“ môže teraz v spojení s jednorodeným Synom nazývať Boha „Otcom“. Dostáva život Ducha, ktorý mu vlieva lásku a utvára Cirkev.

1998 Toto povolanie k večnému životu je *nadprirodzené*. Úplne 1719 závisí od nezaslúzenej iniciatívy Boha, lebo len on sa môže zjaviť a dávať seba samého. Presahuje schopnosti rozumu a sily ľudskej vôle i každého stvorenia.⁵²

1999 Kristova milosť je nezaslúžený dar, ktorým nám Boh dáva svoj život. Duch Svätý ju vlieva do našej duše, aby ju 1966 uzdravil z hriechu a posvätil. Je to *posväcujúca* alebo *zbožšťujúca* milosť ktorú sme prijali v krste. Je v nás prameňom diela nášho posvätenia.⁵³

Kto je teda v Kristovi, je novým stvorením. Staré sa pomínulo a nastalo nové. Ale to všetko je od Boha, ktorý nás skrze Krista zmieril so sebou (2 Kor 5,17-18).

2000 *Posväcujúca milosť* je trvajúci dar (donum habituale), stála a nadprirodzená dispozícia, ktorá zdokonaľuje dušu, aby ju urobila schopnou žiť s Bohom, konať z lásky k nemu. Rozlišuje sa: *posväcujúca milosť* (gratia habitualis), čiže trvajúca dispozícia žiť a konať podľa Božieho volania a aktuálne (činné) milosti (gratiae actuales), čiže Božie zásahy tak na začiatku obrátenia, ako aj v priebehu diela posväcovania.

2001 Už *priprava človeka* na prijatie milosti je dielom 490 milosti. Milosť je potrebná, aby vzbudzovala a udržiavala našu spoluprácu na ospravedlivení vierou a na posväcovaní láskou. Boh v nás zavŕši, čo začal, „lebo on začína tak, že svojím účinkovaním pôsobí, aby sme chceli; a dokončí tak, že spolupracuje s hnutiami našej vôle, keď sa už obrátila“.⁵⁴

Dozaista aj my pracujeme, ale my môžeme konať iba s Bohom, ktorý nás predchádza svojím milosrdenstvom. Predchádza nás, aby sme sa uzdravili, a sprevádza nás, aby sme sa svätí stali ešte silnejší; predchádza nás, aby sme boli pozvaní, a sprevádza nás, aby sme boli oslávení; predchádza nás, aby sme nábožne žili, a sprevádza nás, aby sme navždy žili s Bohom, lebo bez neho nemôžeme urobiť nič.⁵⁵

2002 Slobodná iniciatíva Boha vyžaduje slobodnú odpoveď 1742 človeka. Boh totiž stvoril človeka na svoj obraz a dal mu spolu so slobodou schopnosť poznať ho a milovať ho. Duša môže vstúpiť do spoločenstva lásky len slobodne. Boh sa dotýka srdca človeka bezprostredne a hýbe ním priamo. Vložil do človeka túžbu po pravde a dobre, ktorú môže naplniť len on sám. Prislúbenia „večného života“ odpovedajú ponad každú nádej na túto túžbu.

Ako si si ty odpočinul na siedmy deň po stvorení svojich veľmi dobrých vecí, tak aj my si máme odpočinúť podľa hlasu tvojho Písma v sobotu večného života po vykonaní svojich dobrých skutkov, ktoré nám vlastne darovala 2550 tvoja dobrota.⁵⁶

2003 Milosť je predovšetkým a hlavne dar Ducha, ktorý nás 1108 ospravedlivuje a posväcuje. Ale milosť zahrňuje aj dary, ktoré nám Duch udeľuje, aby nás pridružil k svojmu dielu, aby nás urobil schopnými spolupracovať na spásu iných a na raste Kristovho Tela, Cirkvi. Sú to *sviatostné milosti*, 1127 dary, ktoré sú vlastné rôznym sviatosťami. Sú to tiež *zvláštne milosti*, ktoré sa podľa gréckeho výrazu používaného svätým Pavlom volajú aj *charizmy* a znamenajú priazeň, nezaslúžený dar, dobrodenie.⁵⁷ Nech je ich povaha akákoľvek, niekedy aj mimoriadna, ako je to pri dare zázrakov alebo 799- jazykov, charizmy sú zamerané na posväcujúcu milosť a ich 801 cieľom je spoločné dobro Cirkvi. Sú v službe lásky, ktorá buduje Cirkev.⁵⁸

2004 Medzi zvláštnymi milosťami je vhodné spomenúť *milosti stavu*, ktoré sprevádzajú vykonávanie povinností kresťanského života a služieb v lone Cirkvi:

Máme rozličné dary podľa milosti, ktorú sme dostali; či už dar prorokovať v súlade s vierou, alebo dar slúžiť v službe, alebo učiť pri vyučovaní, či povzbudzovať pri povzbudzovaní. Kto teda dáva, nech dáva nezištne, kto je predstavený, nech je starostlivý, kto preukazuje milosrdenstvo, nech to robí radostne (Rim 12,6-8).

2005 Keďže milosť patrí do nadprirodzeného poriadku, *vymyká sa z našej skúsenosti*, a možno ju spoznať iba vierou. Nemôžeme si teda zakladať na našich citoch alebo dielach 1768 a vyvodzovať z toho, že sme ospravedlivení, alebo spasení.⁵⁹ Ale keď podľa Pánových slov „po ich ovocí ich poznáte“ (Mt 7,20) uvažujeme o Božích dobrodeniach v našom živote a v živote svätých, poskytuje nám to záruku, že milosť v nás pôsobí a pobáda nás k stále väčšej viere a k postojú dôveryplnej chudoby.

Jedno z najkrajších vysvetlení takéhoto postoja nachádzame v odpovedi svätej Jany z Arcu na úskočnú otázku svojich cirkevných sudcov: „Keď sa jej pýtali, či vie, že by bola v Božej milosti, odpovedala: 'Ak nie som v nej, nech mi ju Boh ráci udeliť. Ak som v nej, nech ma Boh ráci v nej zachovať.'“⁶⁰

III. Zásluha

*Tu si oslávený v zhromaždení svätých: keď korunuješ ich zásluhy, korunuješ dary svojho milosrdenstva.*⁶¹

2006 Výraz „zásluha“ vo všeobecnosti označuje *odplatu*, ktorú 1723 nejaké spoločenstvo alebo spoločnosť je *povinná dať* niektorému zo svojich členov za skutok hodnotený ako dobrý alebo zlý, hodný odmeny, alebo trestu. Zásluha alebo odplata patrí k čnosti spravodlivosti podľa princípu rovnosti, ktorý 1807 ju riadi.

2007 Pred Bohom nemá človek nijakú zásluhu v zmysle striktného práva. Medzi nim a nami je nesmierna nerovnosť, lebo všetko sme dostali od neho, nášho Stvoriteľa. 42

2008 Človek má u Boha zásluhu v kresťanskom živote preto, že *Boh slobodne rozhodol, pridružiť človeka k dielu svojej 306 milosti*. Otcovská činnosť Boha predchádza svojim podnetom, kým a človek slobodné konanie človeka nasleduje svojou spoluprácou, takže zásluhy za dobré skutky treba pripísať najprv Božej milosti a až potom veriacemu. Ostatne aj 155, zásluha človeka patrí vlastne Bohu, lebo dobré skutky 970 človeka pochádzajú z predchádzajúcich a pomáhajúcich milostí Ducha Svätého, v Kristovi.

2009 Adoptovanie za synov nás robí účastnými na božskej prirodzenosti, a teda môže nám vďaka nezaslúženej Božej spravodlivosti udeliť *skutočnú zásluhu*. Je to právo vyplývajúce z milosti, plné právo lásky, ktorá nás robí Kristovými „spoludedičmi“ a hodnými dosiahnuť „prisľúbené dedičstvo večného života“.⁶² Zásluhy za naše dobré skutky sú darom Božej dobroty.⁶³ „Milosť predchádzala; potom sme 604 vrátili, čo sme dostali. Božie sú teda dary, aj tvoje zásluhy.“⁶⁴

2010 Keďže v poriadku milosti iniciatíva patrí Bohu, *nikto si nemôže zaslúžiť prvú milosť, ktorá je na začiatku obrátenia, 1998 odpustenia a ospravedlivenia*. Z podnetu Ducha Svätého a lásky *si potom môžeme zaslúžiť* pre seba i pre druhých milosti potrebné na naše posvätenie, na vzrast milosti a lásky, ako aj na dosiahnutie večného života. Podľa Božej múdrosti si môžeme zaslúžiť aj časné dobrá, ako je zdravie alebo priateľstvo. Tieto milosti a dobrá sú predmetom kresťanskej modlitby, ktorá nám vyprosuje milosť, potrebnú na záslužné skutky.

2011 *Kristova láska je v nás prameňom všetkých zásluh* pred 492 Bohom. Milosť nás spája s Kristom činnou láskou, a tak zabezpečuje nadprirodzenú hodnotu našich činov a v dôsledku toho ich zásluhu pred Bohom, ako aj pred ľuďmi. Svätí si vždy boli hlboko vedomí, že ich zásluhy boli čistou milosťou.

Dúfam, že po tomto pozemskom vyhnanstve sa budem radowať z teba vo Vlasti. No nechcem hromadiť zásluhy pre nebo, chcem pracovať jedine z lásky k tebe... Keď nastane večer tohto života, zjavím sa pred tebou s prázdnyimi rukami, lebo, Pane, ja nežiadam od teba, aby 1460 si počítal moje skutky. Všetky naše spravodlivé skutky majú na sebe škvrny v tvých očiach. Chcem sa teda zaodiť tvou Spravodlivosťou a prijať z tvojej Lásky večné vlastníctvo teba samého...“⁶⁵

IV. Kresťanská svätosť

2012 “Vieme, že tým, čo milujú Boha všetko slúži na dobré... Lebo ktorých predpoznal, tých aj predurčil, že sa stanú podobnými obrazu jeho Syna, aby on bol prvorođený medzi 459 mnohými bratmi. A tých, ktorých predurčil, aj povolal a ktorých povolal, tých aj ospravedlivil a tých, čo ospravedlivil, aj oslávil“ (*Rim 8,28-30*).

2013 “Všetci veriaci v Krista akéhokoľvek stavu a postavenia 915, sú povolani k plnosti kresťanského života a k dokonalosti 2545 v láske.“⁶⁶ Všetci sú povolani k svätosti: „Vy teda buďte 825 dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (*Mt 5,48*).

*Na dosiahnutie tejto dokonalosti nech veriaci uplatnia sily, ktoré prijali podľa miery Kristovho daru, aby ... poslušni vo všetkom Otcovej vôli celou dušou sa oddali Božej sláve a službe blížnemu. Svätosť Božieho ľudu tak priniesie hojné ovocie, ako o tom v dejinách Cirkvi jedinečne svedčia životy toľkých svätých.*⁶⁷

2014 Duchovný pokrok smeruje k stále dôvernejšiemu spojeniu s Kristom. Toto spojenie sa nazýva „mystické“ („tajomné“), 774 lebo má účasť na tajomstve Krista prostredníctvom sviatostí („svätých tajomstiev“) a v Kristovi na tajomstve Najsvätejšej Trojice. Boh nás všetkých volá k tomuto dôvernému spojeniu so sebou, i keď zvláštne milosti alebo mimoriadne znamenia tohto mystického života sú dané iba niektorým, aby sa tak stal zjavným nezaslúžený dar, ktorý bol daný všetkým.

2015 Cesta k dokonalosti vedie cez kríž. Niet svätosti bez 407, odriekania a duchovného boja.⁶⁸ Duchovný pokrok vyžaduje 2725 askézu a umŕtvovanie, ktoré postupne vedú k životu v pokoji 1438 a radosti blahoslavenstiev.

*Ten, kto vystupuje hore, neustále ide od začiatku k začiatku a nikdy neskončí začínat'. Ten, kto vystupuje, prestáva túžiť po tom, čo už pozná.*⁶⁹

2016 Deti našej matky svätej Cirkvi právom dúfajú v *milosť* 162, *vytrvania až do konca a v odmenu* od Boha, svojho Otca, za 1821 dobré skutky, vykonané s jeho milosťou v spojení s Ježišom.⁷⁰ Keďže sa veriaci riadia tým istým pravidlom 1274 života, majú tú istú „blaženú nádej“ ako tí, ktorých Božie milosrdenstvo zhromažďuje vo „svätom meste, novom Jeruzaleme“, ktorý zostupuje „z neba od Boha ...vystrojené ako nevesta, ozdobená pre svojho ženicha“ (*Zjv 21,2*).

ZHRNUTIE

2017 Milosť Ducha Svätého nám udeľuje Božiu spravodlivosť. Tým, že nás Duch vierou a krstom spája s umučeními a zmŕtvychvstaním Ježiša Krista, robí nás účastnými na jeho živote.

2018 Ospravedlivenie, takisto ako obrátenie, má dva aspekty. Človek sa z podnetu milosti obracia k Bohu a odvracia sa od hriechu a tým dostáva odpustenie a spravodlivosť zhora.

- 2019 Ospravedlivenie zahrňuje v sebe odpustenie hriechov, posvätenie a obnovu vnútorného človeka.
- 2020 Ospravedlivenie nám bolo zaslúžené Kristovým umučením. Udeľuje sa nám krstom. Pripodobňuje nás spravodlivosti Boha, ktorý nás ospravedlivuje. Cieľom ospravedlivenia je Božia sláva, ako aj sláva Kristova a dar večného života. Ospravedlivenie je najvynikajúcejšie dielo Božieho milosrdenstva.
- 2021 Milosť je pomoc, ktorú nám poskytuje Boh, aby sme mohli zodpovedať svojmu povolaniu stať sa jeho adoptívnymi synmi. Uvádza nás do dôvernosti trojičného života.
- 2022 Božia iniciatíva v diele milosti predchádza, pripravuje a vzbudzuje slobodnú odpoveď človeka. Milosť odpovedá na hlboké túžby ľudskej slobody; pobáda ju, aby s ňou spolupracovala, a zdokonaľuje ju.
- 2023 Posväcujúca milosť je nezaslúžený dar, ktorým nám Boh dáva svoj život. Duch Svätý ju vlieva do našej duše, aby ju uzdravil z hriechu a posvätil.
- 2024 Posväcujúca milosť nás robí „milými Bohu“. „Charizmy“, zvláštne milosti Ducha Svätého, sú zamerané na posväcujúcu milosť a ich cieľom je spoločné dobro Cirkvi. Boh pôsobí aj prostredníctvom mnohorakých aktuálnych (činných) milostí (*gratiae actuales*); líšia sa od posväcujúcej milosti (*gratia habitualis*), ktorá je v nás prítomná trvajúcim spôsobom.
- 2025 Pred Bohom máme zásluhu len ako následok toho, že Boh rozhodol pridružiť človeka k dielu svojej milosti. Zásluha patrí na prvom mieste Božej milosti a až potom spolupráci človeka. Aj zásluha človeka patrí Bohu.
- 2026 Na základe nášho adoptívneho synovstva a vďaka nezaslúženej Božej spravodlivosti nám milosť Ducha Svätého môže udeliť skutočnú zásluhu. Láska je v nás hlavným prameňom zásluhy pred Bohom.
- 2027 Nikto si nemôže zaslúžiť prvú milosť, ktorá je na začiatku obrátenia. Z podnetu Ducha Svätého si môžeme pre seba i pre druhých zaslúžiť všetky milosti, osožné na dosiahnutie večného života, ako aj potrebné časné dobrá.
- 2028 „Všetci veriaci v Krista akéhokoľvek stavu a postavenia sú povolani k plnosti kresťanského života a k dokonalosti v láske.“⁷¹ „Kresťanská dokonalosť má len jednu hranicu, a to, že nemá nijaké ohraničenie“.⁷²
- 2029 „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma“ (*Mt 16,24*).

3 . č l á n o k

CIRKEV, MATKA A UČITEĽKA

- 2030 Kresťan uskutočňuje svoje povolanie v Cirkvi v spoločenstve so všetkými pokrstenými. Od Cirkvi prijíma Božie slovo, ktoré obsahuje ponaučenia „Kristovho zákona“ (*Gal 6,2*). Od Cirkvi prijíma milosť sviatostí, ktorá ho posilňuje na „cestu“. Od Cirkvi dostáva *príklad svätosti*. Vzor a prameň svätosti poznáva v preblahoslavenej Panne 828 Márii; svätosť rozpoznáva v autentickom svedectve tých, 970 ktorí ju žijú; objavuje ju v duchovnej tradícii a v dlhých dejinách svätcov, ktorí ho predišli a ktorých pamiatka sa v liturgii slávi podľa vlastnej časti svätých (*proprium 1172 sanctorum*).
- 2031 *Morálny život je duchovný kult*. Prinášame „svoje telá 1368 ako živú, svätú, Bohu milú obeť“ (*Rim 12,1*) v lone Kristovho Tela, ktoré tvoríme, a v spojení s obetou jeho Eucharistie. V liturgii a pri slávení sviatostí sa modlitba a poučenie spájajú s Kristovou milosťou, aby osvecovali a živili kresťanské konanie. Tak ako celý kresťanský život, aj morálny život má svoj prameň a svoj vrchol v eucharistickej obete.

85-87

I. Morálny život a Učiteľský úrad Cirkvi

888- 892

- 2032 Cirkev, „stĺp a opora pravdy“ (*1 Tim 3,15*) „prijala od apoštolov slávnostný Kristov príkaz hlásať spasiteľnú pravdu“.⁷³ „Cirkvi patrí vždy a všade ohlasovať morálne zásady, aj čo sa týka sociálneho poriadku, a tak tiež vynášať úsudok o akýchkoľvek ľudských skutočnostiach, pokiaľ 2420 to vyžadujú základné práva ľudskej osoby alebo spása duší.“⁷⁴
- 2033 *Učiteľský úrad pastierov Cirkvi sa v morálnej oblasti zvyčajne vykonáva katechézou a kázaním pomocou diel teológov a duchovných autorov*. Takto sa z generácie na generáciu pod vedením a dohľadom pastierov prenášal „poklad“ 84 kresťanskej morálky, skladajúci sa z charakteristického súboru noriem, príkazov a čností, ktoré majú pôvod vo viere v Krista a sú oživované láskou. Táto katechéza tradične brala za svoj základ popri „Vyznaní viery“ (*Credo*) a modlitby Otče náš aj Desatoro, ktoré vyjadruje zásady morálneho života platné pre všetkých ľudí.
- 2034 Rímsky pápež a biskupi „ako hodnoverní, čiže Kristovou autoritou obdarení učitelia, hlásajú sebe zverenému ľudu vieru ktorú treba veriť a uplatňovať v morálnom správaní.“⁷⁵ *Riadny a všeobecný učiteľský úrad pápeža* a s ním spojených biskupov učí veriach pravdu, ktorú treba veriť, lásku, ktorú treba preukazovať a blaženosť, v ktorú treba dúfať.
- 2035 Najvyšší stupeň účasti na Kristovej autorite zaisťuje charizma *neomylnosti*. „Vzťahuje sa na celý poklad Božieho zjavenia.“⁷⁶ Vzťahuje sa tiež na všetky prvky učenia, vrátane morálky, bez ktorých nemožno uchovať, vykladať, alebo zachovávať spasiteľné pravdy viery.⁷⁷

2036 Autorita Učiteľského úradu sa vzťahuje aj na jednotlivé príkazy *prirodeného zákona*, pretože ich zachovávanie, 1960 vyžadované Stvoriteľom, je nevyhnutné pre spásu. Keď Učiteľský úrad Cirkvi pripomína príkazy prirodzeného zákona, plní podstatnú časť svojho prorockého úradu hlásať ľuďom, čím skutočne sú, a pripomínať im, čím majú byť pred Bohom.⁷⁸

2037 Boží zákon, zverený Cirkvi, sa hlása veriacim veriacim ako cesta života a pravdy. Veriaci majú teda *právo*⁷⁹, aby boli poučení o spasiteľných Božích prikázaniach, ktoré očisťujú úsudok a pomocou milosti uzdravujú ranený ľudský rozum. Majú *povinnosť* zachovávať ustanovenia a dekréty vydávané zákonitou autoritou Cirkvi. Tieto rozhodnutia vyžadujú poslušnosť v láske, aj vtedy, keď majú disciplinárny ráz. 2041

2038 V diele vyučovania a uplatňovania kresťanskej morálky Cirkev potrebuje oddanosť pastierov, vedecké poznatky teológov a príspevok všetkých kresťanov a ľudí dobrej vôle. Viera a uvádzanie evanjelia do života poskytuje každému kresťanovi skúsenosť života „v Kristovi“, ktorá ho osvecuje 2442 a robí schopným, aby hodnotil božské a ľudské skutočnosti podľa Božieho Ducha.⁸⁰ Tak si Duch Svätý môže poslužiť najponíženejšími, aby osvietil učených a hodnosťou najvyššie postavených.

2039 Všetky Ekleziálne služby sa majú vykonávať v duchu bratskej služby a oddanosti Cirkvi v mene Pána.⁸¹ Zároveň sa má každý pri morálnom posudzovaní svojich vlastných činov vyhýbať uzatváraniu sa do individuálneho uvažovania. Má sa otvoriť ako najlepšie vie, uvažovaniu o dobre všetkých, ako je vyjadrené v prirodzenom i zjavenom morálnom zákone, a potom aj v zákonoch Cirkvi a v autentickom učení Učiteľského úradu o morálnych otázkach. Nemá sa stavať osobné svedomie a rozum do protikladu s morálnym zákonom, 1783 alebo Učiteľskému úradom Cirkvi.

2040 Tak sa môže medzi kresťanmi rozvíjať pravý *synovský duch voči Cirkvi*. Tento duch je morálnym rozvinutím krstnej milosti, ktorá nás zrodila v lone Cirkvi a urobila nás údmi Kristovho Tela. Cirkev nám vo svojej materinskej starostlivosti udeľuje Božie milosrdenstvo, ktoré sa víťazí nad všetkými našimi hriechmi a pôsobí najmä vo sviatosti zmierenia. Ako starostlivá matka nám aj v liturgii deň čo 167 deň hojne rozdáva pokrm Pánovho slova a jeho Eucharistie.

II. Cirkevné prikázania

2041 Cirkevné prikázania sa zoraďujú do línie morálneho života, ktorý nadväzuje na liturgický život a ním sa živí. *Závazný ráz* týchto pozitívnych zákonov, vynesených pastorálnou autoritou Cirkvi, má za cieľ zabezpečiť veriacim nevyhnutne minimum ducha modlitby, morálneho úsilia a rastu v láske k Bohu a k blížnemu.

2042 *Prvé a druhé prikázanie* („Svätiť prikázané sviatky“ a „V nedeľu a v prikázaný sviatok zúčastniť sa na celej svätej omši“) žiada od veriacich účasť na eucharistickej oslave, na ktorej sa zhromažďuje kresťanské spoločenstvo.⁸² Príkaz zasvätenia nedele je doplnený povinnosťou účasti na hlavných liturgických sviatkoch, ktorými si uctieваме tajomstvá Pána, Panny Márie a svätých.⁸⁵

Tretie prikázanie („Aspoň raz do roka sa vyspovedať zo všetkých hriechov a prijať Sviatosť oltárnu“) zabezpečuje prípravu na Eucharistiu prijatím sviatosti zmierenia, ktorou pokračuje dielo obrátenia a odpustenia započaté sviatosťou krstu,⁸³ a minimum pri prijímaní Tela a krvi Pána, viaže sa na sviatky Veľkej noci, ktoré sú počiatkom a stredom kresťanskej liturgie.⁸⁴

2043 *Štvrté prikázanie* („Konať skutky kajúcnosti“) zabezpečuje obdobia askézy a pokánia, ktorými sa pripravujeme na liturgické sviatky; prispieva k tomu, že získavame vládu nad svojimi inštinktmí a slobodu srdca.⁸⁶

Piate prikázanie („Podporovať cirkevné ustanovizne“) 1351 vyjadruje povinnosť veriacich prispievať na hmotné potreby Cirkvi, každý podľa svojich možností.⁸⁷

III. Morálny život a misionárske svedectvo

2044 Vernosť pokrstených je prvotnou podmienkou ohlasovania evanjelia a *poslania Cirkvi vo svete*. Aby poslanstvo spásy 852, ukázalo pred ľuďmi svoju silu pravdy a vyžarovania, musí ho 905 overovať svedectvo života kresťanov. „Svedectvo kresťanského života a dobré skutky konané v nadprirodzenom duchu majú silu privádzať ľudí k viere a k Bohu.“⁸⁸

2045 Pretože kresťania sú údmi Tela, ktorého Hlavou je 753 Kristus,⁸⁹ prispievajú k *budovaniu Cirkvi* pevnosťou svojho presvedčenia a svojho morálneho správania Cirkev rastie, rozvíja sa a šíri svätosťou svojich veriacich,⁹⁰ „kým 828 nedospejeme všetci k stavu dokonalého muža, k miere, ktorá patrí k plnej zrelosti Krista“ (Ef 4,13).

2046 Kresťania svojím životom podľa Krista *urýchľujú príchod* 671, *Božieho kráľovstva*, „kráľovstva spravodlivosti, pravdy 2819 a pokoja“.⁹¹ Nezanedbávajú pritom svoje pozemské úlohy, verní svojmu Učiteľovi ich plnia svedomite, trpezlivo a s láskou.

ZHRNUTIE

2047 Morálny život je duchovný kult. Kresťanské konanie má svoj pokrm v liturgii a v slávení sviatostí.

2048 Cirkevné prikázania sa týkajú morálneho a kresťanského života, ktorý je spojený s liturgiou a živí sa ňou.

2049 Učiteľský úrad pastierov Cirkvi, sa v morálnej oblasti sa zvyčajne vykonáva katechézou a kázaním na základe Desatora, ktoré vyjadruje zásady morálneho života platné pre všetkých ľudí.

2050 Rímsky pápež a biskupi ako autentickí učiteľia hlásajú Božiemu ľudu vieru, ktorú treba veriť a uplatňovať v morálnom správaní. Oni sú tiež oprávnení vyslovovať sa o morálnych otázkach, ktoré patria do oblasti prirodzeného zákona a rozumu.

2051 Neomylnosť Učiteľského úradu pastierov sa vzťahuje na všetky prvky učenia, vrátane morálky, bez ktorých spasiteľné pravdy viery nemožno uchovať, vykladať alebo zachovávať.

1	Lev XIII, Libertas	39	Lumen gentium, 42
	praestantissimum	40	Tamže, Rim 6,3-4
	sv.Tomáš Akvinský, Summa	41	Porov. 1 Kor 12
	theologiae I-II, 90, 1	42	Porov. Jn 15,1-4
2	Tertulián, Adversus Marcionem 2, 4	43	Sv.Atanáz Alexandrijský, Epistulae ad Seraphionem 1, 24
3	Lev XIII, Libertas	44	Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1528
	praestantissimum	45	Tamže, 1529
4	Gaudium et spes 89	46	Tamže, 1525
5	Sv.Augustín, De Trinitate 14, 15, 21	47	Sv.Augustín, In Evangelium Johannis tractatus 72, 3
6	Sv.Tomáš Akvinský, Collationes in	48	Porov. Jn 1,12-18
	decem praeceptis 1	49	Porov. Rim 8,14-17
7	Cicero, La repubblica 3, 22, 33	50	Porov. 2 Pt 1,3-4
8	Porov. Gaudium et spes 10	51	Porov. Jn 17,3
9	Sv.Augustín, Confessiones 2, 4, 9	52	Porov. 1 Kor 2,7-9
10	Pius XII, Humani generis: Denz.-	53	Porov. Jn 4,14; 7,38-39
	Schönm. 3876	54	Sv.Augustín, De gratia et libero arbitrio 17
11	Sv.Augustín, Enerratio in Psalmos	55	Sv.Augustín, De natura te gratia 31
	57, 1	56	Sv.Augustín, Confessiones 13, 36, 51
12	Porov. Rim 7,12	57	Porov. Lumen gentium 12
13	Porov. Rim 7,14	58	Porov. 1 Kor 12
14	Porov. Rim 7,16	59	Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1533-1534
15	Porov. Gal 3,24	60	Sv.Jana z Arcu, Actes du proces
16	Porov. Rim 7	61	Rímsky misál, Prefácia o svätých I
17	Sv.Irenej, Adversus haereses 4, 15,	62	Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1546
1		63	Porov. tamže 1548
18	Sv.Tomáš Akvinský, Summa	64	Sv.Augustín, Sermones 298, 4-5
	theologiae I-II, 107, 1, ad 2	65	Sv.Terézia od Ježiša, Atto di offerta all'Amore misericordioso
19	Porov. Jer 31,3-34	66	Lumen gentium 40
20	Sv.Augustín, De sermone Domini	67	Tamže
	in monte 1	68	Porov. 2 Tim 4
21	Porov. Mt 5,17-19	69	Sv.Gregor Naziánsky, Homiliaein Canticum 8
22	Porov. Mt 15,18-19	70	Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1576
23	Porov. Mt 5,48	71	Lumen gentium 40
24	Porov. Mt 5,44	72	Sv.Gregor Naziánsky, De vita Mosis: PG 44
25	Porov. Mt 6,1-6; 16-18	73	Lumen gentium 17
26	Porov. Mt 6,9-13	74	Codice di Diritto Canonico 747
27	Porov. Mt 7,13-14	75	Lumen gentium 25
28	Porov. Mt 7,21-27	76	Tamže
29	Porov. Lk 6,31	77	Kongregácia pre učenie viery, Mysterium Ecclesiae 3
30	Porov. Jn 15,12	78	Porov. Dignitatis humanae 14
31	Porov. Rim 12-15; 1 Kor 12-13;	79	Porov. Codice di Diritto Canonico 213
	Kol 3-4; Ef 4-5 atd'.	80	Porov. 1 Kor 2,10-15
32	Porov. Rim 14; 1 Kor 5-10	81	Porov. Rim 12,8.11
33	Porov. Jak 1,5;2,12	82	Porov. Codice di Diritto Canonico 1246-1248
34	Porov. Gal 4,1-7.21-31; Rim 8,15	83	Porov. tamže, 989;
35	Porov. Sv.Tomáš Akvinský,		Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 719
	Summa theologiae II-II, 184, 3	84	Porov. tamže, 920;
36	Sv.František Saleský, Trattato		Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 708, 881, 3
	sull'amor di Dio 8, 6	85	Porov. tamže, 1246;
37	Sv.Tomáš Akvinský, Summa		
	theologiae I-II, 90, 4		
38	Porov. Rim 10,4		

Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 881, 1, 4, 880, 3	87 Porov. Codice di Diritto Canonico 222
86 Porov. tamže, 1249-1251;	88 Apostolicam actuositatem 6
Corpus Canonum Ecclesiarum Orientalium 882	89 Porov. Ef 1,22
	90 Lumen gentium, 39
	91 Rímsky misál, Prefácia Krista Kráľa

DESAŤ PRIKÁZANÍ

Exodus 5,6-21	Deuteronomium	Katechetická formula	20,2-17
Ja som Pán, Boh tvoj, . ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny z domu otroctva	Ja som Pán, tvoj Boh , ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny z domu otroctva.		
Nebudeš mať iných bohov okrem mňa.	Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!	1. Jedine Bohu sa budeš klaňať a jeho milovať	
Neurobíš si modlu, ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, dolu na zemi, alebo vo vode pod zemou. Nebudeš sa im klaňať, ani uctievať ich. Lebo ja, Pán, Boh tvoj, som Bohom žiarlivým, ktorý nepravosti otcov tresce na deťoch do tretieho a štvrtého pokolenia u tých, čo ma nenávidia. Milosrdenstvo však preukazuje až do tisíceho pokolenia u tých, čo ma milujú a príkazy moje zachovávajú.			
Nevezmeš mena Pána, Boha tvojho nadarmo. Lebo Pán nenechá bez trestu toho, kto bude brať jeho meno nadarmo.	Nevezmeš meno Pána, svojho Boha nadarmo, lebo Pán nenechá bez... nadarmo.	2. Jeho sväté meno budeš ctíť, nebudeš sa rúhať a falošne prisahať.	
Spomni na sobotňajší deň aby si ho zasvätil. Šesť dní pracuj a vykonávaj svoju robotu, siedmeho dňa je však sobota Pána, Boha tvojho. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ty sám a ani tvoj syn, alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja slúžka, alebo tvoj dobytok, alebo cudzinec, ktorý býva v твоjich bránach. Lebo za šesť dní vytvoril Pán nebo a zem, more a všetko, čo je v nich, v siedmy deň však odpočíval. Preto Pán požehnal a zasvätil ho.	Zachovaj deň sobotňajší, aby si ho zasvätil, ako ti prikázal Pán, tvoj Boh....	3. Zachovaj deň Pána, aby si Bohu nábožne slúžil.	
Cti otca svojho a matku svoju, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, Boh tvoj.	Cti otca svojho a matku svoju...	4. Cti si rodičov a rovnako aj nadriadených.	
Nezabiješ.	Nezabiješ.	5. Nezabiješ.	
Nezosmilníš.	Nezosmilníš.	6. Nedopúšťaj sa nečistých skutkov.	

Nepokradneš.	Nepokradneš.	7. Nekradni.
Neprehovoriš krivého svedectva proti blížnemu svojmu	a nevystúpiš ako falošný svedok proti blížnemu svojmu,	8. Nebudeš krivo prisahať.
Nepožiadaš domu blížneho svojho, ani nepožiadaš manželku blížneho svojho ani sluhu jeho, ani slúžku jeho, ani vola jeho, ani osla, ani ničoho,	nepožiadaš manželku blížneho svojho,	9. Nepožiadaš manželku svojho blížneho.
čo blížneho tvojho je	a nepožiadaš ničoho, čo prináleží tvojmu blížnemu!	10. Nebudeš bažiť po majetku svojho blížneho.

DRUHÝ ODDIEL

Desať prikázaní

„Učiteľ, čo mám robiť...?“

2052 „Učiteľ, čo dobré mám robiť, aby som mal večný život?“. Mládencovi, ktorý kladie túto otázku, Ježiš odpovedá tak, že mu pripomína nevyhnutnosť uznávať Boha ako „jediné Dobrého“, ako najvyššie dobro a prameň všetkého dobra. Potom mu Ježiš hovorí: „Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania!“ 1858 A vypočítava mládencovi prikázania, ktoré sa týkajú lásky k blížnemu: „Nezabiješ! Nescudzoložíš! Nepokradneš! Nebudeš krivo svedčiť! Cti otca i matku!“ Ježiš nakoniec zhrmie všetky tieto prikázania pozitívnym spôsobom: „Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého!“ (Mt 19,16-19).

2053 K tejto prvej odpovedi pripája aj druhú: „Ak chceš byť dokonalý, choď, predaj, čo máš, rozďaj chudobným a budeš mať poklad v nebi. Potom príď a nasleduj ma!“ (Mt 19,21). Táto druhá odpoveď neruší prvú. Nasledovanie Ježiša Krista zahŕňa zachovávanie prikázaní. Zákon sa neruší¹, ale 1968 človek je vyzvaný nájsť zákon v osobe svojho Učiteľa, ktorý je jeho dokonalým naplnením. V troch synoptických evanjeliách sa Ježišova výzva bohatému mladíkovi, aby ho nasledoval ako učeník v poslušnosti a v zachovávaní prikázaní, sa pripája výzva k chudobe a čistote². Evanjeliové rady sú neodlučiteľné od prikázaní. 1973

2054 Ježiš prevzal desať prikázaní, ale zjavil aj silu Ducha, 581 ktorý v nich pôsobí. Hlásal „spravodlivosť“, ktorá prevyšuje „spravodlivosť zákonníkov a farizejov“ (Mt 5,20) ako aj spravodlivosť pohanov.³ Objasnil všetky požiadavky prikázaní. „Počuli ste, že otcom bolo povedané: 'Nezabiješ!' No ja vám hovorím: Pred súd pôjde každý, kto sa na svojho brata hnevá“ (Mt 5,21-22).

2055 Keď mu položia otázku: „Ktoré prikázanie v Zákone je najväčšie? (Mt 22,36), Ježiš odpovedá: „Milovať budeš Pána, 129 svojho Boha, celým svojim srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! To je najväčšie a prvé prikázanie. Druhé je mu podobné: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého! Na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon a Proroci“ (Mt 22,37-40).⁴ Desatoro (Dekalóg) sa má vysvetľovať vo svetle tohto dvojitého a jediného prikázania lásky, ktorá je plnosťou Zákona:

Prikaz: „Nescudzoložíš, nezabiješ, nepokradneš, nepožiadaš, a ktorékoľvek iné prikázanie je zahrnuté v tomto slove: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého. Láska nerobí zle blížnemu; teda naplnením zákona je láska“ (Rim 13,9-10).

Dekalóg (Desatoro) vo Svätom písme

2056 Slovo „Dekalóg“ znamená doslovne „desať slov“ (Ex 34,28; Dt 4,13;10,4). Týchto „desať slov“ Boh zjavil svojmu ľudu na svätom vrchu. Napísal ich „svojím prstom“ (Ex 31,18)⁵ na rozdiel od ostatných prikázav, ktoré napísal 62 Mojžiš.⁶ Sú to vo vlastnom zmysle Božie slová. Sú nám 700 odovzdané v knihe Exodus⁷ a v knihe Deuteronomium.⁸ Už v Starom zákone sa sväté knihy odvolávajú na „desať slov“⁹, ale ich plný zmysel bude zjavený v Novej zmluve v Ježišovi Kristovi.

2057 Dekalóg sa má chápať predovšetkým v súvislosti Exodus 2084 (odchodu z Egypta), ktorý je veľkou udalosťou Božieho vyslobodenia, stojacou v centre Starej zmluvy. Či už sú formulované ako negatívne príkazy, zákazy, alebo ako pozitívne prikázania („cti otca svojho a matku svoju“), týchto „desať slov“ poukazuje na podmienky života oslobodeného od otroctva hriechu. Dekalóg je cestou života:

Ak budeš milovať Pána, svojho Boha, kráčať po jeho cestách a zachovávať jeho nariadenia, prikázania a ustanovenia budeš žiť: Pán ťa rozmnoží (Dt 30,16).

Táto oslobodzujúca sila Dekalógu sa prejavuje napríklad 2170 v prikázaní o sobotnom odpočinku, určenom aj cudzincom a otrokom:

Pamätaj, že si bol otrokom v egyptskej krajine a že ťa Pán, tvoj Boh, vyviedol odtiaľ mocnou pravcou a zdvihnutým ramenom (Dt 5,15).

2058 „Desať slov“ zhrňuje a vyhlasuje Boží zákon: „Tieto 1962 slová hovoril Pán celej vašej pospolitosti mohutným hlasom na vrchu sprostred ohňa, z mraku a z temnoty a nepridal nič. Potom ich napísal na dve kamenné tabule a dal ich mne“ (Dt 5,22). Preto sa aj tie dve tabule nazývajú „svedectvom“ (Ex 25,16). Obsahujú totiž dodatky zmluvy, uzavretej medzi Bohom a jeho ľuďom. Tieto „tabule svedectva“ (Ex 31,18;32,15;34,29) majú uložiť do „archy“ (Ex 25,16;40,1-2).

2059 „Desať slov“ vyslovil sám Boh počas teofánie: („Z tváre 707 do tváre hovoril k vám Pán z ohňa na vrchu“ :Dt 5,4). Patria k zjaveniu, v ktorom Boh zjavuje seba samého a svoju slávu. Dar prikázaní je darom samého Boha a jeho svätej vôle. Boh 2853 sa zjavuje svojmu ľudu tým, že mu dáva spoznať svoju vôľu.

2060 Dar prikázaní a Zákona je súčasťou zmluvy, ktorú Boh uzavrel so svojím ľuďom. Podľa knihy Exodus ľud dostáva zjavenie „desiatich slov“ medzi návrhom zmluvy¹⁰ a jej uzavretím,¹¹ keď sa zaviazal, že „splní“ všetko, čo Pán povedal, a že to bude „poslúchať“ (Ex 24,7). Dekalóg sa vždy 62 uvádza iba po pripomienke zmluvy („Pán, Boh náš, uzavrel na Horebe s nami zmluvu“; Dt 5,2).

2061 Prikázania nadobúdajú svoj plný význam v rámci zmluvy. Podľa Svätého písma morálne konanie človeka má všetok svoj zmysel len v zmluve a skrze ňu. Prvé z „desiatich slov“ pripomínajú, že Boh miloval svoj ľud ako prvý:

Pretože človek za trest pre hriech prišiel z raja slobody do otroctva tohto sveta, tak sa aj prvá veta Desatora, prvé slovo Božích prikázaní týka slobody: „Ja 2086 som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol zo zeme egyptskej, z domu otroctva“ (Dt 5,6;Ex 20,2).¹²

2062 Vlastné prikázania prichádzajú až na druhom mieste; vyjadrujú čo treba robiť na základe príslušnosti k Bohu stanovenej prostredníctvom zmluvy. Mravný spôsob života je 142 *odpoveďou* na iniciatívu Pánovej lásky. Je to vďačnosť, úcta k Bohu a kult vzdávania vďaky. Je spoluprácou na pláne, 2002 ktorý Boh uskutočňuje v dejinách.

2063 Zmluvu a dialóg medzi Bohom a človekom potvrdzuje aj skutočnosť, že všetky prikázania sú vyslovené v prvej osobe („Ja som Pán...“) a adresujú sa inej osobe („Ty...“). Vo všetkých Božích prikázaniach adresáta označuje osobné zámeno v *jednotnom čísle*. Boh dáva poznať svoju vôľu každému 878 osobitne, ale zároveň aj celému ľudu:

Pán „prikazoval lásku k Bohu a naznačoval spravodlivosť voči bližnému, aby človek nebol ani nespravodlivý ani nehodný Boha; a Desatorom pripravoval človeka na svoje priateľstvo a na svornosť s bližnými... Slová Desatora ostávajú podobne aj u nás kresťanov a Pánovým príchodom v tele sa nerušia, ale sa rozširujú a zveľaďujú.“¹³

Dekalóg v Tradícii Cirkvi

2064 Tradícia Cirkvi, verná Svätému Písmu a v súlade s Ježišovým príkladom priznala Dekalógu prvoradú dôležitosť a význam.

2065 *Už od čias svätého Augustína má Desatoro závažné miesto v katechéze tých, čo sa pripravujú na krst a v katechéze veriacich. V XV. storočí sa zvyklo vyjadrovať prikázania Desatora kladnými formuláciami a vo veršoch, ktoré sa ľahko učili naspamäť. Ešte aj dnes sa zčasti používajú. Katechizmy Cirkvi často vysvetľovali kresťanskú morálku na základe „desiatich prikázaní“.*

2066 *V priebehu dejín sa menilo rozdelenie a číslovanie prikázaní. Tento katechizmus sa pridrža rozdelenia prikázaní, ako ho zaviedol svätý Augustín, a ktoré sa stalo tradičným v Katolíckej cirkvi. To isté rozdelenie majú aj luterské vyznania. Grécki Otcovia vytvorili trochu odlišné rozdelenie, ktoré sa nachádza v pravoslávnych (ortodoxných) cirkvách a v reformovaných spoločenstvách.*

2067 Desať prikázaní vyjadruje požiadavky lásky k Bohu a k bližnému. Prvé tri sa vzťahujú predovšetkým na lásku 1853 k Bohu a ďalších sedem na lásku k bližnému.

Ako sú dve prikázania lásky, v ktorých, ako hovorí Pán, spočíva celý Zákon a Proroci ...tak aj desať prikázaní je daných na dvoch tabuliach. Tri sú napísané na jednej tabuli a sedem na druhej.¹⁴

2068 Tridentský koncil učí, že desať prikázaní zaväzuje kresťanov a že aj ospravedlivený človek je povinný ich 1993 zachovávať.¹⁵ A Druhý vatikánsky koncil potvrdzuje: „Biskupi ako nástupcovia apoštolov dostávajú od Pána ...poslanie 888 učiť všetky národy a hlásať evanjelium všetkému stvoreniu, aby všetci ľudia dosiahli spásu vierou, krstom a zachovávaním prikázaní“.¹⁶

Jednota Dekalógu

2069 Dekalóg tvorí nedeliteľný celok. Každé „slovo“ odkazuje 2534 na všetky ostatné; navzájom sa podmieniajú. Obidve tabule sa vzájomne objasňujú; tvoria organickú jednotu. Prestúpiť jedno prikázanie znamená porušiť všetky ostatné.¹⁷ Nemožno čtiť druhých bez toho, aby sme nevelebili Boha, ich Stvoriteľa. Nemôžeme sa klaňať Bohu bez toho, aby sme nemilovali všetkých ľudí, ktorí sú jeho stvoreniami. Desatoro zjednocuje teologálny (na Boha sa vzťahujúci) a sociálny život človeka.

Dekalóg a prirodzený zákon

2070 Desať prikázaní patrí k Božiemu zjaveniu. Zároveň nás učí pravej ľudskosti človeka. Zdôrazňuje jeho podstatné 1955 povinnosti a tým nepriamo i základné práva obsiahnuté v prirodzenosti ľudskej osoby. Dekalóg je privilegovaným vyjadrením „prirodzeného zákona“.

*Lebo Boh dal najprv prirodzené zákony, ktoré vstúpil do srdca ľudí. Neskôr sa uspokojil s tým, že im ich pripomenul. To bol Dekalóg.*¹⁸

2071 Prikázania Dekalógu boli zjavené, hoci boli prístupné 1960 samému rozumu. Hriechne ľudstvo potrebovalo toto zjavenie, aby dosiahlo úplné a bezpečné poznanie požiadaviek prirodzeného zákona:

*Úplné objasnenie prikázaní Desatora sa v stave hriechu stalo potrebným, pretože svetlo rozumu sa zatemnilo a vôľa sa dostala na scestie.*¹⁹

Božie prikázania poznáme prostredníctvom Božieho zjavenia, ktoré nám predkladá Cirkev, a hlasom mravného svedomia. 1777

Záväznosť Dekalógu

2072 Pretože prikázania Desatora vyjadrujú základné 1858 povinnosti človeka voči Bohu a blížnemu, sú vo svojom základnom obsahu *vážne* záväzné. V podstate sú nemeniteľné 1958 a zaväzujú vždy a všade. Nikto nemôže od nich nikoho dišpenzovať. Desať prikázaní vryl Boh do srdca človeka.

2073 Poslušnosť voči prikázaniam zahŕňa aj záväzky, ktorých predmet je sám osebe ľahký. Piate prikázanie zakazuje napríklad slovné urážky, ale tieto môžu byť ťažkým hriechom iba na základe okolností, alebo úmyslu toho, kto ich vyslovuje.

„Bezo mňa nemôžete nič urobiť“

2074 Ježiš povedal: „Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa 2732 nemôžete nič urobiť“ (Jn 15,5). Ovocím, o ktorom je tu reč, je svätosť života, plodného zo spojenia s Kristom. Keď veríme v Ježiša Krista, máme účasť na jeho tajomstvách 521 a zachovávame jeho prikázania, sám Spasiteľ prichádza, aby v nás miloval svojho Otca a svojich bratov, nášho Otca a našich bratov. Vďaka Duchu Svätému sa jeho osoba stáva živým a vnútorným pravidlom nášho konania. „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (Jn 15,12).

ZHRNUTIE

2075 „Učiteľ, čo dobré mám robiť, aby som mal večný život?... Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania“ (Mt 19,16 - 17).

2076 Svojím konaním a svojím kázaním Ježiš dosvedčil trvalú platnosť Dekalógu.

2077 Dar Desatora bol udelený v rámci zmluvy, ktorú Boh uzavrel so svojím ľudom. Božie prikázania dostávajú svoj pravý význam v tejto Zmluve a skrze ňu.

2078 Tradícia Cirkvi, verná Svätému Písmu a v súlade s Ježišovým príkladom, uznala základnú dôležitosť a význam Dekalógu. a význam.

2079 Desatoro tvorí organickú jednotu, v ktorej každé „slovo“ alebo „prikázanie“ odkazuje na celok. Prestúpiť jedno prikázanie znamená porušiť celý Zákon.²⁰

2080 Desatoro je privilegované vyjadrenie prirodzeného zákona; poznávame ho prostredníctvom Božieho zjavenia a ľudským rozumom.

2081 Dekalóg (Desať prikázaní) vyjadruje vo svojom základnom obsahu vážne záväzné povinnosti. No poslušnosť voči týmto prikázaniam zahŕňa aj záväzky, ktorých predmet je sám osebe ľahký.

2082 To, čo Boh prikazuje, robí možným svojou milosťou.

¹ Porov. Mt 5,17

² Porov. Mt 19,6-12; 21,23-29

³ Porov. Mt 5,46-47

⁴ Porov. Dt 6,5; Lv 19,18

⁵ Porov. Dt 5,22

⁶ Porov. Dt 31,9,24

⁷ Porov. Ex 20,1,17

⁸ Porov. Dt 5,6-22

⁹ Porov. napr. Oz 4,2; Jer 7,9; Ez 18,5-9

¹⁰ Porov. Ex 19

¹¹ Porov. Ex 24

¹² Origenes, Homiliae in Exodum, 8, 1

¹³ Sv. Irenej Lyonský Adversus haereses, 4, 16, 3-4

¹⁴ Sv. Augustín, Sermones, 33, 2, 2

¹⁵ Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schön., 1569-1570

¹⁶ Lumen gentium, 24

¹⁷ Porov. Jak 2,10-11

¹⁸ Sv. Irenej Lyonský, Adversus haereses, 4, 15, 1

¹⁹ Sv. Bonaventúra, In libros sententiarum, 4, 37, 1, 3

²⁰ Porov. Jak 2,10-11

PRVÁ KAPITOLA

„MILOVAŤ BUDEŠ PÁNA, SVOJHO BOHA, CELÝM SVOJÍM SRDCOM, CELOU SVOJOU DUŠOU ACELOU SVOJOU MYSĽOU“

2083 Ježiš zhrnul povinnosti človeka voči Bohu do týchto slov: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou!“ (Mt 22,37)¹. Je 367 to bezprostredná ozvena na slávnostnú výzvu: „Počúvaj, Izrael: Pán, náš Boh, je jediný Pán!“ (Dt 6,4).

Boh miloval prvý. Láska jediného Boha sa pripomína v prvom z „desiatich slov“. Nasledujúce prikázania potom 199 rozvádajú odpoveď lásky, na ktorú je človek povinný aby ju dal svojmu Bohu.

1 . č l á n o k PRVÉ PRIKÁZANIE

„Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva. Nebudeš mať iných bohov okrem mňa! Neurobiš si modlu ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, alebo dolu na zemi, alebo vo vode pod zemou! Nebudeš sa im klaňať a ani uctievať ich!“ (Ex 20, 2-5).²

Je napísané: „Pánovi, svojmu Bohu, sa budeš klaňať a jedine jemu budeš slúžiť“ (Mt 4,10).

I. „Pánovi, svojmu Bohu, sa budeš klaňať a jemu budeš slúžiť“

2084 Boh sa dáva poznať tým, že pripomína svoje všemohúce, láskavé a oslobodzujúce konanie v dejinách toho národa, ku 2057 ktorému sa obracia: „Ja som ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva“. Prvá veta obsahuje prvé prikázanie Zákona: „Pána, Boha svojho, budeš sa báť, jemu budeš slúžiť... Nebudeš nasledovať cudzích bohov“ (Dt 6,13-14). Prvá výzva a spravodlivá požiadavka Boha, je aby ho človek prijal a aby 398 sa mu klaňal

2085 Jediný a pravý Boh zjavuje najprv svoju slávu 200 Izraelovi.³ Zjavenie povolania človeka a pravdy o ňom sa viaže na zjavenie Boha. Človek je povolaný, aby svedčil 1701 o Bohu tým, že koná ako to zodpovedá jeho stvoreniu „na obraz a podobu Boha“.

Nikdy nebude iných bohov, Tryfón a od vekov ani iných nebolo... okrem toho Boha, ktorý stvoril a usporiadal vesmír. My si nemyslíme, že náš Boh sa líši od vášho. Je to ten istý, ktorý vyviedol vašich otcov z Egypta „svojou mocnou rukou a vztyčeným ramenom“. Nevkladáme svoje nádeje do nejakého iného lebo, iného Boha niet, ale do toho istého ako vy, Boha Abrahámovho, Izákovho a Jakubovho⁴.

2086 „Prvé z prikázání obsahuje vieru, nádej a lásku: „Ja som Pán, tvoj Boh“ v skutočnosti hovoríme o bytí stálom, nemeniteľnom, stále tom istom, vernom, dokonale 212 spravodlivom. Z toho vyplýva, že musíme nevyhnutne prijímať jeho slová, veriť v neho a úplne mu dôverovať. On je všemohúci, milostivý a nekonečne ochotný robiť dobro. Kto by do neho nekladal celú svoju nádej? A kto by ho mohol nemilovať, keď hľadá na poklady dobroty a nežnosti, ktorými nás zahrnul? Z toho vyplýva aj formula, ktorú Boh používa vo Svätom písme či už na začiatku alebo na konci svojich 2061 príkazov: 'Ja som Pán',⁵.

Viera 1814- 1816

2087 Náš mravný život má svoj prameň vo viere v Boha, ktorý nám zjavuje svoju lásku. Svätý Pavol hovorí o „poslušnosti 143 viery“ (Rim 1,5);⁶ ako o prvej povinnosti. V tom, že ľudia „nepoznajú“ Boha, vidí počiatok a vysvetlenie všetkých morálnych vykoľajení.⁷ Našou povinnosťou voči Bohu je veriť v neho a vydávať o ňom svedectvo.

2088 Prvé prikázanie od nás žiada, aby sme chránili a živili svoju vieru so všetkou rozvážnosťou a bdelosťou a odvrhli všetko, čo je proti nej. Proti viere možno hrešiť rôznymi spôsobmi:

Dobrovoľné pochybovanie o viere zanedbáva alebo odmieta 157 považovať za pravdivé, čo Boh zjavil a čo Cirkev predkladá veriť. *Nedobrovoľné pochybovanie* znamená váhavosť vo viere, ťažkosť pri prekonávaní námitok spojených s vierou, alebo aj úzkostlivosť vo viere, ktorá vyplýva z jej nejasností. Ak sa pochybovanie vedome pestuje, môže viesť k zaslepenosti ducha.

2089 *Nevera* je nedbalosť o zjavenú pravdu alebo dobrovoľné odmietnutie súhlasu s ňou. *Heréza* je po prijatí krstu 162, „tvrdšíjné popieranie nejakej pravdy, ktorú treba veriť 817 Božskou a katolíckou vierou, alebo tvrdšíjné pochybovanie o nej. *Apostázia* je úplné odvrhnutie kresťanskej viery. *Schizma* je odmietnutie podrobiť sa pápežovi, alebo odmietnutie spoločenstva s členmi Cirkvi, ktorí sú mu podriadení“⁸.

Nádej 1817- 1821

2090 Keď sa Boh zjavuje a volá človeka, tento nemôže na božskú lásku plne odpovedať iba svojimi vlastnými silami. Musí dúfať, že Boh mu dá schopnosť odplatiť túto jeho lásku 1996 a konať zhodne s príkazom lásky. Nádej je dôverujúce očakávanie Božieho požehnania a oblažujúceho videnia Boha; je to aj obava uraziť Božiu lásku a vyvolať trest.

2091 Prvé prikázanie sa týka aj hriechov proti nádeji, ktorými sú zúfalstvo a opovážlivosť:

V zúfalstve človek prestáva dúfať, že ho Boh spasí, že mu pomôže, aby dosiahol spásu, alebo že mu odpustí hriechy. 1864 Protiví sa Božej добрote, jeho spravodlivosti - lebo Pán je verný svojim prisľúbeniam - a jeho milosrdenstvu.

2092 Sú dva druhy *opovážlivosti*: buď človek preceňuje svoje 2732 schopnosti (dúfa, že sa môže spasiť bez pomoci zhora) alebo sa príliš spolieha na Božiu všemohúcnosť a milosrdenstvo (dúfa, že dosiahne Božie odpustenie bez obrátenia a večnú slávu bez zásluh).

Láska 1822- 1829

2093 Viera v Božiu lásku zahrňuje výzvu a povinnosť odpovedať na Božiu lásku úprimnou láskou. Prvé prikázanie nám prikazuje milovať Boha nadovšetko a všetky stvorenia pre neho a kvôli nemu.⁹

2094 Proti Božej láske sa možno prehrešiť rozličnými spôsobmi: *Lahostajnosť* nedbá o Božiu lásku alebo odmieta o nej uvažovať; podceňuje jej ochotu a popiera jej silu. *Nevďačnosť* zabúda alebo odmieta uznať Božiu lásku a odplácať sa láskou za lásku. *Vlažnosť* je váhanie alebo nedbalosť pri odpovedi na Božiu lásku; môže zahrňovať aj odmietnutie oddať sa láske. *Odpor* alebo duchovná lenivosť ide až k odmietnutiu 2733 radosti, ktorá pochádza od Boha, a k odporu voči každému 2303 dobru. *Nenávisť* voči Bohu pochádza z pýchy: protiví sa Božej láske, krotého dobrotu popiera a odvažuje sa mu zlorečiť za to, že zakazuje hriechy a ukladá tresty.

II. Jedine jemu sa budeš klaňať

2095 Teologálne čnosti *viera, nádej a láska* stvárnajú a oživujú morálne čnosti. Láska nás tak vedie k tomu, aby 1807 sme dávali Bohu, čo mu vo všetkej spravodlivosti ako jeho stvorenia dlhujeme. K takému postojú nás pripravuje *čnosť nábožnosti*.

Klaňanie 2628

2096 Klaňanie *sa* (adorácia) je hlavným úkonom čnosti nábožnosti. Klaňať sa Bohu znamená uznávať ho za Boha, Stvoriteľa a Spasiteľa, za Pána a Učiteľa všetkého, čo jestvuje, za nekonečnú a milosrdnú Lásku: „Pánovi, svojmu Bohu sa budeš klaňať a jedine jemu budeš slúžiť“ (*Lk* 4,8), hovorí Ježiš, citujúc Deuteronomium.¹⁰

2097 Klaňať sa Bohu znamená v úcte a v absolútnej 2807 podriadenosti uznávať „ničotu stvorenia“, ktoré jestvuje iba vďaka Bohu. Klaňať sa Bohu znamená chváliť ho, velebiť ho ako Mária v Magnifikate a seba pokorovať tým, že, s vďačnosťou vyznávame, aké veľké veci urobil, a že jeho meno je sväté.¹¹ Klaňanie sa jedinému Bohu oslobodzuje človeka od uzavretia sa do seba, do otroctva hriechu a modloslužby sveta.

Modlitba 2558

2098 Úkony viery, nádeje a lásky, ktoré nariaďuje prvé prikázanie, sa uskutočňujú v modlitbe. Pozdvihnutie ducha k Bohu je výrazom nášho klaňania sa Bohu: modlitba chvály a vzdávania vďaky, vzývania a prosby. Modlitba je nevyhnutnou podmienkou, aby sme mohli poslúchať Božie prikázania. Treba sa „stále modliť a nechabovať“ (*Lk* 18,1). 2742

Obeta

2099 Je správne prinášať Bohu obety ako znak klaňania sa, vďačnosti, prosby a spoločenstva s ním. „Pravou obetou je každý čin, ktorého motívom je úplne sa oddať vo svätom spoločenstve Bohu, čiže je zameraný na dobro, ktoré nás môže 613 urobiť naozaj blaženými.“¹²

2100 Aby naša obeta bola pravá, musí byť vonkajšia obeta výrazom duchovnej obety: „Obetou Bohu milou je duch 2711 skrúsený“ (*Ž* 51, 19). Proroci Starej zmluvy často odsudzovali obety, ktoré sa konali bez vnútornej účasti¹³, alebo bez ich spojenia s láskou k bližnému.¹⁴ Ježiš pripomína slová proroka Ozeáša: „Milosrdenstvo chcem, a nie obetu“ (*Mt* 9,13).¹⁵ Jedinou dokonalou obetou je tá, ktorú priniesol Ježiš Kristus na kríži ako úplný dar lásky Otcovi 614 a pre našu spásu.¹⁶ Ak sa spájame s jeho obetou, môžeme urobiť zo svojho života obetu Bohu. 618

Prisľúbenia a sľuby

2101 Pri viacerých príležitostiach sa od kresťanom vyžaduje aby urobil sľub Bohu. Krst a birmovanie, manželstvo 1237 a sviatostná vysviacka to vyžadujú vždy. Kresťan môže aj z osobnej nábožnosti prisľúbiť Bohu nejaký skutok, modlitbu, almužnu púť a pod. Vernosť tomu, čo človek sľúbil, je 1064 výrazom patričnej úcty voči božskému majestátu a lásky k vernému Bohu.

2102 „Sľub čiže uvážený a slobodný prisľub daný Bohu o možnom a väčšom dobre, sa musí splniť z čnosti nábožnosti“.¹⁷ Sľub je *úkon nábožnosti*, ktorým kresťan ponúka Bohu sám seba alebo mu sľubuje nejaký dobrý skutok. Ak dodrží svoje sľuby, dáva teda Bohu to, čo mu sľúbil alebo zasvätil. Skutky apoštolov nám ukazujú svätého Pavla, ako dbal na to, aby dodržal sľuby, ktoré urobil.¹⁸

2103 Cirkev priznáva príkladnú hodnotu sľubom žiť podľa 1973 evanjeliových rád¹⁹:

*Matka Cirkev sa raduje, že má vo svojom lone hodne mužov a žien, ktorí bližšie nasledujú Krista v jeho zrieknutí 914 sa sám seba a výraznejšie to prejavujú tým, že v slobode Božích detí prijímajú chudobu a zriekajú sa vlastnej vôle. Podrobujú sa totiž v poslušnosti kvôli Bohu vo veciach dokonalosti viac, ako to ukladá prikázanie, aby sa plnšie pripodobnili poslušnému Kristovi.*²⁰

*V určitých prípadoch môže Cirkev z primeraných dôvodov dišpenzovať od daných sľubov a prisľúbení.*²¹

Sociálna úloha náboženstva a právo na náboženskú slobodu

2104 „Všetci ľudia sú povinní hľadať pravdu, predovšetkým v tom, čo sa týka Boha a Cirkvi a poznanú pravdu prijať 2467 a zachovávať“.²² Táto povinnosť vyplýva z „ich vlastnej prirodzenosti“.²³ Nie je v rozpore „s úprimnou úctou“ voči rôznym náboženstvám, ktoré „nezriedka odzrkadľujú lúč tej Pravdy, ktorá osvecuje všetkých ľudí“²⁴, ani s požiadavkou 851 lásky, ktorá kresťanov pobáda k tomu, aby „láskavo, rozvážne zaobchádzali s ľuďmi, ktorí sa mýlia alebo sú neznalí vo veciach viery“.²⁵

2105 Povinnosť vzdávať Bohu pravú úctu sa týka tak jednotlivého človeka, ako aj spoločnosti. Je to „tradičné katolícke učenie o morálnej povinnosti jednotlivcov a spoločnosti voči pravému náboženstvu a jedinej Cirkvi 854 Kristovej“.²⁶ Tým, že Cirkev neprestajne hlása ľuďom evanjelium, pracuje na tom, aby mohli „preniknúť

kresťanským duchom zmysľanie, mravy, zákony a štruktúry spoločnosti,²⁷ v ktorej žijú. Spoločenskou povinnosťou kresťanov je 898 rešpektovať a prebúdať v každom človeku lásku k pravde a k dobru. Táto povinnosť od nich vyžaduje, aby šírili poznanie kultu jediného pravého náboženstva, ktoré je v Katolíckej a apoštolskej cirkvi.²⁸ Kresťania sú povolani, aby boli svetlom sveta.²⁹ Cirkev takto dosvedčuje Kristovu kráľovskú moc nad celým stvorením a zvlášť nad ľudskou spoločnosťou.³⁰

2106 “V náboženskej oblasti nikto nesmie byť nútený, aby konal proti svojmu svedomiu, ani sa nikomu nesmie brániť, 160, aby v patričných medziach ako jednotlivец alebo v spojení 1782 s inými konal podľa vlastného svedomia súkromne i verejne“.³¹ Toto právo sa zakladá na samej prirodzenosti 1738 ľudskej osoby, ktorej dôstojnosť vyžaduje, aby slobodne súhlasila s Božou pravdou, ktorá presahuje časný poriadok. Preto toto právo „pretrváva aj u tých, ktorí zanedbávajú povinnosť hľadať a prijať pravdu“.³²

2107 “Ak sa vzhľadom na zvláštne okolnosti u niektorého národa pripisuje v právnom poriadku štátu jednému istému náboženskému spoločenstvu osobitné občianske uznanie, je potrebné, aby sa zároveň všetkým občanom a všetkým náboženským spoločenstvám uznalo a rešpektovalo základné právo na slobodu v náboženskej oblasti“.³³

2108 Právo na náboženskú slobodu neznamená ani morálnu povinnosť súhlasiť s omylom,³⁴ ani predpokladané právo na 1740 omyl³⁵, ale prirodzené právo ľudskej osoby na občiansku slobodu, čo znamená, že nemá byť v oprávnených medziach vystavená v náboženskej oblasti vonkajšiemu nátlaku zo strany politickej moci. Toto prirodzené právo „má byť uznané v právnom poriadku spoločnosti tak, aby sa stalo občianskym právom“.³⁶

2109 Právo na náboženskú slobodu nemôže byť samo o sebe ani 2244 neobmedzené³⁷, ani obmedzené iba „pozitivisticky alebo naturalisticky chápaným verejným poriadkom.“³⁸ „Oprávnené medze“, vlastné tomuto právu, musia byť určené s politickou 1906 rozvážnosťou pre každú spoločenskú situáciu podľa požiadaviek spoločenského dobra a schválené občianskou autoritou podľa „právnych noriem, ktoré sa zhodujú s objektívnym morálnym poriadkom“.³⁹

III. „Nebudeš mať iných bohov okrem mňa“

2110 Prvé prikázanie zakazuje uctievať iných bohov okrem jediného Pána, ktorý sa zjavil svojmu ľudu. Zakazuje poveru a bezbožnosť. Povera predstavuje istým spôsobom zvrátenú premrštenosť náboženstva; bezbožnosť je opačná chyba, ktorá je nedostatkom čnosti nábožnosti.

Povera

2111 Povera je úchylka náboženského citenia a úkonov, ktoré z ono ukladá. Môže sa predstierať aj vyskytnúť pod rúškom kultu, ktorý vzdávame pravému Bohu, keď sa napríklad istým, ináč oprávneným, alebo potrebným úkonom, pripisuje takmer magická dôležitosť. Pripisovať účinnosť iba materiálnej stránke modlitieb, alebo sviatostných znakov, bez ohľadu na vnútorné dispozície, ktoré vyžadujú, znamená upadnúť do povery.⁴⁰

Modloslužba

2112 Prvé prikázanie odsudzuje *mnohobožstvo* (polyteizmus). Vyžaduje od človeka, aby neveril v iných bohov okrem Boha, aby neuctieval iné božstvá, okrem Jediného. Sväté písmo 210 neprestajne pripomína odmietnutie modiel „zo striebra a zo zlata“, ktoré „sú dielom ľudských rúk“, ktoré „majú ústa, ale nehovoria, majú oči, a nevidia“. Tieto bezmocné modly robia bezmocným aj človeka: „im budú podobní ich tvorcovia a všetci, čo v ne veria“ (Ž 115,4-5.8).⁴¹ Boh naopak, je „živý Boh“ (Joz 3,10; Ž 42,3 a i.), ktorý dáva život a zasahuje do dejín.

2113 Modloslužba sa netýka len nepravých pohanských kultov. Zostáva trvalým púčením pre vieru. Spočíva v zbožšovaní 2534, toho, čo nie je Boh. Modloslužbou je, keď človek uctieva 398 stvorenie namiesto Boha a klania sa mu, či už ide o bôžikov alebo o démonov (napr. satanizmus), o moc, rozkoš, rasu, 2289 predkov, štát, peniaze a pod. „Nemôžete slúžiť aj Bohu, aj mamone“ hovorí Ježiš (Mt 6,24). Mnoho mučeníkov zomrelo, lebo sa nekľanali „Šelme“⁴² a odmietali dokonca predstierať, 2473 že ju uctieva. Modloslužba odmieta jedinu zvrchovanosť Boha; je teda nezlučiteľná z božským spoločenstvom.⁴³

2114 Ľudský život dostáva jednotu v klaňaní sa Jedinému. Prikázanie klaňať sa iba Pánovi zjednodušuje človeka a chráni ho pred bezhraničnou roztrieštenosťou. Modloslužba je prevrátenosťou náboženského citu, ktorý je človekovi vrozený. Modloslužobník je ten, „kto svoj nezničiteľný zmysel pre Boha vzťahuje na čokoľvek iné než na Boha“.⁴⁴

Veštenie a mágia

2115 Boh môže zjaviť budúcnosť svojím prorokom, alebo iným svätým. Napriek tomu však správny postoj kresťana, čo sa týka budúcnosti, spočíva v tom, že sa s dôverou odovzdá do rúk Prozreteľnosti a zriekne sa každej nezdravej zvedavosti 305 v tejto veci. Nepezieravosť môže byť nedostatkom zodpovednosti.

2116 Treba odmietnuť všetky formy *veštenia*: utiekať sa k satanovi alebo k démonom, vyvolávať mŕtvych alebo iné praktiky, o ktorých sa nepravom predpokladá, že odhaľujú budúcnosť.⁴⁵ Za konzultovaním horoskopov, za astrológiou, čítaním z ruky, výkladom predtúch alebo veštíeb, za jasnovidectvom a utiekaním sa k médiám sa skrýva vôľa mať vládu nad časom, nad dejinami a nakoniec nad ľuďmi a zároveň túžba nakloniť si skryté mocnosti. Je to v protiklade s úctou a rešpektom, spojeným s láskyplnou bázňou, ktorú dlhujeme jedine Bohu.

1217 Všetky praktiky *mágie* a *čarodejníctva*, ktorými si človek chce podmaniť skryté mocnosti, aby ich postavil do svojich služieb a dosiahol nadprirodzenú moc nad blíznym - hoci aj preto, aby mu získal zdravie - vážne odporujú čnosti nábožnosti. Takéto praktiky sú ešte väčšmi odsúdeniahodné, ak sú spojené s úmyslom škodiť druhému, alebo ak sa pri nich dovoľáva zásah zlých duchov. Aj nosenie amuletov je hodné pokarhania. *Špiritizmus* je často spojený s veštickými a magickými praktikami. Preto Cirkev pred ním varuje veriacich. Používanie tzv. tradičných spôsobov liečenia liekov a praktik neoprávňuje ani vzývanie zlých mocností, ani zneužívanie dôvery iných.

Neúcta voči Bohu

2118 Prvé Božie prikázanie odsudzuje hlavné hriechy proti úcte k Bohu: pokúšanie Boha slovami alebo skutkami, svätokrádež a svätokupectvo (simonia).

2119 *Pokúšanie Boha* spočíva v tom, že sa slovami alebo skutkami podrobuje skúške jeho dobrota a jeho všemohúcnosť. 394 Tak chcel aj Satan dosiahnuť od Ježiša, aby sa vrhol z chrámu, a tak prinútil Boha zakročiť.⁴⁶ Ježiš mu čelí Božím slovom: „Nebudeš pokúšať Pána, svojho Boha“ (Dt 6,16). Vyzývavý postoj, obsiahnutý v takomto pokúšaní Boha, zraňuje úctu a dôveru, akú sme povinní mať k nášmu Stvoriteľovi a Pánovi. V ňom sa skrýva vždy aj pochybovanie 2088 o Božej láske, prozreteľnosti a moci.⁴⁷

2120 *Svätokrádež* spočíva v znesväcovaní alebo v nedôstojnom zachádzaní so sviatosťami a inými liturgickými úkonmi, ako aj osobami, predmetmi a vecami, zasvätenými Bohu. Svätokrádež je ťažký hriechom, najmä ak sa pácha proti Eucharistii, pretože v tejto sviatosti je podstatne prítomné 1374 samotné Kristovo Telo⁴⁸.

2121 *Svätokupectvo* (simónia)⁴⁹ sa definuje ako kupovanie alebo predávanie duchovných skutočností. Čarodejníkovi Šimonovi, ktorý si chcel kúpiť duchovnú moc, ktorú videl pôsobiť v apoštoloch, Peter odpovedá: „Tvoje striebro nech je zatratené aj s tebou, pretože si si myslel, že možno Boží dar získať za peniaze“ (Sk 8,20). Tým sa odvoláva na Ježišove slová: „Zadarmo ste dostali, zadarmo dávajte“ (Mt 10,8).⁵⁰ Je nemožné privlastniť si duchovné dobré a správať 1578 sa voči nim ako vlastníci alebo páni, lebo ich zdrojom je Boh. Možno ich dostať iba ako dar on neho.

2122 *„Za vysluhovanie sviatostí okrem obiet určených kompetentnou vrchnosťou nech vysluhovateľ nežiada nič. Pričom má dbať, vždy na to, aby chudobní neboli pozbavení sviatostnej pomoci len pre svoju chudobu. „⁵¹ Kompetentná autorita určuje tieto „príspevky“ podľa zásady, že kresťanský ľud má pomáhať pri vydržiavaní služobníkov Cirkvi: „Robotník si zaslúži svoj pokrm“ (Mt 10,10).⁵²*

Ateizmus

2123 *„Mnohí naši súčasníci ...nechápu alebo výslovne odmietajú ...dôverné životné spojenie s Bohom, takže 29 ateizmus treba započítať medzi najväčšie javy našej doby“.⁵³*

2124 Názov ateizmus označuje veľmi rozmanité javy. Jedna jeho častá forma je praktický materializmus, ktorý ohraničuje svoje potreby a svoje ambície len na priestor a čas. Ateistický humanizmus sa mylne domnieva, že človek „si je sám sebe cieľom, jediným pôvodcom a tvorcom svojich dejín“.⁵⁴ Iná forma súčasného ateizmu očakáva oslobodenie človeka prostredníctvom ekonomického a sociálneho oslobodenia, ktorému vraj „prekáža náboženstvo samou svojou povahou, keďže vzbudzuje v človeku nádej v iluzórny budúci 1049 život a tým ho odvracia od budovania pozemskej spoločnosti“.⁵⁵

2125 Ateizmus je hriech proti čnosti nábožnosti,⁵⁶ pretože popiera, alebo odmieta existenciu Boha. Úmysel a okolnosti môžu veľmi zmenšiť zodpovednosť za tento hriech. Na vzniku 1535 a rozšírení ateizmu „môžu mať nemalý podiel i veriaci, ak pre zanedbanie výchovy vo viere, pre pomýlený výklad učenia alebo aj pre nedostatky ich náboženského, mravného a spoločenského života dá sa o nich povedať, že skôr zahaľujú, než odhaľujú pravú tvár náboženstva a Boha“.⁵⁷

1226 Ateizmus sa často zakladá na nesprávnom chápaní ľudskej 396 nezávislosti, ktorá zachádza až k odmietnutiu akejkoľvek závislosti na Bohu.⁵⁸ V skutočnosti „uznávať Boha nie je vôbec v rozpore s dôstojnosťou človeka, lebo táto dôstojnosť 154 má práve v Bohu svoj základ a svoje dovŕšenie“.⁵⁹ Cirkev vie, „že jej poslanstvo je v súlade s najhlbšími túžbami ľudského srdca“.⁶⁰

Agnosticismus

2127 Agnosticizmus má viacero podôb. Agnostik v určitých prípadoch odmieta popierať Boha, ba dokonca predpokladá jestvovanie transcendentnej bytosti, ktorá sa však nemôže zjaviť a o ktorej nikto nevie nič povedať. V iných prípadoch sa agnostik nevyslovuje o existencii Boha a vyhlasuje, že ju 36 nemožno dokázať, ba ani ju tvrdiť alebo popierať.

2128 Agnosticizmus môže niekedy obsahovať akési hľadanie Boha, ale takisto môže predstavovať aj ľahostajnosť, útek pred poslednou otázkou existencie a lenivosť morálneho 1036 svedomia. Veľmi často sa agnosticizmus rovná praktickému ateizmu.

IV. „Neurobíš si nijakú kresanú modlu...“

1159- 1162

2129 Boží príkaz zahrňoval zákaz akéhokoľvek zobrazovania Boha ľudskou rukou. Deuteronomium vysvetľuje: „Veď ste nevideli nijakú postavu, keď Pán hovoril k vám spomedzi ohňa na vrchu Horeb, aby ste nepoblúdili a neurobili si nijakú kresanú modlu“ (Dt 4,15-16). Absolútne transcendentný Boh sa zjavil Izraelovi.

„On je všetko“, ale zároveň „je väčší než jeho diela“ (Sir 43,27-28). „On je prapôvodca všetkej 300 stvorenej krásy“ (Múd 13,3). 2500

2130 A predsa už v Starom zákone Boh nariadil alebo dovolil zhotovovať obrazy, ktoré by symbolicky viedli k spáse skrze vtelené Slovo: napr. medený had,⁶¹ archa zmluvy a cherubíni.⁶²

2131 Na základe tajomstva vteleného Slova Siedmy ekumenický koncil v Nicei (r. 787) vyhlásil za oprávnené - proti obrazoborcom - uctievanie obrazov Ježiša Krista, ale aj Božej Matky, anjelov a všetkých svätých. Tým, že si Boží Syn vzal ľudské telo, otvoril novú „ekonómiu“ („poriadok“) 476 obrazov.

2132 Kresťanský kult obrazov nie je v rozpore s prvým prikázáním, ktoré zakazuje modly. Ved' „úcta, ktorá sa vzdáva obrazu patrí tomu, koho obraz predstavuje“⁶³ a „kto uctieva obraz, uctieva osobu, ktorá je na ňom namaľovaná“.⁶⁴ Úcta, ktorá sa vzdáva posvätným obrazom, je „nábožná úcta“, a nie adorácia, ktorá patrí jedine Bohu.

*Náboženský kult sa nevzdáva obrazom ako takým, akoby veciam, ale nakoľko sú obrazmi, ktoré vedú k vtelenému Bohu. A tak hnutia, ktoré sa obracajú k obrazu, ako obrazu, sa nezastavujú pri ňom, ale smerujú k tomu, koho vyobrazujú.*⁶⁵

ZHRNUTIE

2133 “Budeš milovať Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou“ (Dt 6,5).

2134 Prvé prikázanie vyzýva človeka, aby veril v Boha, dúfal v neho a miloval ho nadovšetko.

2135 “Pánovi, svojmu Bohu sa budeš klaňať“ (Mt 4,10). Klaňať sa Bohu, modliť sa k nemu, vzdávať mu úctu, ktorá mu patrí, plniť prísľúbenia a sľuby, ktoré mu boli dané, sú úkony čnosti nábožnosti, ktoré vyjadrujú zachovávanie prvého prikázania.

2136 Povinnosť vzdávať Bohu pravú úctu sa týka človeka ako jednotlivca, ako spoločenskej bytosti.

2137 Ľudia majú mať možnosť, „aby mohli slobodne vyznávať náboženstvo súkromne i verejne“.⁶⁶

2138 Povera je úchylkou kultu, ktorý vzdávame pravému Bohu. Prejavuje sa najmä v modloslužbe, ako aj v rozličných formách veštenia a mágie.

2139 Pokúšanie Boha slovami alebo skutkami, svätokrádež a svätokupectvo sú hriechy neúcty voči Bohu, zakázané prvým prikázáním.

2140 Ateizmus je hriech proti prvému prikázaniu, lebo popiera alebo odmieta existenciu Boha.

2141 Uctievanie posvätných obrazov sa zakladá na tajomstve, vtelenia Božieho Slova. Nie je v rozpore s prvým prikázáním.

2 . č l á n o k

DRUHÉ PRIKÁZANIE

„Nevezmeš meno Pána, Boha tvojho nadarmo!“ (Ex 20,7;Dt 5,11).

„Otom bolo povedané: Nebudeš krivo prisahať...No, ja vám hovorím: Vôbec neprisahajte!“ (Mt 5,33-34).

I. Pánovo meno je sväté

2807- 2815

2142 Druhé prikázanie prikazuje rešpektovať Pánovo meno. Podobne ako prvé, aj druhé prikázanie patrí k čnosti nábožnosti a osobitne riadi náš spôsob používania slova o svätých veciach.

2143 Medzi všetkými slovami Zjavenia má osobitné miesto 203 zjavenie Božieho mena. Boh zveruje svoje meno tým, ktorí v neho veria. Zjavuje sa im vo svojom osobnom tajomstve. Dar mena je znakom dôvernosti a intímnosti. „Meno Pána je sväté“. Preto ho človek nesmie zneužívať. Musí si ho uchovávať v pamäti v tichej adorácii plnej lásky.⁶⁷ Má ho 435 používať len vtedy, keď chce Boha velebiť, chváliť a oslavovať.⁶⁸

2144 Úcta voči Božiemu menu vyjadruje úctu, ktorá patrí tajomstvu samého Boha a celej posvätnéj skutočnosti, ktorú pripomína. *Zmysel pre posvätno patrí k čnosti nábožnosti:*

*Pocit bázne a posvätnéj úcty sú kresťanské city, alebo nie? Nikto nemôže o tom rozumne pochybovať. Sú to city, ktoré by sme mali, a to v hojnej miere, keby sme mali videnie Božej velebnosti. Sú to city, ktoré by sme zakúsili, keby sme si uvedomili jeho prítomnosť. Mali by sme ich mať v takej miere, v akej veríme, že Boh je prítomný. Ak ich nemáme, je to preto, že si neuvedomujeme a neveríme, že on je prítomný.*⁶⁹

2145 Veriaci má svedčiť o Pánovom mene tým, že vyznáva bez 2472 strachu svoju vieru.⁷⁰ Kázanie a katechéza majú byť 427 preniknuté nábožnosťou a posvätnou úctou k menu nášho Pána, Ježiša Krista.

2146 Druhé prikázanie zakazuje *zneužívať Božie meno*, to znamená každé nevhodné používanie Božieho mena, mena Ježiša Krista, Panny Márie a všetkých svätých.

2147 *Sľuby* dané iným v Božom mene zavazujú Božiu česť, 2101 vernosť, pravdivosť a autoritu. Také sľuby sa musia dodržiavať ako to vyžaduje spravodlivosť. Spreneveriť sa im je zneužitím Božieho mena a istým spôsobom to znamená robiť z Boha luhára.⁷¹

2148 *Rúhanie* sa priamo protiví druhému prikázaniu. Spočíva v tom, že sa proti Bohu - vnútorne alebo navonok - vyslovujú slová nenávisti, výčitky, provokácie, že sa o Bohu hovorí zle, že chýba úcta k nemu v rozprávaní a že sa zneužíva jeho meno. Svätý Jakub karhá tých, čo sa rúhajú „vznešenému menu (Ježiša), ktoré

sa vzývalo“ nad nimi (*Jak 2,7*). Zákaz rúhania sa vzťahuje i na slová proti Kristovej Cirkvi, proti svätým alebo proti posvätným veciam. Rúhaním je tiež uchýľovať sa k Božiemu menu, aby sa zakryli zločinné praktiky, zotročovali národy, mučili, alebo zabíjali ľudia. Zneužitie Božieho mena na spáchanie zločinu podnecuje k odmietnutiu náboženstva.

Rúhanie sa protíví povinnej úcte, voči Bohu a jeho svätému menu. Samo osebe je ťažkým hriechom.⁷² 1756 2149 *Preklínania (zlorečenia)*, do ktorých sa vkladá Božie meno bez úmyslu rúhať sa, sú nedostatkom úcty voči Pánovi. Druhé prikázanie zakazuje používať Božie meno aj pre magické ciele (*čarovania*).

*Božie meno je veľké tam, kde sa vyslovuje s úctou, ktorá patrí jeho veľkosti a jeho velebnosti. Božie meno je sväté tam, kde sa spomína s úctou a s bážňou, aby sme ho neurazili.*⁷³

II. Nevezmeš meno Božie nadarmo

2150 Druhé prikázanie zakazuje *krivú prisahu*. Zložiť prisahu znamená volať Boha za svedka toho, čo tvrdíme. To znamená dovoliť sa Božej pravdivosti ako záruky vlastnej pravdivosti. Prisaha zaväzuje Pánovo meno: „Pána, Boha svojho, budeš sa báť, jemu budeš slúžiť a len v jeho mene budeš prisahať“ (*Dt 6,13*).

2151 Odmietnuť krivú prisahu je povinnosťou voči Bohu. Boh ako Stvoriteľ a Pán je normou každej pravdy. Ľudské slovo je v zhode alebo v rozpore s Bohom, ktorý je pravda sama. Ak je prisaha pravdivá a oprávnená, zdôrazňuje vzťah ľudského slova k Božej pravde. Krivá prisaha volá Boha, za svedka nejakej ľži.

2152 *Krivoprisažníkom* je ten, kto urobí nejaký sľub pod prisahou s úmyslom nedodržať ho, alebo sa nedrží toho, čo sľúbil pod prisahou. Krivá prisaha je veľkým nedostatkom úcty voči Pánovi každého slova. Zaviazat' sa prisahou vykonať nejaký zlý skutok, je proti svätosti Božieho mena.

2153 Ježiš vysvetlil druhé prikázanie v reči na vrchu: „Počuli ste, že otcom bolo povedané: Nebudeš krivo prisahať, ale splníš, čo si Pánovi prisahal! No, ja vám hovorím: Vôbec neprisahajte...Ale vaša reč nech je:áno - áno, nie - nie. Čo je navyše, pochádza od Zlého“ (*Mt 5,33-34.37*).⁷⁴ Ježiš učí, že každá prisaha zahrňuje v sebe vzťah k Bohu a že Božia prítomnosť a jeho pravda sa má uctievať v každom slove. 2466 Ohľaduplnosť pri odvolávaní sa na Boha v reči ide ruka v ruke s úctivou pozornosťou voči jeho prítomnosti, ktorú dosvedčujeme alebo zosmiešňujeme každým našim tvrdením.

2154 Z výrokov svätého Pavla⁷⁵ cirkevná tradícia pochopila, že Ježišove slová nie sú proti prisaha, ak sa skladá z vážneho a spravodlivého dôvodu (napríklad pred súdom). „Prisahu, čiže vzývanie Božieho mena za svedka pravdy možno zložiť iba v pravde rozvážne a podľa spravodlivosti“.⁷⁶

2155 Svätosť Božieho mena vyžaduje, aby sme sa neuchýľovali k nemu v malicherných záležitostiach a neprisahali za takých okolností, v ktorých by sa prisaha mohla vysvetľovať ako schvaľovanie moci, ktorá prisahu neprávom požaduje. Ak prisahu žiadajú nezákonné občianske authority, môže sa odmietnuť. Musí sa odmietnuť vtedy, keď sa vyžaduje pre ciele, ktoré sú v rozpore s dôstojnosťou ľudskej osoby alebo s cirkevným spoločenstvom.

III. Kresťanské meno

2156 Svätosť krstu sa udeľuje „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Mt 28,19*). Pri krste Pánovo meno posväcuje človeka a kresťan dostáva v Cirkvi vlastné meno. Môže to byť meno niektorého svätca, čiže učeníka, ktorý žil v príkladnej vernosti voči svojmu Pánovi. Patronát svätca poskytuje vzor lásky a zabezpečuje jeho orodovanie. „Krstné meno“ môže tiež vyjadrovať niektoré kresťanské tajomstvo alebo kresťanskú čnosť. „Rodičia, krstní rodičia a farár nech dbajú na to, aby sa krstencovi nedávalo meno cudzie kresťanskému čítaniu.“⁷⁷

2157 Kresťan začína svoj deň, svoje modlitby a prácu znakom kríža, „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen“. Pokrstený zasväcuje deň Božej slávy a prosí Spasiteľa o milosť, ktorá mu umožní konať v Duchu Svätom ako dieťa nebeského Otca. Znak kríža nás posilňuje v pokušeniach a v ťažkostiach. 1668

2158 Boh volá každého jeho vlastným menom.⁷⁸ Meno každého človeka je posvätné. Meno je obraz osoby. Vyžaduje úctu ako znak dôstojnosti toho, kto ho nosí.

2159 Meno, ktoré sme dostali, je menom naveky. V Božom kráľovstve zažiarí v plnom svetle tajomný a jedinečný charakter každej osoby, poznačenej Božím menom. „Tomu, kto zvíťazí...dám biely kameň a na kameňku napísané nové meno, ktoré nepozná nik, iba ten, kto ho dostane“ (*Zjv 2,17*).

„Potom som videl, a hľa, Baránok stál na vrchu Sion a s ním stoštyridsaťštyritisíc tých, čo mali na čele napísané jeho meno a meno jeho Otca“ (*Zjv 14,1*).

ZHRNUTIE

2160 „Pane, náš Vládca, aké vznešené je tvoje meno na celej zemi“ (*Ž 8,1*).

2161 Druhé prikázanie prikazuje uctievať meno Pánovo. Meno Pána je sväté.

2162 Druhé prikázanie zakazuje akékoľvek nevhodné použitie Božieho mena. Rúhanie spočíva v používaní Božieho mena, mena Ježiša Krista, Panny Márie a svätých urážlivým spôsobom.

2163 Krivá prisaha volá Boha za svedka nejakej ľži. Krivoprisažníctvo je ťažkým previnením voči Pánovi, ktorý je vždy verný svojim príslubom.

2164 „Neprisahať ani na Stvoriteľa, ani na stvorenie, iba ak z nevyhnutnosti a s úctou“.⁷⁹

2165 Pri krste dostáva kresťan vlastné meno v Cirkvi. Rodičia, krstní rodičia a farár musia dbať na to, aby kresťanec dostal kresťanské meno. Patronát svätca poskytuje vzor lásky a zabezpečuje jeho orodovanie.

2166 Kresťan začína svoje modlitby a práce znakom kríža „v mene Otca i Syna i Duchu Svätého. Amen“.

2167 Boh volá každého jeho vlastným menom.⁸⁰

3 . č l á n o k

TRETIE PRIKÁZANIE

*Pamätaj na sobotný deň, aby si ho zasvätil. Šesť dní pracuj a vykonávaj svoju robotu, ale siedmy deň je sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu (Ex 20,8-10).*⁸¹

„Sobota bola ustanovená pre človeka, a nie človek pre sobotu. A tak je Syn človeka pánom aj nad sobotou“ (Mk 2, 27-28).

I. Sobotný deň

346- 348

2168 Tretie prikázanie Desatora pripomína posvätnosť soboty. „Siedmy deň je sobota, deň odpočinku zasvätený Pánovi“ (Ex 31,15).

2169 V tejto súvislosti Písmo *pripomína stvorenie*: „Lebo za šesť dní utvoril Pán nebo a zem, more a všetko, čo je v nich, ale na siedmy deň si odpočinul. Preto Pán požehnal sobotný deň a posvätil ho“ (Ex 20,11).

2170 Písmo poukazuje v Pánovom dni aj na *pamiatku vyslobodenia Izraela z egyptského otroctva*: „Pamätaj, že si 2057 bol otrokom v egyptskej zemi a že Pán, tvoj Boh, ťa vyviedol odiaľ mocnou rukou a pozdvihnutým ramenom. Preto Pán, tvoj Boh, ti prikázal zachovávať sobotný deň“ (Dt 5,15).

2171 Boh zveril Izraelovi sobotu, aby ju zachovával na *znak neporušiteľnej zmluvy*.⁸² Sobota je pre Pána; vyhradená a zasvätená na chválu Boha, jeho stvoriteľského diela a jeho spasiteľných činov v prospech Izraela.

2172 Božie konanie je vzorom pre ľudské konanie. Ak si Boh „odpočinul“ na siedmy deň (Ex 31,17), aj človek musí 2184 odpočívať a nechať aj iných, najmä chudobných, aby „si mohli oddýchnuť“ (Ex 23,12). Sobota prerušuje každodenné práce a umožňuje oddych. Je to deň protestu proti otroctvu práce a kultu peňazí.⁸³

2173 Evanjelium uvádza početné udalosti, pri ktorých Ježiša 582 obviňovali, že porušuje zákon o sobote. Ježiš však nikdy neprestupuje posvätnosť tohto dňa.⁸⁴ Dáva mu svojou autoritou pravé vysvetlenie: „Sobota bola ustanovená pre človeka, a nie človek pre sobotu“ (Mk 2,27). Zo súcitu Kristus dovoľuje „v sobotu robiť dobre „skôr ako ako zle“, skôr „zachrániť život“, ako ho „zničiť“ (Mk 3,4). Sobota je dňom Pána, dňom milosrdenstva a dňom Božej úcty.⁸⁵ „A tak je Syn človeka pánom aj nad sobotou“ (Mk 2,28).

2173 Evanjelium uvádza početné udalosti, pri ktorých Ježiša 582 obviňovali, že porušuje zákon o sobote. Ježiš však nikdy neprestupuje posvätnosť tohto dňa.⁸⁴ Dáva mu svojou autoritou pravé vysvetlenie: „Sobota bola ustanovená pre človeka, a nie človek pre sobotu“ (Mk 2,27). Zo súcitu Kristus dovoľuje „v sobotu robiť dobre „skôr ako ako zle“, skôr „zachrániť život“, ako ho „zničiť“ (Mk 3,4). Sobota je dňom Pána, dňom milosrdenstva a dňom Božej úcty.⁸⁵ „A tak je Syn človeka pánom aj nad sobotou“ (Mk 2,28).

II. Deň Pána

„Toto je deň, ktorý učinil Pán, plesajme a radujme sa z neho“ (Ž 118,24).

Deň zmŕtvychvstania: nové stvorenie

2174 Ježiš vstal z mŕtvych „prvého dňa v týždni“ (Mt 28,1; Mk 16,2; Lk 24,1; Jn 20,1). Ako „prvý deň“, deň Kristovho 638 zmŕtvychvstania pripomína prvé stvorenie. Ako „ôsmy deň“, 349 ktorý nasleduje po sobote⁸⁶, znamená nové stvorenie, ktoré sa začalo Kristovým zmŕtvychvstaním. Pre kresťanov sa stal prvým zo všetkých dní, prvým zo všetkých sviatkov, dňom Pána (Hé kyriaké hémera, dies dominica), nedeľou.

*V deň Slnka sa všetci schádzame jednak preto, že je to (prvý deň po židovskej sobote, ale aj) prvý deň, keď Boh premenil tmu a hmotu a stvoril svet, jednak preto, že náš Spasiteľ Ježiš Kristus v ten deň vstal z mŕtvych.*⁸⁷

Nedeľa - završenie soboty

2175 Nedeľa sa zreteľne líši od soboty, po ktorej časove 1166 každý týždeň nasleduje a pre kresťanov nahradzuje jej obradný predpis. V Kristovej Veľkej noci završuje nedeľa duchovný obsah hebrejskej soboty a zvestuje večný odpočinok človeka v Bohu. Veď kult zákona pripravoval tajomstvo Krista a to, čo sa v ňom konalo, predobrazovalo určité črty, vzťahujúce sa na Krista.⁸⁸

*Tí, ktorí žili v starom poriadku vecí, došli k novej nádeji a už neslávia sobotu, ale žijú podľa Pánovho dňa, v ktorom skrze neho a jeho smrť povstal náš život.*⁸⁹

2176 Slávenie nedele uskutočňuje morálny predpis, prirodzene vpísaný do ľudského srdca: „vzdávať Bohu vonkajšiu, viditeľnú, verejnú a pravidelnú úctu na pamiatku jeho všeobecného dobrodenia voči ľuďom“.⁹⁰ Nedeľný kult je splnením morálneho príkazu Starej zmluvy, z ktorej preberá rytmus a ducha tým, že každý týždeň oslavuje Stvoriteľa a Vykupiteľa svojho ľudu.

Nedeľná Eucharistia

2177 Nedeľné slávenie Pánovho dňa a Pánovej Eucharistie je 1167 stredobodom života Cirkvi: „Nedeľu, keď sa podľa apoštolskej tradície slávi veľkonočné tajomstvo, treba zachovávať v celej Cirkvi ako prvotný prikázaný sviatočný deň“.⁹¹

*„Podobne treba zachovávať dni Narodenia nášho Pána 2043 Ježiša Krista, Zjavenia Pána, Nanebovstúpenia, Najsvätejšieho Kristovho Tela a Krvi, Panny Márie Bohorodičky, jej Nepoškvrneného počatia a Nanebovzatia, svätého Jozefa (u nás nie je prikázaným sviatkom), svätých apoštolov Petra a Pavla a napokon Všetkých svätých“.*⁹²

2178 Takáto prax kresťanského zhromaždenia siaha až do 1343 počiatkov apoštolskej doby.⁹³ List Hebrejom pripomína: „Neopúšťajme naše zhromaždenia, ako to majú niektorí vo zvyku, ale navzájom sa povzbudzujeme“ (Hebr 10,25).

Tradícia zachováva spomienku na stále aktuálne povzbudzovanie: „Do chrámu treba prísť včas, priblížiť sa k Pánovi a vyznať svoje hriechy, v modlitbe sa kajať... Zúčastniť sa na svätej a božskej liturgii, ukončiť svoju modlitbu a neodchádzať pred prepustením... Často sme opakovali: tento deň vám je daný na modlitbu a na odpočinok. Je to deň, ktorý učinil Pán. Plesajme a radujme sa v ňom“⁹⁴.

2179 „Farnosť“ je určité spoločenstvo veriacich, natrvalo ustanovené v partikulárnej cirkvi; pastoračná starostlivosť 1567 oň je zverená farárovi ako vlastnému pastierovi, pod autoritou diecézneho biskupa.⁹⁵ Je to miesto, kde sa môžu 2691 zhromaždiť všetci veriaci, aby slávil nedelňú Eucharistiu. Farnosť uvádza kresťanský ľud do riadneho liturgického 2226 života, zhromažďuje ho na liturgické slávenie; hlása spásanosné Kristovo učenie; uskutočňuje Pánovu lásku v dobrých a bratských skutkoch:

Nemôžeš sa modliť doma ako v kostole, kde je veľký počet veriacich, kde vystupuje hlas k Pánovi (akoby) z jedného srdca. Tu je niečo navyše, jednota mysle, súzvuk duší, puto lásky, modlitby kňazov.⁹⁶

Nedelňá povinnosť

2180 Cirkevné prikázanie určuje a spresňuje Pánov zákon: 2042 „V nedeľu a v iné prikázané sviatky sú veriaci povinní zúčastniť sa na svätej omši“⁹⁷ „Prikázaniu zúčastniť sa na 1389 svätej omši zadosťučiní, kto je prítomný na svätej omši, kdekoľvek sa slávi v katolíckom obrade či už v samotný sviatočný deň alebo večer predchádzajúceho dňa.“⁹⁸

2181 Nedelňá Eucharistia je základom kresťanského života a potvrdzuje ho. Preto sú veriaci povinní zúčastniť sa slávenia Eucharistie v predpísaných dňoch, ak len nie sú ospravedlnení z vážnych dôvodov (ako je napríklad choroba, starostlivosť o malé deti), alebo dišpenzovaní vlastným farárom.⁹⁹ Tí, ktorí vedome neplnia túto povinnosť, dopúšťajú sa ťažkého hriechu.

2182 Účasť na spoločnom slávení nedelnej Eucharistie je 815 svedectvom príslušnosti a vernosti Kristovi a jeho Cirkvi. Veriaci tým dosvedčujú svoje spoločenstvo vo viere a v láske a zároveň spoločne vydávajú svedectvo o Božej svätosti a o svojej nádeji na spásu. Vzájomne sa posilňujú pod vedením Ducha Svätého.

2183 *“Ak chýba vysvätený služobník, alebo ak z iného vážneho dôvodu nie je možná účasť na eucharistickom slávení, veľmi sa odporúča, aby sa veriaci zúčastnili na liturgii slova, ak sa taká koná vo farskom kostole alebo na inom posvätnom mieste a slávi sa podľa dispozícií diecézneho biskupa, alebo aby primeraný čas venovali osobnej modlitbe alebo modlitbe v rodine alebo aj v skupinách rodín“¹⁰⁰.*

Deň milosti a odpočinku od práce

2184 Tak ako Boh „na siedmy deň odpočinul od všetkej práce“ 2172 (Gn 2,2), aj život človeka má svoj rytmus práce a odpočinku. Ustanovenie Pánovho dňa prispieva k tomu, aby „všetci mali dostatočný odpočinok a voľný čas, a mohli sa venovať rodinnému, kultúrnemu, spoločenskému a náboženskému životu“¹⁰¹

2185 V nedeľu a v iné prikázané sviatky sa majú veriaci zdržiavať takých prác a činností, ktoré sú na prekážku 2428 povinnému Božiemu kultu a radosti, vlastnej Pánovmu dňu, konaniu skutkov milosrdenstva a potrebnému uvoľneniu mysle a tela.¹⁰² Potreby rodiny, alebo veľká spoločenská užitočnosť sú oprávneným ospravedlnením od zachovávanía príkazu o nedelnom odpočinku. Veriaci však nech dbajú na to, oprávnené ospravedlnenia nezavádzali zvyky, ktoré by škodili náboženstvu, rodinnému životu a zdraviu.

Láska k pravde hľadá posvätný voľný čas, potreba lásky prijíma spravodlivú prácu.¹⁰³

2186 Kresťania, ktorí disponujú voľným časom, majú pamätať na svojich bratov, ktorí majú tie isté potreby a tie isté práva, a nemôžu si odpočinúť pre svoju chudobu a biedu. Kresťanská nábožnosť už tradične zasväcuje nedeľu dobrým skutkom a pokorným službám, ktoré potrebujú nemocní, telesne 2447 postihnutí a starci. Kresťania majú svätiť nedeľu aj tým, že venujú svojej rodine a svojim blízkym čas a starostlivosť, ktoré im ťažko môžu poskytnúť v iné dni týždňa. Nedeľa je aj dňom premýšľania, ticha, vzdelávania a meditácie, čo všetko prospieva rastu vnútorného a kresťanského života.

2187 *Svätiť nedele a sviatočné dni vyžaduje spoločné úsilie. Každý kresťan sa musí vyhýbať tomu, aby bez potreby ukladal inému to, čo by mu prekážalo zachovať deň Pána. Ak isté zvyklosti (šport, pohostinské služby a pod.), a spoločenské 2289 potreby (napr. verejné služby a pod.) vyžadujú od niektorých ľudí nedelňú prácu, nech sa každý cíti zodpovedný za to, aby si vynahradiť dostatočný voľný čas. Veriaci majú s miernosťou a s láskou dbať na to, aby sa vyhli výtržnostiam a násilnostiam, ku ktorým niekedy dochádza pri masových podujatiach. Aj napriek ekonomickým ťažkostiam má verejná moc dbať na to, aby istila občanom čas určený na odpočinok a Boží kult. Podobnú povinnosť majú aj zamestnávateľia voči svojim zamestnancom.*

2188 Pri rešpektovaní náboženskej slobody a spoločného dobra všetkých sa musia kresťania pričiniť o to, aby nedele a prikázané cirkevné sviatky boli zákonom uznané za 2105 sviatočné dni. Kresťania majú dávať všetkým ľuďom verejný príklad modlitby, úcty a radosti a hájiť svoje tradície ako cenný prínos k duchovnému životu ľudskej spoločnosti. Ak zákonodarstvo krajiny alebo iné dôvody zaväzujú ľudí v nedeľu pracovať, aj napriek tomu nech tento deň prežívajú ako deň nášho vyslobodenia, ktorý nám dáva účasť na tomto „slávnostnom zhromaždení“, na spoločenstve „prvorodených, ktorí sú zapísaní v nebi“ (Hebr 12,22-23).

ZHRNUTIE

2189 „Zachovaj deň sobotný, aby si ho zasvätil“ (*Dt 5,12*). „Siedmy deň bude deň úplného odpočinku, zasvätený Pánovi“ (*Ex 31,15*).

2190 Sobotu, ktorá predstavovala ukončenie prvého stvorenia, nahradila nedeľa, ktorá pripomína nové stvorenie, ktoré sa začalo Kristovým zmŕtvychstaním.

2191 Cirkev slávi deň Kristovho vzkriesenia v ôsmy deň, ktorý sa právom nazýva dňom Pána alebo nedeľou.¹⁰⁴

2192 „Nedeľa ...sa musí v celej Cirkvi zachovávať ako prvotný prikázaný sviatok“.¹⁰⁵ „V nedeľu a v iné prikázané sviatky sú veriaci povinní zúčastniť sa na svätej omši“.¹⁰⁶

2193 V nedeľu a v iné prikázané sviatky veriaci „sa majú zdržiavať ťažkých prác a činností, ktoré sú na prekážku povinnému Božiemu kultu, radosti vlastnej Pánovmu dňu alebo potrebnému odpočinku ducha i tela“.¹⁰⁷

2194 Ustanovenie nedele prispieva k tomu, „aby všetci mali dostatočný odpočinok a voľný čas a mohli sa venovať rodinnému, kultúrnemu, spoločenskému a náboženskému životu“¹⁰⁸

2195 Každý kresťan sa musí vyhýbať tomu, aby bez potreby ukladal inému to, čo by mu prekážalo zachovať deň Pána.

¹ Porov. Lk 10,27: „zo všetkých svojich síl“

² Porov. Dt 5,6-9

³ Porov. Ex 19,16-25; 24,15-18

⁴ Sv.Justín, *Dialogus cum Tryphone Judaeo*, 11, 1

⁵ Rímsky katechizmus, 3, 2, 4

⁶ Porov. Rim 16,26

⁷ Porov. Rim 1,18-32

⁸ Kódex kanonického práva, 751

⁹ Porov. Dt 6,4-25

¹⁰ Porov. Dt 6,13

¹¹ Porov. Lk 1,46-49

¹² Sv.Augustín, *De civitate Dei*, 10, 6

¹³ Porov. Am 5,21-25

¹⁴ Porov. Iz 1,10-20

¹⁵ Porov. Oz 6,6

¹⁶ Porov. Hebr 9,13-14

¹⁷ Kódex kanonického práva, 1191, 1

¹⁸ Porov. Sk 18,18; 21,23-24

¹⁹ Porov. Kódex kanonického práva, 654

²⁰ *Lumen gentium*, 42

²¹ Porov. Kódex kanonického práva, 692; 1196-1197

²² *Dignitatis humanae*, 1

²³ Tamže, 2

²⁴ *Nostra aetate*, 2

²⁵ *Dignitatis humanae*, 14

²⁶ Tamže, 1

²⁷ *Apostolicam actuositatem*, 13

²⁸ *Dignitatis humanae*, 1

²⁹ Porov. *Apostolicam actuositatem*, 13

³⁰ Porov. Lev XIII, *Immortale Dei*; Pius XI, *Quas primas*

³¹ *Dignitatis humanae*, 2

³² Tamže

³³ Tamže, 6

³⁴ Porov. Lev XIII, *Libertas praestantissimum*

³⁵ Porov. Pius XII, prihovor 6.decembra 1953

³⁶ *Dignitatis humanae*, 2

³⁷ Porov. Pius VI, *Quod aliquantulum*

³⁸ Porov. Pius IX, *Quanta cura*

³⁹ *Dignitatis humanae*, 7

⁴⁰ Porov. Mt 23,16-22

⁴¹ Porov. Iz 44,9-20; Jer 10,1-16; Dn 14,1,30; Bar 6; Múd 13,1-15.19

⁴² Porov. Zjv 13-14

⁴³ Porov. Gal 5,20; Ef 5,5

⁴⁴ Origines, *Contra Celsum*, 2, 40

⁴⁵ Porov. Dt 18,10; Jer 29,8

⁴⁶ Porov. Lk 4,9

⁴⁷ Porov. 1 Kor 10,9; Ex 17,2-7; Ž 95,9

⁴⁸ Kódex kanonického práva, 1367; 1376

⁴⁹ Porov. Sk 8,9-24

⁵⁰ Porov. Iz 55,1

⁵¹ Kódex kanonického práva, 848

⁵² Porov. Lk 10,7; 1 Kor 9,5-18; 1 Tim 5,17-18

⁵³ *Gaudium et spes*, 19

⁵⁴ Tamže, 20

⁵⁵ Tamže

⁵⁶ Porov. Rim 1,18

⁵⁷ *Gaudium et spes*, 19

⁵⁸ Porov. tamže, 20

⁵⁹ Tamže, 21

⁶⁰ Tamže

⁶¹ Porov. Nm 21,4-9; Múd 16,5-14; Jn 3,14-15

⁶² Porov. Ex 25,10-22; 1 Kr 6,23-28; 7,23-26

⁶³ Sv.Bazil Cezarejský, *Liber de Spiritu Sancto*, 18, 45

⁶⁴ II.Nicejský koncil, *Denz.-Schönm*, 601; Tridentský koncil, tamže 1821-1825; *Sacrosanctum concilium* 126;

Lumen gentium, 67

⁶⁵ Sv. Tomáš Akvinský, *Summa theologiae*, II-II, 81, 3, ad 3

⁶⁶ *Dignitatis humanae*, 15

⁶⁷ Porov. Zach 2,17

⁶⁸ Porov. Ž 29,2; 96,2; 113,1-2

⁶⁹ John Henry Newman, *Parochial and plain sermons*, 5, 2

⁷⁰ Porov. Mt 10,32; 1 Tim 6,12

⁷¹ Porov. 1 Jn 1,10

⁷² Kódex kanonického práva, 1369

⁷³ Sv. Augustín, *De sermone Domini in monte*, 2, 45, 192

⁷⁴ Porov. Jak 5,12

- 75 Porov. 2 Kor 1,23; Gal 1,20
 76 Kódex kanonického práva, 1199, 1
 77 Tamže, 855
 78 Porov. Iz 43,1; Jn 10,3
 79 Sv. Ignác z Loyoly, Duchovné cvičenia, 38
 80 Porov. Iz 43,1
 81 Porov. Dt 5,12-15
 82 Porov. Ex 31,16
 83 Neh 13,15-22; 2 Krn 36,21
 84 Porov. Mk 1,21; Jn 9,16
 85 Porov. Mt 12,5; Jn 7,23
 86 Porov. Mk 16,1; Mt 28,1
 87 Sv. Justín, Apologiae, 1, 67
 88 Porov. 1 Kor 10,11
 89 Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Magnesios, 9, 1
 90 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, II-II, 122, 4
 91 Kódex kanonického práva, 1246, 1
 92 Tamže
 93 Porov. Sk 2,42-46; 1 Kor 11,17
 94 Anonymný autor, Sermo de die dominica
 95 Kódex kanonického práva, 515, 1
 96 Sv. Ján, Zlatoústý, De incomprehensibili Dei natura seu contra Anomaeos, 3, 6
 97 Kódex kanonického práva, 1247
 98 Tamže, 1248, 1
 99 Porov. tamže, 1245
 100 Tamže, 1248, 2
 101 Gaudium et spes, 67
 102 Kódex kanonického práva, 1247
 103 Sv. Augustín, De civitate Dei, 19, 19
 104 Sacrosanctum concilium, 106
 105 Kódex kanonického práva, 1246, 1
 106 Tamže, 1247
 107 Tamže
 108 Gaudium et spes 67

DRUHÁ KAPITOLA

„MILOVAŤ BUDEŠ SVOJHO BLÍŽNEHO AKO SEBA SAMÉHO“

Ježiš povedal svojim učeníkom: „Aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás“ (Jn 13,34).

2196 Na otázku, ktoré z prikázanií je prvé, Ježiš odpovedal: „Prvé je toto: 'Počuj, Izrael, Pán, náš Boh je jediný Pán. Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily.' Druhé je toto: 'Milovať budeš svojho bližného ako seba samého'. Iného, väčšieho prikázania, ako sú tieto, niet“ (*Mk 12,29-31*).

Svätý apoštol Pavol pripomína: „Kto miluje bližného, vyplnil zákon. Lebo: Nescudzoložíš! Nezabiješ! Nepokradneš! 2822 Nepožiadáš! a ktorékoľvek iné prikázanie je zahrnuté v tomto slove: Milovať budeš svojho bližného ako seba samého! Láska nerobí zle bližnému; teda naplnením zákona je láska“ (*Rim 13,8-10*).

4 . č l á n o k ŠTVRTÉ PRIKÁZANIE

„Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“ (*Ex 20,12*).

„A bol im poslušný“ (*Lk 2,51*).

„Sám Pán Ježiš pripomenul platnosť tohto „Božieho prikázania“ (*Porov. Mk 7,8-13*). Apoštol učí: „Deti, poslúchajte svojich rodičov v Pánovi, lebo je to spravodlivé. Cti svojho otca i matku, to je prvé prikázanie s prisľúbením: Aby ti dobre bolo a aby si dlho žil na zemi,“ (*Ef 6,1-3*)¹.

2197 Štvrté prikázanie otvára druhú tabuľu zákona. Ukazuje na poriadok lásky. Boh chcel, aby sme si po ňom ctili svojich rodičov, ktorým vďačíme za život a ktorí nám odovzdali poznanie Boha. Sme povinní ctiť a vážiť si všetkých, ktorých Boh pre naše dobro obdaril svojou autoritou. 1897

2198 Toto prikázanie v kladnej forme vyjadruje povinnosti, ktoré treba plniť. Ohlasuje nasledujúce prikázania, ktoré sa týkajú osobitnej úcty k životu, k manželstvu, k pozemským dobrám a k slovu. Je jedným zo základov 2419 sociálneho učenia Cirkvi.

2199 Štvrté prikázanie sa obracia výslovne na deti v ich vzťahoch k otcovi a k matke, lebo tento vzťah je najvšeobecnejší. Týka sa aj príbuzenských vzťahov k ďalším členom rodiny. Žiada, aby sme preukazovali úctu, láskavosť a vďačnosť starým rodičom a predkom. Rozširuje sa napokon na povinnosti žiakov voči učiteľom, zamestnancov voči zamestnávateľom, podriadených voči predstaveným, občanov voči svojej vlasti a voči tým, ktorí ju spravujú ju riadia.

Toto prikázanie zahŕňa a naznačuje aj povinnosti rodičov, poručníkov, učiteľov, predstavených, štátnych úradníkov, vládných činiteľov a všetkých, ktorí vykonávajú nejakú moc nad inými alebo nejakým spoločenstvom osôb.

2200 Zachovávanie štvrtého prikázania prináša so sebou odmenu: „Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“ (*Ex 20,12*).² Zachovávanie tohto prikázania prináša spolu s duchovným

ovocím aj časné ovocie pokoja a blahobytu. A naopak: prestupovanie tohto 2304 prikázania spôsobuje veľké škody spoločnosti i jednotlivým osobám.

I. Rodina v Božom pláne

Povaha rodiny

2201 Manželské spoločenstvo je založené na súhlase manželov. 1625 Manželstvo a rodina sú zamerané na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí. Láska manželov a zrodenie detí vytvárajú medzi členmi tej istej rodiny osobné vzťahy a základné zodpovednosti.

2202 Muž a žena spojení v manželstve tvoria spolu so svojimi deťmi rodinu. Táto ustanovizeň predchádza akékoľvek uznanie 1882 zo strany verejnej moci a ho od nej vyžaduje. Rodina sa má považovať za normálny orientačný bod, podľa ktorého sa majú hodnotiť rôzne formy príbuzenstva.

2203 Boh tým, že stvoril muža a ženu, ustanovil ľudskú rodinu 369 a dal jej základné usporiadanie. Jej členovia sú osoby rovnakej dôstojnosti. Pre spoločné dobro jej členov a spoločnosti sú v rodine rôzne zodpovednosti, práva a povinnosti.

Kresťanská rodina

1655- 1658

2204 „Kresťanská rodina špecifickým spôsobom prejavuje a uskutočňuje cirkevné spoločenstvo; a aj preto sa ...má volať *domáca cirkev*“.³ Je spoločenstvom viery, nádeje 533 a lásky; v Cirkvi nadobúda osobitnú dôležitosť, ako je to zrejme z Nového zákona.⁴

2205 Kresťanská rodina je spoločenstvom osôb, znakom a obrazom spoločenstva Otca a Syna v Duchu Svätom. Jej 1702 plodivá a výchovná činnosť odzrkadľuje Otcovo stvoriteľské dielo. Rodina je povolaná, aby mala účasť na Kristovej modlitbe a obete. Každodenná modlitba a čítanie Božieho slova posilňujú v nej lásku. Kresťanská rodina má evanjelizačné a misionárske poslanie.

2206 Vzťahy v lone rodiny spôsobujú príbuznosť citov, náklonností a záujmov, ktoré pochádzajú predovšetkým zo vzájomnej úcty jej členov. Rodina je *privilegované spoločenstvo*, povolané uskutočňovať spoločnú dohodu medzi manželmi a starostlivú spoluprácu rodičov pri výchove detí“.⁵

II. Rodina a spoločnosť

2207 Rodina je *prvotná bunka spoločenského života*. Je to prirodzené spoločenstvo, v ktorom sú muž a žena povolani, 1880 aby sa vzájomne dávali v láske a v darovaní života. 372 Autorita, stálosť a živé vzťahy vo vnútri rodiny tvoria základy slobody, bezpečnosti a bratstva v rámci spoločnosti. 1603 Rodina je spoločenstvo, v ktorom si už od detstva možno osvojovať mravné hodnoty, uctievať Boha a správne užívať slobodu. Rodinný život je uvádzaním do života spoločnosti.

2208 Rodina musí žiť takým spôsobom, aby sa jej členovia naučili starať sa a ujímať sa mladých i starých, chorých alebo postihnutých osôb a chudobných. Mnoho rodín nemá možnosť v určitých chvíľach poskytnúť takúto pomoc. Vtedy sa majú iné osoby, iné rodiny a náhradne aj spoločnosť postarať o ich potreby: „Čistá a nepoškvrnená nábožnosť pred Bohom a Otcom je: navštevovať sirotu a vdovu v ich tiesni a zachovať sa nepoškvrneným od tohoto sveta“ (*Jak 1,27*).

2209 Rodinu treba podporovať a chrániť vhodnými sociálnymi opatreniami. Tam, kde rodiny nie sú schopné plniť svoje úlohy, majú iné spoločenské útvary povinnosť im pomáhať a podporovať rodinnú ustanovizeň. Podľa princípu subsidiarity (výpomoci) väčšie spoločenstvá sa majú chrániť 1883 toho, aby si neprivilastňovali ich právomoci ani sa nemiešali do ich života.

2210 Dôležitosť rodiny pre život a blahobyt spoločnosti⁶ ukladá samotnej spoločnosti osobitnú zodpovednosť za udržiavanie a upevňovanie manželstva a rodiny. Občianska moc nech si pokladá za vážnu povinnosť „uznať, chrániť a podporovať ich pravú povahu, bdieť nad verejnou mravnosťou a napomáhať rodinné blaho“.⁷

2211 *Politické spoločenstvo má povinnosť vážiť si rodinu, pomáhať jej a zabezpečovať jej najmä:*

- slobodu založiť si rodinu, mať deti a vychovávať ich v zhode s vlastným morálnym a náboženským presvedčením,

- ochranu stálosti manželského zväzku a rodinnej ustanovizne,

- slobodu vyznávať svoju vieru, odovzdávať ju iným, vychovávať v nej deti za pomoci vhodných prostriedkov a inštitúcií,

- právo na súkromné vlastníctvo, na slobodu podnikania, právo na prácu, na bývanie a na vystaňovanie,

- podľa ustanovení štátu právo na lekársku starostlivosť, na opateru pre staré osoby, na rodinné prídavky,

- ochranu bezpečnosti a zdravia, najmä proti nebezpečenstvám, ako sú drogy, pornografia, alkoholizmus a pod.,

- slobodu vytvárať s inými rodinami združenia a mať zastúpenie pred občianskymi autoritami.⁸

2212 Štvrté prikázanie *objasňuje aj iné vzťahy spoločnosti*. Vo svojich bratoch a sestrách vidíme deti svojich rodičov; vo svojich bratancoch a sesterniciach potomkov našich predkov; vo svojich spoluobčanoch synov našej vlasti; v pokrstených deti našej matky Cirkvi; v každej ľudskej osobe syna alebo dcéru toho, ktorý chce, aby sme ho volali 225 „naším Otcom“. Tým dostávajú naše vzťahy k našim blíznym osobný charakter. Blížny nie je nejaký „jednotlivec“ v ľudskom kolektíve; je to „niekto“, kto si pre svoj 1931 známy pôvod zasluhuje osobitnú pozornosť a úctu.

2213 Ľudské spoločenstvá sa skladajú z jednotlivých osôb. Ich dobré spravovanie sa neobmedzuje iba na zaručovanie práv, na plnenie povinností a na dodržiavanie zmlúv. Spravodlivé vzťahy medzi zamestnávateľmi a zamestnancami, medzi vládnyimi predstaviteľmi a občanmi predpokladajú prirodzenú dobroprajnosť v zhode s dôstojnosťou ľudských osôb, ktoré 1939 dbajú o spravodlivosť a bratstvo.

III. Povinnosti členov rodiny

Povinnosti detí

2214 Božie otcovstvo je prameňom ľudského otcovstva⁹; na ňom sa zakladá úcta k rodičom. Úcta detí, nedospelých i dospelých, k vlastnému otcovi a k vlastnej matke¹⁰ sa živí 1858 z prirodzeného citu, zrodeného zo zväzku, ktorý ich spája. Túto úctu vyžaduje Boží príkaz.¹¹

2215 Úcta k rodičom (synovská úcta) je prejavom vďačnosti voči tým, ktorí darovaním života, svojou láskou a prácou priviedli svoje deti na svet a umožnili im rásť vo veku, v múdrosti a v milosti: „Z celého srdca si cti otca a na vzdychy svojej matky nezabúdaj! Pamätaj, že bez nich nebol by si sa narodil; oddaj sa im, ako aj oni tebe“ (Sir 7,27-28).

2216 Synovská úcta sa prejavuje opravdivou ochotou 532 a poslušnosťou: „Zachovávaj prikázania svojho otca, syn môj, a nepohŕdaj naučením svojej matky... Keď niekam pôjdeš, budú ťa viesť, keď budeš odpočívať, budú nad tebou, a keď sa zobudíš, budú sa s tebou rozprávať“ (Prís 6,20-22). „Múdry syn rád počúva napomenutia, posmievač však nedbá na výčitky“ (Prís 13,1).

2217 Kým dieťa žije v dome svojich rodičov, musí poslúchnuť každú ich žiadosť, motivovanú jeho vlastným dobrom alebo dobrom celej rodiny. „Deti, poslúchajte rodičov vo všetkom, lebo je to milé Pánovi!“ (Kol 3,20).¹² Deti majú tiež poslúchať rozumné príkazy svojich vychovávateľov a všetkých, ktorým ich rodičia zverili. Ale ak je dieťa vo svedomí presvedčené, že je mravne zlé poslúchnuť nejaký rozkaz, nemá ho vykonať.

Keď deti vyrastú, majú si naďalej ctiť rodičov. Majú predchádzať ich priania, žiadať ich s radosťou o radu a prijímať ich oprávnené napomenutia. Poslušnosť voči rodičom prestáva plnoletosťou detí, ale nie úctou, ktorú musia mať k nim vždy. Tá má v skutočnosti svoj koreň v bázni pred Bohom, ktorá je jedným z darov Ducha Svätého. 1831

2218 Štvrté prikázanie pripomína deťom, ktoré už dospeli, ich zodpovednosť voči rodičom. Podľa svojich možností majú im poskytovať hmotnú a morálnu pomoc v rokoch staroby, v čase choroby, opustenosti a núdze. Ježiš túto povinnosť vďačnosti pripomína.¹³

Boh dal otcovi vážnosť pred deťmi a upevnil právo matky nad synmi. Kto si váži otca, odčiní si hriechy, bude sa ich zdržiavať a bude vyslyšaná jeho každodenná modlitba. A zbiera poklady ten, kto si ctiť matku. Kto si váži otca, bude sa radovať zo svojich detí a bude vyslyšaný, keď sa bude modliť. Kto si váži otca, bude dlho žiť, a kto poslúcha otca, potešuje matku (Sir 3,1-7).

Syn môj, buď oporou svojmu otcovi v starobe a nezarmucuj ho, kým je nažive. Ak slabne na myslí, maj s ním strpenie a neopovrhuj ním ani jeden deň počas jeho života... Akú zlú povest' má, kto opustí otca a bude prekliaty od Boha, kto trápi svoju matku (Sir 3,14-15.18).

2219 Synovská úcta prispieva k súladu celého rodinného života; týka sa aj vzťahov medzi bratmi a sestrami. Úcta k rodičom sa odzrkadľuje v celom rodinnom prostredí: „Korunou starcov sú ich vnukovia a ozdobou synov ich otcovia“ (Prís 17,6). „So všetkou pokorou, miernosťou a zhovievavosťou znášajte sa navzájom v láske“ (Ef 4,2).

2220 Kresťania majú byť osobitne vďační tým, od ktorých dostali dar viery, milosť krstu a život v Cirkvi. Môžu to byť rodičia, iní členovia rodiny, starí rodičia, duchovní pastieri, katechéti, iní učitelia alebo priatelia. „Spomínam si na tvoju úprimnú vieru, akú mala už tvoja stará matka Loida a tvoja matka Eunika, a som presvedčený, že aj ty“ (2 Tim 1,5).

Povinnosti rodičov

2221 Plodnosť manželskej lásky sa neobmedzuje iba na samotné plodenie detí, ale sa má rozšíriť aj na ich mravnú výchovu a duchovnú formáciu: Výchovná úloha rodičov „je taká 1653 dôležitá, že ak chýba, len ťažko ju možno nahradiť“.¹⁴ „Právo a povinnosť vychovávať sú pre rodičov prvoradé a neodňateľné“.¹⁵

2222 Rodičia sa majú dívať na svoje deti ako na deti Božie a vážiť si ich ako ľudské osoby. Svoje deti vychovávajú k tomu, aby plnili Boží zákon tým, že sami sú poslušní vôli 494 nebeského Otca.

2223 Rodičia sú prví, čo majú zodpovednosť za výchovu svojich detí. Túto zodpovednosť dosvedčujú predovšetkým tým, že vytvárajú rodinné prostredie, kde je normou nežnosť, odpustenie, úcta, vernosť a nezištná služba. Rodina je 1804 vhodným miestom pre výchovu k čnostiam. Taká výchova si vyžaduje učiť sa odriekaniu, zdravému úsudku, sebaovládaniu ako podmienkam každej pravej slobody. Rodičia majú svoje deti učiť, aby podriaďovali „materiálne a pudové dimenzie dimenziám vnútorným a duchovným“.¹⁶ Rodičia majú veľkú zodpovednosť aj za to, aby dávali deťom dobrý príklad. Keď dokážu uznať pred deťmi svoje vlastné chyby, budú schopnejší ich viesť a naprávať:

„Kto miluje svojho syna, často ho tresce. Kto poučá svojho syna, bude mať z neho osoh“ (Sir 30,1-2). „A vy, otcovia, neodráždite svoje deti k hnevu, ale vychovávajte ich prísne a napomínajte ich v Pánovi“ (Ef 6,4).

2224 Rodina vytvára prirodzené prostredie pre uvedenie detí do solidarity a do spoločenskej zodpovednosti. Rodičia majú naučiť deti, aby sa vyhýbali kompromisom a mravnému úpadku, ktoré ohrozujú ľudskú spoločnosť.

2225 S milosťou sviatostného manželstva rodičia dostali aj zodpovednosť a výsadu *evanjelizovať svoje deti*. Už od prvých rokov života ich majú uvádzať do tajomstiev viery, lebo sú pre svoje deti ich „prvými hlásateľmi“.¹⁷ Majú ich od najútlejšieho veku viesť k účasti na živote Cirkvi. Spôsoby života v rodine môžu rozvíjať citové sklony, ktoré zostanú po celý život skutočnými predpokladmi a oporou živej viery.

2226 Rodičia majú začať s *výchovou detí k viere* už v ich útlom veku. To sa uskutočňuje už vtedy, keď si členovia rodiny pomáhajú rásť vo viere svedectvom kresťanského života podľa evanjelia. Rodinná katechéza predchádza, sprevádza a obohacuje iné formy poučovania o viere. Poslaním rodičov je, aby svoje deti naučili modliť sa a aby im odhaľovali ich povolanie Božích detí.¹⁸ Farnosť je eucharistické 2179 spoločenstvo a srdce liturgického života kresťanských rodín; je osobitne vhodným miestom pre katechézu detí i rodičov.

2227 Deti zo svojej strany prispievajú k *rastu* svojich 2013 rodičov *vo svätosti*.¹⁹ Všetci si majú veľkodušne a bez meškania navzájom odpúšťať urážky, hádky, nepozornosti, ako k tomu nabáda vzájomná láska a ako to vyžaduje láska Kristova.²⁰

2228 V čase detstva sa rodičovská úcta a láska prejavuje predovšetkým v starostlivosti a v pozornosti, ktorú venujú výchove svojich detí, a v *starosti o ich telesné a duchovné potreby*. Počas dospievania detí vedie rodičov tá istá úcta a oddanosť k tomu, aby deti vychovávali k správne použitiu svojho rozumu a svojej slobody.

2229 Keďže rodičia sú zodpovední za výchovu vlastných detí, majú právo *vybrať pre nich takú školu*, ktorá zodpovedá ich vlastnému presvedčeniu. To je základné právo. Rodičia majú v rámci možnosti povinnosť voliť také školy, ktoré im budú čo najlepšie pomáhať v ich úlohe kresťanských vychovávateľov.²¹ Verejná moc je povinná zaručiť rodičom toto právo a zaistiť konkrétne podmienky pre jeho uplatňovanie.

2230 Keď deti dospejú, majú *povinnosť* a právo *zvoliť si svoje povolanie a svoj životný stav*. Túto novú zodpovednosť nech berú na seba v dôvernom vzťahu k svojim rodičom, od ktorých si radi vyžadujú a prijímajú mienku a radu. Rodičia majú dbať na to, aby nevykonávali nátlak na deti ani pri voľbe 1625 povolania, ani pri výbere manžela či manželky. Táto povinnosť byť diskretným im však nezakazuje, skôr naopak, má pomáhať deťom múdrymi radami najmä vtedy, keď si zamýšľajú založiť vlastnú rodinu.

2231 Niektorí nevstupujú do manželstva preto, aby sa mohli 1658 starať o svojich rodičov alebo o svojich bratov a sestry, aby sa venovali výlučne nejakému povolaniu, alebo aj z iných početných dôvodov. Títo môžu vo veľkej miere prispieť k blahu ľudskej rodiny.

IV. Rodina a Božie kráľovstvo

2232 Rodinné zväzky sú síce veľmi dôležité, ale nie sú absolútne. Čím viac dieťa ľudsky a duchovne dozrieva a stáva sa nezávislým, tým viac sa mu objasňuje a upevňuje jeho osobitné povolanie, ktoré pochádza od Boha. Rodičia majú rešpektovať také povolanie a podporovať odpoveď svojich detí, aby ho nasledovali. Treba si osvojiť presvedčenie, že prvým volaním kresťana je *nasledovať Ježiša Krista*.²² „Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa, nie je ma hoden. A kto miluje syna alebo dcéru viac ako mňa, nie je ma hoden“ (*Mt* 10,37).

2233 Stať sa Ježišovým učeníkom znamená prijať pozvanie 542 patriť do *Božej rodiny* a žiť v zhode s jeho spôsobom života: „Lebo každý, kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesiach, je môj brat i sestra i matka“ (*Mt* 12,49).

Rodičia majú s radosťou a vďakou prijať a rešpektovať povolanie, ktorým Pán volá niektoré z ich detí, aby ho nasledovali v panenstve pre Kráľovstvo v zasvätenom živote 1547 alebo v kňazskej službe.

V. Predstavitelia moci v občianskej spoločnosti

2234 Štvrté Božie prikázanie nám *nariaďuje* ctíť si aj všetkých tých, ktorí pre naše dobro dostali od Boha autoritu 1897 v spoločnosti. Toto prikázanie objasňuje povinnosti tých, ktorí vykonávajú moc, i tých, pre ktorých dobro bola ustanovená.

Povinnosti občianskych autorít

2235 Tí, ktorí majú moc, musia ju vykonávať ako službu: „Kto sa medzi vami bude chcieť stať veľkým, bude vaším služobníkom“ (*Mt* 20,26). Vykonávanie moci je morálne 1899 vymedzené jej božským pôvodom, jej rozumovou povahou a jej špecifickým predmetom. Nikto nemôže nariadiť alebo ustanoviť niečo, čo sa prieči dôstojnosti osôb a prirodzenému zákonu.

2236 Vykonávanie moci má za cieľ urobiť správnu stupnicu hodnôt, aby sa tak všetkým uľahčilo užívanie slobody a zodpovednosti. Predstavení majú múdro vykonávať distributívnu spravodlivosť so zreteľom na potreby a prínos 2411 každého a tiež so zreteľom na svornosť a pokoj. Majú dbať, aby predpisy a nariadenia, ktoré vydávajú, nevzbudzovali pokušenia klásť osobný záujem proti záujmu spoločnosti.²³

2237 *Politická moc* je povinná rešpektovať základné práva ľudskej osoby. Má vykonávať spravodlivosť ľudsky a 357 rešpektovať pritom právo každého, najmä právo rodín a núdznych.

Politické práva, spojené s občianstvom, môžu a musia byť v zhode s požiadavkami spoločného dobra. Verejná moc ich nemôže odobrať bez oprávneného a primeraného dôvodu. Uplatňovanie politických práv je zamerané na spoločné dobro národa a ľudskej spoločnosti.

Povinnosti občanov

2238 Tí, čo sú podriadení autorite, majú považovať svojich 1900 nadriadených za predstaviteľov Boha, ktorý ich ustanovil za správcov svojich darov²⁴: „Kvôli Pánovi sa podriad'ajte každej ľudskej ustanovizni...“ Konajte „ako slobodní, ale nie takí, čo slobodu majú za prikrývku zloby, ale ako Boží služobníci“ (1 Pt 2,13.16). Lojálna spolupráca občanov im súčasne dáva právo a niekedy ukladá aj ako povinnosť spravodlivo protestovať proti tomu, čo sa im zdá byť škodlivé pre dôstojnosť človeka a dobro spoločnosti.

2239 Je *povinnosťou občanov* prispievať spolu so štátnou mocou 1915 k dobru spoločnosti v duchu pravdy, spravodlivosti, solidarity a slobody. Láska a služba *vlasti* vyplývajú 2310 z povinnosti, vďačnosti a z príkazu lásky. Podriadenosť právoplatnej autorite a služba dobru vyžadujú, aby občania plnili svoje úlohy v živote politického spoločenstva.

2240 Podriadenosť autorite a spoluzodpovednosť za dobro mravne zaväzujú platiť dane, uplatňovať volebné právo a 2265 brániť krajinu:

Dávajte každému, čo ste dlžní: komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo, komu bázeň, tomu bázeň, komu česť, tomu česť (Rim 13,7).

*Kresťania ... "bývajú vo svojej vlasti, ale ako cudzinci. Všetko majú s ostatnými spoločne ako občania a všetko znášajú ako príšielci ...Vydané zákony poslúchajú, a svojím počestným životom prevyšujú zákony ...Boh ich postavil na také význačné miesto, ktoré nesmú opustiť."*²⁵

Apoštol nás povzbudzuje, aby sme sa modlili a vzdávali 1900 vďaka „za kráľov i za všetkých, čo sú na vyšších miestach aby sme mohli žiť tichým a pokojným životom vo všetkej nábožnosti a mravnej čistote“ (1 Tim 2,2).

2241 Bohatšie národy sú povinné, nakoľko je to možné, prijať *cudzincov*, hľadajúcich bezpečnosť a zdroje výživy, ktoré nemôžu nájsť vo svojej pôvodnej vlasti. Verejná moc má dbať na dodržiavanie prirodzeného práva, ktoré stavia hosťa pod ochranu tých, čo ho prijali.

Politické autority môžu s ohľadom na spoločné dobro, za ktoré sú zodpovedné, podriaadiť uplatňovanie 2237 prisťahovaleckého práva rozličným právnym podmienkam, najmä čo sa týka povinností prisťahovalcov voči krajine, ktorá ich prijíma. Prisťahovalec je povinný s vďakou rešpektovať hmotné a duchovné dedičstvo krajiny, ktorá ho prijala, poslúchať jej zákony a prispievať na jej náklady.

2242 Občan je vo svedomí viazaný neriadiť sa predpismi štátnej moci, ak sú tieto príkazy v rozpore s požiadavkami mravného poriadku, so základnými ľudskými právami a s učením evanjelia. *Odmietnutie poslušnosti* občianskej autorite, keď 1903 jej požiadavky odporujú požiadavkám správneho svedomia, má 2313 svoje odôvodnenie v rozlišovaní medzi službou Bohu a službou politickému spoločenstvu: „Dávajte teda, čo je cisárovo, 450 cisárovi, a čo je Božie, Bohu“ (Mt 22,21). „Boha treba viac poslúchať ako ľudí“ (Sk 5,29).

*Keď však verejná moc prekročí svoju kompetenciu a utláča 1901 občanov, títo nemajú odmietat to, čo si objektívne vyžaduje spoločné dobro; je im však dovolené brániť svoje práva a práva svojich spoluobčanov proti zneužívaniu verejnej moci v medziach prirodzeného zákona a zákona evanjelia.*²⁶

2243 *Odboj* proti útlaku politickej moci môže oprávnene 2309 siahnúť po zbraniach iba vtedy, keď sa súčasne vyskytnú nasledujúce podmienky:

1. v prípade, keď sa zjavne, závažne a dlhý čas porušujú základné ľudské práva;
2. keď sa vyčerpali všetky ostatné prostriedky;
3. keď sa tým nevyvolajú ešte horšie neporiadky;
4. keď je oprávnená nádej na úspech;
5. keď nie je možné rozumne predvídať lepšie riešenie.

Politické spoločenstvo a Cirkev

2244 Každá ustanovizeň je inšpirovaná, i keď implicitne, 1910 určitým názorom na človeka a na jeho cieľ, z čoho odvodzuje svoje hodnotiace kritériá, svoju stupnicu hodnôt a spôsob konania. Väčšina spoločností budovala svoje ustanovizne na určitej nadradenosti človeka nad vecami. Iba Bohom zjavené 1881 náboženstvo jasne spoznalo pôvod a cieľ človeka v Bohu, Stvoriteľovi a Vykupiteľovi. Cirkev vyzýva politickú moc, aby sa vo svojich úsudkoch a rozhodnutiach riadila touto zjavenou pravdou o Bohu a o človekovi: 2109

*Spoločenstvá, ktoré nepoznajú toto zjavenie alebo ho odmietajú v mene svojej nezávislosti na Bohu, sú nútené hľadať svoje smerodajné body a svoj cieľ samy v sebe alebo ich prevziať z nejakej ideológie. A keďže neznášajú, aby sa bránilo objektívne kritérium dobra a zla, osobujú si, otvorene alebo pokrytecky, nad človekom a nad jeho osudom absolútnu moc, ako o tom svedčia dejiny.*²⁷

2245 Cirkev, ktorá na základe svojho poslania a svojej kompetencie nijako nesplýva s politickým spoločenstvom, je 912 zároveň znamením a ochranou transcendentného charakteru ľudskej osoby. „Cirkev... rešpektuje a podporuje politickú slobodu a zodpovednosť občanov.“²⁸

2246 Patrí k poslaniu Cirkvi „vynášať morálny úsudok aj 2032 o veciach, ktoré sa týkajú politickej oblasti, keď si to vyžadujú základné práva človeka alebo spása duší. Bude pritom používať všetky, ale iba také prostriedky, ktoré sú 2420 v zhode s evanjeliom a s dobrom všetkých, so zreteľom na rôzne doby a danú situáciu.“²⁹

ZHRNUTIE

2247 “Cti svojho otca i svoju matku“ (Dt 5,16; Mk 7,10).

2248 Podľa štvrtého prikázania Boh chce, aby sme po ňom ctili svojich rodičov a tých, ktorých pre naše dobro obdaril autoritou.

2249 Manželské spoločenstvo je založené na zmluve a súhlase manželov. Manželstvo a rodina sú zamerané na dobro manželov, plodenie a výchovu detí.

2250 „Blaho človeka a ľudskej i kresťanskej spoločnosti úzko súvisí s priaznivým stavom manželského a rodinného spoločenstva.“³⁰

2251 Deti majú povinnosť prejavovať svojim rodičom úctu, vďačnosť, náležitú poslušnosť a poskytovať pomoc. Úcta k rodičom podporuje súlad celého rodinného života.

2252 Rodičia sú prví, čo majú zodpovednosť za výchovu svojich detí k viere, k modlitbe a všetkým čnostiam. Majú povinnosť postarať sa, ako je len možné, o hmotné a duchovné potreby svojich detí.

2253 Rodičia majú rešpektovať a podporovať povolanie svojich detí. Majú si pripomínať a učiť svoje deti, že prvotným povolaním kresťana je nasledovať Ježiša.

2254 Verejná moc je povinná rešpektovať základné práva človeka a vytvárať podmienky na uplatňovanie jeho slobody.

2255 Povinnosťou občanov je spolupracovať s verejnou mocou pri budovaní spoločnosti v duchu pravdy, spravodlivosti, solidarity a slobody.

2256 Občan je vo svedomí viazaný neriadiť sa predpismi štátnej moci, ak sú tieto prikazy v rozpore s požiadavkami mravného poriadku. „Boha treba viac poslúchať ako ľudí“ (Sk 5,29).

2257 Každá spoločnosť odvodzuje svoje úsudky a svoj spôsob konania od určitého názoru na človeka a na jeho cieľ. Bez svetla evanjelia o Bohu a človeku sa spoločnosti ľahko stávajú totalitnými.

5 . č l á n o k

PIATE PRIKÁZANIE

„Nezabiješ!“ (Ex 20,13).

„Počuli ste, že otcom bolo povedané: 'Nezabiješ!' Kto by teda zabil, pôjde pred súd. No ja vám hovorím: Pred súd pôjde každý, kto sa na svojho brata hnevá“ (Mt 5,21-22).

2258 „Ľudský život je posvätný, pretože už od svojho začiatku 356 zahrňuje pôsobenie Stvoriteľa a navždy zostáva vo zvláštnom vzťahu k Stvoriteľovi, svojmu jedinému cieľu. Len Boh je Pánom života od jeho počiatku až do jeho konca: nikto za žiadnych okolností si nemôže nárokovať právo priamo zničiť nevinnú ľudskú bytosť.“³¹

I. Úcta k ľudskému životu

Svedectvo biblických dejín

2259 Sväté písmo v rozprávaní o tom, ako Kain zabil svojho 401 brata Ábela³² zjavuje, že už od počiatkov ľudských dejín má človek v sebe hnev a žiadostivosť ako následky prvotného hriechu. Človek sa stal nepriateľom svojho blížneho. Boh sám vyjadruje ohavnosť tejto bratovraždy: „Čo si to urobil?! Hlas krvi tvojho brata hlasno volá zo zeme ku mne. Buď teraz prekliaty zo zeme, ktorá otvorila ústa, aby pila krv tvojho brata z tvojich rúk“ (Gn 4,10-11).

2260 Zmluva medzi Bohom a ľudstvom je popretkávaná odvolávaním sa na Boží dar ľudského života a na vražednú násilnosť človeka:

„Krv vašich duší budem vyhladávať...Kto preleje ľudskú krv, človeka nech preleje jeho krv, lebo na obraz Boží som stvoril človeka“ (Gn 9,5-6).

Starý zákon vždy považoval krv za posvätný znak života.³³ Toto učenie je potrebné v každej dobe.

2261 Sväté písmo spresňuje, čo zakazuje piate prikázanie: „Nevinného a spravodlivého nezabiješ“ (Ex 23, 7). Úmyselná vražda nevinného je ťažkým previnením proti dôstojnosti 1756 ľudskej bytosti, proti „zlatému pravidlu“ a svätosti Stvoriteľa. Zákon, ktorý zakazuje túto vraždu, má všeobecnú 1956 platnosť: zaväzuje všetkých a každého vždy a všade.

2262 V reči na vrchu Pán pripomína prikázanie: „Nezabiješ!“ (Mt 5,21) a pripája k nemu zákaz hnevu, nenávisť a pomsty. Ba ešte viac: Kristus žiada od svojho učeníka, aby nastavil aj druhé líce³⁴ a miloval svojich nepriateľov.³⁵ On sám sa 2844 nebránil a Petrovi povedal, aby ponechal meč v pošve.³⁶

Oprávnená obrana

2263 Oprávnená obrana osôb a spoločností nie je výnimkou zo zákazu zabiť nevinného, čo je úmyselná vražda. „Sebaobrana môže mať dvojaký následok: jedným je zachovanie vlastného 1737 života, druhým zabitie útočníka.“ „Vôbec neprekáža, že jeden úkon má dva následky, z ktorých iba jeden má byť v úmysle, druhý však má byť mimo úmyslu.“³⁷

2264 Láska k sebe samému je základným princípom mravnosti. Je 2196 teda oprávnené presadzovať rešpektovanie svojho práva na život. Kto bráni svoj život, nedopustí sa vraždy, hoci by bol nútený zasadiť svojmu útočníkovi smrteľný úder.

Ak niekto pri obrane svojho života používa väčšie násilie, ako je nevyhnutné, je to nedovolené. Ak však reaguje s primeranou umiernenosťou, obrana je dovolená... A nie je potrebné pre spásu, aby sa človek zriekol

*primeranej obrany len preto, že by sa vyhol zabitiu iného; človek je totiž povinný viac sa starať o svoj život ako o život druhého.*³⁸

2265 Oprávnená obrana môže byť nielen právom, ale aj závažnou povinnosťou toho, kto je zodpovedný za život iných a za spoločné dobro rodiny alebo občianskej spoločnosti. 2240

2266 Ochrana spoločného dobra spoločnosti vyžaduje, aby bol útočník zneškodnený. Z toho dôvodu tradičné učenie Cirkvi uznávalo právo a povinnosť právoplatnej verejnej moci 1897- zakročiť trestami, primeranými závažnosti zločinov, 1899 nevynímajúc v mimoriadne vážnych prípadoch ani trestom smrti. Z podobných dôvodov majú nositelia verejnej moci právo odraziť zbraňami útočníkov na spoločnosť, ktorá 2308 im bola zverená.

Prvým cieľom *trestu* je napraviť neporiadok spôsobený 1449 previnením. Ak ho previnilec prijme dobrovoľne, trest nadobúda hodnotu *odpykania*. Okrem toho cieľom trestu je obrana verejného poriadku a bezpečnosť osôb. Napokon trest má aj liečebnú hodnotu, lebo má podľa možnosti prispieť k náprave vinníka.³⁹

2267 Ak postačujú nekrvavé prostriedky na obranu ľudských 2306 životov pred útočníkom a na ochranu verejného poriadku a bezpečnosti osôb, verejná moc sa má obmedziť na tieto prostriedky, pretože lepšie zodpovedajú konkrétnym podmienkam spoločného dobra a viac sa zhodujú s dôstojnosťou ľudskej osoby.

Úmyselná vražda

2268 Piate prikázanie zakazuje ako ťažko hriechu *priamu a úmyselnú vraždu*. Vrah a tí, ktorí úmyselne na vražde 1867 spolupracujú, páchajú hriech, ktorý volá o pomstu do neba.⁴⁰ Vražda dieťaťa⁴¹, bratovražda, vražda rodiča, manžela alebo manželky sú osobitne ťažké zločiny, pretože sa nimi ničia prirodzené zväzky. Eugenicke dôvody, alebo dôvody verejnej hygieny nemôžu ospravedlniť nijakú vraždu, aj keby ju prikazovala verejná moc.

2269 Piate prikázanie zakazuje robiť niečo s úmyslom *nepriamo* spôsobiť smrť nejakej osoby. Morálny zákon zakazuje vystavovať niekoho bez dostatočného dôvodu smrteľnému nebezpečenstvu, ako aj odmietnuť pomoc osobe, ktorá je v nebezpečenstve.

Ak ľudská spoločnosť strpí smrteľný hlad bez toho, aby sa mu snažila čeliť, je to pohoršujúca nespravodlivosť a ťažký hriech. Obchodníci, ktorí svojim úžerníckym a vykorisťovateľským obchodom vyvolávajú hlad a smrť svojich bratov, nepriamo páchajú vraždu, za ktorú sú mravne zodpovední.⁴²

Za neúmyselnú vraždu nie je človek mravne zodpovedný. 2290 Ale nemôže byť ospravedlnený od ťažkého previnenia ten, kto bez primeraných dôvodov konal tak, že spôsobil smrť, i keď nemal úmysel ju privodiť.

Potrat

2270 Ľudský život sa musí absolútne rešpektovať a chrániť už 1703 od chvíle počatia. Ľudskej bytosti od prvej chvíle jej jestvovania treba priznať práva osoby, z ktorých je na prvom 357 mieste neodňateľné právo každej nevinnej bytosti na život.⁴³

*Skôr, než som ťa utvoril v živote, poznal som ťa a skôr, než si vyšiel z lona, som ťa posvätil (Jer 1,5).*⁴⁴

Moje údy neboli utajené pred tebou, keď som vznikol v skrytosti, utkávaný v hĺbinách zeme (Ž 139,15).

2271 Cirkev už od prvého storočia učila, že každý zapríčinený potrat je morálnym zlom. Toto učenie sa nezmenilo. Ostáva nemenným. Priamy potrat, to znamená chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, závažne odporuje mravnému zákonu:

*Nezabiješ zárodok potratom a nedáš zahynúť novorodencovi.*⁴⁵

*Lebo Boh, Pán života, zveril ľuďom vznešenú úlohu udržiavať život. To sa má uskutočňovať spôsobom dôstojným človeka. Život teda treba chrániť s tou najväčšou starostlivosťou hneď od počatia: Potrat a vražda novorodenca sú ohavnými zločinmi.*⁴⁶

2272 Formálna spolupráca pri potrate je ťažký hriech. Cirkev trestá tento zločin proti ľudskému životu kanonickým trestom exkomunikácie. „Kto koná potrat, a ten sa uskutoční, podlieha exkomunikácii *latae sententiae*“⁴⁷ už tým, „že sa ukladá samým skutkom spáchania deliktu“⁴⁸ a v podmienkach, ktoré predvída cirkevné právo.⁴⁹ Cirkev tým nemieni zužovať 1463 oblasť milosrdenstva. Zdôrazňuje závažnosť spáchaného zločinu a nenapraviteľnú škodu, ktorá sa spôsobí usmrtenému neviniatku, jeho rodičom a celej spoločnosti.

2273 Neodňateľné právo každého nevinného ľudského jednotlivca na život je *základným prvkom občianskej spoločnosti a jej 1930 zákonodarstva*:

*„Občianska spoločnosť i politická moc musí uznávať a rešpektovať neodňateľné práva osoby. Tieto práva človeka nezávisia ani od jednotlivcov, ani od rodičov, a nie sú ani akousi koncesiou spoločnosti a štátu. Patria k ľudskej prirodzenosti a sú vlastné každej osobe, vďaka stvoriteľskému činu, z ktorého pochádza. Medzi týmito základnými právami treba v tejto súvislosti spomenúť právo na život a fyzickú neporušiteľnosť každej ľudskej bytosti od chvíle počatia až po smrť.“*⁵⁰

*„Vo chvíli, keď pozitívny zákon zbavuje nejakú skupinu ľudských bytostí ochrany, ktorú im má občianske zákonodarstvo poskytnúť, popiera štát rovnosť všetkých pred zákonom. Ak štát nedáva svoju moc do služieb práv všetkých občanov, a predovšetkým tých najslabších, sú tým ohrozené samotné základy právneho štátu... Ako dôsledok rešpektovania a ochrany, ktoré treba priznať nenarodenému už od chvíle jeho počatia, má zákon predvídať primerané trestné postihy za každé úmyselné porušenie jeho práv.“*⁵¹

2274 Pretože so zárodokom sa má už od počatia zaobchádzať ako s osobou, treba ho, pokiaľ je to možné, chrániť neporušený, starať sa oň a liečiť ho ako každú inú ľudskú bytosť.

Prenatálna diagnostika je mravne dovolená, „ak rešpektuje život a integritu embrya a ľudského plodu a ak sa zameriava na jeho zachovanie alebo jeho individuálne uzdravenie... Je v príkrom rozpore s mravným zákonom, ak počíta - ako následok nálezu - s možnosťou vyvolať potrat. Diagnostika sa nikdy nesmie rovnať rozsudku smrti“.⁵²

2275 „Zákroky na ľudskom embryu sa majú považovať za dovolené pod podmienkou, že rešpektujú život a integritu zárodka a neprinášajú preň neprimerané riziká, ale sa zameriavajú na jeho uzdravenie, na zlepšenie podmienok pre jeho zdravie alebo na jeho individuálne prežitie.“⁵³

„Je nemorálne získavať ľudské embryá na to, aby sa využívali ako pohotovú biologický materiál.“⁵⁴

„Niektoré pokusy o zákrok do chromozómového alebo genetického dedičného fondu nie sú terapeutické, ale smerujú k produkcii ľudských bytostí vybraných podľa pohlavia alebo iných vopred stanovených vlastností. Takéto manipulovanie je v protiklade s dôstojnosťou ľudskej bytosti, jej integrity a identity“, ktorá je jedinečná a neopakovateľná.⁵⁵

Eutanázia

2276 Tí, ktorým sa život kráti alebo slabne, si vyžadujú osobitnú úctu. Choré alebo inak postihnuté osoby treba podporovať, aby mohli v rámci možností viesť normálny život.

2277 Priama eutanázia - nech by k nej boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky - spočíva v ukončení života postihnutých, chorých alebo umierajúcich osôb. Je morálne neprijateľná.

Podobne aj konanie alebo zanedbanie, ktoré samo osebe alebo zámerne privádza smrť, aby sa ukončila chorému bolesť, je vraždou, ktorá závažne protirečí dôstojnosti ľudskej osoby a úcte k živému Bohu, jej Stvoriteľovi. Omyl v úsudku, do ktorého možno s dobrým úmyslom upadnúť, nemení povahu tohto vražedného činu, ktorý treba vždy odsúdiť a vylúčiť.

2278 Prerušenie nákladných, nebezpečných, mimoriadnych alebo neúmerných liečivých procedúr vzhľadom na očakávané výsledky môže byť oprávnené. Je to odmietnutie tzv. „terapeutickej liečby za každú cenu“. Nechce sa tým spôsobiť smrť, iba sa uzná, že jej nemožno zabrániť. Rozhodnutie má urobiť sám pacient, ak je na to oprávnený a je toho schopný, alebo ináč tí, ktorí majú na to právo podľa zákona, pričom majú vždy rešpektovať rozumnú vôľu a oprávnené záujmy pacienta.

2279 I keď sa smrť pokladá za veľmi blízku, nemožno oprávnene prerušiť ošetrovania, ktoré sa obvykle majú poskytovať chorej osobe. Používanie utišujúcich liekov na zmiernenie utrpenia umierajúceho, hoci aj s rizikom, že sa skrátia dni jeho života, môže byť morálne v zhode s dôstojnosťou človeka, ak nie je smrť chcená ani ako cieľ ani ako prostriedok, ale sa iba predvída a pripúšťa ako nevyhnutná. Ošetrovanie, ktoré zmierňuje bolesti je jednou z vynikajúcich foriem nezištnej lásky. Z tohto dôvodu ho treba podporovať.

Samovražda

2280 Každý je za svoj život zodpovedný pred Bohom, ktorý mu ho daroval. Boh zostáva jeho zvrchovaným Pánom. Sme povinní prijímať život s vďačnosťou a chrániť ho na Božiu česť a pre spásu našich duší. My sme len správcami, a nie vlastníkmí života, ktorý nám Boh zveril. Nemôžeme ním voľne nakladať.

2281 Samovražda protirečí prirodzenej náklonnosti človeka zachovať si a udržiavať svoj život. Je závažne v rozpore so správnu láskou k sebe samému. Uráža aj lásku k blížnemu, lebo nespravodlivo pretfha putá solidarity s rodinným, národným a ľudským spoločenstvom, voči ktorým máme každý záväzky. Samovražda protirečí aj láske k živému Bohu.

2282 Ak sa spácha samovražda s úmyslom dať príklad, najmä mladým, potom je aj ťažkým pohoršením. Úmyselná spolupráca na samovražde je v rozpore s mravným zákonom.

Ťažké psychické poruchy, úzkosť alebo veľký strach pred nejakou životnou skúškou, utrpením alebo mučením môžu zmenšiť zodpovednosť samovraha.

2283 Nemá sa zúfať nad večnou spásou osôb, ktoré si vzali život. Boh im môže dať príležitosť na spasiteľnú ľútosť cestami, ktoré pozná len on sám. Cirkev sa modlí za ľudí, ktorí si siahli na život.

II. Rešpektovanie dôstojnosti človeka

Rešpektovanie duše iného: pohoršenie

2284 Pohoršenie je postoj alebo správanie, ktoré privádza iného k páchaniu zla. Kto pohoršuje, stáva sa pokašiteľom svojho blížneho. Ohrozuje čnosť a počestnosť a môže strhnúť svojho brata do duchovnej smrti. Pohoršenie je ťažkým previnením, ak niekto svojím konaním alebo zanedbaním úmyselne privádza druhého do ťažkého hriechu.

2285 Pohoršenie nadobúda osobitnú závažnosť vzhľadom na autoritu tých, ktorí ho zapríčiňujú, alebo na slabosť tých, ktorí mu podliehajú. To vnuklo nášmu Pánovi túto kliatbu: „Pre toho, kto by pohoršil jedného z týchto maličkých, čo veria vo mňa, bolo by lepšie, keby mu zavesili mlynský kameň na krk a ponorili ho do morskej hlbiny“ (Mt 18, 6).⁵⁶ Pohoršenie je ťažké zvlášť, ak ho dávajú tí, čo svojim prirodzeným poslaním alebo postavením majú povinnosť učiť a vychovávať iných. Ježiš to vytyka zákonníkom a farizejom, keď ich prirovnáva k dravým vlkom, v ovčom rúchu.⁵⁷

2286 Pohoršenie môže byť vyvolané aj zákonom alebo inštitúciami, módou alebo verejnou mienkou.

Tak sa previňujú pohoršením tí, čo zavádzajú také zákony alebo spoločenské štruktúry, ktoré vedú k úpadku mravov a k rozkladu náboženského života, alebo k „spoločenským pomerom, ktoré zámerne alebo bez zámeru sťažujú a prakticky znemožňujú kresťanské správanie, v zhode s prikázaniami“.⁵⁸ To platí aj o vedúcich podnikov, ktorí vydávajú predpisy podnecujúce k podvodu, o učiteľoch, ktorí „dráždia“ svojich žiakov k hnevu⁵⁹, alebo o tých, čo manipulujú s verejnou mienkou a odvracajú ju od mravných hodnôt.

2287 Kto užíva moc, ktorú má k dispozícii takým spôsobom, že podnecuje k páchaniu zla, previňuje sa pohoršením a je zodpovedný za zlo, ktoré priamo, alebo nepriamo podporoval. „Nie je možné, aby neprišli pohoršenia, ale beda tomu, skrze koho prichádzajú“ (Lk 17,1).

Rešpektovanie zdravia

2288 Život a telesné zdravie sú vzácne dary, ktoré nám zveruje Boh. Máme sa o ne rozumne starať a brať pritom do úvahy aj potreby iných a spoločné dobro.

Starostlivosť o zdravie občanov si vyžaduje pomoc spoločnosti, aby sa vytvorili také existenčné podmienky, ktoré by ľuďom umožnili rásť a dosiahnuť zrelosť. Patria k nim výživa a oblečenie, bývanie, zdravotnícka starostlivosť, základné vzdelanie, zamestnanie a sociálne zabezpečenie.

2289 Morálka síce vyzýva k rešpektovaniu telesného zdravia, ale nerobí z neho absolútnu hodnotu. Staví sa proti novopohanskému chápaniu, ktoré sa snaží podporovať kult tela, všetko mu obetovať, zbožňovať telesnú dokonalosť a športové úspechy. Takéto chápanie môže jednostranným výberom, ktorý robí medzi silnými a slabými, viesť k zvrátenosti ľudských vzťahov.

2290 Čnosť miernosti robí človeka schopným, aby sa vyhýbal všetkým druhom prekročenia miery: ako je nemierne užívanie jedla, alkoholu, tabaku a liekov. Tí, čo v stave opilosti alebo prehnanou záľubou v rýchlosti ohrozujú na cestách, na mori alebo vo vzduchu bezpečnosť iných i svoju vlastnú, sa ťažko previňujú.

2291 *Užívanie drog* veľmi vážne poškodzuje zdravie a ľudský život. Ich použitie mimo striktné liečebných účelov je ťažkým priestupkom. Tajná výroba drog a obchod s nimi sú pohoršujúce činnosti. Keďže podnecujú ku konaniu, ktoré závažne odporuje mravnému zákonu, sú priamou spoluprácou na ňom.

Úcta k človeku a vedecký výskum

2292 Vedecké, lekárske alebo psychologické pokusy s osobami alebo so skupinami ľudí môžu prispieť k uzdraveniu chorých a k pokroku verejného zdravotníctva.

2293 Základný vedecký výskum ako aj aplikovaný výskum sú významným prejavom vlády človeka nad stvorením. Veda a technika sú vzácne prostriedky, ak sú postavené do služieb človeka a podporujú jeho celkový rozvoj v prospech všetkých. Ale samé osebe nemôžu určovať zmysel ľudskej existencie a ľudského pokroku. Veda a technika sú zamerané na človeka, ktorému ďakujú za svoj pôvod a rozvoj. V ľudskej osobe a v jej mravných hodnotách majú teda určenie svojho cieľa i vedomie svojho ohraničenia.

2294 *Je iluzórne požadovať morálnu neutralitu pre vedecký výskum a jeho aplikácie. Na druhej strane orientačné kritériá sa nemôžu jednoducho odvodzovať ani z technickej účinnosti, ani z užitočnosti, ktorá z nich môže vzniknúť pre jedných na škodu iných, ani, čo by bolo ešte horšie, z vládnúcich ideológií. Veda a technika už pre svoj vnútorný význam vyžadujú bezpodmienečné rešpektovanie základných kritérií mravnosti. Musia byť v službách ľudskej osoby, jeho neodňateľných práv, jeho skutočného a celkového dobra, v súlade s Božím plánom a Božou vôľou.*

2295 Výskumy alebo pokusy na ľudskej bytosti nemôžu oprávňovať také zásahy, ktoré sú samy osebe proti dôstojnosti ľudskej osoby a proti mravnému zákonu. Ani prípadný súhlas zainteresovaných osôb neospravedlňuje také zásahy. Pokusy na ľudskej bytosti nie sú morálne oprávnené, ak sa nimi život alebo psychická či fyzická celistvosť subjektu vystavuje neprimeraným rizikám, prípadne takým, ktorým sa možno vyhnúť. Pokusy na ľudských bytostiach sa nezhodujú s dôstojnosťou ľudskej osoby, tým skôr ak sa konajú bez odôvodneného súhlasu subjektu, alebo jeho oprávnených zástupcov.

2296 *Transplantácia orgánov nie je morálne prijateľná, ak darca alebo jeho oprávnení zástupcovia nedali k tomu odôvodnený súhlas. Transplantácia orgánov je v súlade s morálnym zákonom a môže byť záslužná, ak fyzické a psychické nebezpečenstvá a riziká, ktorým sa vystavuje darca, sú úmerné dobru, ktoré sa očakáva u prijímateľa. Je morálne nepripustné spôsobiť priamo trvalé zmrzačenie alebo smrť ľudskej bytosti, i keby to malo oddialiť smrť iných osôb.*

Rešpektovanie telesnej neporušenosti

2297 *Únosy a branie rukojemníkov* vyvolávajú vládu teroru a hrozbami spôsobujú neznesiteľný nátlak na obeť. Sú morálne nepripustné. *Terorizmus*, ktorý sa vyhráža, zraňuje a zabíja bez rozdielu, je ťažkým previnením proti spravodlivosti a láske. *Mučenie*, pri ktorom sa používa fyzické alebo mravné násilie, aby sa vynútilo priznanie, aby sa potrestali vinníci, zastrášili protivníci alebo ukojila nenávisť, je v rozpore s úctou k ľudskej osobe a k ľudskej dôstojnosti. Priamo chcené *amputácie, mrzačenia a sterilizácie* nevinných osôb, ak nejde o lekárske indikácie striktné liečebného rázu, sú v rozpore s morálnym zákonom.⁶⁰

2298 *V minulosti zákonité vlády bežne používali kruté metódy na udržanie zákona a poriadku, často bez protestu cirkevných pastierov, ktorí sami prevzali vo svojich tribunáloch predpisy rímskeho práva o mučení. Odhladiť od týchto poľutovaniahodných faktov Cirkev vždy hlásala povinnosť zhovievavosti a milosrdenstva. Zakazovala kléru prelievať krv. V novších časoch sa stalo zrejým, že takéto kruté praktiky neboli potrebné ani*

pre verejný poriadok, ani sa nezhodovali so zákonitými právami ľudskej osoby. Práve naopak, tieto praktiky viedli k ešte horším degradáciám. Treba pracovať na ich zrušení. Za obeť a ich katov sa treba modliť.

Úcta k mŕtvym

2299 Umierajúcim treba venovať pozornosť a starostlivosť, aby sa im pomohlo prežiť ich posledné chvíle dôstojne a v pokoji. Ich príbuzní im majú pomáhať modlitbou, postarať sa, aby chorí prijali vo vhodnom čase sviatosti, ktoré pripravujú na stretnutie so živým Bohom.

2300 S telami zomrelých treba zaobchádzať s úctou a s láskou vo viere a v nádeji na vzkriesenie. Pochovávanie mŕtvych je skutkom telesného milosrdenstva.⁶¹ Je uctením Božích detí, ako chrámov Ducha Svätého.

2301 *Pitva mŕtvych môže byť mravne prípustná z dôvodu úradného vyšetrenia alebo vedeckého výskumu. Bezplatné darovanie orgánov po smrti je dovolené a môže byť záslužné.*

*Cirkev dovoľuje kremáciu, ak sa tým nedáva najavo, že sa chce uviesť v pochybnosť viera vo vzkriesenie tela.*⁶²

III. Zachovanie pokoja

Pokoj

2302 Keď náš Pán pripomína prikázanie „Nezabiješ!“ (Mt 5,21), požaduje tým pokoj srdca a poukazuje na nemravnosť vražedného hnevu a nenávisti.

Hnev je túžba po pomste. „Túžiť po pomste, aby sa uškodilo tomu, koho treba potrestať, nie je dovolené“; ale je chvályhodné uložiť zadost'učinenie, „aby sa napravili nečnosti a zachovala spravodlivosť“.⁶³ Ak hnev zachádza až tak ďaleko, že človek chce úmyselne zabiť blížneho, alebo ho ťažko zraniť, stavia sa vážne proti láske, a preto je smrteľným hriechom. Pán hovorí: „Pred súd pôjde každý, kto sa na svojho brata hnevá“ (Mt 5,22).

2303 Úmyselná nenávisť sa protiví láske. Nenávisť k blížnemu je hriechom, ak mu človek úmyselne želá zlo. Nenávisť k blížnemu je ťažkým hriechom, ak sa mu úmyselne praje veľká škoda. „Ale ja vám hovorím: Milujte svojich nepriateľov a modlite sa za tých, čo vás prenasledujú, aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 5, 44-45).

2304 Úcta k ľudskému životu a jeho rozvoj si vyžadujú *mier*. Mier nespočíva iba v tom, že niet vojny a neobmedzuje sa len na zabezpečenie rovnováhy medzi nepriateľskými silami. Mier na zemi sa nemôže dosiahnuť bez ochrany osobného majetku, bez slobodnej komunikácie medzi ľuďmi, bez rešpektovania dôstojnosti osôb a národov, bez vytrvalého pestovania bratstva. Mier je „pokoj poriadku“.⁶⁴ Je dielom spravodlivosti⁶⁵ a dôsledkom lásky.⁶⁶

2305 Pozemský pokoj je obrazom a ovocím *Kristovho pokoja*, ktorý je mesiášske „Knieža pokoja“ (Iz 9,5). Kristus svojou krvou na kríži „v sebe samom zabil nepriateľstvo“ (Ef 2,16),⁶⁷ zmieril ľudí s Bohom a urobil zo svojej Cirkvi sviatosť jednoty ľudského pokolenia a jeho zjednotenia s Bohom. „On je náš pokoj“ (Ef 2,14). Vyhlasuje, že sú „blahoslavení tí, čo šíria pokoj“ (Mt 5,9).

2306 Tí, čo sa zriekajú násilných a krvavých činov a v záujme zachovania ľudských práv používajú obranné prostriedky, ktoré sú naporúdzajú aj tým najslabším, vydávajú svedectvo o evanjeliovej láske, ak sa pritom neporušujú práva a povinnosti iných ľudí a spoločnosti. Títo právom dosvedčujú aké závažné fyzické a morálne rizika nesie so sebou použitie násilia, ktoré zanecháva skazu a mŕtvych.⁶⁸

Vyhýbať sa vojne

2307 Piate prikázanie zakazuje úmyselné zničenie ľudského života. Pre zlá a nespravodlivosť, ktoré prináša každá vojna, Cirkev naliehavo vyzýva všetkých k modlitbe a k činom, aby nás Božia dobrota oslobodila od odvekého otroctva vojny.⁶⁹

2308 Každý občan a každý vládny činiteľ je povinný pracovať na tom, aby sa vyhlo vojnám.

„Kým bude hrozit' nebezpečenstvo vojny a nebude jestvovať kompetentná medzinárodná autorita, vybavená náležitými mocenskými prostriedkami, dovtedy nemožno vládám, ak sa vyčerпали všetky možnosti zmierlivého rokovania, uprieť právo na oprávnenú obranu“.⁷⁰

2309 Dôsledne treba zvážiť presné podmienky *oprávnenej obrany vojenskou silou*. Takéto rozhodnutie pre svoju závažnosť podlieha prísnyim podmienkam morálnej oprávnenosti, ktoré sa musia vyskytnúť súčasne. Je treba:

- aby škody, spôsobené útočníkom národu alebo spoločnosti národov, boli trvalé, ťažké a isté,
- aby sa všetky ostatné prostriedky, ako tomu zabrániť, ukázali nepoužiteľné alebo neúčinné,
- aby jestvovali opodstatnené vyhliadky na úspech,
- aby použitie zbraní nevyvolalo väčšie zlá a neporiadky, ako je zlo, ktoré sa má odstrániť. Pri hodnotení tejto podmienky treba starostlivo zohľadniť veľkú ničivú silu moderných zbraní.

Toto sú tradičné prvky, ktoré sa uvádzajú v učení nazvanom o „spravodlivej vojne“.

Hodnotenie týchto podmienok morálnej oprávnenosti prináleží rozvážnemu úsudku tých, ktorí majú zodpovednosť za spoločné dobro.

2310 Verejná moc má v takomto prípade právo a povinnosť uložiť občanom *povinnosti, ktoré sú potrebné pre národnú obranu*.

Tí, čo sa zsvätili službe vlasti vo vojenskom živote, sú služobníkmi bezpečnosti a slobody národov. Ak si správne plnia svoju úlohu, opravdivo prispievajú k spoločnému dobru národa a k udržaniu pokoja.⁷¹

2311 Verejná moc sa má nezaujať postarať o prípady tých, čo z dôvodu svedomia odmietajú používať zbraň. Títo sú však viazaní povinnosťou poslúžiť ľudskej spoločnosti nejakou inou formou.⁷²

2312 Cirkev a ľudský rozum potvrdzujú stálu platnosť *mravného zákona aj počas ozbrojených konfliktov*. „Aj keby na nešťastie už vypukla vojna, tým samým nie je nepriateľským stranám všetko dovolené.“⁷³

2313 Treba rešpektovať a ľudsky zaobchádzať s tými, čo nebojujú, (s civilným obyvateľstvom), s ranenými vojakmi a so zajatcami.

Akcie, ktoré vedome odporujú právu národov a jeho všeobecným zásadám, ako aj nariadenia, ktoré ich prikazujú, sú zločiny. Slepá poslušnosť nie je dostatočným dôvodom na ospravedlnenie tých, čo sa im podriaďujú. Preto vyhladzovanie nejakého obyvateľstva, národa alebo národnostnej menšiny treba odsúdiť ako smrteľný hriech. Jestvuje mravná povinnosť odporovať rozkazom, ktoré nariaďujú genocídu.

2314 „Každá vojnová činnosť, ktorá bez rozdielu smeruje k zničeniu celých miest alebo rozsiahlych oblastí aj s ich obyvateľstvom, je zločinom proti Bohu a proti samému človeku, ktorý treba rázne a bez váhania odsúdiť.“⁷⁴ Riziko modernej vojny spočíva v tom, že poskytuje príležitosť držiteľom moderných technických zbraní, najmä atómových, biologických alebo chemických dopustiť sa takých zločinov.

2315 *Hromadenie zbraní* sa mnohým javí ako paradoxný spôsob, ako odradiť od vojny prípadných protivníkov. Vidia v ňom najúčinnější z prijateľných prostriedkov na zabezpečenie mieru medzi národmi. Takýto spôsob zastrašovania si vyžaduje prísne mravné výhrady. *Preteky v zbrojení* nezabezpečia mier. Miesto toho, aby odstránili príčiny vojny, vyvolávajú riziko, že ich zväčšia. Vynakladanie obrovského bohatstva na prípravu stále nových zbraní zabráňuje poskytnúť pomoc obyvateľstvu trpiacemu núdzou.⁷⁵ Zbrojenie prekáža rozvoju národov. *Nadmerné zbrojenie* rozmnožuje príčiny konfliktov a zvyšuje riziko ich šírenia.

2316 *Výroba zbraní a obchod s nimi* sa dotýkajú spoločného dobra národov a medzinárodného spoločenstva. Preto verejná moc má právo a povinnosť ich upravovať predpismi. Vyhľadávanie krátkodobých individuálnych alebo kolektívnych záujmov nemôže oprávňovať také podujatia, ktoré rozduchávajú násilie a konflikty medzi národmi a ohrozujú medzinárodný právny poriadok.

2317 Nespravodlivosti, prílišné nerovnosti ekonomického alebo sociálneho rázu, závisť, nedôvera a pýcha, ktoré zhubne pôsobia medzi ľuďmi a národmi, neprestajne ohrozujú mier a vyvolávajú vojny. Všetko, čo sa robí na odstránenie týchto neporiadkov, prispieva k budovaniu mieru a vyvarovaniu sa vojne.

*Keďže ľudia sú hriešnici, hrozí im nebezpečenstvo vojny a bude im hroziť až do Kristovho príchodu. Ale v miere, v akej zjednotení v láske premôžu hriech, premôžu aj násilie, kým sa nenaplnia Božie slová: „Z mečov si ukujú radlá a zo svojich kopijí viničné nože. Národ proti národu nezdvihne meč a nebudú sa viac priúčať boju“ (Iz 2,4).*⁷⁶

ZHRNUTIE

2318 „V jeho ruke je duša všetkých bytostí aj duch každého ľudského tela „(Jób 12,10).

2319 Každý ľudský život od chvíle počatia až po smrť je posvätný, pretože živý a svätý Boh chcel ľudskú osobu pre ňu samu, a to na svoj obraz a podobu.

2320 Vražda ľudskej bytosti ťažko protirečí dôstojnosti osoby a svätosti jej Stvoriteľa.

2321 Zákať vraždy neruší právo zneškodniť nespravodlivého útočníka. Oprávnená obrana je vážnou povinnosťou pre toho, kto je zodpovedný za život iného alebo za spoločné dobro.

2322 Dieťa má právo na život už od svojho počatia. Priamy potrat, to znamená chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, je „ohavnosť“⁷⁷, ktorá ťažko protirečí mravnému zákonu. Tento zločin proti ľudskému životu Cirkev stíha trestom kanonickej exkomunikácie.

2323 Keďže s každým ľudským embryom sa má zaobchádzať ako s osobou už od jeho počatia, treba ho chrániť v jeho neporušiteľnosti, treba ho ošetrovať a liečiť ako ktorúkoľvek inú ľudskú bytosť.

2324 Dobrovoľná eutanázia je vraždou, nech by boli akékoľvek jej formy a dôvody. Ťažko protirečí dôstojnosti ľudskej osoby a úcte k živému Bohu, jej Stvoriteľovi.

2325 Samovražda ťažko protirečí spravodlivosti, nádeji a láske. Piate prikázanie ju zakazuje.

2326 Pohoršenie je ťažkým previnením, keď niekto skutkom alebo zanedbaním úmyselne privádza iného k hriechu.

2327 Musíme urobiť všetko, čo je rozumne možné, aby sa vyhlo vojne, a to pre zlo a nespravodlivosť, ktoré každá vojna spôsobuje. Cirkev sa modlí: „Od hladu, moru a vojny vyslobod' nás, Pane“.

2328 Cirkev a ľudský rozum potvrdzujú, že aj počas ozbrojených konfliktov neprestáva platiť mravný zákon. Úmyselné spôsoby konania, ktoré sú v rozpore s právom národov a jeho všeobecnými princípmi, sú zločiny.

2329 „Pretekánie v zbrojení je veľmi ťažkou plagiou ľudstva a neznesiteľne poškodzuje chudobných“.⁷⁸

2330 „Blahoslavení tí, čo šíria pokoj, lebo ich budú volať Božími synmi (Mt 5,9).

6 . č l á n o k ŠIESTE PRIKÁZANIE

„Nezoslmiš!“ (Ex 20,14;Dt 5,17).

Počuli ste, že bolo povedané: „Nescudzoložíš!“ No, ja vám hovorím: Každý, kto na ženu hľadá žiadostivo, už s ňou scudzoložil vo svojom srdci (Mt 5,27-28).

I. „Muža a ženu ich stvoril...“

2331 „Boh je láska a žije sám v sebe tajomstvo spoločenstva a lásky. Tým, že Boh stvoril ľudskú prirodzenosť muža a ženy na svoj obraz... vpísal do nej *povolanie* - a teda aj schopnosť a zodpovednosť - k láske a spoločenstvu.“⁷⁹

„Boh stvoril človeka na svoj obraz...muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1,27). „Plodte a množte sa“ (Gn 1,28). „Keď Boh stvoril človeka, urobil ho na Božiu podobu ho učinil, muža a ženu ich stvoril: Požehnal ich a dal im meno človek, keď boli stvorení“ (Gn 5,1-2).

2332 *Sexualita* zasahuje všetky stránky človeka v jednote jeho tela a duše. Týka sa najmä citovosti, schopnosti milovať a plodiť a všeobecnejšie schopnosti nadväzovať spoločenské vzťahy s inými.

2333 Každý človek, muž i žena, má uznať a prijať svoju sexuálnu totožnosť, svoje pohlavie. Fyzická, morálna a duchovná *rozdielnosť* a *vzájomné dopĺňanie* sa sú zamerané na dobrá manželstva a na rozvíjanie rodinného života. Súlad manželského páru a spoločnosti závisí čiastočne od spôsobu, akým sa medzi pohlaviami prežíva vzájomné dopĺňanie sa, vzájomná potreba a opora.

2334 „Tým, že Boh stvoril človeka ako muža a ženu, dal rovnakým spôsobom osobnú dôstojnosť mužovi aj žene“.⁸⁰ „Človek je osobou a to platí rovnakou mierou o mužovi i o žene: obaja sú totiž stvorení na obraz a podobu osobného Boha.“⁸¹

2335 Každé z oboch pohlaví je s rovnakou dôstojnosťou i keď odlišným spôsobom, obrazom Božej moci a nežnosti. *Spojenie muža a ženy* v manželstve istým spôsobom napodobňuje v tele veľkodušnosť a plodnosť Stvoriteľovu. „Muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke a budú jedným telom“ (Gn 2,24). Z tohto spojenia pochádzajú všetky ľudské pokolenia.⁸²

2336 Ježiš prišiel uviesť stvorenie do jeho pôvodnej čistoty. V Reči na vrchu vysvetľuje dôsledne (nekompromisne) Boží plán: „Počuli ste, že bolo povedané: „Nescudzoložíš!“ No, ja vám hovorím: Každý, kto hľadá na ženu žiadostivo, už scudzoložil s ňou vo svojom srdci“ (Mt 5,27-28). Človek nesmie rozlučovať, čo Boh spojil.⁸³ Tradícia Cirkvi chápala šieste prikázanie tak, že sa týka celej ľudskej sexuality.

II. Povolanie k čistote

2337 Čistota znamená pozitívne začlenenie (integráciu) sexuality do ľudskej osoby a tým aj vnútornú jednotu človeka v jeho telesnom a duchovnom bytí. Sexualita, v ktorej sa prejavuje príslušnosť človeka do telesného a biologického sveta, sa stáva osobnou a skutočne ľudskou, keď sa zapojí do vzťahu osoby k osobe, v úplnom a časovo neohraničenom vzájomnom darovaní sa muža a ženy.

Čnosť čistoty zahŕňa teda neporušenosť osoby a úplnosť daru.

Neporušenosť osoby

2338 Čistá osoba si zachováva neporušenosť síl života a lásky, ktoré sú v nej uložené. Táto neporušenosť zabezpečuje jednotu ľudskej bytosti a stavia sa proti každému správaniu, ktoré by ju malo narušiť. Neznáša dvojakoť života, ani dvojtváornosť v reči.⁸⁴

2339 Čistota vyžaduje *nadobudnutie sebaovládania*, ktoré je výchovou k ľudskej slobode. Alternatíva je zrejma: alebo človek ovláda svoje vášne a nadobudne pokoj, alebo sa nechá nimi ztročiť a stane sa nešťastným⁸⁵. „Dôstojnosť človeka si teda vyžaduje, aby konal podľa vedomej a slobodnej voľby, totiž podľa svojich osobných vnútorných pohnutí a rozhodnutí, a nie zo slepej vnútornej impulzivnosti alebo len z vonkajšieho donútenia. Túto dôstojnosť človek nadobudne, keď sa oslobodí od akéhokoľvek zajatia vášni a ide za svojim cieľom slobodnou voľbou dobra, pričom si účinne usilovnosťou zaobstaráva vhodné prostriedky“.⁸⁶

2340 Kto chce zostať verný svojim krstným sľubom a odolávať pokušeniam, má dbať o to, aby použil na to vhodné prostriedky ako je sebaopoznanie, praktizovanie askézy primeranej vlastnej situácii, poslušnosť Božím prikázaniám, cvičenie sa v morálnych čnostiach a vernosť modlitbe. „Zdržanlivosťou sa stávame sústredení a sme privádzaní k jednote, od ktorej sme sa rozptýlili na mnohé veci“.⁸⁷

2341 Čnosť čistoty je pod vplyvom základnej čnosti *miernosti*, ktorá sa usiluje, aby rozum ovládal vášne a túžby ľudskej zmyslovosti.

2342 Sebaovládanie je *dlhotrvajúca námaha*. Nemožno ho nikdy považovať za dosiahnuté raz navždy. Predpokladá opätovné úsilie vo všetkých obdobiach života.⁸⁸ V určitých obdobiach, keď sa formuje osobnosť, vyžadované úsilie môže byť intenzívnejšie, napríklad v detstve a v období dospievania.

2343 Čistota má svoj *zákon rastu*, ktorý prechádza stupňami poznačenými nedokonalosťou a veľmi často aj hriechom. Čnostný a čistý človek „sa zo dňa na deň buduje svojimi početnými a slobodnými rozhodnutiami. Preto poznáva, miluje a koná mravné dobro primerane etapám rastu“.⁸⁹

2344 Čistota je predovšetkým osobnou úlohou, ale zahŕňa aj *kultúrne úsilie*, pretože „pokrok ľudskej osoby a rozvoj samotnej spoločnosti sú navzájom závislé“.⁹⁰ Čistota predpokladá rešpektovanie práv človeka, najmä práv na takú informáciu a výchovu, ktorá rešpektuje morálne a duchovné dimenzie ľudského života.

2345 Čistota je morálna čnosť. Je tiež Božím darom, *milosťou*, ovocím Ducha.⁹¹ Duch Svätý udeľuje tomu, kto bol znovuzrodený vodou krstu, silu napodobňovať Kristovu čistotu.⁹²

Úplnosť sebadarovania

2346 Láska je formou všetkých čností. Pod jej vplyvom sa čistota javí ako škola osobného sebadarovania. Sebaovládanie je zamerané na sebadarovanie. Čistota vedie toho, kto ju žije, aby sa stal pre blízkeho svedkom Božej vernosti a nežnosti.

2347 Čnosť čistoty sa rozvíja v *priateľstve*. Ukazuje učeníkovi ako nasledovať a napodobňovať toho, ktorý si nás vyvolil za svojich priateľov⁹³, celkom sa nám daroval a dáva nám účasť na svojej božskej prirodzenosti. Čistota je prísľubom nesmrteľnosti.

Čistota sa prejavuje najmä v *priateľstve k blížnemu*. Priateľstvo pestované medzi osobami toho istého alebo aj rozdielneho pohlavia je veľkým dobrom pre všetkých. Vedie k duchovnému spoločenstvu.

Rozličné formy čistoty

2348 Každý pokrstený je povolaný k čistote. Kresťan si „obliekol Krista“ (Gal 3, 27), vzor všetkej čistoty. Všetci veriaci v Krista sú povolaní, aby viedli čistý život podľa svojho osobitného životného stavu. Pri krste sa kresťan zaviazal, že bude udržiavať svoj citový život v čistote.

2349 Čistotou „sa majú vyznačovať ľudia podľa svojich rozličných životných stavov: jedni v zasvätenom panenstve alebo celibáte, čo je vynikajúci spôsob, ako sa ľahšie odovzdať iba Bohu s nerozdeleným srdcom; iní zasa spôsobom, ktorý určuje všetkým mravný zákon a podľa toho, či žijú v manželstve alebo ako slobodní“.⁹⁴ Manželia sú povolaní žiť v manželskej čistote. Ostatní zachovávajú čistotu v zdržanlivosti:

*Čnosť čistoty má tri formy: manželskú, vdovskú a panenstvo. Neuprednostňujeme ani jednu z nich na úkor druhých. V tom je bohatstvo disciplín v Cirkvi.*⁹⁵

2350 *Snúbenci* sú povolaní zachovávať čistotu v zdržanlivosti. V tejto skúške, ktorej sú vystavení, majú objaviť vzájomnú úctu, učiť sa vernosti a nádeji, že dostanú jeden druhého od Boha. Osobitné prejavy nežnosti vlastné manželskej láske si majú vyhradiť pre čas manželstva. Vzájomne si majú pomáhať rásť v čistote.

Previnenia proti čistote

2351 *Chlipnosť* je nezriadené užívanie pohlavnej rozkoše alebo nezriadená túžba po nej. Sexuálna rozkoš je morálne nezriadená, ak sa vyhľadáva len pre ňu samu, oddelene od cieľov plodenia a spojenia, ktoré sú vlastné manželskej láske.

2352 Pod výrazom *onánia* (masturbácia) sa rozumie úmyselné dráždenie pohlavných orgánov, s cieľom vyvolať pohlavnú rozkoš. „Tak učiteľský úrad Cirkvi, v línií stálej tradície, ako aj mravný cit veriacich bez váhania tvrdili, že onánia je skutok, ktorý je vnútorne (intrinsece - sám v sebe) a ťažko nezriadený“, pretože „vedomé užívanie pohlavnej schopnosti mimo normálnych manželských stykov - nech by sa dialo z akéhokoľvek dôvodu - podstatne protirečí jej cieľu“. Sexuálna rozkoš sa tu vyhľadáva „mimo pohlavného vzťahu, ako ho vyžaduje mravný poriadok, totiž vzťahu ktorý sa uskutočňuje v ovzduší pravej lásky a má plný zmysel vzájomného sebadarovania a ľudského plodenia“.⁹⁶

Pri vytváraní správneho úsudku o mravnej zodpovednosti konkrétnych osôb a pre orientáciu v pastoračnej činnosti, treba brať do úvahy citovú nezrelosť, silu nadobudnutých návykov, stavy úzkosti alebo iné psychické či spoločenské faktory, ktoré umenšujú, ba dokonca aj odstraňujú morálne previnenie.

2353 *Smilstvo* je telesné spojenie slobodného muža so slobodnou ženou mimo manželstva. Je v závažnom rozpore s dôstojnosťou osôb a s ľudskou sexualitou, ktorá je prirodzene zameraná na dobro manželov ako aj na plodenie a výchovu detí. Okrem toho je aj ťažkým pohoršením, keď sa tým kazí mládež.

2354 *Pornografia* spočíva v tom, že sa skutočné alebo predstierané pohlavné úkony vyčlenia z intimity partnerov, aby sa zámerne ukazovali tretím osobám. Uráža čistotu, lebo znetvoruje manželský úkon, intímne darovanie sa jednému manželovi druhému. Ťažko uráža dôstojnosť tých, ktorí sa jej oddávajú (herci, obchodníci, diváci), pretože sa jeden pre druhého stáva predmetom nízkej rozkoše a nedovoleného zisku. Jedných i druhých ponára do ilúzií neskutočného sveta. Je ťažkým hriechom. Občianske autority sú povinné zabrániť výrobe a rozširovaniu pornografických materiálov.

2355 *Prostitúcia* uráža dôstojnosť osoby, ktorá sa prostituuje, čím sa znižuje na predmet pohlavnej rozkoše, ktorú poskytuje. Ten, kto platí, ťažko hreší proti sebe samému; porušuje čistotu, ku ktorej ho zaväzuje jeho krst, a poškvŕňuje svoje telo, ktoré je chrámom Ducha Svätého.⁹⁷ Prostitúcia je pliaga spoločnosti. Obyčajne postihuje ženy, aj mužov, deti alebo dospievajúcu mládež (v týchto dvoch posledných prípadoch sa hriech zdvojnásobuje o pohoršenie). Oddať sa prostitúcii je vždy ťažko hriechne, no bieda, vydieranie a spoločenský tlak môžu zodpovednosť za vinu umenšiť.

2356 *Znásilnenie* je násilné vniknutie do pohlavnej intimity nejakej osoby. Porušuje spravodlivosť a lásku. Znásilnenie ťažko uráža právo každého človeka na úctu, na slobodu a na fyzickú a mravnú neporušenosť. Spôsobuje ťažkú škodu, ktorá môže poznamenať obeť na celý život. Je to vždy vnútorne, čiže sám v sebe, zlý skutok. Ešte ťažším je znásilnenie spáchané zo strany rodičov (incest - krvisilstvo) alebo vychovávateľov na deťoch, ktoré sú im zverené.

Čistota a homosexualita

2357 Homosexualita označuje vzťahy medzi osobami mužského alebo ženského pohlavia, ktoré pociťujú výlučnú alebo prevládajúcu pohlavnú príťažlivosť voči osobám toho istého pohlavia. V priebehu stáročí a v rozličných kultúrach nadobúda veľmi rozmanité podoby. Jej psychická genéza ostáva z väčšej časti

nevysvetliteľná. Tradícia, opierajúc sa o Sväté písmo, ktoré predstavuje homosexuálne vzťahy ako ťažkú zvrátenosť⁹⁸, vždy hlásala, „že homosexuálne úkony sú vnútorne nezriadené“.⁹⁹ Sú v rozpore s prirodzeným zákonom. Zamedzujú pohlavnému úkonu darovať život. Nepochádzajú z opravdivého citového a sexuálneho dopĺňania sa. Nikdy ich nemožno schvaľovať.

2358 Nezanedbateľný počet mužov a žien má hlboko zakorenené homosexuálne sklony. Svoju homosexuálnu orientáciu si nezvolili sami. Pre väčšinu z nich je ona skúškou. Treba ich prijímať s úctou, súcitom a jemnosťou a vyhýbať sa akémukoľvek náznaku nespravodlivej diskriminácie voči nim. Aj tieto osoby sú povolané plniť Božiu vôľu vo svojom živote, a ak sú kresťania, spájať ťažkosti, s ktorými sa môžu stretávať v dôsledku svojho stavu s obetou Pána na kríži.

2359 Homosexuálne osoby sú povolané k čistote. Pomocou čnosti sebaovládania, ktorá vychováva k vnútornej slobode, niekedy aj pomocou opory nezištného priateľstva, pomocou modlitby a sviatostnej milosti sa môžu, ba majú postupne a rozhodne približovať ku kresťanskej dokonalosti.

III. Manželská láska

2360 Sexualita je zameraná na manželskú lásku muža a ženy. V manželstve sa telesná dôvernosť manželov stáva znakom a zárukou duchovného spoločenstva. Manželské zväzky medzi pokrstenými sú posvätené sviatosťou.

2361 „Sexualita, prostredníctvom ktorej sa muž a žena dávajú jeden druhému úkonmi, ktoré sú vlastné a výlučne patria manželom, vôbec nie je iba čosi čisto biologické, ale sa týka vnútorného jadra ľudskej osoby ako takej. Sexualita sa realizuje naozaj ľudským spôsobom len vtedy, ak je súčasťou lásky, ktorou sa muž a žena úplne zaväzujú jeden druhému až do smrti.“¹⁰⁰

Tobiáš vstal z lôžka a povedal Sára: „Vstaň sestra! Modlime sa a prosme nášho Pána, aby nám preukázal milosrdenstvo a spásu.“ Ona vstala a začali sa modliť a prosiť Pána, aby im daroval spásu. Začali slovami: „Zvelebený buď, Bože našich otcov a nech je zvelebené tvoje meno po všetky veky vekov! Nech ti dobrorečia nebesia i všetko tvoje stvorenie po všetky veky!“ Ty si stvoril Adama a utvoril si Evu, jeho ženu, aby mu pomáhala a podporovala ho. Z oboch vzišlo celé ľudské pokolenie. Ty si povedal: 'Nie je dobre človeku samému; urobme mu pomoc, ktorá mu bude podobná'. Teraz si neberiem túto moju sestru z chlipnosti, ale s čistým úmyslom. Zmiluj sa dobrotivo nado mnou i nad ňou, aby sme sa spoločne dožili staroby.“

Nato obaja povedali: 'Amen, Amen!'. A potom celú noc spali.“ (Tob 8,4-9)

2362 „Úlohy, ktorými sa manželia dôverne a čisto medzi sebou spájajú, sú čestné a dôstojné. Ak sa konajú spôsobom naozaj ľudským, vyjadrujú a napomáhajú vzájomné sebadarovanie, ktorým sa jeden druhého naozaj radostne a vďačne obohacujú“.¹⁰¹ Sexualita je prameňom radosti a potešenia.“

Sám Stvoriteľ... ustanovil, aby manželia vo vzájomnom úplnom fyzickom darovaní sa pociťovali rozkoš a uspokojenie tela i ducha. Manželja teda nerobia nič zlé, ak túto rozkoš vyhľadávajú a tešia sa z nej. Prijímajú, čo im určil Stvoriteľ. Ale aj manželja musia vedieť zostať v hraniciach správnej umiernenosti.“¹⁰²

2363 Spojením manželov sa uskutočňuje dvojaký cieľ manželstva: dobro samotných manželov a prenášanie života. Tieto dva významy či hodnoty manželstva nemožno oddeliť bez toho, aby sa nenarušil duchovný život manželskej dvojice a nevystavili nebezpečenstvu dobrá manželstva a budúcnosť rodiny.

Manželská láska muža a ženy je tak podriadená dvom požiadavkám: vernosti a plodnosti.

Manželská vernosť

2364 Manželský pár vytvára „dôverné spoločenstvo života a lásky, ktoré ustanovil Stvoriteľ a vystrojil vlastnými zákonmi. Vzniká manželskou zmluvou, čiže neodvolateľným osobným súhlasom“.¹⁰³ Manželja sa navždy a úplne dávajú jeden druhému. Už nie sú dvaja, ale odteraz tvoria len jedno telo. Zmluva, ktorú manželja slobodne uzavreli, im ukladá povinnosť zachovať jej jednotu a nerozlučiteľnosť.¹⁰⁴ „Čo Boh spojil, nech človek nerozlučuje“ (Mk 10,9).¹⁰⁵

2365 Vernosť vyjadruje stálosť v dodržiavaní slova daného Bohu. Sviatosť manželstva vovádza muža a ženu do vernosti Krista voči svojej Cirkvi. O tomto tajomstve vydávajú svedectvo pred tvárou sveta manželskou čistotou.

Svätý Ján Zlatousta odporúča mladým manželom, aby svojim manželkám hovorili takto: „Vzal som si ťa do náručia a milujem ťa viac ako svoj vlastný život. Lebo terajší život nič neznamená; prosím, povzbudzujem a všetko robím preto, aby sme tento život prežili tak, že by sme boli hodní s veľkou istou byť spolu aj tam, v budúcom veku... Tvoju lásku kladiem nad všetko a nič by ma viac nesušovalo ako to, že by som mal iné myšlienky, ako sú tvoje.“¹⁰⁶

Plodnosť manželstva

2366 Plodnosť je dar, jeden z cieľov manželstva, lebo manželská láska svojou prirodzenosťou smeruje k tomu, aby bola plodná. Dieťa neprichádza zvonku ako čosi pridaného k vzájomnej láske manželov; ale vzniká v samom srdci tohto vzájomného darovania sa, ktorého je ovocím a zavŕšením. Preto Cirkev, ktorá je „na strane života“¹⁰⁷ učí, že „každý manželský úkon má ostať otvorený na prenesenie života“.¹⁰⁸ „Toto učenie, ktoré učiteľský úrad Cirkvi viackrát predložil, je založené na nerozlučiteľnom spojení, ktoré Boh chcel a ktoré človek nesmie z vlastnej iniciatívy porušiť, medzi dvoma významami manželského úkonu: význam zjednocujúci a význam plodiaci“.¹⁰⁹

2367 Manželia, povolani dávať život, majú účasť na stvoriteľskej Božej moci a na Božom otcovstve¹¹⁰: „Manželia vedia, že v úlohe prenášania a vychovávaní ľudského života, čo treba pokladať za ich vlastné poslanie, sú *spolupracovníkmi lásky Boha Stvoriteľa* a akoby jej tlmočníkmi. Preto majú plniť túto svoju povinnosť s ľudskou a kresťanskou zodpovednosťou.“¹¹¹

2368 Osobitný aspekt tejto zodpovednosti sa týka *regulácie pôrodov*. Z oprávnených dôvodov rodičia sa môžu rozhodnúť pre odstup medzi narodeniami svojich detí. Musia si však overiť, či ich túžba nevyplýva z egoizmu, a či zodpovedá pravej veľkodušnosti zodpovedného rodičovstva. Okrem toho majú usmerňovať svoje správanie podľa objektívnych kritérií mravnosti:

*Keď sa má ...dať do súladu manželská láska so zodpovedným prenášaním života, mravnosť spôsobu konania nezávisí iba od úprimnosti úmyslu a zhodnotenia pohnútok, ale sa má určiť podľa objektívnych kritérií, ktoré sa odvodzujú z prirodzenosti ľudskej osoby a jej úkonov, a ktoré rešpektujú celý význam vzájomného sebadarovania a ľudského plodenia v ovzduší pravej lásky. A to nie je možné, ak sa s úprimnou vôľou nepestuje čnosť manželskej čistoty.“*¹¹²

2369 “Ak sa zabezpečia oba tieto podstatné aspekty, totiž zjednocujúci a plodiaci, manželský úkon si plne zachová zmysel vzájomnej a pravej lásky i svoje zameranie na vznešené povolanie človeka k rodičovstvu“.¹¹³

2370 Periodická zdržanlivosť, metódy regulácie pôrodov založené na sebaopozorovaní, a využívanie neplodných období¹¹⁴ sú v súlade s objektívnymi kritériami mravnosti. Tieto metódy rešpektujú telo manželov, napomáhajú ich vzájomnú nežnosť a podporujú výchovu k pravej slobode. Naopak, je vnútorne zlý „každý čin, ktorý - či už pri predvídaní manželského úkonu, alebo počas jeho priebehu, alebo pri rozvíjaní jeho prirodzených následkov - má v úmysle ako cieľ alebo ako prostriedok k cieľu zabrániť počatiu“.¹¹⁵

*Prirodzenému slovu, ktoré vyjadruje pôvodný zmysel vzájomného a úplného darovania sa manželov, prekážanie počatia dáva protikladný zmysel, že totiž darovanie sa ani jedného nie je úplné. Z toho plynie nielen pozitívne odmietnutie otvorenosti voči životu, ale aj falšovanie vnútornej pravdy v manželskej láske, ktorá je povolaná, k plnému darovaniu celej osoby... Tento antropologický a morálny rozdiel medzi antikoncepciou a využívaním periodického rytmu ...obsahuje v sebe dve koncepcie človeka a ľudskej sexuality, ktoré sú vzájomne neprepojiteľné.“*¹¹⁶

2371 “Nech je všetkým jasné, že ľudský život a úloha prenášať ho ďalej sa neobmedzujú iba na tento svet, ani sa nedajú merať a pochopiť len z jeho hľadiska, ale vždy majú vzťah k večnému určeniu človeka“.¹¹⁷

2372 *Štát je zodpovedný za blaho občanov. Z toho dôvodu je oprávnené, aby zasahoval do usmerňovania rastu obyvateľstva. Môže to robiť objektívnou a taktovou informáciou, ale nikdy nie autoritatívnym a donucovacím spôsobom. Nemôže oprávnene nahradiť iniciatívu manželov, ktorí sú prví zodpovední za plodenie a výchovu svojich detí.“*¹¹⁸ *Štát nie je oprávnený, aby podporoval prostriedky demografickej regulácie, ktoré sa protivia mravnosti.*

Dieťa je dar

2373 Sväté písmo a tradičná prax Cirkvi vidia vo *viacdetných rodinách* znak Božieho požehnaní a veľkodušnosti rodičov.¹¹⁹

2374 Veľké je utrpenie tých manželských párov, ktoré zistia, že sú neplodné: „Čože mi dáš?“, spytuje sa Abrahám Boha, „veď ja odídem bezdetný...“ (Gn 15,2). „Daj mi deti! Ak nie, tak zomriem“, hovorí Ráchel svojmu manželovi Jakubovi (Gn 30,1).

2375 Výskumy, ktoré sa zameriavajú na zníženie ľudskej neplodnosti, treba napomáhať za podmienky, že sa postavia „do služieb človeka, jeho neodňateľných práv, jeho skutočného a celkového dobra v súlade s Božím plánom a Božou vôľou“.¹²⁰

2376 Techniky, ktoré vyvolávajú oddelenie spoločného rodičovstva otca a matky zásahom osoby, ktorá nepatrí k manželskej dvojici (darovanie spermy alebo vaječnej bunky, prepožičanie maternice) sú ťažko nemorálne. Takéto techniky (heterologická inseminácia a heterologické umelé oplodnenie - čiže od iného darcu) porušujú právo dieťaťa narodiť sa z jedného otca a jednej matky, ktorých pozná a ktorí sú navzájom spojení manželstvom. Zrádzajú „výlučné právo manželov stať sa otcom a matkou iba jeden prostredníctvom druhého“.¹²¹

2377 Ak sa tieto techniky (homologická inseminácia a umelé homologické oplodnenie) použijú vnútri manželského páru, sú možno menej škodlivé, ale ostávajú mravne neprijateľné. Oddelujú totiž pohlavný úkon od úkonu plodenia. Akt, ktorým sa začína existencia dieťaťa, už nie je aktom, ktorým sa dávajú dve osoby jedna druhej, ale aktom, ktorý „zveruje život a identitu embrya moci lekárov a biológov a zavádza nadvládu techniky nad počiatkom a určením ľudskej osoby. Takýto vzťah nadvlády je sám osebe v rozpore s dôstojnosťou a rovnosťou, ktoré musia byť spoločné rodičom i deťom“.¹²² „Plodenie je z morálneho hľadiska zbavené svojej vlastnej dokonalosti, a nie je chcené ako ovocie manželského aktu, totiž osobitného úkonu spojenia manželov... Jedine rešpektovanie spätosti, ktorá jestvuje medzi významovými obsahmi manželského úkonu a rešpektovanie jednoty ľudskej bytosti umožňujú plodenie, ktoré je v zhode s dôstojnosťou človeka“.¹²³

2378 Dieťa nie je niečím, na čo možno mať nárok, ale je *darom*. „Najvznešejším darom manželstva“ je nová ľudská osoba. Dieťa sa nemožno považovať za predmet vlastníctva, k čomu by viedlo uznanie domnelého

„práva na dieťa“. Jedine dieťa má v tejto oblasti skutočné práva: právo „byť plodom osobitného úkonu manželskej lásky svojich rodičov a tiež právo, byť rešpektované ako osoba od chvíle svojho počatia“.¹²⁴

2379 Evanjelium ukazuje, že fyzická neplodnosť nie je absolútnym zlom. Manželia, ktorí po vyčerpaní oprávnených prostriedkov lekárskej vedy naďalej trpia neplodnosťou, majú sa spojiť s Pánovým krížom, prameňom všetkej duchovnej plodnosti. Môžu prejavíť svoju veľkodušnosť tým, že prijímú za svoje opustené deti alebo budú vykonávať náročné služby voči blížnemu.

IV. Previnenia proti dôstojnosti manželstva

2380 *Cudzoložstvo*. Toto slovo označuje manželskú neveru. Keď dvaja partneri, z ktorých je aspoň jeden zosobašený, nadviažu medzi sebou pohlavný vzťah, hoci prechodný, dopúšťajú sa cudzoložstva. Kristus odsudzuje cudzoložstvo spáchané aj jednoduchou žiadostivosťou.¹²⁵ Šieste prikázanie a Nový zákon zakazujú cudzoložstvo absolútne.¹²⁶ Proroci ho odsudzujú ako závažný hriech. V cudzoložstve vidia obraz hriechu modloslužby.¹²⁷

2381 Cudzoložstvo je nespravodlivosť. Kto sa ho dopúšťa, nedodržuje svoje záväzky. Porušuje znak zmluvy, ktorým je manželský zväzok, narúša právo manželského partnera a ohrozuje ustanovenie manželstva tým, že porušuje zmluvu, ktorá je jej základom. Vystavuje nebezpečenstvu dobro ľudského plodenia a dobro detí, ktoré potrebujú trvalý zväzok rodičov.

Rozvod

2382 Náš Pán Ježiš Kristus trval na pôvodnom úmysle Stvoriteľa, ktorý chcel, aby bolo manželstvo nerozlučiteľné¹²⁸. Ruší ústupky, ktoré sa vkradli do Starého zákona.¹²⁹

Manželstvo medzi pokrstenými „platne uzavreté a zavŕšené manželským aktom (matrimonium ratum et consummatum) nemôže byť rozviazané nijakou ľudskou mocou a z nijakého dôvodu, iba smrťou“.¹³⁰

2383 *Odluka* manželov, pri ktorej sa manželský zväzok zachováva, môže byť oprávnená v niektorých prípadoch, predvídaných kanonickým právom.¹³¹

Ak civilný rozvod je jediný možný spôsob ako zaistiť určité legitímne práva, ako je starostlivosť o deti alebo ochrana majetku, môže sa tolerovať a nie je morálnou vinou.

2384 *Rozvod* je ťažkým previnením proti prirodzenému zákonu. Nárokuje si zrušenie zmluvy, ktorú manželia slobodne uzavreli, že budú žiť jeden s druhým až do smrti. Rozvod uráža zmluvu spásy, ktorej je sviatosť manželstvo znakom. Uzavretie nového zväzku, i keby ho uznal civilný zákon, porušenie zmluvy ešte zväčšuje. Manželský partner, ktorý sa znovu zosobaší, sa tak ocitne v situácii trvalého a verejného cudzoložstva:

*Ak sa manžel, ktorý sa rozviedol so svojou ženou, zblíži s inou ženou, je sám cudzoložníkom, lebo necháva svoju ženu dopustiť sa cudzoložstva; a žena, ktorá s ním býva, je cudzoložnicou lebo prilákala k sebe manžela inej [ženy].*¹³²

???, *„Keď muž prepustí manželku, nie je mu dovolené, aby si vzal inú; ani neslobodno inému vziať si za manželku takú, ktorú manžel odmietol.???* (podľa latinského textu)

2385 Rozvod je nemravný aj preto, že vnáša neporiadok do rodinnej bunky a do spoločnosti. Tento neporiadok spôsobuje vážne škody manželskej stránke, ktorá bola opustená, deťom, ktoré sú traumatizované rozchodom rodičov a často zmietané medzi nimi, a tiež spoločnosti, pre ktorú je rozvod svojimi nákazlivými účinkami opravdivou plagiou.

2386 Môže sa stať, že jeden z manželov je nevinnou obeťou rozvodu, vyhláseného civilným zákonom; takýto manželský partner sa neprehrešuje proti mravnému príkazu. Je veľký rozdiel medzi manželským partnerom, ktorý sa úprimne snažil ostať verným sviatosť manželstva a je nespravodlivo opustený, a tým druhým, ktorý svojou ťažkou vinou ničí kanonicky platné manželstvo.¹³³

Iné previnenia proti dôstojnosti manželstva

2387 Je pochopiteľná dráma človeka, ktorý sa chce obrátiť na život podľa evanjelia a musí prepustiť jednu alebo viacero žien, s ktorými sa dlhé roky podieľal na manželskom živote. *Polygamia* (mnohoženstvo) je však v protiklade s mravným zákonom. Radikálne protirečí manželskému spoločenstvu. „Priamo totiž popiera Boží plán, ako bol zjavený na samom počiatku, lebo protirečí rovnakej osobnej dôstojnosti muža i ženy, ktorí sa v manželstve dávajú jeden druhému s celou, a práve preto jedinou a výlučnou láskou“.¹³⁴ Kresťan, ktorý predtým žil v mnohoženstve, je z dôvodu spravodlivosti vážne zaviazaný dodržiavať záväzky, ktoré vzal na seba voči svojim bývalým manželkám a voči svojim deťom.

2388 *Krvismilstvo* (incest) označuje intímne vzťahy medzi rodinnými príslušníkmi alebo príbuznými v takom stupni, ktorý nedovoľuje medzi nimi uzavrieť manželstvo.¹³⁵ Svätý Pavol pranieruje toto mimoriadne ťažké previnenie: „Ba počuť aj o smilstve medzi vami a o takom smilstve, ...aby mal niekto manželku svojho otca... Ja som už rozhodol, že toho, čo to urobil, treba v mene nášho Pána Ježiša ...vydať satanovi na záhubu tela...“ (1 Kor 5,1.4-5). Krvismilstvo ničí rodinné vzťahy a znamená úpadok do živočišnosti.

2389 K incestu možno priradiť aj pohlavné zneužívanie páchané dospelými na deťoch alebo na dospievajúcich, zverených ich opatere. Previnenie sa znásobuje tým, že ide o pohoršujúci útok na fyzickú a morálnu neporušiteľnosť mladých, ktorí ostanú takto poznačení na celý život, a o ťažké porušenie výchovnej zodpovednosti.

2390 *Voľný zväzok* (voľná láska) vzniká vtedy, keď muž a žena odmietajú dať právnu a verejnú formu vzťahu, ktorý zahrnuje v sebe sexuálnu intimitu.

Výraz „voľný zväzok“ je zavádzajúci. Čo môže znamenať taký zväzok, v ktorom sa osoby navzájom k ničomu nezaväzujú, a dokazujú nedostatok dôvery k druhému, k sebe samému, alebo v budúcnosť?

Pod výrazom „voľný zväzok“ sa skrývajú rozmanité situácie: konkubinát, ktorý odmieta manželstvo ako také, neschopnosť zaviazat' sa dlhodobým záväzkom.¹³⁶ Všetky tieto situácie urážajú dôstojnosť manželstva, ničia samotnú ideu rodiny a oslabujú zmysel pre vernosť. Protirečia mravnému zákonu: pohlavný akt môže mať miesto jedine v manželstve. Mimo manželstva je vždy ťažkým hriechom a vylučuje zo sviatostného prijímania.

2391 Dnes sa mnohí dovoľávajú akéhosi „práva na skúšku“, keď majú úmysel vstúpiť do manželstva. Nech je akokoľvek pevný úmysel tých, čo sa vrhajú do predčasných pohlavných stykov, tieto styky „neumožňujú zabezpečiť úprimný a verný medziosobný vzťah muža a ženy, a najmä ho chrániť pred vrtochmi a rozdmarmami“.¹³⁷ Telesné spojenie je morálne oprávnené iba vtedy, keď vytvorilo definitívne spoločenstvo života medzi mužom a ženou. Ľudská láska neprípúšťa „skúšku“. Vyžaduje úplné a definitívne vzájomné odovzdanie sa osôb.¹³⁸

ZHRNUTIE

2392 „Láska je základné a vrozené povolanie každej ľudskej bytosti“.¹³⁹

2393 Keď Boh stvoril ľudskú bytosť ako muža a ženu, jednému i druhému dal rovnakú osobnú dôstojnosť. Každý, muž i žena, má uznať a prijať svoju pohlavnú totožnosť.

2394 Kristus je vzorom čistoty. Každý pokrstený je povolaný viesť čistý život, a to podľa vlastného životného stavu.

2395 Čistota znamená integráciu sexuality do ľudskej osoby. Predpokladá osvojenie si osobného sebaovládania.

2396 Spomedzi hriechov, ktoré ťažko protirečia čistote, treba spomenúť onániu, smilstvo, pornografiu a homosexuálne praktiky.

2397 Zmluva, ktorú manželia slobodne uzavreli, zahrnuje vernú lásku. Ukladá im povinnosť chrániť nerozlučiteľnosť svojho manželstva.

2398 Plodnosť je dobrom, darom, cieľom manželstva. Tým, že manželia dávajú život, majú účasť na Božom otcovstve.

2399 Regulácia pôrodov predstavuje jednu stránku zodpovedného otcovstva a materstva. Oprávnenosť úmyslov manželov neospravedlňuje používanie mravne neprípustných prostriedkov (napríklad priamu sterilizáciu alebo antikoncepciu).

2400 Cudzoložstvo a rozvod, polygamia a voľný zväzok sú ťažkými urážkami dôstojnosti manželstva.

7 . č l á n o k

SIEDME PRIKÁZANIE

Nepokradneš! (Ex 20,15;Dt 5,19).

Nepokradneš! (Mt 19,18).

2401 Siedme prikázanie zakazuje neprávom brať alebo si ponechávať majetok blížneho a spôsobovať blížnemu škodu na majetku akýmkoľvek spôsobom. Prikazuje spravodlivosť a lásku pri správe hmotných dohier a plodov ľudskej práce. Vzhľadom na spoločné dobro požaduje, aby sa rešpektovalo univerzálne určenie dohier a právo na súkromné vlastníctvo. Kresťanský život sa snaží zameriavať na dobrá tohto sveta, Boha a na bratskú lásku.

I. Všeobecné určenie dohier (majetku a súkromné vlastníctvo)

2402 Na počiatku Boh zveril zem a všetky jej zdroje spoločnej správe ľudstva, aby sa o ňu staralo, ovládalo ju svojou prácou a tešilo sa z jej plodov.¹⁴⁰ Stvorené dobrá sú určené celému ľudskému pokoleniu. No zem je rozdelená medzi ľuďmi, aby bola zaistená bezpečnosť ich života, ktorý je vystavený biedam a ohrozovaný násilím. Vlastnenie pozemských dohier je oprávnené, aby sa zabezpečila sloboda a dôstojnosť osôb, aby jednotlivci mohli uspokojiť svoje základné potreby a potreby tých, za ktorých majú zodpovednosť. Vlastníctvo však má umožniť, aby sa medzi ľuďmi prejavovala prirodzená solidarita.

2403 *Právo na súkromné vlastníctvo* získané prácou, prijaté od iných ako dedičstvo alebo ako dar, neruší pôvodné darovanie zeme celému ľudstvu. Všeobecné určenie dohier zostáva prvoradé, aj keď rozvoj spoločného dobra vyžaduje rešpektovanie súkromného vlastníctva a práva naň a na jeho užívanie.

2404 „Človek, ktorý užíva tieto stvorené dobrá, nikdy nesmie pokladať veci, ktoré oprávnené vlastní, akoby patrili jemu, ale má na ne hľadieť aj ako na spoločné v tom zmysle, že ony môžu byť na osoh nielen jemu, ale aj iným“.¹⁴¹ Vlastníctvo majetku robí z vlastníka správcu Prozreteľnosti, aby prinášal ovocie a mohol sa deliť o dobrodenie s inými, predovšetkým so svojimi príbuznými.

2405 *Dobrá výroby - hmotné či nehmotné - ako pozemky alebo továrne, schopnosti alebo umenie, vyžadujú od svojich majiteľov starosť, aby z ich úrody mal úžitok čím väčší počet ľudí. Majitelia úžitkových a*

spotrebných dobier ich musia užívať s umiernenosťou a rezervovať z nich lepšiu časť pre hostí, chorých a chudobných.

2406 Politická vrchnosť má právo a povinnosť riadiť v záujme spoločného dobra legitímne uplatňovanie vlastníckeho práva.¹⁴²

II. Úcta k ľuďom a k ich majetku

2407 V ekonomickej oblasti si úcta k ľudskej dôstojnosti vyžaduje uplatňovanie čnosti *miernosti*, aby sa miernila pripútanosť k dobrám tohto sveta; čnosti *spravodlivosti*, aby sa rešpektovali práva bližneho a doprialo sa mu, na čo má nárok a čnosti *solidárnosti* podľa zlatého pravidla a podľa Pánovej štedrosti, ktorý, hoci bol bohatý, stal sa pre nás chudobným, aby sme sa my obohatili jeho chudobou (2 Kor 8,9).

Rešpektovanie majetku iných

2408 Siedme prikázanie zakazuje *krádež*, to znamená uchvátenie majetku iného proti rozumnej vôli majiteľa. Nie je krádežou, ak sa dá predpokladať súhlas, alebo ak by odmietnutie bolo v rozpore s rozumom a všeobecným určením dobier. Taký je prípad naliehavej alebo zrejmej núdze, keď jediným prostriedkom, ako uspokojiť bezprostredné a základné potreby (jedlo, prístrešie, odev a pod.) je pripraviť si a použiť majetok iného.¹⁴³

2409 Každý spôsob nespravodlivého ponechania si majetku iného, aj keď to neprotirečí nariadeniam civilného zákona, je proti siedmemu prikázaniu. Také je aj vedomé ponechanie si požičaných vecí alebo nájdených predmetov; krádež v obchode¹⁴⁴, vyplácanie nespravodlivej mzdy¹⁴⁵, zvyšovanie cien, využívajúc nevedomosť alebo núdzu iných.¹⁴⁶

Mravne nedovolené sú ďalej: špekulácia, ktorou sa sleduje podvod pri zmene odhadu majetku so zámerom získať výhodu na úkor iného, podplácanie, ktorým sa ovplyvňuje úsudok tých, čo majú rozhodovať podľa práva, privlastnenie a súkromné používanie spoločného majetku nejakého podniku, zle vykonaná práca, daňový podvod, falšovanie zloženiek a faktúr, prehnané výdavky, mrhanie a pod. Úmyselne poškodzovať súkromný alebo verejný majetok je v rozpore s mravným zákonom a vyžaduje si odškodnenie.

2410 *Sľuby* treba dodržiavať a *zmluvy* svedomite plniť v takej miere, v akej je prijatý záväzok mravne spravodlivý. Značná časť spoločenského a ekonomického života závisí od hodnoty dohôd medzi fyzickými a právnickými osobami. Také sú obchodné zmluvy o nákupe a predaji, nájomná a pracovná zmluva. Každú zmluvu treba uzatvárať a plniť s dobrým úmyslom (*bona fide*).

2411 Zmluvy podliehajú *zámennej (komutatívnej) spravodlivosti*, ktorá riadi výmeny medzi osobami pri presnom rešpektovaní ich práv. Zámenná spravodlivosť prísne zaväzuje; vyžaduje ochranu vlastníckych práv, platenie dlžôb a plnenie slobodne uzavretých záväzkov. Bez zámennej spravodlivosti nie je možná nijaká iná forma spravodlivosti.

Rozlišujeme zámennú spravodlivosť od zákonnej spravodlivosti, ktorá sa týka toho, čo je občan povinný konať voči spoločnosti a distributívnu spravodlivosť, ktorá riadi to, čo je spoločnosť povinná konať voči občanom podľa ich daní a ich potrieb.

2412 V zmysle zámennej spravodlivosti *náprava spáchanej nespravodlivosti* vyžaduje vrátenie odcudzeného majetku jeho majiteľovi.

Ježiš chváli Zacheja za jeho rozhodnutie: „Ak som niekoho oklamal, vrátim štvornásobne“ (Lk 19,8). Tí, čo sa priamo alebo nepriamo zmocnili cudzieho majetku, musia ho vrátiť, ale ak tá vec už nejestvuje, musia ju rovnocenne nahradiť v naturáliách alebo v peniazoch, ako aj plody a zisky, ktoré by z neho majiteľ riadne vyťažil. Rovnako sú povinní nahradiť úmerne svojej zodpovednosti a zisku všetci, čo sa nejakým spôsobom podieľali na krádeži alebo z nej vedome ťažili; napríklad tí, ktorí ju nariadili alebo podporovali alebo ju tajili.

2413 Hazardné hry (*karty a i.*) alebo stávky nie sú sany osebe v protiklade so spravodlivosťou. *Stávajú sa mravne nepripustnými, keď zbavujú človeka toho, čo je nevyhnutné na uspokojenie jeho potrieb alebo potrieb iných. Hráčska vášeň vystavuje človeka riziku, že sa mu stane ťažkým otroctvom. Nespravodlivo stávkovať alebo pri hre klamať je ťažkým previnením, iba že by spôsobená škoda bola taká malá, že ten, kto ju utrpel, by ju nemohol rozumne považovať za značnú.*

2414 Siedme prikázanie zakazuje činy alebo podujatia, ktoré z akéhokoľvek dôvodu, sebeckého alebo ideologického, obchodného či totalitného, vedú k *zotročovaniu ľudských bytostí*, k popretiu ich osobnej dôstojnosti, k ich predaju, kúpe alebo výmene, akoby boli tovarom. Je hriechom proti dôstojnosti človeka a jeho základným právam, ak ho násilím zredukujeme na úžitkovú hodnotu alebo zdroj zisku. Svätý Pavol nariadil kresťanskému pánovi, aby prijal svojho kresťanského otroka „už nie ako otroka, ale ...ako milovaného brata ... ako človeka ...v Pánovi“ (Flm 16).

Úcta k integrite stvorenia

2415 Siedme prikázanie vyžaduje úctu k integrite (celistvosti) stvorenia. Zvieratá, ako aj rastliny a neživé bytia sú svojou prirodzenosťou určené pre spoločné dobro minulého, terajšieho i budúceho ľudstva.¹⁴⁷ Užívanie nerastných, rastlinných a živočíšnych zdrojov vesmíru nemožno oddeľovať od rešpektovania mravných požiadaviek. Panstvo nad neživými a inými živými bytosťami, ktoré dal Stvoriteľ človekovi, nie je absolútne; musí sa merať starostlivosťou o kvalitu života bližneho, vrátane budúcich generácií; vyžaduje si náboženskú úctu k integrite stvorenia.¹⁴⁸

2416 *Zvieratá* sú Božie tvory. Boh ich zahŕňa svojou prozreteľnou starostlivosťou.¹⁴⁹ Velebia ho a oslavujú už tým, že jestvujú.¹⁵⁰ Aj ľudia majú byť k nim láskavi. Len si pripomeňme, s akou nežnosťou zaobchádzali so zvieratami svätí, ako František z Assisi alebo svätý Filip Neri.

2417 Boh zveril zvieratá do starostlivosti toho, ktorého stvoril na svoj obraz.¹⁵¹ Je teda správne, ak zvieratá slúžia človekovi ako pokrm alebo na zhotovovanie odevov. Človek ich môže udomáčniť, aby mu pomáhali pri práci alebo zábave. Lekárske alebo vedecké pokusy na zvieratách sú mravne prijateľné, ak zostávajú v rozumných medziach, lebo prispievajú k liečeniu alebo k záchrane ľudských životov.

2418 Protirečí ľudskej dôstojnosti, ak sa zvieratám zbytočne spôsobuje bolesť a bezohľadne nakladá s ich životom. Rovnako je nedôstojné človeka ak utráca na ne peniaze, ktoré by mali byť v prvom rade určené na zmiernenie ľudskej biedy. Zvieratá môžeme mať radi, ale nemajú byť predmetom takej lásky, aká náleží len ľuďom.

III. Sociálna náuka Cirkvi

2419 *“Kresťanské zjavenie nás privádza k hlbšiemu chápaniu zákonov spoločenského života“.*¹⁵² Cirkev dostáva v evanjeliu plné zjavenie pravdy o človekovi. Keď plní svoje poslanie hlásať evanjelium, osvedčuje človekovi v Kristovom mene jeho vlastnú dôstojnosť a jeho povolanie do ľudského spoločenstva; učí ho požiadavkám spravodlivosti a pokoja, ktoré sú v zhode s Božou múdrosťou.

2420 Cirkev vyjadruje svoj mravný úsudok k hospodárskej a sociálnej problematike, „keď si to vyžadujú základné práva človeka alebo spása duší“.¹⁵³ V oblasti morálky vychádza z poslania, ktoré sa líši od poslania politickej autority: Cirkev sa stará o časné aspekty spoločného blaha, nakoľko sú zamerané na najvyššie Dobro, náš posledný cieľ. Usiluje sa vštepuvať správne postoje vzhľadom na pozemské dobré a v spoločensko-hospodárskych vzťahoch.

2421 *Sociálne učenie Cirkvi sa rozvinulo v XIX. storočí, keď sa evanjelium stretlo s modernou priemyselnou spoločnosťou, s jej novými štruktúrami pri výrobe spotrebných dober, s jej novou koncepciou spoločnosti, štátu a autorít, s jej novými formami práce a vlastníctva. Rozvoj učenia Cirkvi v hospodárskej a sociálnej oblasti svedčí o trvalej hodnote učenia Cirkvi a zároveň o pravom zmysle jej Tradície, ktorá je vždy živá a činná.*¹⁵⁴

2422 Sociálne učenie Cirkvi obsahuje súhrn nauky, ktorá sa dopĺňa v takej miere, v akej Cirkev vysvetľuje dejinné udalosti vo svetle slova, ktoré zjavil Ježiš Kristus, s príspevím Ducha Svätého.¹⁵⁵ Toto učenie sa stáva tým prijateľnejším pre ľudí dobrej vôle, čím hlbšie inšpiruje správanie sa veriacich.

2423 Sociálne učenie Cirkvi predkladá princípy uvažovania; formuluje kritériá úsudku; poskytuje orientáciu pre činnosť:

*Každý systém, podľa ktorého by sa sociálne vzťahy úplne určovali ekonomickými faktormi, je proti prirodzenosti človeka a jeho konaniu.*¹⁵⁶

2424 *Teória, ktorá robí zo zisku výlučné pravidlo a najvyšší cieľ ekonomickej činnosti, nie je morálne prijateľná. Nezriadená túžba po peniazoch prináša len svoje zvrátené dôsledky. Je jednou z príčin početných konfliktov, ktoré narušujú sociálny poriadok.*¹⁵⁷

*Systém, ktorý „podriaďuje základné práva jednotlivých osôb a skupín kolektívnemu organizovaniu výroby“, je proti dôstojnosti človeka.*¹⁵⁸ *Každá prax, ktorá redukuje osoby iba na obyčajné prostriedky zisku, zotročuje človeka, vedie k zbožňovaniu peňazí a prispieva k šíreniu ateizmu. „Nemôžete slúžiť aj Bohu aj mamone“ (Mt 6,24; Lk 16,13).*

2425 *Cirkev odmieta totalitné a ateistické ideológie, ktoré sa v našej dobe viažu s „komunizmom“ alebo „socializmom“. Ostatné odmieta v praktikách kapitalizmu, aj individualizmus a absolútny primát trhového zákona nad ľudskou prácou.*¹⁵⁹ *Regulácia ekonomiky iba pomocou centrálného plánovania prevracia už v základe spoločenskú väzbu; jej regulácia jedine prostredníctvom zákona trhu uráža sociálnu spravodlivosť, lebo „je veľa ľudských potrieb, ktoré nemajú prístup na trh“.*¹⁶⁰ *Je potrebné podporovať rozumnú reguláciu obchodu a ekonomických iniciatív podľa správnej hierarchie hodnôt s ohľadom na spoločné dobro.*

IV. Ekonomická aktivita a sociálna spravodlivosť

2426 Rozvoj ekonomických aktivít a zvyšovanie produkcie sú zamerané na uspokojenie potrieb ľudí. Ekonomický život nehladá len na rast produkcie a na rozmnožovanie zisku a moci; má byť v prvom rade zameraný na službu osobám, na službu človekovi v jeho celistvosti a na službu celému ľudskému spoločenstvu. Ekonomická aktivita riadená vlastnými metódami, musí sa uskutočňovať v medziach mravného zákona a sociálnej spravodlivosti, aby zodpovedala Božiemu plánu s človekom.¹⁶¹

2427 *Ľudská práca* vychádza priamo z osôb, ktoré sú stvorené na Boží obraz a povolané k tomu, aby všetky spoločne a jedny pre druhých pokračovali v diele stvorenia tým, že ovládnu zem.¹⁶² Práca je teda povinnosťou: „Kto nechce pracovať, nech ani nejde“ (2 Sol 3,10).¹⁶³ Práca oslavuje dary Stvoriteľa a prijaté talenty. Môže byť aj vykupiteľská. Tým, že človek znáša ťažkú námahu,¹⁶⁴ práca v spojení s Ježišom, remeselníkom z Nazareta a ukrižovaným na Kalvárii, istým spôsobom spolupracuje s Božím Synom na jeho vykupiteľskom diele. Tým, že každodenne nesie kríž v práci, na ktorú je povolaný,¹⁶⁵ dokazuje, že je Kristovým učeníkom. Práca sa môže stať prostriedkom posväcovania a zduchovňovania pozemských skutočností v Kristovom Duchu.

2428 V práci človek vykonáva a uplatňuje časť schopností, ktoré sú vpísané do jeho prirodzenosti. Základná hodnota práce sa týka samého človeka, ktorý je jej pôvodcom i príjemcom. Práca je pre človeka, nie človek pre prácu.¹⁶⁶

Každý musí mať možnosť ťažiť z práce prostriedky na udržiavanie vlastného života i na udržiavanie života svojich rodinných príslušníkov a na službu ľudskému spoločenstvu.

2429 Každý má právo na ekonomickú iniciatívu, každý má zákonne používať svoje talenty, aby prispel k hojnosti, z ktorej majú prospech všetci a tiež zbierať ovocie svojej námahy. Má sa starať o to, aby sa podriadil nariadeniam, ktoré vydávajú zákonité autority v prospech spoločného dobra.¹⁶⁷

2430 *Ekonomický život* vyvoláva rozličné, často vzájomne protikladné záujmy. To vysvetľuje aj vznik zápasov, ktoré ho charakterizujú.¹⁶⁸ Treba urobiť všetko, aby sa urovnali rokovaniami, ktoré rešpektujú práva a povinnosti každého spoločenského partnera: vedúcich podnikov, predstaviteľov robotníkov, napr. odborových organizácií a prípadne aj verejnej moci.

2431 *Zodpovednosť štátu*. „Ekonomická aktivita, najmä trhovú ekonomiku, sa nemôže realizovať bez inštitucionálnych zákonov, bez právnych a politických noriem. Naopak, predpokladá istotu individuálnej slobody a vlastníctva, ďalej stabilnú menu a účinné verejné služby. Hlavnou úlohou štátu je teda zaručiť takú istotu, aby sa ten, čo pracuje a vyrába, mohol tešiť z ovocia svojej práce a cítil sa tak podnecovaný vykonávať svoju prácu efektívne a poctivo... Ďalej štát má kontrolovať a riadiť uplatňovanie ľudských práv na hospodárskom poli. Predsa však prvá úloha v tejto oblasti neprislúcha štátu, ale jednotlivým a rôznym zoskupeniam a združeniam, z ktorých sa skladá spoločnosť.“¹⁶⁹

2432 *Vedúci podnikov* majú pred spoločnosťou hospodársku a ekologickú zodpovednosť za svoju výrobu.¹⁷⁰ Sú povinní dbať o dobro osôb, a nie iba o zvyšovanie ziskov. Ale aj zisky sú potrebné. Umožňujú realizovať investície, ktoré zabezpečujú budúcnosť podnikov. Zabezpečujú zamestnanosť.

2433 *Prístup k práci* a k povolaniu musí byť otvorený pre všetkých bez akejkoľvek nespravodlivej diskriminácie. Pre mužov i pre ženy, pre zdravých i telesne postihnutých, pre vlastných občanov i pre prisťahovalcov.¹⁷¹ Spoločnosť musí podľa okolností pomáhať občanom, aby si našli prácu a zamestnanie.¹⁷²

2434 *Spravodlivá mzda* je zákonným ovocím práce. Odmietat' alebo zdržiavať ju môže byť ťažkou nespravodlivosťou.¹⁷³ Pri odhade slušnej náhrady za prácu treba brať do úvahy aj potreby a aj mieru zásluhy každého: „Odmena za prácu má byť taká, aby poskytovala človeku a jeho rodine možnosť slušne žiť po stránke materiálnej, spoločenskej, kultúrnej a duchovnej, pričom treba brať do úvahy typ služby a výkonnosť každého jednotlivca, situáciu podniku a všeobecné dobro.“¹⁷⁴ Zmluva medzi stránkami nemôže morálne ospravedlniť hromadenie mzdy.

2435 *Štrajk* je morálne prípustný, ak sa ukazuje ako nevyhnutný alebo ako potrebný prostriedok a možno predpokladať primeraný úspech. Mravne neprijateľným sa stáva, ak sa štrajk spája s násilensťami, alebo ak sa k nemu pridružia ciele, ktoré nie sú priamo spojené s pracovnými podmienkami alebo sa protivia spoločnému dobru.

2436 Je nespravodlivé neplatiť organizáciám sociálneho zabezpečenia príspevky, stanovené zákonitou autoritou.

Strata práce v čase nezamestnanosti je takmer vždy nástrahou na dôstojnosť postihnutého a hrozbou pre rovnováhu jeho života. Okrem škody, ktorú postihnutý osobne znáša, vyplývajú zo straty zamestnania aj mnohé riziká pre jeho rodinu.¹⁷⁵

V. Spravodlivosť a solidárnosť medzi národmi

2437 Na medzinárodnej úrovni existuje taká nerovnosť zdrojov a hospodárskych prostriedkov, že vyvoláva medzi národmi skutočnú „priepasť“.¹⁷⁶ Na jednej strane sú takí, čo vlastní a rozmnožujú prostriedky rozvoja, kým na druhej strane sú zasa takí, ktorí hromadia len dlhy.

2438 Rozličné príčiny náboženskej, politickej, ekonomickej a finančnej povahy spôsobili, že „sociálna otázka má dnes svetový rozsah“.¹⁷⁷ Medzi národmi, ktorých politika už navzájom súvisí, je nevyhnutná solidárnosť. Táto sa stáva ešte nevyhnutnejšou preto, aby sa zamedzilo „zvráteným mechanizmom“, ktoré sú na prekážku rozvoja menej rozvinutých krajín.¹⁷⁸ Zneužívajúce, alebo dokonca úžernícke finančné systémy¹⁷⁹, nespravodlivé obchodné vzťahy medzi národmi ako aj preteky v zbrojení treba nahradiť spoločnou snahou zmobilizovať zdroje pre ciele mravného, kultúrneho a ekonomického rozvoja tak, že sa musia znova „definovať priority a stupnice hodnôt“.¹⁸⁰

2439 *Bohaté národy* majú veľkú mravnú zodpovednosť voči tým národom, ktoré si sami nemôžu zabezpečiť prostriedky pre svoj rozvoj, alebo im v tom zabránili tragické dejinné okolnosti. Je to úloha solidárnosti a lásky: je to aj povinnosť spravodlivosti, najmä ak blahobyť bohatých národov pochádza zo zdrojov, za ktoré spravodlivo nezaplatili.

2440 *Priama pomoc* je primeranou odpoveďou na bezprostrednú a mimoriadnu potrebu, ktorú spôsobia napríklad prírodné katastrofy, epidémie a pod. Lenže tá nestačí na nápravu ťažkých škôd, vyplývajúcich zo situácie biedy, ani na trvalé zabezpečenie nevyhnutných potrieb. Je potrebné *reformovať* aj ekonomické a medzinárodné finančné *ustanovizne*, aby rozvinuli výhodné vzťahy s menej rozvinutými krajinami.¹⁸¹ Treba podporovať úsilie chudobných krajín, ktoré pracujú na svojom hospodárskom zveľadení a oslobodení.¹⁸² Tieto

zásady treba aplikovať osobitne naliehavo v oblasti poľnohospodárstva. Roľníci, najmä v treťom svete, predstavujú prevažne masu chudákov.

2441 Rast zmyslu pre Boha a poznávania samého seba je nevyhnutným základom každého *úplného rozvoja ľudskej spoločnosti*. Toto rozmnožuje hmotné dobro a stavia ich do služby osoby a jeho slobody. Zmenšuje biedu a ekonomické vykorisťovanie. Podnecuje úctu voči kultúrnym identitám a otvára dvere k transcendentálnemu zmýšľaniu.¹⁸³

2442 Nie je úlohou pastierov Cirkvi, aby priamo zasahovali do politickej činnosti a do organizovania sociálneho života. Táto úloha je časťou povolania *veriacich laikov*, ktorí z vlastnej iniciatívy spolupracujú so svojimi spoluobčanmi. Sociálna činnosť môže zahrňovať pluralitu konkrétnych ciest; avšak vždy bude mať za cieľ spoločné dobro a bude sa zhodovať s evanjeliovým poslanstvom a s učením Cirkvi. Prináleží veriacim laikom, „aby roznechovali časné reality s kresťanskou horlivosťou a boli v nich svedkami a tvorcami pokoja a spravodlivosti“.¹⁸⁴

VI. Láska k chudobným

2443 Boh žehná tých, ktorí prichádzajú na pomoc chudobným, a zatracuje tých, čo sa od nich odvracajú: „Tomu, kto ťa prosí, daj a neodvracaj sa od toho, kto si chce od teba niečo požičať“ (Mt 5,42). „Zadarmo ste dostali, zadarmo dávajte“ (Mt 10,8). Ježiš Kristus spozná svojich vyvolených podľa toho, čo urobili pre chudobných.¹⁸⁵ Keď sa „chudobným hlása evanjelium“ (Mt 11,5)¹⁸⁶, je to znamením Kristovej prítomnosti.

2444 „Láska Cirkvi k chudobným... patrí k jej stálej tradícii“¹⁸⁷ Inšpiruje sa evanjeliom blahoslavenstiev,¹⁸⁸ Ježišovou chudobou¹⁸⁹ a jeho pozornosťou voči chudobným.¹⁹⁰ Láska k chudobným je dokonca jedným z dôvodov povinnosti pracovať, aby človek „mal z čoho dať núdznemu“ (Ef 4,28). Láska k chudobným sa však netýka len materiálnej núdze, ale aj mnohorakých podôb kultúrnej a náboženskej biedy.¹⁹¹

2445 Láska k chudobným je nezlučiteľná s nezriadenou láskou k bohatstvám a s ich sebeckým užívaním:

„A vy, boháči, plačte a kvilte nad biedami, ktoré prichádzajú na vás! Vaše bohatstvo zhnilo a vaše šatstvo rozožrali mole. Vaše zlato a striebro zhrdzavelo a ich hrdza bude svedčiť proti vám a zožerie vám telo ako oheň. Nahromadili ste si poklady v posledných dňoch. Hľa, mzda, ktorú ste zadržali robotníkom, čo vám žali polia, kričí. A krik žencov došiel k sluchu Pána Zástupov. Tu na zemi ste hodovali a hýrili. Vykrmili ste si srdcia na deň zakáľacky. Odsúdili ste a zabili spravodlivého; a on vám neodporuje“ (Jak 5,1-6).

2446 Svätý Ján Zlatoústy dôrazne pripomína: „Nepodeliť sa s chudákmi o vlastné bohatstvo znamená okrádať ich a siahnuť im na život. To, čo vlastníme, nie je naše vlastníctvo, ale patrí chudobným“.¹⁹² „Najprv sa musí zadosťučiniť požiadavkám spravodlivosti, aby sa nedávalo ako z lásky to, čo je povinné zo spravodlivosti“.¹⁹³ Ak dávame chudobným, čo nevyhnutne potrebujú, vôbec neprejavujeme osobnú štedrosť, ale im dávame iba to, čo im patrí. Plníme skôr povinnosť spravodlivosti ako skutok milosrdenstva.¹⁹⁴

2447 Skutky milosrdenstva sú charitatívne činy, ktorými prichádzame na pomoc bližnému v jeho telesných a duchovných potrebách.¹⁹⁵ Poučovať, radiť, potešovať, posilňovať, to sú skutky duchovného milosrdenstva, ako aj odpúšťať a trpezlivo znášať protivenstvá. Skutky telesného milosrdenstva spočívajú hlavne v tom, že hladným dávame jesť, bezdomovcom prístrešie, obliekame otrhaných, navštevujeme chorých a väzňov, pochovávame mŕtvych.¹⁹⁶ Spomedzi týchto skutkov dávať almužnu chudobným¹⁹⁷ je jedným z hlavných svedectiev bratskej lásky: je to úkon spravodlivosti, ktorý sa Bohu páči.¹⁹⁸

„Kto má dvoje šiat, nech dá tomu, čo nemá nijaké, a kto má jedlo, nech urobí podobne“ (Lk 3,11). „Ale čo je vnútri, rozdajte ako almužnu a všetko vám bude čisté“ (Lk 11,41). „Ak je brat alebo sestra bez šiat a chýba im každodenná obživa a niekto z vás by im povedal: 'Chodte v pokoji! Zohrejte sa a najedzte sa!' a nedali by ste im, čo potrebujú pre telo, čo to osoží?!“ (Jak 2,15-16).¹⁹⁹

2448 „Vo svojich rozličných formách - materiálna núdza, nespravodlivý útlak, telesné a psychické choroby a nakoniec smrť - všetky tieto ľudské biedy sú zjavným znakom vrodeneho stavu slabosti, v ktorom sa človek ocitol po prvom hriechu, a sú aj znakom potreby spásy. Preto tak veľmi tieto biedy priťahovali súcitu Krista Spasiteľa, ktorý ich chcel vziať na seba a stotožniť sa s „najmenšími zo svojich bratov“ (Porov. 25,40.45). Preto tí, ktorých utláča bieda, sú predmetom *prednostnej lásky* zo strany Cirkvi, ktorá už od počiatku, a to aj napriek slabosti mnohých svojich údov, neprestala pracovať na tom, aby im uľavila, aby ich bránila a vyslobodzovala. Robila tak nespočítateľnými dobročinnými dielami, ktoré vždy a všade sú nevyhnutné“.²⁰⁰

2449 Už v Starom zákone existovali rozmanité právne opatrenia (rok odpustenia, zákaz požičiat' na úroky a zadržovania mzdy, povinnosť desiatkov, každodenná výplata najatým robotníkom, právo paberkovať a zbierať klasy), ktoré zodpovedali povzbudeniu Deuteronómia: „Chudobní nebudú chýbať v krajine, kde budeš bývať, preto ti nariaďujem, aby si otváral svoju ruku núdznemu a svojmu chudobnému bratovi, ktorý bude s tebou v krajine bývať“ (Dt 15,11). Ježiš si osvojil toto slovo: „Veď chudobných máte vždy medzi sebou, ale mňa nemáte vždy“ (Jn 12,8). Tým však vôbec neoslabuje prudkosť výrokov dávných prorokov: „Chceme kúpiť za peniaz maličkých a chudobných za pár topánok...“ (Am 8,6), ale nás vyzýva, aby sme spoznali jeho prítomnosť v chudobných, ktorí sú jeho bratmi²⁰¹:

„V istý deň, keď matka svätej Ruženy Limskej zakázala, aby sa v dome zdržiavali chudobní a chorí, sv. Ružena jej povedala: „Keď slúžime chudobným sme Kristovou dobrou vôňou; a chorým, slúžime Ježišovi. Nesmieme zanedbávať pomoc svojmu bližnému, lebo v našich bratoch je Ježiš, ktorému slúžime“.²⁰²

ZHRNUTIE

2450 „Nepokradneš!“ (Dt 5,19)... „Ani zloději, ani chamtivci... ani lupiči nebudú dedičmi Božieho kráľovstva“ (1 Kor 6,10).

2451 Siedme prikázanie nariaďuje praktizovať spravodlivosť a lásku pri spravovaní pozemských dobier a plodov ľudskej práce.

2452 Stvorené dobrá sú určené celému ľudskému pokoleniu. Právo na súkromné vlastníctvo neruší všeobecné určenie dobier.

2453 Siedme prikázanie zakazuje krádež. Krádež je uchvátenie cudzieho majetku proti rozumnej vôli majiteľa.

2454 Každý spôsob, pri ktorom sa berie a nespravodlivo používa cudzí majetok, je v rozpore so siedmym prikázaním. Spáchaná nespravodlivosť vyžaduje náhradu. Zámenná spravodlivosť vyžaduje vrátenie ukradnutej veci.

2455 Mravný zákon zakazuje činy, ktoré z obchodných alebo totalitných dôvodov vedú k zotročeniu ľudských bytostí, ich kupovanie, predávanie a výmenu, akoby boli tovarom.

2456 Nadvláda, ktorú dal Stvoriteľ človekovi nad nerastnými, rastlinnými a živočíšnymi zdrojmi sveta, sa nesmie oddeľovať od rešpektovania mravných záväzkov, a to aj záväzkov voči budúcim generáciám.

2457 Zvieratá sú zverené do správy človeka, ktorý sa voči nim má správať blahosklonne. Môžu slúžiť na spravodlivé uspokojovanie potrieb človeka.

2458 Cirkev vyslovuje názor na hospodársku a sociálnu problematiku, keď si to vyžadujú základné práva človeka alebo spása duší. Sleduje pritom spoločné časné dobro ľudí a podriaďuje ich najvyššiemu Dobru, nášmu poslednému cieľu.

2459 Človek sám je pôvodcom, stredom a cieľom celého ekonomického a sociálneho života. Rozhodujúcim bodom sociálnej otázky je, aby dobrá, ktoré Boh stvoril pre všetkých, skutočne aj všetci dostávali podľa spravodlivosti a za účasti lásky.

2460 Prvotná hodnota práce tkvie v samom človekovi, ktorý je jej pôvodcom a jej príjemcom. Prostredníctvom práce má človek účasť na diele stvorenia. Ak sa práca spája s Kristom, môže byť vykupiteľská.

2461 Skutočný rozvoj sa týka celého človeka. Ide o to, aby vzrastala schopnosť každého človeka odpovedať na svoje volanie, to jest na Božiu výzvu.²⁰³

2462 Almužna daná chudobným je svedectvom kresťanskej lásky. Ale je tiež uskutočňovaním spravodlivosti, ktorá sa Bohu páči.

2463 Nemali by sme v množstve ľudských bytostí bez chleba, bez strechy a miesta, kde by sklonili hlavu, spoznať hladného žobráka Lazára z podobenstva?²⁰⁴ Mohli by sme nepočuť Ježiša: „Ani mne ste to neurobili?“ (Mt 25,45).

8 . č l á n o k**ÔSME PRIKÁZANIE**

Nebudeš krivo svedčiť proti svojmu blížnemu (Ex 20,16).

Otcom bolo povedané: „Nebudeš krivo prisahať, ale splniš, čo si Pánovi prisahal“ (Mt 5,33).

2464 Ôsme prikázanie zakazuje prekrúcať pravdu vo vzťahu k iným. Tento mravný predpis vyplýva z povolania svätého ľudu byť svedkom svojho Boha, ktorý je pravdou a chce pravdu. Urážky pravdy slovami alebo skutkami vyjadrujú odmietnutie zasadzovať sa za mravnú bezúhonnosť: sú to hlboké sprenevery voči Bohu a ako také podkopávajú základy zmluvy s ním.

I. Žiť v pravde

2465 Starý zákon to dosvedčuje: *Boh je prameň všetkej pravdy*. Jeho Slovo je pravda.²⁰⁵ Jeho zákon je pravda.²⁰⁶ Jeho „vernosť z pokolenia na pokolenie“ (Ž 119,90).²⁰⁷ Pretože Boh je „pravdivý“ (Rim 3,4), aj členovia jeho ľudu sú povolani, žiť v pravde.²⁰⁸

2466 V Ježišovi Kristovi sa zjavila celá Božia pravda. „Plný milosti a pravdy“ (Jn 1,14), on je „svetlom sveta“ (Jn 8,12), on je *Pravda*.²⁰⁹ „Kto verí“ v neho, „neostáva vo tmách“ (Jn 12, 46). Ježišov učeník „ostáva v“ jeho „slove“, aby spoznal „pravdu, ktorá vyslobodzuje“²¹⁰ a posväcuje.²¹¹ Nasledovať Ježiša znamená žiť z „Ducha pravdy“ (Jn 14,17), ktorého posielal Otec v jeho mene²¹² a ktorý uvádza „do plnej pravdy“ (Jn 16,13). Svojich učeníkov Ježiš učí bezpodmienečnej láske k pravde: „Vaša reč nech je:áno - áno, nie - nie“ (Mt 5,37).

2467 Človek sa už od prirodzenosti uberá k pravde. Je povinný ju rešpektovať a dosvedčovať: „Všetci ľudia, vzhľadom na svoju dôstojnosť, ako osoby obdarené rozumom a slobodnou vôľou, a teda osobne zodpovední, sú od samej svojej prirodzenosti pobádaní a mravným zákonom viazaní hľadať pravdu, predovšetkým pokiaľ ide o náboženstvo. Taktiež sú povinní poznanú pravdu prijať a podľa jej požiadaviek usporiadať celý svoj život“.²¹³

2468 Pravda ako správnosť konania a reči človeka sa nazýva aj *pravdovravnosťou*, úprimnosťou alebo priamosťou. Pravda alebo pravdovravnosť je čnosť, ktorá spočíva v tom, že sa prejavujeme pravdivo vo svojom konaní, hovoríme pravdu vo svojich rečiach, a chránime sa dvojakosti, pretvácky a pokrytectva.

2469 „Ľudia by nemohli spolu žiť, keby si vzájomne nedôverovali, čiže, keby si navzájom nehovorili pravdu.“²¹⁴ Čnosť pravdivosti dáva spravodlivo druhému, čo mu patrí. Pravdivosť zachováva správny stred medzi tým, čo sa má vysloviť, a tajomstvom, ktoré sa má zachovať: zahŕňa v sebe tiež čnosť a diskretnosť. Kvôli spravodlivosti „človek je povinný druhému čestne vyjaviť pravdu.“²¹⁵

2470 Kristov učeník prijíma „život v pravde“, to znamená viesť úprimný život v zhode s Pánovým príkladom a ostávať v jeho pravde: „Ak hovoríme, že máme s ním spoločenstvo, ale chodíme vo tme, luháme a nekonáme pravdu“ (1 Jn 1,6).

II. „Vydávať svedectvo pravde“

2471 Kristus pred Pilátom vyhlasuje, že „prišiel na svet, aby ...vydal svedectvo pravde“ (Jn 18,37). Kresťan sa nesmie hanbiť vydávať „svedectvo o našom Pánovi“ (2 Tim 1,8). V situáciách, keď sa žiada svedectvo viery, kresťan je povinný jednoznačne ju vyznať, ako to urobil svätý Pavol pred svojimi sudcami. Veriaci musí zachovať „svedomie bez úhony pred Bohom i pred ľuďmi“ (Sk 24,16).

2472 Povinnosť kresťanov zúčastňovať sa na živote Cirkvi ich núti, aby konali ako *svedkovia evanjelia* a záväzkov, ktoré z toho vyplývajú. Takéto svedectvo je podávaním viery slovami a skutkami. Svedectvo je úkonom spravodlivosti, ktorý potvrdzuje pravdu, alebo ju dáva poznať.²¹⁶

*Všetci kresťania, kdekoľvek žijú, sú povinní príkladom svojho života a svedectvom slova ukázať nového človeka, ktorého si obliekli krstom, a moc Ducha Svätého, ktorý ich posilnil birmovaním.*²¹⁷

2473 *Mučeníctvo* je najvyššie svedectvo vydané pravde viery; je to svedectvo, ktoré ide až na smrť. Mučeník vydáva svedectvo o zomrelom a vzkriesenom Kristovi, s ktorým je spojený láskou. Vydáva svedectvo o pravde viery a o kresťanskom učení. Smelo sa postaví zoči-voči smrti úkonom statočnosti, aby bol pokrmom divej zveri, pomocou ktorej možno dosiahnuť Boha.²¹⁸

2474 Cirkev s najväčšou starostlivosťou zhromaždila spomienky na tých, ktorí kráčali až do konca, aby dosvedčili svoju vieru. Sú to Skutky mučeníkov. Tvoria archívy pravdy písané krvavými písmenami:

Nič mi nepomôžu svetské radosti ani kráľovstvá tohto sveta. Pre mňa je výhodnejšie zomrieť v Kristovi Ježišovi (aby som sa s ním zjednotil), ako vládnuť nad končinami zeme. Hľadám toho, ktorý za nás zomrel; chcem toho, ktorý pre nás vstal z mŕtvych. Už sa blíži chvíľa môjho narodenia...²¹⁹

*Dobrorečím ti, že si ma uznal za hodného tohoto dňa a tejto hodiny; hodného, aby som bol pripočítaný medzi tvojich mučeníkov... Ty si splnil svoj sľub, Bože vernosti a pravdy. Za túto milosť a za všetko ťa chválím, velebím a oslavujem skrze večného a nebeského veľkňaza Ježiša Krista, tvojho milovaného Syna. Skrze neho, ktorý žije a kraluje s tebou a s Duchom Svätým, buď sláva tebe teraz i v budúcom veku. Amen.*²²⁰

III. Urážky pravdy

2475 Kristovi učeníci si „obliekli nového človeka, ktorý je stvorený podľa Boha v spravodlivosti a v pravej svätosti.“ (Ef 4,24). Zanechali lož a odložili“ všetku zlobu a každú lešť, pokrytectvo, závisť a každé ohováranie“ (1 Pt 2,1).²²¹

2476 *Falošné svedectvo a krivá prisaha.* Ak sa nejaké tvrdenie, ktoré je v rozpore s pravdou, prednesie verejne, nadobúda osobitnú závažnosť. Ak je prednesené pred súdom, stáva sa falošným svedectvom.²²² Ak sa koná pod prisahou, je to krivá prisaha. Podobné spôsoby konania prispievajú buď k odsúdeniu nevinného, alebo k oslobodeniu vinníka alebo k zvýšeniu trestu, uloženému obžalovanému.²²³ Vážne ohrozujú vykonávanie spravodlivosti a spravnosť rozsudku vneseného sudcami.

2477 *Úcta k dobrému menu* osôb zakazuje každé správanie a každé slovo, ktoré môže zapríčiniť nespravodlivú škodu.²²⁴ Previňuje sa:

- *nerozvážnym posudzovaním* ten, kto, hoci aj mlčky bez dostatočného dôvodu pripúšťa ako pravdivú nejakú mravnú vinu blížneho,
- *ohováraním* ten, kto bez objektívne platného dôvodu odhaľuje chyby a nedostatky blížneho pred tými, ktorí ich nepoznajú²²⁵,
- *osočovaním* ten, kto nepravdivými tvrdeniami poškodzuje dobré meno iných a dáva príležitosť k mylným mienkam o nich.

2478 Aby sa vyhlo nerozvážnemu úsudku, každý sa má snažiť, pokiaľ je to len možné, vysvetľovať si v dobrom zmysle myšlienky slová a skutky svojho blížneho:

*Každý dobrý kresťan má byť ochotný skôr po dobrom si vysvetľovať výrok blížneho než ho odsúdiť; a ak ho po dobrom nemôže, nech sa ho opýta, ako ho treba rozumieť, a ak myslí nesprávne, nech ho láskavo opraví. A keď to nepostačuje, nech hľadá všetky primerané prostriedky, aby to blížny pochopil, a tak sa zachránil.*²²⁶

2479 Ohováranie a osočovanie poškodzujú *dobré meno a česť blížneho*. Veď česť je spoločenské svedectvo, vzdávané ľudskej dôstojnosti a každý má prirodzené právo na česť svojho mena, na úctu a rešpekt. Preto ohováranie a osočovanie urážajú čnosť spravodlivosti a lásky.

2480 Zakazujú sa všetky reči a správanie, ktoré lichotením pochlebovaním alebo úslužnosťou povzbudzujú a utvrďujú iných v zlobe ich skutkov a v ich zvrátenom správaní. Pochlebovanie je ťažkou vinou, ak sa stáva spoluvinníkom neresti alebo ťažkých hriechov. Túžba preukázať služby alebo priateľstvo neospravedľujú

dvojakosť v reči. Pochlebovanie je všedným hriechom vtedy, keď vychádza z túžby byť príjemným, vyhnúť sa nejakému zlu, čeliť nejakej nevyhnutnosti dosiahnuť dovolené výhody.

2481 *Chvastanie* alebo sebavychvaľovanie je previnením proti pravde. Podobne je to aj s iróniou, ktorá sa usiluje znevážiť niekoho tým, že voľne skresľuje niektorý rys jeho správania.

1482 „Lož spočíva v tom, že človek hovorí nepravdu s úmyslom oklamať“²²⁷ Pán odsudzuje lož, ako dielo diabla: „Vaším otcom je diabol ...v ňom pravdy niet. Keď luhá, hovorí zo seba, lebo je luhár a otec lži“ (Jn 8,44).

1483 Lož je celkom priamou urážkou pravdy. Klamať znamená hovoriť alebo konať proti pravde, aby bol uvedený do omylu ten, kto má právo pravdu poznať. Tým, že lož narúša vzťah človeka k pravde a k blížnemu, uráža základný vzťah človeka a jeho slova k Pánovi.

2484 *Závažnosť lži* sa meria podľa povahy pravdy, ktorú deformuje, podľa okolností, podľa úmyslu toho, kto sa jej dopúšťa, podľa škody, ktorú utrpeli tí, čo sa stali jej obeťami. Ak aj lož sama osebe je len všedným hriechom, stáva sa smrteľným, keď ťažko uráža čnosť spravodlivosti a lásky.

2485 Lož je odsúdeniahodná pre svoju povahu. Je znevážením slova, ktorého úlohou je odovzdávať iným poznanú pravdu. Vedomý úmysel priviesť blížneho do omylu tvrdeniami odporujúcimi pravde, je chybou proti spravodlivosti a láske. Previnenie je tým väčšie, ak hrozí, že úmysel oklamať bude mať zhubné následky pre tých, ktorých lož odvieďa od pravdy.

2486 Lož tým, že je porušením čnosti pravdivosti, je skutočným násilím, spáchaným na blížnom. Zasahuje ho v jeho schopnosti poznávať, čo je podmienkou každého úsudku a každého rozhodnutia. Má v sebe zárodok rozdelenia duchov a všetkého zla, ktoré z toho pochádza. Lož škodí každej spoločnosti; podkopáva dôveru medzi ľuďmi a trhá tkanivo spoločenských vzťahov.

2487 Každá vina, spáchaná proti spravodlivosti a proti pravde ukladá povinnosť náhrady, aj keď sa pôvodcovi odpustilo. Ak nie je možné napraviť urážku verejne, treba to urobiť v skrytosti. Ak nemožno odškodniť toho, kto škodu utrpel, priamo, treba mu dať odškodnenie v mene lásky morálne. Táto povinnosť náhrady sa týka aj priestupkov, (ktorých sa človek dopustil) proti dobrému menu iného. Odškodnenie, a to mravné a niekedy aj materiálne, musí byť primerané spôsobenej škode. Zaväzuje vo svedomí.

IV. Úcta k pravde

2488 *Právo na sprostredkovanie* pravdy nie je bezpodmienečné. Každý je povinný usporiadať svoj život podľa evanjeliového prikázania bratskej lásky. A tá vyžaduje, aby sa v konkrétnych situáciách zvažovalo, či je vhodné, alebo nie odhaliť pravdu tomu, kto sa na ňu pýta.

2489 Láska a úcta k pravde musia diktovať odpoveď na každú *požiadavku informácie alebo oznamovania*. Dobro a bezpečnosť iného, rešpektovanie súkromného života a spoločné dobro sú dostatočné dôvody, aby sa mlčalo o tom, čo netreba, aby bolo známe, alebo aby sa použila v reči zdržanlivosť. Povinnosť vyhnúť sa pohoršeniu si často vyžaduje prísnu diskretnosť. Nikto nie je povinný vyjaviť pravdu tomu, kto nemá právo ju poznať.²²⁸

2490 *Spovedné tajomstvo* je sväté a pod nijakou zámienkou sa nesmie porušiť. „Sviatostné tajomstvo je neporušiteľné; preto spovedník nesmie ani slovami ani nijakým iným spôsobom a ani z nijakého dôvodu akokoľvek prezradiť kajúcnika.“²²⁹

2491 *Služobné tajomstvo*, ktoré majú napr. politici, vojaci, lekári, právnici alebo dôverné oznámenia, ktoré sú urobené pod pečaťou tajomstva, sa musia zachovávať, okrem výnimočných prípadov, keď by zachovanie tajomstva mohlo spôsobiť tomu, kto ho zveril, alebo tomu, komu je zverené alebo niekomu tretiemu veľmi ťažké škody, a ktorým by bolo možné vyhnúť sa iba zverejnením pravdy. Ani súkromné informácie škodlivé iným, sa nesmú rozširovať bez vážneho a primeraného dôvodu, aj keď neboli zverené pod pečaťou tajomstva.

2492 Každý musí zachovávať spravodlivú zdržanlivosť, ohľadne súkromného života osôb. Zodpovední vedúci hromadných oznamovacích prostriedkov musia dodržiavať správnu rovnováhu medzi požiadavkami spoločného dobra a rešpektovaním (partikulárnych) práv jednotlivca. Zverejňovanie informácií o súkromnom živote osôb, zaangażovaných v politickej alebo verejnej činnosti, treba odsúdiť v miere, akou sa porušuje ich súkromie a sloboda.

V. Používanie prostriedkov spoločenskej komunikácie

2493 V modernej spoločnosti majú prostriedky verejnej spoločenskej komunikácie veľkú úlohu v informovanosti, v kultúrnom rozvoji a vo výchove. Táto úloha narastá aj v súvislosti s ich technickým pokrokom, šírkou a rozmanitosťou vysielaných správ, ako aj vplyvu na verejnú mienku.

2494 Informácia prostredníctvom verejných médií je v službe verejného blaha.²³⁰ Spoločnosť má právo na informácie, ktoré sa zakladajú na pravde, slobode, spravodlivosti a solidarite:

*Správne uplatnenie tohto práva vyžaduje, aby podávaná správa bola vždy svojím obsahom pravdivá, a aby pri zachovaní požiadaviek spravodlivosti a lásky, bola úplná. Okrem toho sa má podávať slušným a primeraným spôsobom, teda má prísne zachovávať mravné zákony, práva človeka a jeho dôstojnosť tak pri čerpaní ako aj uverejňovaní správ.*²³¹

2495 „Je potrebné, aby si všetci členovia spoločnosti plnili aj na tomto poli svoje povinnosti, voči spravodlivosti a láske. Preto nech sa aj pomocou týchto spoločenských oznamovacích prostriedkov usilujú

utvárať a šíriť správnu verejnú mienku“.²³² Solidarita sa javí ako dôsledok pravdivého a správneho oznamovania informácií, voľného prúdeňa myšlienok, ktoré majú napomáhať poznanie a rešpektovanie druhých.

2496 Prostriedky spoločenskej komunikácie, predovšetkým hromadné oznamovacie prostriedky, môžu u používateľov zapríčiniť určitú pasivitu, keďže z nich robia len málo bdelych konzumentov správ alebo inscenácií. Používatelia si majú voči masmédiám zachovať istú umiernenosť a poriadok. Majú cítiť povinnosť vypestovať si jasné a správne svedomie, aby ľahšie odolávali menej čestným vplyvom.

2497 Tí, čo sú zodpovední za tlač, majú už z titulu svojho povolania povinnosť pri šírení informácií slúžiť pravde a neurážať lásku. Nech sa snažia rešpektovať s rovnakou starostlivosťou povahu faktov a medze kritického úsudku o osobách. Musia sa vyvarovať každého nactiutrhania.

2498 “Občianska vrchnosť má osobitné povinnosti vzhľadom na spoločné dobro... Táto vrchnosť má v rámci svojej pôsobnosti chrániť a zabezpečiť pravdivú a spravodlivú slobodu informácií“. Verejná moc vydávaním a dôsledným uplatňovaním zákonov má zabezpečiť, aby zneužívanie týchto prostriedkov „nezapríčinilo vážne škody pre verejnú mravnosť a spoločenský pokrok“.²³³ Verejná moc má potrestať porušenie práv každého človeka na dobré meno a tajomstvo súkromného života. Včas a poctivo má podávať informácie, ktoré sa týkajú všeobecného dobra, alebo ktoré dávajú odpoveď na odôvodnené obavy obyvateľstva. Nič nemôže ospravedlniť šírenie falošných informácií za účelom manipulovania verejnej mienky pomocou masmédií. Takýmito zásahmi sa nesmie napádať sloboda jednotlivcov a skupín.

2499 Morálka odsudzuje metlu totalitných štátov, ktoré systematicky falšujú pravdu prostredníctvom médií, vykonávajú politickú nadvládu nad verejnou mienkou, „manipulujú“ s obžalovanými a svedkami pri verejných procesoch a domnievajú sa, že si upevnia svoju tyranu tým, že ujarmia a potlačia všetko, čo považujú za „zločinné“.

VI. Pravda, krása a posvätné umenie

2500 Konanie dobra sprevádza spontánna duchovná radosť a mravná krása. Tak isto pravda sa spája s radosťou a s jasom duchovnej krásy. Pravda je krásna sama v sebe. Človek obdarovaný inteligenciou potrebuje pravdu slova, výraz rozumového poznania stvorenej i nestvorenej skutočnosti; avšak pravda môže nájsť aj iné formy ľudského vyjadrenia, ktoré sú doplnkové, hlavne keď ide o vyvolanie toho, čo je nevysloviteľné, hlbiny ľudského srdca, povznesenie duše a Božie tajomstvá. Ešte skôr, ako sa Boh zjavuje človekovi v slovách pravdy, zjavuje sa mu v univerzálnej reči stvorenia, ktoré je dielom jeho slova a jeho múdrosti; poriadok a harmónia vesmíru, - ktoré objavuje dieťa a vedec - „veľkosť“ a krása stvorenia, dávajú analogicky poznať ich Stvoriteľa“²³⁴, „veď ich stvoril Pôvodca krásy“ (Múd 13, 3).

Múdrost' je dychom Božej moci a čistý výron slávy Všemohúceho; preto nič nečisté sa jej dotknúť nemôže. Ona je odlesk večného svetla, zrkadlo Božej moci bez škrvny a obraz jeho dobroty (Múd 7,25-26). Ona je krajšia než slnko a prevyšuje všetky súhvezdia; v porovnaní so svetlom žiari jasnejšie, lebo po svetle nasleduje noc, ale múdrost' zloba nezmôže“ (Múd 7,29-30). „Zamiloval som sa do jej krásy“ (Múd 8,2).

2501 Človek „stvorený na Boží obraz“ (Gn 1,26) vyjadruje pravdu o svojom vzťahu k Bohu Stvoriteľovi aj prostredníctvom krásy svojich umeleckých diel. Umenie je totiž určitou formou čisto ľudského vyjadrovania; z druhej strany presahuje snahu uspokojiť životné potreby, spoločné všetkým živým tvorom; je spontánnou hojnosťou vnútorného bohatstva ľudskej bytosti. Umenie plod talentu, darovaného Stvoriteľom, a úsilia človeka; je formou praktickej múdrosti, v ktorej sa spája poznanie so zručnosťou²³⁵, aby sa pravda dajakej skutočnosti vyjadřila štýlom prístupným oku alebo sluchu. V umeleckej tvorbe je aj určitá podobnosť s činnosťou Boha vo stvorení, v tej miere, v akej sa ono inšpiruje pravdou a láskou k bytostiam. Umenie ako každá iná ľudská činnosť, nemá svoj absolútny cieľ v sebe, ale sa zameriava k poslednému cieľu človeka a ním sa aj zošľachtuje.²³⁶

2502 Posvätné umenie je pravé a krásne vtedy, keď svojou formou zodpovedá svojmu vlastnému poslaniu: vo viere a v klaňaní sa odhaľovať a oslavovať transcendentné tajomstvo Boha, vznešenú Krásu Pravdy a Lásky, ktorá sa zjavila v Kristovi, „odlesku jeho slávy a obraz jeho podstaty“, (Hebr 1,3); v ktorom „telesne prebýva celá plnosť božstva“ (Kol 2,9), duchovnú krásu, ktorá sa zrkadlí v najsvätejšej Panne, Božej Matke, v anjeloch a svätých. Pravé posvätné umenie privádza človeka k poklone, k modlitbe a k láske voči Bohu Stvoriteľovi a Spasiteľovi, k Svätému a Posvätilovi.

2503 Preto sa biskupi osobne alebo prostredníctvom delegátov musia starať, aby sa podporovalo posvätné umenie, staré i nové, vo všetkých jeho formách a s rovnakou horlivosťou odvracať od liturgie a bohoslužobných budov všetko, čo nie je v súlade s pravdou viery a s pravou krásou posvätného umenia.²³⁷

ZHRNUTIE

2504 “Nebudeš krivo svedčiť proti svojmu bližnému“ (Ex 20,16). Kristovi učeníci si obliekli „nového človeka, ktorý je stvorený podľa Boha v spravodlivosti a pravej svätosti“ (Ef 4,24).

2505 Pravda alebo pravdivosť je čnosť, ktorá spočíva v tom, že sa prejavujeme pravdivo vo svojich skutkoch a hovoríme pravdu tak, že sa vyhýbame dvojakosti pretvárinky a pokrytectva.

2506 Kresťan sa nesmie „hanbiť“ za svedectvo o Pánovi“ (2 Tim 1,8), v konaní a v slovách. Mučeníctvo je vznešenejšie svedectvo vydané pravde viery.

- 2507 Úcta k dobrému menu a cti osôb zakazuje každé nactiutfrhanie alebo slovo ohovárania alebo osočovania.
- 2508 Lož spočíva v tom, že sa hovorí nepravda s úmyslom oklamať blížneho, ktorý má právo na pravdu.
- 2509 Previnenie spáchané proti pravde vyžaduje vynáhradu.
- 2510 „Zlaté pravidlo“ pomáha rozpoznať v konkrétnych situáciách, či je alebo nie je vhodné vyjaviť pravdu tomu, kto sa jej dožaduje.
- 2511 „Sviatostné tajomstvo je neporušiteľné“.²³⁸ Služobné tajomstvá sa musia dodržiavať. Dôverné správy, ktoré by mohli uškodiť iným, sa nesmú zverejňovať.
- 2512 Spoločnosť má právo na informácie, ktoré sa zakladajú na pravde, slobode a spravodlivosti. Je vhodné pri využívaní spoločenských prostriedkov komunikácie uložiť si miernosť a poriadok.
- 2513 Krásne umenia, predovšetkým posvätné umenie, „sa svojou povahou zameriavajú na nekonečnú Božiu krásu, ktorú majú istým spôsobom vyjadrovať diela človeka; a tým väčšmi sa zaslúčia Bohu a vzrastu jeho chvály a slávy, čím väčšmi si kladú za cieľ jedine to, aby svojimi dielami čo najviac prispeli k nábožnému povzneseniu ľudskej mysle k Bohu.“²³⁹

9 . č l á n o k

DEVIATE PRIKÁZANIE

„Nebudeš žiadostivo túžiť po dome svojho blížneho. Nebudeš túžiť po manželke svojho blížneho, ani po jeho sluhovi, ani po slúžke, ani po volovi, ani po oslovi, ani po ničom, čo patrí tvojmu blížnemu“ (Ex 20,17).

„Každý, kto na ženu hľadá žiadostivo, už s ňou scudzoložil vo svojom srdci (Mt 5,28).

2514 Svätý Ján rozlišuje tri druhy nezriadenej túžby alebo žiadostivosti: žiadostivosť tela, žiadostivosť očí a pýchu života.²⁴⁰ Podľa katolíckej katechetickéj tradície deviate prikázanie zakazuje žiadostivosť telesnú; desiate túžbu po majetku iného.

2515 Z etymologického hľadiska sa slovami „žiadostivosť“, môže označovať každý silný prejav ľudskej túžby. Kresťanská teológia dala tomuto slovu vyhranený význam, hnutiu zmyslovej žiadostivosti, ktorá je v protive s príkazmi ľudskeho rozumu. Svätý apoštol Pavol ju stotožňuje so vzburou „tela proti duchu“.²⁴¹ Vychádza z neposlušnosti prvotného hriechu.²⁴² Vnáša neporiadok do mravných schopností človeka, a hoci sama osebe nie je hriechom, nakláňa človeka spáchať hriechy.²⁴³

2516 Pretože je človek bytosť, ktorá sa skladá z *tela* a z *duše*, jestvuje v ňom určité napätie, odohráva sa v ňom určitý zápas medzi žiadosťami a náklonnosťami „ducha“ a „tela“. Tento boj je v skutočnosti dedičstvom prvotného hriechu, je jeho dôsledkom a zároveň jeho potvrdením. Je súčasťou každodennej skúsenosti duchovného boja:

Apoštolovi nejde o ponižovanie alebo zavrhnutie tela, ktoré tvorí s duchovnou dušou ľudskú prirodzenosť a osobnú subjektivitu človeka. Naopak, hovorí o skutkoch alebo lepšie o stálych dispozíciách - čnostiach a nerestiach mravne dobrých, alebo zlých, ktoré sú ovocím podriadenosti (v prvom prípade), alebo odporu (v druhom prípade) voči spasiteľnému pôsobeniu Ducha Svätého. Preto apoštol píše: Ak žijeme v Duchu, podľa Ducha aj konajme“ (Gal 5,25).²⁴⁴

I. Očisťovanie srdca

2517 Srdce je sídlom mravnej osobnosti: „Lebo zo srdca vychádzajú zlé myšlienky, vraždy, cudzoložstvá, smilstvá, krádeže, krivé svedectvá, rúhanie“ (Mt 15,19). Boj proti telesnej žiadostivosti prechádza cez očisťovanie srdca a cez pestovanie miernosti:

Zachovávaj sa v jednoduchosť, v nevinnosť a budeš ako malé deti; tie nepoznajú zlo, ktoré ničí život ľudí.²⁴⁵

2518 Šieste blahoslavenstvo hlása: „Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha“ (Mt 5,8). „Čistí srdcom“ sú tí, čo zosúládili svoj rozum a svoju vôľu s požiadavkami Božej svätosti predovšetkým v troch oblastiach: v láske²⁴⁶ - v čistote alebo v sexuálnej počestnosti²⁴⁷ - v láske k pravde a vo vernosti k pravej viere.²⁴⁸ Jestvuje väzba medzi čistotou srdca, tela a viery:

Veriaci musia veriť v články vyznania viery; „aby uveriac poslúchali Boha; poslúchajúc žili počestne; počestne žijúc očisťovali si srdce a očisťujúc si srdce chápali, čo veria.“²⁴⁹

2519 Tým, čo majú „čisté srdce“, je prisľúbené, že uvidia Boha z tváre do tváre a že mu budú podobní.²⁵⁰ Čistota srdca je predpokladom videnia Boha. Už teraz nám umožňuje vidieť podľa Boha, prijímať druhého ako „blížneho“; dovoľuje nám vnímať ľudské telo, vlastné i telo blížneho, ako chrám Ducha Svätého, prejav Božej krásy.

II. Zápas o čistotu

2520 Krst udeľuje tomu, kto ho prijíma, milosť očistenia od všetkých hriechov. Ale pokrstený musí stále bojovať proti žiadostivosti tela a nezriadeným túžbam. S Božou milosťou dosiahne čistotu srdca:

- prostredníctvom čnosti a daru čistoty, lebo čistota mu umožňuje milovať úprimným a nerozdeleným srdcom;
- prostredníctvom čistého úmyslu, ktorý spočíva v tom, že človek má vždy pred sebou posledný cieľ: Pokrstený človek sa snaží prostým okom vo všetkom hľadať a konať Božiu vôľu²⁵¹;

- prostredníctvom čistého pohľadu, vonkajšieho i vnútorného; sebadisciplínou citov a obrazotvornosti; odmietaním akejkoľvek záľuby v nečistých myšlienkach, ktoré vedú k tomu, že sa človek vzdáľuje od cesty Božích prikázaní: Pohľad blázna vzbudzuje v ňom dychtivosť“ (Múd 15,5);

- prostredníctvom modlitby.

*Myslel som, že zdržanlivosť dosiahnem vlastnými silami, a tými som si nebol istý. Natolko som bol hlúpy, že som nevedel, ako je napísané: „Nik nemôže byť zdržanlivý, ak mu to ty nedáš“. A ty by si to dal, keby som bol klopal na tvoj sluch nárekom svojho srdca a s nezlomnou vierou moje trápenia zložil na teba.*²⁵²

2521 Čistota si vyžaduje *čudnosť*. Ona je integrujúcou časťou miernosti. Čudnosť chráni intimitu človeka, odmieta odhaľovať, čo má zostať skryté. Je zameraná na čistotu a dosvedčuje jej chúlivosť. Riadi pohľady a gestá v zhode s dôstojnosťou osôb a ich spolupatričnosťou.

2522 Čudnosť chráni tajomstvo osôb a ich lásky. Nabáda k trpezlivosti a k umiernenosti v ľúbostnom vzťahu; vyžaduje, aby sa rešpektovali podmienky daru a definitívneho záväzku muža a ženy medzi sebou. Čudnosť je skromnosť. Radí pri voľbe odevu. Zachováva mlčanie alebo zdržanlivosť tam, kde by prebleskovalo nebezpečenstvo nezdravej zvedavosti. Stáva sa diskretnosťou.

2523 Jestvuje nielen čudnosť citov, ale aj čudnosť tela. Čudnosť sa stavia napríklad proti vystavovaniu ľudského tela v istých publikáciách vzbudzujúcich nezdravú zvedavosť, alebo proti snahe niektorých médií zachádzať príliš ďaleko pri odhaľovaní intímnych dôverností. Čudnosť vnuká štýl života, ktorý umožňuje odolávať tlaku módy a nátlaku prevládajúcich ideológií.

2524 Formy čudnosti sa menia od jednej kultúry po druhú. Ale všade sa javí ako tušenie duchovnej dôstojnosti vlastnej človeku. Rodí sa s prebúdzaním svedomia subjektu. Učiť deti a dospievajúcich čudnosti, znamená prebúdzat' v nich úctu k ľudskej osobe.

2525 Kresťanská čistota vyžaduje *očistenie spoločenského prostredia*. Vyžaduje od prostriedkov spoločenskej komunikácie informácie zamerané na úctu a umiernenosť. Čistota srdca oslobodzuje od rozšíreného erotizmu a vyhýba sa divadlám, ktoré podporujú chorobnú zvedavosť a ilúzie.

2526 Takzvaná *uvolnenosť mravov* má základ v mylnom pojatí ľudskej slobody. Aby sa sloboda vybuodovala, je treba najprv nechať vychovávať mravným zákonom. Treba žiadať od tých, ktorí sú zodpovední za výchovu, aby mládež učili úcte k pravde, hodnotám srdca a k mravnej i duchovnej dôstojnosti človeka.

2527 “Kristova blahozvesť neprestajne obnovuje život a kultúru padlého človeka. Bojuje proti bludom a neduhom, vyplývajúcim z ustavične hroziacich zvodov hriechu, a odstraňuje ich. Stále očisťuje a povznáša mravnosť národov. Nadprirodzenými bohatstvami akoby znútra zúrodňuje, upevňuje, zdokonaľuje a obrodzuje v Kristovi duchovné hodnoty a vlohy každého národa a každého veku.”²⁵³

ZHRNUTIE

2528 “Každý, kto hľadá na ženu žiadostivo, už s ňou scudzoložil vo svojom srdci“ (Mt 5,28).

2529 Deviate prikázanie nás varuje pred nezriadenou túžbou alebo telesnou žiadostivosťou.

2530 Boj proti telesnej žiadostivosti sa deje očisťovaním srdca a praktickým uplatňovaním umiernenosti.

2531 Čistota srdca nám dáva vidieť Boha: už teraz nám umožňuje vidieť všetky veci podľa Boha.

2532 Očisťovanie srdca si vyžaduje modlitbu, praktické uplatňovanie čistoty, čistý úmysel a čistý pohľad.

2533 Čistota srdca vyžaduje čudnosť, ktorá spočíva v trpezlivosti, v skromnosti a diskretnosti. Čudnosť chráni intimitu osoby.

10. článok

DESIATE PRIKÁZANIE

„Nebudeš túžiť ...po ničom, čo patrí tvojmu bližnému“ (Ex 20,17).

„Nebudeš túžiť po dome svojho bližného, ani po jeho poli, ani po jeho sluhovi, ani po jeho služke, ani po jeho volovi, ani po jeho oslovi, ani po ničom, čo prináleží tvojmu bližnému“ (Dt 5,21). „Kde je tvoj poklad, tam bude aj tvoje srdce“ (Mt 6,21).

2534 Desiate prikázanie zdvojuje a dopĺňa deviate, ktoré sa týka telesnej žiadostivosti. Deviate zakazuje žiadostivosť po majetku iného, ktorá je koreňom krádeže, lúpeže a podvodu zakázaných siedmym prikázaním. „Žiadostivosť očí“ (1 Jn 2,16) vedie k násilnostiam a nespravodlivosti, ktoré zakazuje piate prikázanie.²⁵⁴ Čtivosť podobne ako aj smilstvo má svoj pôvod v modloslužbe, ktorú zakazujú tri prvé prikázania.²⁵⁵ Desiate prikázanie sa týka úmyslov srdca a spolu s deviatym zahŕňa všetky prikázania Zákona.

I. Nezriadenosť žiadostivosti

2535 Zmyslové chůtky nás vedú k tomu, aby sme túžili po príjemných veciach, ktoré nemáme. Túžime sa najesť, keď sme hladní, alebo sa zohriať, keď nám je zima. Takéto túžby sú samé osebe dobré; často však prekračujú rozumnú mieru a nutkajú nás, aby sme neoprávnene dychtili po tom, čo sa nás netýka a čo nám nepatrí, alebo čo je určené pre druhých.

2536 Desiate prikázanie zakazuje *žiadostivosť* a túžbu neobmedzene si privlastňovať pozemské dobré; zabráňuje nezriadenú *žiadostivosť*, ktorá sa rodí z prehnanej dychtivosti po bohatstve a s ním spojenej moci.

Zakazuje tiež túžbu dopúšťať sa takej nespravodlivosti, ktorou by bol poškodený blížny na svojom pozemskom majetku.

Formulácia „nebudeš túžiť“ je ako všeobecné varovanie, ktoré nás vedie k tomu, aby sme miernili túžbu a dychtivosť po veciach druhého. Je v nás totiž skrytý smäd žiadostivosti po všetkom, čo nie je naše, neuhasiteľný smäd, o ktorom Sväté písmo hovorí: „Lakomec sa nikdy nenasytí peniazmi“ (Sir 5,9).²⁵⁶

2537 Nie je prestúpením tohto prikázania, ak niekto túži dosiahnuť veci, ktoré patria blížnemu, pokiaľ sa to deje spravodlivými prostriedkami. Tradičná katechéza poukazuje realisticky na tých, „ktorí musia viac bojovať proti hriechnym žiadostiam“ a ktorých teda treba „naliehavejšie napomínať, aby zachovávali toto prikázanie“:

Sú to ...tí obchodníci a zásobovatelia, ktorí čakajú, až nastane nedostatok tovaru alebo drahota, aby z toho vyťažili zisk šmelinou a špekuláciami... Tí lekári, ktorí dychtivo očakávajú choroby; tí advokáti a sudcovia ktorí sa dovolávajú sporov a závažných a početných procesov.²⁵⁷

2538 Desiate prikázanie vyžaduje, aby sa z ľudského srdca vypudila závišť. Keď prorok Nátan chcel vzbudiť v kráľovi Dávidovi ľútosť, rozprával mu príbeh o chudákovi, ktorý mal iba jednu ovečku a staral sa o ňu ako o vlastnú dcéru, a o boháčovi, ktorý napriek tomu, že mal množstvo svojich stád, závidel tomu chudobnému a nakoniec mu jeho ovečku ukradol.²⁵⁸ Závišť môže viesť k horším zločinom.²⁵⁹ Aj smrť prišla na svet zo závidí diabla.²⁶⁰

Vedíme medzi sebou vojnu a závišť vyzbrojuje jedných proti druhým... Ak budú všetci s takouto zúrivosťou trhať Kristovo Telo, kam to prídeme? Chystáme sa ho temer vysiliť... Hovoríme si, že sme údmi toho istého organizmu a žerieme sa navzájom ako divé šelmy.²⁶¹

2539 Závišť je hlavná nerest. Spočíva v zármutku, ktorý človek pociťuje pri pohľade na majetok iného, a v nezriadenej túžbe prisvojiť si ho, hoci aj neoprávnene. Stáva sa smrteľným hriechom, ak želá blížnemu ťažké zlo.

Svätý Augustín videl v závidi „typický diabolský hriech“.²⁶² „Zo závidi sa rodí nenávisť, ohováranie, osočovanie, radosť z nešťastia blížneho a neľúbosť z jeho šťastia“.²⁶³

2540 Závišť predstavuje jednu z podôb smútku, a teda odmietnutie lásky; pokrstený musí proti nej bojovať dobroprajnosťou. Závišť má svoju príčinu často v pýche; pokrstený sa má snažiť žiť v pokore:

Chceli by ste vidieť Boha osláveného vami? Dobré, tešte sa z toho, že sa darí vášmu bratovi a hľa, Boh bude oslávený vami. Boh bude chválený - bude sa hovoriť - víťazstvom nad závišťou, ktoré dosiahol jeho služobník, pretože vedel urobiť zo zásluh druhého dôvod svojej radosti.²⁶⁴

II. Túžby ducha

2541 Ekonómia Zákona a milosti odvracia ľudské srdce od žiadostivosti a závidi: obracia ho k túžbe po najvyššom Dobre; poučuje ho o túžbe Ducha Svätého, ktorý uspokojuje srdce človeka.

Boh prisľubov vždycky varoval človeka pred zvodmi toho, čo sa už od počiatku zdá „na jedenie chutné, na pohľad krásne a na poznanie vábivé“ (Gn 3,6).

2542 Zákon daný Izraelovi nikdy nepostačoval na ospravedlnenie tých, čo mu boli podriadení; naopak, stal sa nástrojom „žiadostivosti“.²⁶⁵ Skutočnosť, že sa chcenie a konanie nezhodujú,²⁶⁶ poukazuje na konflikt medzi Božím zákonom, ktorý je „zákonom mojej mysle“ a iným zákonom, ktorý „ma robí zajatcom zákona hriechu, ktorý je v mojich údoch“ (Rim 7,23).

2543 „Ale teraz sa zjavila Božia spravodlivosť bez zákona a dosvedčujú ju Zákon i Proroci: Božia spravodlivosť skrze vieru v Ježiša Krista pre všetkých, čo veria“ (Rim 3,21-22). Od toho času veriaci v Krista „ukrižovali telo s jeho vášňami a žiadostami“ (Gal 5,24). Vedie ich Duch²⁶⁷ a sledujú túžby Ducha.²⁶⁸

III. Chudoba srdca

2544 Ježiš prikazuje svojim učeníkom, aby mu dávali prednosť pred všetkým a pred všetkými a navrhuje im, aby „sa zriekli všetkého, čo majú“ (Lk 14,33) kvôli nemu a evanjeliu.²⁶⁹ Krátko pred svojim umučeníím im dal za príklad chudobnú jeruzalemskú vdovu, ktorá pri svojej chudobe dala všetko, čo mala na živobytie.²⁷⁰ Príkaz odtrhnúť sa od bohatstva je záväzný pre vstup do nebeského kráľovstva.

2545 Všetci veriaci v Krista sú povolani „aby správne usmerňovali svoje city, aby im užívanie vecí tohto sveta a lipnutie na bohatstvách proti duchu evanjeliovej chudoby neprekážalo v úsilí o dokonalú lásku“.²⁷¹

2546 „Blahoslavení chudobní v duchu“ (Mt 5,3). Blahoslavenstvá odhaľujú poriadok šťastia a milosti, krásy a pokoja. Ježiš velebí radosť chudobných, ktorým už patrí Božie kráľovstvo.²⁷²

Slovo nazýva „chudobou v duchu“ dobrovoľnú pokoru ľudského ducha a jeho sebazápor; apoštol nám dáva za príklad chudobu Boha, keď hovorí: „Stal sa pre nás chudobným“ (2 Kor 8,9).²⁷³

2547 Ježiš karhá bohatých, ktorí nachádzajú v hojnosti majetkov svoju útechu (Lk 6,24). „Pyšný vyhľadáva pozemskú moc, kým chudobný v duchu hľadá nebeské kráľovstvo“.²⁷⁴ Odovzdanosť sa do prozreteľnosti nebeského Otca oslobodzujú od nepokoja zo zajtrajška.²⁷⁵ Dôvera v Boha pripravuje k blahoslavenstvu chudobných. Onividia Boha.

IV. „Chcem vidieť Boha“

2548 Túžba po skutočnom šťastí oslobodzujú človeka od nezriadenej náklonnosti k bohatstvám tohto sveta, aby sa zavýšila vo videní Boha a v jeho blaženosti. „Prisľúbenie uvidieť Boha presahuje všetku blaženosť. V Písme vidieť znamená vlastniť. Kto vidí Boha, dosiahol všetky dobré, na ktoré len možno pomyslieť“.²⁷⁶

2549 Božiemu ľudu nezostáva iné, len aby s pomocou milosti zhora zápasil a aby tak dosiahol dobrá, ktoré Boh sľubuje. Aby kresťania mohli vlastniť a vidieť Boha, umŕtvujú svoje žiadosti a s milosťou Božou víťazia nad zvodmi rozkoše a moci.

2550 Na tejto ceste dokonalosti Duch a Nevesta volajú toho, kto ich počúva²⁷⁷, k dokonalému spoločenstvu s Bohom:

Tam bude opravdivá sláva; nikomu sa tam nedostane chvály omylom alebo zaliečaním; skutočné pocty nebudú odmietnuté tým, čo si ich zaslúžia, ani sa nedostanú nehodným; ani by si nik na ne nemohol robiť nároky, lebo tam bude pripustený iba ten, kto je hoden. Tam bude opravdivý pokoj, kde sa nikto nebude trápiť protivenstvami, ani ho nebudú trápiť iní. Odmenou za čnosti bude sám Boh, ktorý dáva čnosť a ktorý sľúbil seba samého ako najväčšiu a najlepšiu odmenu, aká len môže existovať: „Ja budem vašim Bohom a vy budete mojím ľuďom“ (Lv 26,12) ...Taký je aj význam slov Apoštola: „Aby bol Boh všetko vo všetkom“ (1 Kor 15,28). On sám bude cieľom našich túžob; on, na ktorého budeme blažene hľadiť, kontemplovať bez konca, milovať bez nasýtenia, chváliť bez únavy. Tento dar, táto láska, táto činnosť budú iste ako večný život spoločné všetkým.²⁷⁸

ZHRNUTIE

2551 “Kde je tvoj poklad, tam bude aj tvoje srdce“ (Mt 6,21).

2552 Desiate prikázanie zakazuje bezuzdnú žiadostivosť pochádzajúcu z nezriadenej dychtivosti po bohatstve a jeho moci.

2553 Závist' je zármutok, ktorý človek pociťuje pri pohľade na majetok iného a nezriadená túžba prisvojiť si ho. Je to hlavná nerest'.

2554 Pokrstený bojuje proti závidi dobroprajnosťou, pokorou a odovzdanosťou do Božej prozreteľnosti.

2555 Veriaci v Krista „ukrižovali telo s jeho vášňami a žiadosťami“ (Gal 5,24); vedie ich Duch a nasledujú jeho túžby.

2556 Odpútanie sa od bohatstva je nevyhnutné pre vstup do nebeského kráľovstva. „Blahoslavení chudobní v duchu“.

2557 Pravou túžbou človeka je „chcem vidieť Boha“. Smäd po Bohu zahasí voda večného života.²⁷⁹

¹ Porov. Dt 5,16

² Porov. tamže

³ Ján Pavol II., Familiaris consortio 21; Lumen gentium, 11

⁴ Porov. Ef 5,21-6,4; Kol 3,18-21; 1 Pt 3,1-7

⁵ Gaudium et spes, 52

⁶ Porov. tamže, 47

⁷ Tamže, 52

⁸ Porov. Ján Pavol II., Familiaris consortio, 46

⁹ Porov. Ef 3,14

¹⁰ Porov. Prís 1,8; Tob 4,3-4

¹¹ Porov. Ex 20,12

¹² Porov. Ef 6,1

¹³ Porov. Mk 7,10-12

¹⁴ Gravissimum educationis, 3

¹⁵ Porov. Ján Pavol II. Familiaris consortio, 36

¹⁶ Ján Pavol II. Centesimus annus, 36

¹⁷ Lumen gentium, 11

¹⁸ Porov. tamže

¹⁹ Porov. Gaudium et spes, 48

²⁰ Porov. Mt 18,21-22; Lk 17,4

²¹ Porov. Gravissimum educationis, 6

²² Porov. Mt 16,25

²³ Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 25

²⁴ Porov. Rim 13,1-2

²⁵ List Diognetovi 5,5.10; 6,10

²⁶ Gaudium et spes, 74

²⁷ Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 45; 46

²⁸ Gaudium et spes, 76

²⁹ Tamže

³⁰ Tamže, 47

³¹ Kongregácia pre učenie viery, Donum vitae, 5

³² Porov. Gn 4,8-12

³³ Porov. Lv 17,14

³⁴ Porov. Mt 5,22-39

³⁵ Porov. Mt 5,44

³⁶ Porov. Mt 26,52

³⁷ Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, II-II, 64, 7

³⁸ Tamže

³⁹ Porov. Lk 23,40-43

⁴⁰ Porov. Gn 4,10

⁴¹ Porov. Gaudium et spes, 51

⁴² Porov. Am 8,4-10

⁴³ Tamže, Kongregácia pre učenie viery, Donum vitae I, 1

⁴⁴ Porov. Jób 10,8-12; Ž 22,10-11

⁴⁵ Didaché, 2,2; porov. Lettera di Barnaba 19,5; Lettera a Diogneto 5, 5; Tertulián, Apologeticus 9

⁴⁶ Gaudium et spes, 51

⁴⁷ Kódex kanonického práva, 1398

⁴⁸ Tamže, 1314

⁴⁹ Porov. tamže, 1323-1324

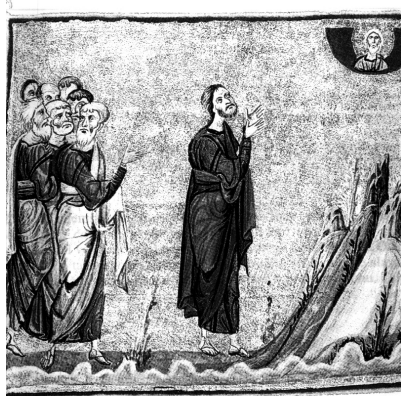
⁵⁰ Kongregácia pre učenie viery, Donum vitae, III

- 51 Tamže
52 Tamže, I, 2
53 Tamže, I, 3
54 Tamže, I,5
55 Tamže, I, 6
56 Porov. 1 Kor 8,10-13
57 Porov. Mt 7,15
58 Pius XII. príhovor 1.júna 1941
59 Porov. Ef 6,4; Kol 3,21
60 Porov. Pius XI., Casti connubii: Denz.-Schönm. 3722
61 Porov. Tob 1,16-18
62 Porov. Kódex kanonického práva,1176, 3
63 Sv.Tomáš Akvinský, Summa theologiae, II-II, 158, 1, ad 3
64 Sv.Augustín, De civitate Dei, 19, 13
65 Porov. Iz 32,17
66 Porov. Gaudium et spes, 78
67 Porov. Kol 1,20-22
68 Porov. Gaudium et spes, 78
69 Porov. Tamže, 81
70 Tamže, 79
71 Gaudium et spes 79
72 Porov. tamže.
73 Tamže
74 Tamže, 80
75 Porov. Pavol VI., Populorum progressio, 53
76 Gaudium et spes, 78
77 Tamže, 27
78 Tamže, 81
79 Ján Pavol II. Familiaris consortio, 11
80 Tamže, 22; Gaudium et spes, 49
81 Ján Pavol II. Mulieris dignitatem 6
82 Porov. Gn 4,1-2.25-26; 5,1
83 Porov. Mt 19,6
84 Porov. Mt 5,37
85 Porov. Múd 1,22
86 Gaudium et spes, 17
87 Sv.Augustín, Confessiones, 10, 29, 40
88 Porov. Tit 2,1-6
89 Ján Pavol II., Familiaris consortio, 34
90 Gaudium et spes, 25
91 Porov. Gal 5,22
92 Porov. 1 Jn 3,3
93 Porov. Jn 15,15
94 Kongregácia pre učenie viery, Persona humana, 11
95 Sv.Ambróz, De viduis, 23
96 Kongregácia pre učenie viery, Persona humana, 9
97 Porov. 1 Kor 6,15-20
98 Porov. Gn 19,1-29; Rim 1,24-27; 1 Kor 6,10; 1 Tim 1,10
99 Kongregácia pre učenie viery, Persona humana, 8
100 Ján Pavol II., Familiaris consortio, 11
101 Gaudium et spes 49
102 Pius XII., príhovor 29.októbra 1951
103 Gaudium et spes, 48
104 Porov. Kódex kanonického práva, 1056
105 Porov. Mt 19,1-12; 1 Kor 7,10-11
106 Sv. Ján Zlatoústý, Homiliae in ad Ephesios, 20, 8
107 Ján Pavol II., Familiaris consortio, 30
108 Pavol VI., Humanae vitae, 11
109 Tamže, 12; porov. Pius XI., Casti connubii
110 Porov. Ef 3,14; Mt 23,9
111 Gaudium et spes 50
112 Tamže, 51
113 Pavol VI, Humanae vitae, 12
114 Porov. tamže, 16
115 Tamže, 14
116 Ján Pavol II., Familiaris consortio, 32
117 Gaudium et spes, 51
118 Porov. Pavol VI., Humanae vitae, 23; Populorum progressio, 37
119 Porov. Gaudium et spes, 50
120 Kongregácia pre učenie viery, Donum vitae intr.2
121 Tamže, II, 2, 2
122 Tamže, II, 5
123 Tamže, II, 4
124 Tamže, II, 8
125 Porov. Mt 5,27-28
126 Porov. Mt 5,32; 19,6; Mk 10,11; 1 Kor 6,9-10
127 Porov. Oz 2,7; Jer 5,7; 13,27
128 Porov. Mt 5,31-32; 19,3-9; Mk 10,9; Lk 16,18; 1 Kor 7,10-11
129 Porov. Mt 19,7-9
130 Kódex kanonického práva, 1141
131 Porov. tamže, 1151-1155
132 Sv.Bazil Cezarejský, Moralia regula 73
133 Porov. Ján Pavol II., Familiaris consortio, 84
134 Tamže, 19; Gaudium et spes, 47
135 Porov. Lv 18,7-20
136 Porov. Ján Pavol II., Familiaris consortio, 81
137 Kongregácia pre učenie viery, Persona humana, 7
138 Porov. Ján Pavol II., Familiaris consortio, 80
139 Tamže, 11
140 Porov. Gn 1,26-29
141 Gaudium et spes, 69
142 Porov. Gaudium et spes, 71; Ján Pavol II., Sollicitudo rei socialis, 42; Centesimus annus, 40;
48
143 Porov. Gaudium et spes, 69
144 Porov. Dt 25,13-16
145 Porov. Dt 24,14-15; Jak 5,4
146 Porov. Am 8,4-6
147 Porov. Gn 1,28-31
148 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 37-38
149 Porov. Mt 6,26
150 Porov. Dan 3,79-81

- 151 Porov. Gn 2,19-20; 9,1-4
152 Gaudium et spes, 23
153 Tamže, 76
154 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 3
155 Porov. Ján Pavol II., Sollicitudo rei socialis, 1; 41
156 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 24
157 Porov. Gaudium et spes, 63; Ján Pavol II., Laborem exercens, 7; Ján Pavol II., Centesimus annus, 35
158 Gaudium et spes, 65
159 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 10; 13; 44
160 Tamže, 34
161 Porov. Gaudium et spes, 64
162 Porov. Gn 1,28; Gaudium et spes 34; Ján Pavol II., Centesimus annus, 31
163 Porov. 1 Sol 4,11
164 Porov. Gn 3,14-19
165 Porov. Ján Pavol II., Laborem exercens, 27
166 Porov. tamže, 6
167 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 32; 34
168 Porov. Ján Pavol II., Laborem exercens, 11
169 Ján Pavol II., Centesimus annus, 48
170 Porov. tamže, 37
171 Porov. Ján Pavol II., Laborem exercens, 19; 22-23
172 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 48
173 Porov. Lv 19,13; Dt 24,14-15; Jak 5,4
174 Gaudium et spes, 67
175 Porov. Ján Pavol II., Laborem exercens, 18
176 Porov. Ján Pavol II., Sollicitudo rei socialis, 14
177 Tamže, 9
178 Porov. tamže, 17; 45
179 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 35
180 Tamže, 28
181 Porov. Ján Pavol II., Sollicitudo rei socialis, 16
182 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 26
183 Porov. Ján Pavol II., Sollicitudo rei socialis, 32; Centesimus annus, 51
184 Ján Pavol II., Sollicitudo rei socialis, 47
185 Porov. Mt 25,31-36
186 Porov. Lk 4,18
187 Ján Pavol II., Centesimus annus, 57
188 Porov. Lk 6,20-22
189 Porov. Mt 8,20
190 Porov. Mk 12,41-44
191 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 57
192 Sv. Ján Zlatoústy, In Lazarum 1, 6
193 Apostolicam actuositatem, 8
194 Sv. Gregor Veľký, Regula pastoralis, 3, 21
195 Porov. Iz 58,6-7; Hebr. 13,3
196 Porov. Mt 25,31-46
197 Porov. Tob 4,5-11; Sir 17,17
198 Porov. Mt 6,2-4
199 Porov. 1 Jn 3,17
200 Kongregácia pre učenie viery, Libertatis conscientia, 68
201 Porov. Mt 25,40
202 P.Hansen, Vita mirabilis, 1668
203 Porov. Ján Pavol II., Centesimus annus, 29
204 Porov. Lk 17,19-31
205 Porov. Prís 8,7; 2 Sam 7,28
206 Porov. Ž 119,142
207 Porov. Lk 1,50
208 Porov. Ž 119,30
209 Porov. Jn 14,6
210 Porov. Jn 8,32
211 Porov. Jn 17,17
212 Porov. Jn 14,26
213 Dignitatis humanae, 2
214 Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae, II-II 109, 3 ad 1
215 Tamže, II-II, 109, 3
216 Porov. Mt 18,16
217 Ad gentes, 11
218 Sv. Ignác Antiochijský, Epistula ad Romanos, 4, 1
219 Tamže, 6, 1-2
220 Sv. Polykarp, v Martyrium Polycarpi 14, 2-3
221 Porov. Ef 4,25
222 Porov. Prís 19,9
223 Porov. Prís 18,5
224 Porov. Kódex kanonického práva, 220
225 Porov. Sir 21,28
226 Sv. Ignác z Loyoly, Exercizi spirituali, 22
227 Sv. Augustín, De mendacio 4, 5
228 Porov. Sir 27,16; Prís 25,9-10
229 Kódex kanonického práva, 983, 1
230 Porov. Inter mirifica, 11
231 Tamže, 5
232 Tamže, 8
233 Tamže, 12
234 Porov. Múd 13,5
235 Porov. Múd 7,16-17
236 Porov. Pius XII. príhovor 25. decembra 1955 a 3. septembra 1950
237 Porov. Sacrosanctum concilium, 122
238 Kódex kanonického práva, 983, 1
239 Sacrosanctum concilium, 122
240 Porov. 1 Jn 2,16

- 241 Porov. Gal 5,16.17.24; Ef 2,3
 242 Porov. Gn 3,11
 243 Porov. Tridentský koncil: Denz.-Schönm. 1515
 244 Ján Pavol II., Dominum et Vivificantem, 55
 245 Hermas, Mandata pastoris 2, 1
 246 Porov. 1 Tim 4,3-9; 2 Tim 2,22
 247 Porov. 1 Sol 4,7; Kol 3,5; Ef 4,19
 248 Porov. Tit 1,15; 1 Tim 1,3-4; 2 Tim 2,23-26
 249 Sv.Augustín, Confessiones, 6, 11, 20
 250 Porov. 1 Kor 13,12; 1 Jn 3,2
 251 Porov. Rim 12,2; Kol 1,10
 252 Sv.Augustín, Confessiones, 6, 11, 20
 253 Gaudium et spes, 58
 254 Porov. Mich 2,2
 255 Porov. Múd 14,12
 256 Rímsky katechizmus, 3, 37
 257 Tamže
- 258 Porov. 2 Sam 12,1-4
 259 Porov. Gn 4,3-7; 1 Kr 21,1-29
 260 Porov. Múd 2,24
 261 Sv.Ján Zlatoústý, Homiliae in secundam Corinthios, 28, 3-4
 262 Sv.Augustín, De catechizandis rudibus, 4, 8
 263 Sv.Gregor Veľký, Moralia in Job, 31, 45
 264 Sv.Ján Zlatoústý, Homilia in ad Romanos, 7, 3
 265 Porov. Rim 7,7
 266 Porov. Rim 7,15
 267 Porov. Rim 8,14
 268 Porov. Rim 8,27
 269 Porov. Mk 8,35
 270 Porov. Lk 21,4
 271 Lumen gentium, 42
 272 Porov. Lk 6,20
 273 Sv.Gregor Nyssenský, Orationes de beatitudinibus, 1
 274 Sv.Augustín, De sermone Domini in monte, 1, 1, 3
 275 Porov. Mt 6,25-34
 276 Sv.Gregor Nyssenský, Orationes de beatitudinibus, 6
 277 Porov. Zjv 22,17
 278 Sv.Augustín, De civitate Dei, 22, 30
 279 Porov. Jn 4,14

ŠTVRTÁ ČASŤ KREŠŤANSKÁ MODLITBA

Miniatura v Dionýzovom kláštore na hore Athos (kódex 587), namaľovaná v Carihrade okolo roku 1059.

Kristus sa obracia k Otcovi v modlitbe (Por. § 2599). Modlí sa sám na pustom mieste. Jeho učeníci ho pozorujú z úctivej vzdialenosti. Svätý Peter, hlava apoštolov, sa obracia k ostatným učeníkom a ukazuje im toho, ktorý je Učiteľom a cestou kresťanskej modlitby (Porov. § 2607): „Pane, nauč nás modliť sa“ (Lk 11,1).

PRVÝ ODDIEL

Modlitba v kresťanskom živote

2558 “Veľké je tajomstvo viery“. Cirkev to vyznáva v Apoštolskom vyznaní viery (prvá časť) a slávi vo sviatostnej liturgii (druhá časť), aby sa život veriacich pripodobnil Kristovi v Duchu Svätom na slávu Boha Otca (tretia časť). Ľudia majú v toto tajomstvo veriť, sláviť ho a podľa neho žiť v živom a osobnom vzťahu so živým a pravým Bohom. Týmto vzťahom je modlitba.

ČO JE MODLITBA?

Pre mňa je modlitba vzlétom srdca, jednoduchým pohľadom vyslaným k nebu, výkrikom vďačnosti a lásky tak v skúške ako v radosti¹.

Modlitba ako Boží dar

2559 “Modlitba je pozdvihnutie duše k Bohu alebo prosba k Bohu o primerané dobro². Odkiaľ vychádzame, keď sa modlíme? Z výšok našej pýchy a našej vlastnej vôle, alebo „z hlbín“ (Ž 130,14) poníženého a skrúšeného srdca? Lebo len ten, kto sa ponízuje, bude povýšený.³ *Poníženosť* je základom modlitby. My „nevieme ani to, za čo sa máme modliť ako treba“ (Rim 8,26). Poníženosť je predpoklad na to, aby sme dostali nezaslúžený dar modlitby: „Človek je pred Bohom len žobrákom“⁴.

2560 “Keby si poznala Boží dar!“ (Jn 4,10). Nádhera modlitby sa odhaľuje práve tam, na okraji studní, kam prichádzame čerpať vodu pre seba: tam prichádza Kristus v ústrety každému človeku; on nás hľadá prvý a prosí, aby sme mu dali piť. Ježiš je smädný; jeho prosba vychádza z hlbín Boha, ktorý po nás túži. Modlitba, či to vieme, alebo nie, je stretnutie Božieho smädu a nášho smädu. Boh žízni, aby sme my žízni po ňom⁵.

2561 “Ty by si poprosila jeho a on by ti dal živú vodu“ (Jn 4,10). Naša prosebná modlitba je paradoxne odpoveďou:

odpoveďou na sťažnosť živého Boha: „Mňa opustili, prameň živých vôd, aby si vykopali zarúčané cisterny“ (Jer 2,13); odpoveďou viery na nezaslúžený prísľub spásy⁶, odpoveďou lásky na smäd jednorodeného Syna⁷.

Modlitba ako zmluva

2562 Odkiaľ pochádza modlitba človeka? Nech je reč modlitby akákoľvek (gestá a slová), modlí sa celý človek. Ale keď chce Písmo označiť miesto, odkiaľ vyviera modlitba, hovorí niekedy o duši alebo o duchu, ale najčastejšie o srdci (viac než tisíckrát). Modlí sa *srdce*. Ak je vzdialené od Boha, prejav modlitby je márný.

2563 Srdce je príbytok, kde sa zdržiavam, kde bývam (podľa semitského alebo biblického spôsobu vyjadrenia: kam „zostupujem“). Je to náš skrytý stred, nedostupný nášmu rozumu a iným ľuďom; jedine Boží Duch ho môže skúmať a poznať. Je to miesto rozhodovania v hĺbke našich psychických sklonov. Je to miesto pravdy, kde si volíme život alebo smrť. Je to miesto stretnutia, pretože stvorení na Boží obraz žijeme vo vzťahu: je to miesto zmluvy.

2564 Kresťanská modlitba je zmluvný vzťah medzi Bohom a človekom v Kristovi. Je to činnosť Boha a človeka; pramení v Duchu Svätom a v nás, je celkom zameraná na Otca v spojení s ľudskou vôľou Božieho Syna, ktorý sa stal človekom.

Modlitba ako spoločenstvo

2565 V Novej zmluve je modlitba živým vzťahom Božích detí k ich nekonečne dobrému Otcovi, k jeho Synovi Ježišovi Kristovi a k Duchu Svätému. Milosť Kráľovstva je „zjednotenie celej Svätej Trojice s celým duchom človeka“⁸. Život modlitby teda znamená byť stále v prítomnosti trikrát svätého Boha a v spoločenstve s ním. Toto spoločenstvo života je možné vždy, lebo krstom sme sa stali jedno s Kristom⁹. Modlitba je *kresťanská*, pretože je spoločenstvom s Kristom a šíri sa v Cirkvi, ktorá je jeho Telom. Jej rozmermi sú rozmery Kristovej lásky¹⁰.

¹ Sv. Terézia od malého Ježiša, Manuscripti autobiografici

² Sv. Ján Damascénsky, De fide orthodoxa, 3, 24

³ Porov. Lk 18,9-14

⁴ Porov. Sv. Augustín, Sermones, 56, 6, 9

⁵ Sv. Augustín, De diversis quaestionibus octoginta tribus, 64, 4

⁶ Jn 7,37-39; Iz 12,3; 51,1

⁷ Jn 19,28; Zach 12,10; 13,1

⁸ Sv. Gregor Naziansky, Orationes, 16, 9

⁹ Porov. Rim 6,5

¹⁰ Porov. Ef 3,18-21

PRVÁ KAPITOLA**ZJAVENIE MODLITBY****Všeobecné povolanie k modlitbe**

2566 *Človek hľadá Boha*. Stvorením Boh povoláva každé bytie z ničoty k jestvovaniu. Človek ovenčený „slávou a ctou“ (Ž 8,6), je po anjeloch schopný uznať, že Pánovo meno je vznešené... na celej zemi“ (Ž 8,2). Človek zostáva stvorený na obraz svojho Stvoriteľa, aj keď hriechom stratil svoju podobnosť s Bohom, uchováva si túžbu po tom, ktorý ho volá k jestvovaniu. Všetky náboženstvá svedčia o tejto bytostnej túžbe človeka.¹

2567 *Boh volá človeka ako prvý*. Či už človek zabudne na svojho Stvoriteľa, alebo sa skryje ďaleko od jeho tváre, či už behá za svojimi idolmi, alebo obviňuje božstvo, že ho opustilo, živý a pravý Boh neúnavne volá každého človeka k tajomnému stretnutiu v modlitbe. Tento krok lásky verného Boha je v modlitbe vždy prvý; krok človeka je vždy len odpoveďou. Postupne, ako sa Boh zjavuje a zjavuje človeka sebe samému, modlitba sa javí ako vzájomné volanie, ako dráma zmluvy. Prostredníctvom slov a skutkov táto dráma zasahuje srdce. Odhaľuje sa v celých dejinách spásy.

1 . č l á n o k V STAROM ZÁKONE

2568 Zjavenie modlitby v Starom zákone je zapísané medzi pádom a pozdvihnutím človeka, medzi bolestnou otázkou Boha k svojim prvým deťom: „Kde si?...čo si to urobil?“ (Gn 3,9-13) a odpoveďou jednorodeného Syna, pri príchode na svet: „Hľa, prichádzam...aby som plnil tvoju vôľu, Bože“ (Hebr 10,5-7). Modlitba je tak spojená s ľudskými dejinami, je vzťahom k Bohu v dejinných udalostiach.

Stvorenie - prameň modlitby

2569 Modlitba sa živí predovšetkým zo skutočností *stvorenia*. Prvých deväť kapitol knihy Genezis opisuje tento vzťah k Bohu ako Ábelovu obeť prvotín zo stáda², ako Enochovo vzývanie Božieho mena³, ako „chodenie s Bohom“⁴. Noemova obeť je Bohu „prijemná“. Boh ho požehnáva a skrze neho požehnáva celé stvorenie⁵, lebo jeho srdce je spravodlivé a bezúhonné: aj on „kráčal s Bohom“⁶. Tento druh modlitby prežívalo množstvo spravodlivých vo všetkých náboženstvách.

Boh vo svojej trvalej zmluve so všetkými živými bytosťami⁷ vždy volá ľudí, aby sa k nemu modlili. Modlitba je však zjavovaná v Starom zákone predovšetkým od čias nášho praotca Abraháma.

Prisľúbenie a modlitba viery

2570 Len čo Boh vyzve Abraháma, ten odchádza „ako mu to rozkázal Pán“ (Gn 12,4): celé jeho srdce „je podriadené Slovu“; poslúcha. Počúvanie srdca, ktoré sa rozhoduje podľa Boha, je pre modlitbu podstatné; slová sú jeho vyjadrením. Abraháмова modlitba sa však vyjadruje predovšetkým skutkami: človek mlčania, všade, kde sa zastaví, stavia Pánovi oltár. Až neskôr sa objaví jeho prvá modlitba v slovách: zastretá sťažnosť, pripomínajúca Bohu jeho prisľúbenia, ktoré akoby sa neplnili.⁸ Takto sa už od samého začiatku ukazuje jeden z aspektov drámy modlitby: skúška viery v Božiu vernosť.

2571 Pretože patriarcha uveril Bohu⁹, kráčajúc v jeho prítomnosti a podľa zmluvy s ním¹⁰, je pripravený prijať pod svoj stan tajomného Host'a: toto obdivuhodné pohostinstvo v Mambré je predohrou zvestovania pravého Syna prisľúbeného.¹¹ Od chvíle, ako sa Boh zdôveril Abrahámovi so svojim plánom, je Abrahámov srdce v súlade so súcitom svojho Pána s ľuďmi a odvažuje sa prihovárať za nich so smelou dôverou.¹²

2572 Ako posledné očistenie jeho viery sa žiada od Abraháma, „ktorý dostal prisľúbenia“ (Hebr 11,17), aby obetoval syna, ktorého mu dal Boh. Jeho viera neochabuje: „Boh si obstará baránka na zápalnú obeť“ (Gn 22,8); „usudzoval totiž, že Boh má moc aj z mŕtvych vzkriesiť“ (Hebr 11,19). Takto je otec veriacich pripodobnený Otcovi, ktorý neušetrí vlastného Syna, ale vydá ho za nás všetkých.¹³ Modlitba obnovuje v človeku podobnosť s Bohom a dáva mu účasť na moci Božej lásky, ktorá dáva spásu mnohým.¹⁴

2573 Boh obnovuje svoje prisľúbenie Jakubovi, predkovi dvanástich kmeňov Izraela.¹⁵ Prv než mal Jakub čeliť svojmu bratovi Ezauovi, bojuje celú noc s „niekym“ tajomným, ktorý mu odmieta prezradiť svoje meno, ale požehná ho skôr, ako ho na svitaní opustí. Duchovná tradícia Cirkvi videla v tomto rozprávaní symbol modlitby ako zápasu viery a víťazstva vytrvalosti.¹⁶

Mojžiš a modlitba sprostredkovateľa

2574 Keď sa začína uskutočňovať prisľúbenie (Pascha, Exodus, dar Zákona a uzavretie Zmluvy), Mojžišova modlitba je úchvatným obrazom modlitby príhovoru, ktorá sa naplno uskutoční v „jednom prostredníkovi medzi Bohom a ľuďmi, v človekovi Kristovi Ježišovi“ (1 Tim 2,5).

2575 Aj tu Boh prichádza ako prvý. Volá na Mojžiša z horiaceho kra.¹⁷ Táto udalosť zostane jedným z prvotných predobrazov modlitby v židovskej i kresťanskej duchovnej tradícii. Veď, ak „Boh Abraháma, Izáka a Jakuba“ volá svojho služobníka Mojžiša, je to preto, že je živým Bohom, ktorý chce život ľudí. Zjavuje sa, aby ich spasil, ale nie sám, ani proti ich vôli: povoláva Mojžiša, aby ho poslal, aby ho pridružil k svojmu súcitu a k svojmu dielu spásy. V tomto poslaní je akoby úpenlivá božská prosba a Mojžiš po dlhej diskusii prispôsobí svoju vôľu vôli Boha Spasiteľa. Ale v tomto rozhovore, v ktorom sa mu Boh zdôveruje, sa Mojžiš učí aj modliť: zdráha sa, namieta, no predovšetkým kladie otázky. A práve v odpovedi na jeho otázku Pán mu prezradí svoje nevýslovné meno, ktoré sa zjaví v jeho veľkých skutkoch.

2576 Teda „Pán sa rozprával s Mojžišom z tváre do tváre, ako keď sa niekto rozpráva so svojím priateľom“ (Ex 33,11). Mojžišova modlitba je typická pre kontemplatívnu modlitbu, vďaka ktorej je Boží služobník verný svojmu poslaniu. Mojžiš sa často a dlho „rozpráva“ s Pánom, vystupuje na vrch, aby ho počúval a naliehavo prosil, zostupuje k ľudu, aby mu opakoval slová jeho Boha a aby ho viedol: „V celom mojom dome on je najvernejší a ja sa s ním rozprávam od úst k ústam, otvorene, a nie v hádankách“ (Nm 12,7-8); veď „Mojžiš bol mužom veľmi tichým, tichším ako všetci ostatní ľudia na svete“ (Nm 12,3).

2577 V tomto dôvernom vzťahu k vernému Bohu, ktorý je zhovievavý a veľmi milostivý¹⁸, čerpal Mojžiš silu a húževnatosť pre svoje orodovanie. Neprosí za seba, ale za ľud, ktorý si Boh získal. Mojžiš oroduje už počas boja s Amalekitmi¹⁹, alebo aby dosiahol uzdravenie Márie.²⁰ Ale najmä po odpadnutí ľudu „si stal v prielome pred neho“ (Ž 106,23), aby zachránil svoj ľud.²¹ Dôvody jeho modlitby (orodovanie je tiež tajomný zápas) budú podnecovať odvahu veľkých prosebníkov tak židovského ľudu ako aj Cirkvi: Boh je láska, je teda spravodlivý

a verný; nemôže si protirečiť, musí si spomenúť na svoje obdivuhodné skutky; v hre je jeho sláva, nemôže opustiť tento ľud, ktorý nesie jeho meno.

Dávid a modlitba kráľa

2578 Modlitba Božieho ľudu sa bude rozvíjať v tieni Božieho príbytku, totiž Archy zmluvy a neskôr Chrámu. Sú to predovšetkým vodcovia ľudu - kňazi a proroci, ktorí ho budú učiť modliť sa. Samuel ešte ako dieťa sa musel naučiť od svojej matky Anny, ako „stáť pred Pánom“²² a od sudcu Héliho, ako počúvať Božie slovo: „Hovor, Pane, tvoj služobník počúva“ (1 Sam 3,9-10). Neskôr aj on spozná cenu a závažnosť prosby: „Aj o mňa nech je ďaleko, žeby som sa prehrešil proti Pánovi a žeby som sa prestal za vás modliť! Ba budem vás učiť dobrej a pravej ceste“ (1 Sam 12,23).

2579 Dávid je v pravom zmysle slova kráľom „podľa Božieho srdca“, pastierom, ktorý sa modlí za svoj ľud a v jeho mene, ten, ktorého oddanosť Božej vôli, oslava Boha a kajúcnosť budú vzorom modlitby pre ľud. Jeho modlitba, modlitba Božieho pomazaného, je verným príľnutím k Božiemu prisľúbeniu²³, láskyplnou a radostnou dôverou v toho, ktorý jediný je Kráľ a Pán. Dávid, inšpirovaný Duchom Svätým, je v žalmoch prvým prorokom židovskej a kresťanskej modlitby. Modlitba Krista, pravého Mesiáša a Dávidovho syna, zjaví a naplní zmysel tejto modlitby.

2580 Jeruzalemský chrám, dom modlitby, ktorý chcel vybudovať Dávid, bude dielom jeho syna Šalamúna. Modlitba posviacky chrámu²⁴ sa opiera o Božie prisľúbenie a o jeho zmluvu, o účinnú prítomnosť jeho mena uprostred jeho ľudu a o pripamätanie si jeho obdivuhodných skutkov pri odchode z Egypta (Exodus). Kráľ pritom dvíha ruky k nebu a prosí Pána za seba, za všetok ľud, za budúce generácie, za odpustenie hriechov a za každodenné potreby, aby všetky národy vedeli, že Pán je jediný Boh a že srdce jeho ľudu celkom patrí jemu.

Eliáš, proroci a obrátenie srdca

2581 Chrám mal byť pre Boží ľud miestom výchovy k modlitbe: púte, sviatky, obety, večerná obet', kadidlo, „predkladné“ chleby, všetky tieto znaky svätosti a slávy najvyššieho a najbližšieho Boha boli výzvou a cestou k modlitbe. Lenže obradnosť často strhávala ľud k príliš vonkajšiemu kultu. Bola potrebná výchova vo viere, obrátenie srdca. To bolo poslanie prorokov pred vyhnanstvom i po ňom.

2582 Eliáš je otcom prorokov, je z pokolenia tých, ktorí hľadajú Boha, ktorí hľadajú jeho tvár.²⁵ Meno Eliáš, „Pán je môj Boh“ ohlasuje volanie ľudu ako odpoveď na prorokovu modlitbu na vrchu Karmel.²⁶ Svätý Jakub sa odvoláva na neho, aby nás povzbudil k modlitbe: „Lebo veľa zmôže naliehavá modlitba spravodlivého“ (Jak 5,16).

2583 Keď sa Eliáš vo svojom útulku pri potoku Karit naučil milosrdenstvu, učí vdovu zo Sarepty veriť Božiemu slovu a túto vieru potvrdzuje svojou naliehavou modlitbou: Boh vracia k životu syna vdovy.²⁷

Počas obete na vrchu Karmel, ktorá bola rozhodujúcou skúškou viery Božieho ľudu, na Eliášovu prosbu, „keď nadišiel čas večernej obety“ Pánov oheň strávi zápalnú obetu. Eliášove slová: „Vyslyš ma, Pane, vyslyš ma!“ (1 Kr 18,37); preberajú východné liturgie v eucharistickej epikléze.²⁸

A keď sa nakoniec Eliáš znovu vydal púťou k miestu, kde sa živý a pravý Boh zjavil svojmu ľudu, uchýlil sa podobne ako Mojžiš do „jaskyne“, kým „neprešla“ tajomná prítomnosť Boha.²⁹ Ale až na vrchu Premenenia sa ukáže ten, ktorého tvár ľudia hľadajú³⁰: poznanie Božej slávy žiari na tvári ukrižovaného a vzkrieseného Krista.³¹

2584 Proroci čerpajú svetlo a silu pre svoje poslanie v samote s Bohom. Ich modlitba nie je útekem z neverného sveta, ale počúvaním Božieho slova, niekedy rozhovorom alebo nárekom, vždy však orodovaním, ktoré očakáva a pripravuje zásah Boha Spasiteľa, Pána dejín.³²

Žalmy, modlitba zhromaždenia

2585 Od čias Dávida až do príchodu Mesiáša obsahujú sväté knihy texty modlitieb, ktoré svedčia, ako sa stále viac prehľbovala modlitba za seba a za iných.³³ Žalmy boli postupne zozbierané do zbierky piatich kníh. Žalmy (alebo „Chvály“) sú vrcholným dielom modlitby v Starom zákone.

2586 Žalmy živia a vyjadrujú modlitbu Božieho ľudu, ako zhromaždenia počas veľkých sviatkov v Jeruzaleme a každú sobotu v synagógach. Táto modlitba je nerozlučne osobná i spoločná. Týka sa tých, ktorí sa modlia, i všetkých ľudí. Vystupuje zo Svätej zeme a zo spoločenstiev v diaspore, ale objíma celé stvorenstvo. Pripomína spásne udalosti minulosti a siaha až do završenia dejín. Pripamätáva Božie prisľúbenia, ktoré sa už uskutočnili a očakáva Mesiáša, ktorý ich definitívne splní. Žalmy predkladané v modlitbe a uskutočnené v Kristovi, sú podstatné pre modlitbu jeho Cirkvi.³⁴

2587 Žaltár (zbierka žalmov) je kniha, v ktorej sa Božie slovo stáva modlitbou človeka. V iných knihách Starého zákona „slová ohlasujú skutky“ (Boha pre ľudí) „a objasňujú v nich skryté tajomstvo“.³⁵ V Knihe Žalmov slová žalmistu, spievané pre Boha, vyjadrujú jeho spásne diela. Ten istý Duch inšpiruje Božie dielo a odpoveď človeka. Kristus ich navzájom zjednocuje. V ňom nás žalmy neprestávajú učiť modliť sa.

2588 Mnohotvárne výrazové formy modlitby žalmov nadobúdajú svoju podobu zároveň v chrámovej liturgii a v srdci človeka. Či už ide o hymnus, o modlitbu náreku alebo vzdávania vďaky, o individuálnu alebo spoločnú prosbu, o kráľovský alebo o pútnický spev, o meditáciu o múdrosti, žalmy sú zrkadlom obdivuhodných Božích skutkov v dejinách jeho ľudu i ľudských situácií, prežívaných žalmistom. Niektorý žalm

môže odzrkadľovať minulosť, ale je tak trpezlivý, že sa ho naozaj môžu modliť ľudia všetkých stavov a všetkých čias.

2589 V žalmoch sa nachádzajú stále rysy: jednoduchosť a spontánnosť modlitby, túžba po samom Bohu prostredníctvom všetkého a so všetkým tým, čo je vo stvorení dobré; neprijemná situácia veriaceho, ktorý je vo svojej uprednostňujúcej láske k Bohu vydaný napospas davu nepriateľov a pokušeniam, a v očakávaní toho, čo urobí verný Boh, istota o jeho láske a odovzdanosť do jeho vôle. Modlitba žalmov je vždy preniknutá chválou, a preto názov tejto zbierky dobre zodpovedá tomu, čo nám dáva: „Chvály“. Je zostavená pre kult zhromaždenia, a preto v nej zaznieva výzva k modlitbe a spieva sa odpoveď: „Aleluja“, „Chváľte Pána!“.

Čo je milšie, ako žalm? Preto krásne hovorí sám Dávid: „Chváľte Pána, lebo žalm je dobrý: Nášmu Bohu nech znie radostná a milá chvála!“ A naozaj, lebo žalm je požehnaním národa, oslavou Boha, chválou ľudu, jasotom všetkých, rečou vesmíru, hlasom Cirkvi, ľubozvučným vyznaním viery...³⁶

ZHRNUTIE

2590 “Modlitba je pozdvihnutie duše k Bohu alebo prosba k Bohu o primerané dobrá“.³⁷

2591 Boh neúnavne volá každého človeka na tajomné stretnutie s ním. Modlitba sprevádza celé dejiny spásy ako vzájomné volanie medzi Bohom a človekom.

2592 Modlitba Abraháma a Jakuba sa javí ako zápas viery v dôvere v Božiu vernosť a istote víťazstva, ktoré je sľúbené za vytrvalosť.

2593 Mojžišova modlitba je odpoveďou na iniciatívu živého Boha pre spásu jeho ľudu. Je predobrazom modlitby príhovoru jediného prostredníka Ježiša Krista.

2594 Modlitba Božieho ľudu sa rozvíja v tieni Božieho príbytku, archy zmluvy a chrámu, pod vedením pastierov, osobitne kráľa Dávida a prorokov.

2595 Proroci vyzývajú k obráteniu srdca a kým vrúcne hľadajú Božiu tvár, ako Eliáš, prihovárajú sa za ľud.

2596 Žalmy sú vrcholným dielom modlitby v Starom zákone. Majú dve neoddeliteľné zložky: osobnú a spoločenskú. Vzťahujú sa na všetky rozmery dejín, lebo pripomínajú Božie prisľúbenia, ktoré sa už splnili, a dúfajú v príchod Mesiáša.

2597 Žalmy, predkladané v modlitbe a uskutočnené v Kristovi, sú podstatným a trvalým prvkom modlitby jeho Cirkvi. Sú vhodné pre ľudí všetkých stavov a všetkých čias.

2 . č l á n o k

V PLNOSTI ČASU

2598 Dráma modlitby je nám naplno zjavená v Slove, ktoré sa stalo telom a prebýva medzi nami. Snažiť sa pochopiť jeho modlitbu prostredníctvom toho, čo nám o nej hovoria v evanjeliu jeho svedkovia, znamená priblížiť sa k svätému Pánovi, Ježišovi, ako k horiacemu kru: najprv ho kontemplovať ako sa modlí, potom počúvať, ako nás učí modliť, aby sme napokon poznali, ako vypočuje našu modlitbu.

Ježiš sa modlí

2599 Boží Syn, ktorý sa stal synom Panny, sa naučil modliť podľa svojho ľudského srdca. Učí sa to od svojej matky, ktorá si zachovávala vo svojom srdci všetky „veľké veci“, ktoré urobil Všemohúci, a premýšľala o nich.³⁸ Učí sa to slovami a spôsobmi modlitby svojho ľudu v nazaretskej synagóge a v chráme. Ale jeho modlitba vyviera z oveľa skrytejšieho prameňa, ako to dáva tušiť vo veku dvanástich rokov: „Mám byť tam, kde ide o môjho Otca“ (Lk 2,49). Tu sa začína zjavovať novosť modlitby v plnosti času: *modlitba synovská*, ktorú Otec očakával od svojich detí, a ktorú konečne prežíva sám jednorodený Syn, vo svojej ľudskej prirodzenosti s ľuďmi a pre ľudí.

2600 Evanjelium podľa svätého Lukáša zdôrazňuje pôsobenie Ducha Svätého a zmysel modlitby v Kristovej službe. Ježiš sa modlí *pred* rozhodujúcimi chvíľami svojho poslania; prv, než o ňom vydáva svedectvo Otec pri jeho krste³⁹ a pri premenení⁴⁰, a prv než svojím umučením splní plán Otcovej lásky.⁴¹ Modlí sa aj pred rozhodujúcimi chvíľami, ktorými sa začína poslanie jeho apoštolov: pred vyvolením a povolaním Dvanástich⁴², pred tým, než ho Peter vyzná ako „Božieho Mesiáša“⁴³, a aby viera hlavy apoštolov neochabla v pokušení.⁴⁴ Ježišova modlitba pred spásonosnými činmi, ktoré od neho žiada Otec, je poníženým a dôveryplným odovzdaním jeho ľudskej vôle do láskyplnej vôle Otca.

2601 “Raz sa na ktoromsi mieste modlil. Keď skončil, povedal mu jeden z jeho učeníkov: „Pane, nauč nás modliť sa!“ (Lk 11,1). Či Kristov učeník netuží modliť sa predovšetkým preto, že vidí modliť sa svojho Učiteľa? Môže sa to teda naučiť od Učiteľa modlitby. Deti sa naučia modliť sa k Otcovi práve tým, že *kontemplujú* a počúvajú Syna.

2602 Ježiš sa často uťahuje do ústrania, *do samoty*, na vrch, najradšej v noci, aby sa modlil.⁴⁵ Pretože pri svojom vtelení vzal na seba ľudskú prirodzenosť, *vnáša aj ľudí* do svojej modlitby a obetuje ich Otcovi tým, že obetuje sám seba. On, Slovo, ktoré „sa telom stalo“, má účasť vo svojej ľudskej modlitbe na všetkom, čo prežívajú „jeho bratia“ (Hebr 2,12); má súcit s ich slabosťami, aby ich od nich oslobodil.⁴⁶ Práve preto ho Otec poslal. Jeho slová a jeho skutky sú teda viditeľným prejavom jeho modlitby „v skrytosti“.

2603 Evanjelisti výrazne zachovali dve výslovné Ježišove modlitby z doby jeho verejného účinkovania. Každá z nich sa začína vzdávaním vďaky. V prvej⁴⁷ Ježiš vyznáva Otca, uznáva ho a velebí, pretože skryl tajomstvá Božieho kráľovstva pred tými, čo sa považujú za múdrych a zjavil ich „maličkým“ (chudobní z blahoslavenstiev). Jeho dojatie: „Áno, Otče“ vyjadruje hĺbku jeho srdca, jeho súhlas s tým, čo sa páči Otcovi, ako ozvenu slov „*Nech sa stane*“ jeho Matky, vo chvíli jeho počatia, ako predohru toho, čo povie Otcovi vo svojej smrteľnej úzkosti. Celá Ježišova modlitba je v tomto láskyplnom súhlase jeho ľudského srdca s „tajomstvom... vôle“ Otca (Ef 1,9).

2604 Druhú Ježišovu modlitbu uvádza svätý Ján⁴⁸ pred vzkriesením Lazára. Túto udalosť predchádza vzdávanie vďaky: „Otče, ďakujem ti, že si ma vypočul“; v tom je zahrnuté, že Otec vždy vypočuje jeho prosbu. A Ježiš hneď dodáva: „Ja som vedel, že ma vždy vypočuješ“, z čoho vyplýva, že Ježiš zo svojej strany *prosi* neustále. Ježišova modlitba, ktorá sa začína vzdávaním vďaky, nám takto ukazuje, ako máme *prosiť*: *skôr*; ako je dar udelený, Ježiš sa primkne k tomu, ktorý dáva, a ktorý dáva seba samého vo svojich daroch. Darca je oveľa vzácnejší ako udelený dar; on je „poklad“, a práve pri ňom je srdce jeho Syna; dar sa udeľuje „navyš“.⁴⁹

Ježišova „veľkňazská“ modlitba⁵⁰ má jedinečné miesto v uskutočňovaní plánu (ekonómii) spásy. Budeme o nej uvažovať na konci prvého oddielu. Zjavuje totiž stále aktuálnu modlitbu nášho Veľkňaza a zároveň obsahuje to, čo nás Ježiš učí v našej modlitbe k nášmu Otcovi, ktorí rozvedieme v druhom oddiele.

2605 Keď prišla hodina, v ktorej zavŕši plán Otcovej lásky, Ježiš dáva vytušiť nesmiernu hĺbku svojej synovskej modlitby, a to nielen pred tým, ako sa dobrovoľne vydá: („Otče... nie moja, ale tvoja vôľa.“ Lk 22,42), ale aj vo svojich *posledných slovách* na kríži, kde modlitba a sebaobetovanie splyvajú v jedno: „Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo robia“ (Lk 23,34); „Veru, hovorím ti: Dnes budeš so mnou v raji“ (Lk 23, 43); „Žena, hľa, tvoj syn...Hľa, tvoja matka“ (Jn 19,26-27); „Žiznim“ (Jn 19,28); „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ (Mk 15,34)⁵¹; „Je dokonané“ (Jn 19,30); „Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha“ (Lk 23,46), až po ten „mocný výkrik“, pri ktorom vydýchol a odovzdal ducha.⁵²

2606 V tomto výkriku vteleného Slova sú sústredené úzkosti ľudstva všetkých čias, podrobeného hriechu a smrti, všetky prosby a orodovania dejín spásy. A hľa, Otec ich prijíma a nad všetku nádej ich vyslyší tým, že vzkriesi svojho Syna. Takto sa naplní a zavŕši dráma v uskutočňovaní plánu (v ekonómii) stvorenia a spásy. Žaltár nám dáva k tomu kľúč v Kristovi. Lebo v „dnešku“ zmŕtvychvstania Otec hovorí: „Ty si môj Syn. Ja som ťa dnes splodil. Žiadaj si odo mňa a dám ti do dedičstva národy a do vlastníctva celú zem“ (Ž 2,7-8).⁵³

List Hebrejom dramatickými slovami vyjadruje, ako Ježišova modlitba uskutočňuje víťazstvo spásy: „On v dňoch svojho pozemského života so silným výkrikom a so slzami prednášal prosby a modlitby tomu, ktorý ho mohol zachrániť od smrti; a bol vyslyšaný pre svoju bohabojnosť. A hoci bol Synom, z toho, čo vytrpel, naučil sa poslušnosti; a keď dosiahol dokonalosť, stal sa pôvodcom večnej spásy pre všetkých, ktorí ho poslúchajú“ (Hebr 5,7-9).

Ježiš učí modliť sa

2607 Keď sa Ježiš modlí, už tým nás učí modliť sa. Teologálnou cestou našej modlitby je jeho modlitba k Otcovi. Ale evanjelium nám poskytuje Ježišovo výslovné učenie o modlitbe. Ako vychovávateľ sa nás ujíma tam, kde sme, a postupne nás vedie k Otcovi. Keď sa Ježiš obracia k zástupom, ktoré ho nasledujú, vychádza z toho, čo už poznajú o modlitbe podľa Starej zmluvy a otvára ich novosti prichádzajúceho kráľovstva. Potom im zjavuje túto novosť v podobnostiach. A napokon svojim učeníkom, ktorí majú byť vychovávateľmi modlitby v jeho Cirkvi, bude otvorene hovoriť o Otcovi a o Duchu Svätom.

2608 Počnúc *Rečou na vrchu* Ježiš dôrazne žiada *obrátenie srdca*: zmierenie sa s bratom pred prinesením obety na oltár;⁵⁴ lásku k nepriateľom a modlitbu za prenasledovateľov;⁵⁵ modlitbu k Otcovi „v skrytosti“ (Mt 6,6) bez hovorenia mnohých slov;⁵⁶ odpúšťanie z hĺbky srdca v modlitbe;⁵⁷ čistotu srdca a hľadanie Kráľovstva.⁵⁸ Takéto obrátenie je úplne zamerané na Otca, je synovské.

2609 Keď sa srdce rozhodne takto sa obrátiť, naučí sa modliť vo *viere*. Viera je synovské primknutie sa k Bohu bez ohľadu na to, čo cítime a chápeme. Stala sa možnou, lebo milovaný Syn nám otvára prístup k Otcovi. Môže od nás žiadať, aby sme „hľadali“ a „klopali“, lebo on sám je bránou a cestou.⁵⁹

2610 Ako Ježiš *prosi* Otca a vzdáva vďaky prv, než dostáva jeho dary, tak učí aj nás tejto *synovskej odvahe*: „Verte, že všetko, o čo v modlitbe prosíte, ste už dostali“ (Mk 11,24). Taká je sila modlitby: „Všetko je možné tomu, kto verí“ (Mk 9,23), a to vierou, ktorá „nepochybuje“.⁶⁰ Ako Ježiša zarmucuje „nevera“ jeho príbuzných (Mk 6,6) a „malovernosť“ jeho učeníkov (Mt 8,26), tak ho naplnia údiv nad veľkou vierou rímskeho stotníka⁶¹ a kanaánskej ženy⁶².

2611 Modlitba viery nespočíva len v tom, že sa hovorí „Pane, Pane“, ale v tom, že sa usmerní srdce, aby plnilo *Otcovu vôľu* (Mt 7,21). Ježiš vyzýva svojich učeníkov, aby vnášali do modlitby túto starosť o spoluprácu na Božom pláne.⁶³

2612 V Ježišovi je Božie kráľovstvo veľmi blízko; ono volá k obráteniu a k viere, ale aj k *bdelosti*. V modlitbe učeník bdie a očakáva toho, ktorý Je a ktorý Prichádza, v spomienke na jeho prvý Príchod v poníženosti tela a v nádeji na jeho druhý Príchod v *sláve*.⁶⁴ Modlitba učeníkov v spojení s ich Učiteľom je bojom: a práve tým, že niekto bdie v modlitbe, neupadne do pokušenia.⁶⁵

2613 Svätý Lukáš nám zanechal tri najdôležitejšie *podobenstvá* o modlitbe:

Prvé o „neodbytnom priateľovi“⁶⁶ povzbudzuje k naliehavej modlitbe: „Klopte a otvoria vám“. Tomu, kto takto prosí, nebeský Otec „dá všetko, čo potrebuje“ a hlavne Ducha Svätého, v ktorom sú všetky dary.

Druhé „o neodbytnej vdove“⁶⁷ sa zameriava na jednu z vlastností modlitby: treba sa stále modliť a nechabovať s trpezlivosťou viery. „Ale nájde Syn človeka vieru na zemi, keď príde?“

Tretie podobnenstvo o „farizejovi a mýtnikovi“⁶⁸ sa týka poníženosti srdca, ktoré sa modlí: „Bože, buď milostivý mne hriešnemu“. Cirkev si neprestáva osvojovať túto modlitbu: „Kyrie eleison!“

2614 Keď Ježiš otvorene zveruje svojim učeníkom tajomstvo modlitby k Otcovi, odhaľuje im, aká bude musieť byť ich modlitba, a aj naša, keď sa vráti k Otcovi v oslávanej ľudskej prirodzenosti. Teraz je novosť v tom, že sa má „prosiť v jeho mene“.⁶⁹ Viera v neho privádza učeníkov k poznaniu Otca, lebo Ježiš je „cesta, pravda a život“ (Jn 14,6). Viera prináša svoje ovocie v láske: zachovávať jeho slovo, jeho prikázania, zostávať s ním v Otcovi, ktorý nás v ňom miluje natoľko, že zostáva v nás. Istota, že naše prosby budú vyslyšané, sa v tejto novej zmluve zakladá na Ježišovej modlitbe.⁷⁰

2615 Ba ešte viac, keď je naša modlitba spojená s Ježišovou: Otec nám dá „iného Tešiteľa, aby zostal“ s nami „navěky - Ducha Pravdy“ (Jn 14,16-17). Táto novosť modlitby a jej podmienok sa stáva zjavnou v rozlúčkovej reči.⁷¹ V Duchu Svätom je kresťanská modlitba spoločenstvom lásky s Otcom, nielen skrze Krista, ale aj v ňom: „Doteraz ste o nič neprosili v mojom mene. Proste a dostanete, aby vaša radosť bola úplná“ (Jn 16,24).

Ježiš vypočúva modlitbu

2616 Ježiš už vypočul modlitbu tých, čo sa k nemu obracali počas jeho verejného účinkovania, a to prostredníctvom znakov, ktoré anticipujú moc jeho smrti a zmŕtvychvstania: Ježiš vypočúva modlitbu viery, vyjadrenú slovami⁷² (malomocný, Jairus, Sýrofeničanka, kajúci zločinec) alebo mlčky⁷³ (tí, čo niesli ochrnutého človeka; žena trpiaca na krvotok, ktorá sa dotkla jeho šiat; slzy a voňavý olej hriešnice). Naliehavá prosba slepcev: „Syn Dávidov, zmiluj sa nad nami!“ (Mt 9,27), alebo „Ježišu, syn Dávidov, zmiluj sa nado mnou!“ (Mk 10,47) prešla do tradície takzvanej *Ježišovej modlitby*: „Pane Ježišu Kriste, Syn živého Boha, zmiluj sa nado mnou hriešnikom!“ Či už ide o uzdravenie z choroby alebo o odpustenie hriechov, Ježiš na modlitbu, ktorá ho s vierou vzýva, vždy odpovedá: „Chod' v pokoji, tvoja viera ťa uzdravila!“

Svätý Augustín obdivuhodne zhrňa tri rozmery Ježišovej modlitby: „Modlí sa za nás ako náš kňaz, modlí sa v nás ako naša Hlava a my sa modlíme k nemu ako k svojmu Bohu. Poznávajme teda náš hlas v ňom a jeho hlas v nás“.⁷⁴

Modlitba Panny Márie

2617 Máriina modlitba nám bola zjavená na úsvite plnosti časov. Pred vtelením Božieho Syna a pred vyliatím Ducha Svätého jej modlitba jedinečným spôsobom spolupracuje na milostivom Otcovom pláne: vo chvíli zvestovania na Ježišom počatí⁷⁵ a počas očakávania Turíc, na formovaní Cirkvi, Kristovho Tela.⁷⁶ Vo viere svojej poníženej služobnice Boží Dar nachádza prijatie, na ktoré čakal už od počiatku čias. Tá, ktorú Všemohúci urobil „plnou milosti“, odpovedá obetou celej svojej bytosti: „Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (Lk 1,38). „Fiat“, (nech sa stane) je kresťanská modlitba: patriť celkom jemu, pretože on celkom patrí nám.

2618 Evanjelium nám zjavuje, ako sa Mária modlí a prihovára sa s vierou: v Káne⁷⁷ Ježišova matka prosí svojho Syna o potreby svadobnej hostiny, ktorá je znamením inej hostiny, totiž svadobnej hostiny Baránka, ktorý dáva svoje telo a svoju krv na prosbu svojej Nevesty Cirkvi. A v hodine Novej zmluvy⁷⁸, pri päte kríža, Mária je vyslyšaná ako Žena, nová Eva, skutočná „matka žijúcich“.

2619 Preto je Máriin chválospev⁷⁹ (latinsky Magnificat, byzantské „Megalinarion“) zároveň chválospevom Božej Matky i chválospevom Cirkvi, chválospevom sionskej dcéry a nového Božieho ľudu, piesňou vzdávania vďaky za plnosť milostí udelených v ekonómii spásy, chválospevom „chudobných“, ktorých nádej sa uskutočňuje splnením prisľúbení daných „naším otcom, Abrahámovi a jeho potomstvu navěky“.

ZHRNUTIE

2620 Dokonalým vzorom modlitby v Novom zákone je Ježišova synovská modlitba. Ježišova modlitba konaná často v samote, v skrytosti, vychádza z láskyplného súhlasu s Otcovou vôľou až po kríž a z nechvejnej dôvery, že bude vypočutá.

2621 Ježiš pri svojom vyučovaní učí svojich učeníkov modliť sa s čistým srdcom, so živou a vytrvalou vierou, so synovskou odvahou. Vyzýva ich k bdlosti a pozýva ich, aby svoje prosby predkladali Bohu v jeho mene. Ježiš Kristus sám vypočúje prosby, s ktorými sa na neho obraciame.

2622 Modlitba Panny Márie v jej „Fiat“, a v jej Magnificat, sa vyznačuje veľkodušnou obetou celej jej bytosti vo viere.

3 . č l á n o k **V DOBE CIRKVI**

2623 V deň Turíc bol Duch prisľúbenia vyliaty na učeníkov, ktorí „boli všetci vedno na tom istom mieste“ (Sk 2,1), očakávali ho a „jednomyseľne zotrvali na modlitbách“ (Sk 1,14). Duch, ktorý učí Cirkev a pripomína jej všetko, čo Ježiš povedal⁸⁰, bude ju vychovávať aj k životu modlitby.

2624 V prvom jeruzalemskom spoločenstve sa veriaci „vytrvalo zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách“ (Sk 2,42). Toto poradie je typické pre modlitbu Cirkvi: jej modlitba sa zakladá totiž na viere apoštolov, overuje sa láskou a živí sa Eucharistiou.

2625 Sú to predovšetkým tie modlitby, ktoré veriaci počúvajú a čítajú v Pisme, ale ich aktualizujú, zvlášť modlitby žalmov, počínajúc ich naplnením v Kristovi.⁸¹ Duch Svätý, ktorý tak pripomína Krista svojej modliacej sa Cirkvi, uvádza ju aj do plnej pravdy a vzbudzuje jej nové formulácie, ktoré vyjadria nevyspytateľné Kristovo tajomstvo, pôsobiace v živote, vo sviatosťiach a v poslaní jeho Cirkvi. Tieto nové formulácie sa rozvinú vo veľkých liturgických a duchovných tradíciách. *Formy modlitby*, ako sú zjavené v kanonických apoštolských spisoch, zostávajú normatívne pre kresťanskú modlitbu.

I. Velebenie a klaňanie sa

2626 *Velebenie* vyjadruje základné hnutie (pohyb) kresťanskej modlitby: je stretnutím Boha a človeka; Boží dar a jeho prijatie človekom si pri velebení idú vzájomne v ústrety a sa spájajú. Modlitba chvály je odpoveďou človeka na Božie dary: pretože Boh požehnáva, srdce človeka môže ako odpoveď velebiť toho, ktorý je zdrojom každého požehnania.

2627 Dve základné formy vyjadrujú tento pohyb: velebenie niekedy stúpa k Otcovi, nesené Kristom v Duchu Svätom (velebíme ho za to, že nás požehnal)⁸²; inokedy vyprosuje milosť Ducha Svätého, ktorá skrze Krista zostupuje od Otca (on nás žehná).⁸³

2628 *Klaňanie sa* je základným postojom človeka, ktorý sa uznáva za tvora pred svojim Stvoriteľom. Oslavuje veľkosť Pána, ktorý nás stvoril⁸⁴ a všemohúcnosť Spasiteľa, ktorý nás oslobodzuje od zla. Adorácia znamená v duchu padať na tvár pred „Kráľom slávy“ (Ž 24,9.10) a úctivo mlčať pred Bohom „vždy väčším ako my“⁸⁵. Klaňať sa trikrát svätému a nanajvyšš láskavému Bohu nás naplnia pokorou a dáva istotu našim prosbám.

II. Prosebná modlitba

2629 Prosebný slovník má v Novom zákone mnoho odtieňov: prosiť, dožadovať sa, naliehavo vyžadovať, vzývať, volať, kričať ba i „zápasit’ v modlitbe“.⁸⁶ Ale najbežnejšou je prosba, pretože je najspontánnejšia. Práve prosebnou modlitbou vyjadrujeme, že sme si vedomí svojho vzťahu k Bohu. Ako tvory nie sme ani svojím počiatkom, ani pánmi nad protivensťami, ani svojím posledným cieľom; ale sme aj hriešnici a ako kresťania vieme, že sa odvraciamy od nášho Otca. Prosba je teda už návratom k nemu.

2630 *Nový zákon takmer neobsahuje modlitby nárekov, ktoré sa často vyskytujú v Starom zákone. Vo vzkriesenom Kristovi sa už prosba Cirkvi opiera o nádej, hoci žijeme ešte v očakávaní a musíme sa každodenne snažiť o obrátenie. Kresťanská prosba vyviera však z inej hĺbky, ktorú svätý Pavol nazýva vzdychaním: je to vzdychanie stvorenia, ktoré „sa zviňa v pôrodných bolestiach“ (Rim 8,22), ale aj naše vzdychanie v očakávaní „vykúpenia svojho tela, lebo v nádeji sme spasení“ (Rim 8,23-24); a nakoniec sú to „nevysloviteľné vzdychy“ samého Ducha Svätého, ktorý „prichádza na pomoc našej slabosti, lebo nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba“ (Rim 8,26).*

2631 *Prosba o odpustenie* je prvým hnutím prosebnej modlitby.⁸⁷ Je predpokladom správnej a čistej modlitby. Dôverujúca poníženosť nás znova stavia do svetla spoločenstva s Otcom a s jeho Synom Ježišom Kristom a do spoločenstva medzi sebou⁸⁸: vtedy „dostaneme od neho všetko, o čo len budeme prosiť“ (1 Jn 3,22). Prosba o odpustenie predchádza Eucharistickú liturgiu, ako aj osobnú modlitbu.

2632 Podľa Ježišovho ponaučenia kresťanská prosba je zameraná na túžbu a *hľadanie Kráľovstva*, ktoré prichádza.⁸⁹ V prosbách je istá hierarchia: predovšetkým sa prosí o Kráľovstvo, potom o to, čo je potrebné, aby sme ho mohli prijať a spolupracovať na jeho príchode. Táto spolupráca na Kristovom poslaní a na poslaní Ducha Svätého, ktoré je teraz poslaním Cirkvi, je predmetom modlitby apoštolského spoločenstva.⁹⁰ Modlitba svätého Pavla, apoštola v pravom zmysle slova, nám ukazuje, ako má starostlivosť o všetky Cirkvi oživovať kresťanskú modlitbu.⁹¹ Každý pokrstený spolupracuje modlitbou na príchode Božieho kráľovstva.

2633 Kto sa takto podieľa na spasiteľnej Božej láske, chápe, že *každá potreba* sa môže stať predmetom prosby. Kristus, ktorý vzal na seba všetko, aby všetko vykúpil, je oslávený prosbami, ktorými sa v jeho mene obraciamy na Otca.⁹² Na základe tohto uistenia nás Jakub⁹³ a Pavol povzbudzujú modliť sa *pri každej príležitosti*.⁹⁴

III. Modlitba vive

2634 *Vive* je prosebná modlitba, ktorá nás najviac pripodobňuje Ježišovej modlitbe. On je jediný orodovník u Otca za všetkých ľudí, najmä za hriešnikov.⁹⁵ „Preto môže naveky spasiť tých, ktorí skrze neho prichádzajú k Bohu, lebo žije stále, aby sa za nich prihovára“ (Hebr 7,25). Sám Duch Svätý „sa prihovára za nás“ a „přihovára sa za svätých, ako sa páči Bohu“ (Rim 8,26-27).

2635 *Orodovať, prosiť za druhého* je od čias Abraháma charakteristickou vlastnosťou srdca, ktoré je v súlade s Božím milosrdenstvom. V dobe Cirkvi má kresťanské orodovanie účasť na Kristovom orodovaní: je výrazom spoločenstva svätých. Pri orodovaní ten, kto sa modlí, „nehľadá iba na svoje vlastné záujmy, ale aj na záujmy iných“ (Flp 2,4), ba dokonca sa modlí za tých, ktorí mu robia zle.⁹⁶

2636 Prvé kresťanské spoločenstvá silne prežívali túto formu solidarity.⁹⁷ Tak apoštol Pavol im dáva účasť na svojej službe evanjeliu⁹⁸, ale sa aj modlí za ne.⁹⁹ Orodovanie kresťanov nepozná hranice: „za všetkých ľudí...“ za

všetkých, čo sú na vyšších miestach“ (1 Tim 2,1), za prenasledovateľov¹⁰⁰, za spásu tých, ktorí odmietajú evanjelium.¹⁰¹

IV. Modlitba vďakyvzdávania

2637 Vzdávanie vďaky charakterizuje modlitbu Cirkvi, ktorá slávením Eucharistie ukazuje, čím je a čím sa stále viac stáva. Skutočne, Kristus v diele spásy oslobodzuje stvorenie od hriechu a smrti, aby ho znova posvätil a priviedol späť k Otcovi na jeho slávu. Vzdávanie vďaky údiv Tela má účasť na vďakyvzdávaní ich Hlavy.

2638 Podobne ako v prosebnej modlitbe sa môže každá udalosť a každá potreba stať dôvodom na vzdávanie vďaky. Listy svätého Pavla sa často začínajú a končia vzdávaním vďaky, a vždy sa pritom spomína Pán Ježiš: „Pri všetkom vzdávajte vďaky, lebo je to Božia vôľa v Kristovi Ježišovi pre vás“ (1 Sol 5,18). „V modlitbe buďte vytrvalí; bdejte pri nej a vzdávajte vďaky!“ (Kol 4,2).

V. Modlitba chvály

2639 Chvála je forma modlitby, ktorá najbezprostrednejšie uznáva, že Boh je Boh (Boha za Boha). Ospevuje ho pre neho samého, oslavuje ho nielen za to, čo koná, ale pretože ON JE. Kto chváli Boha, má účasť na blaženosti čistých srdiec, ktoré ho milujú vo viere skôr, ako ho vidia v sláve. Prostredníctvom chvály sa Duch Svätý spája s našim duchom, aby dosvedčoval, že sme Božie deti¹⁰², vydáva svedectvo jednorodenému Synovi, v ktorom sme prijatí za synov, a skrze ktorého oslavujeme Otca. Chvála zahŕňa ostatné formy modlitby a povznáša ich k tomu, ktorý je jej prameňom a cieľom: k jednému Bohu, Otcovi, „od ktorého je všetko a my sme pre neho „ (1 Kor 8,6).

2640 Svätý Lukáš sa vo svojom evanjeliu často zmieňuje o údive a chvále, ktoré vyvolávali Kristove obdivuhodné skutky. Zdôrazňuje chválu a údiv aj nad pôsobením Ducha Svätého, o ktorom sa hovorí v Skutkoch apoštolov: život jeruzalemského spoločenstva¹⁰³, uzdravenie chromého¹⁰⁴ vykonané Petrom a Jánom, jasanie zástupu, ktorý za to oslavuje Boha¹⁰⁵, radosť pohanov v Pizídii, ktorí „oslavovali Pánovo slovo“ (Sk 13,48).

2641 „Budte naplnení Duchom a hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne. Vo svojich srdciach spievajte Pánovi a oslavujte ho“ (Ef 5, 19).¹⁰⁶ Ako inšpirovaní autori Nového zákona, tak aj prvé kresťanské spoločenstvá čítajú Knihu žalmov v novom svetle: ospevujú v nej Kristovo tajomstvo. Pôsobením Ducha Svätého skladajú aj hymny a chválospevy, pri čom vychádzajú z nesyľchanej udalosti, ktorú Boh uskutočnil vo svojom Synovi: z jeho vtelenia, z jeho smrti, ktorou zvíťazil nad smrťou, z jeho zmŕtvychvstania a vystúpenia na Božiu pravicu.¹⁰⁷ Z tejto „obdivuhodnej udalosti“ celej ekonómie spásy vystupuje oslava (doxológia), chvála Boha.¹⁰⁸

2642 Zjavenie toho, „čo sa má onedlho stať“ (Zjv 1,1), čiže Apokalypsa, sa vyznačuje chválospevmi nebeskej liturgie¹⁰⁹, ale aj orodovaním „svedkov“ (martýrov=mučeníkov Sk 6,10; Zjv 9). Proroci a svätí, všetci tí, ktorí boli na zemi zavraždení pre svedectvo o Ježišovi¹¹⁰, nesmierny zástup tých, čo prišli z veľkého súženia a predišli nás do Kráľovstva, spievajú chválu slávy na toho, ktorý sedí na tróne a na Baránka.¹¹¹ V spoločenstve s nimi aj Cirkev na zemi vo viere a skúškach spieva tieto chválospevy. V prosbe a orodovaní viera dúfa proti všetkej nádeji a vzdáva vďaky „Otcovi svetiel“, od ktorého pochádza „každý dokonalý dar“ (Jak 1,17). Viera sa tak stáva čírou chválou.

2643 Eucharistia obsahuje a vyjadruje všetky formy modlitby: je „čistou obetou“ celého Kristovho tela „na slávu jeho mena“¹¹². Podľa východných i západných tradícií je „obetou chvály“.

ZHRNUTIE

2644 Duch Svätý, ktorý učí Cirkev a pripomína jej všetko, čo Ježiš povedal, vychováva ju aj k životu modlitby tým, že vzbudzuje výrazy, ktoré sa obnovujú v rámci trvalých foriem velebenia, prosby, orodovania, vďakyvzdávania a chvály.

2645 Keďže Boh žehná srdce človeka, môže aj ono velebiť toho, ktorý je zdrojom všetkého požehnaní.

2646 Predmetom prosebnej modlitby je odpustenie, hľadanie Božieho kráľovstva ako aj všetky skutočné potreby.

2647 Modlitba orodovania spočíva v prosbe v prospech iného. Nepozná hranice a zahrňuje aj nepriateľov.

2648 Každá radosť a každá bolesť, každá udalosť a každá potreba môžu byť dôvodom pre vzdávanie vďaky, ktoré má účasť na Kristovom vzdávaní vďaky a má naplňovať celý život: „pri všetkom vzdávajte vďaky“ (1 Sol 5,18).

2649 Celkom nezištná modlitba chvály smeruje k Bohu; ospevuje ho pre neho samého, oslavuje ho nielen za to, čo koná, ale pretože ON JE.

¹ Porov. Sk 17,27

² Porov. Gn 4,4

³ Porov. Gn 4,26

⁴ Porov. Gn 5,24

⁵ Porov. Gn 8,20-9,17

⁶ Porov. Gn 6,9

⁷ Porov. Gn 9,8-16

⁸ Porov. Gn 15,2-3

⁹ Porov. Gn 15,6

¹⁰ Porov. Gn 17,1-2

¹¹ Porov. Gn 18,1-15; Lk 1,26-38

¹² Porov. Gn 18,16-33

- 13 Porov. Rim 8,32
 14 Porov. Rim 4,16-21
 15 Porov. Gn 28,10-22
 16 Porov. Gn 32,25-31; Lk 18,1-8
 17 Porov. Ex 3,1-10
 18 Porov. Ex 34,6
 19 Porov. Ex 17,8-13
 20 Porov. Nm 12,13-14
 21 Porov. Ex 32,1-34,9
 22 Porov. 1 Sam 1,9-18
 23 Porov. 2 Sam 7,18-29
 24 Porov. 1 Kr 8,10-61
 25 Porov. Ž 24,6
 26 Porov. 1 Kr 18,39
 27 Porov. 1 Kr 17,7-24
 28 Porov. 1 Kr 18,20-39
 29 Porov. 1 Kr 19,1-14; Ex 33,19-23
 30 Porov. Lk 9,28-36
 31 Porov. 2 Kor 4,6
 32 Porov. Am 7,2.5; Iz 6,5.8.11; Jer 1,6; 15,15-18; 20,7-18
 33 Porov. Ezd 9,6-15; Neh 1,4-11; Jon 2,2-10; Tob 3,11-16; Jdt 9,2-14
 34 Porov. Všeobecné smernice o liturgii hodín 100-109
 35 Dei verbum 2
 36 Sv. Ambróz, Enarrationes in Psalmos, 1, 9; porov. Liturgia hodín III., posv. čítanie v sobotu desiateho týždňa
 37 Sv. Ján Damascénsky, De fide orthodoxa, 3, 24
 38 Porov. Lk 1,49; 2,19; 2,51
 39 Porov. Lk 3,21
 40 Porov. Lk 9,28
 41 Porov. Lk 22,41-44
 42 Porov. Lk 6,12
 43 Porov. Lk 9,18-20
 44 Porov. Lk 22,32
 45 Porov. Mk 1,35; 6,46; Lk 5,16
 46 Porov. Hebr 2,15; 4,15
 47 Porov. Mt 11,25-27; Lk 10,21-22
 48 Porov. Jn 11,41-42
 49 Porov. Mt 6,21.33
 50 Porov. Jn 17
 51 Porov. Ž 22,2
 52 Porov. Mk 15,37; Jn 19,30b
 53 Porov. Sk 13,33
 54 Porov. Mt 5,23-24
 55 Porov. Mt 5,44-45
 56 Porov. Mt 6,7
 57 Porov. Mt 6,14-15
 58 Porov. Mt 6,21.25.33
 59 Porov. Mt 7,7-11.13-14
 60 Porov. Mt 21,21
 61 Porov. Mt 8,10
 62 Porov. Mt 15,28
 63 Porov. Mt 9,38; Lk 10,2; Jn 4,34
 64 Porov. Mk 13; Lk 21,34-36
 65 Porov. Lk 22,40.46
 66 Porov. Lk 11,5-13
 67 Porov. Lk 18,1-8
 68 Porov. Lk 18,9-14
 69 Porov. Jn 14,13
 70 Porov. Jn 14,13-14
 71 Porov. Jn 14,23-26; 15,7.16; 16,13-15; 16,23-27
 72 Malomocný: porov. Mk 1,40-41; Jairus: porov. Mk 5,36; Sýrofeničanka: porov. Mk 7,29; kajúci lotor: porov. Lk 23,39-43
 73 Nosiči ochrnutého: porov. Mk 2,5; žena s krvotokom, ktorá sa dotkne jeho šiat: porov. Mk 5,28; slzy a voňavý olej hriešnice: porov. Lk 7,37-38
 74 Sv. Augustín, Enarratio in Psalmos, 85, 1
 porov. Všeobecné smernice o liturgii hodín, 7
 75 Porov. Lk 1,38
 76 Porov. Sk 1,14
 77 Porov. Jn 2,1-12
 78 Porov. Jn 19,25-27
 79 Porov. Lk 1,46-55
 80 Porov. Jn 14,26
 81 Porov. Lk 24,27.44
 82 Porov. Ef 1,3-14; 2 Kor 1,3-7; 1 Pt 1,3-9
 83 Porov. 2 Kor 13,13; Rim 15,5-6.13; Ef 6,23-24
 84 Porov. Ž 95,1-6
 85 Porov. Sv. Augustín, Enarratio in Psalmos 62, 16
 86 Porov. Rim 15,30; Kol 4,12
 87 Porov. mýtnik: "bud' milostivý mne hriešnemu!"; Lk 18,13
 88 Porov. 1 Jn 1,7-2,2
 89 Porov. Mt 6,10.33; Lk 11,2.13
 90 Porov. Sk 6,6; 13,3
 91 Porov. Rim 10,1; Ef 1,16-23; Flp 1,9-11; Kol 1,3-6; 4,3-4.12
 92 Porov. Jn 14,13
 93 Porov. Jak 1,5-8
 94 Porov. Ef 5,20; Flp 4,6-7; Kol 3,16-17; 1 Sol 5,17-18
 95 Porov. Rim 8,34; 1 Tim 2,5-8; 1 Jn 2,1
 96 Porov. Sv. Štefan sa modlí za svojich katov, ako Ježiš: porov. Sk 7,60; Lk 23,28.34
 97 Porov. Sk 12,5; 20,36; 21,5; 2 Kor 9,14
 98 Porov. Ef 6,18-20; Kol 4,3-4; 1 Sol 5,25
 99 Porov. Flp 1,3-4; Kol 1,3; 2 Sol 1,11
 100 Porov. Rim 12,14
 101 Porov. Rim 10,1
 102 Porov. Rim 8,16
 103 Porov. Sk 2,47
 104 Porov. Sk 3,9
 105 Porov. Sk 4,21
 106 Porov. Kol 3,16
 107 Porov. Flp 2,6-11; Kol 1,15-20; Ef 5,14; 1 Tim 3,16; 6,15-16; 2 Tim 2,11-13
 108 Porov. Ef 1,3-14; Rim 16,25-27; Ef 3,20-21; Júd 24-25
 109 Porov. Zjv 4,8-11; 5,9-14; 7,10-12
 110 Porov. Zjv 18,24
 111 Porov. Zjv 19,1-8
 112 Porov. Mal 1,11

DRUHÁ KAPITOLA

TRADÍCIA MODLITBY

2650 Modlitba sa neobmedzuje na spontánny prejav vnútorného pobádania: aby sa človek modlil, musí to aj chcieť. Nestačí ani vedieť, čo zjavujú o modlitbe Písma: treba sa aj naučiť modliť sa. A práve Duch Svätý prostredníctvom živého podania, čiže Posvätej tradície, učí Božie deti modliť sa vo „veriacej = modliacej sa Cirkvi“.¹

2651 Tradícia kresťanskej modlitby je jednou z foriem zveľaďovania. Tradície viery, najmä kontempláciou a štúdiom veriacich, ktorí zachovávajú vo svojom srdci udalosti a slová ekonómie spásy a hlbokým chápaním duchovných skutočností, ktoré zakusujú.²

I . č l á n o k

K PRAMEŇOM MODLITBY

2652 Duch Svätý je „živou vodou“, ktorá v modliacom sa srdci „prúdi do večného života“ (Jn 4,14). On nás učí čerpať ju zo samého prameňa, ktorým je Kristus. A v kresťanskom živote sú pramene, kde nás očakáva Kristus, aby nás napojil Duchom Svätým:

Božie slovo

2653 Cirkev „naliehavo osobitným spôsobom vyzýva všetkých veriacich..., aby si častým čítaním Svätého písma nadobudli «vznesené poznanie Krista Ježiša»... No čítanie Svätého písma má sprevádzať modlitba, aby sa nadviazal rozhovor medzi Bohom a človekom. Lebo «keď sa modlíme, prihovárame sa Bohu a keď čítame Božie výroky, počúvame Boha».³

2654 Otcovia duchovného života parafrázujú (voľne citujú) Mt 7,7, takto zhrňujú dispozície srdca, ktoré sa v modlitbe živí Božím slovom: „Hľadajte čítaním a nájdete rozjímaním; klopte modlitbou a otvorí sa vám v kontemplácii“.⁴

Liturgia Cirkvi

2655 Poslanie Krista a Ducha Svätého, ktorý vo sviatostnej liturgii Cirkvi ohlasuje, sprítomňuje a sprostredkuje tajomstvo spásy, pokračuje v srdci, ktoré sa modlí. Otcovia duchovného života (duchovní spisovatelia) niekedy porovnávajú srdce k oltáru. Modlitba znútorňuje a osvojuje si liturgiu počas jej slávenia i po ňom. Ba, aj keď sa modlitba prežíva „v skrytosti“ (Mt 6,6), je vždy modlitbou *Cirkvi*, je spoločenstvom s Najsvätejšou Trojicou.⁵

Božské (teologálne) čnosti

2656 Do modlitby sa vstupuje tak, ako sa vstupuje do liturgie: tesnou bránou *viery*. Prostredníctvom znakov Pánovej prítomnosti hľadáme jeho tvár, túžime po nej a chceme počúvať a zachovávať jeho slovo.

2657 Duch Svätý, ktorý nás učí sláviť liturgiu v očakávaní Kristovho príchodu, nás vychováva modliť sa v *nádeji*. Naopak zasa modlitba Cirkvi a osobná modlitba živí v nás nádej. Najmä žalmy nás svojou konkrétnou a pestrou rečou učia skladať našu nádej v Boha: „Čakal som, čakal na Pána a on sa ku mne sklonil. Vyslyšal môj nárek“ (Ž 40,2). „Boh nádeje nech vás naplní všetkou radosťou a pokojom vo viere, aby ste v sile Ducha Svätého oplývali nádejou“ (Rim 15,13).

2658 „A nádej nezahanbuje, lebo Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali“ (Rim 5,5). Modlitba stvárnovaná liturgickým životom čerpá všetko z *Lásky*, ktorou sme milovaní v Kristovi a ktorá nám dáva schopnosť odpovedať na ňu tak, že milujeme, ako nás on miloval. Láska je zdrojom modlitby. Kto z nej čerpá, dosahuje vrchol modlitby:

*Milujem ťa, Bože môj, a moja jediná túžba je milovať ťa až do posledného dychu môjho života. Milujem ťa, Bože môj, nekonečne milovania hodný a radšej by som umrel v láske k tebe, ako by som mal žiť bez nej. Milujem ťa, Pane, a prosím ťa len o jedinú milosť, aby som ťa mohol milovať večne... Bože môj, ak môj jazyk nemôže v každej chvíli povedať, že ťa milujem, chcem, aby ti to opakovalo moje srdce pri každom mojom výdychu.*⁶

„Dnes“

2659 Učíme sa modliť v istých chvíľach, keď počúvame Pánovo slovo a keď sa zúčastňujeme na jeho veľkonočnom tajomstve. Ale jeho Duch sa nám ponúka v každom čase, v udalostiach *každého dňa*, aby dal vytrysknúť modlitbe. Ježišovo učenie o modlitbe k nášmu Otcovi je na tej istej rovine ako učenie o prozreteľnosti:⁷ čas je v rukách Otca. Stretávame sa s ním v prítomnosti, nie včera, ani zajtra, ale dnes: „Čujte dnes jeho hlas: «Nezatvrdzujte svoje srdcia...»“ (Ž 95,7-8).

2660 Modliť sa v udalostiach každého dňa a každej chvíle je jedno z tajomstiev Kráľovstva, ktoré boli zjavené „maličkým“, Kristovým služobníkom, chudobným podľa blahoslavenstiev. Je správne a dobré modliť sa, aby príchod kráľovstva spravodlivosti a pokoja ovplyvňoval chod dejín. Ale je práve tak dôležité doslovne „premiešit“ modlitbou cesto obyčajných každodenných situácií. Všetky formy modlitby môžu byť tým kvasom, ku ktorému Pán prirovnáva Božie kráľovstvo.⁸

ZHRNUTIE

- 2661 Duch Svätý učí Božie deti modliť sa v Cirkvi prostredníctvom živého podania, Tradície.
 2662 Božie slovo, liturgia Cirkvi a čnosti viery, nádeje a lásky sú pramene modlitby.

2 . č l á n o k CESTA MODLITBY

2663 V živej tradícii modlitby každá cirkev podľa historických, spoločenských a kultúrnych súvislostí predkladá svojim veriacim reč ich modlitby v slovách, spevoch, úkonoch, v ikonografii (obrazy a sochy). Učiteľskému úradu Cirkvi⁹ patrí rozlišovať, nakoľko sú tieto cesty modlitby verné Tradícii apoštolskej viery a je úlohou duchovných pastierov a katechetov vysvetľovať ich zmysel, vždy vo vzťahu k Ježišovi Kristovi.

Modlitba k Otcovi

2664 Jedinou cestou pre kresťanskú modlitbu je Kristus. Či je naša modlitba spoločná alebo osobná, ústna alebo vnútorná, má prístup k Otcovi len vtedy, ak sa modlíme v Ježišomom „mene“. Ježišova svätá ľudská prirodzenosť je teda cestou, ktorou nás Duch Svätý učí modliť sa k Boha, nášmu Otcovi.

Modlitba k Ježišovi

2665 Modlitba Cirkvi živěná Božím slovom a slávením liturgie, nás učí modliť sa k Pánu Ježišovi. Aj keď sa obracia predovšetkým k Otcovi, zahrňuje vo všetkých liturgických tradíciách modlitbové formy (formy modlitieb), obracajúce sa na Krista. Niektoré žalmy, aktualizované v modlitbe Cirkvi a Nový zákon nám vkladajú do úst a vtlačajú do našich sŕdc vyzývania takejto modlitby ku Kristovi: Syn Boží, Božie Slovo, Pán, Spasiteľ, Baránok Boží, Kráľ, milovaný Syn, Syn Panny, dobrý Pastier, náš Život, naše Svetlo, naša Nádej, naše Vzkriesenie, Priateľ ľudí atď.

2666 Ale meno, ktoré obsahuje všetko, je to, ktoré Boží Syn dostal pri svojom vtelení: JEŽIŠ. Božie meno je pre ľudské pery nevysloviteľné¹⁰, ale tým, že Božie Slovo prijalo našu ľudskú prirodzenosť, nám ho dáva a my ho môžeme vyzývať. „Ježiš“, „YHWH (Jahve) vyslobodzuje“.¹¹ Ježišovo meno obsahuje všetko: Boha aj človeka a celú ekonómiu (poriadok) stvorenia a spásy. Modliť sa k „Ježišovi“ znamená vyzývať ho, volať k nemu v nás. Jediné jeho meno obsahuje „prítomnosť“, ktorú označuje. Ježiš vstal z mŕtvych a ktokoľvek vyzýva jeho meno, prijíma Božieho Syna, ktorý ho miloval a seba samého vydal za neho.¹²

2667 Toto celkom jednoduché vyzývanie viery sa v tradícii modlitby na Východe i na Západe rozvinulo vo viacerých formách. Najbežnejšia formulácia tradovaná (duchovnými otcami) mníchmi na Sinaji, v Sýrii a na hore Athos je vyzývanie: „Pane Ježišu Kriste, Syn Boží a Pán, zmiluj sa nad nami hriešnymi!“ Toto vyzývanie spája kristologický hymnus z Listu Filipanom (Flp 2,6-11) s prosbou mýtnika a slepých žobrakov o svetlo.¹³ Nim sa srdce uvedie do súladu s biedou ľudí a s milosrdenstvom ich Spasiteľa.

2668 Vyzývanie Ježišovho svätého mena je najjednoduchšou cestou neustálej modlitby. Ak ho pokorné a pozorné srdce často opakuje, nerozptyľuje sa v „mnohovravnosti“¹⁴, ale zachováva slovo a s vytrvalosťou prináša úrodu.¹⁵ Toto vyzývanie je možné „v každom čase“, lebo nie je zamestnaním popri inom, ale je jediným zamestnaním, totiž milovať Boha, ktorý oživuje a premieňa každú činnosť v Ježišovi Kristovi.

2669 Modlitba Cirkvi uctieva a si ctí aj Ježišovo Srdce, tak ako vyzýva jeho najsvätejšie Meno. Klania sa vtelenému Slovu a jeho Srdcu, ktoré sa z lásky k ľuďom dalo prebodnúť za naše hriechy. Kresťanská modlitba obľubuje sledovať krížovú cestu v šľapajach Spasiteľa. Jej zastavenia od prétoria (vládna budova) po Golgotu a hrob označujú cestu Ježiša, ktorý svojím svätým krížom vykúpil svet.

„Príd', Duchu Svätý“

2670 „Nik nemôže povedať «Ježiš je Pán» iba ak v Duchu Svätom“ (1 Kor 12,3). Vždy, keď sa začíname modliť k Ježišovi, priťahuje nás na cestu modlitby Duch svätý svojou predchádzajúcou milosťou. Keďže nás učí modliť sa, pripomínajúc nám Krista, ako by sme sa nemali modliť aj k nemu samému? Preto nás Cirkev vyzýva, aby sme každodenne vyzývali Ducha Svätého, najmä na začiatku a na konci každej dôležitej činnosti.

*Keby sa nebolo treba klaňať Duchu Svätému, ako by ma mohol krstom zbožštit? Ak sa mu treba klaňať, či nemá byť predmetom osobitnej úcty?*¹⁶

2671 Tradičnou formou prosby o Ducha Svätého je vyzývanie (vive) Otca skrze Krista, nášho Pána, aby nám dal Ducha Tešiteľa.¹⁷ Ježiš zdôrazňuje túto prosbu v jeho mene práve vo chvíli, keď sľubuje dar Ducha Pravdy.¹⁸ Ale je aj najjednoduchšia a najpriamejšia tradičná modlitba „Príd', Duchu Svätý“ a každá liturgická tradícia ju rozvinula v antifónach a hymnoch:

*Príd' Duchu Svätý, naplň srdcia svojich veriacich a zapál' v nás oheň svojej lásky.*¹⁹

*Nebeský kráľ, Duch Tešiteľ, Duch pravdy, ty si všade prítomný a všetko naplňaš, poklad všetkého dobra a prameň života, príď a prebývaj v nás, očisťuj nás a spas nás ty, ktorý si dobrý.*²⁰

2672 Duch Svätý, ktorého pomazanie preniká celú našu bytosť, je vnútorným učiteľom kresťanskej modlitby. Je tvorcom živej tradície modlitby. Je nepochybne toľko ciest modlitby, koľko je tých, čo sa modlia, ale ten istý Duch pôsobí vo všetkých a so všetkými. Práve v spoločenstve Ducha Svätého je kresťanská modlitba modlitbou v Cirkvi.

V spoločenstve so svätou Matkou Božou

2673 V modlitbe nás Duch Svätý spája s osobou jednorodného Božieho Syna v jeho oslávenej prirodzenosti. Skrze ňu a v nej sa naša synovská modlitba spája v Cirkvi s Ježišovou Matkou.²¹

2674 Od súhlasu, ktorý Panna Mária dala s vierou pri zvestovaní, a bez váhania ho zachovala pod krížom, sa jej materstvo rozširuje i na bratov a sestry jej Syna, „čo ešte putujú uprostred mnohých nebezpečenstiev a ťažkostí“.²² Ježiš, jediný prostredník, je cestou našej modlitby. Mária, jeho a naša Matka, je mu úplne otvorená. Podľa tradičnej východnej a západnej ikonografie ona „ukazuje cestu“ („Hodogitria“), je jej „znakom“.

2675 Vychádzajúc z tejto jedinečnej Máriinej spolupráce s pôsobením Ducha Svätého, rozvinuli cirkvi modlitbu k svätej Božej Matke, pri čom ju sústredili na Kristovu osobu, ako sa prejavuje vo svojich tajomstvách. V nespočetných chválospevoch (hymnoch) a antifónach, v ktorých sa táto modlitba vyjadruje, sa obyčajne striedajú dva postoje: jeden „velebí“ Pána za „veľké veci“, ktoré urobil svojej poníženej služobnici a jej prostredníctvom všetkým ľuďom²³; druhý zveruje Ježišovej Matke prosby a chvály Božích detí, pretože ona teraz pozná ľudstvo, ktoré si v nej zasnúbil Boží Syn.

2676 Tento dvojitý postoj modlitby k Márii našiel hlavné vyjadrenie v modlitbe „Ave, Maria“:

„Zdravas, Mária, (Raduj sa, Mária).“ *Pozdrav anjela Gabriela otvára modlitbu Zdravas. Sám Boh prostredníctvom svojho anjela pozdravuje Máriu. Naša modlitba sa odvažuje opakovať tento pozdrav Márii s pohľadom, akým Boh zhliadol na svoju poníženu služobnicu²⁴ a tešiť sa z radosti, ktorú On nachádza (má) v nej.²⁵*

„Milosti plná, Pán s tebou“. *Obidve časti anjelského pozdravenia sa navzájom objasňujú. Mária je plná milosti, pretože Pán je s ňou. Milosť, ktorou je naplnená, je prítomnosť toho, ktorý je prameňom každej milosti: „Raduj sa,... dcéra jeruzalemská,... uprostred teba je Pán“ (Sof 3,14.17a). Mária, do ktorej prichádza bývať sám Pán, je zosobnením dcéry Siona, Archou zmluvy, miestom, kde prebýva Pánova sláva: ona je „Božím stánkom medzi ľuďmi“ (Zjv 21,3), „Mária, plná milosti“, je celkom odovzdaná tomu, ktorý prichádza prebývať v nej, a ktorého ona dá svetu.*

„Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod života tvojho, Ježiš“. *Po anjelovom pozdrave si osvojujeme aj Alžbetin pozdrav. Alžbeta, „naplnená Duchom Svätým“ (Lk 1,41) je prvá v dlhom zástupe pokolení, ktoré budú Máriu blahoslaviť.²⁶ „Blahoslavená je tá, ktorá uverila...“ (Lk 1,45). Mária je „požehnaná medzi ženami“, lebo uverila, že sa Pánovo slovo splní. Abrahám sa pre svoju vieru stal požehnaním „pre všetky národy zeme“ (Gn 12,3). Mária sa pre svoju vieru stala Matkou veriacich. Vďaka nej všetky národy zeme dostávajú toho, ktorý je samotné Božie požehnanie: Ježiša, požehnaný plod jej života.*

2677 „Svätá Mária, Matka Božia, pros za nás...“ *Spolu s Alžbetou sa čudujeme: „Čím som si zaslúžila, že Matka môjho Pána prichádza ku mne?“ (Lk 1,43). Mária je Matkou Božou i našou Matkou, pretože nám dala Ježiša, svojho Syna. Môžeme jej zverovať všetky svoje starosti a prosby: prosí za nás, ako prosila za seba: „Nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (Lk 1,38). Keď sa zverujeme jej modlitbe, odovzdáme sa s ňou do Božej vôle: „Bud' vôľa tvoja“.*

„Pros za nás hriešnych teraz i v hodinu smrti našej“. *Keď žiadame Máriu, aby prosila za nás, uznávame, že sme úbohí hriešnici a obraciame sa k „Matke milosrdenstva“, ktorá je celá svätá. Zverujeme sa jej „teraz“, v dnešku našich životov. A naša dôvera sa rozširuje, aby sme jej už odteraz zverili „hodinu našej smrti“. Nech je pri nej prítomná, ako bola prítomná pri smrti svojho Syna na kríži a nech nás v hodine nášho prechodu vive prijme ako naša Matka²⁷, aby nás viedla do raja, k svojmu Synovi Ježišovi.*

2678 *Stredoveká nábožnosť na Západe rozšírila modlitbu ruženca ako ľudovú náhradu za modlitbu hodín. Na Východe zostala litániová forma „Akathistos“ a „Paraklisis“ bližšie chórovému oficiu byzantských cirkví, kým arménska, koptská a sýrska tradícia dala prednosť ľudovým chválospevom (hymnom) a piesňam k Božej Matke. Ale v Ave Maria, v theotokiách, hymnoch svätého Efréma alebo svätého Gregora z Nareku je tradícia mariánskej modlitby podstatne tá istá.*

2679 Mária je dokonalá „Orantka“ (modliaca sa žena), obraz Cirkvi. Keď sa k nej modlíme spolu s ňou súhlasíme s plánom Otca, ktorý posielal svojho Syna, aby spasil všetkých ľudí. Ako milovaný učeník Ján, berieme si k sebe²⁸ Ježišovu Matku, ktorá sa stala Matkou všetkých žijúcich. Môžeme sa modliť s ňou a k nej. Modlitba Cirkvi je akoby podopieraná (podporovaná) modlitbou Panny Márie. S touto modlitbou je Cirkev spojená v nádeji.²⁹

ZHRNUTIE

2680 Modlitba sa predovšetkým obracia na Otca a okrem toho aj na Ježiša Krista najmä vzývaním jeho svätého mena: „Pane, Ježišu Kriste, Boží Syn, zmiluj sa nad nami hriešnymi!“

2681 „Nik nemôže povedať „Ježiš je Pán“, iba ak v Duchu Svätom“ (1 Kor 12,3). Cirkev nás vyzýva (povzbudzuje), aby sme vzývali Ducha Svätého ako vnútorného učiteľa kresťanskej modlitby.

2682 Na základe jedinečnej spolupráce Panny Márie na pôsobení Ducha Svätého Cirkev sa rada modlí v spoločenstve s ňou, aby spolu s ňou zvelebovala veľké veci, ktoré v nej urobil Boh, a aby jej zverovala prosby a chvály.

3 . č l á n o k

VODCOVIA K MODLITBE

„Oblak svedkov“

2683 Svedkovia, ktorí nás už predišli do Kráľovstva³⁰, najmä tí, ktorých Cirkev uznáva za „svätých“, majú účasť na živej tradícii modlitby príkladom ich života, šírením ich spisov, a ich modlitbou (tradovaním v súčasnosti). Kontemplujú Boha, chvália ho a neprestávajú sa starať o tých, ktorých zanechali na zemi. Vošli „do radosti“ svojho Pána a boli ustanovení „nad mnohým“.³¹ Ich orodovanie je ich najvyššou službou pre Boží plán. Môžeme a máme ich prosieť, aby sa prihovárali za nás a za celý svet.

2684 V spoločenstve svätých sa v priebehu dejín Cirkvi vyvinuli rozličné *spirituality* (*smery, školy duchovnosti*). Osobná charizma niektorého svedka Božej lásky k ľuďom sa mohla preniesť na iných, ako „duch“ Eliáša na Elizea³² a na Jána Krstiteľa³³, aby niektorí ich učenci mali účasť na tomto duchu.³⁴ Určitá spiritualita je aj sútokom iných liturgických a teologických prúdov, a svedčí tiež o inkulturácii viery v istom ľudskom prostredí a v jeho dejinách. Kresťanské spirituality majú účasť na živej tradícii modlitby a sú nevyhnutnými vodcami pre veriacich. Vo svojej bohatej rozmanitosti sú refrakciou (odleskom) čistého a jediného svetla Ducha Svätého.

„Duch je skutočne miestom svätých a svätý je pre Ducha jeho vlastným miestom, lebo svätý sa ponúka bývať s Bohom a nazýva sa jeho chrámom.“³⁵

Služobníci modlitby

2685 *Kresťanská rodina* je prvým miestom výchovy k modlitbe. Založená na sviatosti manželstva je „domácou cirkvou“, kde sa Božie deti učia modliť „ako cirkev“ a zotrvať v modlitbe. Najmä pre malé deti je každodenná rodinná modlitba prvým svedectvom živej pamäti Cirkvi, ktorú trpezlivo prebúdzá Duch Svätý.

2686 *Vysvätení služobníci* sú tiež zodpovední za formovanie svojich bratov a sestier v Kristovi k modlitbe. Ako služobníci Dobrého Pastiera sú vysvätení, aby privádzali Boží ľud k živým prameňom modlitby: k Božiemu slovu, k liturgii, k životu podľa božských (teologálnych) čností, k prežívaniu Božej prítomnosti v konkrétnych situáciách.³⁶

2687 Početní *rehoľníci* zasvätili celý svoj život modlitbe. Od čias pustovníctva v egyptskej púšti venovali pustovníci, mnísi a mníšky svoj čas chvále Boha a orodovaniu za jeho ľud. Bez modlitby sa zasvätený život neudrží a nešíri. Modlitba je jedným zo živých prameňov kontemplácie a duchovného života v Cirkvi.

2688 *Katechéza* detí, mládeže i dospelých sa snaží o to, aby sa o Božom slove rozjímalo v osobnej modlitbe, aby sa ono aktualizovalo v liturgickej modlitbe a zvnútorňovalo v každom čase, a tak prinášalo ovocie v novom živote. Katechéza je tiež príležitosťou (vhodnou chvíľou) na rozoznávanie ľudovej zbožnosti a na výchovu k nej.³⁷ Naučiť sa základné modlitby naspamäť poskytuje nevyhnutnú oporu životu modlitby. Je však dôležité viesť k tomu, aby sa prežíval ich zmysel.³⁸

2689 *Modlitbové skupiny*, ako aj „školy modlitby“ sú dnes jedným zo znamení a jedným z podnetov obnovy modlitby v Cirkvi, pod podmienkou, že sa chcú napájať z autentických prameňov kresťanskej modlitby. Starostlivosť o budovanie spoločenstva je znakom pravej modlitby v Cirkvi.

2690 Duch Svätý dáva niektorým veriacim dary múdrosti, viery a rozoznávania duchov vzhľadom na spoločné dobro, ktorým je modlitba (duchovné vedenie). Mužovia a ženy, ktorí sú nimi obdarení, sú pravými služobníkmi živej tradície modlitby:

Preto duša, ktorá chce napredovať v dokonalosti, musí podľa rady svätého Jána z Kríža „pozorne zvažovať, do akých rúk sa zveruje, lebo aký bude učiteľ, taký bude žiak a aký bude otec, taký bude syn“. A ešte: „Duchovný vodca musí byť nielen učený a rozvážny, ale aj skúsený... Ak duchovný vodca nemá skúsenosť s duchovným životom, nie je schopný viesť duše tam, kde ich volá Boh, ba ani ich vôbec nepochopí“.³⁹

Vhodné miesta na modlitbu

2691 Kostol, Boží dom, je vlastným miestom liturgickej modlitby farského spoločenstva. Je tiež privilegovaným miestom na adoráciu skutočnej prítomnosti Krista v Najsvätejšej sviatosti. Voľba vhodného miesta nie je pre opravdivú modlitbu bezvýznamná:

- *pre osobnú modlitbu to môže byť „modlitbový kútik“ so Svätým písmom a obrazmi, aby tam bol človek „v skrytosti“ pred našim Otcom.⁴⁰ V kresťanskej rodine takýto druh malého oratória (modlitebne) napomáha spoločnú modlitbu;*

- *v krajoch, kde sú kláštory, je poslaním týchto komunít podporovať spoluúčasť veriacich na modlitbe liturgie hodín a poskytovať samotu potrebnú pre intenzívnejšiu osobnú modlitbu⁴¹;*

- *púte pripomínajú naše pozemské kráčanie do neba. Bývajú tradične vhodnou dobou (intenzívnymi chvíľami) pre obnovu modlitby. Svätynie sú pre pútnikov, ktorí hľadajú svoje živé pramene, mimoriadnymi miestami, aby prežívali „ako Cirkev“ formy kresťanskej modlitby.*

ZHRNUTIE

2692 Putujúca Cirkev sa vo svojej modlitbe spája s modlitbou svätých, ktorých prosí o orodovanie.

2693 Rozličné kresťanské spirituality sa podieľajú na živej tradícii modlitby a sú vzácnymi vodcami duchovného života.

2694 Kresťanská rodina je prvým miestom výchovy k modlitbe.

2695 Vysvätení služobníci, Bohu zasvätený život, katechéza, modlitbové skupiny a „duchovné vedenie“ zabezpečujú v Cirkvi pomoc pre modlitbu.

2696 Najvhodnejšími miestami pre modlitbu sú osobné alebo rodinné „oratórium“, kláštory, pútnické svätyne, a najmä kostol, ktorý je vlastným miestom pre liturgickú modlitbu farského spoločenstva a privilegovaným miestom pre eucharistickú adoráciu.

1 Dei Verbum, 8	20 Byzantská liturgia, Tropár večerných chvál Zoslania Ducha Svätého
2 Porov. Tamže	21 Porov. Sk 1,14
3 Dei Verbum 25; porov. Sv.Ambróz, De officiis ministrorum	22 Lumen gentium, 62
4 Porov. Hugo zo Chartreux, Scala claustralium	23 Porov. Lk 1,46-55
5 Porov. Všeobecné smernice o liturgii hodín, 9	24 Porov. Lk 1,48
6 Sv.Ján Mária Vianney, Modlitba	25 Porov. Sof 3,17b
7 Porov. Mt 6,11.34	26 Porov. Lk 1,48
8 Porov. Lk 13,20-21	27 Porov. Jn 19,27
9 Porov. Dei Verbum, 10	28 Porov. Tamže
10 Porov. Ex 3,14; 33,19-23	29 Lumen gentium 68-69
11 Porov. Mt 1,21	30 Porov. Hebr 12,1
12 Porov. Rim 10,13; Sk 2,21; 3,15-16; Gal 2,20	31 Porov. Mt 25,21
13 Porov. Mk 10,46-52; Lk 18,13	32 Porov. 2 Kr 2,9
14 Porov. Mt 6,7	33 Porov. Lk 1,17
15 Porov. Lk 8,15	34 Porov. Perfectae caritatis, 2
16 Sv.Gregor Naziónzsky, Oraciones theologicae 5, 28	35 Sv. Bazil Cezarejský, Liber de Spiritu Sancto, 26, 62
17 Porov. Lk 11,13	36 Porov. Presbyterorum ordinis, 4-6
18 Porov. Jn 14,16-17; 15,26; 16,13	37 Porov. Ján Pavol II. Catechesi tradendae, 54
19 Turična sekvencia	38 Porov. Tamže, 55
	39 Porov. Sv.Ján z Kríža, Živý plameň lásky, 3.strófa
	40 Porov. Mt 6,6
	41 Porov. Perfectae caritatis, 7

TRETIA KAPITOLA

ŽIVOT MODLITBY

2697 Modlitba je životom nového srdca. Má nás oživovať v každej chvíli. My však zabúdame na toho, ktorý je náš život a všetko. Preto Otcovia duchovného života v tradícii Deuteronomia a prorokov zdôrazňujú modlitbu ako „spomienku na Boha“, ako časté prebudenie „pamäti srdca“: „Na Boha si treba spomenúť častejšie, ako dýchame.“¹ Ale nemožno sa modliť „stále“, ak sa nemodlíme v určitých chvíľach s výslovným úmyslom: sú to silné chvíle kresťanskej modlitby čo do intenzity a trvania.

2698 Tradícia Cirkvi predkladá veriacim pravidelne sa opakujúce modlitby, ktoré majú živiť neprestajnú modlitbu. Niektoré sú každodenné: ranná a večerná modlitba, modlitba pred jedlom a po jedle a liturgia hodín. Nedeľa, ktorej stredobodom je slávenie Eucharistie, sa svätí predovšetkým modlitbou. Cyklus liturgického roka a jeho veľké sviatky tvoria základný rytmus života modlitby kresťanov.

2699 Pán vedie každého človeka cestami a spôsobmi, aké sa jemu páčia. Každý veriaci mu odpovedá podľa rozhodnutia svojho srdca a osobnými prejavmi svojej modlitby. Kresťanská tradícia však zachovala tri hlavné výrazové formy života modlitby: ústnu modlitbu, rozjímavú a kontemplatívnu modlitbu. Majú spoločnú základnú črtu: sústredenosť srdca. Toto bedlivé zachovávanie Božieho slova a zotrúvanie v Božej prítomnosti robí z týchto troch foriem silné chvíle života modlitby.

1. článok FORMY MODLITBY

I. Ústna modlitba

2700 Boh hovorí človeku svojím slovom. Aj modlitba dostáva konkrétnu podobu prostredníctvom vnútorných alebo vyslovovaných slov. Ale najdôležitejšie je, aby srdce bolo v prítomnosti toho, ku komu v modlitbe hovoríme. „Či bude naša modlitba vypočutá, to nezávisí od množstva slov, ale od horlivosti našej duše“.²

2701 Ústna modlitba je nevyhnutnou zložkou kresťanského života. Ježiš učí svojich učeníkov, ktorých priťahovala tichá modlitba ich Učiteľa, ústnu modlitbu: Otče náš. Ježiš sa nemodlil len liturgické modlitby

synagógy. Evanjelii nám ho ukazujú, ako nahlas vyslovuje svoju osobnú modlitbu, od jasavého velebenia Otca³ až po úzkosť v Getsemanskej záhrade.⁴

2702 Táto potreba zapojiť do vnútornej modlitby aj zmysly zodpovedá požiadavke našej ľudskej prirodzenosti. Sme telo a duch, a teda pociťujeme potrebu prejavíť navonok svoje city. Musíme sa modliť celou svojou bytosťou, aby sme dali svojej prosbe čo najväčšiu možnú silu.

2703 Táto potreba zodpovedá aj Božej požiadavke. Boh hľadá ctiteľov v Duchu a pravde, a teda živú modlitbu, ktorá vystupuje z hĺbín duše. Chce aj vonkajší prejav, ktorým sa telo zapája do vnútornej modlitby, lebo tak sa mu vzdáva tá dokonalá úcta za všetko, na ktorú má právo.

2704 Keďže ústna modlitba je vonkajšia a tak plne ľudská, je v pravom zmysle slova modlitbou zástupov. Ale ani tá najvnútornejšia modlitba nesmie zanedbávať ústnu modlitbu. Modlitba sa stáva vnútornou natoľko, nakoľko si uvedomujeme toho, „ku komu hovoríme“.⁵ Vtedy sa ústna modlitba stáva prvou formou kontemplatívnej modlitby.

II. Rozjímanie

2705 Rozjímanie (meditácia) je predovšetkým hľadaním. Ľudský duch sa usiluje pochopiť dôvod a správny spôsob kresťanského života, aby súhlasil s tým, čo žiada Pán a odpovedal na to. Vyžaduje to pozornosť, ktorú je ťažké udržať. Obyčajne si pritom človek pomáha nejakou knihou a tie kresťanom nechýbajú: Sväté písmo, najmä evanjelium, liturgické texty príslušného dňa alebo obdobia, spisy Otcov duchovného života, diela kresťanskej duchovnosti, veľká kniha stvorenia a kniha dejín, ako aj okolnosti denného života čiže Božieho „dnes“. Vhodnou pomôckou môžu byť aj sväté obrazy.

2706 Rozjímať o tom, čo sa číta, nás vedie k tomu, aby sme si to osvojili tým, že to porovnávame so sebou samým. A tu sa otvára iná kniha: kniha života. Od myšlienok sa prechádza na skutočnosť. Podľa stupňa pokory a viery človek v tejto knihe objaví hnutia, ktoré hýbu srdcom a môže ich rozlišovať. Ide o to, aby konal pravdu a prišiel k svetlu: „Pane, čo chceš, aby som robil?“

2707 Metódy rozjímania sú také rôzne, ako sú rôzni učitelia duchovného života. Kresťan má pravidelne rozjímať ináč sa podobá prvým trom pôdam z podobenstva o rozsievачovi.⁶ Ale metóda je len sprievodcom. Dôležité je napredovať s Duchom Svätým (s pomocou Ducha Svätého) na jedinej ceste modlitby, ktorou je Ježiš Kristus.

2708 Rozjímanie uvádza do činnosti myslenie, predstavivosť, city a túžby. Toto nasadenie síl je nevyhnutné, aby sa prehĺbilo presvedčenie viery, podnietilo obrátenie srdca a posilnila vôľa nasledovať Krista. Kresťanská modlitba sa prednostne zameriava na rozjímanie o „Kristových tajomstvách“ ako je to pri čítaní Božieho slova (*lectio divina*) alebo pri ruženci. Táto forma rozjímavej modlitby má veľkú cenu, ale kresťanská modlitba musí smerovať ešte ďalej: k poznaniu lásky Pána Ježiša a k zjednoteniu s ním.

III. Kontemplatívna modlitba

2709 Čo je kontemplatívna modlitba? Svätá Terézia odpovedá: „Podľa môjho názoru kontemplatívna (mentálna) modlitba nie je nič iné ako dôverný vzťah priateľstva, čo značí zdržiavať sa často sami s tým, o ktorom vieme, že nás miluje“.⁷ Kontemplatívna modlitba hľadá toho, „ktorého z tej duše milujem“ (Pies 1,7)⁸, čiže Ježiša a v ňom Otca. Hľadáme ho, lebo túžiť po ňom je vždy začiatkom lásky. A hľadáme ho v čistej viere, v tej viere, ktorá nám dáva narodiť sa z neho a žiť v ňom. Aj pri kontemplatívnej modlitbe možno rozjímať, ale pohľad sa upiera na Pána.

2710 Voľba času a trvanie kontemplatívnej modlitby závisí od rozhodnej vôle, ktorá odhaľuje tajomstvá srdca. Nekonáme si kontemplatívnu modlitbu, keď máme čas, ale nájdeme si čas, v ktorom budeme iba pre Pána, s pevným rozhodnutím, že mu ho neodoberieme (nevezmeme) počas cesty, nech by stretnutie prinášalo akékoľvek skúšky a vyprahnutosť. Nedá sa vždy rozjímať, ale vždy sa možno ponoriť do kontemplatívnej modlitby, a to nezávisle od zdravotného stavu, pracovných podmienok alebo citových dispozícií.

2711 *Vstup do kontemplatívnej modlitby* je podobný vstupu do eucharistickej liturgie. 1) Pod pôsobením Ducha Svätého máme „sústrediť“ srdce a celú svoju bytosť, prebývať v Pánovom prýbytku, ktorým sme my, (vzbudiť)... 2) máme si „uzobrať“ srdce, sústrediť celú svoju bytosť pod úplnú závislosť od Ducha Svätého,... 3) máme si sústrediť srdce (postaviť alebo skoncentrovať) celú svoju bytosť pod úplnú závislosť od Ducha Svätého,...] vzbudiť vieru, aby sme vstúpili do prítomnosti toho, ktorý nás očakáva, odložiť naše masky a obrátiť naše srdce k Pánovi, ktorý nás miluje, aby sme sa mu odovzdali ako obetný dar, ktorý treba očistiť a pretvoriť.

2712 Kontemplatívna modlitba je modlitbou Božieho dieťaťa, hriešnika, ktorému sa odpustilo, a ktorý je ochotný prijať lásku, akou je milovaný a chce na ňu odpovedať tým, že ešte viac miluje.⁹ No vie, že jeho lásku, ktorou odpovedá, vlieva do jeho srdca Duch. Veď všetko je Božia milosť. Kontemplatívna modlitba je pokorná a jednoduchá odovzdanosť do Otcovej láskyplnej vôle v stále hlbšom spojení s jeho milovaným Synom.

2713 Tak je kontemplatívna modlitba najjednoduchším vyjadrením tajomstva modlitby. Je *darom*, milosťou. Možno ju prijať len v pokore a prostote. Kontemplatívna modlitba je vzťah *zmluvy* uzavretý Bohom v hĺbke bytosti.¹⁰ Kontemplatívna modlitba je *spoločenstvo*, v ktorom Najsvätejšia Trojica stvárňuje človeka, Boží obraz, „na svoju podobu“ („podľa svojej podoby“) (Gen 1,26).

2714 Kontemplatívna modlitba je aj v pravom zmysle slova silná chvíľa modlitby. V nej nás Otec skrze svojho Ducha vyzbrojuje silou, aby v nás mocnel „vnútorný človek, aby Kristus skrze vieru prebýval“ v našich srdciach a aby sme boli „zakorenení a upevnení v láske“ (Ef 3,16-17).

2715 Kontemplácia je *pohľad* viery upretý na Ježiša. „Ja sa dívam na neho a on sa díva na mňa“, hovoril svojmu svätému farárovi sedliak z Arsu, ktorý sa modlil pred svätostánkom. Táto pozornosť voči Ježišovi je zrieknutím sa svojho „ja“. Jeho pohľad očisťuje srdce. Svetlo Ježišovho pohľadu osvetľuje zrak nášho srdca. Učí nás vidieť všetko vo svetle jeho pravdy a jeho súcitu so všetkými ľuďmi. Kontemplácia obracia svoj pohľad aj na tajomstvá Kristovho života. Učí tak „vnútornému poznaniu Pána“, aby sme ho ešte väčšmi milovali a nasledovali.¹¹

2716 Kontemplatívna modlitba je *počúvaním* Božieho slova. Toto počúvanie vôbec nie je pasívne, ale je poslušnosťou viery, bezvýhradným prijatím zo strany služobníka a láskyplným primknutím (prilnutím) dieťaťa. Má účasť na „Áno“ Syna, ktorý sa stal Služobníkom, a na „Fiat“ jeho pokornej služobnice.

2717 Kontemplatívna modlitba je *tichom*, „symbolom budúceho sveta“.¹² V kontemplatívnej modlitbe slová nie sú rozprávaním alebo „mlčanlivou láskou“¹³, ale vetvičkami, ktoré živia oheň lásky. V tomto tichu, neznesiteľnom pre „vonkajšieho“ človeka, nám Otec vyslovuje svoje vtelené Slovo, ktoré trpelo, zomrelo a vstalo zmŕtvych a Duch synovstva nám dáva účasť na Ježišovej modlitbe.

2718 Kontemplatívna modlitba je zjednotením sa s Kristovou modlitbou v tej miere, v akej nám dáva účasť na Kristovom tajomstve. Cirkev slúži Kristovo tajomstvo v Eucharistii a Duch Svätý ho dáva prežívať v kontemplatívnej modlitbe, aby sa stalo zjavným prostredníctvom činorodej lásky.

2719 Kontemplatívna modlitba je *spoločenstvom lásky*. (spoločenstvom lásky, ktoré pre mnohých prináša život v takej miere) Prináša život za mnohých v takej miere, v akej je súhlasom zotrvať v noci viery. Veľkonočná noc zmŕtvychvstania prechádza nocou smrteľnej úzkosti a hrobu. To sú tri silné chvíle Ježišovej hodiny, ktoré jeho Duch (a nie „telo“, ktoré je „slabé“) dáva prežívať v kontemplatívnej modlitbe. Treba byť ochotným „bdieť s ním hodinu“ (Mt 26,40-41).

ZHRNUTIE

2720 Cirkev vyzýva (povzbudzuje) veriacich na pravidelnú modlitbu, ako sú každodenné modlitby, liturgia hodín, nedeľné slávenie Eucharistie a sviatky liturgického roka.

2721 Kresťanská tradícia pozná tri hlavné výrazové formy života modlitby: ústnu modlitbu, rozjímanie a kontemplatívnu modlitbu. Všetky tri majú spoločný prvok: sústredenie srdca.

2722 Ústna modlitba, založená na jednote tela a ducha v ľudskej prirodzenosti, pridružuje telo k vnútornej modlitbe srdca podľa príkladu Ježiša Krista, ktorý sa modlí k svojmu Otcovi a učí svojich učeníkov „Otče náš“.

2723 Rozjímanie je hľadanie spojené s modlitbou, (hľadanie na spôsob modlitby,) ktoré uvádza do činnosti myslenie, predstavivosť, city a túžby. Jej cieľom je osvojiť si vierou predmet, o ktorom sa uvažuje, a ktorý sa porovnáva s realitou vlastného života.

2724 Kontemplatívna modlitba je jednoduché vyjadrenie tajomstva modlitby. Je to pohľad viery upretý na Ježiša, počúvanie Božieho slova, mlčanlivá láska. Kontemplatívna modlitba uskutočňuje zjednotenie (spojenie) s Kristovou modlitbou v takej miere, v akej nám dáva účasť na jeho tajomstve.

2. článok

MODLITBA AKO BOJ

ZÁPAS MODLITBY

2725 Modlitba je dar milosti a rozhodná odpoveď z našej strany. Vždy predpokladá úsilie. Veľkí mužovia (Veľké postavy) modlitby Starej zmluvy pred Kristom, ako aj Božia Matka a svätí spolu s Ježišom nás učia, že modlitba je boj. Proti komu? Proti nám samým a proti úkladom Pokušiteľa, ktorý robí všetko, aby odvrátil človeka od modlitby, od spojenia s Bohom. Modlíme sa tak, ako žijeme, pretože žijeme tak, ako sa modlíme. Ak nechceme stále konať podľa Kristovho Ducha, nemôžeme ani neustále prosiť v jeho mene. „Duchovný (boj) zápas“ nového života kresťana je neoddeliteľný od zápasu (boja) modlitby.

I. Námietky proti modlitbe

2726 V zápase modlitby musíme čeliť v nás samých i okolo seba *mylným predstavám o modlitbe*. Niektorí v nej vidia obyčajný psychologický úkon, iní úsilie skoncentrovať sa s cieľom dosiahnuť myšlienkovú (vnútornú) prázdnotu. Iní ju zasa redukujú na obradné úkony a slová. V podvedomí mnohých kresťanov je modlitba činnosťou nezlučiteľnou so všetkým tým, čo majú robiť: nemajú na ňu čas. Tí, čo hľadajú Boha v modlitbe, sa rýchlo znechutia, lebo nevedia, že modlitba pochádza aj od Ducha Svätého, a nielen od nich samých.

2727 Musíme tiež čeliť *spôsobom zmyšľania* „tohto sveta“. Ak nebudeme ostražití, preniknú do nás. Napríklad: pravdivé je vraj len to, čo sa dá overiť rozumom a vedou (modliť sa je však tajomstvo, ktoré presahuje naše vedomie i podvedomie); dôležitosť výroby a výkonnosti (modlitba je neproduktívna, a teda neužitočná); zmyselnosť a pohodlie ako kritériá pravdy, dobra a krásy, (modlitba však ako „láska ku Kráse“ [filokália] je zamilovaná do slávy živého a pravého Boha); ako reakcia proti aktivizmu (prilíšnej činnosti) je

modlitba predstavovaná ako útek pred svetom. Kresťanská modlitba však nie je ani stiahnutím sa z dejín, ani rozchodom so životom.

2728 Napokon náš zápas musí čeliť tomu, čo pociťujeme ako naše *neúspechy v modlitbe*: malomyselnosť pre našu suchopárnosť, zármutok nad tým, že nedávame všetko Pánovi, pretože máme „veľký majetok“ (Mk 10,22), sklamanie, že nie sme vyslyšaní podľa našej vôle, naša zranená pýcha, ktorá sa zatvrdzuje preto, že sme nehodní hriešnici, precitlivosť voči tomu, že modlitba je nezaslúžený dar atď. Záver je vždy ten istý: Načo sa modliť? Aby sme tieto prekážky prekonali, musíme bojovať, aby sme dosiahli pokoru, dôveru a vytrvalosť.

II. Pokorná bdelosť srdca

Zoči-voči ťažkostiam pri modlitbe

2729 Bežnou ťažkosťou pri našej modlitbe je *roztržitosť*. Pri ústnej modlitbe sa môže vzťahovať na slová a ich zmysel. Môže sa však na hlbšej rovine týkať Toho, ku komu sa modlíme v ústnej modlitbe (liturgickej alebo osobnej), v rozjímaní a kontemplatívnej modlitbe. Pustiť sa do boja proti roztržitosťam by znamenalo upadnúť do ich osídel, zatiaľ čo stačí vrátiť sa do nášho srdca. Roztržitosť nám odhaľuje, na čom lipneme a toto pokorné uvedomenie si pred Pánom musí prebudiť našu uprednostňujúcu lásku k nemu tým, že mu rozhodne ponúkne svoje srdce, aby ho očistil. Tu je miesto zápasu, miesto voľby, ktorému Pánovi chceme slúžiť.¹⁴

2730 V kladnom zmysle boj proti nášmu privlastňovaciemu a panovačnému „ja“ je *bdelosť*, sústredenosť srdca. Keď Ježiš nástojí na bdení, je to vždy vo vzťahu k nemu, k jeho príchodu v posledný deň a každý deň: „dnes“. Ženich prichádza o polnoci. Svetlo, ktoré nesmie zhasnúť, je svetlo viery: „V srdci mi znejú tvoje slová: Hľadajte moju tvár“ (Ž 27,8).

2731 Inou ťažkosťou najmä pre tých, čo sa chcú úprimne modliť, je *suchopárnosť*. Býva súčasťou kontemplatívnej modlitby, pri ktorej sa srdce cíti opustené, bez záľuby v myšlienkach, spomienkach a citoch, a to aj duchovných. Je to chvíľa čistej viery, ktorá zostáva verne s Ježišom v smrteľnej úzkosti a pri hrobe. „Ak pšeničné zrno ... odumrie, prinesie veľkú úrodu“ (Jn 12, 24). Ak je suchopárnosť zavinená tým, že chýbajú korene, lebo slovo padlo na skalú, treba zápasit' o obrátenie.¹⁵

Zoči-voči pokušeniam pri modlitbe

2732 Najčastejším a najskrytejším pokušením je náš *nedostatok viery*. Neprejavuje sa ani tak výslovnou neverou ako skôr skutočným (konkrétnym) uprednostňovaním nejakej inej veci (alebo niečoho iného). Keď sa začneme modliť, predstavia sa nám ako prvoradé tisíce prác alebo starostí, ktoré sa zdajú naliehavé. Je to znova chvíľa pravdy srdca a jeho uprednostňujúcej lásky. Niekedy sa obraciame na Pána ako posledné útočisko. Ale skutočne to veríme? Niekedy si berieme Pána za spojenca, lenže srdce zostáva domýšľavé. V každom prípade náš nedostatok viery dáva najavo, že ešte nemáme postoj (dispozíciu) pokorného srdca: „Bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (Jn 15,5).

2733 Iným pokušením, ktorému domýšľavosť otvára dvere, je *znehutenie (duchovná lenivosť - acedia)*. Pod týmto výrazom Otcovia duchovného života chápu určitú formu depresie, zavinenú ochabnutím v askéze, poklesom bdelosti a nedbalosťou srdca: „Duch je síce ochotný, ale telo je slabé“ (Mt 26,41). Z čím väčšej výšky človek padne, tým viac si ublíži. Bolesťná malomyselnosť je opakom domýšľavosti. Kto je pokorný, nečuduje sa svojej úbohosti. Ona ho vedie k tomu, aby mal väčšiu dôveru, aby vytrvalo odolával.

III. Synovská dôvera

2734 Synovská dôvera je skúšaná a osvedčuje sa v súžení.¹⁶ Hlavná ťažkosť sa týka *prosebných modlitby*, keď sa prihovárime za seba alebo za druhých. Niektorí sa dokonca prestanú modliť, lebo sa domnievajú, že ich modlitba nie je vyslyšaná. Tu sa vynárajú dve otázky: Prečo si myslíme, že naša prosba nebola vyslyšaná? Akým spôsobom je naša modlitba vyslyšaná, „účinná“?

Prečo sa sťažovať, že nie sme vyslyšaní?

2735 Ponajprv by nás malo prekvapiť jedno zistenie. Keď chválime Boha alebo keď mu vo všeobecnosti vzdávame vďaky za jeho dobrodenia, vôbec sa nestaráme o to, či mu je naša modlitba milá. Zato si však žiadame vidieť výsledok našej prosby. Aká je vlastne naša predstava o Bohu, ktorá motivuje našu modlitbu: je pre nás Boh len prostriedkom, ktorým si môžeme poslužiť, alebo Otcom nášho Pána Ježiša Krista?

2736 Sme presvedčení, že „nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba“ (Rim 8, 26)? Prosíme Boha o „vhodné dobré“? Náš Otec vie, čo potrebujeme, prv ako by sme ho o to prosili¹⁷, ale čaká na našu prosbu, pretože dôstojnosť jeho detí spočíva v ich slobode. Treba sa teda modliť s jeho Duchom slobody, aby sme mohli skutočne poznať jeho túžbu.¹⁸

2737 „Nič nemáte, lebo neprosíte. Prosíte, a nedostávate, lebo zle prosíte; chcete to využiť na svoje náruživosti“ (Jak 4, 2-3).¹⁹ Ak prosíme so srdcom rozdeleným, „cudzoložným“²⁰, Boh nás nemôže vyslyšať, lebo chce naše dobro, náš život. „Alebo si myslíte, že Písmo nadarmo hovorí: «Takmer žiarlivo túži po nás Duch, ktorý v nás prebýva?»“ (Jak 4,5). Náš Boh na nás „žiarli“, čo je znakom pravdivosti jeho lásky. Vniknime do túžby jeho Ducha a budeme vyslyšaní:

*Nezarmucuj sa, ak nedostaneš hneď od Boha to, čo od neho prosíš; je to preto, že ti chce preukázať oveľa viac dobrodení za tvoju vytrvalosť, že zostávaš s ním v modlitbe.*²¹

*Chce, aby sme v modlitbách cvičili svoju túžbu, ktorou by sme potom boli schopní prijať to, čo nám chce dať.*²²

Ako sa naša modlitba stáva účinnou?

2738 Zjavenie modlitby v ekonómii spásy nás učí, že viera sa opiera o pôsobenie Boha v dejinách. Synovskú dôveru vzbudzuje jeho konanie v pravom zmysle slova: umučenie a zmŕtvychvstanie jeho Syna. Kresťanská modlitba je spoluprácou s jeho Prozreteľnosťou, s jeho plánom lásky k ľuďom.

2739 U svätého Pavla je táto dôvera odvážna²³, zakladá sa na modlitbe Ducha v nás a na vernej láske Otca, ktorý nám dal svojho jednorodného Syna.²⁴ Premena srdca, ktoré sa modlí, je prvou odpoveďou na našu prosbu.

2740 Ježišova modlitba robí z kresťanskej modlitby účinnú prosbu. Ježiš je jej vzorom, modlí sa v nás a s nami. Keďže Synovo srdce hľadá len to, čo sa páči Otcovi, ako by sa mohlo srdce adoptovaných detí primknúť (pripútať) viac k darom ako k Darcovi?

2741 Ježiš sa modlí aj za nás, namiesto nás a v náš prospech. Všetky naše prosby boli raz navždy zhrnuté do jeho výkriku na kríži a Otec ich vyslyšal v jeho vzkriesení. Preto sa neprestáva prihovárať za nás u Otca.²⁵ Ak sa naša modlitba rozhodne spája s modlitbou Ježišovou, a to s dôverou a synovskou odvahou, dosiahneme všetko, o čo prosíme v jeho mene, oveľa viac ako tú alebo onú vec: samého Svätého Ducha, ktorý zahrnuje v sebe všetky dary.

IV. Vytrvať v láske

2742 „Bez prestania sa modlite“ (1 Sol 5,17). „Ustavične vzdávajte vďaky za všetko Bohu a Otcovi v mene nášho Pána Ježiša Krista“ (Ef 5,20). „Vo všetkých modlitbách a prosbách sa modlite v každom čase v Duchu! A v ňom vytrvalo bdejte a proste za všetkých svätých!“ (Ef 6,18). „Nebolo nám prikázané neprestajne pracovať, bdieť a postiť sa, kým bez prestania sa modliť je pre nás zákonom.“²⁶ Takáto neúnavná horlivosť môže pochádzať len z lásky. Zápas modlitby proti našej ťažkopádnosti a lenivosti je zápasom pokornej, dôverujúcej a vytrvalej lásky. Táto láska otvára naše srdce pre tri žiarivé a oživujúce zrejme skutočnosti viery:

2743 Modliť sa je *vždy možné*: čas kresťana je časom vzkrieseného Krista, ktorý je s nami „po všetky dni“ (Mt 28, 20), čo aké by boli búrky.²⁷ Náš čas je v Božích rukách:

*„Aj na trhovisku alebo na osamotenej prechádzke je možné často a vrúcne sa modliť. Je to možné aj vo vašom obchode, či už nakupujete alebo predávate, alebo aj pri varení.“*²⁸

2744 Modliť sa je *životnou nevyhnutnosťou*. Dôkaz opaku nie je menej presvedčivý: ak sa nenechávame viesť Duchom, znova upadáme do otroctva hriechu.²⁹ Ako môže byť Duch Svätý „naším životom“, ak je naše srdce ďaleko od neho?

*„Nič nemá takú hodnotu ako modlitbu: ona robí možným, čo je nemožné, ľahkým, čo je ťažké. Je nemožné, aby mohol zhrešiť človek, ktorý sa modlí.“*³⁰ „Kto sa modlí, určite sa spasí. Kto sa nemodlí, určite sa zatratí.“³¹

2745 *Kresťanská modlitba a kresťanský život sú neoddeliteľné*, lebo ide o tú istú lásku a o to isté odriekanie sa, ktoré pochádza z lásky. Ide o to isté synovské a láskyplné podrobenie sa (súhlas) Otcovmu plánu lásky. O to isté pretvárajúce zjednotenie v Duchu Svätom, ktoré nás stále väčšmi pripodobňuje Ježišovi Kristovi. Ide o tú istú lásku ku všetkým ľuďom, teda o tú lásku, ktorou nás miloval Ježiš: Otec vám dá „všetko, o čo ho budete prosiť v mojom mene. Toto vám prikazujem: Aby ste sa milovali navzájom“ (Jn 15,16-17).

*Bez prestania sa modlí, kto spája modlitbu so skutkami a skutky s modlitbou. Len takto môžeme pokladať za uskutočniteľnú zásadu modliť sa bez prestania.“*³²

V. Modlitba Ježišovej hodiny

2746 Keď prišla jeho hodina, Ježiš sa modlí k Otcovi.³³ Jeho modlitba, najdlhšia, akú nám odovzdalo (zanechalo) evanjelium, zahrnuje celú ekonómiu stvorenia a spásy, ako aj jeho smrť a zmŕtvychvstanie. Modlitba Ježišovej hodiny zostáva vždy jeho. Podobne tak ako jeho Veľká noc (Pascha), ktorá sa odohrala „raz navždy“, zostáva prítomná v liturgii jeho Cirkvi.

2747 Kresťanská tradícia ju právom nazýva Ježišovou „veľkňazskou modlitbou“. Je to modlitba nášho Veľkňaza. Je neoddeliteľná od jeho obety, od jeho „prechodu“ (Paschy) k Otcovi, kde je úplne „zasvätený“ Otcovi.³⁴

2748 V tejto veľkonočnej obetnej modlitbe je všetko „zjednotené“ v ňom³⁵: Boh i svet, Slovo i telo, večný život i čas, láska, ktorá sa obetuje i hriech, ktorý ju zrádza, prítomní učeníci i tí, čo skrze ich slovo uveria v neho, zrieknutie sa seba samého (alebo: uponíženie) i oslávenie. Je to modlitba jednoty.

2749 Ježiš úplne završil Otcovo dielo a jeho modlitba ako aj jeho obeta siaha až do skončenia vekov. Modlitba Ježišovej hodiny naplňa posledné časy a vedie ich k ich završeniu. Ježiš, Syn, ktorému Otec dal všetko, sa celkom odovzdáva Otcovi a súčasne sa vyjadruje so zvrchovanou slobodou³⁶ na základe moci, ktorú mu dal Otec nad každou ľudskou bytosťou. ??? Syn, ktorý sa stal služobníkom, je Pán, *Pantokrator*. On je náš Náš Veľkňaz, ktorý prosí za nás je aj ten, ktorý sa modlí v nás a Boh, ktorý nás vždy vyslyší.

2750 Až keď vnikneme do svätého mena Pána Ježiša, môžeme zvnútra prijať modlitbu, ktorú nás on sám učí: „Otče náš“. Jeho veľkňazská modlitba vnuká zvnútra veľké prosby Otčenáša: starosť o Otcovo meno³⁷, horlivosť za jeho kráľovstvo (slávu)³⁸, plnenie Otcovej vôle, jeho plán spásy³⁹ a vyslobodenie od zla.⁴⁰

2751 A napokon práve v tejto modlitbe nám Ježiš zjavuje a dáva neoddeliteľné „poznatie“ Otca a Syna⁴¹, ktoré je samotným tajomstvom života modlitby.

ZHRNUTIE

2752 Modlitba predpokladá úsilie a boj proti nám samým a proti úkladom Pokušiteľa. Zápas modlitby (Boj v modlitbe) je neoddeliteľný od „duchovného boja“, ktorý je nevyhnutný, aby sme ustálené (bežne) konali podľa Kristovho Ducha: človek sa modlí tak, ako žije, pretože žije tak, ako sa modlí.

2753 V zápase modlitby musíme čeliť mylným názorom, rozličným prúdom mentality a skúsenostiam z našich neúspechov. Na tieto pokušenia, ktoré sponchyňujú užitočnosť alebo dokonca možnosť modlitby, treba odpovedať pokorou, dôverou a vytrvalosťou.

2754 Hlavnými ťažkosťami pri modlitbe sú roztržitosť a suchopárnosť. Liekom proti nim je viera, obrátenie a bdelosť srdca.

2755 Modlitbu ohrozujú dve časté pokušenia: nedostatok viery a znechutenie, ktoré je určitou formou depresie, zapríčinenou ochabnutím v askéze a vedie k malomyselnosti.

2756 Synovská dôvera je vystavená skúške, keď máme pocit, že nie sme vždy vyslyšaní. Evanjelium nás vyzýva, aby sme sa pýtali samých seba, či sa naša modlitba zhoduje s túžbou Ducha Svätého.

2757 „Bez prestania sa modlite“ (1 Sol 5,17). Vždy je možné modliť sa. Je to dokonca životná nevyhnutnosť. Modlitba a kresťanský život sú neoddeliteľné.

2758 Modlitba Ježišovej hodiny, ktorá sa právom nazýva „veľkňazskou modlitbou“⁴², zahŕňa (pojíma, objíma) celú ekonómiu stvorenia a spásy. Ona vnúka veľké prosby Otčenáša.

1 Sv.Gregor Nazianský, <i>Orationes Theologicae</i> 1, 4	19 Porov. celý kontext Jak 4,1-10; 1,5-8; 5,16
2 Sv.Ján Zlatoústý, <i>Eclogae ex diversis homiliis</i> 2	20 Porov. Jak 4,4
3 Porov. Mt 11,25-26	21 Evagrio Pontico, <i>De oratione</i> 34
4 Porov. Mk 14,36	22 Sv.Augustín, <i>Epistulae</i> 130, 8, 17
5 Sv.Terézia Ježišova, <i>Cesta dokonalosti</i> 26	23 Porov. Rim 10,12-13
6 Porov. Mk 4,4-7.15-19	24 Porov. Rim 8,26-39
7 Sv.Terézia Ježišova, <i>Kniha môjho života</i> 8	25 Porov. Hebr 5,7; 7,25; 9,24
8 Porov. Pies 3,1-4	26 Evagrio Pontico, <i>Capita practica ad Anatolium</i> 49
9 Porov. Lk 7,36-50; 19,1-10	27 Porov. Lk 8,24
10 Porov. Jer 31,33	28 Sv.Ján Zlatoústý, <i>Eclogae ex diversis homiliis</i> 2
11 Porov. Sv.Ignác z Loyoly, <i>Duchovné cvičenia</i> 104	29 Porov. Gal 5,16-25
12 Porov. Sv.Izák z Ninive, <i>Tractatus mystici</i>	30 Sv.Ján Zlatoústý, <i>Sermones de Anna</i> 4, 5
13 Sv.Ján z Križa, <i>Plná svetla a lásky</i> 2, 53	31 Sv.Alfonz z Liguori, <i>Modlitba, veľký prostriedok</i>
14 Porov. Mt 6,21.24	32 Origines, <i>De oratione</i> 12
15 Porov. Lk 8,6.13	33 Porov. Jn 17
16 Porov. Rim 5,3-5	34 Porov. Jn 17,11.13.19
17 Porov. Mt 6,8	35 Porov. Ef 1,10
18 Porov. Rim 8,27	36 Porov. Jn 17,11.13.19.24
	37 Porov. Jn 17,6.11.12.26
	38 Porov. Jn 17,1.5.10.22.23-26
	39 Porov. Jn 17,2.4.6.9.11.12.24
	40 Porov. Jn 17,15
	41 Porov. Jn 17,3.6-10.25
	42 Porov. Jn 17

DRUHÝ ODDIEL

Modlitba Pána:

„Otče náš“

2759 „Raz sa [Ježiš] na ktoromsi mieste modlil. Keď skončil, povedal mu jeden z jeho učeníkov: »Pane, nauč nás modliť sa, ako Ján naučil svojich učeníkov« (Lk 11,1). Ako odpoveď na túto prosbu Pán zveruje svojim učeníkom a svojej Cirkvi základnú kresťanskú modlitbu. Svätý Lukáš podáva jej krátky text (päť prosieb),¹ svätý Matúš uvádza rozvitejšiu verziu (sedem prosieb).² Liturgická tradícia Cirkvi si zachovala text svätého Matúša (Mt 6,9-13):

Otče náš, ktorý si na nebesiach,
posväť sa meno tvoje,
príd kráľovstvo tvoje,
buď vôľa tvoja, ako v nebi tak i na zemi.
Chlieb náš každodenný daj nám dnes

a odpusť nám naše viny,
ako i my odpúšťame svojim vinníkom
a neuved' nás do pokušenia,
ale zbav nás Zlého.

2760 V liturgickom používaní sa na zakončenie Modlitby Pána veľmi skoro začala používať doxológia. V Didaché je to: „Lebo tvoja je moc i sláva naveky.“³ Apoštolské konštitúcie pridávajú na začiatku výraz „kráľovstvo“.⁴ Táto formula je za našich čias zachovaná v ekumenickej modlitbe. Byzantská tradícia pripája po „sláva“ „Otče, Syn a Duch Svätý“. Rímsky misál rozvíja poslednú prosbu Otčenáša⁵ vo výslovnej perspektíve „očakávania blaženej nádeje“ (Tit 2,13) a príchodu nášho Pána Ježiša Krista; nasleduje zvolanie zhromaždenia, prevzatie (obnovenie), ktoré je obnovením z Apoštolských konštitúcií.

1 . č l á n o k

„SÚHRN CELÉHO EVANJELIA“

2761 „Modlitba [Pána] je naozaj súhrnom celého evanjelia.“⁶ „Keď nám Pán zanechal túto formulu modlitby, dodal: «Proste a dostanete» (Lk 11,9). Každý teda môže predkladať nebu rozličné prosby podľa svojich potrieb, ale vždy má začať Modlitbou Pána, ktorá zostáva základnou modlitbou.“⁷

I. V strede Písem

Stredobod

2762 Keď svätý Augustín poukázal na to, že žalmy sú hlavnou potravou kresťanskej modlitby a že sa vlievajú do prosieb Otčenáša, uzatvára:

„Ak prejdeš všetky modlitby, ktoré sú vo svätých Písmach, myslím, že v nich nenajdeš nič, čo by neobsahovala a v sebe nezahrnovala táto Pánova modlitba.“⁸

2763 Všetky Písma (Zákon, Proroci a Žalmy) sa splnili v Ježišovi Kristovi.⁹ Evanjelium je touto „dobrou zvesťou“. Jeho prvé ohlasovanie zhrnul svätý Matúš do reči na vrchu.¹⁰ A modlitba k nášmu Otcovi je v strede (stredobodom) tohto ohlasovania. V tomto kontexte sa vyjasňuje každá prosba modlitby, ktorú nám zanechal Pán:

*Modlitba Pána je najdokonalejšia modlitba... V nej nielen prosíme o všetky veci, po ktorých môžeme správne túžiť, ale ešte aj v poradí, v akom po nich máme túžiť, takže táto modlitba nás učí nielen prosiť, ale aj formuje všetky naše city.*¹¹ (celú našu citovú oblasť)

2764 Reč na vrchu je učenie života, Modlitba Pána je modlitba, ale v obidvoch Pánov Duch dáva novú formu našim túžbam, tým vnútorným hnutiam, ktoré podnecujú náš život. Ježiš nás svojimi slovami učí tomuto novému životu a poučuje nás, aby sme si ho modlitbou vyprosovali. Od správnosti našej modlitby bude závisieť aj správnosť nášho života v ňom.

II. „Modlitba Pána“

2765 Tradičný názov „Modlitba Pána“, znamená, že modlitbu k nášmu Otcovi nás naučil a nám ju dal Pán Ježiš. Táto modlitba, ktorá pochádza od Ježiša, je skutočne jedinečná: je „Pánova“. Na jednej strane nám totiž slovami tejto modlitby jednorodný Syn odovzdáva slová, ktoré jemu dal Otec:¹² je učiteľom našej modlitby. Na druhej strane vtelené Slovo pozná vo svojom ľudskom srdci potreby svojich ľudských bratov a sestier a zjavuje nám ich: je vzorom našej modlitby.

2766 Ale Pán Ježiš nám nezanecháva nijakú formulu, aby sme ju mechanicky opakovali.¹³ Ako je to pri každej ústnej modlitbe, Duch Svätý učí Božie deti modliť sa k ich Otcovi prostredníctvom Božieho slova. Ježiš nám odovzdáva nielen slová našej synovskej modlitby, ale dáva nám zároveň aj Ducha, skrze ktorého sa tieto slová stávajú v nás „duchom a životom“ (Jn 6, 63). Ba viac: dôkaz a možnosť našej synovskej modlitby je v tom, (sa zakladá na tom) že Otec „poslal do našich srdiec Ducha svojho Syna a on volá: *Abba, Otče*“ (Gal 4,6). Keďže naša modlitba tlmočí naše túžby Bohu, je to opäť „ten, ktorý skúma srdcia“, Otec, ktorý „vie, po čom Duch túži: že sa prihovára za svätých, ako sa páči Bohu“ (Rim 8,27). Modlitba k nášmu Otcovi sa začleňuje do tajomného poslania Syna a Ducha svätého.

III. Modlitba Cirkvi

2767 Tento neoddeliteľný dar Pánových slov a Ducha Svätého, ktorý im dáva život v srdciach veriacich, prijímala a prežívala Cirkev už od svojich počiatkov. (Cirkev už od svojich počiatkov prijímala a prežívala tento neoddeliteľný dar Pánových slov a Ducha Svätého, ktorý týmto slovám dáva život v srdciach veriacich.) Prvé kresťanské spoločenstvá sa modlia Modlitbu Pána „trikrát denne“¹⁴ namiesto „Osemnástich dobrorečení“ zaužívaných v židovskej náboženskej praxi. (nábožnosti, zbožnosti, liturgii).

2768 Podľa apoštolskej tradície je Modlitba Pána podstatne zakorenená v liturgickej modlitbe.

„Pán nás učí modliť sa spoločne za všetkých našich bratov. Ved' nehovorí «Otče môj», ktorý si na nebesiach, ale «Otče náš», aby naša modlitba vychádzala z jediného srdca za celé Telo Cirkvi.“¹⁵

Vo všetkých liturgických tradíciách je Modlitba Pána integrujúcou časťou väčších hodín posvätného officia. Ale jej ekleziálny charakter sa jasne prejavuje najmä v troch sviatostiach uvádzania do kresťanského života:

2769 Pri *krste a birmovaní* „odovzdanie“ (traditio) Modlitby Pána znamená nové zrodenie pre Boží život. Keďže kresťanská modlitba znamená hovoriť k Bohu samým Božím slovom, tí, čo „sa znovu zrodili...Božím slovom, živým a večným“ (1 Pt 1, 23), učia sa vzývať svojho Otca skrze slovo, ktoré on vždy vyslyší. A už to aj môžu robiť, lebo pečať pomazania Ducha Svätého je nezmazateľne vtlačená do ich srdca, na ich uši, na ich pery a do celého ich synovského bytia. Preto je aj väčšina patristických komentárov k Otčenášu určená katechumenom a novopokrsteným. Keď sa Cirkev modlí Modlitbu Pána, je to vždy ľud „novozrodených“, ktorý sa modlí a dosahuje milosrdenstvo.¹⁶

2770 V *eucharistickej liturgii* sa Modlitba Pána javí ako modlitba celej Cirkvi. Tu sa ukazuje jej plný zmysel a jej účinnosť. Keďže je umiestnená medzi anaforou (eucharistickou modlitbou) a obradom prijímania, na jednej strane zhŕňa všetky prosby a príhovory vyjadrené v priebehu epiklézy a na strane druhej klope na bránu hostiny Kráľovstva, ktorú sviatostné prijímanie už anticipuje.

2771 V Eucharistii Modlitba Pána ukazuje aj *eschatologický* ráz svojich prosieb. Je to charakteristická modlitba „posledných čias“, čias spásy, ktoré sa začali vyliatím Ducha Svätého a skončia sa Pánovým návratom. Prosby k nášmu Otcovi, na rozdiel od prosieb Starej zmluvy, sa opierajú, (zakladajú) na tajomstve spásy, ktoré sa už raz navždy uskutočnilo v ukrižovanom a vzkriesenom Kristovi.

2772 Z tejto neochovejnej viery pramení nádej, ktorá podnecuje (vzbudzuje, vyvoláva) každú zo siedmich prosieb. Tieto prosby vyjadrujú bolestné (túžobné) vzdychy terajšieho času, času trepezlivosti a očakávania, v ktorom „sa ešte neukázalo, čím budeme“ (1 Jn 3,2).¹⁷ Eucharistia a Otčenáš sú zamerané na príchod Pána, „kým nepríde“ (1 Kor 11,26).

ZHRNUTIE

2773 Ako odpoveď na prosbu svojich učeníkov („Pane, nauč nás modliť sa“: Lk 11,1) Ježiš im zveruje základnú kresťanskú modlitbu Otčenáša.

2774 „Modlitba [Pána] je naozaj súhrnom celého evanjelia“¹⁸ a „najdokonalejšou modlitbou“.¹⁹ Je stredobodom Písem.

2775 Volá sa „Modlitba Pána“, lebo pochádza od Pána Ježiša, učiteľa a vzoru našej modlitby.

2776 Modlitba Pána je v pravom zmysle slova modlitbou Cirkvi. Je integrujúcou časťou väčších hodín posvätného officia a sviatostí uvádzania do kresťanského života: krstu, birmovania a Eucharistie. Začlenená do Eucharistie ukazuje „eschatologický“ ráz svojich prosieb, v nádeji v Pána, „kým nepríde“ (1 Kor 11,26).

2 . č l á n o k

„OTČE NÁŠ, KTORÝ SI NA NEBESIACH“

I. „Odvažujeme sa priblížiť s plnou dôverou“

2777 V rímskej liturgii sa eucharistické zhromaždenie pozýva, aby sa modlilo Otčenáš so synovskou odvahou. Východné liturgie používajú a rozvíjajú podobné výrazy: „Odvažovať sa s úplnou istotou (dôverou)“, „Urob nás hodnými...“. Pred horiacim krikom bolo Mojžišovi povedané: „Nepribližuj sa sem! Zobuj si z nôh obuv“ (Ex 3,5). Tento prah Božej svätosti mohol prekročiť jedine Ježiš, ktorý, keď „vykonal očistenie hriechov“ (Hebr 1,3), uvádza nás pred tvár Otca: „Hľa, ja i deti, ktoré mi dal Boh“ (Hebr 2,13).

*Vedomie, že sme otrokmi by nás nútilo prepadnúť sa pod zem, naša pozemská bytosť by sa rozpadla na prach, keby nás autorita samého Otca a Duch jeho Syna nepovzbudzovali (nepobádali) volať: „Abba, Otče!“ (Rim 8,15)... Kedy [by] sa slabosť smrteľného stvorenia odváži[la] nazývať Boha Otcom, ak nie iba vtedy, keď vnútro človeka oživuje moc zhora?*²⁰

2778 Táto moc Ducha, ktorá nás uvádza do Modlitby Pána, je v liturgiách Východu i Západu vyjadrená krásnym, typicky kresťanským výrazom *parrhésia*, čo znamená úprimná jednoduchosť (jednoduchosť bez vykrúcania), synovská dôvera, radostná sebaistota, pokorná odvaha, istota, že sme milovaní.²¹

II. „Otče!“

2779 Prv, než si osvojíme toto počiatkové nadšenie Modlitby Pána, bude užitočné, keď si pokorne očistíme srdce od niektorých falošných obrazov „tohto sveta“. *Pokora* nám umožňuje uznať, že „nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť“, t.j. „maličkým“ (Mt 11,25-27). *Očistenie* srdca sa týka predstáv otca a matky, ktoré pochádzajú z našej osobnej a kultúrnej histórie a ovplyvňujú náš vzťah k Bohu. Boh, náš Otec, presahuje kategórie stvoreného sveta. Prenášať na neho alebo stavať proti nemu naše predstavy v tejto oblasti by znamenalo vytvárať si modly, aby sme sa im klaňali, alebo ich rúcali. (na klaňanie alebo rúcanie) Modliť sa k Otcovi znamená vstúpiť do jeho tajomstva, aký on je a ako nám ho zjavil Syn:

*Meno „Boh Otec“ nebolo nikdy nikomu zjavené. Aj Mojžiš, keď sa pýtal Boha, kto je, počul iné meno. Nám bolo zjavené v Synovi, lebo meno Syn už zahrnuje v sebe nové meno Otca.*²²

2780 Môžeme vzývať Boha ako „Otca“, pretože nám ho zjavil jeho Syn, ktorý sa stal človekom, a pretože nám ho dáva poznať jeho Duch. Práve na tom, čo človek nemôže pochopiť, ani anjelské mocnosti vytušiť, totiž na osobnom vzťahu Syna k Otcovi,²³ Duch Syna robí účastnými nás, ktorí veríme, že Ježiš je Kristus a že sme sa narodili z Boha.²⁴

2781 Keď sa modlíme k Otcovi, sme v *spoločenstve s ním* i s jeho Synom Ježišom Kristom.²⁵ A práve vtedy ho spoznáваме a uznávame so vždy novým úžasom. Prvé slovo Modlitby Pána je velebením a klaňaním sa prv ako vzývaním. Lebo je Bohu na slávu (slávou Boha), že ho uznávame za „Otca“, pravého Boha. Vzdávame mu vďaky, že nám zjavil svoje meno, že nám dal vieru (veriť) v svoje meno, a že v nás prebýva svojou prítomnosťou.

2782 Môžeme sa klaňať Otcovi, pretože nám dal znova sa narodiť k jeho životu tým, že nás *adoptoval* za svoje deti vo svojom jednorodenom Synovi: krstom nás včleňuje do tela svojho Krista (Pomazaného) a pomazaním svojho Ducha, ktorý sa rozlieva z Hlavy do údov, robí aj z nás „pomazaných“:

*V skutočnosti Boh, ktorý predurčil, že si nás adoptuje za synov, urobil nás podobnými oslávenému Kristovmu telu. A odvtedy máte (účast') podiel na Kristovi a právom sa nazývate patriaci Kristovi, „pomazanými“.*²⁶

*Nový človek, ktorý sa znovu narodil a vrátil (Znovuzrodený človek, vrátený svojmu) Bohu z (prostredníctvom) jeho milosti, mu prvýkrát hovorí (povie na prvom mieste): „Otče“, lebo sám sa stal (už začal byť) synom.*²⁷

2783 Takto nás Modlitba Pána zjavuje nám samým, práve keď nám zjavuje Otca²⁸:

*„Človeče, neodvažoval si sa zdvihnúť svoju tvár k nebu, klopil si oči k zemi a odrazu si dostal Kristovu milosť: boli ti odpustené všetky hriechy. Z neverného služobníka si sa stal dobrým synom... Pozdvihni teda oči k Otcovi..., ktorý ťa vykúpil prostredníctvom (skrže) svojho Syna, a povedz: Otče náš... Ale nenárokuj si pre seba nijaké privilégiium (nijaký osobitný vzťah). (Len pre Krista je Otcom) Osobitným spôsobom je Otcom jedine Synovi, (kým pre nás nás stvoril) pre nás všetkých je spoločným Otcom, jedine jeho splodil, kým nás všetkých stvoril. Hovor teda aj ty s vďakou (z milosti): Otče náš, aby si si zaslúžil byť jeho synom.*²⁹

2784 Tento nezaslúžený dar adopcie od nás vyžaduje neprestajné obrátenie a nový život. Modliť sa Otčenáš, musí v nás rozvíjať dve základné dispozície: *Túžbu a vôľu podobať sa mu.*

Keďže sme stvorení na jeho obraz milosťou nám bola vrátená podobnosť s ním a my máme na to odpovedať.

*Mali by sme pamätať, že keď Boha nazývame svojim „Otcom“, musíme (žiť ako Božie deti) si spomenúť na povinnosť správať sa ako Boží synovia.*³⁰

*Nemôžete nazývať (vášho Otca Bohom každého dobra) svojim Otcom nanajvyš dobrého Boha, ak si v sebe ponecháte kruté a neľudské srdce; v takom prípade totiž nemáte v sebe známku (znamenie) dobroty nebeského Otca.*³¹ *Je potrebné neprestajne kontemplanovať krásu Otca, a nechať ňou prenikať našu dušu.*³²

2785 *Srdce pokorné a plné dôvery, ktoré nám umožní, aby sme boli „ako deti“ (Mt 18,3), lebo Otec sa zjavuje „maličkým“ (Mt 11,25).*

*(Modlitba Pána) je pohľad na samého Boha, na veľký oheň lásky. Duša sa vnára do lásky a zdvíha sa z nej a správa sa s Bohom ako s vlastným Otcom s mimoriadne nežnou zbožnosťou.*³³ *Otče náš: toto meno vzbudzuje v nás súčasne lásku, horlivosť nadšenie v modlitbe... a tiež nádej, že dostaneme to, o čo práve ideme prosiť (prosíme)... Ved', čo môže Boh odprieť prosbe svojich detí od chvíle, keď im už predovšetkým udelil, aby boli jeho deťmi?*³⁴

III. Otče „náš“

2786 Oslovenie Otče „náš“ sa týka Boha. Tento prívlastok nevyjadruje z našej strany vlastníctvo, ale celkom nový vzťah k Bohu.

2787 Keď hovoríme Otče „náš“, uznávame predovšetkým, že všetky jeho príslúbenia lásky, ktoré ohlasovali proroci, sa splnili v *novej a večnej zmluve*, v jeho Pomazanom - Ježišovi Kristovi: my sme sa stali „jeho“ ľudom a on je „naším“ Bohom. Tento nový vzťah spočíva v tom, že si navzájom patríme. Dostali sme to zadarmo: láskou a vernosťou³⁵ máme odpovedať na „milosť a pravdu“, ktoré sme dostali v Ježišovi Kristovi (Jn 1,17).

2788 Keďže Modlitba Pána je modlitbou jeho ľudu „v posledných časoch“, toto „náš“ vyjadruje aj istotu našej nádeje na posledné Božie príslúbenie: v novom Jeruzaleme povie Boh tomu, kto zvíťazi: „Ja budem jeho Bohom a on bude mojim synom“ (Zjv 21,7).

2789 Keď sa modlíme Otče „náš“, obraciame sa osobne na Otca nášho Pána Ježiša Krista. Nerozdeľujeme božstvo, lebo Otec je v ňom „prameňom a počiatkom“, ale vyznávame tým, že Syn je a že z neho vychádza Duch Svätý. Ani nemiešame osoby, lebo vyznávame, že naše spoločstvo je s Otcom a jeho Synom Ježišom Kristom v ich jedinom Duchu Svätom. *Najsvätejšia Trojica* je jednej podstaty a nedeliteľná. Keď sa modlíme k Otcovi, klaniame sa mu a oslavujeme ho so Synom a Duchom Svätým.

2790 Gramaticky sa zámenom „náš“ kvalifikuje nejaká skutočnosť, ktorá je spoločná viacerým osobám. Je len jeden Boh a uznávajú ho za Otca tí, ktorí sa z neho skrže vieru v jeho jednorodeného Syna znovuzrodili vodou a Duchom Svätým.³⁶ *Cirkev* je týmto novým spoločnosťom Boha a ľudí: spojená s jednorodeným Synom, ktorý sa stal „prvorodeným medzi mnohými bratmi“ (Rim 8,29), je v spoločnosti s jedným a tým istým Otcom a v jednom a tom istom Duchu Svätom.³⁷ Každý pokrstený, ktorý sa modlí Otče „náš“, modlí sa v tomto spoločnosti: „Množstvo veriacich malo jedno srdce a jednu dušu“ (Sk 4,32).

2791 Preto napriek rozdeleniam kresťanov zostáva modlitba k „nášmu“ Otcovi spoločným majetkom a naliehavou výzvou pre všetkých pokrstených. Spojení vierou v Krista a krstom majú sa podieľať na Ježišovej modlitbe za jednotu jeho učeníkov.³⁸

2792 Napokon, ak sa opravdivo modlíme „Otče náš“, vynaňujeme sa z individualizmu, lebo láska, ktorú prijímame, nás od neho oslobodzuje. Ono „náš“ na začiatku Modlitby Pána rovnako ako „my“ v posledných štyroch prosbách, nevylučuje nikoho. Aby bol Otče náš vyslovovaný opravdivo³⁹, musia byť prekonané naše rozdelenia a opačné stanoviská.

2793 Pokrstení sa nemôžu modliť Otče „náš“ bez toho, že by k nemu (v duchu) neprinesli všetkých tých, za ktorých vydal svojho milovaného Syna. Božia láska je bezhraničná a takou musí byť aj naša modlitba.⁴⁰ Modlitba Otče „náš“, nás otvára rozmerom Otcovej lásky, ktorá sa zjavila v Kristovi: modliť sa so všetkými ľuďmi a za všetkých ľudí, ktorí ho ešte nepoznajú, aby boli zhromaždení v jednote.⁴¹ Táto Božia starostlivosť o všetkých ľudí a o celé stvorenie oduševňovala všetkých veľkých ľudí modlitby. Musí rozšíriť aj našu modlitbu do rozmerov lásky, keď sa odvažujeme povedať Otče „náš“.

IV. „Ktorý si na nebesiach“

2794 Tento biblický výraz neznamená miesto („priestor“), ale spôsob bytia; nie vzdialenosť Boha, ale jeho vznešenosť. Náš Otec nie je „inde“, ale „nad všetkým“, čo môžeme pochopiť z jeho svätosti. Práve preto, že je trikrát svätý, je celkom blízky poníženému a skrúšenému srdcu:

Právom sa rozumie slovám: „Otče náš, ktorý si na nebesiach“ tak, že sa týkajú srdca spravodlivých, kde Boh prebýva ako vo svojom chráme. Preto (aj) ten, kto sa modlí, bude (túžiť) nimi vyjadrovať túžbu, aby v ňom sídlil (prebýval) ten, ktorého vzýva.⁴²

„Nebesia“ môžu byť aj tí, ktorí nosia v sebe obraz nebeského sveta a v ktorých prebýva a chodí Boh.⁴³

2795 Symbol nebies nás odkazuje na tajomstvo zmluvy, ktoré prežívame, keď sa modlíme Otče náš. Otec je v nebi, to je jeho príbytok. Dom Otca je teda „naša vlasť“. Hriech nás vyhnal zo zeme Zmluvy⁴⁴, no obrátenie srdca nám dáva vrátiť sa k Otcovi do neba.⁴⁵ Nuž a v Kristovi boli zmierené nebo a zem⁴⁶, lebo Syn „zostúpil z neba“ sám a dáva nám vrátiť sa do neba spolu s ním, skrze svoj kríž, svoje zmŕtvychvstanie a svoje nanebovstúpenie.⁴⁷

2796 Keď sa Cirkev modlí „Otče náš, ktorý si na nebesiach“, vyznáva, že sme Boží ľud, ktorý už má „miesto v nebi v Kristovi Ježišovi“ (Ef 2,6), je „s Kristom ukrytý v Bohu“ (Kol 3,3) a súčasne v tomto pozemskom stánku „vzdycháme a túžime si naň obliecť svoj nebeský príbytok“ (2 Kor 5,2).⁴⁸

Kresťania sú v tele, ale nežijú podľa tela. Bývajú na zemi, ale svoj domov majú v nebi.⁴⁹

ZHRNUTIE

2797 Prostá a oddaná dôvera, pokorná a radostná istota sú dispozície, ktoré má mať ten, kto sa modlí Otče náš.

2798 Môžeme vzývať Boha ako „Otca“, lebo nám ho zjavil Boží Syn, ktorý sa stal človekom; do neho sme krstom začlenení a v ňom sme adoptovaní za Božích synov.

2799 Modlitba Pána nás uvádza do spoločenstva s Otcom a s jeho Synom Ježišom Kristom. Zároveň nás zjavuje nám samým.⁵⁰

2800 Modliť sa Otče náš má v nás rozvíjať vôľu podobať sa mu ako aj zvelaďovať srdce pokorné a plné dôvery.

2801 Keď hovoríme Otče „náš“, dovolávame sa Novej zmluvy v Ježišovi Kristovi, spoločenstva s Najsvätejšou Trojicou a Božej lásky, ktorá sa prostredníctvom Cirkvi šíri na celý svet.

2802 Výraz „ktorý si na nebesiach“ neoznačuje miesto, ale vznešenosť Boha a jeho prítomnosť v srdci spravodlivých. Nebo, dom Otca, je našou pravou vlasťou, do ktorej smerujeme a do ktorej už patríme.

3 . č l á n o k

SEDEM PROSIEB

2803 Keď sme sa postavili do prítomnosti Boha, nášho Otca, aby sme sa mu klaňali, milovali ho a velebili, Duch synovstva dáva vystupovať z nášho srdca siedmim prosbám, siedmim dobrorečeniam. Prvé tri sú viac teologálne, priťahujú nás k sláve Otca; posledné štyri sú ako cesty k nemu a predkladajú jeho milosti našu biedu. „Hlbina hlbine sa ozýva“ (Ž 42,8).

2804 Prvá skupina prosieb nás privádza k nemu: *tvoje* meno, *tvoje* kráľovstvo, *tvoja* vôľa! Príznačnou vlastnosťou lásky je, že myslí predovšetkým na toho, koho miluje. V ani jednej z týchto troch prosieb nemenujeme „seba“, ale ovláda nás „vrúcna túžba“, ba „úzkosť“ milovaného Syna o slávu jeho Otca:⁵¹ „Posväť sa...“, „Príd...“, „Buď...“. Tieto tri prosby sú už vyslyšané v obete Krista Spasiteľa, ale už teraz, kým Boh nie je všetko vo všetkom,⁵² sú v nádeji upriamené na konečné zavŕšenie.

2805 Druhá skupina prosieb sa odvíja v rytme niektorých eucharistických epikléz: predkladá naše očakávania, a priťahuje na seba pohľad Otca milosrdenstiev. Vystupuje z nás a týka sa nás už teraz, na tomto svete: „daj nám...“, „odpuť nám...“, „neuveď nás...“, „zbav nás...“. Štvrtá a piata prosba sa týkajú nášho života ako takého, či už aby ho Boh udržiaval pokrmom alebo uzdravoval z hriechu. Dve posledné prosby sa týkajú nášho zápasu o víťazstvo Života a samotného zápasu modlitby.

2806 Prvé tri prosby nás utvrdzujú vo viere, naplňujú nádejou a zapaľujú láskou. Keďže sme tvory a k tomu aj hriešnici, musíme prosieť za nás, to „náš“ v rozmeroch sveta a dejín, ktoré predkladáme láske bez miery nášho

Boha. Lebo náš Otec uskutočňuje svoj plán spásy pre nás a pre celý svet skrze meno svojho Pomazaného - Krista a prostredníctvom kráľovstva svojho Svätého Ducha.

I. „Posväť sa meno tvoje“

2807 Výraz „posvätiť“ sa tu nemá chápať predovšetkým v jeho príčinnom význame (jedine Boh posväčuje, robí svätým), ale vo význame hodnotiacom: uznávať za svätého, sväto zaobchádzať. Preto sa pri klaňaní prosba „Posväť sa“ niekedy chápe ako chvála a vzdávanie vďaky.⁵³ Ale Ježiš nás učí tejto prosbe vo forme optatívu: ako prosbu, túžbu a očakávanie, na ktorých sa zúčastňuje Boh i človek. Už od prvej prosby k nášmu Otcovi sme ponorení do vnútorného tajomstva jeho božstva a do drámy spásy nášho ľudského pokolenia. Prosiť ho, aby jeho meno bolo posvätené, nás zahŕňa (zapája) do „dobrotivého rozhodnutia, čo si... predsavzal“, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske.⁵⁴

2808 V rozhodujúcich chvíľach svojej ekonómie (svojho plánu) spásy Boh zjavuje svoje meno, ale zjavuje ho tak, že uskutočňuje svoje dielo. Toto dielo sa však uskutočňuje pre nás a v nás len vtedy, keď sa prostredníctvom nás a v nás posväčuje jeho meno.

2809 Božia svätosť je neprístupné ohnisko (stredisko) jeho večného tajomstva. Čo je z nej zjavené v stvorení a v dejinách, to Písmo nazýva *slávou*, vyžarovaním jeho veleby.⁵⁵ Keď Boh stvoril človeka „na svoj obraz a podľa svojej podoby“ (Gn 1,26), „ovenčil ho slávou“ (Ž 8,6); keď však človek zhrešil, bol zbavený „Božej slávy“ (Rim 3,23). Odvtedy Boh prejavuje svoju svätosť tak, že zjavuje svoje meno, aby obnovil človeka „podľa obrazu toho, ktorý ho stvoril“ (Kol 3,10).

2810 V prisľúbení danom Abrahámovi a v prísaha, ktorá toto prisľúbenie sprevádza⁵⁶, sa Boh sám zaväzuje, ale neodhaľuje svoje meno. Začína ho zjavovať Mojžišovi⁵⁷ a zjavuje ho pred očami celého ľudu, keď ho zachraňuje pred Egypťanmi: zaodial sa slávou.⁵⁸ Od zmluvy na Sinaji je tento ľud „jeho“ a má byť „svätým národom“⁵⁹ (alebo „zasväteným“: hebrejčina na to používa to isté slovo), pretože v ňom prebýva Božie meno.

2811 Napriek svätému Zákonu, ktorý mu svätý Boh znova a znova dáva⁶⁰ („Budte svätí, lebo ja, Pán, váš Boh, som svätý“ (Lv 19,2)) a hoci Pán koná „pre svoje meno“ (Ez 20, 9-14) a je trpezlivý, ľud sa vzdáva od Svätého Izraela a „zneväčuje jeho meno v očiach národov“⁶¹. Preto spravodliví Starej zmluvy, chudobní, ktorí sa vrátili z vyhnanstva, a proroci boli zaničení horlivosťou za toto meno.

2812 Napokon je nám meno svätého Boha zjavené a dané v Ježišovi, v tele, ako Spasiteľ: zjavené tým, čím On Je, jeho slovom a jeho obetou.⁶² To je jadro jeho veľkňazskej modlitby: „Svätý Otče... pre nich sa ja sám posväčujem, aby boli aj oni posvätení v pravde“ (Jn 17,19). A pretože Ježiš sám „posväčuje“ svoje meno⁶³, „zjavuje“ nám meno Otca.⁶⁴ Keď zavŕšil svoju Veľkú noc, Otec mu dáva „meno, ktoré je nad každé iné meno“: Ježiš Kristus „je Pán na slávu Boha Otca“ (Flp 2,9-11).

2813 Vodou krstu (V krstnej vode) sme boli obmytí, posvätení, ospravedlivení „v mene Pána Ježiša Krista a v Duchu nášho Boha“ (1 Kor 6,11). Náš Otec nás v celom našom živote povoláva na „posvätenie“ (1 Sol 4,7), a pretože sme „z neho v Kristovi Ježišovi, ktorý sa pre nás stal... posvätením“ (1 Kor 1,30), je záležitosťou jeho slávy a nášho života, aby jeho meno bolo posvätené v nás a nami. Preto je naša prvá prosba taká naliehavá:

Ostatne, kto by aj mohol posvätiť Boha, keď on jediný posväčuje?! Ale on povedal: „Budte svätí, lebo aj ja som svätý“ (Lv 20,26). Preto prosíme a žiadame, aby sme vytrvali v tom, čím sme začali byť, keď sme boli v krste posvätení. A o toto prosíme deň čo deň. Ved' sa potrebujeme denne posväcovať, lebo denne (hrešíme) sa necháme zviest' zlým a svoje priestupky máme ustavičným posväcovaním očisťovať... Preto sa uchylujeme k modlitbe, aby táto svätosť zotrvala (prebývala) v nás.⁶⁵

2814 Závisí nerozlučne od nášho života a našej modlitby, či jeho meno bude posvätené medzi národmi:

Prosíme od Boha, aby posväcoval svoje meno, lebo svojou svätosťou spasí (zachráni) a posväti celé stvorenie... Ide o meno, ktoré dáva spásu stratenému svetu, ale my žiadame, aby toto Božie meno bolo posvätené v nás naším životom. Lebo ak žijeme dobre, vebíme Božie meno (Božie meno je vebené); ale ak žijeme zle, rúhame sa mu podľa slov apoštola (Božiemu menu sa rúhajú, ako hovorí apoštol): „Lebo pre vás sa pohania rúhajú Božiemu menu“ (Rim 2,24).⁶⁶ My sa teda modlíme, aby sme si zaslúžili (byť svätí) mať vo svojich dušiach toľko svätosti, ako je sväté meno nášho Boha.⁶⁷

Keď hovoríme „posväť sa meno tvoje“, prosíme, aby bolo posväcované v nás, ktorí sme v ňom, ale aj v iných, ktorí sa ešte neotvorili Božej milosti; to preto, aby sme boli zajedno s prikázaním, ktoré nás zaväzuje modliť sa za všetkých, dokonca aj za našich nepriateľov. Práve preto nehovoríme výslovne: „posväť sa meno tvoje“ „v nás“; nehovoríme to preto, lebo prosíme, aby sa posvätilo vo všetkých ľuďoch.⁶⁸

2815 Táto prvá prosba, ktorá obsahuje všetky ostatné, je vyslyšaná skrze Kristovu modlitbu podobne ako aj ostatných šesť prosieb, ktoré nasledujú. Modlitba k nášmu Otcovi je našou modlitbou, ak sa ju modlíme v Ježišovom mene.⁶⁹ Vo svojej veľkňazskej modlitbe Ježiš prosí: „Svätý Otče, zachovaj ich vo svojom mene, ktoré si ty dal mne“ (Jn 17,11).

II. „Príd' kráľovstvo tvoje“

2816 V Novom zákone sa slovo *basileia* môže preložiť ako „kráľovská hodnosť“ (abstraktné pomenovanie), alebo „kráľovstvo“ (konkrétne pomenovanie), alebo aj „kralovanie“ (pomenovanie činnosti). Božie kráľovstvo bolo skôr ako my. Priblížilo sa vo vtelenom Slove, bolo ohlasované v celom evanjeliu a prišlo v Kristovej smrti

a v jeho zmŕtvychvstaní. Božie kráľovstvo prichádza od Poslednej večere a v Eucharistii, je uprostred nás. Kráľovstvo príde v sláve, keď ho Kristus odovzdá svojmu Otcovi:

Ale aj sám Kristus môže byť osobne naznačený, milovaní bratia, výrazom Božie kráľovstvo, po ktorom denne túžobne voláme a chceme urýchliť jeho príchod naším očakávaním (túžime, aby prišlo a želáme si, aby sa nám čím skôr zjavil jeho príchod). Keďže on sám je vzkriesením, lebo v ňom vstaneme z mŕtvych, možno pod Božím kráľovstvom rozumieť jeho, veď v ňom (máme) budeme kraľovať.⁷⁰

2817 Touto prosbou je „Marana tha“, volanie Ducha a nevesty: „Príď, Pane Ježišu!“

Aj keby už sama (nám) táto modlitba nám neukladala povinnosť prosiť o príchod Božieho kráľovstva, sami od seba by sme (museli vykriknúť) mali hlasno volať a ponáhľať sa objať to, čo tvorí predmet našich nádejí (túto našu nádej). Duše mučeníkov pod oltárom volajú (vzývajú Pána a volajú) k Pánovi mohutným hlasom: „Dokedy, Pane, svätý a pravdivý, nebudeš súdiť a pomstiť našu krv na tých, čo obývajú zem?“ (Zjv 6,10). Skutočne, im sa musí dostať spravodlivosť na konci čias. Pane, urýchli teda príchod svojho kráľovstva.⁷¹

2818 V Modlitbe Pána ide hlavne o konečný príchod Božieho kráľovstva pri Kristovom návrate.⁷² Táto túžba však neodvracia pozornosť Cirkvi od jej poslania na tomto svete, lež skôr ju k tomu zaväzuje. Lebo od Turíc je príchod Kráľovstva dielom Pánovho Ducha, ktorý „završuje jeho dielo vo svete a všetko posväcuje“.⁷³

2819 „Božie kráľovstvo ...je spravodlivosť, pokoj a radosť v Duchu Svätom“ (Rim 14,17). Posledné časy, v ktorých žijeme, sú obdobím vylitia Ducha Svätého. Od tej chvíle začal (od tých čias začal) rozhodný boj medzi „telom“ a Duchom:⁷⁴

Jedine čisté srdce môže vysloviť s istotou (bez akéhokolvek chvenia): „Príď Kráľovstvo tvoje“. Treba prejsť Pavlovu školu, aby sme povedali: „Nech teda nevládne viac hriech“ v našom „smrteľnom tele“ (Rim 6,12). Ten, kto sa zachová čistý vo svojich činoch, myšlienkach a slovách, môže povedať Bohu: „Príď kráľovstvo tvoje“.⁷⁵

2820 Rozoznávaním podľa Ducha majú kresťania rozlišovať medzi rastom Božieho kráľovstva a medzi pokrokom kultúry a spoločnosti, do ktorej sú začlenení (do ktorého sú zapojení). Toto rozlišovanie však nie je oddeľovaním. Povolanie človeka k večnému životu neruší, ale umocňuje jeho povinnosť použiť sily a prostriedky, ktoré dostal od Stvoriteľa, aby na tomto svete slúžil spravodlivosti a pokoju.⁷⁶

2821 Táto prosba je zahrnutá a vyslyšaná v Ježišovej modlitbe⁷⁷, prítomnej a účinnej v Eucharistii. Prináša svoje ovocie v novom živote podľa blahoslavenstiev.⁷⁸

III. „Bud' vôľa tvoja ako v nebi tak i na zemi“

2822 Vôľa nášho Otca je, „aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu“ (1 Tim 2,4). „On je trepezlivý... a nechce, aby niekto zahynul“ (2 Pt 3,9).⁷⁹ Jeho prikázanie, ktoré zhrnuje všetky ostatné a zjavuje nám celú jeho vôľu, znie: „Aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás“ (Jn 13,34).⁸⁰

2823 „Dal nám poznať tajomstvo svojej vôle podľa svojho dobrotivého rozhodnutia, čo si... predsavzal...: zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko... V ňom sme sa stali dedičmi predurčenými podľa rozhodnutia toho, ktorý všetko koná podľa rady svojej vôle“ (Ef 1,9-11). Naliehavo prosíme, aby sa plne uskutočnil tento milostivý plán na zemi, ako sa už uskutočnil v nebi.

2824 Otcova vôľa sa raz navždy dokonale splnila v Kristovi skrze jeho ľudskú vôľu. Ježiš pri svojom príchode na tento svet povedal: „Hľa, prichádzam,... aby som plnil tvoju vôľu, Bože“ (Hebr 10,7; Ž 40,7). Iba Ježiš môže povedať: „Ja vždy robím, čo sa páči jemu“ (Jn 8,29). Pri modlitbe vo svojej smrteľnej úzkosti úplne súhlasí s vôľou Otca: „Nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane“ (Lk 22,42).⁸¹ Preto Ježiš „seba samého vydal za naše hriechy... podľa vôle Boha“ (Gal 1,4). „V tejto vôli sme posvätení obetou tela Krista Ježiša raz navždy“ (Hebr 10,10).

2825 Ježiš, „hoci bol Synom, z toho, čo vytrpel, naučil sa poslušnosti“ (Hebr 5,8). O čo silnejší dôvod na to máme my, stvorenia a hriešnici, ktorí sme sa v ňom stali synmi! Prosíme nášho Otca o zjednotenie našej vôle s vôľou jeho Syna, aby sme plnili jeho vôľu, jeho plán spásy pre život sveta. Nie sme na to vôbec schopní, ale v spojení s Ježišom a mocou jeho Svätého Ducha mu môžeme odovzdať svoju vôľu a rozhodnúť sa vyvolať si to, čo si vždy volil jeho Syn: robiť, čo sa páči Otcovi⁸²:

Tým, že sa primkneme ku Kristovi, môžeme sa s ním stať jedným Duchom (duchovne splynúť), a tak splniť jeho vôľu; takto sa ona stane dokonalou na zemi i v nebi.⁸³

Len uvažujte, ako nás Ježiš Kristus učí (aby sme boli pokorní) pokore, keď nám ukazuje, že naša sila (čnosť) nezávisí len od našej práce (nášho úsilia), ale aj od Božej milosti. Prikazuje každému veriacemu, ktorý sa modlí, aby to robil univerzálne pre celú zem (celý svet). Lebo on nehovorí „Bud' vôľa tvoja“, „vo mne alebo vo vás“, ale na „celej zemi“; aby bol zo zeme odstránený každý blud, aby na nej vládla pravda, aby bola zničená neresť, aby prekvitala čnosť a aby zem nebola odlišná od neba.⁸⁴

2826 Prostredníctvom modlitby môžeme „rozoznať, čo je Božia vôľa“ (Rim 12,2)⁸⁵ a dosiahnuť vytrvalosť pri jej plnení.⁸⁶ Ježiš nás učí, že do nebeského kráľovstva sa nevchádza len slovami, ale plnením vôle jeho Otca, „ktorý je na nebesiach“ (Mt 7,21).

2827 „Boh... vyslyší toho, kto si Boha ctí a plní jeho vôľu“.⁸⁷ Takú moc má modlitba Cirkvi v mene svojho Pána, hlavne v Eucharistii; tá je orodujúcim spoločenstvom spolu s presväťou Božou Matkou⁸⁸ a so všetkými svätými, ktorí boli „milí“ Pánovi, lebo nechceli iné, iba jeho vôľu:

Bez urazenia môžeme slová: (Bez toho, že by sme urazili pravdu, môžeme slová:) „Bud' vôľa tvoja, ako v nebi tak i na zemi“ preložiť aj takto: bud' v Cirkvi, tak ako v našom Pánovi, Ježišovi Kristovi; bud' v neveste, ktorá mu bola zasnúbená, ako aj v Snúbencovi (Ženíchovi), ktorý splnil Božiu (Otcovu) vôľu.⁸⁹

IV. „Chlieb náš každodenný daj nám dnes“

2828 „Daj nám“: je to krásna dôvera detí, ktoré očakávajú všetko od svojho Otca. „Ved' on dáva svojmu slnku vychádzať nad zlých i dobrých a posielala dážď na spravodlivých i nespravodlivých“ (Mt 5,45) a všetkému živému dáva „pokrm v pravý čas“ (Ž 104,27). Ježiš nás učí tejto prosbe, ktorá v skutočnosti oslavuje nášho Otca, pretože uznáva, aký je nadovšetko dobrý (že je dobrý nad všetku dobrotu).

2829 „Daj nám“ je tiež vyjadrením zmluvy: my sme jeho a on je náš, je pre nás. Slovo „nám“ ho však uznáva za Otca všetkých ľudí a my ho prosíme za nich všetkých solidárni s ich potrebami a trápeniami.

2830 „Chlieb náš“. Otec, ktorý nám dáva život, nám nemôže nedať pokrm potrebný pre život, všetky „vhodné“ dobrá, hmotné i duchovné. V reči na vrchu Ježiš zdôrazňuje (prízvukuje) túto synovskú dôveru, ktorá spolupracuje s prozreteľnosťou nášho Otca.⁹⁰ Nenabáda nás, aby sme boli pasívni⁹¹, ale chce nás oslobodiť od každého nepokoja a od každej starosti. Taká je synovská odovzdanosť Božích detí:

*Tým, ktorí hľadajú Božie Kráľovstvo a jeho spravodlivosť, Boh im sľubuje, že im pridá všetko ostatné. V skutočnosti všetko patrí Bohu: tomu, kto vlastní Boha, tomu nič nechýba, ak on sám nechýba Bohu.*⁹²

2831 Ale skutočnosť, že sú ľudia, ktorí sú hladní, lebo nemajú chlieb, odhaľuje inú hĺbku tejto prosby. Dráma hladu vo svete vyzýva kresťanov, ktorí sa opravdivo modlia, k účinnej zodpovednosti za ich bratov a sestry, a to tak v ich osobnom správaní, ako aj v ich solidarite s ľudskou rodinou. Túto prosbu Modlitby Pána nemožno oddeliť od podobenstva o chudobnom Lazárovi⁹³ a o poslednom súde.⁹⁴

2832 Ako kvas v ceste, má novosť Kráľovstva „prekvasiť“ svet pôsobením Kristovho Ducha.⁹⁵ Má sa to prejaviť nastolením spravodlivosti v osobných, spoločenských, ekonomických a medzinárodných vzťahoch. Pritom sa nikdy nesmie zabúdať, že nejednajú spravodlivé štruktúry bez ľudí, ktorí chcú byť spravodliví.

2833 Ide o „nás“ chlieb, „jeden“ pre „mnohých“. Chudoba blahoslavenstiev je čnosťou podelenia sa: vyzýva podeliť sa s hmotnými i duchovnými dobrami a rozdávať ich nie z donútenia, ale z lásky, aby hojnosť jedných uspokojila potreby druhých.⁹⁶

2834 „Modli sa a pracuj.“⁹⁷ „Máme sa modliť tak, akoby všetko záviselo od Boha, a robiť (konať) tak, akoby všetko záviselo od nás.“⁹⁸ Aj keď sme si vykonali svoju prácu, pokrm zostáva darom nášho Otca. Je správne prosiť ho oň tak, že mu vzdávame vďaky. To je zmysel požehnanja jedla v kresťanskej rodine.

2835 Táto prosba, ako aj zodpovednosť, ktorá z nej vyplýva, platí aj pre iný hlad, ktorým ľudia trpia: „Človek nežije len z chleba, ale... zo všetkého, čo vychádza z Božích úst“ (Dt 8,3)⁹⁹, to jest z jeho slova a z jeho dychu. Kresťania majú zmobilizovať všetko svoje úsilie, aby „hlásali evanjelium chudobným“. Na zemi je hlad, „nie len hlad po chlebe a nie smäd po vode, ale po počúvaní Pánovho slova“ (Am 8,11). Preto sa špecifický kresťanský význam tejto štvrtej prosby vzťahuje na Chlieb života: na Božie slovo, ktoré treba prijímať s vierou, a na Kristovo telo, ktoré prijímame v Eucharistii.¹⁰⁰

2836 „Dnes“ je aj vyjadrením dôvery, ktorej nás učí Pán¹⁰¹; naša domýšľavosť by ju nemohla vymyslieť. Keďže ide predovšetkým o jeho slovo a o telo jeho Syna, toto „dnes“ nie je len „dnes“ nášho pominuteľného času: je to „dnes“ Boha:

*Ak prijímaš chlieb každý deň, potom je každý deň pre teba „dnes“. Ak je tu pre teba Kristus dnes (dnes Kristus tvoj), každý deň vstáva z mŕtvych pre teba. Akože to? „Ty si môj Syn, Ja som ťa dnes splodil“ (Ž 2,7). Dnes, to znamená (je): keď Kristus ožíva (vstáva z mŕtvych).*¹⁰²

2837 „Každodenný“. Slovo *epiousios* sa nepoužíva v nijakom inom texte Nového zákona. Ak sa chápe v časovom význame, je to určité pedagogické zopakovanie slova „dnes“¹⁰³, aby nás utvrdzovalo v „bezvýhradnej“ dôvere. Ak sa chápe v kvalitatívnom význame, znamená to, čo je potrebné pre život, a v širšom zmysle každé dobro postačujúce na živobytie.¹⁰⁴ Ak sa chápe doslovne (*epiousios* - „nadpodstatný“), označuje priamo Chlieb života, Kristovo telo, „liek nesmrteľnosti“¹⁰⁵, bez ktorého nemáme v sebe život.¹⁰⁶ A nakoniec v spojení s predchádzajúcim významom je zrejmý jeho nebeský význam: „tento deň“ je deň Pánov, deň hostiny Kráľovstva, anticipovanej v Eucharistii, ktorá je „predchuťou“ kráľovstva, ktoré prichádza. Preto sa patrí sláviť eucharistickú liturgiu „každodenne“:

„Eucharistia je náš každodenný chlieb... Sila, ktorú vlastní tento božský pokrm, je sila vytvárať jednotu: (aby sme sa účasťou na Kristovom tele stali jeho údmi, aby sme...) nás so Spasiteľovým Telom a robí z nás jeho údy, aby sme sa stali tým, čo prijímame... Tento každodenný chlieb sa nachádza aj v čítaniach, ktoré každodenne počúvame v Cirkvi, v hymnách, ktoré sa spievajú a ktoré spievame. (Ale aj čítania, ktoré počúvate každý deň v kostole, sú každodenným chlebom; a počúvať a odriekať hymny je tiež každodenný chlieb.) Toto všetko je potrebné pre naše putovanie (našu púť).“¹⁰⁷

Nebeský Otec nás povzbudzuje, aby sme ako deti neba prosili o nebeský Chlieb.¹⁰⁸ Kristus „sám je tým chlebom, ktorý, zasiatý do Panny, vykysnutý (vykvasený) v tele, uváľaný (zamiesnený) v utrpení, upečený v peci hrobu, uložený (v komore) v Cirkvi a predkladaný (prinášaný) na oltároch, poskytuje pre veriacich každý deň nebeský pokrm.“¹⁰⁹

V. „Odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinníkom“

2838 Táto prosba je prekvapujúca. Keby ju tvorila len prvá časť vety - «Odpusť nám naše viny» -, mohla by byť implicitne zahrnutá v prvých troch prosbách Modlitby Pána, lebo Kristova obeta je „na odpustenie hriechov“. Ale podľa druhej časti vety bude naša prosba vyslyšaná len vtedy, ak sme najskôr odpovedali na jednu požiadavku. Naša prosba sa zameriava na budúcnosť, ale naša odpoveď ju musí predchádzať; spája ich slovo „ako“.

„Odpusť nám naše viny“

2839 Začali sme sa modliť k nášmu Otcovi s odvážnou dôverou. V prosbe o posvätenie jeho mena sme prosili, aby sme boli vždy viac posväcovaní. Ale hoci sme zaodiati do krstného rúcha, neprestávame hrešiť, vzdávať sa od Boha. Teraz sa touto ďalšou prosbou vraciame k nemu ako márnratný syn¹¹⁰, uznávame sa pred ním za hriešnikov ako mýtnik.¹¹¹ Naša prosba sa začína „vyznaním“, ktorým vyznávame súčasne svoju úbohosť a jeho milosrdenstvo. Naša nádej je pevná, lebo v jeho Synovi „máme vykúpenie, odpustenie hriechov“ (Kol 1,14; Ef 1,7). Účinný a nepochybný znak jeho odpustenia nachádzame vo sviatostiach jeho Cirkvi.¹¹²

2840 Je hrozné, že tento prúd milosrdenstva nemôže preniknúť do nášho srdca, kým sme neodpustili tým, čo nás urazili. Láska, podobne ako Kristovo telo, je nedeliteľná: nemôžeme milovať Boha, ktorého nevidíme, ak nemilujeme brata či sestru, ktorých vidíme.¹¹³ Ak odmietame odpustiť našim bratom a sestrám, naše srdce sa uzatvára a jeho tvrdosť ho robí nepriepustným pre milosrdnú lásku Otca. Vyznaním hriechu sa však naše srdce otvára jeho milosti.

2841 Táto prosba je taká dôležitá, že je jediná, ku ktorej sa Pán vracia a ktorú rozvíja v reči na vrchu.¹¹⁴ Pre človeka je nemožné splniť túto základnú požiadavku tajomstva zmluvy. Ale „Bohu je všetko možné“.

„...ako i my odpúšťame svojim vinnikom“

2842 Toto „ako“ nie je v Ježišovom učení jediné: „Buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mt 5,48). „Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec“ (Lk 6,36). „Nové prikázanie vám dávam, aby ste sa milovali navzájom... ako som ja miloval vás“ (Jn 13,34). Nie je možné zachovávať Pánovo prikázanie, ak ide o vonkajšie napodobňovanie božského vzoru. Ide však o živú a z „hlbky srdca“ prameniacu účasť na svätosti, na milosrdenstve a na láske nášho Boha. Jedine Duch, ktorý je „náš život“¹¹⁵, môže urobiť „naším“ to isté zmýšľanie, aké bolo v Kristovi Ježišovi.¹¹⁶ Vtedy sa jednota odpustenia stáva možnou, lebo si „navzájom“ odpúšťame, „ako“ nám „odpustil Boh v Kristovi“ (Ef 4,32).

2843 Takto sa stávajú životom Pánove slová o odpúšťaní, tá láska, ktorá miluje až do krajnosti.¹¹⁷ Podobenstvo o nemilosrdnom sluhovi, ktoré zavrhuje Pánovo učenie o ekleziálnom spoločenstve¹¹⁸, sa končí týmito slovami: „Tak aj môj nebeský Otec urobí vám, ak neodpustíte zo srdca každý svojmu bratovi“ (Mt 18,35). Veď práve tam, „v hĺbke srdca“, sa všetko zväzuje a rozväzuje. Nie je v našej moci necítiť už urážku a zabudnúť na ňu. Ale srdce, ktoré sa odovzdáva Duchu Svätému, pretvára ranu na súcit a očisťuje pamäť tým, že premieňa urážku na orodovanie.

2844 Kresťanská modlitba ide až po *odpustenie nepriateľom*.¹¹⁹ Ona premieňa učeníka, tým, že ho pripodobňuje jeho Učiteľovi. Odpustenie je vrcholom kresťanskej modlitby. Dar modlitby môže prijať iba srdce, ktoré je v súlade s Božím súcitom. Odpustenie svedčí aj o tom, že v našom svete je láska silnejšia ako hriech. Mučeníci včerajška i dneška vydávajú toto svedectvo o Ježišovi. Odpustenie je základnou podmienkou zmierenia¹²⁰ Božích detí s ich Otcem a ľuďmi medzi sebou.¹²¹

2845 Toto v podstate božské odpustenie nepozná ani hranicu, ani mieru.¹²² Ak ide o urážky (o „hriechy“ podľa Lk 11,4 alebo o „dlhy“ či „viny“ podľa Mt 6,12), sme v skutočnosti vždy dlžníkmi: „Nebudte nikomu nič dlžní, okrem toho, aby ste sa navzájom milovali“ (Rim 13,8). Spoločenstvo Najsvätejšej Trojice je zdrojom a kritériom pravdivosti každého vzťahu.¹²³ Prežívame ho v modlitbe, predovšetkým v Eucharistii.¹²⁴

Veď Boh neprijíma ani obeť svárlivca a káže mu, aby sa (najprv) vrátil od oltára a zmieril sa so svojimi bratmi. (najprv s bratom, aby pokojnými prosbami mohol byť aj Boh uzmiernený. Bohu vzácnejšou obetou je ľud spojený jednotou Otca i Syna i Duchu Svätého.¹²⁵) Boh chce byť uzmiernený prosbami, ktoré vychádzajú z upokojených srdc. Najväčším záväzkom Bohu je náš pokoj, bratská svornosť a jednota v Otcovi v Synovi i v Duchu Svätom celého veriaceho ľudu¹²⁵

VI. „Neuved' nás do pokušenia“

2846 Táto prosba má korene (ide ku koreňom) predchádzajúcej, lebo naše hriechy sú ovocím súhlasu s pokušením. Prosíme nášho Otca, aby nás do neho „neuviedol“. Je ťažké preložiť jediným slovom grécky výraz, ktorý doslovne znamená „nedovoľ upadnúť do“¹²⁶, „nedaj, aby sme podľahli pokušeniu“. „Veď Boha nemožno pokúšať na zlé a ani on sám nikoho nepokúša“ (Jak 1,13). Naopak, on nás chce od neho oslobodiť. My ho prosíme, aby nám nedovolil nastúpiť cestu, ktorá vedie k hriechu. Sme zapojení (zatiehnutí) do boja „medzi telom a Duchom“. Táto prosba naliehavo prosí o Duchu rozoznávania.

2847 Duch Svätý nám umožňuje *rozoznávať* skúšku, ktorá je nevyhnutná pre rast vnútorného človeka¹²⁷ vzhľadom na „osvedčenú čnosť“ (Rim 5,3-5), od pokušenia, ktoré vedie k hriechu a smrti.¹²⁸ Máme tiež rozlišovať medzi „pokušením“ a „súhlasom“ s pokušením. Napokon rozoznávanie odhaľuje klamstvo pokušenia: zdanlivo je jeho predmet dobrý, „na pohľad krásny a na poznanie vábivý“ (Gn 3,6), zatiaľ čo jeho ovocím je v skutočnosti smrť.

Boh nechce nútiť k dobru, on chce slobodné bytosti... Aj pokušenie je na niečo užitočné. Nikto okrem Boha nevie, čo dostala od Boha naša duša, nevieme to ani my. Pokušenie nám to však ukazuje (odhaľuje), aby sme sa naučili (nás učilo) poznávať seba samých, aby sme tak objavili svoju (a tak odkrylo našu) biedu, a aby sme sa prinútili (nás viazalo) vzdávať vďaky za (všetko) dobrá, ktoré nám pokušením preukazuje (pokušenie dalo poznať).¹²⁹

2848 „Neupadnúť do pokušenia“ zahrnuje v sebe rozhodnutie srdca: „Kde je tvoj poklad, tam bude aj tvoje srdce... Nik nemôže slúžiť dvom pánom“ (Mt 6,21.24). „Ak žijeme v Duchu, podľa (v zhode, v súlade) Ducha aj konajme“ (Gal 5,25). V tomto „súhlase“ s Duchom Svätým nám Otec dáva silu. (V tejto „zhode“ (súlade) s Duchom Svätým) „Skúška, ktorá na vás dolieha, je iba ľudská. A Boh je verný. On vás nedovolí skúšať nad vaše sily, ale so skúškou dá aj schopnosť, aby ste mohli vydržať“ (1 Kor 10,13).

2849 Takýto boj a takéto víťazstvo sú však možné iba v modlitbe. Ježiš svojou modlitbou víťazí nad Pokušiteľom už na začiatku¹³⁰ a v poslednom zápase svojej smrteľnej úzkosti.¹³¹ Kristus nás v tejto prosbe k nášmu Otcovi spája so svojim bojom a so svojim smrteľným zápasom. Nástoživo pripomína *bdelosť* srdca v spojení s jeho bdelosťou.¹³² Bdelosť je „stráženie srdca“ a Ježiš za nás prosí Otca slovami: „Svätý Otče, zachovaj ich vo svojom mene“ (Jn 17, 11).¹³³ Duch Svätý sa usiluje neprestajne v nás vzbudzovať túto bdelosť.¹³⁴ Táto prosba nadobúda všetok (celý) svoj dramatický význam vo vzťahu k poslednému pokušeniu nášho pozemského boja: žiada (vyprosuje) o *vytrvalosť až do konca*. „Hľa, prichádzam ako zloděj. Blahoslavený, kto bdie“ (Zjv 16,15).

VII. „Ale zbav nás Zlého“

2850 Posledná prosba k nášmu nebeskému Otcovi je tiež zahrnutá v Ježišovej modlitbe: „Neprosím, aby si ich vzal zo sveta, ale aby si ich ochránil pred Zlým“ (Jn 17,15). Týka sa každého z nás osobne, ale vždy sme to „my“, čo sa modlíme v spoločenstve s celou Cirkvou a za oslobodenie celej ľudskej rodiny. Modlitba Pána nás neprestajne otvára rozmerom ekonómie spásy. Naša vzájomná závislosť v dráme hriechu a smrti sa stáva solidaritou v Kristovom tele v „spoločenstve svätých“.¹³⁵

2851 Zlo v tejto prosbe nie je niečo abstraktné, ale označuje osobu, satana, Zlého, anjela, ktorý sa stavia proti Bohu. „Diabol“ (grécke slovo *dia-bolos*) je ten, ktorý „sa vrhá proti“ Božiemu plánu a jeho „dielu spásy“, ktoré sa uskutočnilo v Kristovi.

2852 Diabol „bol vrah od počiatku... je luhár a otec lži“ (Jn 8,44), je „satan, čo zvädzal celý svet“ (Zjv 12,9). Skrze neho vstúpil do sveta hriech a smrť a po jeho definitívnej porážke bude celé stvorenie oslobodené „od skazy hriechu a smrti“.¹³⁶ „Vieme, že nik, kto sa narodil z Boha, nehreší, ale chráni ho ten, ktorý sa narodil z Boha, a Zlý sa ho nedotkne. Vieme, že sme z Boha, a celý svet je v moci Zlého“ (1 Jn 5,18-19).

Pán, ktorý sňal vaše hriechy a odpustil vaše viny, vás sám ochráni a ustráži pred úkladmi diabla, ktorý proti vám bojuje, aby vás nepriateľ zvykne plodiť vinu, (aby vás) neprekvapil. Kto sa však zverí Bohu, nebojí sa démona: „Ak je Boh za vás, kto je proti vám?“ (Rim 8,31).¹³⁷

2853 Víťazstvo nad „kniežaťom sveta“ (Jn 14,30) bolo raz navždy dosiahnuté v hodine, v ktorej sa Ježiš dobrovoľne vydal na smrť, aby nám daroval svoj život. To je súd nad týmto svetom a knieža tohto sveta je „vyhodené von“ (Jn 12,31)¹³⁸. Začne prenasledovať „ženu“¹³⁹, ale nemá nad ňou moc: nová Eva, „plná milosti“ Ducha Svätého je oslobodená od hriechu a porušenia smrti (nepoškvnené Počatie a nanebovzatie preblahoslavenej Božej Matky Márie, vždy Panny). Vtedy sa nahnevá „na ženu“ a odíde bojovať s ostatnými z jej potomstva“ (Zjv 12,17). Preto Duch a Cirkev prosia: „Príď, Pane Ježišu!“ (Zjv 22,17.20), lebo jeho príchod nás oslobodí od Zlého.

2854 Keď prosíme, aby sme boli zbavení Zlého, modlíme sa zároveň o to, aby sme boli oslobodení od všetkého terajšieho, minulého i budúceho zla, ktorého je Zlý pôvodcom alebo podnecovateľom. V tejto poslednej prosbe Cirkev predkladá pred Otca všetku biedu sveta a s oslobodením od zla, ktoré sužuje ľudstvo, aj vzácny dar pokoja a milosť. Keď sa Cirkev takto modlí v pokore viery anticipuje (obnovení) zjednotenie všetkých a všetkého v tom, ktorý má „kľúče od smrti a podsvetia“ (Zjv 1,18), „ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci“ (Zjv 1,8).¹⁴⁰

„Prosíme ťa, Otče, zbav nás všetkého zla, udeľ svoj pokoj našim dňom a príď nám milosrdne na pomoc, aby sme boli vždy uchránení pred hriechom a pred každým nepokojom, kým očakávame splnenie blaženej nádeje a príchod nášho Spasiteľa Ježiša Krista.“¹⁴¹

ZÁVEREČNÁ DOXOLÓGIA

2855 Záverečná doxológia „Lebo tvoje je kráľovstvo a moc i sláva naveky“ súhrnne opakuje prvé tri prosby k nášmu Otcovi: oslavu jeho mena, príchod jeho kráľovstva a moc jeho spásonosnej vôle. Lenže toto opakovanie má teraz podobu adorácie a vzdávania vďaky, ako v nebeskej liturgii.¹⁴² Knieža tohto sveta si ľživo privlastnil tieto tri tituly kráľovstva, moci a slávy.¹⁴³ Kristus Pán ich navracia svojmu a nášmu Otcovi, až kým mu neodovzdá kráľovstvo, keď bude definitívne zavŕšené tajomstvo spásy a Boh bude všetko vo všetkom.¹⁴⁴

2856 „Na konci modlitby povieš *Amen*, (a tým *Amen*) čo znamená »Nech sa tak stane«¹⁴⁵, čím potvrdzuješ všetko, čo obsahuje (je) modlitba, ktorú nás naučil Boh“.¹⁴⁶

ZHRNUTIE

2857 Predmetom prvých troch prosieb modlitby Otče náš je Otcova sláva: posvätenie mena, príchod Kráľovstva a plnenie Božej vôle. Ďalšie štyri mu predkladajú naše túžby: prvé dve prosby sa týkajú nášho života, aby ho Boh udržoval pokrmom alebo uzdravoval z hriechu a ďalšie dve sa vzťahujú na náš zápas o víťazstvo dobra nad zlom.

2858 Keď prosíme „Posväť sa meno tvoje“, vstupujeme do Božieho plánu: posvätenie jeho mena - ktoré bolo zjavené najprv Mojžišovi a potom v Ježišovi - skrze nás a v nás, ako aj v každom národe a v každom človeku.

2859 V druhej prosbe má Cirkev na zreteli predovšetkým Kristov návrat a konečný príchod Božieho kráľovstva. Prosí aj o rast Božieho kráľovstva v „dnešku“ nášho života.

2860 V tretej prosbe sa modlíme k nášmu Otcovi, aby zjednotil našu vôľu s vôľou svojho Syna, a tak splnil svoj plán spásy v živote sveta.

2861 Vo štvrtnej prosbe, slovami „daj nám“ vyjadrujeme v spoločenstve s našimi bratmi svoju synovskú dôveru voči nášmu nebeskému Otcovi. „Chlieb náš“ rozumieme pozemský pokrm, nevyhnutný pre živobytie nás všetkých, ale znamená aj Chlieb života: Božie slovo a Kristovo telo. Prijímame ho v Božom „dnes“ ako nevyhnutný (nad-) podstatný pokrm hostiny Kráľovstva, ktorú anticipuje Eucharistia.

2862 Piata prosba úpenlivo prosí o Božie milosrdenstvo za naše urážky. Toto milosrdenstvo však môže preniknúť do nášho srdca iba vtedy, ak sme vedeli podľa Kristovho príkladu a s jeho pomocou odpustiť svojim nepriateľom.

2863 Keď hovoríme „neuved' nás do pokušenia“, prosíme Boha, aby nám nedovolil ísť cestou, ktorá vedie k hriechu. Táto prosba úpenlivo prosí o Ducha rozoznávania a sily a naliehavo žiada o milosť bdelosti a vytrvalosti až do konca.

2864 V poslednej prosbe „ale zbav nás Zlého“ kresťan spolu s Cirkvou prosí Boha, aby ukázal víťazstvo, ktoré už dosiahol Kristus nad „kniežaťom tohto sveta“, satanom, anjelom, ktorý sa osobne stavia proti Bohu a jeho plánu spásy.

2865 Záverečným „Amen“ vyslovujeme svoje „fiat“, k siedmim prosbám: „Nech sa tak stane...“

¹ Porov. Lk 11,2-4	²⁸ Porov. Gaudium et spes 22
² Porov. Mt 6,9-13	²⁹ Sv.Ambróz, De sacramentis 5, 19
³ Didaché 8,2	³⁰ Sv.Cyprián z Kartága, De oratione dominica 11
⁴ Apoštolské konštitúcie 7, 24, 1	³¹ Sv.Ján Zlatoústý, Homilia in illud „Angusta est porta“ et de oratione Domini
⁵ Embolizmus	³² Sv.Gregor Nyssenský, Homiliae in orationem dominicam, 2
⁶ Tertulián, De oratione, 1	³³ Sv.Ján Kasianský, Collationes, 9, 18
⁷ Tertulián, De oratione, 10	³⁴ Sv.Augustín, De Sermone Domini in monte 2, 4, 16
⁸ Sv.Augustín, Epistulae, 130, 12, 22	³⁵ Porov. Oz 2,21-22; 6,1-6
⁹ Porov. Lk 24,44	³⁶ Porov. 1 Jn 5,1; Jn 3,5
¹⁰ Porov. Mt 5-7	³⁷ Porov. Ef 4,4-6
¹¹ Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae II-II, 83, 9	³⁸ Porov. Unitatis reintegratio 8; 22
¹² Porov. Jn 17,7	³⁹ Porov. Mt 5,23-24; 6,14-16
¹³ Porov. Mt 6,7; 1 Kr 18,26-29	⁴⁰ Porov. Nostra aetae 5
¹⁴ Porov. Didaché 8,3	⁴¹ Porov. Jn 11,52
¹⁵ Sv.Ján Zlatoústý, Homilia in Matthaum 19,4	⁴² Sv.Augustín, De Sermone Domini in monte 2, 15, 17
¹⁶ Porov. 1 Pt 2,1-10	⁴³ Sv.Cyryl Jeruzalemský, Catecheses mistagogicae 5, 11
¹⁷ Porov. Kol 3,4	⁴⁴ Porov. Gn 3
¹⁸ Tertulián, De oratione 1	⁴⁵ Porov. Jer 3,19-4,1a; Lk 15,18.21
¹⁹ Sv. Tomáš Akvinský, Summa theologiae II-II, 83, 9	⁴⁶ Porov. Iz 45,8; Ž 85,12
²⁰ Sv.Peter Chryzológ, Sermones 71	⁴⁷ Porov. Jn 12,32; 14,2-3; 16,28; 20,17; Ef 4,9-10; Hebr 1,3; 2,13
²¹ Porov. Ef 3,12; Hebr 3,6; 4,16; 10,19; 1 Jn 2,28; 3,21; 5,14	⁴⁸ Porov. Flp 3,20; Hebr 13,14
²² Tertulián, Da oratione 3	⁴⁹ List Diognetovi 5, 8-9
²³ Porov. Jn 1,1	⁵⁰ Porov. Gaudium et spes 22
²⁴ Porov. 1 Jn 5,1	⁵¹ Porov. Lk 22,14; 12,50
²⁵ Porov. 1 Jn 1,3	⁵² Porov. 1 Kor 15,28
²⁶ Sv.Cyryl Jeruzalemský, Catecheses mistagogicae 3, 1	⁵³ Porov. Ž 111,9; Lk 1,49
²⁷ Sv.Cyprián z Kartága, De oratione dominica 9	⁵⁴ Porov. Ef 1,9.4
	⁵⁵ Porov. Ž 8; Iz 6,3
	⁵⁶ Porov. Hebr 6,13
	⁵⁷ Porov. Ex 3,14

- 58 Porov. Ex 15,1
59 Ex 19,5-6
60 Porov. Ez 20; 36
61 Porov. Mt 1,21; Lk 1,31
62 Porov. Jn 8,28; 17,8; 17,17-19
63 Porov. Ez 20,39; 36,20-21
64 Porov. Jn 17,6
65 Sv.Cyprián z Kartága, De oratione dominica 12
66 Porov. Ez 36,20-22
67 Sv.Peter Chryzológ, Sermones 71
68 Tertulián, De oratione 3
69 Porov. Jn 14,13; 15,16; 16,23-24,26
70 Sv.Cyprián z Kartága, De oratione dominica 13
71 Tertulián, De oratione, 5
72 Porov. Tit 2,13
73 Rímsky misál, Eucharistická modlitba IV
74 Porov. Gal 5,16-25
75 Sv.Cyryl Jeruzalemský, Catecheses mistagogicae 5, 13
76 Gaudium et spes 22; 32; 39; 45; Pavol VI. Evangelii nuntiandi 31
77 Porov. Jn 17,17-20
78 Porov. Mt 5,13-16; 6,24; 7,12-13
79 Porov. Mt 18,14
80 Porov. 1 Jn 3;4; Lk 10,25-37
81 Porov. Jn 4,34; 5,30; 6,38
82 Porov. Jn 8,29
83 Origines, De oratione 26
84 Sv.Ján Zlatoústý, Homilia in Matthaum 19, 5
85 Porov. Ef 5,17
86 Porov. Hebr 10,36
87 Porov. Jn 9,31; 1 Jn 5,14
88 Porov. Lk 1,38,49
89 Sv.Augustín, De Sermone Domini in monte 2, 6
90 Porov. Mt 6,25-34
91 Porov. 2 Sol 3,6-13
92 Sv.Cyprián z Kartága, De oratione dominica 21
93 Porov. Lk 16,19-31
94 Porov. Mt 25,31-46
95 Porov. Apostolicam actuositatem 5
96 Porov. 2 Kor 8,1-15
97 Porov. Sv.Benedikt, La Regola 20; 48
98 Citát z E. Bianco, Dizionario di pensieri citabili 26. Privlastňujú ho sv. Ignácovi z Loyoly.
99 Porov. Mt 4,4
100 Porov. Jn 6,26-58
101 Porov. Mt 6,34; Ex 16,19
102 Sv.Ambróz, De sacramentis 5, 26
103 Porov. Ex 16,19-21
104 Porov. 1 Tim 6,8
105 Sv.Ignác Antiochijský, Epistula ad Ephesios 20, 2
106 Porov. Jn 6,53-56
107 Sv.Augustín, Sermones 57, 7, 7
108 Porov. Jn 6,51
109 Sv.Peter Chryzológ, Sermones 71
110 Porov. Lk 15,11-32
111 Porov. Lk 18,13
112 Porov. Mt 26,28; Jn 20,23
113 Porov. 1 Jn 4,20
114 Porov. Mt 6,14-15; 5,23-24; Mk 11,25
115 Porov. Gal 5,25
116 Porov. Flp 2,1,5
117 Porov. Jn 13,1
118 Porov. Mt 18,23-35
119 Porov. Mt 5,43-44
120 Porov. 2 Kor 5,18-21
121 Porov. Ján Pavol II. Dives in misericordia 14
122 Porov. Mt 18,21-22; Lk 17,3-4
123 Porov. 1 Jn 3,19-24
124 Porov. Mt 5,23-24
125 Porov. Sv.Cyprián z Kartága, De oratione dominica 23
126 Porov. Mt 26,41
127 Porov. Lk 8,13-15; Sk 14,22; 2 Tim 3,12
128 Porov. Jak 1,14-15
129 Origines, De oratione 29
130 Porov. Mt 4,1-11
131 Porov. Mt 26,36-44
132 Porov. Mk 13,9.23.33-37; 14,38; Lk 12,35-40
133 Porov. Jn 17,11
134 Porov. 1 Kor 16,13; Kol 4,2; 1 Sol 5,6; 1 Pt 5,8
135 Porov. Ján Pavol II. Reconciliatio et paenitentia 16
136 Rímsky misál, Eucharistická modlitba IV
137 Sv.Ambróz, De sacramentis 5, 30
138 Porov. Zjv 12,10
139 Porov. Zjv 12,13-16
140 Porov. Zjv 1,4
141 Rímsky misál, embolizmus
142 Porov. Zjv 1,6; 4,11; 5,13
143 Porov. Lk 4,5-6
144 Porov. 1 Kor 15,24-28
145 Porov. Lk 1,38
146 Sv.Cyryl Jeruzalemský, Catecheses mistagogicae 5, 18